

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YENİŞEHR-İ FENER MÜFTÜSÜ İZZET DÎVÂNI
(İNCELEME – METİN)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Muhammed Emir TULUM

Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı

Enstitü Bilim Dalı : Eski Türk Edebiyatı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ozan YILMAZ

OCAK - 2014

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YENİŞEHR-İ FENER MÜFTÜSÜ İZZET DÎVÂNI
(İNCELEME – METİN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Muhammed Emir TULUM

Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Enstitü Bilim Dalı : Eski Türk Edebiyatı

“Bu tez 16 / .01 / 2014 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Doc. Dr. Nizan YILMAZ	BASARILI	
Prof. Dr. Bayram ALI KAYA	BASARILI	
Prof. Dr. Tünel ÖZTÜRK	BASARILI	

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını; tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Muhammed Emir TULUM

16.01.2014

ÖNSÖZ

Yenişehir-i Fener Müftüsü İzzet, XVIII. yüzyılın sonları ile XIX. yüzyılın başlarında Osmanlı devletine bağlı Tırhala eyaletinin sancak merkezi olan Yenişehir-i Fener (bu günkü Yunanistan'ın Larissa şehri)'de yaşamıştır. Bu yıllar Anadolu, Balkanlar, Avrupa'nın bir kısmı, Ortadoğu ve Afrika gibi bir çok bölgede hâkimiyeti olan Osmanlı'nın devlet otoritesinde güç kayıpları yaşandığı yıllardır. Otoritedeki bu güç kayıplarında ekonomi, politika, askeriye ve maarif vb. alanlarda yenedünyanın gelişmelerine uyum sağlanamaması gibi birçok etken olmakla birlikte, bilhassa bütün dünyayı tesiri altına alan milliyetçilik akımları büyük rol oynamıştır. Bahsi geçen bu otorite zafiyetleri ve milliyetçi ayaklanmaların merkezî bölgelerinden biri de İzzet'in yaşadığı Balkanlar'dır. Bundan dolayı İzzet de tıpkı o dönemin halkı gibi ekonomik ve psikolojik olarak darlık içerisindeydi.

XVIII. ve XIX. yüzyıllara edebî açıdan bakıldığında, edebiyat alimlerimizin ittifak ettikleri belli başlı noktalar görülür. Bu dönemde yer yer Şeyh Gâlib gibi iz bırakanlar olsa da, artık divan şiiri parlak devirlerini geride bırakmıştır. Şiirde şekil ve muhteva yönünden kendini yenileme ve geliştirme gayretleri vardır. Fakat genel manada olgunluğa ulaşamamıştır. Yaşanan siyasi hadiselerin tabii bir sonucu olarak şairler kişiselliğe yönelmiştir. Aynı zamanda cemiyetin buhranını derinden kavrayan bu şairler, şahit oldukları problemlere çözüm üretme gayretiyle, sosyal içerikli manzumeler de kaleme almıştır.

İzzet'in bilhassa XIX. yüzyılda yaşanan siyasi ve edebî gelişmelerden etkilendiği görülür. Devletin Balkanlardaki otoritesini ciddi bir şekilde sarsan Tepedelenli Ali Paşa isyanının tanıklarından biridir. Dolayısıyla hem bulunduğu bölgede yaşanan bu hadiseyi tenkit eder, hem de cemiyetin bu tür problemleri üzerine Hikemî tarzlı söylemlerde bulunur. Lakin İzzet'in şiirlerinde içe dönüklük ve problemlerden kaçış tavrı daha hakimdir. Bunun neticesinde, kurduğu derin hayaller ve yeni mazmun arayışlarıyla Sebki Hindî akımına olan yatkınlığı daha belirgin bir şekilde hissedilir.

İzzet'in kullandığı dil ağır ve ağırdadır. Arapça ve Farsça şiirleri de vardır. Buna rağmen, dil ve kültür tasavvurlarıyla son dönem divan şairleri arasında rağbet gören

Mahallileşme Akımı'nın etkisiyle yeni ve sıradan ifâdeler de kullanır. Şekilde ve muhtevada şahsî tasarruflarda bulunur. İzzet'in şiirleri XVIII. ve XIX. yüzyıllar divan şiiri hakkında tespit edilen birçok hususu taşımakta ve bu divan, bahsi geçen dönemi gözlemleyebilmemizi sağlayacak veriler içermektedir.

İzzet, bilhassa Sebki-Hindî'den gelen derin hayallere sahiptir ve yeni mazmunlar arar. Bunu şiirlerinden rahatlıkla anlayabiliriz. Bazen Nâbî etkisiyle sosyal problemleri de ele alır. Dolayısıyla Hikemî Tarzlı şiirler de yazmıştır.

İzzet'i birçok emsallerinden ayıran temel fark şiirlerinde görülen olgunluktur. Mahallî akım etkisiyle İzzet, hem şiirlerindeki yenilikçi (Mahallî Akım) tavrıyla hem de Sebki-Hindî tesiriyle kurduğu hayaller ve bulduğu yeni mazmunlarla kendine has bir üslup yakalamıştır. Sıradanlığa düşmemesi ve şiirlerinin edebî bir heyecan uyandırması yönüyle, özgün bir şair olduğu kanaatini vermektedir. Bu açıdan değerlendirdiğimizde aslında bahsi geçen dönemde Şeyh Gâlib'in seviyesini yakalamaya çalışanların hala var olduğunu ve İstanbul dışında da güzel ürünlerin hasıl olduğunu görerek, bakış açımızı genişletmek imkanını elde etmekteyiz.

İzzet hakkında yaptığımız araştırmalarda, elimizde iki temel kaynak vardı. Bir tanesi İzzet'in elimizde tek nüshası bulunan Türkçe Divan'ı, bir diğeri ise İzzet hakkında bilgi elde edebildiğimiz Davud Fatih Efendi'nin Hâtimetü'l - Eş'âr adlı tezkiresidir.

Çalışmamızı iki bölüm halinde yaptık. Birinci bölüm inceleme, ikinci bölüm transkripsiyon kısmıdır. İnceleme kısmını "Dönemin Genel Özellikleri", "İzzet'in Hayatı, Edebî Kişiliği", "Din ve Tasavvuf", "Cemiyet" ve "Tabiat" ana başlıklarıyla sunduk. İkinci kısımda ise İzzet'in Türkçe Divan'ını TR Times New Roman Transkripsiyon fontuyla transkripsiyonlu metne çevirdik. 86 varaklık bu Türkçe Divan'da 11 adet kaside, 3 adet mesnevî, 20 adet tarih, 7 adet tahmis, 1 adet terki-i bend, 1 adet terci'-i bend, 165 adet gazel, 1 adet lügaz, 4 adet şarkı, 10 adet kıt'a ve 9 adet müfred bulunmaktadır.

Toplamda 581 sayfa olan bu çalışmamızın birinci cildinde bulunan 219 sayfa inceleme kısmı (ilk 4 sayfa beyan ve önsöz kısmı, sonraki 13 sayfa olan "i" ile "xi" arası İçindekiler, Kısaltmalar, Tablo Listesi, Özet, Summary, Giriş ve İnceleme kısmı; 220 ile 483. sayfalar Transkripsiyonlu metin, Divandaki Arapça ve Farsça Şiirlerin Matbu Hali,

Sonuç ve Kaynakça kısmı; 491 ile 581. sayfalar ekler (metnin tıpkıbasımı) kısmı ve 581. Sayfa Özgeçmiş kısmıdır.

Yüksek lisans tez çalışmalarım boyunca benden desteklerini esirgemeyen, tecrübelerini paylaşan ve telkinlerde bulunan değerli hocam Doç. Dr. Ozan YILMAZ' a, yine bu dönemde ve öncesinde benden alâkalarını eksik etmeyen ve türlü müşküllerimde fikirlerine başvurduğum değerli hocalarım Prof. Dr. Bayram Ali KAYA' ya ve Yrd. Doç. Dr. Mehmet Emin ERTAN' a, diğer taraftan lisans eğitimi yıllarından beridir kendilerinden istifade ettiğim değerli hocalarım Doç. Dr. Yavuz BAYRAM' a ve Prof. Dr. Ahmet KARTAL' a, çalışmalarım boyunca sundukları samimi ve başarılı hizmetlerinden çokça istifade ettiğim İSAM yönetimine ve personeline, nihayet olarak daima maddî ve manevî desteklerini gördüğüm kıymetli aileme teşekkürü bir borç bilirim.

İzzet'in hayatını ve edebî şahsiyetini ele aldığımız ve de Divan'ının transkripsiyonlu metnini ilim âlemine mümkün olduğunca hatasız bir şekilde sunmaya gayret ettiğimiz bu çalışmanın elbette eksik ve kusurları vardır. Bu eksik ve kusurlarımızı okuyucularımızın hoşgörü ile karşılamalarını bekliyoruz ve çalışmamızın sahaya katkı sağlamasını temenni ediyoruz.

Muhammed Emir TULUM

16.01.2014

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iv
TABLolar LİSTESİ	vi
ÖZET	vii
SUMMARY	viii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: YENİŞEHR-İ FENER MÜFTÜSÜ İZZET 'İN HAYATI, ESERİ VE EDEBİ KİŞİLİĞİ	12
1.1. Hayatı.....	12
1.1.1. İzzet ve Yaşadığı Çevre Olarak Yenişehir-i Fener.....	12
1.1.2. Aile Çevresi, Ailesi ve Asıl Memleketi.....	16
1.1.3. Eğitim Durumu ve Görev Hayatı.....	25
1.1.4. Tasavvufi Hayatı (Mevlevîlik Yönü)	27
1.1.5. Ölümü.....	29
1.2. Edebî Kişiliği.....	29
1.2.1. Şairliği, Şiir ve Şair Anlayışı.....	30
1.2.2. Etkilendiği Şairler.....	34
BÖLÜM 2: YENİŞEHR-İ FENER MÜFTÜSÜ İZZET DÎVÂNı'NIN İNCELENMESİ	38
2.1. Şiirlerin Şekil Özellikleri.....	38
2.1.1. Tertip Şekli ve Mündericâtı.....	38
2.1.2. Nazım Türleri ve Şekilleri.....	39
2.1.3. Vezin.....	66
2.1.4. Kafiye-Redif.....	68
2.2. Dil ve Üslup.....	71
2.2.1. Dil, Üslup Özellikleri.....	71
2.2.2. Edebî Sanatlar ve Belâgat Unsurları.....	91
2.2.3. Deyimler.....	111
2.3. Muhteva Özellikleri.....	112

2.3.1. Din.....	112
2.3.1.1. Dinler Tarihine Dair İsimler.....	112
2.3.2. Tasavvuf	113
2.3.2.1. Mevlevî, Mutrib, Semâ’	113
2.3.2.1. Çalgı Aletleri.....	116
2.3.2.2. Giyim-Kuşam.....	121
2.3.3. Aşk.....	124
2.3.3.1. Aşk, Âşık, Rakîb, Şarap, Sâkî.....	124
2.3.3.2. Sevgili.....	128
2.3.4. Sosyal Hayat.....	138
2.3.4.1. Dönemin Târihî Şahsiyetleri.....	138
2.3.4.2. Genel Tarihî Şahsiyetler.....	159
2.3.4.3. Efsânevî-Mitolojik Şahsiyetler.....	174
2.3.4.4. Eser İsimleri.....	183
2.3.4.5. Ülke, Şehir ve Yer İsimleri.....	188
2.3.4.6. Giyim-Kuşam ve Güzellik Unsurları.....	193
2.3.5. Tabiat.....	196
2.3.5.1. Kozmik Alem (Seyyâreler).....	196
2.3.5.2. Hayvan İsimleri (Mitolojik veya Diğer).....	198

**BÖLÜM 3: YENİŞEHR-İ FENER MÜFTÜSÜ İZZET DÎVÂNI’NIN
TRANSKRİPSİYONLU METNİ.....200**

3.1. Nüsha Tavsifi.....	200
3.2. Metnin Transkripsiyon ve İmlasında İzlenen Yol.....	201
3.3. Transkripsiyon Tablosu.....	203
3.4. Transkripsiyonlu Metin.....	204
3.4.1. Kasideler.....	204
3.4.2. Mesnevîler.....	246
3.4.3. Tarihler.....	257
3.4.4. Musammatlar.....	276
3.4.4.1. Tahmisler.....	276
3.4.4.2. Terkîb-i Bendler.....	286

3.4.4.3. Tercî‘-i Bendler.....	289
3.4.5. Gazeller.....	291
3.4.6. Lügazlar.....	417
3.4.7. Şarkılar.....	418
3.4.8. Kıt’alar.....	421
3.4.9. Müfredler.....	427
SONUÇ.....	430
KAYNAKÇA.....	432
EKLER.....	441
ÖZGEÇMİŞ.....	532

KISALTMALAR

a	: Yazma eserde yaprağın ön yüzü
Ank.	: Ankara
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.y.	: Adı geçen yazar
b	: Yazma eserde yaprağın arka yüzü
bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
Ç.Ü.T.A.M.	: Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi
Ef.	: Efendi
G.	: Gazel
H.	: Hicrî
Hzl.	: Hazırlayan
İst.	: İstanbul
K.	: Kasîde
Kıt.	: Kıt'a
Ktk.	: Kıt'a-i Kebîre
lang.	: Language
lit.	: Literature
Ltd.	: Limited
Lüg.	: Lügaz
M.	: Mesnevî
M.E.B.	: Milli Eğitim Bakanlığı
Müf.	: Müfred
Nr.	: Numara
Thm.	: Tahmis

T.	: Tarih
TFA	: Türk Folklor Araştırmaları
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
Thk.	: Tahkik
Trc.	: Terci’-i Bend
Trk.	: Terkid-i Bend
Üni.	: Üniversite
s.	: Sayfa
s.s.	: Sayfa Sırası
S.	: Sayı
Ş.	: Şarkı
Şti.	: Şirketi
v.	: Varak
yk.	: Yaprak
yay.	: Yayınları

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Ebced Hesabı Harfleri ve Sayısal Değerleri.....	45
Tablo 2: Vezinler Tablosu.....	67
Tablo 3: Transkripsiyon Tablosu.....	203

Tezin Başlığı: Yenişehir-i Fener Müftüsü İzzet Dîvânı (İnceleme-Metin)

Tezin Yazarı: Muhammed Emir TULUM **Danışman:** Doç. Dr. Ozan YILMAZ

Kabul Tarihi: 16 Ocak 2014

Sayfa Sayısı: viii (ön kısım) + 532 (tez)

Anabilimdalı: Türk Dili ve Edebiyatı

Bilimdalı: Eski Türk Edebiyatı

Yenişehir-i Fener Müftüsü İzzet Dîvânı'nın bilinen tek nüshası Süleymaniye Kütüphanesi, Galata Mevlevîhanesi Kataloğu'nda T811/00152 katalog numarasıyla kayıtlı olup, 86 varaktır.

Bu çalışmada, Divan Edebiyatı'nın hayatta kalma mücadelesi verdiği XIX. yüzyıl şairlerinden biri olan Yenişehir-i Fener Müftüsü İzzet'in hayatı, edebî kişiliği ve Dîvân'ı ele alınmıştır. İzzet henüz kırk yaşına ulaşmadan H. 1237 (M. 1821/1822) tarihinde Yenişehir-i Fener'de vefat etmiştir. İzzet, Mevlevî'dir ve eğitilmiş bir şairdir. Bilinen tek eseri Dîvânı'dır.

İzzet, Osmanlı Devletinin çalkantılı olduğu yıllarda yaşadı. Tepedelenli Ali Paşa isyanına tanık oldu. Bu olay İzzet'in yaşadığı Balkan bölgesinde cereyan etmiştir. İzzet tıpkı o dönemin halkı gibi, devletin zayıflığı sebebiyle ekonomik ve psikolojik olarak sıkıntı içerisindeydi.

İzzet'in kullandığı dil ağır ve ağırdır. Arapça ve Farsça şiirleri de vardır. Buna rağmen, Mahallileşme Akımı'nın etkisiyle yeni deyişler yahut sıradan ifadeler de kullanır. İzzet, bilhassa Sebk-i Hindî'den gelen derin hayalleri idrak eder ve yeni mazmunlar arar. Bunu şiirlerinden rahatlıkla anlayabiliriz. Bazen Nâbî etkisiyle sosyal problemleri de ele alır. Dolayısıyla Hikemî Tarzlı şiirler de yazmıştır.

Çalışmamız üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci kısmın İzzet'in hayatı ve edebî kişiliği, ikinci kısım Dîvân'ın incelemesi, son kısım ise Dîvânın transkript metnidir.

Bu Türkçe Dîvân'da 11 adet kasîde 3 adet mesnevî, 20 adet tarih, 7 adet tahmis, 1 adet terkib-i bend, 1 adet terci'-i bend, 165 adet gazel, 1 adet lügaz, 4 adet şarkı, 10 adet kıt'a ve 9 adet müfred bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yenişehir-i Fener Müftüsü İzzet, Dîvân, Nazım, 19. yüzyıl Mevlevîlik, Mahalileşme, Sebk-i Hindî, Hikemî Tarz.

Title of Thesis: The Dîvân of Yenişehir-i Fener Müftüsü İzzet (Analysis-Text)

Author: Muhammed Emir TULUM **Supervisor:** Doç. Dr. Ozan YILMAZ

Kabul Tarihi: 16 January 2014 **Nu. of Page:** viii (pre text) + 532 (main body)

Department: Turkish Lang. and Lit. **Subfield:** Classical Turkish Literature

The only known work of Yenişehir-i Fener Müftüsü İzzet is Dîvân. The only copy of Dîvân takes place in the Library of Süleymaniye, Galata Mevlevihanesi Department and is registered in Number T811/00152. It consist of 86 pages.

In this study, the life, literary personality and Dîvân of Yenişehir-i Fener Müftüsü İzzet, who is one of the XIXth century poets and where Dîvân Literature struggled to survive was handled. İzzet died in 1237 (M. 1821/1822) in Yenişehir-i Fener and that's time his age not yet 40 years old. İzzet is a Mevlevi man and he is a scholar poet. The only known work of İzzet is his Dîvân.

İzzet lived the turbulent years of the Ottoman Empire. He witnessed to Tepedelenli Ali Pasha's revolt. This event occurred in the Balkan region where inhabited by İzzet. Because of the weakness of the state, İzzet was in economic and psychological distress as the people of that period. He experienced this kind of events.

He has used an incomprehensible language. There are also his Arabic and Persian poetry. Although, due to under the influence of Local Movement, he uses new saying and cliché. Especially he has perceived deep images which come from Sebq-i Hindî and he search for new mazmun. We can understand it easily from the poetry of him. Sometimes he has dealt with social problems by the effect of Nâbî. Therefore, he also wrote poetry in Hikam Style.

Our study consists of three main section. The first section consists of poet's life and literary personality. The second section consists of the versification of dîvân and the last section consists of the transcription of dîvân.

There are 11 kasides, 3 mesnevis, 20 tarihs, 7 tahmis, 1 terkîb-i bend, 1 tercî'-i bend, 165 gazels, 1 lügaz, 4 şarkıs, 10 kıt'as, and 9 müfreds at dîvân.

Keywords: Yenişehir-i Fener Müftüsü İzzet, Dîvân, Versification, 19th Century, Mevlevism, Sebq-i Hindî.

GİRİŞ

Çalışmanın Amacı

Çalışmamızın amacı XVIII. yüzyılın sonları ile XIX. yüzyıl başlarında yaşamış olan Yenişehir-i Fener Müftüsü İzzet'in hayatı ve Divanı hakkında malumatlar elde etmek, elde ettiğimiz bu bilgilerle hem bir divan şairini edebiyat âlemine tanıtmak hem de kıymete haiz olan bu divandaki manzumeleri tetkik etmekle, bahsi geçen dönemin siyâsî, içtimâî ve edebî ortamı hakkında yeni bir bakış açısı yakalayabilmektir.

Çalışmanın Önemi

XVIII. ve XIX. yüzyıllar, edebiyat alimlerimizin de ortak kanaatince, divan şiirinin parlak dönemini yitirmeye başladığı, kendini tekrar etmek durumuna düştüğü; şekilde ve muhtevada, bilhassa ifadede yeniliklerin arandığı lakin özgün ürün vermek noktasında yüzeysel kalındığı bir dönemdir. İzzet'in yenilik tavrında ise özgünlük vardır. Şiirleri alelade şiirler değildir. Çalışmamızı farklı ve önemli kılan asıl etken bu noktadadır.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışmamızda İnceleme-Metin çalışmalarının temel prensiplerine riâyet etmeye gayret ettik. Evvelâ divanı tetkik ettik. Divan gün yüzüne çıktıkça ve manzumeler üzerinde tetkiklerimiz sürdükçe İzzet'in hayatı ve edebî kişiliği şahsımızca daha da belirginleşti. Devam eden süreçte İzzet hakkında bilgiye ulaşabileceğimiz kaynakları tarayarak elde ettiğimiz bilgileri topladık. İnceleme çalışmamızda, elimizdeki divanı merkeze alarak, harici kaynaklardaki bilgilerle divandan elde ettiğimiz bilgileri birleştirip, kıyaslamalar yoluyla bütüncül bir yapıya ulaşmaya çalıştık.

Çalışmanın Konusu

Konumuzun merkezinde İzzet'in yazmış olduğu divanı vardır. Divandaki manzumeler bir dönemin şiir tarzı için numunelik durumundadır. İzzet (ö. 1821/22), bu günkü Yunanistan'ın Larissa şehri olan, o dönemlerde ise Osmanlı devletinin Tırhala sancağına bağlı bir şehir olan Yenişehir-i Fener'de yaşamıştır.

İzzet'in yaşadığı bu dönemler Osmanlı Devleti için çalkantılı bir dönemdi. Devlet, halkın da yakinen şahitliğinde, zayıflıyordu. Milliyetçilik akımları filizleniyor ve çeşitli bölgelerde isyanlar çıkıyordu. İzzet, Tepedelenli Ali Paşa isyanının tanıklarından biriydi ve bu hadise İzzet'in de yaşadığı Balkan bölgesinde cereyan ediyordu. O dönemin halkı, devletin zayıflığına paralel olarak ekonomik ve psikolojik olarak darlıktaydı.

Şairler, toplumun genelini etkileyen hadiseleri, hissî yönleri sebebiyle, derinden hissederler. İzzet'in de bahsi geçen hadiselerden etkilendiği anlaşılmaktadır. Bu hadiseler İzzet'te iki taraflı tavra sebep olmuştur. Bunlardan biri şudur: İzzet, hariçte yaşanan olumsuzluklara şahit olduğundan, rahatlamayı sağlamak için bir iç huzur arayışına girmiş ve şahsîliğe yönelmiştir. Bu durumun bir yansıması olarak İzzet, Sebki Hindî anlayışına sarılarak derin hayaller kurmuş ve yeni mazmunlar bulma arayışına yönelmiştir. Diğer taraftan şahsî ve mahallî bir tavır olarak değerlendirdiğimizde, İzzet'in telakkisindeki sevgilinin bizzat hayatın içerisindeki somut kişi olduğunu fark ederiz. Dolayısıyla bu sevgili bazen maddiyata tamah eden bir kişi olarak, bazen de lepiska saçlı bir kişi olarak karşımıza çıkar. Nihayet olarak İzzet, Sâbit'le başlayan ve Nedîm'le devam eden, son asırda ise Enderunlu Fâzıl'da dikkati çeken cinsel temalı beyitler de yazmıştır. İkinci tavrı ise, İzzet'in hariçte yaşanan hadiselerle alakasız kalmamasıdır. Hikemî tarza da yönelerek bir takım özlü söz veya vecize tarzındaki manzumeleriyle cemiyete fikir vermeye gayret etmiştir.

İzzet İstanbul'a kıyasla bir taşra şehrinde yaşıyordu. Şiirlerinden de anlıyoruz ki bu şehir onu ilmî ve edbî ortam yönüyle tatmin etmiyordu. Buna rağmen o İstanbul'daki gelişmeleri takip ediyordu. Misâlen XIX. yüzyılın mühim simalarından olup, edebiyatın yaşatılması için mücadele veren ve Şair Safvet'i sokaktan kurtarıp ilmi mahfillere iştirakini sağlayan Lebîb Efendi¹'den söz etmesi - ki Lebîb Efendi sonraları kurulacak olan Encümen-i Şuara'nın öncüsü olacaktı - veya İstanbul'un Bahariye Senti, Gümüşsuyu, Gülhane Parkı, Sütluçe Limanı gibi yerlerini zikretmesi gibi etkenler bize İzzet'in vücuden bir taşra şehrinde olsa da, ufkunun İstanbul ve ötelinde olduğunu göstermektedir.

¹ İbnü'l-Emin Mahmud Kemal İnal, **Son Asır Türk Şairleri (Kemalü's-Şuarâ)**, Hidayet Özcan (hzl). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay., 2000, C.III, s.1227.

XVIII. yüzyıl ile XIX. yüzyıllarda edebî manada değişimler nelerdi ? Siyâsî ve içtimâî gelişmeler toplumda ne gibi zihnî algı oluşturuyordu ? Aynı zamanda Mevlevîlik yönü bulunan bir divan şâiri bütün bu eksenler arasında ne tür bir hâlet-i ruhiye içerisindeydi ? İşte bu ve benzeri sorulara aradığımız cevaplar çalışmamızın konusunu oluşturmaktadır.

Nihayet olarak çalışmamız, bahsi geçen bu yüzyılları tecrübe etmiş bulunan bir divan şairini eseriyle beraber yakın planda tetkik etmek, böylece dönemin edebî, siyâsî ve içtimâî yönleri ile ilgili yeni bakış açıları yakalamaktır.

Yenişehir-i Fener Müftüsü İzzet'in hayatını ve edebî kişiliğini daha iyi değerlendirebilmek için yaşadığı dönemin genel özelliklerini siyâsî, içtimâî, edebî ve tasavvufî açılardan belirli başlıklar halinde aktarmakta fayda olacaktır. İzzet'i XIX. yüzyıl şartlarına göre değerlendirmekle birlikte, hayatının yarısı XVIII. yüzyıl sonlarında geçmiş olduğundan ve de her iki yüzyılın bazı ortak noktaları bulunduğu için dolaylı bu yüzyıllar birlikte değerlendirilecektir.

XVIII. ve XIX. Yüzyıllarda Osmanlı İmparatorluğu'nun Siyâsî Durumu*

1789 Fransız ihtilali ve ardından o döneme kadar gündemde olmayan milliyetçilik cereyanları Avrupa kıtası üzerinden dünyanın diğer milletlerine sirayet etmeye başlamıştı. Bu akım en çok da Osmanlı Devleti'ne tesir edecekti. Çünkü Osmanlı Devleti kozmopolit bir yapıya sahipti. Asırlar boyu türlü din ve ırktan insanlar devletin tebâsını teşkil etmekteydi. Anadolu, Ortadoğu, Balkanlar; Afrika ve Avrupa'nın bir kısmı Osmanlı Devleti hâkimiyeti altındaydı ve milletlerde bir salgın hastalık gibi yayılan milliyetçilik akımı bu topraklarda iç kargaşalar çıkarmaya başlamıştı. Devlet bir taraftan baş gösteren ayaklanmalarla boğuşurken, diğer taraftan hızla değişen dünya sistemi ve yaşam biçimine de ayak uydurmaya çalışıyor lakin yeterince başarılı olamıyordu. Bunda devlet düzeni ve içtimai yapı gibi derinlere inen ciddi sebepler vardır. Misalen, Osmanlı Devlet Kurumları dînî prensipler ve gelenekler dikkate

* Bu başlık altında bahsi geçen isimler ve kronolojik tarihler için;

- Enver Ziya Karal, **Osmanlı Tarihi Nizam-ı Cedid ve Tanzimat Devirleri** (1789 – 1856), C.5, Ankara: TTK Basımevi, 1999.
- Karal, **Osmanlı Tarihi Islahat Fermanı Devri** (1861 – 1876), C.7, Ankara: TTK Basımevi, 1995. adlı eserlerden istifade edilmiştir. Yorum ve izahat şahsımıza aittir.

alınarak bu zamanlara gelmişti. Hukuk Sistemi (Kadılık), Eğitim Sistemi (Medrese), Sağlık Merkezleri (Mahalle Sağlık Ocakları), Askeriye (Yeniçerilik) vs. gelenekten gelen yapıları. Bunlara kıyasla Avrupa'da baş döndüren bir hızla hukukta çoğunluk, eğitimde çeşitlilik ve yüksekokul sistemleri, sağlık alanında modern laboratuvarlar ve hastahaneler, askerî alanda modern yöntemler ve teçhizatlar; nihayet bütün bunları cem eden şehir düzenleri, bina teşkilatları vardı. Osmanlı ile kıyaslanması zor bir noktaya varmışlardı. Bahsini ettiğimiz şekilde Osmanlı'nın bu zamanlara kadar gelen devlet düzeni ani değişime pek müsait olamıyordu. Bir defa Avrupa her ne kadar gelişse de, bu gelişmenin getirdiği modern hayat biçimi Osmanlı yönetimi ve halkının gelenek, görenek ve an'anelerine zıtlık teşkil ediyordu. Örneğin eğitimde Tevhid-i Tedrisat usulü Osmanlı tebasının arzu edeceği bir şey değildi. Diğer taraftan Nizam-ı Cedid namıyla modern bir ordu kurmanın azminde olan III. Selim'in Kabakçı Mustafa Paşa isyanı ile tahtından olmasına sebep olacak bir yapı vardı; Yeniçeri Ocağı...

Aslında XVIII. yüzyıldan beri devlet, kendini modern dönemin şartlarına adapte etmeye çalışıyordu. Yirmisekiz Mehmed Çelebi'nin 1720'de Fransa'ya yaptığı diplomatik seyahat ve tedkikler; aynı tarihlerde İbrahim Müteferrika'nın kurduğu İlk Matbaa; 1789'da tahta çıkan III. Selim'le beraber, yeni ordu kurma (Nizam-ı Cedid) gayretleri vs. hepsi bu adapte olma sürecinde yaşanır. Lakin bahsini ettiğimiz sebeplerle hem devlet içinden hem de toplumdaki direnç görüyordu. 1808 yılında tahta çıkan II. Mahmud da amcası III. Selim'le yenilik konusunda hemfikirdi. Kendisi tahta çıkmadan evvel hem amcasının akibetine şahit olmuş hem de toplumun umumi durumunu dikkatle gözlemlemişti. Yeniliklerin ancak tepeden inme bir uygulamayla ve keskin tedbirlerle yapılabileceğinin fikrini taşıyordu. Nitekim öyle yaptı. II. Mahmud evvela kendisiyle benzer fikirleri taşıyan Bayraktar Mustafa Paşa'yı sadrazamlığa atadı. Enver Ziya Karal, Bayraktar Mustafa Paşa'nın icraatlarını şöyle açıklar:

“Bayraktar Mustafa Paşa sadrazamlığa geçer geçmez III. Selim trajedisini hazırlayan ve uygulamaya koyanların başını vurdurur, kargaşa çıkaran ulemayı sürgüne gönderir. Yenilik taraftarlarından oluşan bir ekiple işe başlar.”² Devam eden süreçte Sened-i İttifak ile Anadolu ve Rumeli bölgelerindeki âyanlar temsiliyetinde, o bölgelerin halklarına bir takım hak ve güvenceler verilirken, buna mukabil devlete bağlılık sözü

² Enver Ziya Karal, **Osmanlı Tarihi Nizam-ı Cedid ve Tanzimat Devirleri** (1789 – 1856), C.5, Ankara: TTK Basımevi, 1999, s. 89.

alınır. Bir taraftan da Sekban-ı Cedid adıyla tekrar yenilikçi ordu kurulur; lakin Yeniçeri isyanı yeniden başlar. II. Mahmud, bu sıkıntılı ve çetrefilli dönemde; kararlı bir şekilde hamlelerini yapar ve 1826'da, halkın da desteğiyle Yeniçeriliği kaldırır. Askeri anlamda Avrupai düzene geçilir. Diğer taraftan Tıbbiye, Mekteb-i Harbiye gibi çeşitli eğitim kurumları açılır. II. Mahmud özellikle giyim kuşamda da keskin yenilikler yapmıştır. Belki bunlardan en sembolik ve dikkat çekici olanı, devlet adamlarının ve ulemanın aralarındaki kıdem ve konum farklarını simgeleyen kavukların giyilmesini yasaklayıp, bunun yerine herkese bu gün bildiğimiz kırmızı "Fes"i giymeyi zorunlu kılmasıdır. Feshane fabrikası da bu maksatla açılmıştır. Aynı dönemlerde Takvîm-i Vekâyi adıyla resmi gazete de ilk defa baskı yapmaya başlamıştı. Bu ve benzeri yenilikler sürmeye devam ederken Mısır valisi Kavalalı Mehmed Ali Paşa'nın merkezî otoriteye başkaldırması ve Osmanlı ordusunu bozguna uğratması veya Balkanlarda Tepedelenli İsyanı çıkması gibi hadiseler devletin toparlanmasını engellemiştir. Nihayet 1832 Mora isyanı ile Yunanlıların bağımsızlık kazanması bölgedeki diğer milletlerin de bağımsızlık hareketlerini hızlandırmış ve devlet otoritesi düşüşe geçmiştir.

II. Mahmud'un akabinde Sultan Abdülmecid'in tahta çıkmasıyla birlikte 1839'da Tanzimat Fermanı ilan edilir. 1854'de yaşanan Kırım Harbi devleti daha da yorgun bırakır. 1861'de Abdulaziz tahta geçer. Abdulaziz'in özellikle donanmayı kuvvetlendirme çalışmaları dikkat çeker. Lâkin Balkanlar ve Arap ülkelerindeki isyanlar devam etmekte ve devlet bunlarla mücadele halindedir. Diğer taraftan bu hadiselerin bir getirisi olarak içeride Türkçülük ve milliyetçilik tartışmaları başlar. Türkçenin sadeleştirilmesi gibi fikirler de ortaya çıkar. 1878'de Romanya, Sırbistan ve Karadağ bağımsızlığını kazanır. Bulgaristan özerklik alır.

1876 yılında tahta geçen II. Abdulhamid, yakın geçmişteki bunca tecrübeleri dikkate alarak dikkatli ve zekice siyaset izler. Devletin mevcut gücü ile reel dünya şartları arasında bir denge politikası izler. Batıyı çeşitli siyasi manevralarla oyalayarak devletin kendi içerisinde toparlanması için zaman kazanmaya çalışır. Doğudaki ve Balkanlardaki milletlerle ilişkileri kuvvetlendirmeye çalışır. II. Abdulhamid döneminde yenilikler bu şekilde devam eder. Özellikle imar alanında yoğun çalışmalar olmuştur. Eski yapılar tekrar onarılırken bir taraftan bu günkü GATA, Şişli Etfal Hastahanesi, Marmara Hukuk Fakültesi gibi modern dönemde etkinliğini devam ettiren kurumlar açılmış, diğer

tarafından Hicaz Demir Yolu gibi atılımlar yapılmıştır. 1909 yılında II. Abdulhamid dönemi de sona ermiş ve 1914 yılında dünyada birçok durum ve şartları değiştirecek olan I. Dünya Savaşı başgöstermiştir.

XVIII. ve XIX. Yüzyıllarda Dîvân Şiiri

XIX. yüzyıl şiiri, şekil ve muhtevada şiire yenilikler getirme ve kişiselliğe yönelme gibi çeşitli yönlerden XVIII. yüzyıl şiirindeki niyet ve çabaların bir devamı ve şekillenen, somutlaşan adımları niteliğindedir. Hakkında araştırmalarda bulunduğumuz Yenişehir-i Fener Müftüsü İzzet'in her iki dönemdeki sosyal ve siyasal tecrübelerle muhatap olması sebebiyle, her iki dönemin edebî durumu hakkında bazı tespitlere değinmekte fayda vardır.

XVIII. Yüzyılda Edebî Ortam Hakkında Bazı Tesbitler

Bu dönemde geleneğin şair tasarrufuna verdiği imkanlar ölçüsünde alışılmıştın dışına çıkılarak yapılan orijinal benzetmeler ve mazmunlar divanlardaki yerini almaya başlamıştır. Ela gözün yerini mavi göz, siyah saçın yerini sarı saç almış, sevgilinin bütün eza ve cefasına razı olan âşığın yerine, bunları istemeyen âşık tipi yerleşmeye başlamış, bunun neticesinde sevgilinin nazı hafiflemiş, özellikle yüzü ve yanağı için bir benzetme unsuru olan gül, artık neredeyse onun için bir hitap malzemesi haline gelmiştir.³

Bu asırda şiirdeki yozlaşmanın göstergelerinden biri de “müşterek gazel” sayısındaki artıştır. Bunlar edebi bir kaygı gözetmeden, daha çok hoşça vakit geçirmek için yazılmış şiirlerdir. Geçen asırda Râmî, Nâbî, Vecdî gibi şairlerde örnekleri görülen bu yöneliş, bu dönemde özellikle İstanbul'da bir muhit veya mekân etrafında toplanan şairler arasında oldukça rağbet görmüştür. Hatta Beylikçi İzzet gibi bazı şâirlerin şiirlerinde 7'ye kadar çıkmıştır. Bu da nazire yazmada olduğu gibi ölçünün kaçırıldığını göstermesi bakımından ilginçtir. Ayrıca makam ve mevki elde etme düşüncesiyle yazılan şiirlerin artması, günlük konuşma diline yönelişte ölçünün kaçırılması ve

³ Ahmet Atilla Şentürk – Ahmet Kartal, *Üniversiteler İçin Eski Türk Ed. Tarihi*, Dergah Yay. İstanbul: Ekim 2004. s.404.

özellikle Sâbit'in etkisiyle şiirde incelik ve zarafetten yoksun müstehcen ve argo söyleyişlerin çokluğu da bu durumun bir diğer göstergesidir.⁴

Şiirde yeni arayışlar ve gelişen yeni akımlara uyum sağlayarak zamanın hızını yakalayabilme gayretleri vardır. Peki bu yönelişlerin ve arayışların çıkış noktası veya temsilcisi olarak kimler görülmektedir ? Bu konuda Osman Horata şu noktayı vurgulamaktadır:

“Yeni”, bazı şairlere göre Nedîm'in, bazılarına göre Şevket-i Buhârî, Sâ'ib-i Tebrîzî ve Kelîm'in şiiridir. Şeyh Gâlib'e göre ise Nâbî ile Nedîm tarzı “köhne vâdîler” dir. Aslında “yeni” mecazî anlatımıyla Şevket-i Buhârî'nin şiiri olup, bu tarzı ilk defa kendisi icat ederek şiir zeminini tazelemiştir.⁵

XIX. Yüzyılda Edebî Ortam Hakkında Bazı Tespitler

Her ne kadar yeni arayışlar olsa da, bir kısım şairlerin eskiye neşvünema buldurtma gayretleri de görülmektedir. Encümen-i Şuara toplantılarının tertip ekibi bu gayrette iken, Ziya Paşa, Namık Kemal gibi Tanzimat şiirinin öncülerinin de bu encümende boy göstermesi renkli bir tablo sunmaktadır:

Şiirde eskiye dönüş, özellikle XVII. yüzyılın büyük şairlerini örnek alarak şiire yeniden can verme çabaları, bu yüzyılın eski şiir alanındaki en başarılı hareketidir. 1861 senesinde kurulup, çalışmalarını bir yıl kadar aksamadan sürdüren Encümen-i Şu'arâ, her hafta Salı günleri Hersekli Arif Hikmet'in Lâleli, Çukurçeşme'deki evinde toplanıyordu. Bu grupta şu şairler yer almıştı: Leskofçalı Galib Bey, Hersekli Arif Hikmet Bey, Osman Şems Efendi, Koniçeli Kazım Paşa, Manastırlı Hoca Nâ'îli Efendi, Halet Bey, Recâizâde Celal Bey, Yenişehirli Avni Bey, Üsküdarlı Hakkı, Eşref Paşa... Toplantılara katılanlar arasında, daha sonraki yüzyıllarda yeni edebiyatın kurucuları arasında yerini alacak olan Namık Kemal ve Ziya Bey (Paşa) de vardır. Hatta Namık

⁴ Ahmet Atilla Şentürk – Ahmet Kartal, **Üniversiteler İçin Eski Türk Ed. Tarihi**, Dergâh Yay., İstanbul: Ekim 2004. s.402.

⁵ Osman Horata, “Son Klasik Dönem (1700-1800)-Nazım”, **Türk Dünyası Edebiyat Tarihi**, C.V, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay., 2004, s.460-61.

Kemal, topluluğun en genç üyesi sıfatıyla, her toplantıya getirilen şiirleri yüksek sesle okuyup tartışmaya sunan kişidir.⁶

Bu encümene katılan şairler ekseriyetle Nef'i, Nâ'ilî ve Fehîm-i Kadîm gibi şairlerin şiirlerine yönelip o tarzda şiirler söylemişler, hatta onları okumayı tavsiye etmişlerdir. Bunun yanında onları eskilerden ayıran bazı özellikler de dikkat çekmektedir. Aralarında klasik şiiri bazı yönleriyle tenkit hatta tahkir edenler, eski şiire “nev-zemin” bir yol açmaya çalışanlar, hece veznini, halk şiir tarzını ve sade Türkçeyi benimseyenler, şiirlerine gelenekte olmadığı şekilde başlık koyanlar*, yeni konular arayanlar, özellikle siyasi-içtimâî konularla ilişkisi olan kavramları, hatta Fransızca bir takım kelimeleri kullananlar bile vardı. Bundan dolayı bu encümenin, daha sonra yenileşme dönemi edebiyatının öncüleri arasında yer alacak neslin edebî görüşlerini belli ölçüde de olsa etkilediği söylenebilir.⁷

Geçmişe oranla bu dönemde en az kullanılan nazım şekli “mesnevî” dir. Yine bu dönemde önemli kaside şairi de yetişmemiştir. Özellikle bentlerden kurulu nazım şekillerinde olan artış dikkat çekmektedir. “Tercî-i Bend”ler, “Terkib-i Bend”ler, “Şarkı”lar ve çeşitli “Tarih” kıt’aları bunlardandır.* Bunlardan “şarkı” türünün en fazla örneğini Enderunlu Vasıf vermiştir. Vasıf özellikle “muhammes” nazım şekliyle kaleme aldığı “şarkı” larıyla tanınmıştır. Sürûrî ve Ref’î-i Kâlâyî ise en fazla “tarih” düşüren şairlerdir. Eşref Paşa, dönemin en fazla “kıt’a” yazan şairidir. “Rubâî” lerin çokluğuyla Mahmud Celaleddin Paşa, “müseddes” lerin çokluğu ile de Şeref Hanım dikkat çekmektedir.⁸

Tasavvufun bu dönem şairleri üzerinde de etkisi devam etmiştir. Başta Mevlevî dergahı olmak üzere Nakşibendî ve Celvetî dergahları şâirlerin feyiz aldıkları mekânlar olmuştur. Dönemin önemli şairlerinden İzzet Molla, Yenişehirli Avnî, Şeref Hanım,

⁶ İsmail Ünver, “XIX. Yüzyıl Divan Nazım ve Nesri”, **Büyük Türk Klasikleri**, C.8, İstanbul: Ötüken – Söğüt Neşriyat, 2004, s.100.

* İzzet’te de şiirlerine gelenekte olmadığı gibi başlık koyma hususu görülmektedir.

⁷ Geniş bilgi için bkz.: **TDV İslam Ansiklopedisi**, “Encüme-i Şuarâ”, C.XI, İstanbul: T.D.V.V.Yay., 1995, s.179-181.

* İzzet’in 2 adet mesnevisi, 1 adet Terki-i Bend, 1 adet Tercî’-i Bend ve 20 adet Tarih manzumesi vardır.

⁸ Ahmet Atilla Şentürk – Ahmet Kartal, **Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul: Dergah Yay., Ekim 2004, s.468.

Pertev Paşa ve Aynî “Mevlevî”; Adile Sultan, Arif Hikmet ve Osman Nevres “Nakşibendî”; Mustafa Kazım Paşa ise “Celvetî” tarikatine mensupturlar.⁹

XIX. yüzyıl şairleri ve şiirleri hakkında içtimâî ve rûhî açılardan derinlikli tespitlerde bulunan ve bu dönem hakkında sosyo-psikolojik bir panoroma çizen Ahmet Hamdi Tanpınar şunları söylemektedir:

“XIX. asrın ilk yarısında Türk şiirinin manzarası bir bakıma geçen asırlardan pek farklı değildir. Nedim’den sonra arazi iyiden iyiye görülen, fakat başlangıcı daha evvele çıkan bir zevk bozulması ve dağılışı; ilhamın umumiyetle küçük ve kelime, ifade oyunlarına dayanan buluşlardan öteye geçememesinden gelen bir yoksulluk, mesnevîlerde Nâbî’den beri çalışılan fakat bir türlü sırrı bulunamayan bir yerli icat arzusu, daha ziyade nesre ait hususiyetlerin artması, bu yarım asrın şiirinin de esas vasıflarıdır.”¹⁰

Tanpınar, bir üst paragrafta yaptığı bu tanımlamanın ardından, bu dönem şairleri hakkında batı dilindeki “sensualite” yani nefsine düşkünlük kavramından söz ederek açıklamalarını şöyle sürdürür:

“Sanki zorladığı bütün kapıları kendisine kapalı bulan insan, yavaş yavaş kendi içinde değişimin imkanlarını aramaktadır. Bu herşeyden evvel, ne şekilde olursa olsun, ferdin doğuşudur. Yeni kazançlardan ziyade, eski bağların yıpranmasından, yer ve mahiyet değiştirmesinden gelen bu vâkıanın belli başlı ârazı, bir nevi huzursuzluğa benzeyen bir kötümserlik, geçen yarım asırda görülenden çok daha belirtili ve daha kuvvetli bir hissîlik ile, sanatın özünü ve ağırlık merkezini az çok yaşanan hayatta aramak ve kendisinden bahsetmek ihtiyacıdır. Öyle ki, küçük, düzensiz, hatta devamsız çizgilerle olsa bile bir nevi romantizm hazırlanıyordu demek hiç de hatalı olmaz. Hakikat şu ki bu elli yıl içinde cemiyetin geçirdiği buhran insanı serbest ve adeta tâli’i ile başbaşa bırakmıştı.”¹¹

O zamana kadar eski şiirimizi idare eden ‘mutlak’ tamamen yıkılmıştır. Şair, hayat karşısındaki o gayrişahsi ve ağırbaşlı duruşunu – umûmî, hatta resmî manzara daima bu idi – birdenbire bırakır. Acayip bir safdilânelik ifadeyi değiştirir. O zamana kadar daha ziyade bir nevi tecessüs ve maharet gösterme hevesiyle gidilen ve bir yığın mısra

⁹ Ahmet Atilla Şentürk – Ahmet Kartal, s.469.

¹⁰ Ahmet Hamdi Tanpınar, **XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul: Y.K.Y., Ekim-2007, s.81.

¹¹ Tanpınar, s.82, 83.

temrinlerine yol açan halk kaynakları – dil, hayat şekli, pitoresk – şiirin hemen hemen bütününe kaplar, hatta daha ileri geçer. Enderunlu Vâsıf'ta olduğu gibi orta insanın çeşitli portrelerini çizer. Diğer taraftan hayat ve tâli' karşısında fertte, hiç de eskinin devamı olmayan yeni bir duruş peyda olur. Musikinin de yardımıyla hızını arttıran çok kuvvetli bir sentimentalisme, yavaş yavaş tâli' karşısında hiç de eskinin devamı olmayan yeni bir duruş ve davranış şekline girer.¹²

Mevlevîlik

Mevlânâ Celaleddin-i Rumî'nin (ö. 1273) vefatından sonra oğlu Sultan Veled tarafından teşkilatlandırılan bir tarikattır. İlk dönemlerde Celâlî tarikatı denilmiştir. XVII. yüzyıl sonları ile XIII. yüzyıllarda Anadolu'da büyük önem kazanmıştır. Halen dünyanın birçok ülkesinde taraftarları olan Mevlevî tarikatı Mevlânâ'nın Mesnevî adlı altı ciltlik eserini temel kitap ittihaz eder. Kur'an'dan sonra, bir dervişin bilmesi gereken kitap Mesnevî'dir. Daha çok aydınlar arasında yayılan Mevlevîlik ve Mesnevî eğitiminden dolayı Fars dili Türkçe içinde hayli etkili olmuştur.

Mevlevîlik'te esma yoktur; ama semâ' esastır. Tarikat ehli semâ' ile vecde gelir. Mevlevîlikte ilk basamak binbir gün çile çekmektir. Çileden sonra kendilerine tekke libası giydirilir ve hücre tahsîs olunur. Sonra deverân, tefekkür, murâkabe, musıkî gibi yollarla olgunlaşırlar. Her derviş şeyh veya dedesi ile vecd ü hal bulur. İrşâd sohbet iledir. Zikir yalnızca Allah'ın adını anmaktan ibarettir. Bu yönleriyle Melamîlik ile sıkı bağlantısı vardır.

Tarikatin merkezi Konya'dadır. Mevlevîlik Türk-İslam musıkisine, nakşına, edebiyatına, şiirine, yazısına vs. çok etki etmiştir. Anadolu, Rumeli, Arabistan, Afrika, Irak ve hatta hristiyan ülkelerde dahi yaygın hale gelen tarikat birçok büyük şahsiyeti de bünyesinde taşımıştır. Sultan Selim, Mahmud II, Aziz, Reşad gibi padişahlar yanında Neşatî, Nef'î, Şeyh Galib gibi ünlü şairler, devlet adamları vs. bu tarîkate mensuptur.

Mevlevîler başlarına keçe külah, üstlerine tennûre denilen kolsuz gömlek, onun üstüne destegül denen kısa ve kollu ceket giyerler. Bellerinde elif-lâm-end denen bir kemer vardır. Bunların çoğu çuha yeşili renktedir. Ayin esnasında ney, rübâb, kudûm, dâire,

¹² Tanpınar, s.83.

bendir vs. çalınır. Ayinde bir mesnevîhan bulunur ve makam ile mesnevîden beyitler okur. Zikir Cuma namazından sonra yapılır. Türk şiirinde Mevlevîliğin izleri çok derindir.¹³

Mevlevîlik ile Divân Şiiri İlişkisi

Mustafa İsen Divan Şairleri ile Mevlevîlik ilişkisini rakamsal tespitlerde de bulunarak şu şekilde açıklamaktadır:

Mevlânâ'nın şairliği sebebiyle, şiirin "sünnet-i seniyye-i Mevleviyye" olarak kabul edilmesi ve bu tarikattaki Mesnevî okuma ve okutma geleneği, Mevlevîleri şiirden anlamaya, hatta şair olmaya yöneltmiştir. Bu sebeple, Mevlevîhâneler Klasik Edebiyatı besleyen en önemli kaynaklardan biri haline gelmiştir. Şeyhlik makamındaki şahsiyetin Neşatî, Şeyh Galib gibi büyük bir şair olması ise, şiire olan ilgiyi daha da arttırmış; Esrar Dede gibi birçok şair şiir yazmaya Mevlevîhânelerde başlamıştır.

Edebiyatımızda Mevlevî olan Divan Şairlerinin sayısı 300'ü bulmaktadır. Bu, Mevlevîliği % 68 gibi büyük bir oranla Divan Şairlerinin en çok rağbet ettikleri tarikatların ilk sırasına yerleştirmektedir. Diğer tarikatların oranı ise % 10'ların altında kalmaktadır. Mevlevî şairlerin sayısı XVI. asırdan itibaren artmaya başlamış, XVIII. asırda ise büyük bir artış göstermiştir. Tezkirelerde Mevlevî olduğu belirtilen şairlerin sayısı XVII. asırda sadece 10 iken, XVIII. asırda 212'ye yükselmiştir.¹⁴

¹³ İskender Pala, **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü**, İstanbul: Kapı Yay., 2004, s.312.

¹⁴ Mustafa İsen, **Tezkirelerin Işığında Divan Edebiyatı'na Bakışlar, Divan Şairlerinin Tasavvuf ve Tarikat İlişkileri, Ötelerden Bir Ses**, Ankara: Akçağ Yay., 1997, s.216-218.

BÖLÜM 1: YENİŞEHR-İ FENER MÜFTÜSÜ İZZET'İN HAYATI, ESERİ VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

1.1. Hayatı

1.1.1. İzzet (öl. H. 1237 [M. 1821/1822]) ve Yaşadığı Çevre Olarak Yenişehir-i Fener

Yenişehir-i Fener Müftüsü İzzet'in hayatı hakkında kaynaklarda verilen bilgi son derece sınırlıdır. Bilgi edinebildiğimiz iki temel kaynaktan biri Davud Fatin Efendi'nin *Hâtimetü'l - Eş'âr*¹⁵ adlı tezkiresi, diğeri ise ulaşabildiğimiz tek nüsha olan *İzzet Dîvânı*¹⁶dır. Davud Fatin Tezkiresi (*Hâtimetü'l - Eş'âr*)'nde İzzet hakkında şu bilgiler vardır:

GAZEL

- 1 Âh ey büt-i bigâne-edâ mahremiñ olsam
Aḥvâlimi hep söyler idim hem-demiñ olsam
- 2 Ḥall eyler idim mes'ele-i cevher-i ferdi
Öpsem lebiñi vâkıf-ı sırr-ı femiñ olsam
- 3 Şanma kapulurdum gül-i ḥurşide felekde
Düşsem çemen-i vuşlatıña şebnemiñ olsam
- 4 Gülşende ne 'aynımda idi deste-i sünbül
Ger dest-zen-i kâkül-i ḥam-der-ḥamiñ olsam
- 5 Billür gibi gerdeniñe şabr idemezdım
Şarkındılık eylerdim eger perçemiñ olsam

¹⁵ Davud Fatin Efendi, **Tezkire-i Hatimetü'l-Eş'ar**, İstanbul: İstihkam Alayları Litografya Destgahı, 1271/1870, s.286 (TDV İsam, Demirbaş: 928, FAT.T, 1271/1870; GNL. 137012).

¹⁶ Yenişehir-i Fener Müftüsü İzzet, **Divan-ı İzzet**, Süleymaniye Kütüphanesi, Galata Mevlevihanesi Kataloğu, nr. T.811/00152.

6 Sınemde bakup zahmıma raħm eylediñ hiç
Bir kerre şabı̄bim dimediñ merhemiñ olsam

7 Hep ħāřır-ı ‘İzzetde varır sākın olurdum
‘Ālemde seniñ ey büt-i ‘işve ġamiñ olsam*

Nâzım-ı mûmâ-ileyh İzzet Efendi Yenişehir-i Fenâr ismiyle meşhûr olan şehir-i cesimde şa‘şa‘a-perdâz-ı bezm-i vücûd olup tahsıl-i ulûm-ı âliye ve tekmîl-i nusah-ı ilmiyye eyledikten sonra şehir-i mezkûr müftülüğü hizmeti uhdesine bi’t-tevcîh hizmeti mezkûrede bulunduğu hâlde imrâr-ı eyyâm u şuhûr itmekte iken sinnîn-i ömrü hadd-i erbaine resîde olmaksızın bin iki yüz otuz yedi sâli hilâlinde rûh-ı revânı kurbgâh-ı cenâb-ı Rabb-i İzzet’e rihlet eylemiştir. Mûmâ-ileyh ülfet-meşreb bir şâir-i âli-neseb olup Dîvân-ı eş‘ârı medh u senâya şâyân u ensebdir. Nazm:

Üftâde-i ħübân-ı Yeñiřehir-i Fenârız

Aldık fetili mum gibice şimdi yanarız**

Matla-ı garrâsı beyne’z-zürefâ meşhûr u zîbâterdir.¹⁷

Davud Fatın Efendi, İzzet’in hayatı ve edebî kişiliği hakkında tafsilatlı olmasa da genel hatlarıyla bir değerlendirmede bulunmuştur.¹⁸ Burada geçen bilgilerile İzzet Dîvânı’nda işlenen şiirler arasında karşılaştırmalı bir değerlendirmede bulunulduğunda İzzet’in hayatı ve edebî kişiliği daha belirgin hale gelecektir.

* G.65.

** Müf. 2

¹⁷ Davud Fatın, **Hâtımetü’l - Eş‘âr (Fatın Tezkiresi)**, Ömer Çifçi (hzl), T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü Yay., 3218 KÜLTÜR ESERLERİ, 469 ISBN 978-975-17-3438-9, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/dosya/1-219117/h/metin.pdf>, s.300-301 (13.12.13).

¹⁸ Davud Fatın Tezkiresi’nden aktardığımız metnin paragraf kısmının günümüz Türkçesindeki karşılığı şu şekildedir:

“Diğer bir nâzım İzzet Efendi Fenâr Yenişehri ismiyle meşhur olan büyük şehirde varlık meclisini parlıtıya boğup yüksek ilimleri tahsil ve medrese eğitimini de tamamladıktan sonra zikredilen şehirde müftülük görevini üzerine almış vaziyette günlerini ve aylarını geçirmekte iken yaşı kırk sınırına ulaşmadan 1237 yılı yeni ayında canı Cenâb-ı Rabbi’nin yakınlığına göç eylemiştir. Bu kişi dostluk ve münasebet kuran soyu yüce bir şairdir. Dîvanı övülüp anılmaya değer ve lâyıktır.

Üftâde-i ħübân-ı Yeñiřehir Fenârız

Aldık fitili mûm gibi şimdi yanarız (Müf.1)

Parlak matlaı kıymetli ve zarif kimseler arasında epeyce meşhurdur.”

Yenişehir-i Fener

İzzet'in Yenişehir-i Fener¹⁹ ile birlikte anıldığını görmekteyiz. Bahsi geçen bu şehir, 1854 yılına kadar Osmanlı devletinin Tırhala Eyaleti sancak merkeziydi. Yunanlılar ile yapılan harplerde çeşitli el değiştirmeler neticesinde, 1897 yılında Yunanistan'a bırakıldı.²⁰

Yenişehir'in 1430 tarihlerinde Osmanlı ülkesine katıldığı birçok eserde belirtilmektedir. Buna rağmen Türk gezginlerinden Evliya Çelebi Yenişehir'in 848 H. (1444 M.) tarihinde II. Murad döneminde fethedildiğini, ancak onun ölümünden sonra tekrar elden çıkarak Fatih devrinde Türk beylerinden Gazi Turhan Bey tarafından Osmanlı ülkesine katıldığını kaydeder.²¹

Mora Yenişehri tamamen bir Türk şehriydi. 1880 yılında Yunanlılarca yapılmış bir haritada, Hristiyan mahallesi en kenarda ufacık bir yer işgal etmekteydi.²²

Yenişehir'in bugünkü ismi Larissa'dır. Yenişehir (Larissa)'nın bugünkü durumu hakkında şu bilgileri aktarabiliriz:

Yenişehir (Larissa) Tesalya bölgesinde bir kenttir. İl merkezi Atina'ya 300 km. mesafede, kuzeyde, hemen temelden Osmanlı yapısı bir şehirdir. Osmanlı kayıtlarında Yenişehir-i Fenar veya Tesalya Yenişehri olarak geçer. Larisa Ovası'nın ortasında Pinios Irmağı kıyısında 102.000 nüfuslu olan bu kent bir ticaret merkezi ve Atina ile Selanik arasında bir uğrak yeridir. Tesalya Kralı Teotamios'un kurduğu kent (İ.Ö. V.yy.) yine bu sülaleden Larissos tarafından oğlu için yeniden onarıldığından Larisa adıyla anıldı. 1430 yılında Osmanlı topraklarına katılınca, Rumeli eyaletine bağlı bir kaza merkezi

¹⁹ “Yenişehir (Yenişehir Fener) (Larissa) شهر ی کی تırhala eyaleti ‘Eyâlet Mrk. (1854)’; Tırhala→Yanya vilâyeti ‘Kaza (1867)’; Tırhala→Yunanistan ‘Kaza’ (1881).” (Tahir Sezen, **Osmanlı Yer Adları [Alfabetik Sırayla]**, Ankara: T.C. Başbakanlık Dev. Arşv. Gen. Müd. Yay. Nu: 21, Ankara, 2006, s.542).

“Yenişehir-i Fenâr شهر ی کی تیرھاله (Yenişehir-i Larissa) (Tırhala Yenişehri)
Yenişehir-i Larissa شهر ی کی تیرھاله Bk. Yenişehir-i Fenâr” (Nuri Akbayar, **Osmanlı Yer Adları Sözlüğü**, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay., Ekim-2003, s.171).

²⁰ İsmail Bıçakçı, Yunanistan'da Türk Mimarî Eserleri, İstanbul: İsar Vakfı Yay., 2003, s.420.

²¹ Yusuf Halaçoğlu, “Teselya Yenişehri ve Türk Eserleri Hakkında Bir Araştırma”, **Güney Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi**, S.2/3, 1974, s.89.

²² Halaçoğlu, s.90.

konumuna getirildi ve Yenişehir adını aldı. Aslında Osmanlı İmparatorluğu idare teşkilatında Yenişehir ismini taşıyan birçok yer bulunmaktadır. Bunların en önemlilerinden birkaçı Aydın, Bursa, Mora ve Tırhala'dakilerdir. Bizim buradaki konumuzu oluşturan Yenişehir, şimdi Yunanistan sınırları içinde bulunan ve eski ismiyle Yenişehir-i Fenar olarak anılan Larisa'dır. Burası bazen Mora Yenişehri veya Tesalya Yenişehri olarak da belirtilir.²³ Bahsi geçen "Fener" ismi ise, Orta Yunancadaki Fanarion, yani bildiğimiz limana giren gemileri selamlayan fener kelimesinden²⁴ türemiştir.

Yenişehir hakkında Mehmet Ali Gökaçtı'nın da şu tür tespitleri vardır:

Yenişehir, tarihe büyük lirik şair Pindaros (ö. M. Ö. 438) ile hekim Hippokrates'in öldükleri yer olarak geçmiştir.²⁵ Osmanlı döneminde yeni baştan kurularak, bölgenin önemli ticaret merkezlerinden biri haline getirilen kentin adı da bu durumdan dolayı, Osmanlı tarihinde Yenişehir olarak kaydedilmiştir.²⁶

18. yüzyılda Yenişehir'de 8 adet medrese bulunmakta olup, medreselerin yanısıra kurulmuş olan tekke ve zaviyeler, burada tasavvufî hayatın da son derece gelişmiş olduğunu göstermektedir. Bu tekkelerin başlıcaları ise Şeyh Nazif Efendi Mevlevihanesi, Etmekçizade Ahmed Paşa Zaviyesi, Sadiye Tekkesi, Rukiye Hatun Tekkesi olup, tamamı 14 tanedir.²⁷

Şehri 1812 ve 1813 yıllarında gören H. Holland isimli bir Avrupalı seyyah, burada 20.000 nüfusun yaşadığını ve bunun dörtte üçünün Türklerden meydana geldiğini söylemektedir. Yine onun ifadesine göre Yenişehir'de 24 cami bulunmaktadır.²⁸ Evliya Çelebi ise, Yenişehir-i Fener bölgesini tarif ederken oradaki bir mevlevî tekkesinden şöyle söz eder: "Kösdem Nehri'nin kenarındaki Mevlevî Tekkesi meşhurdur."²⁹

²³ Pars Tuğlacı, **Osmanlı Şehirleri**, İstanbul: Milliyet Yay., 1985, s.407.

²⁴ İlber Ortaylı, **İstanbul'dan Sayfalar**, İstanbul: Hil Yay. 1986, s.118.

²⁵ Mehmet Ali Gökaçtı, **Geographika, Yeniden Keşfedilen Yunanistan**, İstanbul: İletişim Yay., 2001, s.411.

²⁶ Gökaçtı, s.412.

²⁷ Gökaçtı, s.413.

²⁸ Halaçoğlu, s.96.

²⁹ Evliya Çelebi, **Evliya Çelebi Seyahatnamesi**, Mehmet Zillioğlu (hzl.), C.VIII, İstanbul: Üçdal Neşriyat Yay., 1996, s.42.

1.1.2. Aile Çevresi, Ailesi ve Asıl Memleketi

İzzet, seyyid soyundan gelir. Yazdığı bir naatında, “Yâ Rasulallâh ! Senin şerefli neslin seyyidliğin yeşil çimenliğidir. Ben onda yeşile yabancı bir odunum.” der:

Seniñ nesl-i şerîfiñ bir çemen-zâr-ı siyâdetdir
Ben anda sebze bigâne sebâyım yâ Rasûlallâh (G. 149/7)

İzzet, oğulları *Ahmet* ve *Eşref*³⁰ten (G. 69/6; G. 100/1; G. 163/5) ve halasının oğlu *Seyyid Necîb*³¹den (Kıt. 9/2) söz ederken de seyyid soyundan olduğuna vurgu yapmıştır.

Davud Fatin, Yenişehir-i Fener Müftüsü İzzet hakkında tuttuğu kayıta İzzet’in soyunun insanlarla iyi ilişkiler kuran, dostluk ve ahbaplık yönleriyle tanınan bir soydan geldiğini belirtir. İzzet’in şiiirlerinde de bu bilgiyi destekleyecek örnekler vardır. Hafızlık eğitimini bitirdiği yıla târih düşerken kendisi için “Şerefliilerden idi bu, (şimdi de) en şerefliiler arasına katılmış.” denileceğini belirtir:

Diñleyenler didi târîh-i mücevher ‘İzzet
Şürefâdan idi bu mülhâk-ı eşrâf olmuş (1232) (T. 17/5)

Diğer taraftan İzzet’in hem soylu aileden gelişi hem de şâirlik yönü gibi etkenlerden dolayı devrin ileri gelenleri ile yakın ilişkileri olduğu fark edilir. Bu ilişki, kasidelerinin önemli kısmında kendilerinden bahsettiği, *Veliyüddîn (Velî) Paşa*³², *Selim Sırrı Paşa*³³ ve *Selânik Müftüsü Seyyid Abdullah Efendi*³⁴ örneklerinde görülebilir.

İzzet, Veliyüddîn (Velî) Paşa’yı da sıkça anar. Bilhassa, ondan kitap talep ettiği kıt’ası dikkat çekicidir. İzzet bu talebini şu şekilde dillendirir:

³⁰ Bkz.: s.19-21.

³¹ Bkz.: s.148.

³² Bkz.: s.140.

³³ Bkz.: s.142.

³⁴ Bkz.: s.146.

Çi sūd oldumsa isti'dāda mālîk
Kitābım yok hemān ihsān senindir (Ktk. 2/7)

Veliyüddîn (Velî) Paşa'nın oğlu olan Selim Sırrı Paşa, İzzet'in Velî Paşa'dan sonraki en çok methettiği ve kendisinden maddî mânevî destek gördüğü ikinci kişidir. Bu durumu şöyle örneklendirilebilir:

İder 'ināyet ile ceybini hāzîne-i zer
Su'āl eylemeden hātır-ı fakîre huṭūr (K. 1/25)

İzzet, Selânik Müftüsü Seyyid Abdullah Efendi'nin Yenişehir-i Fener'i ziyâretini konu aldığı bir kıt'asında, Abdullah Efendi'nin bu ziyaret sırasında kendisine hediye verdiğine binâen şu sözleri söyler:

Efendim esb-i ṭab'ı 'İzzetin 'uryân idi nâ-gâh
Ğışâ-yi himmetiñle kisve-pūş-ı ihtîşâm oldu (Ktk. 1/1)

İzzet'in bahsi geçen kişilerle ilişkilerine dair örnekler, Davud Fatin'in söz ettiği üzere, onun saygınlığı olan bir aileden geldiğini ve hem devlet adamları, hem de aydın zümre ile yakın ilişkileri olduğunu gösterir.

İzzet'in saygınlığı konusu şu açıdan da muhakeme edebilebilir. İzzet, kendilerini methettiği Selim Sırrı Paşa'nın dedesi, Veliyüddîn (Velî) Paşa'nın da babası olan *Tepedelenli Ali Paşa* hakkında, halkı usandıran zulümleri sebebiyle tenkit ve hiciv içeren sözler söylemekten çekinmez, hatta sözünü sakınmayarak Tepedelenli Ali Paşa'ya "kelb" sıfatını dahi yakıştırır:

Postı kırtarmağa bir çâre ararmış şimdi
Kendüsin şanur iken kelb gibi şâhib-i nâb (K. 3/18)

Bu misalden, İzzet'in öveceği kişiyi övdüğünü, yereceği kişiyi ise, Tepedelenli Ali Paşa da olsa, korkmadan yediği anlaşılmaktadır. Bu durum evvela ondaki şahsî cesareti

gösterir. Diğer taraftan, elinde devlet gücü olan bir kişiye karşı açıkça bu sözleri sarf edebilmesi, konumunun, ailesinin ve çevresinin kendisine arka çıkabilecek bir durumda olduğunu da düşündürmektedir. Nitekim Davut Fatin de bu noktaya değinmiştir.

İzzet'in hayatı hakkındaki bazı malumatları da elimizde bulunan divanından elde etmekteyiz. Babasının adı *Şerif Ağa*'dır. İzzet bir kıt'asında babası Şerif Ağa'nın kendisine verdiği nasihatten şöyle söz eder:

Pederim h azret-i Şerif Aġanıñ

Bu idi d a'im a baña pendi (Kıt. 7/1)

Ele ışmarlama um ruñ oġul

İşini görmeli kişi kendi (Kıt. 7/2)

Şerif Aġa da şair bir kişidir. İzzet, bir mutavvel gazelinde, kendi devrinin şairlerini sıralarken babası Şerif Aġa'nın da ismini zikredip, onu peygamber dönemi şairlerinden olan Hass n'a benzetmekte ve kendisinin Şerif Aġa ile aynı soydan olduġunu vurgular:

Hass n-ı vaġt b 'iş-i mest -yi kemter 

Ya'ni *Şerif Aġa*-yı şasib   nesibdir (G. 164/3)

İzzet, bir başka şiirinde de babasının ölümünü konu alır. Babasının ölümünden elem duyduġunu ve devamında, bir alacaklının gelip seviyesiz ve sitemk r bir üslupla alacaġını istediġini şu şekilde belirtir:

Bir şarafdan elem-i m tem-i c n-s z-ı peder

Bir şarafdan sitem-i d yin-i n -puhte-ġit b (K. 3/23)

İzzet'in şiirlerinde sıklıkla sözünü ettiġi ve güzelliklerini sevgiliye dair unsurlarla tasvir ettiġi oġullarının adları *Ahmet* ve *Eşref*'tir. İzzet, "N z u Niy z-ı Aġmed   Eşref beykdiger G ft   G y-ı İş n" başlıklı mesnev sinde onları konu almıştır. Bu şiirden yola çıkarak Ahmet'in on iki yaşında olduġu (M. 3/19), göz renginin siyah olduġu (M.

3/32); Eşref'in ise yaşça ondan küçük olduğu (M. 3/18) gibi bir takım bilgiler de elde etmekteyiz. İzzet, manzumenin ilk ve son beyitlerinde halasının oğlu Necîb Efendi'ye de hitapta bulunur ve oğullarını tasvir etmekle başlar:

Necîbim iki şehri-âşüb-ı fettân

İderler hâl-i 'uşşâkı perişan

"Necîb'im şehri karıştıran bu iki fitneci âşıkları perişan eder"

Birisi Eşref-i bî-mişl ü hemtâ

Ki fenn-i nâz u istiğnâda yekta

"Birisi benzersiz ve denksiz Eşref'tir ki naz ve kanaatte eşsiz."

Birisi Aḥmed-i ḥâtır-şikendir

Perî-ruḥsâre şūḥ-ı pür-fitendir

"Birisi zihni yıkan Ahmet'tir ki peri yanaklı, tamamen fitneci bir işvelidir."

Ḥuşûşâ Eşref-i 'âşık-firîbim

Müsellem şîve-kârîde Necîbim (M. 3/1-5)

"Özellikle âşık aldatan Eşref'in nazlılığı kabul görmüştür."

İzzet, Ahmet ve Eşref'i "dedim dedi" tarzı diyaloglarla, temsilî bir kurguda konuşturur. Ahmet ve Eşref sevgiliye dair unsurlarla birbirlerine medh ü senada bulunurlar. Ahmet'in Eşref'e "Başım seninle sevdaya uğradı..." gibi hitaplarda bulunması dikkat çekicidir:

On ikidir benim de gerçi yaşım

Seniñle uğradı sevdâya başım (M. 3/19)

Diyaloğun devamında Eşref Ahmet'e "Sen hemen vefâ merâsimlerini terk et. Bu nasihatimi dinle, âşıklara cefâ et." demektedir ve bu sözleri sebebiyle kendisini cefakâr sanmamasını, maksadının Ahmet'i yanıltıp onu âşıklarının gözünden düşürmek olduğunu söyler. Böylece şöhretini kendisinin bulabilmesi ve itibarının tenhada olmasını arzulamaktadır. Ahmet bu nasihati beğenip kabul eder ve bu defa da Ahmet, Eşref'e nasihat verir. Onun sabitkademli ve dâima sitem yolunun yolcusu olmasını;

âlemde çok merhametsiz davranmasını ki elinden âşıkların feryat etmesini nasihat etmektedir. Bu noktada İzzet devreye girerek, bilhassa hasta gönüllü olan kendisinin her an inleyen olmak istediğini ve eğer onu bir an bile mutlu ederse, takdir edip de ona kavuşmayacağını söyler. Manzumenin sonunda İzzet, bu kıssanın sırrını keşfetmeyi Necîb'e bıraktığını belirtir:

Yazup bu kışsa-i tül-u dırâzı
Necîbâ saña kıldım keşf-i râzı (M. 3/38)

İzzet “Ahmed” redifli bir gazelinde Ahmet’in fıstık ağızlı, şirin sözlü bir çocuk olduğunu, zamanın yeni yetişmiş taze çiçek tomurcuğu olduğunu; latif boylu olduğunu ve güzellik bağına bir taze fidan olduğunu belirtir:

Tıfl-ı şîrîn-suhan-ı piste-dehândır Aḥmed
Nev-nümâ gönçe-i neşkûfte-i ândır Aḥmed

O leṭâfette ki vardır kad-i ra'nâsında
Bâğ-ı hüsne yine bir tâze fidândır Aḥmed (G. 19/1-2)

İzzet, yine bir başka gazelinde “Ahmet, seni anıp duranları kavuşma dairesinden kırmızı elin tokadıyla uzaklaştırılanlara benzetme (G. 21/3). Muhabbet pazarında elden ele dolaşan Ahmet, göğüs sandığımdaki kumaştır (G. 21/4).” dedikten sonra, “Daha şimdiden âşıkları kana buladı. Küçükken kötü huy kapacağından korkuyorum” der:

Bâziçe-i tıflânesi hûn-rîzi-i ‘uşşâk
Ḥavfım küçicekden kaçacak hûy-ı bed Aḥmed (G. 21/6)

İzzet, yazdığı şarkıda Ahmet’in artık on dört yaşına girdiğini belirtir. Ahmet için “Âşıkları aldatici bir gönül alıcısın. Sabrımın ve tahammülümün düşmanısın.” vb. ifadelerde bulunduktan sonra “Ey ay yüzlü on dört yaşına girdin. Bir cüvankaşî sarık sar başına. Süzgün bakışına can fedadır. Ahmet'im terbiye edilmiş çocuğumsun benim. Nazlımsın, sevgilimsin benim.” der:

Girdiñ ey meh-pāre on dört yaşına
Bir cüvānķāşī şarıķ şar başına
Cān fedādır ğamze-i ‘ayyāşına
Aħmedim tıfl-ı edībimsin benim
Nāzenīnimsin ħabībimsin benim (Ş. 2/2)

İzzet, “Eşref”dir” redifli bir gazelinde “Bizi bu derece sabırsız eden ah o Eşref’in nazıdır.” (G. 26/5). Doğrusu şiirdeki kuvvetim Eşref’in boyuna posuna olan düşkünlüğümdendir.” (G. 26/9) gibi ifadelerde bulunur. Bir başka gazelde de “Dünyadaki güzellerinhepsinden şerefli Eşref’tir. Zâtının şerefine şerefler güzellik katar.” (G. 118/6). “Eşref” redifli bir gazelinde ise, “İzzet cevherini Rasûl âilesine sarf ediyor. Bildim ki Eşref israf semtine meyilli değil (cevherimi israf etmemişim).” diyerek seyyid olduklarına vurgu yapar:

‘İzzet güheriñ şarf idiyor āl-i Rasūle
Bildim ki değil mā’il-i semt-i seref Eşref (G. 69/6)

İzzet, bir başka gazelinde de “Terbiye edilmiş göz mercimeğim (göz bebeğim), sanki Hoten âhusunun yavrusudur, nazarım.” (G. 100/1) diyerek Eşref’e hitap eder. Akabinde, “Eşref’im, şeref bağının açılmamış goncası... Necef Şâhı (Hz. Ali r.a.)’nın soy defterini süsleyenim...” diyerek seyyidlik vurgusu yapar:

Eşrefim ğonce-i neşküfte-i bāĝ-ı şerefim
Levħa-pîrā-yı neseb-nāme-i şāh-ı Necefim (G. 100/8)

İzzet bir başka gazelinde, kendisini ziyarete gelen bir kişiye hitaben yazdığı satırlar arasında, “Gel şimdi Yenişehir’in yeni yetişmelerine bir bakıver. Eşref’in edâsını, Ahmet’in tavırlarını seyret. O bütünüyle cefa vericiler ah bize neler ettiler. Muhammed (a.s.) âilesine hürmet etmeyi bilmiyorlar...” der:

Gel şimdi nev-resān-ı Yeñişehre kıl nigāh
Seyr it edā-yı Eşrefi etvār-ı Aħmedi

Ol pür-cefâlar âh neler itdiler bize

Bilmezler idi hürmet-i âl-i Muhammedi (G. 163/4-5)

İzzet'in şiirlerinden edindiğimiz bir başka bilgi ise asıl memleketi hakkındaki ipucudur. İzzet bir şiirinde, Seyyîd Necîb Ağa'nın vefatına değinirken, onunla olan akrabalık ilişkisini, "Babamın kız kardeşinin çocuğu hem de saygın ceddimin kız kardeşten torunu" diyerek açıklar:

Hemşîre-zâde-i peder-i pâk-gevherim

Hem de hafîd-i h'âher-i cedd-i muvaqqarım (Kıt. 9/1)

Kıt'anın devamında Seyyid Necîb için "Tırnova'yı aydınlıkla dolduran Seyyid Necîb Ağa" der:

Revnağ-tırâz-ı Tırnova Seyyid Necîb Ağa

Gül gibi gitdi cennete ben kaldım ağlarım (Kıt. 9/2)

Yukarıdaki sözlerden hareketle, Seyyid Necîb Ağa'nın Tırnovalı olabileceği, dolayısıyla onunla akrabalık bağı olan İzzet'in de Tırnovalı olabileceği fikrine varıyoruz. Dolayısıyla, İzzet'in asıl memleketinin muhtemelen *Tırnova*³⁵ olduğu üzerinde duracağız. Bu ihtimali dikkate alarak Tırnova hakkında şu bilgileri aktarmakta fayda olacaktır:

O gün Silistre eyaletine bağlı bir şehir olan Tırnova, bugün ise Bulgaristan'a bağlı olup, bir zamanlar Bulgar devletine başkentlik de yapmıştır.

M. Türker Acaroğlu'nun Tırnova hakkında aktardığı bilgiler ise şu şekildedir:

³⁵ Tırnova (Tırnovacık) (Malko-Tırnova): "Sancak (1846) – Silistre eyâleti"; "Sancak (1855) – Vidin eyâleti"; Sancak (1864) – Tuna vilâyeti"; "Kaza (1865) Kırkkilise --> Edirne vilâyeti"; "Kaza" (1913) – Burgaz → Bulgaristan" (Sezen, s.502).

Tırnova şehri 17 Temmuz 1393 tarihinde Osmanlı Türklerince fethedildi. Yaklaşık 500 yıl süren bu dönemde kent çok sakin bir yaşam sürdü. 25 Haziran 1877’de Ruslar tarafından işgal edildi.³⁶

İzzet’in aslen Yenişehir-i Fenerli olmadığı kanaatini veren başka etkenler de mevcuttur. İki temel etkenden birisi, İzzet’in gurbet zorluklarından ve vatana duyduğu özlemden söz etmesi, diğeri ise Yenişehir-i Fener’den çok kere şikâyetçi olmasıdır. Âlemde vatandan başka bir rahat yer olmadığını, bu durumun bilhassa gurbette gezenler tarafından daha iyi anlaşılacağını (G.127/1), yüksek derecede gurbet külfeti çektiğini (G.127/3) vs. belirttikten sonra, “Vatanı ve sevdiklerini terk etmiş olmaklığın dâvâsını geç” diyerek, evvelki beyitlerinde yakındığı gurbet sıkıntılarına karşı kendisini teskin etmekte ve kendi kendine ikazda bulunur:

Şâ’irleriñ âşarı ider kıadriñi ızhar

Geç dâ’iye-i terk-i ahibbâ vü vatandaşan (G.127/6)

İzzet’in Yenişehir-i Fener hakkındaki düşünceleri de eleştirel yöndedir. “Fener” kelimesini tevriyeli bir şekilde kullanarak Yenişehir-i Fener’in uğrak bir yer olmadığından dolayı eskimiş bir şehir olduğunu söyler:

Bir köhne *fenâr* olduğu meşhûrdur ancak

Lâzım idi bir şem’-i dil-ârâ Yenişehre (K. 4/6)

İzzet umumiyetle Yenişehir-i Fener’den şikâyetçidir. Yenişehir’in harâbeye döndüğünden ve gönül ehline dar geldiğinden söz eder:

³⁶ M. Türker Acaroğlu , “Tırnova”, **Bulgaristan’da Türkçe Adları Kılavuzu**, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu – Türk Tarih Kurumu Yay., 2006, s.955.

Kaynaklarda, yine Bulgaristan’da bulunan “Turna-ovası” ve Tırnovi isimli iki yerleşim yerinden daha söz edilmektedir. Lakin İzzet belirgin bir şekilde Tırnova adını kullanmıştır. Buna rağmen bu isme benzer olan diğer yerleşim yerleri hakkında da şu kısa bilgileri aktarmakta fayda olacaktır: “Turna-ovası (Tırnovtsa, Tırnavsa), Eski-Cuma iline bağlı en eski Türk köylerinden biri olan ve il merkezinin 25 km kuzey doğusunda Osmanlı Türklerince kurulan bir yerdir.” (Acaroğlu, s.972).

“Turnovi; 1912’de Yunan hakimiyetine geçmiştir. Günümüzde, Larissa (Yenişehir)’ e bağlı 15 bin kişilik Tynavos belediyesidir.” (Neval Konuk, **Yunanistan’da Osmanlı Mimarisi (Ottoman Architecture In Greece)**, C.I, Ankara: Stratejik Araştırmalar Merkezi (SAM) Yayını, 2010, s.510).

Yüz tıtdı harābīye kazāsı Yeñişehrin
Ehl-i dile teng oldı fezāsı Yeñişehrin (G. 124/1)

Ayrıca, sadece harāb bir şehir olmasıyla değil, fukaralarının feryat etmesi (G. 124/2), zariflerinin gözyaşı dökmesi (G. 124/3), eğlencesinin keder oluşu (G. 124/5); hatta güzellerinin dahi “püsküllü belâ” oluşu (G. 124/6) gibi sebeplerden dolayı İzzet, Yeñişehr-i Fener’den şikâyetlerde bulunur. Bu memnuniyetsizliklerinin yanında, burada cahillerin çok oluşu, zariflerin az oluşu (G. 130/1); ülfet kuracağı âriflerin ve ediplerin olmayışı (G. 130/2) gibi diğer etkenler de vardır. Netîce olarak, yakınlık kuracağı ariflerin olmayışından dolayı Allah’a niyazda bulunur, bu sıkıntıdan kurtulmak ister ve “Ya benim hünerim olmasaydı ya da ediplerden bir kaç söz âlimi olsaydı.” diyerek iç monologta bulunur:

Yā Rabb bu Yeñişehr-i dil-ārāda nedendir
Ünsiyet için kimse bulunmaz ‘urefādan (G. 130/3)

Tenhālîk amān cānıma kār eyledi billāh
Luţfuyla ħalāş eyleye Mevlā bu belādan (G. 130/4)

Ey kâş benim de hünerim olmasa yāħud
Bir kaç süħan-āmūz bulunsa üdebādan (G. 130/6)

Yukarıda aktardığımız şiirlerini de göz önünde bulundurursak, İzzet’in Yeñişehir’de bir gurbet hayatı yaşadığını, her ne kadar çeşitli imkânları bulunsa da, bu şehirde pek de huzurlu olmadığını anlıyoruz. Sonuç olarak İzzet’in asıl memleketi konusunda elimizde bulunan en yakın bilgi, onun muhtemelen Tırnovalı olduğudur.

1.1.3. Eğitim Durumu ve Görev Hayatı

Davud Fatin, İzzet'in Yenişehir'de yüksek ilimleri ve medrese eğitimini tamamladığını, diğer taraftan, bulunduğu bölgede hatırı sayılır bir ilim meclisi olduğunu ve İzzet'in de bu meclise devam ettiğini, nihayet olarak ilerleyen zamanlarda İzzet'in aynı şehirde *müftülük** payesini elde ettiğini belirtir. İzzet'in bazı manzumeleri, Davud Fatin'in söz ettiği bu bilgileri desteklemektedir. İzzet, zamanının fennî ilimlerini okuyup Kur'an'ı da hıfz ederek lütuflara mazhar olduğundan ve göğsü hüner çeşitleriyle dolmuş olduğu için, artık onu görenlerin kendisini kütüphane veya sahaf dükkânına benzeteceğinden söz eder:

Ba'd-ı taḥşil-i fūnūn ḥāfız-ı Kūr'ān oldum
Var mıdır ben gibi bir mazhar-ı elṭāf olmuş (T. 17/1)

Dir gören sīnemi envā'-ı hūnerle meṣḥūn
Ya kütübḥāne ya dükkānçe-i ṣaḥḥāf olmuş (T. 17/2)

İzzet, yukarıdaki beyitlerin ardından Kur'an'ı hıfz ettiği yıl için târih düşmüştür. Bu tarih manzûmesine göre İzzet, Kur'an sûrelerini sekiz ayda baştanbaşa hıfz etmiştir ve bu târih, H. 1232 (M. 1815)'ye yani vefatından 5 veya 6 yıl evvelindeki otuz beşli yaşlarına tekabül etmektedir:

Heṣt māh içre ser-ā-ser süver-i Kūr'ānı
Ez-ber itdim gerek aḥḳāf gerek ḳāf olmuş (T. 17/3)

Diñleyenler didi târīḥ-i mücevher 'İzzet
Şürefādan idi bu mülḥaḳ-ı eṣrāf olmuş (1232) (T. 17/5)

İzzet'in ne gibi sebeplerle geç bir yaşta hafız olduğunu bilmiyoruz. Lakin medrese eğitimi konusunu çeşitli şiirlerinde işlemiştir. İzzet, Selânik Müftüsü Seyyid Abdullah

* İzzet'in Yenişehir-i Fener Müftüsü olduğu divanın giriş kısmındaki "Divân-ı İzzet-i Yegâne-i Suḥan-verân-ı Yenişehir-i Fenâr u Müftî-i Zevî'l-İḳtidâr" olarak yazılan cümleden de anlaşılmaktadır (Yenişehir-i Fener Müftüsü İzzet, **Divan-ı İzzet**, Süleymaniye Kütüphanesi, Galata Mevlevihanesi Kataloğu, nr. T.811/00152, İç Kapak).

Efendi (İzzet'le akrabalık ihtimali vardır)'nin Yenişehir-i Fener'i ziyaretini konu aldığı bir kıt'asında, Abdullah Efendi'nin bu ziyaret sırasında kendisine hediye verdiğiine binâen şunları söyler:

Huşûşâ bende-gân-ı âsitâniñdan ru'ûs* ile
Çoğı nâ'il olup tedrîse kâim aldı benâm oldu (Ktk. 1/11)

Yukarıdaki beyitten de anlaşılacağı üzere, kendisini Seyyid Abdullah Efendi'nin bir asistan kulu olarak niteleyen İzzet, birçok kişiye medrese eğitimi verdiğini de belirtmiş olmaktadır. Şu halde aynı zamanda medrese hocası olduğu da anlaşılır. Dikkat çeken bir başka husus ise İzzet “Der Zımn-ı Taleb-i Kütüb ez-Velî Paşa” adlı başlık ile Veli Paşa'ya atfen yazdığı kasidede kendisinden kitap talep eder:

Huzûr-ı devlete izniñ olursa
Niyazım var yine fermân senindir (K. 13/2)

Çi sūd oldumsa isti'dâda mâlik
Kitâbım yok hemân ihsân senindir (K. 13/7)

Benimdir kesb ü taḥşîl-i ma'ârif
'Aḫâ-yı âlet-i 'irfân seniñdir (K. 13/9)

Yukarıdaki beyitlerden şairimizin taşra bölgesinde olması sebebi ile yeterince kaynağa ulaşamadığını dolayısıyla devlet adamlarından kitap talep ettiğini ve de okumaya düşkün bir kişi olduğunu anlamaktayız. Diğer taraftan İzzet, ilim ve irfan yönünü “kesb-i ma'ârif (G. 25/6)”, “da'vî-yi ma'ârif (G.25/6)” vb. ifadelerle veya çeşitli vesilelerle sıklıkla vurgular:

Lîk mir'at-ı ḫabî'at ye's ile pür-jengdir
Şimdi bizlere güya kim ḫarâm (T. 3/15)

* (a.i. re's'in c.) 1. Başlar. 2. Sadrâzamın verebileceği küçük rütbelere için verilen resmî yazı. 3. İlmiye, sarıklı ulemâ derecelerinden biri. [medrese tahsilini bitirip mülâzım olanlar, yedi senelik mülâzemet müddetini bitirdikten sonra şeyhülislâmın bulunduğu rûûs (yeterlik) sınavına girerken, kazananlar ibtida hariçle müderris tayin olunur.] (Develli, s.1078).

Cennetdir ‘İzzet ehl-i kemâlin mecâlisi
Câhille ihtilâf cehennem gelür bana (G. 5/6)

Sebeb naşş-ı kemâle ülfet-i nâmdır gümândır heb
Ki humkî h̄âce-i mekteblere şıbyân ider irâş (G. 16/3)
“Olgunlukta noksanlığa sebep olanın ün isteği olduğu bir zandan ibarettir. Akıl noksanlığını mektep hocalarına çocuklar sebep verir.”

İzzet, mescidde imam olsa da, borç içerisinde olmakla da ileri gelen olduğunu belirtir ve maddi güç olarak zayıf konumda olduğuna vurgu yapar:

Mescidde egerçi muḳtedâyız
Deyr içre de pîşvâlarız biz (G. 56/4)

Yukarıdaki misallerin dışında, İzzet’in medrese eğitimi aldığı, hem Arapça ve Farsça’ya olan vukûfiyetinden (Arapça ve Farsça gazeller de yazar); hem de çeşitli şiirlerinde bahsini ettiği ilmî, fikhî kitap isimlerinden açıkça anlaşılmaktadır.

1.1.4. Tasavvufî Hayatı (Mevlevîlik Yönü)

İzzet, birçok şiirinde hem Mevlevîlik yönünden, hem de Mevlevîlik ile ilgili giyim-kuşam, çalgı aletleri, yer isimleri ve çeşitli kavramlardan sıkça söz ederr.³⁷ Diğer taraftan İzzet Dîvânı’nın ulaşabildiğimiz tek nüshasının Süleymaniye Kütüphanesi Galata Mevlevîhanesi kataloğunda bulunmasından hareketle onun dîvânının Mevlevîlerce muhafaza edildiği ve Galata Mevlevîhânesi aracılığıyla bugüne ulaştırıldığı anlaşılır. İzzet’in Mevlevîlik yönü hakkında şiirleri üzerinden de çeşitli kanaatler elde edilebilir. Misalen, “Nice mânâ şahları var ey gönül (üm).” diyen İzzet, sofilerin giydiği sade ve yünlü hırka olan peşmîneden söz eder ve bahsettiği bu mânâların “yün hırkanın altında gizli” olduğunu vurgulayarak, dervişliğe telmih yapar:

³⁷ Bkz: s.113-124.

Var nice şāhān-ı ma'nā ey gönül
Gizli zīr-i hırka-i peşmīnede (G.146/8)

İzzet “Veled devri” (G. 2/7) diyerek semâ vurgusu yapar. Ârif olanın Mesnevî'den sırlar alacağını söyler (G. 111/13) ve irfan yolunun yolcusu (Mevlânâ) olandan himmet ister (G. 111/13). Diğer taraftan aşk tekkesinde çâresiz fakat vecd içerisinde olduğunu (G. 68/5) belirtir. Kalemını de konuyla ilişkilendirerek neye benzetir ve pîr nefesiyle daima öttüğününden söz eder (G. 68/6). Eğer böyle olmasaydı yalnızca semâ etmenin şâir bir kişi olarak kendisine yeterli gelemeyeceğini, dolayısıyla kaleminin yeni bir tarz (nev-zemîn) ile nağme yapma zamanının geldiğini belirtir:

Çarh ile biz *devr-i Mevlânâdayız* ‘İzzet yine
Demdir itsün *nāy-ı hāme* nağme-hā-yı nev-zemîn (G. 123/7)

Gerdün zi-çi hem-vāre der-āheng-i semā' est
Dil-dāde meger Mevlevī-i şivegerī-rā (G. 3/5)

“Felek niçin sürekli sema etmek niyetindedir. Galiba işveli bir Mevlevî'ye gönül vermiş.”

İzzet'in Mevlevîlik yönü ile ilgili bir başka detay daha vardır. İzzet çeşitli vesilelerle Bahâriye (G. 137/8; G. 28/3)'den söz eder. Bahâriye³⁸ semti her ne kadar güzellerin dolandığı mesirelikleriyle anılsa da, ayrıca bu semtde mevcut olan mevlevîhane ile de ön plana çıkar. Bahsi geçen misallerden de anlaşılıyor ki İzzet bir Mevlevî idi. Hem Mevlevîlik meclislerinde (semâ, dinleti vs.) bulunarak tasavvuf hayatı yaşıyordu; hem de bu geleneği bütün detaylı unsurlarıyla şiirlerinde işliyordu.

Mevlevîliğe dair diğer bazı unsurlar için bkz.: (G. 26/6), (G. 26/7), (G. 68/1), (G. 68/2) vb.

³⁸ Bkz.: s.187.

1.1.5. Ölümü

Davud Fatin'in tespitine göre Yenişehir-i Fener Müftüsü İzzet H. 1237 (M. 1821/1822) yılının yeni ayında vefat eylemiştir ve bu sırada kırka yakın bir yaştadır. Genç denilebilecek bir yaşta vefat eden şairin vefat sebebini bilemiyoruz.

Mevcut imkânlarımızla İzzet'in hayatı hakkında elde edebildiğimiz bilgiler bu kadardır. İzzet'in mezarının nerede olduğu ve mezar taşının günümüze kalıp kalmadığı belirsizdir. Yunanistan'daki tarihi eserler ve mezar taşları hakkında incelediğimiz eserlerde İzzet hakkında bir kayıt bulamadık. Zamanla yapılacak olan çeşitli araştırmalar vesilesiyle ortaya yeni bilgi ve bulgular çıkar ise, İzzet hakkındaki bilgilerimiz artacaktır. Mevcut durum göstermektedir ki henüz ülkemiz dışındaki eserler ve mezar taşları hakkında detaylı ve intizamlı kayıtlar elimizde yoktur.

1.2. Edebî Kişiliği

Davud Fatin, İzzet'in dostluk ve münasebet kuran soyu yüce bir şair olduğunu, Dîvânı'nın da övülüp anılmaya lâyık olduğunu "Mûmâ-ileyh ülfet-meşreb bir şâir-i âli-neseb olup Dîvân-ı eş'ârı medh u senâya şâyân u ensebdir."³⁹ diyerek belirtir. İzzet'in edebî kişiliği ve üslûbu konusu çeşitli başlıklar altında incelenecektir. En belirgin hatlarıyla bir değerlendirmede bulunacak olursak, mahallî akımın etkisiyle son dönem şiirlerinin şekil ve muhtevâdaki değişimlerin İzzet'te de bulunduğunu ve bundan dolayı yer yer halk arasında kullanılan sade ifâdeleri veya hiç kullanılmamış benzetme unsurlarını kullanmış olduğunu; diğer taraftan hayal unsurları ve yeni mazmun arayışları yönüyle Sebk-i Hindî etkisinin de şiirlerinde yoğun şekilde hissedildiğini söyleyebiliriz. Ayrıca, oğullarını sevgili unsurlarıyla tasvir etmesi ve karakterinden kaynaklanan şuh ve rindâne ifâdeler vb. hususlar da dikkat çekicidir.

³⁹ Davud Fatin, s.301.

1.2.1. Şairliği, Şiir ve Şair Anlayışı

İzzet, İrfan Lütfullah Efendi'nin şöhretine vesile olduğunu söyler:

Lîk bu şöhretime bâ'ış-i küllî billâh
Hâzret-i Luţfi Efendi idüğü belli beyân (K. 5/65)

İrfan Lütfullah Efendi'nin şiirlerini daima övdüğünü (K. 5/66), güzel sözlü olmasına onun lutuf ve himmetlerinin vesile olduğunu (K. 5/67), irfânını geliştirmesinde kendisine rehberlik ettiğini (K. 5/68) ve İrfan Lütfullah Efendi'nin kendisindeki kayıtsız, rahat tabiatlı rindân (dünyayı hoş gören) halini sevdiğini (K. 5/69) belirtir. Neticede İrfan Lütfullah Efendi onu hem över hem de duacı olur:

Geh sitâyişler idüp gâh du'âlar eyler
Şaded-i luţfdadur işbu faķire her ân (K. 5/71)

İzzet, İrfan Lütfullah Efendi'nin edipler arasında îtibarlı, şâir topluluklarında reis, belâgat sınıfının övüleni ve dil ehilleri arasında dili fasih kişi olduğunu söyler:

Ser-firâz-ı üdebâ server-i ĥayl-i şu'arâ
Faĥr-ı şımf-ı büleğâ efşah-ı aşĥâb-ı lisân (K. 5/29)

İzzet'in çevresindeki şairlerle şiir ve şair hususlarında değerlendirmelerde bulunduğunu ve kendi değerlendirmelerinin de halk arasında dikkate alındığını görürüz. İsmi vermediği bir şâire hitap ederek, dostlar beni sana katı geçmiş, bundan mazurum (G. 159/5). Şiirlerinin hafif kaldığını söylemişim ve meşhur eserinin şöhrete değmez olduğunu söylemişim. Bütün bunlar yalan ve iftiradır (G. 159/7-8) vb. açıklamalarda bulunduktan sonra şunları söyler:

İzzet-i dil-şüde ĥâk-i kâdem-i ehl-i dilest
Nenhed engüşt-i ĥaţâ ber-süĥan-ı meşhürî

“Olgun gönüllü İzzet gönül ehlinin ayak toprağıdır, meşhur birinin sözüne hata parmağı uzatmaz.”

İzzet, Veliyüddîn (Velî) Paşa'ya atfen yazdığı bir kasîdede şiirdeki maharetini dile getirir. O, mazmun süsleyici (K. 8/28), nağme söyleyeci (K. 8/29), sözleri inci gibi (K. 8/31) değerli bir şâirdir. Nazım vadisinde eşi benzeri olmadığını vurgular:

Bakılsa çeşm-i inşâf ile devletlü efendim yok
Baña mânend-i nazm içre kimiñ var bunda inkârı (K. 8/30)

Veliyüddîn (Veli) Paşa'nın oğlu Mîr Selim Beg'e atfen yazdığı bir kasidede ise her mısrasını puthaneye benzetirken (K. 9/50), Arap ve İrfan diyarında eşi benzeri bulunamayacağını (K. 9/51) ve sözlerinin âhenkli olmasından hareketle, musikiyi anlamayanın şiiri de anlamayacağını iddia eder:

Tel ehli olmayan sâz-ı terânem
Ne añlar bî-nevâ-yı zîr ü bemdir (K. 9/52)

İzzet, bundan sonra mücevherler incisini Yenişehir'e sunacağını ve baştanbaşa Yenişehirîlilere hayret vereceğini (K. 4/28); çünkü mucize gibi özlü söz söylemekte yüksekte giden kişi olduğunu; nefesinin Yenişehir'e hayat verecek olan kaynak olduğunu belirtir. Lâkin hâlâ Yenişehir'dekiler onun kıymetini takdir edememektedir:

Ammâ ki çi-sûd añlamıyor kuvvet-i tab'ım
Ta'rîf idemem kendimi hâlâ Yeñişehre (K. 4/30)

İzzet genel olarak şiire olan alakanın azlığından muzdariptir. Artık nazım pazarında parıldayan şey, işlerin eskisi gibi iyi gitmemesinin tozudur. Şiire eski îtibar kalmadığından hünerin altın işlemeli kumaşı olsa bile bir faydasının olmadığından yakınır:

Gerd-i kesâd revnak-ı bāzār-ı nazm iken
Kālâ-yı zer-keş-i hüner olmuş ne fâ'ide (G.144/8)

Buna rağmen o kendisinden emindir (K. 5/63). Çünkü sözünün feyzi Allah vergisidir (G. 156/5). O, irfan hazinesinin malikidir Başkalarının onu güçsüz ve yoksul zannetmesini istemez. Güzel sözün ehilleri onun maharetine şahittir ve “bu İzzet’in şiiirindir” diyerek şiiirlerini elden ele dolaştırırlar. Zaten onun sözlerinin kadrini ancak hüner cevhercileri anlayabilir. Elmasa ancak erbâbı raġbet edebilir:

‘İzzet çü menem mâlik-i gencîne-i ‘irfân
‘Âlem beni bî-mâye gümân eylesünler (G. 23/7)

Naẓm-ı ‘İzzet diyerek dest-be-dest ehl-i hüner
Varağ-ı şi‘rimi meclisde iderler gerdân (K. 5/64)

Ķadr-i sühânım cevheriyân-ı hüner añlar
‘İzzet yine erbâbı ider raġbet-i elmâs (G. 60/9)

İzzet, ırmaġa benzeyen belâgatının hayal havuzuna sığmamasından dolayı gülbahçelerine benzeyen sayfalara akıp durduġunu; açık gönüllü olup, belâgat fitilini ateşleyen kişi olduġunu ve sözünün edep meclisininin mumunu (aydınlıġını) makas gibi kestiġini belirtir:

Ķurmaz aġar şükûfe-sitân-ı şahâ’ife
Ķavz-ı hayâle cüy-ı belâgat şıġışmıyor (G. 40/3)

Rüşen-dilim fetîle-fürüz-ı belâgatim
Şem‘-i meġâfil-i edebe kâzdır sözüm (G. 105/3)

İzzet sözlerini vezin terazisinde adımlar atan, satır çizgileri üzerindeki cambaza veya belâgat şehrinin mürekkep yolunun karanlık gecesinde bir yandan bir yana dönen gece bekçisine benzeterek tasvir eder ve sanatla hüner rüzgârında kâġıt uçurup, şiiirlere kanat açmaktan söz eder:

Ta‘dil ider terâzû-yı vezn ile ġaġvesin
Şan târ-ı mıştâr üzre resen-bâzdır sözüm (G. 105/4)

Şeb-i tārīk-i midād içre gezer sūy-be-sū
‘İzzetā şeh-r-i belāgatde ‘asesdir elfāz (G. 66/7)

Uçurup kâğıd-ı bād-ı hüneri şan‘atla
Şafhayı şeh-per-i pervāz idelim eş‘ara (G. 140/3)

İzzet, şiirde bir darb-ı mesel gibi ön plana çıkmıştır ve neticede kendisiyle söz yarıştıracak bir kimse yoktur. Diğer taraftan şuh-meşrep haline de kendi ismini redif olarak kullandığı bir gazelinde değinir:

Olmuşumdur nazmda darbu’l-meşel
Söyleşür yokdur benimle mā-ḥaşal (M. 3/53)

Benim bu bezm-i fānī-i cihānda kām alan ‘İzzet
Elinden sākī-i sīmīn-sākın cām alan ‘İzzet (G. 14/1)

Sevgilinin de İzzet’in şiirlerine hayran olduğunu görürüz:

Gördi çün bu gāzeli eyledi taḥsīn ol şūḥ
Didi āh ‘İzzetimiñ ṭab‘ına pek ḥayrānım (G. 108/8)

İzzet’in Arapça ve Farsça’ya olan vukūfiyeti ayrı bir başlık altında incelenmişse de, şiirini övdüğü bir Farsça beyti konuyla ilişkilendirebilir. “ İzzet, dil kılıcını çektiği vakit, nükte söyleyicilik memleketini hâkimiyeti altına alır.” diyerek şiirdeki üstünlüğünden söz eder:

Ān dem ki keşed tiğ-i zeban āvered ‘İzzet
Der-zīr-i nigīn memleket-i nükte-verī-rā (G. 3/7)

Netice olarak İzzet’in gayet kendinden emin bir şekilde şiirdeki maharetini ilan ettiğini görmekteyiz.

1.2.2. Etkilendiği Şairler

“Tahmisler”⁴⁰ başlığı altında açıklandığı üzere Bosnalı Alaaddin Sâbit, Nedîm, Nedîm, Necîb Efendi ve İzzet Bey (ayrıca M. 9/18; G. 33/7) ’e tahmis yazmıştır. İzzet, Mahallileşme akımının kültürel yönüyle temsilcisi olan Sâbit ve yine bu akımın on sekizinci yüzyıldaki mühim temsilcisi olan Nedîm’in gazeline tahmis yapmakla, bu akıma rağbet ettiğini ve bu akımın temsilcilerinden etkilendiğini gösterir. Diğer taraftan Şevket-i Buhârâ ve Nâilî’den söz etmekle Sebki Hindî’den ve temsilcilerinden etkilendiğini de görürüz. Hikemî tarzın öncüsü olan Nâbî etkisi de çeşitli şiirlerinde dikkat çeker. Bazı örnekler:

İzzet, Akovalızâde Hatem⁴¹’in “aluruz” redifli olup

Ne keyifden ne hümâr-ı şarâbdan aluruz

Müdâm-ı neşveyi la’l-i hoş-âbdan aluruz (G.52/1) beytiyle başlayan gazeline,

‘Aceb mi nazmda engüşt-nümây isek ‘İzzet

Füyûzî Hâtem-i ‘âlî-cenâbdan aluruz (G. 50/7) diye sonlanan nazîre yazmıştır.

İzzet, çağdaşı ve memleketlisi olan ve de kendisi de çağdaş kendisinde Sebki Hindî tesiri de görülen⁴² Hatem (ö. M. 1754, Yenişehir-i Fener⁴³)’in yukarıdaki gazelinesi tanzir etmekle, Sebki Hindî’ye olan alakasını gösterir.

İzzet, Nâbî’nin meşhur şiirlerinden biri olan ve

Bâğ-ı dehrin hem hazânın hem bahârın görmüşüz

Biz neşâtın da gamun da rüzgârın görmüşüz (G. 316/1)⁴⁴ beytiyle başlayan gazeline benzer olarak “çok gördük” redifli bir gazel yazmıştır. Her ne kadar Nâbî’nin adını

⁴⁰ Bkz: s.58

⁴¹ Mehmet Celal Varışoğlu, **Hâtem – Hayatı, Edebî Şahsiyeti, Divanı’nın Tenkitli Metni ve İncelemesi**. (Yüksek Lisans Tezi. Tez Yöneticisi: Doç. Dr. Ahmet Kırkkılıç, Atatürk Üniv. Sos. Bil. Enst. Türk Dili ve Ed. Eğitimi Anabilim Dalı. Erzurum, 1997), s.322-323.

⁴² “Sebki Hindî özelliklerinden biri olan mânâdaki derinlik Hatem Divanı’nda da görülür.” (Varışoğlu, s. 16).

⁴³ Varışoğlu, s.6.

vermese de “Halep kumaşı” tâbirini kullanarak, ömrünün son çeyrek asrını Halep’te geçiren ve İstanbul’a döndükten 2 yıl sonra vefat eden Nâbî’ye telmih yaptığı görülür:

Beñzemez kâle-i eş‘ârımıza
Biz kumâşîñ Halebin çok gördük (76/8)

Bosnalı Aaeddin Sâbit’in de, İstanbul’a dönüşü üzerine Nâbî’ye aynı tâbirle hitap etmiş olduğunu görmekteyiz:

Yükleyip tâze kumâş-ı Haleb-i mâ’nâyı
Geldi İstanbul’a şeh-bender-i taht-i ‘İrfân⁴⁵

Nâbî’nin meşhur “gelür gider”⁴⁶ redifli gazeline benzer bir şekilde, Husrev’in de işlemiş olduğu “gelür gider” redifli bir gazelini tanzir etmiştir:

‘İzzet hünerde *Husreve* mânend görmedik
Gerçi bu şehre hayli sühan-dân gelür gider (G. 37/5) diyerek Hikemî Tarz’ın en büyük temsilcisi olan Nâbî’nin gazelinden esinlenilerek yazılan bir gazele tanzîrde bulunarak Hikemî Tarz’a ve Nâbî’ye olan alakasını gösterir.

XVII. yüzyılda etkisini gösteren Sebk-i Hindî’nin başlıca temsilcilerinden olan Nâilî (Nâilî-i Kadîm)’in,

Hevâ-yı aşka uyup kûy-ı yâre dek gideriz
Nesîm-i subha refikiz bahâra dek gideriz (G. 166/1)⁴⁷ diye başlayan gazeline,

⁴⁴ Ali Fuat Bilkan, **Nâbî Dîvânı**, C.II, M.E.B. Yay., İstanbul 1997, s.319.

⁴⁵ Turgut Karacan (hzl.), **Bosnalı Alaeddin Sabit – Divan**, Sivas: Cumhuriyet Üniv. Yay., 1991, s.306.

⁴⁶ Bezm-i şafâya sâgar-ı şahbâ gelür gider
Güyâ ki cezr ü medd ile deryâ gelür gider (G. 219/1)

Bir gün dimez o şüh ki âyâ muradı ne

Çokdan bu kûya Nâbî-i şeydâ gelür gider (G. 219/6) (Ali Fuat Bilkan, **Nâbî Dîvânı**, C.I, s.624)

⁴⁷ Haluk İpekten (hzl.), **Nâilî Divanı**, Ankara: Akçağ Yay., 1990, s.277.

Göñül hevāya uyup kūy-ı yāre dek gidicek

Aña hıred daħı düm-dār-ı iktifā mı değil (G. 84/4) beytiyle isim vermeden nazîre yazmıştır. Bu durum da İzzet'in Sebk-i Hindî akımından ve temsilcilerinden etkilenmiş olduğunu gösterir.

İzzet tevriyeli bir şekilde “vassâf” kelimesini kullanarak yakın anlamda “vasfeden” anlamıyla, uzak anlamda ise şeyhülislam, şair ve yazar olan (İrani Abdullah Efendi diye de anılan) Abdullah Vassaf Efendi (ö. 1761, İstanbul)'ye atıfta bulunur. Diğer taraftan “benim” demek yerine “menem” demekle de Vassaf'a dikkat çeker:

Yine ben gibi vařřāfiñ bulunmaz

Eger vār ise gelsün bir menemdir (K. 9/49)

İzzet Şevket-i Buhârî, Hâkânî (K. 5/27), Hâfız-ı Şîrâzî (G. 67/1), Sahbân el-Vâilî (K. 5/4), Veysî (K. 5/31), Hassân b. Sâbit (K. 5/3; G. 165/3), Mevlânâ (G. 113/13-14) gibi meşhur şâirleri de anmaktadır.

İzzet'in tanzir ettiği diğer şairlerin çoğunluğunun kendi döneminden olduğu kanaatindeyiz. Lâkin son yüzyıllarda aynı mahlaslı birçok şair bulunduğu ve kaynaklardaki bilgiler ile elimizdeki şiirler arasında kıyas yolu ile çıkarım yapabilecek detaylar bulunmaması sebebiyle bu şairlerin isimlerini zikretmek ve bahsi geçen beyitleri belirtmekle iktifâ edeceğiz. Tanzir edilen şâirler: “Ârif Efendi (G. 22/7), Âkif, Enver (G. 112/9; G. 136/8), Eşref (G. 118/6), Hâmî, Hâmûşî, Hıfzî (G. 120/7; G.120/5), Husrev (G. 141/7), Lebîb (G. 136/8), Lutfî (G. 113/6; G.131/5), Mâhir (G. 34/7; G.35/7; G. 105/8), Muhlis Efendi (G. 92/9; G. 136/7), Nâ'ib Efendi (G. 102/5), Necîb (T. 16/1; G. 12/7; G. 38/7; G. 56/9; G. 83/8; G. 91/5 G.97/9; G. 146/7; 158/10), Râmiz Efendi (G. 150/9), Rızâ (G. 133/7), Sabrî (G. 10/7), Sırrî (G. 46/5)” dir.

İzzet, “Fihrist-i Şâ'irân-ı ‘Aşr-ı Hıod” başlığıyla yazdığı bir mutavvel gazelinde ise kendi devrinin şâirlerini listeler. İlk beyitinde halasının oğlu olduğunu tahmin ettiğimiz

Necîb'in şairlerin reisi olduğunu; zamanın övünçlüsünün ise Lebîb olduğunu belirtir ve e onlardan söz eder:

Şâ'irlerin ser-âmedi şimdi *Necîbdir*

Faḫr-ı hüner-verân-ı zamâne *Lebîbdir* (164/1)

Şiirin devamında belâgat ilminde Râmiz'in benzersiz olduğunu, babası olan Şerîf Ağa'nın zamanın Hassân'ı (peygamber dönemi şâiri) olduğunu, Lutfî Efendi'nin ise marifette herkesten daha isâbetli kişi olduğunu, Hüsnî'nin nükte yapıcı olup, yakın zamanın eşsiz kişisi olduğunu, aynı mahlasa sahip olan İzzet'in ise kendisi gibi çılgın, hareketli bir rüzgara benzeyip, sabırsız olduğunu (G. 164/2-6) belirtir.

İzzet, son beyitlerinde bahsini ettiği zümrenin de üstünde biri var ise onun ancak Dârâ'nın vezîri olabileceğini (G. 164/8); bu gayretli ve çalışkan insanların söylediklerinin gönlün kabullendiği şiirler olduğunu (G. 164/7-8) belirtir.

BÖLÜM 2: YENİŞEHR-İ FENER MÜFTÜSÜ İZZET DÎVÂNİ'NİN İNCELENMESİ

2.1. Şiirlerin Şekil Özellikleri

2.1.1. Tertip Şekli ve Mündericâtı

Tertip Şekli

Mürettep bir divanda, şayet varsa dîbâcenin ardından, şu bölümler bulunur: 1. Kasîdeler, 2. Tercî-i bend, Terkîb-i Bendler, 3. Küçük Mesnevîler, 4. Tarihler, 5. Musammatlar, 6. Şarkılar, 7. Gazeller, 8. Mukatta'ât (Rubâî, kıt'a, dü-beyt vb.), 9. Müfredât (Müfredler). Genelde bu şekilde düzenlenmesine rağmen bazı nazım şekillerinin tertibi sırasında farklılıklar olabilmekte, özellikle tarih manzumeleri bazı divanlarda gazellerden sonraki kısımda da görülebilmektedir.⁴⁸ Bilhassa 19. yüzyılda şekilde ve içerikte şahsi tasarrufların arttığı, dolayısıyla mürettep divan usulünün dışına çıkıldığı sık görülür. İzzet Dîvânı'nda da şekilde ve içerikte şahsi tasarruflar görülür. Dîvânının tertip şekli şöyledir: 1. Kasîdeler (M. 1, 2, 3; Ktk. 1,2 ve G. 164, 165 dahil), 2. Tarihler, 3. Musammatlar (Tahmisler, terkîb-i bendler, tercî-i bendler), 4. Gazeller, 5. Lügazlar, 6. Şarkılar, 7. Kıt'alar, 8. Müfredler.

Kasîdeler arasında mesnevîler, kıt'alar ve gazellerin de bulunması ve kasidelerden bir tanesinin (K. 11) müfredler kısmının ardında, yani dîvânın son kısmında bulunması gibi tertip düzeni farkları vardır. Transkripsiyon metninde dîvânın mevcut tertip haline müdahale edilmemekle beraber, karışıklığı önlemek için bazı manzumeler kendi grubuna aktarılmıştır. Dîvânın son kısmında bulunan K. 11, kasideler kısmının sonuna; kasideler arasında karışık vaziyette bulunan M. 1, 2 ve 3 Mesnevîler başlığıyla kasîdelerin akabine, Ktk. 1 ve 2 kıt'alar kısmının başına ve G. 164 ve 165 gazeller kısmının sonuna aktarılmıştır. Müfredler kısmında ise, dokuzuncu müfredin akabinde "temmet" kısmı bulunduğundan bu kısımdan sonraki müfredler⁴⁹ transkripsiyon

⁴⁸ Sebahat Deniz, **Tecellî ve Dîvânı**, İstanbul: Veli Yay., 2005, s.29.

⁴⁹ Bahsi geçen müfredler şunlardır:

metnine dâhil edilmemiştir. Yerleri değiştirilmiş olan bu manzumelerin sıra numarasına dipnot eklenmiş olup, metnin hangi kısmında bulunduğu varak numarasıyla belirtilmiştir.

Mündericâtı⁵⁰

İzzet, genel olarak geleneksel şiir tarzını kullanmakla beraber şekilde olduğu gibi içerikte de bazı şahsi tasarruflarda bulunmuştur. Bu durum ile nazım tür ve şekilleri hakkındaki bilgiler, şiirlerin içerikleri açıklanırken belirtilecektir.

2.1.2. Nazım Türleri ve Şekilleri

Kasîdeler

Divan'da 11 adet kasîde mevcuttur. İzzet'in şiirlerinde bahsi Divandaki en uzun kaside İzzet'in şairlik yönüne destek olan, marifetlerini geliştirdiğini söylediği İrfan Lüftullah Efendi ve maddî, mânevî desteğini gördüğü Velîyüddîn (Velî) Paşa'dan söz ettiği "Kaşîde der-Sitâyiş-i Kân-ı 'İrfân Lütfullâh Efendi bâ-Evşâf-ı Velîyyüddîn Paşa" başlıklı, beş numaralı kasidedir.

[86^a]

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1 Gel ey ğam gitme yabana vü bi'llâhi sen evdensin

Ferah şâdî gelür gider benimle kalacak sensin

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

2 Eger hizmet nemî âyed zi destem

Du'â-güyem velî her câ ki hestem

[86^b], [87^a], [87^b]

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

3 Atı geldikde baña râm oldı

Gör ne yerlerde gün aḥşâm oldı

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

4 Hele ben vaşf idemem derd-i serim

Bellidir...

⁵⁰ Şiirlerin içerikleri ile ilgili bilgi aktarılırken ismi geçen şahıslar hakkında bilgi edinmek için dönemin tarihi şahsiyetleri kısmına bakılabilir.

Birinci kaside Selim Paşa'ya atfen yazılmıştır. Selim Paşa'nın Rum ilini idare etmesinden ve onun ceddinin düşmanları kahrederek Rum ilinden kovduğundan vb. söz eder. Bu durumu yılan ve karıncaların dahi onun gölgesinde tahat yaşadığı gibi tasvirlerle izahlandırır. Ayrıca İzzet, kendisine iyiliklerde bulunduğu ve ondan istifade ettiğinden de bahseder. İkinci kaside ise Rüşdü Paşa için yazılmıştır. Kasidenin giriş kısmındaki Hâme hitâbıyla kaleme yapılan övgü ve tasvirler dikkat çekicidir. İlerleyen kısımlarda Rüşdü Paşa'nın kaleminden (yazma marifeti), dostlarının mutluluk mezasını sulamasından (ilgi, alaka kurması), düşmanlarının ise ömür harmanlarına şimşek gibi çakmasından vb. tasvirlerle bahisler vardır. Üçüncü kasidede, Mahmud Paşa'nın ziyaretini konu alır. İzzet, gönlü gibi harab olmuş olan Tırhala sancağının, onun gelişyle ma'mur olduğundan; talihinin uykulara gömülmüşken, onun vesiyeliyle uykusuz devletin açık gözünden çıkan ziyâ gibi parladığından vs. söz eder. Onun kılıcı kınından çıkınca düşmanın kellesi düşer, der. Akabinde Tepedelenli Ali Paşa'nın nasıl perişan hale düştüğünü belirtir. Bu beyitlerden anlaşılan, Mahmud Paşa'nın Tepedelenli isyanı sonrası, Tepedelenli üzerine gönderildiğidir. Dördüncü kasidede Esseyid Abdullah Efendi'nin Yenişehir'e teşrif etmesini konu alır. Selanik'ten gelerek Yenişehir'e molla olduğu belirtilir. Beşinci kasidede İrfan Lütfullah Efendi övülür, istekte bulunulur ve Velî Paşa'dan da söz edilir. Bu kaside içerisinde bir Elifnâme örneği vardır. Altıncı kaside Velî (Veliyüddîn) Paşa'nın gülbahçesindeki güzel gülü, çocuğu Selim Bey (oğlu Selim Paşa) övgüsünü konu alır. Yedinci kaside de Velî Paşa övgüsünü konu alır. Bu kasidede dikkat çeken husus, tabiat konusuna değinip, havaların soğukluğu hakkında tasvirlerde bulunulması ve sevgili ile soğuk hava arasında benzerlikler kurgulanmasıdır. Diğer taraftan "kaplıcaların pazarı ısındı" gibi mecâzi ifadeler de ilgi çekicidir. Dokuzuncu kasidede gönül ehli diye hitab ettiği, güzellik bağının şimşir ağacı olarak tasvir ettiği Mîr Selim (Selim Paşa) hakkındadır. Bahar tasviri vardır. Onuncu kasidede, anladığımız kadarıyla bir zaman evinden uzak kalan ve Velî Paşa'nın yanında olan İzzet'in gece rüyasında oğlu Eşref'i görmesini konu alır. İzzet Eşref'in ifadelerini ve kendi ifadelerini, birbirlerine hitab edern iki sevgili gibi yazar. Eşref, annesinden sıkıldığını ve sohbet edemediğini, çokdandır kendisini göremediğini bu sebepten geldiğini söyler. İzzet, bu durumdan Velî Paşa'nın haberi olursa kızacağından söz ederken, Eşref onu teselli eder. Nihayet uykusundan uyanan İzzet, bunun bir rüya olduğunu anlar. On birinci kaside ise, "Nusret (zafer)" redifli

olup Celâlî Paşa'nın zaferi konu alınır. Hangi savaş veya durum olduğu hakkında bilgi geçmez.

Kasîdelerin bahirlere göre tasnifi:

Hecez bahriyle toplamda altı adet olmak üzere;

“*Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün*” kalıbıyla,

“Şitâ’iyye der-Medh-i Veliyyüddîn Paşa” başlıklı olmak üzere “1” adet.

“*Mef‘ülü Mefâ‘ilü Mefâ‘ilü Fe‘ülün*” kalıbıyla,

“Kaşîde Berây-ı Hoş-âmedî-i İmzâ-nüvisende-i Fetāvâ-yı Kemâl der-Şehr-i Selânik e’s-Seyyid ‘Abdullâh Efendi Hengâm-ı Hükûmeteş der-Yeñişehr-i Fenâr” başlıklı “1” adet.

“*Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Fe‘ülün*” kalıbıyla,

“Bahâriyye der-Vaşf-ı Serv-i Riyâz-ı Hüsn ü Behcet Şimşâd-ı Bâğ-ı Letâfet Mîr Selim-i Ehl-i Dil-Ülfet” başlıklı olmak üzere “1” adet.

Remel bahriyle toplamda yedi adet olmak üzere;

“*Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün*” kalıbıyla,

“Kaşîde der-Sitâyiş-i Rüşdi Paşa” başlıklı, “Kaşîde der-Sitâyiş-i Kân-ı ‘İrfân Lütfullâh Efendi bâ-Evşâf-ı Veliyyüddîn Paşa” başlıklı, “der-Sitâyişkârî-i Gül-i Gülzâr-ı Şabâhat Maḥdüm-ı Pür-Melâḥat Zâde-i Veliyyüddîn Paşa Selim Beg Eslemehu’llâh” başlıklı, “İydiyye der-Sitâyiş-i Velî Paşa” başlıklı, Kaşîde-i Kudümiyye der-Evşâf-ı Maḥmüd Paşa başlıklı, “Teşrif-i Eşref Hâne-i Faḫîr-râ der-Rü’yâ ba‘d-ı İstîlâ-yı Veli Paşa” başlıklı ve bir adet de başlıksız olmak üzere “7” adet.

Müctez bahriyle toplamda bir adet olmak üzere;

“*Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün*” kalıbıyla,

“Kaşîde der-Medh-i Selim Paşa” başlıklı “1” adet kaside mevcuttur.

Bir Elifnâme Örneği*

Nihat Öztoprak Elifnâme hakkında şu bilgileri aktarmaktadır: “Elifnâme, mısra veya beyitlerin ilk harfleri alt alta getirildiğinde, elif’ten ye’ye alfabetik bir şekilde sıralanan, ekseriyetle aruzun “*Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün*” kalıbıyla ya da 11’li hece ölçüsüyle nazmedilen gazel, kaside, müseddes gibi farklı şekillerde yazılabilen, daha çok dinî ve didaktik konulu olmakla birlikte her konuda örnekleri görülebilen şiirlerdir. Elifnâmeler, günümüzde akrostiş diye anılan, mısraların ilk harfleri yukarıdan aşağı okunduğunda bir isim çıkan muvaşşah sanatının bir türüdür.⁵¹ Böyle olmakla beraber, başlık olarak muvaşşah yerine “elifnâme” isminin tercih edilmesi ve örneğinin çokluğu sebebiyle müstakil bir manzme hususiyeti kazandığını söylemek yanlış olmaz kanaatindeyiz.”⁵²

İzzet, “*Kaşîde der-Sitâyiş-i Kân-ı ‘İrfân Lütfullâh Efendi bâ-Evşâf-ı Veliyyüddîn Paşa*” adlı kasidesinin on ikinci beytinden yirmi altıncı beytine kadar olan kısmında Elif-nâme adlı nazım türünün bir örneğini yazmıştır. Remel bahrinin “*Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilün*” kalıbıyla yazılmış olup, ilk harfi “elif”le başlar ve son harfi “ye” ile biter. Baştaki harfler de vezne dâhildir. İzzet her mısra başlangıcında verilen harfin hemen akabindeki kelime başlangıcında daima aynı harfle başlamaz. Lakin ya mısra içerisinde teşbih ettiği kelimenin baş harfini bahsi geçen alfabe harfinin benzeriyle başlatır veya bahsi geçen alfabe harfinin şekli durumunu (“cîm” örneğinde halkaya, sîn örneğinde testereye ve “lâmelif” örneğinde makasa teşbih gibi) mısra içerisinde tasvir etme yoluna gider. Diğer taraftan (“şîn” hariyle başlayan mısra içerisindeki “ş” harflerinin sıklığı gibi) birçok mısradaki aynı ünsüz harflerin sık tekrarından meydana gelen aliterasyon sanatından da istifa ettiği görülür. Bazı beyitlerden şöyle misal verebiliriz:

Elifi *serv-i dil-ârâ-yı çemen-zâr-ı kemâl*

Bâları *bağş-ı şafâ itmede çün bâd-ı vezân*

“Elifi olgunluk çayırının gönlü hoş eden servisidir. Bâları esen rüzgar gibi neşe verir.”

* Bu konu makale olarak çalışılacaktır.

⁵¹ Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 1983, s.493-499.

⁵² Nihat Öztoprak, Bursalı Feyzi Efendi’nin Elifnâmeleri”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C.XXXV, 2006, s.136.

Cimler *halka-i gīsū-yı nigār-ı ma'nā*

Hâları *hüsn-i nümâyişde mişâl-i hūrân*

“Cimler mânâ putu gibi güzel yüzlü sevgilinin saçlarının halkasıdır. Hâları gösteriş güzelliğinde hurilere misaldir.”

Zâları *zīver-i iklīl-i belāgat ammā*

Sinler de *ser-i hussādı keser erre-besân*

“Zâları güzel söz söyleme tâcının süsüdür. Sinler de haset edenlerin başını kesen testeredir.”

Şinleri *şāhid-i şīrīn-reviş-i şīve-şī'ār*

Şâdlar *şayd-ı dil itmekte mişâl-i hūbân*

“Şinleri nazlı hoş yürüyüşlüye şâhittir. Şâdlar güzeller gibi gönül avlamaktadır.”

Dâdlar *ḍav'-ı meşābīḥ-i şebistân-ı hurūf*

Güyyiâ *tâları pervâne-veş eyler tayerân*

“Dâdlar harflerin yatak odasındaki kandillerin aydınlığıdır. Sanki tâları pervâne kelebeği gibi uçuşur.”

Zâları *zaby-ı feyāfi-i kemāl ü yümni*

Fi'l-meşel *'aynıdır ol zabyın olur gamze-zenân*

“Zâları olgunluk ve bereket sahrâlarındaki geyiktir. Misâlen o geyiğin “ayn”ı (gözü) süzgün bakışlı olur.”

Kâflar *ḵand-şıfat zā'ıḵa-pīrâ-yı maḵāl*

Kâflar *gül-be-şeker lām-ı leb-i la'l-i bütân*

“Kâflar söz tadını alıcı bir şeker sıfatlıdır. Kâflar put (sevgili) un kırmızı dudağının lâmı olan bir gül tatlısıdır.”

Vâvıdır *vāsıṭa-i vuşlat-ı şūḥ-ı ma'nā*

Hâları *hādī-i güm-kerde-rehân-ı hicrân*

“Mânânın nazlı (sevgilisi) sına kavuşmanın vasıtası vâvıdır. Hâları özlemler yolunda kaybolmuşlara doğru yolu gösterendir.”

Şekl-i *mıkrâz*dadur **lâmelifi** cilve-nümâ

Yâları *ğadd-i mezâyâya* *ğabâ-yı çesbân*

“Lâm-elifi makas şeklindeki bir cilve gösterendir. Yâları meziyet sahiplerinin boylarına uygun bir elbisedir.”

Her keşide şanasın ebrû-yı *ğılmân-ı hayâl*

Noğtalar her birisi merdümek-i *ğür-ı cinân* (K. 5/12-26)

“Her çizilen çizgiyi hayal hizmetçisinin kaşları sanırsın. Noktaların her birisi cennet hurilerinin göz bebeğidir.”

Mesnevîler

Divan’da toplam 3 adet mesnevî vardır. Bir ve ikinci mesnevîlerin kasîde muhtevasıyla yazıldığı görülür. Birinci mesnevîde Velî Paşa’nın vasıfları ve İzzet Bey övgüsü vardır. İkinci mesnevîde de Velî Paşa övülür (M. 2/11-44-47). Bu mesnevîde Yenişehirî güzelin vasfı ve karakter özellikleri konu alınır. Sevgilinin maddiyata tamah eden bir karakterde olduğu görülür. Üçüncü mesnevîde ise İzzet, oğulları Ahmet ve Eşref’i dedim-dedi tarzıyla ve kurgu yoluyla konuşturmuştur. Çocuklar birbirlerine sevgili unsurlarıyla hitab ederler. Mesnevînin ilk ve son beyitlerinde ismi geçen Necîb, İzzet’in halasının oğlu olduğuna kanaat ettiğimiz ve kendisi de şair olan kişidir. İzzet, son kısımda, Necîb’e hitab ederek, yazdığı bu manzumenin sırrını çözmeyi ona bıraktığını söyler.

Mesnevîlerin bahirlere göre tasnifi:

Remel bahriyle,

“Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün” kalıbıyla; “*Ğaşide-i Mesneviyye der-Medğ-i Veliyyüddîn Paşa*” başlıklı “1” adet.

“Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün” kalıbıyla;

“*Manzûme der-Vaşf-ı Ebyât-ı Velî Paşa Berâ-yı Medğ-i ‘İzzet Beg*” başlıklı “1” adet.

Hecez bahriyle,

“Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fe‘ülün” kalıbıyla, “Nāz u Niyāz-ı Aḥmed ü Eşref be-yekdiger Güft ü Güy-ı İṣān” başlıklı olmak üzere 1 adet.

Tarihler

Toplamda 20 adet olan tarih manzumelerinden 8. tarih noksan gazel olup, diğerleri kıt‘a-i kebîre özelliği taşımaktadır. 14. tarih manzumesi ise Farsça’dır. Divanda bulunan bu tarih manzumeleri ebced hesabının ma‘nen tarihler başlığı altında gruplandırılmıştır.

Ebced Hesabı ve Tarih Düşürme:

Ebced kelimesi Arap alfabesindeki harflerin kolaylıkla ezberlenmesi için harflerin birleştirilmesiyle meydana getirilmiş sekiz manasız kelimenin ilkidir. Ebced ilk kelimenin adı olduğu gibi, aynı zamanda diğer kelimelerin tümünün adıdır.⁵³ Ebced hesabını oluşturan kelimeler sırasıyla şunlardır: Ebced, hevvez, huttî, kelemen, sa’fas, karaşet, se haz, z/dazığ.

ابجد هوز حطي كلمن سعفص قرشت ثخذ ضظغ

Ebced hesabı yukarıda da belirtildiği üzere Arap alfabesindeki her bir harfin sayısal karşılığından meydana gelir. Bu harfler ve sayısal değerleri şöyledir:

Tablo 1

Ebced Hesabı Harfleri ve Sayısal Değerleri

elif (ا) : 1	ye (ي) : 10	kaf (ق) : 100
be (ب) : 2	kef (ك) : 20	ri (ر) : 200
cim (ج) : 3	lam (ل) : 30	şin (ش) : 300
dal (د) : 4	mim (م) : 40	te (ت) : 400
he (ه) : 5	nun (ن) : 50	se (ث) : 500
vav (و) : 6	sin (س) : 60	ha (ح) : 600
ze (ز) : 7	ayn (ع) : 70	zel (ذ) : 700
ha (ح) : 8	fe (ف) : 80	dad (ض) : 800
ta (ط) : 9	sad (ص) : 90	za (ظ) : 900
		ğayn (غ) : 1000

⁵³ İsmail Yakıt, *Türk-İslâm kültüründe Ebced Hesabı ve Tarih Düşürme*. Ötüken Yay. İstanbul: 1992, s.23

Tarih Düşürme

Ebced alfabesindeki her harfin bir sayıya karşılık olması özelliğinden istifade edilerek herhangi bir hadiseye, hesaplandığında o hadisenin meydana geldiği yılı verecek şekilde bir kelime, bir cümle, bir mısra veya bir beyit söylemeye “tarih düşürme” denir.⁵⁴

Divan’da 20 adet tarih manzumesi mevcuttur. Tarihlerin sıralamasında kronolojiye uyulmamıştır. İzzet’in çeşitli hadiseler için düşürdüğü tarihler, ebced alfabesinin sayı değerleri kullanılarak işlem gerektiren ve formül ihtiva eden tarihlerdendir. Bu tür tarihler “ma’nen tarih” kategorisine girmektedir.⁵⁵

Ma’nen Tarih Manzumeleri Sıralaması

1. Kelime Tarihler
 - a. Bir kelimeli tarihler
 - b. Terkip Halindeki Tarihler
2. Tam Tarih
 - a. Asıl Tam Tarih
 - b. Katmalı Tam Tarih
 - c. Dolaylı Tam Tarih
3. Ta’miyeli Tarih
 - a. Eksik Ta’miye
 - b. Fazla Ta’miye
4. Noktalı Harflerle Tarih
 - a. Asıl Noktalı Harflerle Tarihler
 - b. Ta’miyeli-Noktalı Tarihler
5. Noktasız Harflerle Tarih
 - a. Noktasız Harflerin Hesaplanmasıyla Tarih
 - b. Hiç Noktalı Harf Kullanılmadan Düşürülen Tarih
6. Noktalı ve Noktasız Harflerle Tarih
7. Katmerli Tarihler (Dütâ-Setâ-Ratâ...)

⁵⁴ Yakıt, s.62.

⁵⁵ Yakıt, s.302.

- a. Asıl Katmerli Tarih
 - b. Beyitle Katmerli Tarih
 - c. Noktalı-Noktasız Katmerli
 - d. Katmerlinin Katmerlisi Tarih
8. Katıp-Atma Yoluyla Tarih
 9. Muvassal Harflerle Tarih
 10. Mukatta'a (Kesik) Harflerle Tarih
 11. Mükerrer Harflerle Tarih
 12. Gayr-i Mükerrer Harflerle Tarih
 13. Müveşşah (Tevşih-Akrostiş) Harflerle Tarih
 14. Beyitle Tarih
 - a. Her Mısra'ı Birer Tarih Olan Beyitler
 - b. Beytin Tamamı Sadece Bir Tarih Veren Beyitler
 - c. Müstezad Yollu Tarihler⁵⁶

İzzet'in tarih manzumelerini "ma'nen tarih" türüyle gruplandırarak, bahsi geçen tarih manzumesinin özellikleri hangi konu başlığına dâhil ise o başlık altında vereceğiz. Bu durumu dikkate alarak şu şekilde tasnif edebiliriz:

Asıl Tam Tarihler

Tarih mısraında anlam ve ifade düzgün, imla doğru, hakkında tarih düşürülen şeyin veya kişinin ismi mevcut ve tarih düşürülen olayın ne olduğu açık ve seçik beyan edilmiş ve hesaplandığında hadise yılı tam olarak ortaya çıkıyorsa bu tür tarihlere "asıl tam tarih denir."⁵⁷

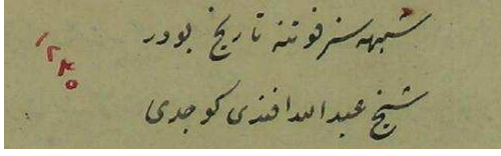
1. Kıt'a-i kebîredir. "Tārîh-i Vefât" başlığıyla, Remel bahrinin "*Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün*" kalıbıyla, 3 beyitten müteşekkil bir tarih manzumesidir.. Mevlid okuyucu olan Şeyh Abdullah Efendi'nin vefatı üzerine söylenmiştir:

Şübhesiz fevtine tārîh budur

⁵⁶ Yakıt, s.302-356.

⁵⁷ Yakıt, s.308.

Şeyh ‘Abdullah Efendi göçdi (1235) (T. 18/3)

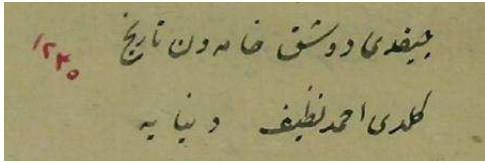

(T. 18/3)

2. Kıt‘a-i kebîredir. “Tārīh-i Vilādet” başlığıyla, “*Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün*” kalıbıyla, 7 adet beyitten müteşekkil bir tarih manzumesidir. Arif Ağa’nın Ahmed Nazif adlı evladının doğumu üzerine söylenmiştir. Ayrıca bir evladı daha olduğunu ve Arif Ağa’nın yaşça genç bir kişi olduğu da belirtilmektedir. Akabinde şu tarih düşürülmüştür:

Çıkdı dü şakḳ-ı ḥāmeden tārīh

Geldi Aḥmed Nazīf dünyāya (1235) (T. 15/7)

(T. 15/7)

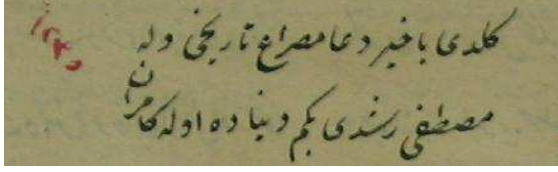
Dolaylı Tam Tarihler

Olayın dolaylı yolla anlatıldığı tam tarihlere denir.

1. Kıt‘a-i kebîredir. “Tārīh-i Velādet” başlığıyla, Remel bahrinin “*Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün*” kalıbıyla, 17 beyitten müteşekkil bir tarih manzumesidir. Mîr Yahya Beg’in Mustafa Rüşdü Bey adlı bir evladının doğumuna düşürülen tarihtir. Medhiye içeriklidir. Ayrıca Yahya Beg’in diğer evladı Haşim Bey’den de söz edilmektedir. Akabinde Mustafa Rüşdü Bey’in doğumu için şu tarih düşürülmüştür:

Geldi bā-ḥayr-ı du‘ā mışrā‘-ı tārīhi dile

Muşṭafā Rüşdi Begim dünyāda ola kām-rān (1235) (T. 4/17)

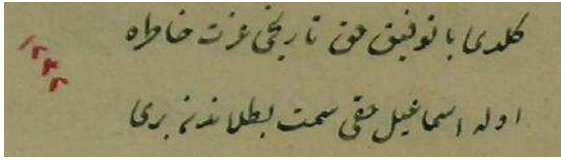

(T. 4/17)

2. Kıt'a-i kebîredir. "Tārīḥ-i Vilādet" başlığıyla, Remel bahrinin "Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün" kalıbıyla, 5 adet beyitten müteşekkil bir tarih manzumesidir. Derviş Süleyman Ağa'nın İsmail Hakkı adlı bir evladının doğumuna düşürülen tarihtir:

Geldi bā tevfiḳ-i Ḥaḳ tārīḫi 'İzzet ḫātıra

Ola İsmā'il Ḥaḳḳı semt-i buṭlāndan berī (1232) (T. 19/5)

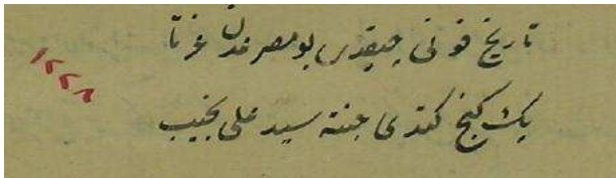

(T. 19/5)

3. Kıt'a-i kebîredir. "Tārīḥ-i Vefat" başlığıyla, Muzârî bahrinin "Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün" kalıbıyla, 4 adet beyitten müteşekkil bir tarih manzumesidir. Seyyid Ali Necib'in vefatı üzerine söylenmiştir:

Tārīḥ-i fevti çıḳdı bu mıṣra'dan 'İzzetā

Pek genc gitdi cennete Seyyid 'Ali Necib (1228) (T. 13/4)

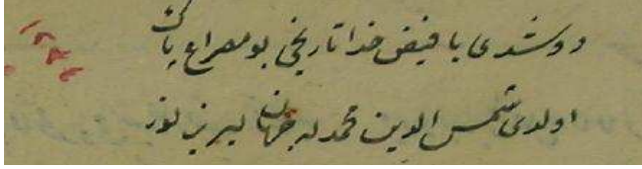

(T. 13/4)

4. Kıt'a-i kebîredir. "Tārīḥ-i Vilādet" başlığıyla, Remel bahrinin "Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün" kalıbıyla 8 adet beyitten müteşekkil bir tarih manzumesidir. Necip Hafız Efendi'nin Şemseddin Muhammed adlı bir evladının doğumu üzerine söylenmiştir:

Düşdi bā feyz-i Hudā tārīhi bu mışrā‘-ı pāk

Oldı Şemsüddin Muhammedle cihān leb-riz-i nūr (1234) (T. 6)

(T. 6)

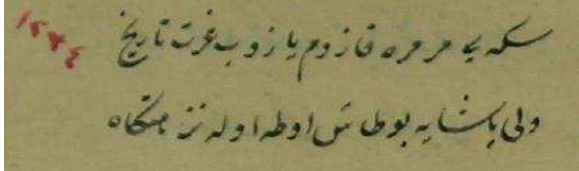
5. Kıt‘a-i kebîredir. “Tārīh-i Oṭa” başlığıyla, Remel bahrinin “*Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün*” kalıbıyla, 13 adet beyitten müteşekkil bir tarih manzumesidir. Medhiye içeriklidir. Velī Paşa’nın yaptırdığı bir saray üzerine söylenmiştir:

Her sene böyle nev-icād binālar yapsun

Diyelim biz daḥı tārīhini bā-feyz-i ilah (T. 7/12)

Sikkeyi mermere kazdum yazup ‘İzzet tārīh

Velī Paşaya bu taş oṭa ola nüzhetgāh (1234) (T. 7/13)

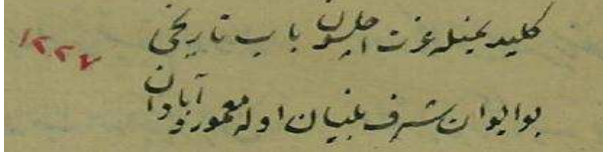

(T. 7/13)

6. Noksan gazeldir. “Tārīh-i Saray” başlığıyla, Hecez bahrinin “*Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün*” kalıbıyla 3 adet beyitten müteşekkil bir tarih manzumesidir:

Kilid-i yümn ile ‘İzzet açılsun bāb-ı tārīhi

Bu eyvān-ı şeref-bünyān ola ma‘mūr u ābādan (1227) (T. 8/3)

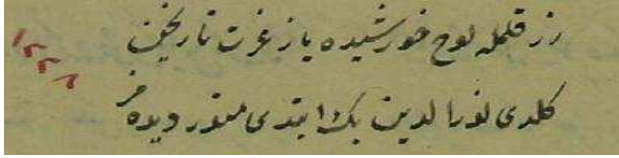

(T. 8/3)

7. Kıt'a-i kebîredir. “[Tārīḫ-i] Vilādet” başlığıyla, “*Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün*” kalıbıyla, 3 adet beyitten müteşekkil bir tarih manzumesidir. Seyyid Bey'in Nureddin Bey isimli evladının doğumu üzerine söylenmiştir:

Zer kalemle levḥ-i ḥurşide yaz 'İzzet tārīḫin

Geldi Nüreddin Beg itdi [hep] münevver dīdemiz (1228) (T. 9/3)

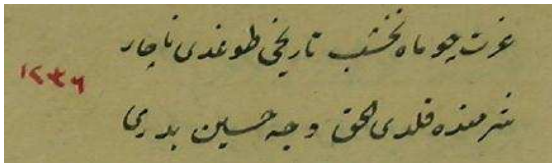

(T. 9/3)

8. Kıt'a-i kebîredir. “Tārīḫ-i Vilādet” başlığıyla “*Mef'ülü Fā'ilātün Mef'ülü Fā'ilātün*” kalıbıyla, 3 adet beyitten müteşekkil bir tarih manzumesidir. Ramiz Celal Efendi'nin Hüseyin Bedri adlı bir evladının doğumu üzerine söylenmiştir:

'İzzet çü mäh-i Naḥşeb tārīḫi toḡdı nāçār

Şermende kıldı el-ḥaḫ vech-i Hüseynbedri (1236) (T. 10/3)

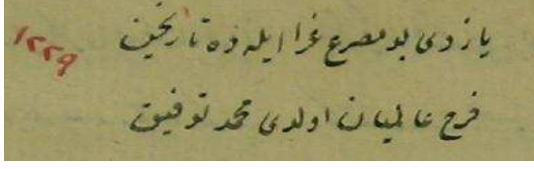

(T. 10/3)

9. Kıt'a-i kebîredir. “Tārīḫ-i Viladet” başlığıyla, Remel bahrinin “*Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün*” kalıbıyla, 15 adet beyitten müteşekkil bir tarih manzumesidir. Medhiye içeriklidir. Bahar tasviriyle başlar. Veli Paşa'nın damadı Halil Bey'in Muhammed Tevfik adlı bir evladının doğumu üzerine söylenmiştir:

Yazdı bu mışra‘-ı ğarrā ile de tārīhin

Ferah-ı ‘ālemiyān oldı Muḥammed Tefvik (1229) (T. 11/15)

(T. 11/15)

Noktalı harflerle tarihler

Tarihi veren mısranın sadece noktalı harflerinin hesaplanmasıyla ortaya çıkan tarihlere denir. Müverrihler noktalı tarih olduğuna işaret için bir takım mürâdif tabirler kullanır. Nitekim bu tür tarihlere “Mu’cem, mu’acem, cevher, cevheri, cevherdar, gevher, güher, mücevher, menkut, noktadar, dürr-i yektâ, encüm-dâr...” tarih adı verilir.⁵⁸ Şâirler her nedense harflerin noktalarını kuyumculukta işlenen kıymetli taşlara ve bazan da gökteki parlayan yıldızlara benzetmişlerdir.⁵⁹

1. Kıt‘a-i kebîredir. “[Tārīḫ-i] Vilâdet” başlığıyla, Hecez bahrinin “*Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün*” kalıbıyla, 7 adet beyitten müteşekkil bir tarih manzumesidir. Lutfullah Efendi’nin Abdulgani adlı bir evladının doğumu üzerine söylenmiştir. Ayrıca İzzet, Lutfullah Efendi’den söz ederken Çatalca şehrinin düzenini sağladığından söz etmektedir;

Çatalca şehrine pîrāye-baḥş-ı intizām oldur

Anıñ aḥkāmı cārī māha dek hem-vāre mähîden (T. 2/3) demektedir.

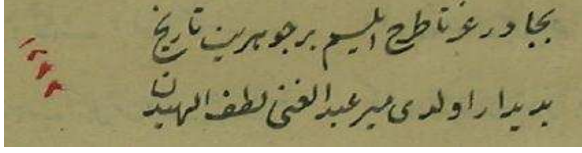
Buradan tahminle Lutfullah Efendi’nin Çatalca şehrinin yönetiminde sorumluluk sahibi olduğunu anlamaktayız. Tarih manzumesinin devamında Lutfullah Efendi’nin bir evladı olması için Allah’a çok dua ettiğinden ve nihayet bir evladının olduğundan söz edilmektedir. Akabinde şu tarih düşürülmüştür:

⁵⁸ Yakıt, s.324.

⁵⁹ Selahaddin Elker, “Kitabelerde Ebced Hesabının Rolü”, **Vakıflar Dergisi**, Ankara: Vakıflar Umum Müd. Neşriyatı, TTK Basım Evi, 1956, s.20.

Becādır ‘İzzetā tarḥ eylesem bir cevherīn tārīḥ

Bedīdār oldı Mīr ‘Abdü’l-ganī luṭf-ı ilāhiden (1233) (T. 2/7)

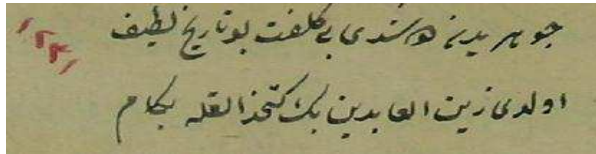

(T. 2/7)

2. Kıt‘a-i kebiredir. Tarih: “der-Tārīḥ-i Kethüdā şüden-i Zeyne’l-‘ābidīn Beg” başlığıyla, Remel bahrinin “Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün” kalıbıyla 21 adet beyitten müteşekkil bir tarih manzumesidir. Zeynel Abidin Bey’in kethüda olması üzerine söylenmiştir. Bu tarih manzumesinin dikkat çeken yanı ise önce Sultan Mahmud’un, daha sonra Zeynel Abidin Bey’in methedilmesi ve divandaki en uzun tarih manzumesi olmasıdır.. Bir kaside havasında yazılmış beyitlerin nihayetinde tarih düşürülmüştür:

Cevherīden düşdi bī-kūlfet bu tārīḥ-i laṭīf

Oldı Zeyne’l-‘ābidīn Beg kethüdālīkla be-kām (1231) (T. 3/21)

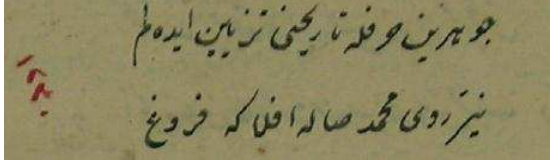

(T. 3/21)

3. Kıt‘a-i kebiredir. “Tārīḥ-i Vilādet” başlığıyla, Remel bahrinin “Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün” kalıbıyla, 5 adet beyitten müteşekkil bir tarih manzumesidir. Necib Efendi’nin Muhammed adlı bir evladının doğumu üzerine söylenmiştir:

Cevherīn ḥarf ile tārīḥini tezyīn idelim

Neyyir-i rū-yı Muḥammed şala eflāke fūrūg (1230) (T. 16/5)

(T. 16/5)

4. Kıt'a-i kebîredir. "Tārīḥ-i Ḥifz" başlığıyla, Remel bahrinin "Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün" kalıbıyla, 5 adet beyitten müteşekkil bir tarih manzumesidir.

Şiirin ilk beytinde;

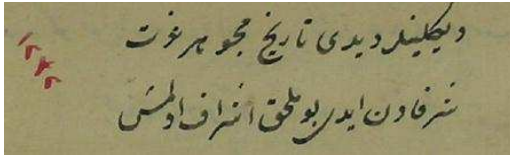
Ba'd-ı taḥşil-i fūnūn ḥāfız-ı Ḳur'ān oldum

Var mıdır ben gibi bir mazhar-ı elṭāf olmuş (T. 17/1)

diyen İzzet, Kur'an'ı hıfz ettiği tarihi şu şekilde söylemiştir:

Diñleyenler didi tārīḥ-i mücevher 'İzzet

Şürefādan idi bu mülḥaḳ-ı eṣrāf olmuş (1232) (T. 17/5)

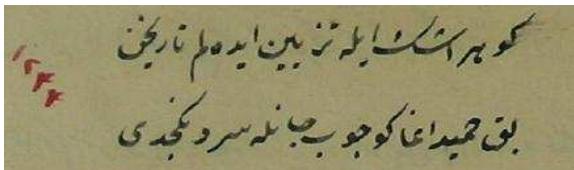

(T. 17/5)

5. Kıt'a-i kebîredir. "Tārīḥ-i Vefāt" başlığıyla, Remel bahrinin "Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün" kalıbıyla, 5 adet beyitten müteşekkil bir tarih manzumesidir. Hamid Ağa'nın vefatı üzerine şu tarih düşürülmüştür:

Gevher-i eṣḳ ile tezyīn idelim tārīḥin

Baḳ Ḥamīd Ağā göçüp cān ile serden geçdi (1233) (T. 20/5)

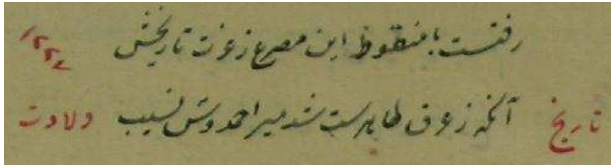

(T. 20/5)

6. Kıt'a-i kebîredir. "Tārīh-i Vilādet" başlığıyla, "Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün" kalıbıyla, 6 adet beyitten müteşekkil Farsça bir tarih manzumesidir. Tâhir Efendi'nin Mir Ahmed adlı bir evladının doğumu üzerine söylenmiştir.

Reftest bā-menķūta in mışra' zi- 'İzzet tārīheş

Ān ki zi- 'ırķ-ı t̄āhirest şūd Mīr Aħmed-veş nesīb⁶⁰ (T. 14/6) (1227)

(T. 14/6)

Beyitle Katmerli Tarih

Bir tarih mısraında harflerin sayı değerleri toplamı istenen tarihin bazan iki katını vermektedir. İşte bu tür tarihlere "katmerli tarih" adı verilir. Müverrih bunu bir önceki mısraında belirtir.⁶¹

Katmerli Tarih grubundan olan "Beyitle Katmerli Tarih", beytin tümü hesap edildiğinde istenen tarihin iki katı ortaya çıktığında, bu sayının ikiye bölünmesi yoluyla istenen tarihin bulunduğu bir tarih türüdür.

Bazan bir beytin her bir mısraı tarihi verebildiği gibi, bazan da beytin tümü sadece bir tarih verebilmektedir. Müverrih zaten bu hususu tarih manzumesi içinde belirtir.⁶² Bu tür tarihler de "Beyitle tarih" sınıfına girmektedir.

İzzet de aşağıya almış olduğumuz tarih manzumesinin bir önceki beytinde "İlk fazlalığı ikinciye ekle, iki tarih sureti ortaya çıksın" diyerek bize bir ipucu vermektedir. Bu durumu dikkate alarak tarih düşürülen beytin birinci mısraının ebced değeri olan 1287

⁶⁰ İzzet'ten gelen bu menkût (sadece noktalı harfle yapılan tarih çeşidi) mısra onun tarihidir Temiz bir soydan geldiği için Mir Ahmet gibi soylu oldu.

⁶¹ Yakıt, s.332.

⁶² Yakıt, s.345.

sayısının fazlalığı olan 51 sayısını, ikinci mısranın 1186 sayısına ekler isek, birinci ve ikinci mısralar “1236-1237” sayılarına tekabül etmektedir.

Burada dikkati çeken bir başka nokta ise, bir tarih mısranın harflerinin sayı değerleri toplamı bir olayın yılını tam olarak vermezse, o zaman sonuca kaç sayı ilave edileceği veya çıkarılacağı bir önceki mısrada – genellikle- açık veya kapalı bir üslupla belirtilen tarihlere de “ta’miyeli tarih”⁶³ denildiğinden, İzzet’in buradadaki uygulaması bu tarih türüne de dâhil olmaktadır.

1.1. Kıt‘a-i kebîredir. “Tārīḥ-i vezāret ü cāh-ı ḥāzret-i ‘Ali Nāmıḳ Paşa” başlığıyla, Remel bahrinin “*Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün*” kalıbıyla 7 beyitten müteşekkil bir tarih manzumesidir. Ali Nāmık Paşa’nın Tırhala’ya vezir olması üzerine tarih düşürülmüştür.

Beyt-i vāḥidde iki mıṣra‘-ı pāk

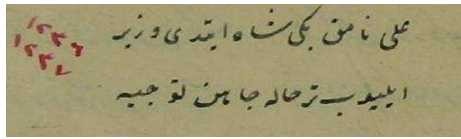
Bende ‘İzzet didi bī-miṣl ü ṣebīḥ (T. 1/4)

Oldı tārīḥ-i vezāret birisi

Cāha āḥarla olundı tenbīḥ (T. 1/5)

Zā’id-i evveli ḳıl ṣāniye zām

Ola zāḥir iki tārīḥ-i vecīḥ (1236-1237) (T. 1/6)

(T. 1/7)

Diğer

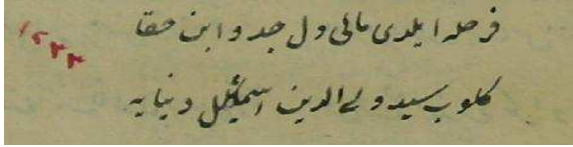
Hangi tarih grubuna girdiğini tespit edemediğimiz iki adet tarih manzumesi vardır:

⁶³ Yakıt, s.315.

1. Kıt‘a-i kebîredir. “Tārīḥ-i Vilādet” başlığıyla, Hecez bahrinin “*Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün*” kalıbıyla 5 adet beyitten müteşekkil bir tarih manzumesidir. Hâşim Ağa’nın oğlu Seyyid Arif Ağa’nın Seyyid Veliyüddin İsmail adlı bir evladının doğumu üzerine söylenmiştir:

Ferahla eyledi mālī dil-i cedd ü ebin ḥaḫḫā

Gelüp Seyyid Veliyyüddīn-i İsmā’il dünyāya (1233) (T. 5/5)

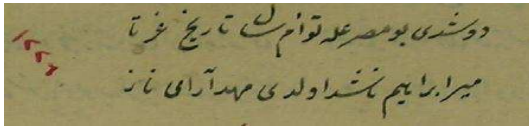

(T. 5/5)

2. Kıt‘a-i kebîredir. “Tārīḥ-i Vilādet” başlığıyla, “*Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün*” kalıbıyla, 10 adet beyitten müteşekkil bir tarih manzumesidir. Numan Bey’in Mîr İbrahim Nâşid adlı bir evladının doğumu üzerine söylenmiştir:

Düşdi bu mısra‘ ile tev’em sāl-i tārīḥ ‘İzzetā

Mîr İbrāhīm Nâşid oldı mehd-ārā-yı nāz (1226) (T. 12/10)

(T. 12/10)

Musammatlar (Bendlerden Oluşan Nazım Biçimleri)

Tahmisler (Beş Mısralı Bendler)

Divanda 7 adet tahmis mevcuttur.

1. Tahmis: “Taḥmīs-i Ğazel-i Sâbit” başlığıyla, “*Mef’ûlû Fâ’ilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün*” kalıbıyla, 5 adet benddir. Bosnalı Alaaddin Sâbit’in (d: ? – ö: 5 Eylül 1712) “düşmesin” redifli⁶⁴ olan ve ilk beyti

Eşkim şaḥîfe-i ruḥ-ı cānāna düşmesün

Ḥün-ı şehîd muşhaf-ı ‘Oşmāna düşmesün (Thm. 1/1) şeklinde başlayan gazele yaptığı tahmistir:

‘İzzet ki ‘âzim-i ser-i kûy-ı ḥabîbdir

Lağzîde-pâ-yı va‘de-i ‘âşık-firîbdir

Bihûde-gerd-i semt-i firâz u nişîbdir

İklîm-i ḥüsn-i yârda dil bir ğarîbdir

Sâbit fütâde çâh-ı zenaḥdâna düşmesün (Thm. 1/5)

İzzet, Sâbit’in gazeline yaptığı yukarıdaki tahmisle, Mahallî Akım’a olan alakasını gösterir.

2. Tahmis: “Taḥmīs-i Ğazel-i Nedîm” başlığıyla, “*Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün*” kalıbıyla, 6 benddir. Türk Edebiyatının en büyük şairlerinden biri olan Nedîm’in (1681-1730) meşhur “seni” redifli⁶⁵ ve

Güllü dibâ giydiñ ammâ korçarım azâr ider

Nâzenînim sâye-i ḥâr-ı gül-i dibâ seni (Thm. 2/4) şeklindeki beyti pek meşhur olan gazeline yaptığı tahmistir:

⁶⁴ Turgut Karacan (hzl.), **Bosnalı Alaeddin Sabit – Divan**, Sivas: Cumhuriyet Üniv. Yay., 1991, s.484-485.

⁶⁵ Abdülbaki Gölpınarlı (hzl.), **Nedîm Divanı**, İstanbul: İnkilap Kitabevi Yay., 1951, s.352.

‘İzzetâyı böyle bî-ṭāḳat kılan ey bî-emān
Yok mecāl inkāra sensin hep bilür Halk-ı cihān
Sen ne çend itseñ daḫı kendiñ hiçābıñdan nihān
Ben didikçe böyle kim kıldı *Nedīm* nā-tüvān
Gösterir engüşt ile meclisdeki mīnā seni (Thm. 2/6)

İzzet, Mahallî Akım’ın kültürel anlamda XVIII. yüzyıl temsilcilerinden olan Nedīm’in gazeline tahmis yapmakla Mahallî Akım’a olan raġbetini bir kez daha aşikâr etmektedir.

3. Tahmis: “Taḫmīs-i Ğazel-i ‘İzzet Beg” başlığıyla, “*Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün*” kalıbıyla 7 benddir. İzzet Beg’in “olmaz” redifli gazeline yapılan tahmistir. Hangi İzzet’e ait olduġu tespit edilememiştir.

4. Tahmis: “Taḫmīs-i Ğazel-i Nedīm” başlığıyla, “*Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün*” kalıbıyla 5 benddir.

Nedīm ismine atıf yapılan bir tahmistir. Nedīm’in şiirlerinde benzer bir şiir tespit edilememiştir. Fedīm-i Kadīm Divanı’ndaki “bilmem”⁶⁶ redifli gazele konu ve kullanılan kelimeler yönüyle benzerlik gösterir:

Olub dal-fes efendim bezmde ‘işret iderken sen
Başımdan ‘aqlım aldı ol siyeh kākül beyāz gerden
Mişāl-i ‘İzzet-i şeydā sezādır eylesem şiven
Siyeh-mest-i cünün-ı ‘aşq olan rüsvā *Nedīm*im ben
Eger küstāḫ isem ma‘zūr ṭut resm-i edeb bilmem (Thm. 4/5)

5. Tahmis: “Taḫmīs-i Ğazel-i ‘İzzet Beg” başlığıyla, “*Mef‘ülü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fā‘ilün*” kalıbıyla, 7 benddir. İzzet Beg’in “vir” redifli gazeline yapılan tahmistir. Hangi İzzet’e ait olduġu tespit edilememiştir.

⁶⁶ Mest-i ‘işkam Feḫ-i küstāḫam

Resm ü ādāb n’iydüġin bilmem (CCIV-7) (Tahir Üzgör, **Fehīm-i Kadīm Divanı** [Doktora Çalışması, Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mehmet Akalın, Marmara Üniv. Sos. Bil. Enst, İstanbul: 1985], s.321.

6. Tahmis: “Taḥmīs-i Ğazel-i ‘İzzet Efendi” başlığıyla, “Fā i lā tün / Fā i lā tün / Fā i lā tün / Fā i lün” kalıbıyla, 6 benddir. Hangi İzzet’e ait olduğu tespit edilememiştir.

7. Tahmis: “Taḥmīs-i Ğazel-i Necīb Efendi” başlığıyla, “Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün” kalıbıyla 12 benddir. Hakkında bilgi bulamadığımız lâkin İzzet’in birçok şiirinde kendisinden bahsetmesiyle dikkati çeken, kendisi de Yenişehir-i Fener’li olup İzzet’in halasının oğlu olduğunu tahmin ettiğimiz Necīb Efendi’nin bir gazeline yapılan tahmistir:

Lāubāli-meşreb āşüb-ı cihān ḥāṭır-rübā
Dilber-i ‘āşık-nüvāz u zīver-i bezm-i şafā
Şem‘-i cem‘-ārā-yı ülfet şāhid-i şīrīn-edā
Şāh-ı ḥübān-ı Yenişehir-i Fenār-ı dil-güşā
Şöhret-i ḥüsni daḥı halkı gibi meşhürdur (Thm. 7/9)

Görüldüğü üzere İzzet’in tahmis yaptığı yukarıdaki şiirde Necīb Efendi, Yenişehir-i Fener ismini zikretmektedir.

Terkīb-i Bendler

Divanda bir adet Terkib-i Bend bulunmaktadır: “Terkīb-i Bend-i Sūzmenđ” başlığıyla, “Mef‘ülü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fā‘ilün” kalıbıyla 10 benddir. Seviliye duyulan özlemi ve içine düşülen çaresizlik vurgulanır. Çaresizlik psikolojisi ağır basar.

Tercî‘-i Bendler

Divanda bir adet Tercî‘-i Bend bulunmaktadır: “Mef‘ülü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fā‘ilün” kalıbıyla 7 benddir. Sevgilinin çok özlendiğinden dem vurulur. “Yâ Rab kavuştur...” türü ifadeler dikkat çeker.

Gazeller

İzzet'in 5 tane Farsça (G.3, G.6, G.13, G.20, G.98), 2 tane Arapça (G.91, G.162) şiiri vardır. Bunlardan başka müemmma beyitlere yer verdiği G. 15 (4.,7., ve 8. beyitler tamamen, diğer beyitlerin de kâfiyeleri Farsça) ve G. 89 (Tekrar mısraları Arapça) türü şiirleri de vardır. Ayrıca bir naat örneği (G. 144) bulunur ve İzzet bu gazelinde peygamber efendimize (a.s.) “Yâ Rasulallâh” diye hitab ederek niyazlarda bulunur. İzzet, senin temiz neslin içerisinde ben yeşile yabancı bir odunum gibi vurgularda bulunarak seyyid soyundan geldiğini de göstermiş olur.

Bilhassa on dokuzuncu yüzyılda daha da artan, geleneksel divan şiiri kalıplarının dışına çıkma hususiyetlerini İzzet'in şiirlerinde de görmekteyiz. Kasîde muhtevalı gazeller de yazmıştır. İzzet, bir gazelinde Muhammed Bey Efendi isimli kişiyi (G. 29/15-18) över. Bir başka gazelinde de Selim isimli bir kişinin (muhtemelen Selim Paşa) doğan evladından söz eder ve övgülerde bulunur (G.39/8-10). Yine bir başka gazelinde ise Veliyüddin (Velî) Paşa'ya dua edip istekte bulunur (G. 137/7-9).

İzzet gazellerinde elifbâ tertibine uymuş olup, (ج), (ح), (ذ), (ص), (غ) dışındaki her harften gazel yazmıştır. Divanda bulunan 165 adet gazelin harflere göre dağılımı şu şekildedir:

(ا): 9 , (ب): 2 , (ت): 4 , (ث): 1 , (خ): 1 , (د): 4 , (ر): 28 , (ز):10 ,
(س):1 , (ش): 2 , (ض): 2 ,(ط):1 , (ظ):2 ,(ع):1 , (ف):6 , (ق):4 , (ك): 8,
(ل):11 , (م):19 , (ن):20 , (و):3 , (ه):13 , (ى):13

Gazellerin bahirlere göre dağılımı ve beyit sayılarını şöyle gruplandırabiliriz:

Remel bahrinin;

“Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün” kalıbıyla 3 tane 9 beyitli (G. 43; 73; 97) 1 tane 8 beyitli (G. 8) , 13 tane 7 beyitli (G. 1; 7; 28; 35; 42; 53; 55; 77; 119 ; 123; 126; 133; 142) , 1 tane 6 beyitli (G. 30) , 6 tane 5 beyitli (G. 17; 88; 102; 120; 122; 155) olmak üzere toplamda “24” adet.

“Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün” kalıbıyla 1 tane 14 lü (G. 111), 4 tane 10 beyitli (G. 20; 61; 100; 159), 2 tane 9 beyitli (G. 44; 81), 2 tane 8 beyitli (G. 108; 136), 15 tane 7 beyitli (G. 6; 11; 12; 38; 52; 57; 59; 66; 67; 71; 78; 79; 86; 116; 151; 152; 154) , 2 tane 6 beyitli (G. 68; 118) , 12 tane 5 beyitli (G. 9; 19; 46; 49; 54; 63; 70; 72; G. 121; G. 132; 140; 145; 156) olmak üzere toplamda “41” adet.

“Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün” kalıbıyla 1 tane 10 beyitli (G. 39) , 3 tane 9 beyitli (G. 15; 76; 162) , 1 tane 7 beyitli (G. 157) , 1 tane 5 beyitli (G. 96) olmak üzere “6” adet.

“Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün” kalıbıyla 1 tane 8 beyitli (G. 146) 1 tane 5 beyitli (G. 64) olmak üzere “2” adet.

Cedîd Bahri (Hafif Bahri) ile;

“Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün” kalıbıyla, 1 tane 10 beyitli (G. 134) , 1 tane 9 beyitli (G. 26) , 1 tane 8 beyitli (G. 161) olmak üzere “3” adet.

Muzârî Bahriyle;

“Mef‘ülü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fā‘ilün” kalıbıyla, “Fihrist-i Şā‘irân-ı ‘Aşr-ı Höd” isimli 1 tane 10 beyitli (G. 165) , 1 tane 10 beyitli (G. 92) , 2 tane 9 beyitli (G. 131; 144) , 2 tane 8 beyitli (G. 83;105) , 14 tane 7 beyitli (G. 2; 4; 5; 10; 24; 33; 40; 41; 51; 58; 75; 85; 141; 143) , 1 tane 6 beyitli (G. 160) , 4 tane 5 beyitli (G. 37; 45; 125; 163) olmak üzere “25” adet.

Hecez bahriyle,

“Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün” kalıbıyla, 1 tane 18 beyitli (G. 29) , 1 tane 11 li (G. 127) , 3 tane 9 beyitli (G. 60; 124; 137) , 8 tane 7 beyitli (G. 3; 21; 23; 80; 95; 103; 130; 153) , 2 tane 6 beyitli (G. 69; 107) , 6 tane 5 beyitli (G. 13; 48; 90; 99; 101; 117) olmak üzere “21” adet.

Hecez bahriyle;

Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün--- Mef'ülü Fe'ülün kalıbıyla 1 adet 5'li (G. 91) "1" adet.

"Mef'ülü Mefâ'ilün Fe'ülün" kalıbıyla 1 tane 9 beyitli (G. 56), 1 tane 7 beyitli (G. 109) olmak üzere "2" adet.

"Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün" kalıbıyla, "Çudümiyye berây-ı Meḥmed Paşa İbni Velî Paşa" isimli 1 tane 12 beyitli (G. 164), 1 tane 11 beyitli (G. 148), 1 tane 10 beyitli (G. 22), 4 tane 9 beyitli (G. 112; 115; 138; 150), 1 tane 8 beyitli (G. 25), 5 tane 7 beyitli (G. 18; 34; 114; 147; 149), 2 tane 6 beyitli (G. 31; 113), 4 tane 5 beyitli (G. 14; 16; 47; 94) olmak üzere "18" adet.

Muzâri bahriyle;

"Mef'ülü Fâ'ilâtün Mef'ülü Fâ'ilâtün" kalıbıyla 1 tane 5 beyitli (G. 98) olmak üzere "1" adet.

Müctes bahriyle,

"Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün" kalıbıyla 2 tane 9 beyitli (G. 87; 93) 2 tane 8 beyitli (G. 27; 32), 5 tane 7 beyitli (G. 36; 50; 62; 82; 128), 5 tane 5 beyitli (G. 7; 74; 84; 104; 110) olmak üzere "13" adet.

Serî bahriyle,

"Müfte'ilün Müfte'ilün Fâ'ilün" kalıbıyla 1 tane 8 beyitli (G. 135), 2 tane 5 beyitli (G. 65; 89) olmak üzere "3" adet.

Münserih bahriyle,

"Müfte'ilün Fâ'ilün Müfte'ilün Fâ'ilün" kalıbıyla 1 tane 8 beyitli (G. 129) 1 tane 5 beyitli (G. 139) olmak üzere "2" adet.

Recez bahriyle,

"Müfte'ilün Mefâ'ilün Müfte'ilün Mefâ'ilün" kalıbıyla 1 tane 10 beyitli (G. 158) olmak üzere "1" adet.

Lügazlar

Divanda bir adet Lügaz bulunmaktadır: “*Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün*” kalıbıyla beş beyitlidir.

Şarkılar (Dört Mısralı Bendler)

Dîvân şiirinde bilhassa Nedîm’in şarkıları meşhur olmuştur. Bendler halinde olup, millî nazım şekillerimizden biridir. Şarkılar genellikle aşk, sevgili, eğlence vb. konuları işlemektedir. İzzet’in şarkılarında da bu konu ön planda olmakla birlikte, yeni bir güzellik unsuru olarak “lepiska turre” (Ş. 2/1) kavramının kullanılması, sevgiliye “begim” hitabında bulunması (Ş. 2/4) ve 5 mısralı tek şarkısı olan bir şarkısında da oğlu Ahmet’i sevgili unsurlarıyla tasvir edip, nakaratlarında “*Ahmedim tıfl-ı edībimsin benim / Nāzenīnimsin habībimsin benim*” tekrarlarında bulunduğu şarkısı dikkat çeken hususlar olarak değerlendirilebilir.

Divanda 4 adet Şarkı bulunmaktadır:

1. Şarkı: “*Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün*” kalıbıyla bir adet 4 bendlidir.
2. Şarkı: “*Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün*” kalıbıyla bir adet 4 bendlidir.
3. Şarkı: “*Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün*” kalıbıyla bir adet 4 bendlidir.
4. Şarkı: “*Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün*” kalıbıyla bir adet 4 bendlidir.

Kıt‘alar

Divanda 10 adet kıt‘a bulunmaktadır. 7, 8, 9 ve 10 numaralı kıt‘alar hariç, diğerleri kıt‘a-i kebîre (iki beyitten fazla) özelliği taşımaktadır. Bu durum transkripsiyon metninde köşeli parantez ile belirtilmiştir.

Kıt‘a-i kebîre vb. adlandırmaların sonraki dönemlerde ortaya çıktığı ve araştırmacıların yorumuna dayandığı tarzındaki görüşler ile yenilik arayışları çerçevesinde şekilden ziyade içeriğin daha belirleyici olmaya başladığı yolundaki değerlendirmeler dikkate

alınmakla birlikte, tercih ettiğimiz uygulamalarla aynı nazım şekline ait şiirlerin karıştırılmalarının önlenmesi amaçlanmıştır.⁶⁷

1. “Sıtāyiş-i Müfti-i Selānik Seyyid ‘Abdullah Efendi der-Žımn-ı Teşekkür-i İhdā-yı Ğāşiye” başlıklı olup, “*Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün*” kalıbıyla bir adet 15 beyitli kıt‘a-i kebîredir. Selanik Müftüsü Seyyid Abdullah Efendi’nin kendisine verdiği hediyeye binaen yazılmıştır.
2. Kıt‘a: “*Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fe‘ülün*” kalıbıyla, “der-Žımn-ı Taleb-i Kütüb ez-Velî Paşa” başlıklı bir adet 10 beyitli kıt‘a-i kebîredir. Velî Paşa’dan kitap talep edilmektedir.
3. Kıt‘a: “*Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün*” kalıbıyla bir adet 5 beyitli kıt‘a-i kebîredir. İzzet, görüdüğü bir Hristyan kıza olan alakasından söz etmektedir.
4. Kıt‘a: “*Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün*” kalıbıyla bir adet 3 beyitli kıt‘a-i kebîredir. Velînîmeti olarak gördüğü baba ve oğulun (muhtemelen Velî Paşa ile oğlu Selîm Paşa) kendisine verdikleri emirleri bahtiyarlıkla karşıladığından söz etmektedir.
5. Kıt‘a: “Bir Gice Eşref-i Bî-Mişāl Hezār-şive ile Miyān-ı Ebruvānına Kirm-i Şeb-tābı Vaz‘ Eyledikde Söylenen Kıt‘adur” başlığıyla, “*Fe‘ülün Fe‘ülün Fe‘ülün Fe‘ül*” kalıbıyla bir adet 4 beyitli kıt‘a-i kebîredir. İzzet, bir gece oğlu Eşref’in kaşlarının arasına konmuş olan ateş böceğini konu almıştır.
6. Kıt‘a: “*Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün*” kalıbıyla 3 beyitli kıt‘a-i kebîredir. Mahallileşme akımının etkilerinden biri olan cinsel temalı manzumelerden birine örneklik teşkil eder.
7. Kıt‘a: “*Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün*” kalıbıyla bir adet 4 beyitli kıt‘adır. Babasının kendisine verdiği bir nasihati konu alır.
8. Kıt‘a: “*Mütefā‘ilün Fe‘ülün Mütefā‘ilün Fe‘ülün*” 2 beyitli kıt‘adır. İki nazlı kişiden söz edilmektedir. Muhtemelen oğulları olan Ahmet ve Eşref kast edilmektedir.
9. Kıt‘a: “*Mef‘ülü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fā‘ilün*” kalıbıyla 2 beyitli kıt‘adır. Halasının oğlu Tırnovalı Seyyid Necîb’in vefatını ve duyduğu elemi konu alır.
10. Kıt‘a: “*Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fe‘ülün*” kalıbıyla 2 beyitli kıt‘adır. Dersten çıkarken gördüğü bir güzeli konu alır.

⁶⁷ Bayram Ali Kaya, **Osman Nevres ve Dîvânı**, Ankara: Akçağ Yay., 2010, s.12.

Müfredler

Divanda 13 adet Müfred bulunmaktadır:

1. Müfred: “*Müfte‘ilün Fā‘ilün Müfte‘ilün Fa*” kalıplıdır.
2. Müfred: “*Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün*” kalıplıdır.
3. Müfred: “*Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün*” kalıplıdır.
4. Müfred: “*Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün*” kalıplıdır.
5. Müfred: “*Fā‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün*” kalıplıdır.
6. Müfred: “*Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün*” kalıplıdır.
7. Müfred: “*Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün*” kalıplıdır.
8. Müfred: “*Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün*” kalıplıdır.
9. Müfred: “*Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün*” kalıplıdır.
10. Müfred: “*Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün*” kalıplıdır.
11. Müfred: “*Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fe‘ülün*” kalıplıdır.
12. Müfred: “*Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün*” kalıplıdır.
13. Müfred: “*Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün*” kalıplıdır.

Vezin

Vezinlerde genellikle “sākī” (K. 8/21), ebrū (K. 5/23) türü kelimelerde yapılagelen veya şahıs isimlerinki Sabrī (G. 153/7), Lutfī (K. 5/62) vb. zihaflardan hariç olarak dikkat çekici kusur pek yoktur. Yer yer ‘ālī-cenāb (K. 3/9) vb. gibi zihaf örnekleri de görülür.

“Bezm” kelimesini vezne tatbik etmek için “Bezim” (G. 35/5) olarak yazmış olması dikkat çeker.

Tablo 2 : Vezinler Tablosu

No	Vezin	K.	M.	T.	Thm.	Trk.	Trc.	G.	Lüg.	Ş.	Kıt.	Müf	Top.
1	Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün (Remel)			7	2			24		2		5	40
2	Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün (Remel)		1	1				2		2			6
3	Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün (Remel)	7		5	1			41			1		55
4	Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün (Remel)		1	1				6			2	1	11
5	Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün (Cedid)			1				3	1			1	6
6	Mef'ülü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün (Muzârî)			1	2	1	1	25			1		31
7	Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün (Hecez)	1						21			1	1	24
8	Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün- - Mef'ülü Fe'ülün							1					1
9	Mef'ülü Mefâ'ilün Fe'ülün (Hecez)							2					2
10	Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün (Hecez)		1								2		3
11	Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün (Hecez)	1		2	2			19			1		25
12	Mef'ülü Mefâ'ilün Fe'ülün (Hecez)	1						2					3
13	Mef'ülü Fâ'ilâtün Mef'ülü Fâ'ilâtün (Muzârî)			1				1					2
14	Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün (Müctes)	1						13					14
15	Müfte'ilün Müfte'ilün Fâ'ilün (Serf)							3					3
16	Müfte'ilün Fâ'ilün Müfte'ilün Fâ'ilün (Münserih)							2					2
17	Müfte'ilün Mefâ'ilün Müfte'ilün Mefâ'ilün (Recez)							1					1
18	Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün (Recez)			1									1
19	Fe'ülün Fe'ülün Fe'ülün Fe'ül (Mütekârib)										1		1
20	Mütefâ'ilün Fe'ülün Mütefâ'ilün Fe'ülün (Kâmil)										1		1
21	Müfte'ilün Fâ'ilün Müfte'ilün Fa' (Münserih)											1	1
	Nazım Şekillerinin Toplamı	11	3	20	7	1	1	165	1	4	10	9	

2.1.4. Kâfiye-Redif

Kâfiye

Kafiye, mısra sonlarında tekrarlanan sestir. Bu tekrarlanan ses, aslında tekrarlanan bir harftir. Bu harfin adı *revi*'dir. Dolayısıyla *revi* harfi, kafiye için kılınan harftir. Ama aynı zamanda bu tekrarlanan sesi bulunduran kelimeye de kafiye denir. Kısacası, kafiye hem *revi* harfi, hem de *revi*yi bulunduran kelime için söylenir. *Revi* ise sadece tekrarlanan harftir. Bu harften sonra tekrarlanan ekler ise *redif* adını alır.⁶⁸

Gazellerin tamamının kâfiye ve redif durumları incelenmiştir. Maksudumuz gazellerin çoğunlukta olması hasebiyle İzzet'in şiiirlerinin kâfiye ve redif yönü hakkında genel bir kaniya varabilmektir. Bu açıdan yaptığımız incelemede, görüleceği üzere, kafiyelelendirmede umûmî panaroma ortaya çıkmaktadır. İzzet, 165 gazelden 146 adetini redifli olarak yazmıştır. Kafiyelede ise 16 adet yarım kafiyeleli, 120 adet tam kafiyeleli, 26 adet zengin kafiyeleli gazelle vardır. Tam kâfiyeleli gazellerin çoğunluğunu da “ân, âr vb.” kafiyeleleri oluşturmaktadır. Şu durumda İzzet'in, kendisine kolay gelen belirli seslerle kâfiyelelendirme yapıp, mısranın devamını da rediflerle tamamladığını söyleyebiliriz:

1. Yarım kafiyeleli gazeller

G.8: â, G.13: â, G.27: â, G.32: â, G. 36: â, G.39: â, G.48: â, G.56: â, G.64: ü, G.67: â, G.78: â, G.87: â, G.123: â, G.124: â, G.130: â, G.149: â,

2. Tam kafiyeleli gazeller

G.1: âl, G.2: ed, G.4:âr, G.5:em, G.6: âr, G.7: âr, G.9: ey, G.10: âr, G.11: eb, G.12: et, G. 14: âm, G.19: ân, G.20: en, G. 21: ed, G.22: et, G.23: ân, G.24: âl, G.25: et, G.26: âl, G.27: âh, G.29: et, G.30: el, G.33: ân, G.34: er, G.35: îr, G.37: ân, G.38: ân, G.40: et, G.41: âr, G.42: ür, G.43: er, G.44: er, G.45: eb, G.46: ür, G.47: ül, G.50: âb, G.51: uş, G.52: üs, G.53: âb, G.55: ân, G.57: ân, G.59: â, G.60: et, G.61: er, G.63: ül, G.65: em,

⁶⁸ Yekta Saraç, **Klasik Edebiyat Bilgisi, Biçim-Ölçü-Kafiye**, İstanbul: 3F Yay. Eylül 2007 ,s.260.

G.66: es, G.69: ef, G.70: ān, G.71: ān, G.72: ıķ, G.73: ān, G.74: āb, G.75: er, G.76: eb, G.77: ūn, G.79: ūn, G.80: eb, G.81: er, G.83: āl, G.84: fā, G.85: ūn, G.86: ām, G.88: et, G.89: āl, G.90: āh, G.92: ār, G.93: ār, G.94: et, G.95: em, G.97: āl, G.98: ef, G.99: um, G.100: ef, G.101: ār, G.102: ār, G.103: an, G.105: āz, G.106: āl, G.107: āz, G.108: ān, G.109: āh, G.110: le, G.111: ūm, G.112: āh, G.113: ān, G.114: et, G.115: āl, G.116: ān, G.117: ām, G.118: et, G.120: et, G.121: āş, G.122: ĩz, G.125: ĩr, G.126: en, G.128: ār, G.129: ān, G.131: ān, G.132: āl, G.134: ev, G.135: er, G.137: em, G.138: āb, G.139: āğ, G.140: āz, G.141: er, G.142: āb, G.144: er, G.145: ūş, G.147: ār, G.150: ūs, G.151: ār, G.154: ān, G.155: ār, G.156: āh, G.158: ān, G.160: at, G.161: ūy, G.164: āl.

3. Zengin kafiyeli gazeller

G.3: erī, G.15: est, G.16: erd, G.31: end, G.49: erde, G.54: eyd, G.58: este, G.62: eng, G.68: āre, G.82: ane, G.96: ende, G.104: endī, G.119: āze, G.126: āra, G.133: āra, G.136: āne, G.143: şuna, G.146: ĩne, G.148: ūda, G.152: āmı, G.153: ĩre, G.157: emeli, G.159: ūrı, G.162: efī, G.163: medi, G.165: sīb.

Redifler

G.1: olmuş sana; G.2: sana, G.3: rā, G.4: dan bana, G.5: gelür bana, G.6: ĩ i-mā ?, G.7: bana, G.9: ne safā, G.10: ne ‘ālemedir ‘aceb, G.12: kat kat, G.13: -yı kıyāmet, G.14: alan ‘İzzet, G.16: ider ĩrāş, G.16: ruķ, G.18: den feryād, G.19: dır Aķmed, G.20: ĩ mī cūyed, G.21: Aķmed, G.22: dir, G.23: eylemesünler, G.24: ler, G.25: var, G.26: eşrefdir, G.27: döner, G.28: nev-rūzdur, G.29: imizdir, G.30: gösterir, G.31: olmak ne mümkündür, G.32: yeniçeridir, G.33: mıdır, G.34: ĩdendir, G.35: imdedir, G.36: mı var yokdur, G.37: gelür gider, G.38: ister, G.39: lar demidir, G.40: şıķşmıyor, G.41: ıdır, G.42: dur, G.43: maķbūblar, G.44: ‘āşıkklar, G.45: iylerdir, G.47: olmuşdur, G.48: karışıkdır, G.49: sidir, G.50: dan aluruz, G.51: -ı nāz, G.52: olmaz, G.53: altındayız, G.54: olmaz, G.55: viririz, G.56: larız biz, G.57: ile biz, G.58: isteriz, G.59: yı bilürüz, G.60: -i elmās, G.61: den mi imiş, G.62: olmuş, G.63: e karz, G.64: ğaraż, G.65: ğalaţ, G.66: dir elfāz, G.67: ķāfız, G.68: semā’, G.69: eşref, G.70: ıma inşāf inşāf, G.71: a ķodı şıve-i ķaķ, G.73: a bak, G.74: a müstaĝraķ, G.75: ĩñ yoķ mıdur seniñ, G.76: in çok gördük, G.77: ıyım bir āfetiñ, G.78: küçiçekdür küçiçek, G.79: -ı nigeħiñ, G.80: lere

düşdük, G.81: şīveleriñ, G.82: ğazel, G.84: mı degil, G.85: umı bir tıfl-ı ħurde-sāl, G.86: ı güzel, G.87: -ı ħayāl, G.88. den bedel, G.90: eyledi bülbül, G.91: ?, G.92: a uğradım, G.93: olan gönülcegizim, G.94: ħabul itmem, G.95: iñ olsam, G.96: cigim, G.97: im var benim, G.98: nedārem, G.100: im, G.101: tıtuşdum, G.102: ħasem, G.103: sun mı efendim, G.104: G.104: cegim, G.105: dır sözüm, G.106: im yok benim, G.107: a ħapıldım, G.108: ım, G.109: efendim, 110: eglenelim, G.111: -ı ‘ālem, G.112: ımdan, G.113: sın sen, G.114: itmezsin, G.115: inden, G.117: ı ne nāzik ne nāzenin, G.118: taħsın, G.119: den, G.120: olsun olmasun, G.121: iñ için, G.122: olduħça sen, G.123: -yı ne-zemın, G.124: sı Yeñişehr’in, G.125: iken, G.126: baħ Allāh için, G.127: den, G.128: ın, G.130 dan, G.132: iñ için, G.133: rū-be-rū, G.135: iz sū-be-sū, G.136: gelür ħātırıma, G.137: eyle, G.138: üzre, G.139: eylemediñ āh āh, G.140: idelim eş‘āra, G.141: üstüne, G.142: eyleser de, G.144: olmuş ne fā’ide, G.145: umda, G.146: de, G.147: devletle sa‘ādetle, G.149: yım Yā Rasūlallāh, G.150: ı, G.151: ımız, G.153: degil mi, G.154: olacaħ dem geldi, G.155: açma beni, G.156: gibi, G.158: -ı ney, G.160: ı, G.161: ı, G. 165: dir.

Bazı Kâfiye Farklılıkları veya Kâdiye Kusurlarına Örnekler

Türkçe kelimedeki kısa “u” harfi ile yapılmış olan “ur” geniş zaman ekinin, Arapça kelimedeki uzun “ū” ile “ūr” şeklinde kâfiyelendirilmesi: olur-mestūr (K. 1/19-20).

Arapça-Türkçe kelimeler ile kâfiye: “iştıyak-yak” (Trk. 1/1), dil-güşā—yana—bana (G. 8/4-6).

Türkçe çokluk ekiyle, Arapça bir kelime veya Türkçe geniş zaman eki arasında yapılan kâfiye: hoş-ter--mısra‘lar--eyler--rāh-güzer (K. 6/1-4).

Aynı görevle kullanılan Farsça “kār” ekiyle yapılan kâfiye: sitem-kār—ma‘delet-kār (K. 8/10-11). Aynı kelimeyle kullanılan kâfiye: kām-kām-nām (G. 14/1-3), kayd-kayd (G. 54/1-5).

Türkçe aynı kelimeleri tekrar kâfiye olarak kullanır: başıñ için-kaşıñ için-basıñ için (G. 121/1-3-5).

“a” ve “e” redif olarak, “ı” ve “i” sesinin kâfiye olarak kullanılması: farkımıza-bize (M. 1/14).

2.2. Dil ve Üslup

2.2.1. Dil, Üslup Özellikleri

İzzet, Mahallî Akım'ın etkisiyle, şiirde birçok yeni tasarruflarda ve ifade tarzlarında bulunur. Sebk-i Hindî ve Hikemî Tarz'ın etkileri de görülür. Bilhassa da Sebk-i Hindî etkisinin ağır bastığı fark edilir. Arapça ve Farsça dillerine hâkimiyeti ve bu dillerden gelen kelimeleri sıklıkla kullanması sebebiyle dili ağır olsa da, sade ifadelerle yazdığı beyitleri de dikkat çeker. Diğer taraftan arkaik kelimeler, çoklu terkipler, Arapça veya Farsça kelimelerle Türkçe kelimelerin birleştirilmesinden meydana gelen kelime grupları vs. kullanımları vardır. İlerleyen kısımlarda İzzet'in bu yönleri üzerinde durulacaktır.

Klasik Tarz

Son dönemlerde her ne kadar şiirde yeni tasarruflarda bulunulsa da, bu yenilikler eski şiirin temelleri üzerine inşa edilmiştir ve eski şiir bir sıçrama tahtası görevi görmüştür. İzzet için de aynı şeyler düşünülebilir. İzzet'in şiirlerinin tamamında ya somut planda yahut içerikte eski şiirin izleri hep vardır. Söz ettiği mitolojik şahsiyetler (Dârâ, Rüstem vs.), teşbih yaparken kullandığı tabirler (serv, gül-zâr vs.) gibi bir çok noktada İzzet, klasik şiirin imkanlarından yararlanmıştı. İzzet'in Klasik şiir anlayışını “Zâhid ve Ağyar” ikilisine olan tavrıyla şöyle örneklendirebiliriz:

Zahidleri eleştirir; ağyâra laf atar:

Tekyede her kese ger şeyh virirse evrâd
Biz de bezme gelene sāgar-ı rahşân viririz (G.55/5)

Elde tesbîh ü ‘aşâ zühhâdhñ
Hey’et-i bü’l-‘acebin çok gördük (G.76/6)

H’âb-ı hargüşuna ey kebg-ıhırâm aldanma
Aç gözün şūfi ider hileyi rübâh gibi (G. 156/4)

“Ey keklık yürüyüşlü ! Sufi ’nin tavşan uykusu gibi hafif olan uykusuna aldanma, gözünü aç (çünkü) sufi tilki gibi hile eder.”

Yanarken zâhid-i bî-çâre bîm-i nâr-ı düzağla
Lehîb-i âteş-i ‘aşka sipend olmağ ne mümkündür (G. 31/4)

İzzet aşağıdaki beytinde zâhid ise için “Eğer zâhid hafiflik edip gelirse ona yer yoktur. (Çünkü) İçki meclisinin neşesine ağırlık sıkışmıyor.” der:

Hıffet idüp gelürse de zâhid yok aña yer
Bezm-i neşât-ı bâdeye şıket şığışmıyor (G. 40/4)

Ta’n itmege başladı habâb-ı meye zühhâd
Gitdikçe *şivilceyi çibân eylesünler*⁶⁹ (G. 23/5)

Yukarıdaki beyitlerden hareketle, İzzet’in bütün bir divanında tesiri olan Klasik şiir etkisini, parçadan bütünü düşünerek anlayabiliriz. Daha çok onun yenilikçi tavrı üzerinde duracağımızdan ve de çeşitli vesilelerle geleneksel tavrı hep karşımıza çıkacağından dolayı Klasik üslubu konusunda burada iktifa edeceğiz.

Lâle-i Nu‘mân: Farsça’da lâle-i kûhî, lâle-i duherî, âzergûn denilen gelincik çiçeğidir. Tarlalarda biter. Arapça’da adı şakâyık-ı numânîyedir.

Münzir oğlu Nu‘mân bir gezinti esnasında birçok gelincik çiçeği görmüş; manzara hoşuna gitmiş, korunmasını emir ve koparılmasını men etmiş; bu cihetle kendisine nisbet olunmuş.⁷⁰

İzzet, lâle-i nu‘mân ismini şu şekilde kullanmaktadır:

Oldı üşkûfte şakâyık-zâr-ı iclâlin yine
Tâze-res bir lâle-i nu‘mânı gel seyr it birâz (T. 12/8)

⁶⁹ Basit bir durumu içinden çıkılmaz bir noktaya getirmek anlamında kullanılır.

⁷⁰ Onay, s.274.

İzzet'in dil ve üslup özelliklerini çeşitli başlıklar altında incelenebiliriz:

Mâh-ı Nakşeb: Mukanna adlı ve Horasanlı bir şahsın Nahşeb (Nesef) şehrinde Siyam Dağının eteğinde, maharet ve san'atle kuyu içinden doğar halde gösterdiği ay şekli. (mâh-i keş, mâh-i siyam, mâh-ı Mukanna diye de anılır.).

İzzet, Celâl Efendi isimli şahsın doğan Hüseyin Bedri adlı evladınının doğumuna tarih düşerken, Mâh-ı Nahşeb ile Hüseyin Bedri kelimesi arasında da benzetme yönüyle sanat ilişkisi kurmaktadır:

‘İzzet çü mâh-ı Nahşeb târîhi toğdı nâ-çar
Şermende kıldı el-ħaķ vech-i Hüseynbedri (1236) (T. 10/3)

Klasik tarza dari diğer bazı örnekler:

Hadeng-endâz iken müjgân-ı şūhuñ ey kemân-ebrū
Dile vâreste-i tîr-i gezend olmaķ ne mümkindir
“Ey keman kaşlı, cilveli kirpiklerin (kayın ağacından yapılan oku atan) okçu iken,
gönlü belâ okundan kurtulmuş (kişi) olmak mümkün müdür ?”
Âb-ı hayât (G. 1/2),

Mahallileşme Etkisi ve Yeni Deyişler

İzzet, dilde sadelik ve yerelleşme tarzını temsil eden Mahallileşme akımının etkisiyle yeni, farklı veya yerel birçok deyişlerde bulunur. “A sersem” (G. 65/4), “kümküçecek” (G.107/1), “gönülcegizim” (G. 93/5), “mehcecgim (G. 96/3)”, cigercigiñi (Trk. 1/10), “Çiçek çıkarmak”⁷¹, egrilür ağzım (M. 2/24), Çok karışdırma (K. 10/8) vb. mahallî ifâdeleri vardır.

⁷¹ Çiçek denilen hastalığı geçirmek. Çiçek: tıp. Sivilce şeklindeki irinli kabarcıklar halinde görülen ve yüzde izler bırakan çok bulaşıcı, ateşli ağır hastalık (İlhan Ayverdi, **Misalli Büyük Türkçe Sözlük**, C.1 A - G, İstanbul: Kubbealtı Neşriyat, s.579).

İzzet yeni bir benzetme şekli olan nîşter⁷² ve satur (satır) tâbirlerini kullanır:

Dīde-i ḥastesidir ‘İzzet-i bīmāra ṭabīb

Ḳo reg-i nabż-ı dile ğamzeler ursun neşter (K. 6/14)

“Gözlerinin hastasıdır, Tabib bırak bu hasta İzzet’in gönlünün nabız damarına gamzeler neşter vursun”.

Münkesir olmasun āyine-i şāf-ı ḳalbiñ

Nişterlerle gel açma dilime nāsūrı (G. 159/9)

“Gel neşterlerle gölüme göz yarasını açma ki kalbinin saf aynası kırılmasın (incinmesin)”.

İzzet, sevgilisinin lâle yanağını soğanın kat kat olan yapısıyla ilişkilendirir:

Dimişsin niyyetim ‘āşıklara açılmadır bir gün

Piyāz ey lâle-ruḫ meczūmumuzdur sende ḳat ḳat var (G. 25/7)

İzzet, tensüp unsurlarını bir araya getirip, “Ey baldudaklı ! Gamze iğnelerinle göz göz olup, her yanı yaralı olan gönlüm sanki eşekarısı evidir.” der ve dikkat çekici bir benzetme yapar:

Göz göz oldu niş-i ğamzenle seniñ ey şehd-leb

Sīne-i pür-dāğ güyā ḥāne-i zenbūrdur

Aynı gazelin devamında sevgilinin dudak çevresinde yeni çıkmış olan çizgileri görenlerin, bunu şeker üzerinde birikmiş olan karıncalar zannedeceklerini söyler:

Gird-i la‘linde görenler ḥaṭṭ-ı nev-peydāsını

Zann iderler sükker üzre ictimā‘-ı mürdur (G. 42/6)

İzzet, dudak ile leblebi ilişkisi kurarak kelime oyununa başvurur:

⁷² Neşter: Hekim bıçağına denir. [Aslı"nişter" dir].

Yād-1 lebiyle nūş-1 meyim leblebiyledir
Tüffāha rağbetim heves-i ğabğabıyladır (G. 45/1)

İzzet, kendisini bir tohum çekirdeğine benzetip değirmen taşı altında devamlı ezilip,
durduğundan ve un gibi tozuttuğunu söyler:

Devr-i pey-der-peyle gerdün un gibi eyler ğubār
Biz mişāl-i dāne seng-i āsiyāb altındayız (G. 53/4)

İzzet, feleğin dönüşünü değirmen çarkını döndüren eşşekle ilişkilendirerek şikâyetinden
söz eder:

Har-ı tāhüne-veş ser-geştesi olmak ne hayvānlık
Görürken gerdiş-i dülāb-1 çarhı inkılab üzre (G. 138/8)

Diğer dikkat çekici unsurlar: leb-i bām (bam teli gibi dudak) (G. 61/7), kemmûn
(kimyon) (G. 77/6), demed-i vasl (G. 134/6).

İzzet, Sâbit'le başlayan, Nedîm ile devam eden ve son asırda bilhassa Enderunlu
Fâzıl'da dikkat çeken cinsellik temasını çeşitli söz oyunları, kinaye ve telmih yoluyla
ustaca ve edebî bir usulde şöyle işlemektedir:

Şekker-i lebleri ālūde-i şîr-i işve
Dāye koynunda mürebbā küçicekdir küçicek (G.78/2)*

İki kayık memeler Südlice Limānında
Beyāz-ı sīnesi 'İzzet yem-i şafā mı değil (G. 84/5)

Gelmeden haţ-ı ruhı almalı şeftālūsın**

* Kelime oyunu: Murabba, terbiye edilmiş anlamına geldiği gibi meyveyi kaynatıp kıvama getirdikten sonra dondurmak yoluyla yapılan meyva suyu tatlısı (murabbayât)'na da denir.

** Kelime oyunu: Şeft-âlû, meyve adı olan şeftali anlamına geldiği gibi, mecazen bûse anlamına da gelir.

Puhtesinden bize bu meyveleriñ hāmı güzel (G.86/2)

Miyāniña şarılup *başdan çıkardı* veli
Kemend-i zülfüñ olur rişte-bend-i pāy-ı hayāl (G.87/2)

Ağyāra açup *sineñi sen buse verirken*
Sinemde olan dāğ kapansun mı efendim (G.103/4)

Gül-ķand-i *lebiñ* ‘İzzet-i dil-ħasteye emdir
Emdirmez iseñ ağzı şulansun mı efendim (G.103/7)

Tek tırmayup *ol çifteli kahpe* şeb-i ma‘hūd
Ağyār kucağında hemān *ķayķılı geldi* (Ktk. 6/3)

Ayrıca bkz.: (K. 9/25), G.83/5), (G.97/3), (G.132/2), (G.132/3), (G.157/2), (G.161/4).

Görüldüğü üzere İzzet, döneminin mahallî akımının etkisi ve divan şiirinin kendisine verdiği imkânlar ölçüsünde çeşitli şiirler yazmaktadır. Burada dikkat çeken nokta, fennî ilimlerden hariç olarak geleneksel medrese eğitimini de alarak Müftülük payesine ulaşan İzzet’in cinsel temalı şiirler de yazmaktan çekinmemesidir. Bu durum hem dönemin genel atmosferinden bu tür şiirlerin de normal karşılanabildiğini hem de bir sanat telakkisiyle değerlendirildiğini bizlere göstermektedir.

Hikemî Tarz

Klasik Türk edebiyatında büyük şairlerin yetiştiği son yüzyıl olarak nitelendirilen XVII. yüzyıl, bir taraftan hikemî tarz ve Sebk-i Hindî’nin, bir taraftan da mahallîleşme akımının etkili olduğu bir dönemdir.⁷³ XVII. yüzyılda süren yenilik arayışları, hikemî ifadelerden yararlanma yolunu da seçer. İnsanların doğruluk, güzellik ve iyiliğe

⁷³ Esra Egüz, "Priştineli Begzâde Nûri Divanı ve Divan’daki Şifreli Yazılar", SÜ **Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, S. 27, Konya 2010, s.310.

yönelme ihtiyaçlarından doğan hakîmâne söyleyişler; özellikle bozulma ve düzensizliklerin arttığı, insanların nasihate daha çok gereksinim duyduğu dönemlerde ortaya çıkmıştır.⁷⁴ Hikemî tarzda, mesaj verme, telkinde bulunma amacı gözetildiği için şairlerce anlatımın kısa ve özlü olmasına özen gösterilir. Bu yüzden, atasözlerine, deyimlere, halk söyleyişlerine hikemî şiir dilinde sık rastlanır.⁷⁵ Millî dehanın eseri olan hikmet, bir bakıma, ait olduğu toplumun dünya görüşüdür.⁷⁶

Nâbi, Türk Edebiyatında, “hikmetli ve öğretici” şiir çığırını açmıştır. Bu yolda, sonra gelenler tarafından, hakkıyla üstat ve “pîr” sayılmıştır. Onu izleyen şairlerin başlıcaları: Divan edebiyatında Sâbit, Seyyit Vehbi, Koca Ragıp Paşa; Tanzimattan sonra ise Ziya Paşa, Recâizâde Ekrem ve Muallim Naci’dir.⁷⁷

İzzet, çeşitli şiirlerinde hikemî tarza başvurarak özlüsöz, atasözü yahut deyimler içeren manzumeler yazmış ve okuyucuya öğüt vermek amacı gütmüştür. Bazılarını şöyle misallendirebiliriz:

Gerd-i kesâd revnak-ı bâzâr-ı nazm iken

Kâlâ-yı zer-keş-i hüner olmuş ne fâ’ide (G.144/8)

“Eskisi gibi işlerin iyi gitmemesi tozu nazım pazarında kesat iken, (şiirde eski itibar yok iken), hünerin altın işlemeli kumaşı olmuş, ne faydası var.”

Diğer bazı misaller:

Sâkiye meyl iden olur elbette mey-güsâr

Herkes cihânda sevdiğiniñ meşrebiyledir (G.45/2)

Nâs ile hiç eylemez ‘âkîl u dânâ cidal

Başına gâvğâları câhil olandır alan (G. 129/5)

⁷⁴ Şerife Akpınar, "Agah (Semerkândî-i Âmidî) Divanı ", T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü: 3362 – Kültür Eserleri: 502 -, 2012, ISBN: 978-975-17-3625-3. <http://ekitap.kulturizm.gov.tr/dosya/1-292392/h/agah-divani.pdf> (12.15.2013).

⁷⁵ Mine Mengi, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara: Akçağ Yay., 1994, s.180.

⁷⁶ Mine Mengi, *Divan Şiirinde Hikemî Tarzın Büyük Temsilcisi Nâbi*, Ankara: A.Y.K. / A.K.M. Yay., 1987, s.IX.

⁷⁷ Kabaklı, s.290.

Şâf-ı tynet keder-i dehr ile me'nūs olmaz

Reng-i şeb lekke-i pîrâhen-i fânūs olmaz (G. 52/1)

*“Saf tabiatlılar zamanın kederlerini alışkanlık haline getirmezler (etkilenmezler.)
Gecenin rengi fanus gömleğine leke olmaz.”*

Hîç nedâmet mi çeker sözde te'emülle giden

Ruḥ-ı endîşede naḳş-ı kef-i efsūs olmaz (G. 52/2)

*“Sözünü dikkatle kullanan kişi hiç sıkıntı çeker mi ? Düşünceli (tedbirde) olan ruhta,
deniz köpükleri gibi “eyvah” lar olmaz.”*

Remz ile söyleşilür sırr-ı ḥaḳîḳat yek-ser

Ne revâdur ki gire araya sesdir elfâz (G. 66/4)

Gizleme mâ-fi'z-zamîriñ yârdan

Gizleseñ de bellidir yâ hû ğaraż (G. 64/4)

Nâm-ı maḥbûb-ı ḥaḳîḳîyi getürmez yâda

O sebebden idemez zümre-i küffâr ḳasem (G. 102/3)

“Kâfirler zümresi hakiki sevgilinin adını hatrına getirmediğinden yemin edemezler.”

Sebk-i Hindî* Etkisi

İran, Hindistan ve Afganistan'da revaç bulan Sebk-i Hindi, XVII. yüzyılda Türk edebiyatına girerek şâirler arasında yayılmıştır. XI. ile XVII. yüzyılda yaşayan çağdaşları gibi Türk şâirlerinin birçoğu da bu üsluba uygun şiirler yazmışlar, kendi hayal zenginliklerini, fikirlerini, duygularını bu üslûba uygun olarak mübalağalı bir tarzda şiirlerine yansıtmışlardır. Şiirleri umumiyetle Farsça kelime ve terkiplerle dolu olduğundan ağdalı bir hal almış, bu ağdalı dilin ince ve nazik hayallerle birleşmesi onların anlaşılmasını güçleştirmiştir.⁷⁸

* Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz.: İsrail Babacan, **Klasik Türk Şiirinin Son Baharı Sebk-i Hindî (Hint Üslubu)**, Ankara: Akçağ Yay., 2010.

⁷⁸ Cem Dilçin, “Divan Şiirinde Gazel”, **Türk Dili Dergisi** – Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan şiiri), S.415 – 416 – 417, Temmuz – Ağustos – Eylül 1986 (Türk Dil Kurumu Yayınları), s.176 – 178.

Sebk-i Hindî'yi oluşturan temel unsurlardan biri ve belki de en önemlisi hayal unsurudur. Bu üslupta şairler çevrelerinde bulunan bütün canlı ve cansız varlıklar ile olayları mazmun olarak kullanırken, kendi tahayyüllerinden de yoğun bir biçimde yararlanmaktaydılar. Onlar yeni manzmunlar elde edebilmek için hayal güçlerini öylesine kullanmaktaydılar ki klasik hikâye ve destanlar onların yeni yeni mazmunlar bulmaları için vesile olmaktaydı.⁷⁹

İranlı Şevket-i Buhârî⁸⁰ nin açtığı “Sebk-i Hindî” çıığırının (Nâilî ve Neşâtî ile birlikte) bizdeki en büyük mensubu Şeyh Gâlib'dir.⁸¹

Yoğun hayaller ve yeni mazmun arayışlarının ağırlık kazandığı Sebk-i Hindî hususiyetleri İzzet'in birçok şiirinde görülmektedir. İzzet, bir kasidesinde tevriye yoluyla kelimenin kuvvet, azamet anlamını da vurgulayıp, “Eğer Hâkânî, senin şiirindeki bu güzelliğin *şevketini* görseydi, nazım mülküne *hâkân* olan budur, derdi.” Şevket-i Buhârî'ye atıfta bulunur:

Görse bu kerr ü fer-i Şevket-i şi'riñ bî-şek
Dirdi Hâkânî budur milket-i nazma hâkan (K. 5/27)

İzzet, kendisini mânâ âleminde Şebdiz atı süren Hüsrev'e benzetir ve şairlerin tatlı sözünün avâresi olduklarını söyler:

Benim ol Hüsrev-i Şebdiz-süvâr-ı *ma'nâ*
Lafz-ı şîrînimiñ âvâresidir şâ'irler (K. 6/42)

İzzet'in “hayâl” redifli gazelinde sevgiliyi tarif ederken onun gökyüzü genişliğine benzeyen dudağının hâyâl sahasında ise dar bir geçit olduğunu ve hayal ötesindeki semtin yolundaki iz olduğunu belirtir (G.87/1). Şiirin devamında renkli mânâların tazelik yönüyle bir geline benzediğini, hayal kınasının ne de güzel bir süs olduğunu

⁷⁹ Halil Toker, "Sebk-i Hindî (Hind üslûbu).", **İlmî Araştırmalar**, S.2, 1996, s.148-149.

⁸⁰ Bkz.: “Şevket-i Buhârî” s.169.

⁸¹ Ahmet Kabaklı, Türk Edebiyatı, C.2, İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1966, s.320.

belirtir. Netîce olarak hayal kimyasının feyiz eseriyle birleşmesiyle, bakıra benzeyen şiiirlerin altın değerine çıktığını söyler:

‘Arūsa döndi yine *bikr-i ma‘nī-i rengīn*
Ne ziynet eyledi irās gör *hınā-yı hayāl* (G.87/6)

Hem-i‘tibār-ı zer eyler nuhās-ı eş‘ārı
Te‘ānuḡ-ı eşer-i feyz-i kīmyā-yı hayāl (G.87/7)

İzzet, aşağıdaki beytinde “Yeni tarzda, yeni bir şey söylemekte mûcid. Konuşmacıların hünerlisi, gidilmemiş yolları açan.” diyerek, şiirde yeni arayışlar içerisinde olduğunu; yeni hayaller, imgeler ve mazmunlar üretmek niyetinde olduğunu açıkça belirtir:

Mûcid-i şīve-i nev-muḡteri‘-i tarz-ı cedīd
Reh-i nā-refte-güşā-yı hüner-ü nātıḡa-dān (K. 5/30)

İzzet bir diğer gazelinde, "Gazel, mânâ sülününe yuva oldukça, feleğin Kartal burcuyla omuz omuza olur." der:

Olur nişīmen-i nesr-i felekle dūş-ā-dūş
Tezerv-i ma‘niye oldıḡça āşiyāne ḡazel (G. 82/2)

Yukarıdaki beyitte geçen “nesr” kelimesi akbaba ve kartal anlamına geldiği gibi, edebiyat terminolojisinde manzum olmayan söz anlamına da gelir. Bütün bunların dışında bir de “nesr-i tâir veya nesrü’t-tâir” terkibinden oluşan bir söz vardır ki astronomide batı yönünde görülen parlak bir yıldız anlamına gelmektedir. Kartal burcunun “T” şeklindeki yapısında iki hattın birleşme yerinde bulunan bu burcun en parlak yıldızı, (alpha Aquila), Altair⁸², dir. “Tezerv” ise sülün kuşudur.

İzzet’in benzer hususiyetleri taşıyan diğer bazı beyitleri:

⁸² Develli, s.39.

Nikāt-ı *fıkr-i* daķikim *hayāl içinde hayāl*

Edā-yı Őı‘r-i laṭifim veleh-fezā-yı Őu‘ūr (K. 1/47)

“Hayal içerisinde hayalle, ince fikirli nükteciyim. Güzel şiirimin hâli şuurun şaşkınlığını arttırır.”

Münderic nazm-ı belîğinde *hezārān mazmūn*

Müstedir her bün-i ḥarfinde niçe *sırr-ı nihān* (K. 5/7)

“Belâgâtlı nazmında binlerce mazmun yer alır. Her harfinin noktasında gizli sırlar saklıdır.”

Şāhid-i *ma‘ni* olup encümen-ārā-yı *hayāl*

Nükteler sâḥa-i endişede hep rakş eyler (K. 6/4)

Ḥaşr-ı *ecsād-ı mā‘ânide* ney-i ḥāmemizi

Nefḥa-i ‘aşķ ile hem-nağme-i şūr eyleyelim (K. 7/4)

Bıkr-i mazmūnı idüp nām-zed-i Őıhr-ı beyān

‘İyd-ı uđhiyyede bir sūr-ı sūrūr eyleyelim (K. 7/5)

Şübhesiz māŐıṭa-i fikret-i renginimdir

Bıkr-i mazmūna viren zīb-i ḥınā-yı nuşret (K. 12/34)

“Şühesiz yeni mazmuna zafer kınasının süsünü veren şey, renkli fikirlerimin baş tarayıcısıdır.”

İzzet, sevgilinin saçını tasvir ederken de “nev-zemîn” vurgusu yeni mazmunlar bulma arayışlarını hissettirirken, iç âlemlerinde nice mânâ şahları bulunduğunu da hatırlatır:

Fıkr-i gīsū-yı perişānıñla cānā var mıdır

Sünbülüstān-ı hayālim gibi cāy-ı nev-zemîn (G. 123/3)

Var nice *şāḥān-ı ma‘nā* ey göñül

Gizli zīr-i ḥırķa-i peşmīnede (G.146/8)

Ayrıca bkz.: (G. 148/2), (G. 160/6), (G. 104 /3), (G. 53/2), (G. 93/5), (G. 97/3).

İzzet kalemi tasvir ederken de hayal unsurlarını ön plana çıkarmaktadır:

Ḥāme ger olmasa bir tūti-i şîrîn-minḵār

İdemezdi şekeristân-ı sühanda reftâr (K. 2/1)

“Eğer kalem bir şirin gagalı papağan olmasaydı, sözün tatlı ülkesinde salınarak yürüyemezdi.”

Ḥāmedir mâşîta-perdâz-ı ‘arūsân-ı ḥayāl

Ḥāmedir çehre-güşâyende-yi bîkr-i efkâr (K. 2/2)

“Kalem hayal gelinlerinin saç tarayıcısıdır. Taze ve yeni fikirlerin yüz aydınlatıcısı kalemdir.”

Ḥāme hem-hâlet-i şu‘bân-ı kelîm olmağ ile

Ṭarz-ı i‘câzına ḥayret-zededür her sehḥâr (K. 2/3)

“Kalem kendisine kelam edilenin (Hz. Mûsâ) ejderhasıyla aynı durumda olmakla her sihirbaz (onun) özlü sözdeki tarzına şaşırıp kalmıştır.”

Arapça ve Farsça Dillerine Vukûfiyeti

İzzet, Arapça ve Farsça dillerine hakimdir. 5 adet Farsça, 2 de Arapça** şiiri vardır. Şiirlerindeki kelimeler yoğunlukla Farsça’dır. Medrese geleneğinden gelen bir kişi olduğundan Arapça bilgisi de ön plana çıkar. Bu durumu şöyle misallendirebiliriz:

İzzet, Zeyd ve Amr isimlerini çeşitli vesilelerle kullanmaktadır. Zeyd ve Amr isimleri Arapça gramerde veya fikhî meselelerde vs. örnek verilirken “falan kişi” anlamında temsili olarak kullanılan belirsiz şahıs adlarıdır. Örneğin: “Darebe Zeydun Amran. (Zeyd Amr’ı dövdü.)” veya “Kane Zeydun Alimen (Zeyd alim oldu.) gibi.

** Arapça ve Farsça şiirler için bkz:

Farsça şiirler: G.3, G.6, G.13, G.20, G.98.

Arapça şiirler: G.91, G.162.

Ayrıca: G.15 (4.,7., ve 8. beyitler tamamen, diğer beyitlerin de kâfiyeleri Farsça’dır.), G89 (Tekrar mısraları Arapça’dır.).

İzzet, “Rakip her zaman âşığa itaat etse şaşılacak bir durum değildir. Zîra hangi kavgada Ömer (Amr) Zeyd tarafından ayakaltında çiğnenmemiştir.” diyerek rakibi daima itaat ettirdiğini ve ona galebe çaldığını belirtir:

Ser-fürü itse rakīb ‘âşığa her dem ne ‘aceb
Kaᅡı ġavġada ‘Ömer pā-zede-i Zeyd olmaz (G. 54/4)

“Hafız, Zeyd ile Amr arasındaki kavgayı bıraksın. Eğer âşıklarımı dögecekse tenhâda dövsün.” dediġi beytinde de bahsi geçen örneġi görürüz:

Zeyd ile ‘Amrın arasında bıraksın arbt
Döġsün ‘uşşakını dögerse de tenhâ Ĥāfız (G. 67/5)

İzzet, Arap grameri konularından olan “*Sarf*” ve “*Nahiv*” ilminden söz etmektedir. Ayrıca *el-Kitâb* adlı Arap dilinin nahvi üzerine yazılmış ilk büyük eserin sahibi olan ve nahiv alanında yazdığı eserlerle ıġır açan Sibeveyhi⁸³’den de söz etmektedir:

Sibeveyh eylese sīb-i zeķanıñ der-ġātır
Şarf-ı zihn eylemeyüp *nahve* dir eyvâ ġāfız (G.67/4)

Yine İzzet, “*Dürer* (G.75/5), *el-Mufasssal* (G.30/2), *el-Muhtasar*, *el-Mutavvel* (G.30/3)”⁸⁴ gibi Arap grameri yahut fıkıh meseleleri türündeki eserlerden de söz etmektedir:

İzzet, Arapça gramerdeki İ‘rab* konularından olan “Esmā-i Sitte-i Mu‘telle” den söz etmektedir. Esmā-i Sitte-i Mu‘telle, Mureb’in nevilerinden biridir. Esmā-i Sitte-i Mu‘telle’de İ‘rab üç harfle yapılır. Bunlar “Vav-Elif–Ye” harfleridir. Bu harfler “مال” biçiminde ekimlenirler. İzzet, izafete girince deġişen bu altı isme “esma-i sitt” terkibiyle gönderme yapmaktadır:

⁸³ Ayrıntılı bilgi için bkz: s.164.

⁸⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz: s.195-197.

* İ‘rab kelimesinden türer. İ‘rab: Amillerin deġişmesiyle kelimenin sonunun deġişmesine denir.

İzāfetle temevvül kesb ider mi her tehī-hemyān
Faḫaṭ *esmā'-i sittīn* behreverdür māl ile zūsı (G. 150/2)

Arapça fiil çekimi üzerinden kafiyelendirdiği bir gazelinden misal olarak birkaç beyit:

Mihr ruḥından alur ey meh-cemāl
İṣṭa'ala yeṣṭa'ilu iṣṭi'āl (G.89/1)

Bu gice ğam-ḥānemize gelmeñiz
İḥtemela yaḥtemilu iḥtimāl (G.89/3)

Kelime Bilgisi, Terkipler ve Arkaik Kelimeler

İzzet'in kelime dünyasının gayet geniş olduğu görülür. Dili de oldukça ağırdır. Arapça ve Farsça kelimelere sıklıkla yer verir:

Ra'ṣe-fermā-yı Şüreyyā ruḥ-ı hoy-gerdesidir
Dāğ-ı mehtāb-ı ziyā-baḥş siyeh-çerdesidir (G.49/1)

Nev-'arūs-ı ḥüsni olmaz cāme-pūş-ı 'āriyet
Reng-i ruḥsār-ı dil-ārāsı berīdir ğāzeden (G.119/2)

Arapça veya Farsça kelimelerden oluşan çoklu terkipler kullanır:

Neyyir-i burc-ı vezāret meh-i evc-i 'āzamet
Mihr-i envār-feṣān-ı felek-i rif'at-i ṣān (K. 5/33)

Ehl-i dil vāḫıf-ı remz-i sūḥan-ı nükte-verān
Şīve-dān-ı revīş-i nādire-sencān-eşer (K. 6/20)

Åşinā-rūluğa meyl itdi bu eşnālarda
Büt-i nāziş-ger-i biğāne-edā-yı nuşret (K. 11/8)

Sāye-i medd-i nigāh-ı āhuvān-ı deşt-i Çîn

Nūr-ı dīdem gör ki meyl-i iktihāl olmuş saña (G. 1/3)

Arapça terkiplere sıkça yer vermiştir:

“tefe’ül bi’l-hayr” (K. 12/3), “aliyyü’l-himmet” (M. 2/46), “Ketm-i mā fi’l-bāl” (Thm. 7/7) “kemā fi’s-sābıķ” (G.72/4) “e’l-minnetü lillâh” (K. 4/32), “Rabb-i Zü’l-kerem” (9/36) vb.

İzzet’in Türkçe kelimeler ile Arapça-Farsça kelimeler arasında “açık-meşreb” (G. 80/7) “elçi-i şāh-ı muhteşem” (K. 9/11) gibi terkipler yaptığı görülür.

İzzet’in dek (gibi) (G. 136/6) “göreliden (gördükten beri)” (K. 9/21), “Elinköri (maşa) ve ‘up’ zarf-fiil ekiyle ‘talup’ (dalıp)” (G. 101/4), “gidicek (gidince)” (G. 84/4), “Tabça (tamamıyla, büsbütün; hemen, ansızın)” (G. 80/1) “turma (sürüp gitmek, devam etmek; durmadan)” (G. 39/7) vb. bazı arkaik kelimeler kullandığı da görülür.

İzzet’in kullandığı dili hakkında verdiğimiz misallerden de anlıyoruz ki eğitimli bir şair olması hasebiyle kelime hazinesi (Arapça ve Farsça yönüyle) geniş bir kişidir. Diğer taraftan da sırası geldikçe arkaik kelimelere yahut mahalle arasında dahi kullanılacak kelimelere yer vermesi yönüyle dilinin kullanım alanını esnek tutmaktadır.

Aynı Anlama Gelen veya Yakın Anlamlı Kelimeleri Birarada Kullanma

Karanlık anlamında “zulmet/deycür” (K. 1/3; 12/6); uzun anlamında “tül u dırāz” (M. 3/38), zafer-nusret (K. 10/16), Dü/iki (G. 164/8), yardımcı anlamıyla “mu’in/nasir” (K. 10/7), gam u hemm (K. 10/14), neşât u şâdî (G. 11/3), bildirme anlamıyla takrir ü beyân (G. 23/3), kıyl u kâl (G. 24/3), gunc u delâl (naz, işve) (G. 24/7), şerm ü haclet (G. 27/4),

Mürâcaa (Dedim-Dedi tarzı) Muhtevâlî Mesnevîler

İzzet, “Nâz u Niyâz-ı Aḥmed ü Eşref be-yekdiger Güft ü gūy-ı İşân” başlıklı bir mesnevîsinde, oğulları olan “Ahmet ve Eşref”i sevgili unsurlarıyla andığını görürüz. Onları “dedim dedi” diyalogu ile konuşturarak temsilî bir kurgu yapar. Manzumenin giriş beytinde ve son beytinde ismi geçen Necîb, İzzet’in sıklıkla adından söz ettiği halasının oğludur (Necîb Efendi’nin aynı zamanda şairlik yönü de vardır.). Bahsi geçen manzumenin bazı beyitlerini şöyle misallendirebiliriz:

Açup ḡonce dehânın evvel Aḥmed

Dir Ey Eşref nedir sende bu gül-ḥad (M. 3/7)

“Ahmet ilk önce açılmamış tomurcuk (gibi) ağzını açarak der: ‘Ey Eşref bu sendeki gül yanak nedir ?’”

Döner Eşref de dir Aḥmed güzelsin

Güzeller içre şūḥ-ı bî-bedelsin (M. 3/8)

“Eşref de döner, der: ‘Ahmet güzelsin. Güzeller içinde denksiz bir işvelisin.’”

O da dir Eşrefim yoḡdur nazîriñ

Beni yaḡdı kelâm-ı dil-pezîriñ (M. 3/9)

“O da der: ‘Eşref’im benzerin yoktur. Gönül okşayan sözlerin beni yaktı.’”

Diyalog bu şekilde karşılıklı medh ü senâlarla devam etmekte ve ilerleyen beyitlerde bu iki dilber birbirlerine nasihatlerde bulunmaktadır. İzzet şiirini tamamlarken, nihayet olarak bu iki dil-berin böylece söyleştiklerini belirtir ve Necîb’in bu uzun kıssanın sırrını keşfetmesini talep etmektedir:

İderler ḥâşılı bu iki dil-ber

Birbiriyle böyle güft ü gūlar (M. 3/36)

Yazup bu kışşa-i tūl-u dırâzı

Necîbâ saña kıldım keşf-i râzı (M. 3/38)

Bu konuya örnek teşkil edecek bir diğerk mesnevî ise “Maddiyata Tamah Eden Sevgili” başlığı altında verilmiştir.⁸⁵

Kitap Talebi İçin Yazılan Kıt‘a

İzzet’in “der-Zımn-ı Taleb-i Kütüb ez-Velî Paşa” başlıklı Velî Paşa’dan kitap istediğı kıt‘ası da dikkat çekicidir. Bu kıt‘anın bazı beyitlerini şöyle misallendirebiliriz:

Huzûr-ı devlete izniñ olursa
Niyâzım var yine fermân seniñdir (Ktk. 2/2)

Olupdur şeb-çerâğ-ı ‘ilme t̄alib
Çerâğın olsa da şâyân seniñdir (Ktk. 2/4)

Çi sūd oldumsa isti‘dâda mâlik
Kitâbım yok hemân ihsân seniñdir (Ktk. 2/7)

Benimdir kesb ü tahşîl-i ma‘ârif
‘Aţâ-yı âlet-i ‘irfân seniñdir (Ktk. 2/9)

Hasbihal Tarzı

Bahr-i endîşe-i mevc-âveri nûr eyleyelim
Güher-i nazmı yine zîb-i suţûr eyleyelim (K. 7/1)
“Dalgalı düşünce denizini nurlandıralım. Nazım cevherini yine satırlarla süsleyelim.”

İdüp irhâ-yı ‘inân esb-i hayâle demdir
Yine cevân-zede-i dîde-i mûr eyleyelim (K. 7/2)
“Zamanıdır. Hayal bulutunun dizginlerini salıverelim (gevşetelim). Yine karınca gözünü dolaşmalara uğramış eyleyelim.”

⁸⁵ Bkz.: s.129-131.

Nedür ihsānı o şāhib-keremiñ dirsen eger

Saňa bir bir mi şayup şübheñi dūr eyleyelim (K. 7/19)

“Eğer o iyilikler sahibinin verdikleri nelerdir diye sorarsan, şüpheni uzaklaştırmak için sana bir bir mi sayalım ?”

Sade ve Akıcı İfade Tarzı

İzzet’in akıcı ifade tarzına bazı örnekler:

Ne seniñ gibi gelür āleme bir medħe sezā

Ne benim gibi efendim bulunur midħat-ger (K. 6/27)

Beni Mevlā seni vasf itmek için ħalk itmiş

Seni medħ ideceğim çāresi yok tā mahşer (K. 6/38)

Böyle bir yılda degil biñ sene de itse mürūr

Ben unutmam seni dirken uyanıvirdi faķir (K. 10/22)

Gerdeni üzre zenaħdānına baķ cebheyi gör

Bāğ-ı cennet derecātı gibi ‘İzzet kat kat (G. 12/6)

İstemem dirsem hemān hiç istemem fehm eyleme

Ya‘ni pek ħırş ile efkār-ı muħālim yok benim (G. 106/5)

Tabiat Tasvirleri

İzzet, Halil Bey’in Muhammed Tevfik isimli oğlunun doğumu için yazdığı tarih mazumesinde, bahar tasviri ile yeni doğan bir çocuk arasında teşbihler yoluyla dikkat çekici beyitler yazmıştır:

Yine açıldı bahār irdi zamān-ı ħurrem

Gülsitān oldu yine āb-ı leřāfetle ġarīķ

“Yine bahar açıldı, neş’e zamanı geldi. Gülbahçesi güzellik suyuna boğuldu.”

Ṭıfl-ı nev-reste gibi sebz kabā-pūş olmuş

‘Arz ider tāze-nihālān-ı çemen kıadd-i reşik

“Yeni yetme bir çocuk gibi yeşillik elbiseyle donanmış. Çimenliğin taze fidanları güzel boylarını arz ederler.”

Dehen-i gönçeyi leb-riz-i tebessüm görelî

Oldı gülşen ser-i pür-şür-ı hezāra dayyık

“Açmamış tomurcuğun ağzını tebessümle dopdolu gördüğünden beri, gülbahçesi bülbüllerin gürültü eden başına dar oldu.”

Şir-i şebnemle leb-ālā heme şıbyān-ı çemen

Dāye-i ebr-i bahārî ise gāyetle şefik

“Yeşil çayırın çocuğu şebnem sütüyle ağzına kadar doludur. Bahāra âit rüzgar dadısı ise çokça merhametli.”

Nāf-ı nev-zād-ı rez oldukça bürîde her bār

Dideden kıatre-i eşki dökilür çün inbik

“Üzüm asması (bağ kütüğü)nin yeni doğmuş çocuğunun göbeği kesilip saçılınca, gözünden yaşlar inbikten süzülürcesine dökülür...”

Bāğ-bān lâleyi kıandil-i firūzān yerine

Vaz’ idüp sūr-geh-i şahn-ı çemen tıoldı barik (T. 11/1-6)

“Bahçıvan lâleyi parıldayan kandil yerine yerleştirdi ve yeşil çimenliğin ortasındaki eğlence yeri ışıltıyla doldu...”

Âhenkli Söylemler

Degme bir şā’ire maqdūr degildir medhiñ

İdemez vaşfiñi her nātika-zā-yı nuşret (K. 12/30)

Mişlini görmüş degil devr ideli çeşm-i felek

Sīm-sā’id sīb-gabgab serv-kāmet mū-miyān (T. 4/8)

Eğlence ortamına ait “terelelli” türü ifadeler ve doğal-ritmik ifade tarzı:

Göñül seniñle şıkıldık ne şeyle *eglenelim*

Ya neyle eğlenelim neyle meyle *eglenelim* (G.110/1)

Bu hân-ķāh-ı kühende ne āna dek hū hū

Biraz da *hāy* ile yā *hūy-ı heyle* eğlenelim (G.110/4)

Geh ‘İzzetā *terelelli yelelli yente* ile

Gehī tenen tenenā ten teneyle eğlenelim (G.110/5)

Seyr it o dil-rubāmı ne nāzik ne nāzenīn

Gör ķadd-i nev-ķırāmı ne nāzik ne nāzenīn (G.117/1)

İzzet’in “ne safā” redifli gazeli, zevk ve eğlence temasını sade ifâdelerle belirtmesi ve âhenkli bir tarz yönüyle dikkat çekicidir. Birkaç ahbapla çimenliğe çıkıp, ortada meyin dönmesini, şarkı ve gazeller okunmasını, hey hey diğē nidâ edilmesinden söz ettikten sonra bir hal üzereyken “yâ hay” diye nârâ atılmasını temenni eder:

Neş‘e-i meyle varup cūy kenārında o dem

Şöyle ser-mest urasın na‘ra-i yā hay ne şafā (G. 9/4)

2.2.2. Edebî Sanat lar* ve Belâgat Unsurları

Mecazlar

1. Teşbîh (Benzetme)

Aralarında çeşitli yönlerden benzerlik bulunan iki şey yahut şeylerden benzerlik açısından zayıf olanı kuvvetli olana benzetmek sanatına teşbîh denir.

Amân çekmek harman ateşine; ciğer kebaba teşbih edilir. (Teşbih-i Belîğ)

Ġam u endūh-ı cihān nāṭıka-bend oldı baña

Nār-ı ḥarmān-ı amānı cigerim itdi kebāb (K. 3/22)

Lebrîz-i neşat yani neşe ile dolup taşmak açısından teşbîh sanatının dört ana ögesinden biri olan ‘vech-i şebeh yani benzetme yönünü belirtip onun (Esseyid Abdullah Efendi) gelişinden duyulan sevinç, Yenişehir (halkı) için şarap kadehine benzetilir.

Leb-rîz-i neşâṭ olmağıla vech-i şebeh var

Beñzer dir isem *sāğar-ı şahbā* Yeñişehre (K. 4/3)

Esseyid Abdullah Efendi’nin Yenişehir’e Molla olması dolayısıyla ona hitaben yazdığı kasidenin aşağıdaki beytinde, Esseyid Abdullah Efendi’nin Yenişehir’e gelmesiyle etrafa Hz. İsa (a.s.)’ın (can veren) nefesinin yayıldığı ve Hz. İsa (a.s.)’nın yeryüzüne inmesine benzer bir durumun meydana geldiği belirtilir. (Teşbîh-i Tam)

Neşr olmada enfās-ı mesīhā Yeñişehre

Gūyā ki nüzül eyledi ‘İsā Yeñişehre (K. 4/1)

* Edebî Sanatların tanımlamaları için şu kaynaklardan istifade edilmiştir:

- Cem Dilçin, **Örneklerle Türk Şiir Bilgisi**, Ankara: T.D.K. Yay. 1983. s.405-500.
- Menderes Coşkun, **Sözün Büyüsü Edebî Sanatlar**, İstanbul: Dergah Yay., Kasım-2007.

Yukarıdaki beyitte Esseyid Abdullah Efendi'nin teşrifi Hz. İsa (a.s.)'nin yeryüzüne inişine benzetilmiştir lâkin Esseyid Abdullah Efendi'nin isminden yani benzeyenden söz edilmemiştir. (Teşbîh-i Tam)

Esseyid Abdullah Efendi'nin muma teşbîhi:

Bir *şem'* ki pervānesi hürşîd-i cihān-tāb
Envārı fūrū tāfte her cā Yeñişehir (K. 4/7)

“(Esseyid Abdullah Efendi) bir mumdur ki onun etrafında dönen pervâne cihanın güneşidir. (Bu güneşin) ışıkları ise Yenişehir'in her yerine düşmektedir.”

Esseyid Abdullah Efendi'nin gönlünün deryaya, hükümleri icra edişinin suya teşbîhi:

Ol fāzıl-ı derya-dil-i 'ādil ki hemāşe
Ahkāmın ider *şu gibi* icrā Yeñişehir (K. 4/11)

Diğer bazı beyitlerden teşbih sanatına örnekler:

Başladı eylemege gülşen-i fikretde hırām
Serv-i mevzūn-kađ-i āzāde gibi mısra'lar (K. 6/3)

Getürmüş kimdir emşālim içinde rişte-i nazma
Benim gibi bu güne *lü'lü'-i şehvār-ı güftarı* (K. 8/31)

Mişlini görmüş degil devr ideli çeşm-i felek
Sīm-sā'id sīb-gabgab serv-kāmet mū-miyān (T. 4/8)

Gird-i la'linde görenler haţ-ı nev-peydāsını
Zann iderler sükker üzre ictimā'-ı mürdur (G. 42/6)

Ayrıca bkz.: Çeşm-i kebāb (Trc. 1/4), sanavber (çam)-kāmet (G. 8/3),

2. İstiâre

Bir şeyi gerçek anlamının dışında, çeşitli yönlerden benzediği başka bir şeyin adıyla anma sanatıdır. Açık istiare ve kapalı istiare olarak ikiye ayrılır:

Açık İstiâre

Yalnızca kendisine benzetilenin söylenip, benzeyenin söylenmediği istiaredir.

Sımah-ı dil (can kulağı) :

Hengâm-ı kudûmunda *şimâh-ı dile* geldi
Her süydan âvâze-i büşrâ Yeñişehre (K. 4/15)

“*perihâneler*” (şiirler anlamında):

Deyr-i şan‘atda *perihâneler* itdi ihdâş
Olalı Mâni-i kilik-i hünerim şüret-ger (K. 6/43)

Diğer bazı örnekler:

ƘuzucuƘlarını Allâha emânet bırağup
Kendi bu bezm-i pür-endüh u kederden geçdi (T. 20/3)

Kapalı İstiâre

Benzeyenle birlikte kendisine benzetilenin bir özelliğinin söylendiği istiare çeşididir.

“Nice mânâ şahları var ey gönül (üm).” diyen İzzet, sofilerin giydiği sade ve yünlü hırka olan peşmînedan söz eder ve bahsettiği bu mânâların “yün hırkanın altında gizli” olduğunu vurgulayarak, dervişliğe (kendisine benzetilenin bir özelliğine) gönderme yapmaktadır:

Var nice şāhān-ı ma‘nā ey gönül
Gizli zīr-i hırqa-i peşmīnede (G.146/8)

3. Mecâz-ı Mürsel

“Tel ehli”:

Tel ehli olmayan sâz-ı terānem
Ne añlar bī-nevā-yı zīr ü bemdir (K. 9/52)

“hāne-ḥarāb”:

Kim imiş tepedelen gördi Tepedelenli
Başına geleceği añladı ol *hāne-ḥarāb* (K. 3/16)

4. Kināye

Bir sözcüğün gerçek anlamının dışında olarak benzetme amacı gütmeyen kullanılmasıdır.

“yüz sürmek”:

O vezīr ibni vezīr a‘nī Velī Paşa kim
Yüz sürer dergeh-i vālāsına *çarḥ-ı gerdān* (K. 5/32)

5. Teşhis (Kişileştirme), İntak (Konuşturma)

İnsana ait özelliklerin insan dışı varlıklara aktarılmasına kişileştirme denilmektedir.
İnsan dışı varlıkların konuşturulmasına da intak denir ve intak, teşhisin bir alt türüdür.
Bu sanat yapılırken istiāre ve teşbih gibi diğer sanatlardan da yararlanır:

Girdi eline ceş-i sürürin bu yakında
Ġam zann iderim vaż' *idemez pā* Yeñişehre (K. 4/4)

Bu günlerde meger cünd-i şitāya
Yine *şāh-ı bahārīñ kaşdı kemdir* (K. 9/6)

Dikildi şahn-ı bāğa *tūġ-ı şāhī**
Nihālān-ı çemen gūyā 'alemdir (K. 9/7)

Fısıldaşdı gelüb ezhār ile heb
Şabā elçi-i şāh-ı muhteşemdir (K. 9/11)

Meger ister ki tuysun mācerāyı
Uzatmış gūşını zanbak aşamdır (K. 9/12)

Bu hāl üzre *güzār eylerken* eyyām
Hezār irdi didi bu ne elemdir (K. 9/14) (İntak)

Nedür bu fitne vü āşūba bādī
Neden bu şūr u ġavġā mültezemdir (K. 9/15) (İntak)

Ġarez bozmaksa ger *cünd-ü şitāyı*
Firār itmişdür ol bir hayli demdir (K. 9/16)

Gülşen içre kad çeküp itse hırām
Servler şaf şaf hemān eyler kıyām (M. 2/22)

Hiddet-i ġamze-yi çeşmānına şordum *didiler*
Tīġ-ı ser-tizimize şu yerine kan viririz (G.55/4) (İntak)

* Bir lale çeşidi.

Anlamla İlgili Sanatlar

1. İstifham

Yanıt beklemek için değil de, ifadeyi güçlendirmek ve söze edebî bir etki katmak gibi sebeplerle sorulan soruya istifham denir.

İzzet şu beyitlerinde bu sanata mürâcâat etmiştir:

Bu ne in ‘âm u ‘a‘âdur bu ne ihsân-ı Hudâ

Bu ne tevfik-i ilâhî bu ne lu‘f-ı vehhâb (K. 3/4)

Nedür bu fitne vü âşûba bâdî

Neden bu şûr u gavgâ mültezemdir (K. 9/15)

Nedir sende o şîrîn güft ü gûlar

O tûîlikler ol vaz‘-ı nigûlar (M. 3/17)

Âh ey felek didikleri ğaddâr-ı bî-emân

Ķıldıñ mı ‘âķıbet beni tâ böyle nâ-şekîb (T. 13/1)

Bir kerre de dimez misin ey şûh-ı bî-vefâ

‘Uşşâķ-ı cân-sipâr ne ‘âlemedir ‘aceb (G. 10/3)

2. Tevriye

İki ya da ikiden daha fazla anlamı olan bir sözcüğün yakın anlamını söyleyip uzak anlamını da kast etmektir.

İzzet’in “fener” tevriyeli bir şekilde kullanarak yaşadığı Yenişehir-i Fener’in uğrak bir yer olmadığından dolayı eskimiş bir şehir olduğundan bahseder:

Bir köhne *fenâr* olduğu meşhûrdur ancak

Lāzım idi bir şem‘-i dil-ārā Yeñişehre (K. 4/6)

İzzet “ımsak” kelimesini kullanarak, yakın anlamıyla nefesine hakim olup bir şeyden el çekme, perhiz yapma; veya oruç tutma gibi anlamları olduğu gibi uzak anlamıyla cimrilik kastı da olduğundan tevriye sanatını görmekteyiz:

Vaqt-i iftārda būs-ı lebiñ *ımsāk* iderek

Kim bilür bize ne an yutdıracakdır h b n (G. 116/3)

İzzet, meşhur Arap dil bilgininin adını andığı bir beytinde “eyv ” kelimesiyle yakın anlamda “evet”, uzak anlamda “ayva (tüyü)” anlamında kullanır.

S beveyh eylese s b-i zekaniñ der-h t r

Şarf-ı zihn eylemeyüb nave dir eyv  h f z (G.67/4)

İzzet, Hamid Aa isimli kişinin ölümüne bin en yazdığı bir tarih manzumesinde hem fatiha s resinin ihlasla (samimiyetle) hem de “ihl s” süresiyle okunmasını kast ederek, “Onun ruhuna ihlas ile bir fatiha oku ki o bu ümitle maldan ve altından vazgeçti.” demektedir:

Ou bir f tiha *ihl s* ile r h na aniñ

Ki bu  mm d ile ol m l ile zerden geçdi (T. 20/3)

Diğer bazı tevriye  rnekleri:

İki gözden n’ola c ş eyler ise c y-ı sirişk

Oldu  v re iki d desi fett n ile biz (G. 57/5)

İderse va‘d-i viş l eyleyüp k l h döner

O Mevlev -beçe *urmaz sözünde  h döner* (G. 27/1)

3. Leff ü Neşr

Leffüneşr, Arapça “leff”, yani “dürüp bükme, bitişirmek” ve “neşr”, yani “yaymak, dağıtmak” kelimelerinden oluşan bir sanatın adıdır. Bir sözde iki veya daha çok ismi zikrettikten sonra arkasından onlarla ilgili sıfat veya fiilleri sıralama şeklindeki edebi sanat (ikinci grup kelime ilk grubun sırasına göre yazılmışsa leffüneşr-i mürettep, karışık söylenmişse leffüneşr-i müşevveş veya leffüneşr-i gayr-i mürettep)’tir.⁸⁶

Germ-ülfet olma kaynaşup ebnā-yı ‘aşr ile

K’āteş-fürüz-ı dīg-i ḥased söylerim saña (G. 2/6)

“Zamâne çocuklarıyla kaynaşıp içli dışlı (sıcak ilişkili) olma ki (yoksa) kıskançlık tenceresinin ateş tutuşturmasını söylerim sana.”

Ra’şe-fermā-yı şüreyyā ruḥ-ı hoy-gerdesidir

Dāğ-ı mehtāb-ı ziyā-baḥş siyeh-çerdesidir (G.49/1)

Ser-fürü itse raḳīb ‘āşıkā her dem ne ‘aceb

Ḳanğı ğavğada ‘Ömer pā-zede-i Zeyd olmaz (G.54/4)

Çeşm-i nā-maḥrem bizi görmez ḥicāb altındayız

Pertev-i rüy-ı dil-ārāyız niḳāb altındayız (G.53/1)

Ma’ni-i rengin-i lafz-ı neş’e-i şahbā biziz

Satır-ı mevc-i ḥande-i cām-ı şarāb altındayız (G.53/2)

Sībeveyh eylese sīb-i zekānıñ der-ḥātır

Şarf-ı zihn eylemeyüb naḥve dir eyvā ḥāfız (G.67/4)

4. Tecāhül-i Arif

Yazarın bildiği bir şeyi bilmemezlikten gelerek ifâde etmesidir:

⁸⁶ İlhan Ayverdi. “Leff ü Neşr”, *Misallı Büyük Türkçe Sözlük*, 2 H - N, Kubbealtı Neşriyat, Kasım 2005. s.1857.

Haṭ-ı sebz oldı peydā ol leb-i şîrîn-ḥiṭāb üzre
Ne ḥikmetdür zümürüd bitti ey dil la'l-i nāb üzre (G. 138/1)

Āyā nedendir eylemiyor fitne meyl-i ḥ'āb
Olduḫça çeşm-i yārdan efsāne-gūş-ı nāz (G. 51/4)

5. Mübâlağa

Sözün tesirini güçlendirmek niyetiyle bahsedilen herhangi bir şeyi olduğundan fazla yahut az göstermeye denir:

Ger sümüm-ı ḳahrîñ irse gülşene
Gül ocāğın döndürürdi külhana (M. 2/14)

Çekerssem 'āleme tîğ-ı nigāhı
Helāk eyler hezārān bi-günāhı (M. 3/15)

Bāğbān lāleyi ḳandil-i firūzān yerine
Vaz' idüb sūrgeh-i şahn-ı çemen ṭoldı barik (T. 11/6)

6. Tekrîr

Sözün te'sirini artırmak için anlamın üzerinde yoğunlaştığı kelimelerin tekrarı ile yapılan sanata denir:

Bu ḳadar cevri ü cefā çekmiş iken bu dil-i zār
İster ister yine bir āfet-i devrān ister (G. 39/5)

Hācı Ağa Hācı Ağa sen sebebsin sen sebeb
Biz ṭururken ḥālimize eylediñ dīvāne baḳ (G. 73/7)

Seniñ ey bülbül-i şeydā o gül gūş itmez efgāniñ

Gülistānında feryādın nedir *bīhūde bīhūde* (G. 148/3)

Şadme-i ‘aşkıñla diller oldı ser-tā-ser ħarāb
e’l-amān ey āfet-i devr-i zamānım *e’l-amān* (K. 4/11)

Diğer bazı örnekler için bkz.: pek özledim pek özledim (Trk. 1/6).

7. Sual – Cevap (Mürâcaa) Sanatı

İfâdeye canlılık ve hareket getirmek gibi niyetlerle soru sorulması ve cevap verilmesine denir:

Bir ebr-i kaṭre-çekān-ı ‘atā mı var yokdur
Nihāl-i kām-ı gedāda nemā mı var yokdur (G. 36/2)

Seniñle pister-i vuşlatda sīne-şāf olalı
Ātılmadıķ bize bir iftirā mı var yokdur (G. 36/4)

Ḥalel-pezīr-i fenā eyler ānı seyl-i ğumūm
Esās-ı kaşr-ı ṭarabda beķā mı var yokdur (G. 36/5)

İderse ṭab‘ıma ‘İzzet nola cihān taḥsin
Bir öyle mūcid-i ḥüsn-i edā mı var yokdur (G. 36/7)

Sözle İlgili Sanatlar

1. Aks

Bir mısra yahut cümledeki kelimelerin tamamının yahut bir kısmının - tıpkı aynada çift yönlü akseden sūret gibi - tersten sıralanmasına aks denir:

Olur *āb üzre āteş āteş üzre āblar* peyda
Şu dem ki ruḥları ḥumretlenüb ḥoy-rīz-i ḥacletdir (G. 22/2)

2. Aliterasyon ve Asonans

Şiirde ard arda gelen mısralarda ünsüz seslerin tekrarına aliterasyon; ünlü seslerin tekrarına asonans denir:

Öyle bir dāver-i devrān ki olur hem-vāre
Zīver-i dūş-ı şeref-pūş-ı ridā-yı nuşret (K. 12/21)

Yukarıdaki beyitte “d” harfleriyle aliterasyon; “u” harfiyle asonans yapılmıştır.

Şehriyār-ı cem-ḥadem sultān-ı Maḥmudu’ş-şiyem
Māye-i emn-i ümem zıll-efgen-i farḳ-ı enām (K. 3/1)

Yukarıdaki beyitte “m” ve “n” harfleriyle aliterasyon; “a” ve “e” harfleriyle asonans yapılmıştır.

Rāstdur bu suḥanım rast be-ḥaḳḳ-ı ḥasaneyn
Görse taḥsin ider ḥüsn-i edāñı Ḥassān (K. 5/3)

Yukarıdaki beyitte “s” harfleriyle aliterasyon; “a” ve “e” harfleriyle asonans yapılmıştır.
Olduḳ ḥarāb-ı nergis-i mestiñ mey istemez
Toldurma sāḳi sāḡarı meclisde boşuna (G. 144/3)

Yukarıdaki beyitte “s” harfleriyle aliterasyon; “e” ve “o” harfleriyle asonans yapılmıştır.

3. Cinas

Söyleniş ve yazılışları bir olup anlamları birbirinden farklı olan sözcüklerin bir şiir metninde kullanılmasına cinas denilir.

Cinas-ı Tam: Söyleniş ve yazılışları bir olup anlamları birbirinden farklı olan cinastır.

Cinas-ı Lâhık: İki sözcükten birinin bir harfî değişik olan cinastır.

“yaşın – kaşın”

Pek küçücekdir *yaşın* görmedi vesme *kaşın*
Hañçeriñe dağı zâğ eylemedin āh āh (G. 139/4)

“ülker - ürker”

Hün-feşân oldığı dem hañçer-i cevher-dârın
Görse *ülker* dağı vehm ile felekde *ürker* (K. 6/27)

“civānsın - cihānsın”

Uzatma sen şeh-i iklim-i ānsın
Civānsın fitne-engiz-i *cihānsın* (M. 3/12)

Ayrıca yukarıdaki beyitte “ānsın-cihānsın” kelimeleri cinas-ı mükerrerdır.

Ayrıca bkz.: hūyı-rūyı (G. 161/1), ‘itāb – hitāb (M. 2/39).

Cinas-ı Hat: Harflerin noktalamalarında fark olması sebebiyle cinas-ı hat denir:

Hün-feşân oldığı dem hañçer-i cevher-dârın
Görse *ülker* dağı vehm ile felek de *ürker* (K. 6/27)

Cinas-ı Mefruk: Cinas-ı mürekkebin dahilindeki ‘cinas-ı mefruk’ yani cinaslı sözcüklerin birinin iki ayrı sözcükten meydana gelmesi yoluyla yapılan cinastır.

“oyar - o yār”

Hañçer-i cevriyle sīnecigim evvel oyar
Zahmıma şoñra eker rīze-i elmās o yār

Çekeriz çāre nedir her ne kadar itse figār
Deşne-i āşķ ile mecrūh olan ‘āşķ-ı zār
Tālib-i menfa‘at-i merhem-i kāvūs olmaz (Thm. 3/3)

“bendeñiz - ben deniz”

Aldı gönlüm kaldı bī-dil *bendeñiz*
Var ise bir çāre bilmem *bendeniz* (M. 2/27)

Āyrıca bkz.: “günāh – gün āh” (Thm. 6/5)

Cinas-ı Mükerrer: Cinaslı sözcüklerden biri, bir diğèrinin son hecesi ile yazılış bakımından aynı olmasıyla meydana gelen cinastır.

“nedir – mestānedir”

Āh o reftār-ı lewendāne *nedir*
Şanurum bu hāl ile *mestānedir* (M. 2/23)

“bendesı – zībendesı”

Kim o dergāhıñ eñ ednā *bendesı*
‘Ālemin sāmān ile *zībendesı* (M. 2/42)

“mehtāb – tāb – tābān”

Çıķ bu şeb mehtāba tāb-ı ‘ārız-ı hūbāna baķ
Bir o mihr-i burc-ı hūsne bir meh-i tābāna baķ (G. 73/1)

Ayrıca bkz.: “ağyār – yār” (Thm. 7/6), āb – müzāb” (Thm. 5/1), ele,mes’ele (Thm. 7/10). Diğèrleri: (M. 1/12), (M. 2/56), (M. 1/38), (Thm. 6/6), (G. 12/1), (G. 19/1), (G. 27/1) (G. 84/1), (G. 91/1), (G. 110/1).

Cinas-ı mutarraf: Cinas-ı Nakıs dahilindeki ‘cinas-ı mutarraf’ yani cinaslı sözcüklerden birinin başında fazladan bir harf bulunmasıyla yapılan cinastır.

“tola – şola – ola”

Dem-be-dem efzāyiş-i hüsnüñ teraqqîler bula
Gülsitān-ı dehr yekser bû-yı luţfîñla tola
Nev-nihāl-i kıāmetiñ āb-ı leţāfetle şola
Verd-i rüyuñ bāğ-ı behcetde tarāvet-yāb ola
Gülşen-i ‘alemde mādām gınceler mesrürdur (Thm. 7/12)

Cinas-ı Müzeyyel: Cinas-ı Nâkıs dahilindeki ‘cinas-ı müzeyyel’ yani cinaslı sözcüklerden birinin sonunda fazladan bir harf bulunmasıyla yapılan cinastır.

“nâdi – nâdir”

Nâdi-i devletde az oldığıçün kıadr-dān
Nâdir olurmuş begim şâ‘ir-i āteş-zebān (G. 129/1)

Cinas-ı Muharref: Arap harfleri açısından yazılışları aynı olup okunuşları farklı olan sözcüklerle yapılan cinastır.

“şükür – şeker”

Ne telh itmiş idi gāmı zehr-i nā-kāmī
Şükür ki oldı *şeker*-rîz luţf-ı rabb-i şekür (K. 1/7)

Cinas-ı Müşevveş: Cinas-ı Nâkıs dahilindeki ‘cinas-ı müşevveş’ yani cinaslı sözcüklerin birinin ortasında fazladan bir harf bulunmasıyla yapılan cinastır.

“tāb – teb”

Tāb-ı teb tākātimi kesdi efendim yoğsa

Zūr-ı endîşemi nazm içre iderdüm izhâr (K. 2/17)

“a‘yen - a‘yân”

Aşîl ü hûnedân pertev-fezâ-yı a‘yen-i a‘yân

‘İbâretdir şifâtı mekremetten hayr-h‘âhîden (T. 2/2)

Ortak Malzemeyi Kullanmaya Dayalı Sanatlar

1. İktibas

1.1. Ayetlerden İktibaslar

“İnnâ Âtaynâ”

Kevser (118/1) suresinde geçen “İnnâ a‘tayna kel-kevser”, yani “Şüphesiz, biz sana kevseri verdik (ikram ettik)” anlamındaki ayetin ilk kısmındaki “verdik, ikram ettik” mânâsına gelen kelimelerdir.

İzzet, “İnnâ A‘taynâ” iktibasını şu şekilde söyler:

Çaşların inne a‘taynâ gözlerin nûn ve’l-çalem

Hatt-ı ruhsârına çekmiş âşkın bârî ‘alem (Müfred 8)

“Lâ tehaf” ibaresi

“Korkma” demektir ve dokuz farklı ayette zikredilmektedir:

Hûd (11/70), Tâhâ (20/21, 68), Neml (27/10), Kasas (28/25, 31), Ankebût (29/33), Sâd (38/22), Zâriyât (51/28) surelerinde geçer.

İzzet, “lâ-tehaf” iktibasını yaparak bahsi geçen ayetlerdeki “korkma” kavramına şu şekilde atıfta bulunur:

Cellād-ı nigāhıñ baña bīm-āv[er o]lurken

Bir sūydan ebrū çağırır *lā-teḥaf*⁸⁷ Eşref (G. 69/5)

Nûn ve'l-kalem

Kur'ân-ı Kerimden Kalem (68/1) suresinden yapılan bir iktibasır.

Ayetin manası: “Nûn. Kaleme ve onların yazdıklarına yemin olsun”.⁸⁸

İzzet, “Nûn ve'l-kalem” iktibasını kullanarak bahsi geçen âyete şu şekilde atıfta bulunur:

Kaşların inne âtaynâ gözlerin nûn ve'l-ķalem

Hatt-ı ruḥsârına çekmiş âşikân bârî ‘alem (Müf. 8)

1.2. Hadislerlerden İktibaslar

“Kenzen Mahfiyyen” Hadîs-i Kudsîsi:

“Küntü kenzen lem u'raf feahbebtü en u'raf fehalaktü'l-halka ve tearraftü ileyhim fearafûnî”

“Bilinmez (gizli) bir hazîneydim; bilinmek istedim, âlemi yarattım ki onunla bilineyim” anlamına gelen bu kudsî hadîs⁸⁹e telmih vardır.

⁸⁷ 20/ Tâhâ - 68: Diyanet İşleri: “Şöyle dedik: “Korkma (ey Mûsâ!). Çünkü, sensin en üstün olan.”

28 / Kasas – 31: Diyanet İşleri: “Değneğini (yere) at.” (Mûsâ, değneğini attı). Onu bir yılanmış gibi süratle hareket eder görünce, arkasına bakmadan dönüp kaçtı. (Bu sefer şöyle seslendi:) “Ey Mûsâ! Beri gel, korkma. Çünkü sen güvenlikte olanlardansın.”

27/ Neml – 10: Diyanet İşleri: “Değneğini at.” (Mûsâ değneğini attı.) Onu yılanmış gibi hareket eder görünce, dönüp ardına bakmadan kaçtı. (Allah, şöyle dedi): “Ey Mûsâ, korkma! Benim katımda peygamberler korkmazlar.”

⁸⁸ İsmail Hakkı Bursevi. **Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Meali**, Nedim Yılmaz (hzl.), 68/1. İstanbul: Damla Yayınevi. Ekim-2005, s. 563.

⁸⁹ Ahmet Ögke, “Tasavvufta ‘Kenz-i Mahfi’ Düşüncesi ve Sofyalı Bâli Efendi'nin (960-1553) ‘Küntü Kenzen Mahfiyyen’ Şerhi Bağlamında Varoluşun Anlamı”, Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi. S.12, Yıl: 5, Ankara: 2004, ss.9-24.

İbnü'l Arabî'nin el-Fütühat adlı eseri⁹⁰ nde belirttiği bu hadîs-i kudsî tasavvufta yaratılış sırrını ve âlemin varlık sebebini açıklamak üzere sıkça başvurulan temel bir argümandır.

İzzet, “Küntü Kenzin” iktibası yaparak bu hadîs-i kutsîye şu şekilde telmihte bulunur:

Küntü kenzin olur esrâr-ı nihâni hep fâş
‘İzzetâ ben gibi bir dahme mi var açma beni (G. 155/5)

2. İrsâl-i Mesel

Belirtilen düşüncüyü pekiştirmek ve okuyucuyu ikna etmek için atasözü yahut atasözü nev‘inde örnek vermektir. Buna îrâd-ı mesel de denilmektedir.

İzzet’in bir kısmını aşağıya aldığımız “olmaz” redifli gazelinin tamamı bu sanata örnek vaziyettir. Ayrıca diğer bazı örnekler:

Şâf-ı tynet keder-i dehr ile me’nûs olmaz
Reng-i şeb lekke-i pîrâhen-i fânûs olmaz (G. 52/1)

Hiç nedâmet mi çeker sözde te’emülle giden
Ruh-ı endîşede nakş-ı kef-i efsûs olmaz (G. 52/2)

Her gelüdan ki birer ses gele ben hâmûşum
Murğ-ı dil hâr-keş-i lâne-i kaçnûs olmaz (G. 52/5)

İzzet, îrsâl-i mesel tarzında “Ki kurt hep koyunu gözler.” der:

O rütbe hıfz-ı sârîdir cihâna
Ki *gürgân* hep nîgeh-bân-ı *ganemdir* (K. 9/39)

Ayrıca İzzet’in şu atasözlerine atıflarda bulunduğu beyitler mevcuttur:

⁹⁰ İbn Arabî, Muhyiddîn Ebû Abdillâh Muhammed el-Hâtemî et-Tâî, **el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye**, C.I, Mısır, 1329, s.187

‘İzzet yine izhâr-ı cefâ-keşlik idersin

Hâmûş ol amân şöhetimiz âfetimizdir (G. 29/12)

Sâkiye meyl iden olur elbette mey-güsâr

Herkes cihânda sevdiğiniñ meşrebiyledir (G.45/2)

Tefe’ül bi’l-ğayr (hayra yorma):

Tefe’ül kelimesi “fal açmak, uğurlu saymak, yom tutmak vb.” anlamlara gelir. Zıddı olan kelime ise teşe’üm yani “şom tutmak, hayırsız saymak” anlamlarına gelir. Tefe’ül bi’l-hayr ise ibazı tevafukları hayra yormak (uğurlu saymak) tır. İslamda sonucunun bilinmediği işlerde istihare ve tefe’ül tavsiye edilmektedir. Rasulullah (a.s.)’ın Hudeybiye seferinde Kureyş’in Müslümanları müşkül duruma soktuğu sırada Kureş tarafından anlaşma için gelen heyetin Süheyl bin Amr riyaseti altında gelmekte olduğu duyulunca Rasulullah (a.s.) uysallık ve yumuşaklık ifade eden (Süheyl) adıyla tefe’ül ederek, ashabına: “Artık işiniz kolaylaştı.” buyurmuştur.

İzzet, “Beşerin hayırlısının sünnetidir ki hayra yormak hayırlıdır.” demektedir:

Sünnet-i ğayr-ı beşerdür *çü tefe’ül bi’l-ğayr*

Bülbül-âsâ olalım nağme-serâ-yı nuşret (K. 12/3)

Çocuk babasına çeker (el-veledü sırru ebîh):

Her gören zâtını dir e’l-veledü sırru ebîh

Pederi sırrı o devletlide olmuşdur ‘ıyân (K. 5/56)

3. Telmih

Herkesçe malum olan geçmişteki bir kişi, olay, inanç veya bir başka şeyi anımsatacak bir ifadede bulunmaktır.

“Nice mânâ şahları var ey gönül (üm).” diyen İzzet, sofilerin giydiği sade ve yünlü hırka olan peşmîneyi de anarak “yün hırkanın altında gizli” olmak vurgusuyla dervişliğe telmih yapmaktadır:

Var nice şāhān-ı ma‘ni ey gönül
Gizli zīr-i *hırqa-i peşmîne*de G.146/8)

İzzet bir şiirinde “Küntü Kenzin” diyerek, “Bilinmez (gizli) bir hazîneydim; bilinmek istedim, âlemi yarattım ki onunla bilineyim” anlamına gelen kutsî hadîse iktibas yapmıştır:

Küntü kenzin olur esrār-ı nihānı hep fāş
‘İzzetā ben gibi bir dahme mi var açma beni (G. 155/5)

İzzet, Hākānî’nin bir şiirinde: “Söz iklimi için benden iyi padişah yoktur. Yeryüzünde şairlerin hükümdarlığı bana teslim edildi.”⁹¹ dediği meşhur sözüne telmihle:

Görse bu kerr ü fer-i Şevket-i şî‘riñ bî-şek
Dirdi Hākānî *budur milket-i nazma hākān* (K. 5/27)

4. Tenâsüb

Aralarında bir konu hakkında türlü ilgiler bulunan en az iki kelimenin sıralama amacı güdülmeden şiir içerisinde söylenmesine tenâsüb denir.

İzzet, fıkıh konusuna giren zekat, hüküm ve kitab kelimelerini kullanarak tenasüb sanatına başvurmuştur:

Ruḥ-ı haṭṭ-āverinden vāye-dār it müstmendānı
Zekāt-ı hüsniñi eyle edā hüküm-i kitāb üzre (G. 138/6)

⁹¹ **Türk Ansiklopedisi.** “Hākānî”, C.XVIII, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1970, s.321.

Bahr (deniz), gemi (keştî), çapa (lenger) gibi kavramlar üzerinden bir tenasüb örneği:

İztırâb itmez idi *keştî-i baħr-i sîm-âb*
Küh-temkîn ü vaķârî aña şalsa *lenger* (K. 6/26)

“ Eğer bir dağ gibi olan tedbir ve ağırbaşılığını (gemiyi yerinde tutmak için denize atılan) çapa gibi (denize) atsaydı, gümüşsu denizinin gemisi elem çekmezdi”

İzzet, “zîr ü bemm” diyerek sazın en ince ve en kalın tellerinden söz ederek, yine tel, nevâ, terâne gibi müzik unsur ve kavramlarından söz ederek tenasüp sanatına başvurmuştur:

Tel ehli olmayan *sâz-ı terânem*
Ne añlar bî-*nevâ*-yı zîr ü bemmdir (K. 9/52)

Bir mahkeme ortamına ait kavramlar olan “Yemin, dâvâ, kuvvetlendirme, kânun, isbat vs.” kavramları ile tenâsüp sanatına başvurmuştur:

Billâh tıyarlarsa bu da‘vâñı güzeller
Te’kîd-i ķavânîn-i sitem müşbetimizdir (G. 29/13)

Belagat Unsurları (Itnâb ve İ‘câz)

Bir sözün gereğinden fazla sözle ifade edilmesi anlamında belâgat (meânî) terimi.

Meânî ilminde sözler içerdđi lafızların sayısı ve ifade ettikleri mâna itibariyle îcâz, müsâvât ve itnâb olmak üzere üçe ayrılır. Az sözle çok şeyi anlatmaya îcâz, bunun zıddına itnâb, lafız ve anlamın sayı itibariyle denk olmasına da müsâvât adı verilir. Sözün anlamı ifadeye yetmeyecek derecede kısaltılmasına da ihlâl denir.

...İbn Sinân tezyîl ve ishâb adını verdiği itnâbı, “bir düşüncenin gereğinden fazla lafızla ifadesi” şeklinde tanımladıktan sonra ou tatvîl (itâle) ve haşivden de ayırmış, yararsız

ve belirsiz ziyâdeye tatvîl, yararsız ancak belirli olan ziyâdeye de haşiv adını vermiştir. İbn Sinân haşvin genellikle vezin gereği veya seci amacıyla yapıldığını söyler.⁹²

İzzet, İtnab ismini şu şekilde kullanmıştır:

‘İzzetâ şekveyi ço eyle du‘āya āgāz
Ne revā bā‘iş-i taşdī‘-i ser olmak ıtnāb (K. 3/26)

“İzzet şikâyeti bırak, duaya başla. Lafı uzatmakla kafa ağrıtmışlığa söz konusu olmak uygun mu ?”

‘İzzet yeter ıtnābı ço hengām-ı du‘ādır
Taṭvîl-i sūhan eyleme bî-cā Yeñişehre (K. 4/34)

2.2.3. Deyimler

“Ana sütü gibi helal olmak”

Ṭıfl-ı endek-sâlsin yok sende hiç bîm-i vebāl
Ḥûn-ı ‘āşık şîr-i māder-veş helāl olmuş saña

“Ağzını yoklamak”⁹³

Yokladım ağzın miyânîñ şarmağa buldum cevāz
Nükte-perdāzım ḥayāl-ender-ḥayālîm var benim (G. 97/3)

“Ayyuka çıkmak”⁹⁴

⁹² İsmail Durmuş, “İtnâb”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.19, İstanbul: T.D.V.V. Yay., 1999, s.215.

⁹³ Ağız aramak. Muhatabımın sakladığı bilgiyi açığa çıkarmaya çalışmak.

⁹⁴ Ayyuk (عیوق) i. (Ar. ‘ayyûk) 1. Kuzey yarım küresinde bulunan Aurigae burcunun en parlak yıldızı. [Keçi yıldızı da denir]. Alpha aurigae. 2. Göğün en yüksek noktası.

*Ayyûka çıkmak: 1. (Ses ve sesle ilgili şeyler için) Çok yükselmek: “Gürültü ayyûka çıkıyordu.” Sitâreye düşman olanlar katıla katıla gülecek, ıslıklar ayyûka çıkacaktı. (Sait Faik) 2. Teşmil. Etrafa yayılmak, şiddetlenmek: “Rezalet ayyûka çıktı.” “Dedikodu ayyûka çıkmıştı.” (İlhan Ayverdi, “Ayyuk”, **Misalli Büyük Türkçe Sözlük**, C.1 A-G, İstanbul: Kubbealtı Neşriyat, Kasım 2005. s.238).

Cümlemiz ser-mest-i şahbā-yı neşāt u inbisāt
Şevk ile ‘ayyūka çıkdı na‘ra-i mestāna bak (G. 73/6)

“Sarkıntılık etmek (yapmak)”

Billūr gibi gerdeniñe şabr idemezdin

Şarkındılık eylerdim eger perçemiñ olsam (G. 95/5)

“Yaşı küçük bir çocuksun. Sende hiç veval korkusu yok. Aşığın kanı ana sütü gibi helal olmuş sana.”

Diğer bazı deyim örnekleri:

Ne dur ne de otur bilmek (K. 1/41), kulak asmamak (K. 2/26); yüz göz açtırmamak (K. 3/1), postu kurtarmak (K. 3/18), meydan okumak (K. 5/5), suyunu bulmak (K. 8/4), firâr etmek (K. 9/16), toz kondurmamak (M. 2/25), gözden uzak (gizli) olmak (K. 10/8), ateş(e) vermek (M. 3/4), toz kondurmamak (M. 3/25), sâbit kadem olmak (M. 3/28), başına dar gelmek (olmak) (T. 11/3), Baştan çıkarmak (G. 87/2); boşa çıkmak (G. 24/4), günâhı (vebâli) boynuna olmak (G. 93/7), ağzı sulanmak (G. 103/7), üstüne titremek (G. 141/2), püsküllü belâ olmak (G. 124/6), ipliğini pazara çıkarmak (Thm. 3/4), aklını başından almak (Thm. 4/5), tepesinden ateş çıkmak (G. 134/1).

2.3. Muhteva Özellikleri

İzzet’in şiirlerinde geleneğin dönüştüğünü ve eski kalıplarda bir takım değişimlerin meydana geldiğini görmekteyiz. Bu konuyu çeşitli başlıklar altında inceleyebiliriz.

2.3.1. Din

2.3.1.1. Dinler Tarihine Dair İsimler

Allâh (K. 5/73; T. 5/3), Rabb-i Şekür (K. 1/7), Rabb-i müste‘ân (T. 4/1), Rabb (T. 7/11; G. 22/10), Mevlâ (K. 1/50; 4/24; K. 6/38; K. 12/36; T. 3/19; T. 4/4; T. 5/3; T.

7/10), Hudâ (K. 3/4-9; K. 5/2; K. 6/47; M. 1/10; T. 4/3; T. 8/2), Vehhâb (K. 3/4; T. 12/5), ilâhî (K. 3/4), Hakk (K. 3/6; 4/35; K. 5/3; K. 12/13; T. 12/6; Thm. 3/6), Hayy-ı lâ-yenmâm (T. 3/17), Mesîhâ (K. 4/1), İisâ (K. 4/1), ravza-nişin-i Rıdvan (K. 5/39), cenâb-ı Mennân (K. 5/60), İrem (K. 9/1-26), Cennet (K. 9/26), Cinân (Cennetler) (T. 4/2), İslâm (Thm. 4/4), tûbâ-yı cennet (G. 22/3); İsrâfil aleyhisselâm⁹⁵ (G. 13/4); Süleyman aleyhisselâm⁹⁶ (Thm. 6/6) Yâkûb⁹⁷ (G. 20/9), Nahl-i Tûr (Şecer-i Tûr)⁹⁸ (G. 159/3), (Thm. 6/1); Yed-i Beyzâ⁹⁹ (K. 5/2)

2.3.2. Tasavvuf

2.3.2.1. Mevlevî, Mutrib, Semâ

Mevlevî

İzzet'in tasavvufî yönü işlenilirken mevlevîlik konusu belirtilmiştir.*

Ayrıca bkz.: (G. 27/1), (G. 50/6), (G. 2/7), (G. 3/5) vb.

⁹⁵ Kıyametin kopacağını elindeki "sûr-i İsrâfil"e üfleyerek duyurmakla görevlidir. Dört büyük melekten biridir. İlahi kaynaklara göre kıyamet koptuktan sonra İsrâfil (a.s.)'in ikinci kere sûra üfleyecek ve insanlar tekrar dirilecektir.

⁹⁶ Edebî eserlerde Hz. Süleyman, iktidarının sembolü olan ve üzerinde "ism-i âzam" yazılı olan yüzüğü (Hatem) taşıması; cinlere ve iblislere tahakküm etmesi; tahtını rüzgârların taşıması; hüthüt kuşu ve Saba melikesi Belkıs'la olan hikâyesi; karıncadan kuşa kadar tüm hayvanların ve insan dışı varlıkların dillerinden anlayıp onlarla iletişim kurabilmesi; hem peygamber hem hükümdar olması; gizli ilimlere vukufu gibi sıra dışı özellikleriyle adı etrafında çok sayıda mazmun, metafor teşekkül etmiş bir şahsiyettir (Agâh Sırrı Levend, **Divan Edebiyatı Kelimeler, Remizler, Mazmunlar, Mefhumlar**, İstanbul: Enderun Kitapevi, 1984, s.120; Ahmet Talat Onay., **Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar**. İstanbul: MEB Yayınları, 2004, s.445).

⁹⁷ İbrahim peygamberin torunu ve İshâk peygamberin oğludur. Eyyüb peygamber onun yeğeni olur. Dayısının iki kızıyla evlenmiş ve bunlardan 12 oğlu dünyaya gelmiştir. Oğulları içinde Yûsuf ve Bünyamin aynı anneden doğmuşlardır. Babası İshâk'ın vefatından sonra Ken'an ilinde kalıp yerine geçti. Allah ona peygamberlik verdi. Kardeşlerinin Yusuf'u kuyuya atmalarından sonra onun hasretiyle Beytül-ahzen (hüzünler evi) denilen kulübesinde yıllarca ağlamış ve ağlamaktan gözleri kör olmuştur. Yıllar sonra oğlu Yusuf, Bünyamin ile ona gömleğini göndermiş ve gözleri açılmıştır. Ömrünün sonunda Yusuf'un yanında rahat bir hayat sürmüştür. Kur'an-ı Kerim'de onunla ilgili 15 kadar âyet-i kerime vardır (msl. Bakara / 132-136, Âl-i İmrân / 84, 93, Nisâ / 163). Hz. İbrahim'in yanında gömülüdür. Edebiyatta daima Yusuf ile ilgili olarak anılır. Gözlerinin görmez oluşu, yıllarca ağlaması, "külbe-i ahzân", gözlerinin açılışı vs. telmih konuları ile ele alınır. Âşık bu çileleri yüzünden kendini veya gönlünü Hz. Yakûb'a benzetir (Pala, s.478).

⁹⁸ Hz. Mûsâ aleyhisselâmın Eymen Vâdisi'nde, üzerinde tecellî eden ilâhî nurları görmüş olduğu mukaddes ağacın adıdır (Devellioğlu, s.798).

⁹⁹ Yedibeyza "Beyaz el" demektir.. Allah tarafından Musâ epygambere verilen bir mucizedir. Musâ, Allah'ın emri ile elini koynuna sokar ve çıkarır, böylece eli güneş gibi parıl parıl parlardı. Fir'avun'a karlı gösterilen bu mucize edebiyatta sıkça anılır. Tasavvufta Yed-i Beyza, ilahi gücün gerçekleşip ortaya çıkmasına bir semboldür (Pala, s.481).

* Bkz.: s.125-126.

Mutrib

Mutrib “tarab (sevinç, coşkunluk)” kelimesinden gelmekte olup “çalgı çalan” veya “şarkı okuyan” kişiye “mutrib” denmektedir. Gölpınarlı ise bu kelimeyi şu şekilde açıklamaktadır:

“Mevlevî müziğinin icrâ heyetinin bulunduğu yere “Mutrib”, yahut “Mutrib-hâne” derler. Bu heyete, “Mutribân” ve “Mutrib Heyeti” denir. Mevlevi mutribinde bilhassa ney, kudüm ve halîle, esastır. Bunlardan başka, bulunursa rebap, kanun, ut, hatta keman da girer. Son zamanlarda, birkaç kere viyolonsel de girmişti. Türkiye’ye gelen ilk piyano, İstanbul’a Kulekapısı Mevlevîhânesine gelmiş, fakat icraya müsait olmadığı görülerek mutribe, ancak bir kere girmişti. Bu piyano, şimdi, İstanbul Belediyesi Müzesindedir. Bahariye’nin son şeyhi Bahâ Efendi’nin (ölm. 1937), diğer mevlevi şeyhleriyle arası açık olduğundan, Bahariye’de yalnız kudümle mukabele yaptığımız da oldu.”¹⁰⁰

İzzet, mutrib ismini şu şekillerde kullanır:

Muṭrib bu gice meclîs-i ‘işretde şubḥa dek
Taḫsîm ü piş-revler ile beste isteriz (G. 58/6)

Bu gice eyleme ihmâl amân gündüzden
Bir iki muṭrib-i hoş-nağme ile eglenelim (G. 110/3)

Muṭribin tutdığı âheng bu şeb
Sâz-ı nâhîd gibi zemzemeli (G. 157/4)

Ayrıca bkz.: (K. 6/8), (G. 117/5), (G. 137/6) vb.

¹⁰⁰ Gölpınarlı, **Mevlevî Âdâb ve Erkânı**, s.28.

Semâ'

Musîkiye uyup sağdan sola, hırkalıysa, sağ eliyle hırkasının yakasını tutup göğsünü biraz açarak, sol eliyle, bel hizasında, hırkanın sağ yanını, açılmaması için tutarak; tennûresiyle kollarını açarak dönmektir. ¹⁰¹ Mevlevî sema'larının son günlerdeki mevzun ve ahenkli şekle sokulmasında, bir heyetşinas olan Ahmed Eflâki'nin tesiri olduğu muhakkaktır. Mevlevîliği kurmakta himmet ve hizmeti geçenlerden Celâleddin Ergun Çelebi sema'da 18 işaret bulunduğunu sayar. (Sefîne) de tafsil olunan bu işaretler, kainatın yaratılışına, insanın mahiyetine, ecram ve eflâkin hareketine, ruhun künhüne, cennet ve cehenneme, hususıyla "Vahdet-i vücud" felsefesinin gavamızına ait remizlerdir. Sema'da edebî, tarihî, fennî, içtimaî ve dinî birçok allegorik hakikatlerin izlerini bulmak kabildir. (Mevlevilik bugüne kalsaydı, atom ve izafiyet nazariyelerini de sema'da görmek mümkündür).¹⁰²

İzzet, bir gazelinde "semâ" kelimesini redif olarak zikretmiştir ve ayrıca bir çok kez bu kelimeyi şahsî ahvali veya sevgili ile aralarındaki durumlar hakkında ilişkilendirmiştir:

Tekye-i 'aşk u maḥabbetde ḳalup ser-gerdân
Vecd ile itmededür 'İzzet-i bî-çâre *semâ'* (G. 68/5)

Nefes-i pîr ile dem dem ötüyor nây-ı ḳalem
Yoḫsa güncîde degil perde-i eş'âra *semâ'* (G. 68/6)

Gerdün zi-çi hem-vâre der-âheng-i *semâ'* est
Dil-dâde meger Mevlevi-i şîvegerî-râ¹⁰³ (G. 3/5)

Semâ'-ı nâza ser-âgâz idince 'İzzet yâr
Gürüh-ı ehl-i niyâz eyler âh u vâh döner (G. 27/8)

Ayrıca bkz.: (G. 50/6), (G. 68/1)

¹⁰¹ Gölpinarlı, *Mevlevî Âdâb ve Erkânı*, s.40.

¹⁰² Duru, s.130.

¹⁰³ Felek niçin sürekli sema etmek niyetindedir ? Galiba işveli bir Mevlevî'ye gönül vermiş.

2.3.2.1. Çalgı Aletleri

Çeng

Çeng, harpa benzeyen çanak, boyun, deste ve kirişler olmak üzere beş bölümden oluşan yirmi dört telli, parmakla çalınan, çanağın ucundaki eğri ucu kuş gagasına benzeyen eski bir Türk sazıdır.”¹⁰⁴

Çeng, Türk musikisinde vaktiyle kullanılmış bugün terk edilmiş bir sazdır. Çeng çalan sanatkara ve oyuncu kadına “çengî” denir. Yay şeklinde, yani eğri bir çalgı olup iki el de kullanılarak parmakla, daha çok da parmağa geçirilen mızrapla çalınır.¹⁰⁵

İzzet, çeng ismini şu şekilde kullanır:

Fehm idemezdi mey-keşân Mantık-ı Tayr remzini
Çeng ile erğanün eger olmasa tercemân-ı ney (G. 158/6)

Erganun

Erganun, Eflatun’un icat ettiğine inanılan irili ufaklı kavala benzeyen müzik aletlerinin birleştirilmesinden husule gelen bir enstrümandır.¹⁰⁶

İzzet, erganun ismini şu şekilde kullanır:

Fehm idemezdi mey-keşân Mantık-ı Tayr remzini
Çeng ile erğanün eger olmasa tercemân-ı ney (G. 158/6)

Mızrâb-ı şevk ile nola dil olsa pür-fiğân
İñletdi erğanunumu bir tıfl-ı hurde-sâl (G.85/2)

¹⁰⁴ Gelibolulu Mustafa Ali, *Mevâidü'n-Nefâis fi Kavâidi'l-Mecâlis*, Orhan Şaik Gökyay (hzl.), İstanbul 1978. s.332.

¹⁰⁵ Yılmaz Öztuna, *Türk Müsikisi Kavram ve Terimleri Ansiklopedisi*, Ankara: AKM Yayınları, 2000, s.66.

¹⁰⁶ Gelibolulu Mustafa Ali, s.335.

Kerrenây ve Tabl

Kerrenây, Farsça bir kelime olup, sözlüklerde “eskiden kullanılan bir çeşit nefesli saz olarak” tarif edilir. Tabl ise Arapça bir kelime olup, “Davul” anlamına gelir.

Bu konuda Bahaeddin Ögel Kerrenây hakkında şu açıklamalarda bulunmaktadır:

“1237’den, yani Selçuklu çağından beri, bu uzun borular görülmektedir. Timurlu ve Babür-Hind kültür çevreleri muhafazakar olduklarından, bu eski Türk geleneğini devam ettirmişlerdir. İç Asya’da, bu çok uzun ve 3 metre boyundaki borular, geçen yüzyılda da çalınıyordu. Daha çok zurna ve nakkare gibi aletlere eşlik ediyorlardı. Bizce Kerrenây sözü Türkçe’ye daha geç çağlarda girmişti. Bunlar Türklerin burgu dedikleri boruların daha uzunları olmalıydılar. Tibet tesirleri de bulunabilirdi. Ancak Osmanlı devleti ile Azerbaycan’a kadar yayılmıştı.

Kırgız Türkleri kerene, Kazak Türkleri karnay dererdi.

Savaş ve hücum borusu olarak, herhalde bu çok uzun ve yüksek sesli boruların, önemi çoktu. Babür-Hind kültür çevrelerinde, polo oyunu mehterleri içinde, sık olarak çalınıyorlardı.

Osmanlı devletine, IV. Murad’ın Revan seferi ile birlikte gelmişti. Bunu Evliya Çelebi kesin olarak söylüyordu. Demek ki İran ve Safevî Türklerinde de kerrenây çalınıyordu. Evliya Çelebi bunun sesini “eşek anırması”na benzetiyordu. Pirinç ve gümüşten yapılan borulardı.”¹⁰⁷

Bu konuda Bahaeddin Ögel “tabl” hakkında şu açıklamalarda bulunmaktadır:

“Farmer’e göre Arapça tabl sözü, daha çok kasnağı uzun olan, orta boy davullardı. Bunun tipik bir örneğini, Zengi’lerden Türk Sultan Nureddin Muhammed’in, Hısn Keyfa’daki su sanatı üzerinde görüyoruz. İslam dünyasındaki ilk davul örneği de aşağı yukarı bu davuldur. Uzun kasnaklı bu davulları, Uygur-Türk ve Uzak doğu kültür çevrelerinde de görüyoruz. Osmanlı devletinde, daha çok bir asker trampeti kullanılışı ile görünüyordu. Türkler uzun kasnaklı davullara “davulcuk” veya “kucak davulu” derler. Tabl-ı harb, tabl-ı hacc, tabl-ı lehv, yani “savaş davulu, hac davulu, oyun

¹⁰⁷ Bahaeddin Ögel, **Türk Kültür Tairhine Giriş**, C.8, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Nisan 1987, s.440-441.

davulu”, İslam kültürünün şalına bürünmüş sözlerdir. Arap kültüründe davul görünmüyordu.Tabl-ı cengi, tabl-ı saf, tabl-ı beşâret, derbend davulu gibi davullar ise, Osmanlı-Türl savaşlarında kullanılmış Türk savaş aletleri idiler. Demdeme ve balaban adlı davullar, herhalde Türk davullarının en büyükleri idiler.”¹⁰⁸

“Kaşgarlı Mahmud'un Divanü Lugati't-Türk'te bahsettiği çalgı aletlerinin diğer bir grubunu ise nefesli sazlar oluşturmaktadır. Burada üç alet üzerine, yani sıbızğu, borğuy ve tovıl üzerine de bilgi verilmektedir. Bunlardan sıbızgu çağdaş ney, daha doğrusu, onun basit türü olan, günümüzde çocukların kamıştan, içi oyulmuş ağaçtan veya söğüt kabuğundan yaptıkları kaval-düdük olduğu düşünülebilir. Kaşgarlı, bu aleti ek bilgi vermeden sade bir anlatışla sunmaktadır: سبِزْغُو Sıbızğu: düdük, tütek, ney.¹⁰⁹ Divan'daki ikinci nefesli alet borğuy; zurna'nın bir türü diyebileceğimiz alettir. Çünkü Kaşgarlı Mahmut bu alet için sadece بُورْغُو Borğuy: Nefesle çalınan boru.¹¹⁰ deyip geçmektedir. Bu, Azerbaycan Türkçesinde truba, boru, kerenay, Özbekçe'de kerenay, Türkiye Türkçesinde borazan, İngilizce'de trumpet kelimesiyle karşılanan nefesli çalgı aletidir. Divan'daki üçüncü nefesli alet tovıl'dır. Kaşgarlı Mahmud'un bu alete ilişkin tanımı, beraberinde soru işareti de taşımaktadır: تُوْولُ Tovıl: Davul, nakkare. Av zamanı şahin için çalınan davul.¹¹¹ Bu tanımın ilk kısmından tovıl'ın davul, nakkare, timbal olduğu anlaşılmaktadır. Fakat bu davulun şahin çağırmaq için çalındığı bilgisi, bu konuda tereddüde düşmemize yol açmaktadır. Çünkü şahin davulla değil, düdükle çağrılmaktadır. O zaman tovıl'ın hem davul, hem de düdük anlamına geldiğini kabul etmemiz gerekecektir.”¹¹²

Tavattun itmiş iken gâr-ı dilde rübeh-i gam

Қılıнды таңтана-и таbl u kerrenâyla дүр (K. 1/5)

“*Gam tilkisi gönül mağarasını vatan edinmişken tabl ve kerrenây ile uzaklaştırıldı.*”

¹⁰⁸ Ögel, s.195-196.

¹⁰⁹ Kaşgarî Mahmud, **Divanü Lüğat-it-Türk**, Tercüme Eden ve Neşre Hazırlayan Ramiz Asker, C.I, Baku Ozan 2006, s.469.

¹¹⁰ Kaşgarî Mahmud, C.III, s.226.

¹¹¹ Kaşgarî Mahmud, C.III, s.163.

¹¹² Ramiz Asker, “Kaşgarlı Mahmud ve 11. Yüzyıl Müsiki Üzerine”, **Ege Üniv. Türk Dünyası Araştırmaları Enst. Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi**, C.III, S. I, <http://tdid.ege.edu.tr/files/dergi8s1.pdf>, (14.01.2014), s.33.

Ney

Ney, bilindiği üzere Akdeniz bölgesi kamışlarından yapılır. Dokuz boğumlu, biri arkada biri de önde olmak üzere altı delikli bir musiki aletidir. Tasavvufta pîr-i kâmilin sembolüdür. Nefesle üflenir ve üflenilen yerine “başpâre” denilir. Ney çalan kişiye de “ney-zen” denilir.

Burada özellikle ney ile Mevleviliğin temsiliyetini de dikkate almamız gerekmektedir. Mevlânâ'nın Mesnevî'sinin girişinde “ney”i anlattığı ve

Bişnev in ney çün şikâyet mî-koned
Ez cüdâyîhâ hikâyet mî-koned

“Ayrılıkların hikayesini anlatan neyin yakınmalarını dinle” diye başlayan ve “kamışlıktan kesildiğinden beri inlemesi”, “iç alemindeki sırlar” vs. aşk ve tasavvuf hadiselerini remizlendirdiği meşhur şiirini hatırlamamız gerekmektedir.

İzzet, bir gazelinde redif olarak da kullandığı ney hakkında şunları söyler:

Ten-i zerd ü nizârîñ dâğ-dâr-ı ‘aşkıdır ‘İzzet
Anıñçün nây-veş bezm-i elemde pür-figânsın sen (G. 113/5)

Nây-ı enîn-i dilim eylese gūş ‘andelîb
Bezm-i çemen başına târ olur ol dem hemân (G. 129/3)

Nây-ı Necîb-i pür-hüner üfleye ‘aşk ile meger
İtmez o dem bu kîlk-i ter da‘vi-i imtiñân-ı ney (G. 158/10)

Ney-zeniñ de demine hū çekelim
Nefesiyle *ney* öter demdemeli (G.157/5)

Rebab

Rebâb, çok yaygın telli ve yaylı saz. Mızrapla çalınan şekilleri de olmuştur. Kemeñçe ve kemanın atalarından sayılmaktadır. Kemeñçe gibi dize dayayarak yayla çalınır. Hafif, tatlı, hıhımca şen veya hazin ses verir. Kâsesi Hindistan cevizinden olup sapı vardır. Kemeñçe gibi üç tellidir. İki hatta tek telli daha ilkel şekilleri de vardır. Araplar vasıtasıyla İspanya'ya geçmiş, Avrupa'ya yayılmış ve burada Ortaçağın gözde çalgılarından biri olmuştur. Tefvik Fikret, kitabının kapağında “rübâb” şeklinde harekelediği için bu galat şekliyle de anılmaktadır.¹¹³

İzzet, rebab ismini şu şekilde kullanır:

Ne nâydan ne enîn-i rebâbdan aluruz
Nevâ-yı sūzişi murğ-ı kebâbdan aluruz (G. 50/1)

Kudüm

“Halkın çifte nâra dedikleri, birbirine bağı, yere konması için keçeden, kilimden yuvarlak altlığı olan, dize doğru daralan madenî iki tastır ki üstüne deri gerilmiştir. Ucu yuvarlak ince sopalarla, bu âletin önüne diz çöküp, yahut bağdaş kurup oturan, bu deriye vurarak usûl tutar. Kudüm çalana “kudüm-zen”, kudüm-zenleri idare edene “kudüm-zenbaşı” denir.”¹¹⁴

İzzet, kudüm ismini şu şekillerde kullanır:

Rüşenlenüp kudümün ile çeşm-i cân u dil
Bulduğ meserret-i ebedî şevk-i sermedî (G. 163/2)

Çalınur nevbet-i iclâlinde
Dem-be-dem nây u kudüm-ı ‘âlem (G. 111/12)

¹¹³ Öztuna, s.381.

¹¹⁴ Abdalbaki Gölpınarlı, **Mevlevî Âdâb ve Erkânı**, İstanbul: İnkılap ve Aka Kitp. Koll. Şti. 1963, s.26.

Ayrıca bkz.: Sâz (K. 9/52; G. 111/3), Tanbûr¹¹⁵ (K. 1/4; G. 11/3)

2.3.2.2. Giyim-Kuşam

Dal-fes

“Dal” halk ağzında “çıplak, yalın” anlamında kullanılan bir sıfattır: Dalkılıç gibi..Üzerine tülbent, çevre, şal, destar vb. bir şey sarılmamış fese ise çıplak fes anlamında Dalfes (kavuk, külâh, sikke)¹¹⁶ denilmiştir. Muhip ve dervişler - destar sarılmamış olan “dal sikke” giyerlerdi.¹¹⁷

İzzet, dal-fes ismini şu şekillerde kullanır:

Kelleler germ olıcağ dâl-fes olup meclisde
Dök o gîsûları ey şâhid-i peymâne be-leb (G. 11/6)

Ayrıca bkz.: dâl-fes (Thm. 4/5)

Destâr

“Sarık demektir. Mevlevîlerde destar sarmak, Şeyhlerin ve halifelerin hakkıdır. Şeyh seyyidse; yani Hz. Muhammed (a.s.) soyundansa yeşil, değilse beyaz destar sarar. Halifeler ve Çelebiler, duhânî, yani bakılınca siyah görünecek derecede koyu mor destar sararlar. Çelebiler, destarı, alttan sikke görülmeyecek tarzda sararlar; Çelebi olmayanların, destarlarının alt tarafından sikkeleri görünür.”¹¹⁸

“Son zamanlarda sikke 15-20 cm. uzunluğunda bir sarı keçe (fôtr) idi, beyaz renklileri de vardı ve bunlar yazın giyilirdi. Mevlânâ'nın merkadi başı ucundaki ve yine ona ait olmak üzere Konya Müzesi'nde saklanan serpuşlar tepesi sivri, yani konik şeklinde

¹¹⁵ Türk halk müziğinde kullanılan, cura, bulgari, çöğür, bağlama gibi mızrapla çalınan telli çalgıların genel adıdır.

¹¹⁶ İlhan Ayverdi, “Dalfes” **Misallı Büyük Türkçe Sözlük**, C.1 A- G, İstanbul: Kubbealtı Neşriyat, Kasım 2005, s.618.

¹¹⁷ Nurhan Atasoy, **Derviş Çeyizi. Türkiye’de Tarikat Giyim - Kuşam Tarihi**, İstanbul: T.C. Kültür Bakanlığı Yay., 2000, s.108.

¹¹⁸ Gölpınarlı, **Abdulbaki. Mevlevî Âdâb ve Erkâm**, s.15.

olduğu halde son zamanlarda üstüvanî bir hal almıştı; önceleri yalın kat iken, sonraları iki kat olarak yapılmaya başlanmış, çekip uzatılınca 45-50 cm. uzunluğunda, iki tarafı kapalı bir boru, daha doğrusu bir top mermisi şekline girer olmuştu; bununla beraber gayet hafiftirler, 150-250 gramı geçmezdi...”¹¹⁹

İzzet’in de bir beytinde “kar topu destarı” tabirini kullanması bahsi geçen destar türünden bahsettiğini göstermektedir:

Şārūp başına çıkdı seyre çün *kar topı destārı*

Beni dil-dāde kıldı bir bakışda gör o mekkārī (K. 8/20)

İzzet, aşağıdaki beyitlerinde ise “destār-ı sebz” yani yeşil destardan bahsederek, Hz. Muhammed aleyhisselam soyundan gelen, seyyid Mevlevî’den söz etmektedir ki yeşil destarı onlar sarmaktadır:

Ser-firāzım olmalı başında bir *Lāhūrī şāl*

Ķat Ķat olsun yāhūd ol destār-ı *sebz*-i dil-güşā (G. 8/4)

Sebz destārını şardıkça o āfet Ķat Ķat

Görinür gülşen-i hüsünde leĶāfet Ķat Ķat (G. 12/1)

Sikke (Mevlevî Kūlahı, Kūlah, Kūleh)

Damga, alamet anlamına gelen bu söz, Mevlevî kūlahının adıdır. Sikke, tepesi, başa giyilen kısma nazaran pek az incelen ve boyu, bir karış, üç parmak boyunda olan, dövme keçeden yapılmış, iç içe geçmiş iki kat bir kūlahtır. Rengi deveyünü rengindedir; koyu kahverengiye çalar. Daha açık renkte de olabilir. Evvelce tepesi tabiî olarak sivriceymiş. Sonradan kalıplanması, hatta ütülenip parlatılması âdet olmuştur.¹²⁰

İzzet, kūlah ismini şu şekillerde kullanır:

¹¹⁹ Celal Muhiddin Duru, **Tarihi Simalardan: Mevlevî**. İstanbul: Kader Basımevi, 1952, s.145.

¹²⁰ Gölpınarlı, **Mevlevî Âdâb ve Erkânı**, s.41.

Döndiren Mevlevîleri şimdi
*Küle*h-i ihtiyâl eşrefdir (G. 26/6)

İderse va‘d-i vişâl eyleyüb *külâh* döner
O Mevlevî-beçe  urmaz sözünde âh döner (G. 27/1)

Tennûre

Tandır ve ocak hizmetlerinden giyilen elbise anlamına gelir. Kolsuz, yakasız, önü, göğsün aşağısına dek açık, üst tarafı bele kadar, bedene tam gelecek derecede dar, alt tarafı geniş bir elbisedir.

Tennûre iki kısımdır: Hizmet tennûresi, Semâ tennûresi.

Hizmet tennûresini matbah canları giyerler; etekleri rahat adım atacak kadar geniş sema’ tennûresine nispetle çok dardır. Rengi siyah yahut koyu kahverengidir; yani kir göstermeyecek bir renktedir. Matabah canı bununla hizmet görür; üstüne deste-gül de giyemez. Yalnız dışarıya giderken giyer; beline de kılıflı bir maşa sokarak hizmete gitmiş olduğunu anlatmış olur.

Sema’ tennûresininse etekleri gayet geniştir. Eteklerine üç parmak enliğinde kalın kumaş dikilmiştir. Bu tennûre açılınca, semâ-zen yavaşlaşa bile hemen sönmemesi, yani kapanmaması içindir. Eskiden eteklere kurşun dikildiği de varmış. Tennûre açılınca, semâ-zen âdeta onun seyrine tâbi olur. Tennûre birisine çarparsa, onu yıkabilir, tennûre ya sahan kapağı gibi açılır ki bu, süratli dönüşte olur; yahut müselles tarzında açılır ki bu da biraz yavaş sema’ etmekle sağlanır. Tennûrenin eteklerinin dalgalı oluşu, bir tarafı yukarıya kalkması, bir yanının aşağıya inmesi, hiçbir vakit makbul değildir; çünkü bu çeşit açılıştâ, tennûrenin bir kısmından, semâ-zenin iç elbisesi, tâ beline dek görünür. Onun için Dedeler, tennûre giyen semâ-zenin, elif-i nemedini bağladıktan sonra tennûrede hasıl olan pileleri düzeltirler, eteğinin her yanının aynı uzunlukta olmasına dikkat ederler.¹²¹

İzzet, tennûre ismini şu şekillerde kullanır:

¹²¹ Gölpınarlı, *Mevlevî Âdâb ve Erkânı*, s.43-44.

Göreliden açdıgın ol şemsiñ āl tennüre
Felekde her gice hāleyle kırş-ı māh döner (G. 27/2)

Mihr ser-geştelenür hāle-i tennüre ile
Eyledikçe gehi ol şāhid-i meh-pāre semā‘ (G. 68/2)

Zünnâr

Saç, uzun, halka halka, yanakların iki yanında sarkık, dağımık, perişan, dolaşık, siyah, misk ve anber kokulu olarak zülf, turra, kâkül, perçem, gîsû vb. isimlerle anılır. Zünnâr ise, papazların beline bağladığı kuşaktır. Uzun şekli ve küfr münasebetiyle siyah rengi dolayısıyla saç-zünnâr benzerliği kurulur.¹²²

İzzet, zünnâr ismini şu şekillerde kullanır:

Deyr-i ‘aşkında perestîş-geriyüz ol şanemiñ
Tār-ı zülfünden idüp rişte-i *zünnâr*nmızı (G. 151/4)

Küfr-i zülfeş heme *zünnâr*-ı miyān h‘āhem kerd
Bes ki dīnem püser-i Berhemenī mī cüyed¹²³ (G. 20/4)

2.3.3. Aşk

2.3.3.1. Aşk, Âşık, Rakîb, Şarap, Sâkî

İzzet, klasik edebiyatımızda en çok işlenen bu konuyu, benzer hususiyetleriyle ele ele adlığı gibi, kendi üslubunu da ön plana çıkarır. İzzet, aşk konusunu kalemiyle ilişkilendirerek, “Mânâ cesedlerinin yeniden diriltileceğı zamanda ney (gibi olan) kalemimizi aşkın nefesleriyle (kıyamet habercisi olan) sûrun âhengine eş eyleyelim.” der:

¹²² Cemal Kurnaz, **Hayâlî Divanı’nın Tahfili**, M.E.B., Ankara, 1996, s.215-221.

¹²³ Dinim Bırakman bir oğlan arıyor ki saçının küfrünü (karanlığını) hep belime zünnâr yapayım.

Haşr-ı ecsād-ı ma‘ānide ney-i hāmemizi
Nefha-i ‘aşk ile hem-nağme-i şūr eyleyelim (K. 7/4)

İzzet, aşk için kurban olmak niyetindedir. Bin canı da olsa sevgiliye kurban edip, doğruluk dergâhında nezîrini (adak) yerine getirmek istemektedir. Eğer aşk yolunda bir boğazlanmış da var ise, onun da kanını hurilerin (sevgililer) yanaklarına allık etmek ister:

Varsa bismil-gede-i ‘aşkda kırbân olmuş
Hününü ğāze-i ruhsāre-i hūr eyleyelim (K. 7/9)

Biz de bir āfete biñ cān ile kırbân olalım
Tekye-i sıdıkda ifā-yı nüzūr eyleyelim (K. 7/10)

İzzet, tabiat unsurları ile aşk konusunu ilişkilendirir. Âşığın aklından soğuk su geçse, yazın da kışın da sevgili ile yakın ilişki dileyeceğini söyler:

Serinden var ise geçmiş şovuk şu ‘âşıkıñ zîrā
Şitā vü şayf germ-ülfet diler kendü ile yâri (K. 8/2)

İzzet, havalar soğuk olup da titreyecek olsa Sâkî’den hararetle ateşi (şarap) talep eder:

Hevâlarda bürüdet müstebân u cān u ten lertzān
Bize şun sâkî sen ol âteş-i seyyāleyi bāri (K. 8/21)

Gül aşkıyla bin şevkle (bülbül gibi) çölde dolaşan kişi olduğunu tasvir eden İzzet, bahar mevsiminin kendisine delilik getirdiğini (Mecnun telmihiyle) belirtir:

Hezār şevk ile sahrā-neverd-i ‘aşk-ı gülüm
Cünün getürdi görüñ mevsim-i bahār baña (G. 7/3)

İzzet şarabı sevgili ile ilişkilendirerek, bir hayalî kişi olup, bakire bir üzüm kızı olduğunu, bu sebepten mecliste kızarıp utanmasında bir gariplik olmadığını vurgular. Tuz eken lal dudaklı Sâki onu perişan etmiştir. Klasik tarzın unsurlarını gördüğümüz bu beyitlerde, “kâfir” hitabıyla bâde sunarken göz süzen, cilve yapan (G. 11/5) Sâkiye hitab eder:

Bir hayâ-pîşe ‘aceb bâkiredir bint-i ‘ineb
Kızarıp bezmde eylerse n’ola şerm ü edeb (G. 11/1)

Sâkiyâ başın için la‘l-i nemek-pâşın için
Eyle inşâf bizi mest ü harâb itdiñ heb (G. 11/2)

Sâkî yavrusuna ise meyhanecinin üvey babalık ettiğinden ve üzüm kızının (şarap) da onun hemşiresi olduğundan söz eder:

Sâki-beçeye pîr-i muğân ise babalık
Yâ duhter-i rez de aña hemşire degil mi (G. 153/6)

İzzet, “Eğer aşkım bu şekilde artarak devam ederse, şühesiz ki Kays’a delilikte arkadaş olurum” der:

Böyle kalursa eger ‘aşkım füzün
Olurum bî-şübhe Kaysa hem-cünün (K. 12/31)

Zehrâbe-i ‘itâbı o şūhuñ lezîz lik
Kand-i ‘inâyet-i ruqabâ sem gelür baña (G. 5/6)
“Sevgilinin azarlarının zehri lezzet verir fakat rakiplere iyilik için şeker (dudak) vermesi zehir gelir baba..”

İzzet, “âşıklar” redifiyle yazdığı bir gazelinde gönlünü kavuşma ümitsizliğinin dalgalarına düşen bir gemiye benzetip keder girdabına gark olduğundan vs. dem vurduktan sonra sade bir ifade ile aşk için yapılan çare teklifleri ve âşığın halini belirtir.

Daha sonra hasret meclisince sevgilini renkli dudağının hayaline kapılan âşıkların mey yerine ciğer kanı içtiklerinden söz eder:

Yâ seferdir ya taḥammül dinilür çäre-i ‘aşk
Ne taḥammül idebildi ne sefer āşıklar (G. 44/5)

Bezm-i ḥasretde ḥayāl-i leb-i rengīniñ ile
Nüş ider mey yerine ḥün-ı ciger ‘āşıklar (G. 44/8)

İzzet, aşk meselesini zâhidle kıyaslar:

Zâhid tarîk-i zühdde biz rāh-ı ‘aşkda
Bilsem ki ḥaḳ efendi kimiñ mezhebiyledir (G. 45/4)

“Şîve-i Hak” redifiyle, Zâhîde seslenir ve Hak aşkının yüz taneli teşbih yerine meyi eline koyduğundan söz eder:

Zâhidâ destime peymâne-i ser-şâr-ı meyi
Bedel-i sübḥa-i şad-dâne ḳodı şîve-i ḥaḳ (G. 71/5)

Rakîbe laf atar:

Bezmdede ağıyâra taş atdımsa da ma‘zûr tut
Kelb şandım fark u temyîz ihtimâlim yok benim (G.106/6)

Teşhîr için rezâlet ile şehri gezdirüp
Bindirdiler *raḳîb*-i ḥarı gör ḥar üstüne (G.141/6)

Aşk ile ilgili diğerk bazı beyitler:

Gördiğini dil-bere üftâde olursın ‘İzzet
Neyleşem âh seniñ şu dil-i meyyâlin için (G. 132/5)

Dil-besteligim zülf-i girih-gîre degil mi
Mecnûn olanıñ rağbeti zencîre degil mi (G. 153/1)

İzzet ‘Araşât-ı ğam-ı ‘ışkest çü cāyem
Mîn-ba‘d bedîn bende çi ferdâ-yı kıyâmet (G. 13/5)
“Ey İzzet ! Yerim aşk gamının Arasat’ı olduğu için bundan sonra bu kula kıyamet
sabahından ne ...”

Ten-i zerd ü nizârıñ dâğ-dâr-ı ‘aşkıdır ‘İzzet
Anıñcün nây-veş bezm-i elemde pür-figânsın sen (G. 113/5)

Nüķūd-ı şabrını şarf itdi sūk-ı ‘aşk içre
Metâ‘-ı derde ħarîdâr olan gönülcegizim (G. 93/1)
“Sabır nakitlerini aşk çarşısı içerisinde sarf etti. Derd maddesine müşteri oldu
gönülceğizim.”

2.3.3.2. Sevgili

Âşığı Hatırına Getiren Sevgili

Gelenekte hep sevilen ve yüz vermeyen sevgilinin aklına İzzet’in gelmesi ve “Hay aksi bu deli İzzet niye gelir aklıma.” demesi sevgili tipine farklı bir karakter kazandırmıştır:

Beni aındıkça o nâziş-ger-i fettân dir imiş
Hây bu ‘İzzet-i şeydâ ne gelür ħâtırına (G. 136/6)

Maddiyata Tamah Eden Sevgili

İzzet’in şiirlerindeki sevgili tipinin “maddiyata tamah eden” bir karaktere dönüştüğünü görmekteyiz. Mahallî üslubun bir etkisi olarak sevgiliyi somutlaştırır ve biraz da Sâbit tarzının etkisiyle bazen sevgiliyle arasında mizahî bir dil kurar. Bu anlayışına bir çeşitli manzumeleriyle örnekler verebiliriz. İzzet, “Yenişehrî güzel” başlığı altında da

incelemiş olduğumuz bir manzumesinde, bir yöreye has özellikleriyle vasıflandırdığı sevgili tipinin maddiyata değer verme yönünü işlemektedir. Konuya şöyle giriş yapar:

Bir gün ol nāziş-ger-i nā-mihribān
Çīn idüp ebrūsını didi ‘ayān (M. 2/32)

Daha sonra sevgili İzzet’e şunları der:

“Ey gece gündüz bana kavuşmayı isteyen fakir ! (M. 2/33). Sen bana vasıl olmaya layık mısın ki bunu istiyorsun. Sen servet sahibi misin ? (M. 2/34). Sende asil bir soyun belirtisi var mı ? Cebinde altın ve gümüş bulunur mu ? (M. 2/35). Ey dilenci ! Sende değerli bir rütbe var mı ki meclisimden seni kovmayayım (M. 2/36).” dedikten sonra, “Ben güzellik sultanıyım sen ise inleyip sızlanan iflas etmiş bir dilencisin ey fakir ! Beni bir daha sakın ağzına alma ve bir daha yanımda görmeyeyim seni.” der:

Ben şeh-i hüsnüm sen ise ey faķir
Bir gedā-yı müflis-i nāliş-pezīr (M. 2/37)

Görmeyem bir daħi yanımda seni
Ağzına alma şaķın hergiz beni (M. 2/38)

İzzet’in âşık ile sevgili ilişkisinde maddiyatın öne çıktığını gördüğümüz bir gazeli de şu şekildedir:

Kāle lī taħlişu bi’d-dīnāri
Lā-lekad el-‘ivażu min-serefi (G.162/4)

Dedi ki: “Benden parayla kurtulabilirsin”. Karşılığında israf yoktur. (Bu para israf olmayacak.)

Kultü kem taħlibu yā kurrete ayni
Kāle ebġā mi’etih da‘ bi-kefi (G.162/5)

Dedim ki: “Ey gözümün nûru ! Ne kadar (para) istiyorsun ?” Dedi ki: “Yüz civârında elime koy.”

İzzet, istenilenleri yapmaya çalışmıştır lakin sevgiliyi razı edememiştir:

Nedeme'l-‘İzzetü mişle'l-kes‘â

Âh min harkati nâre'l-esefi (G.162/8)

‘İzzet köpekler gibi pişman oldu. Âh pişmanlığın yorucu ateşinden...’

İzzet’in bir kasidesinde de nergise teşbih ettiği sevgilinin seher vaktinde gözlerini süzerken gözünden düşen şeyin ıslaklık değil, bir akçe olduğunu mizâhi olarak söylemesi dahi, sevgili ile maddiyat arasında kurduğu bağa bir başka enterasan misaldir:

Seherde çeşmini mestâne nergis

Süzerken akçe düşdi şanma nemdir (K. 9/5)

Yeniçeri Karakterli Sevgili*

Yenişehir-i Fener Müftüsü İzzet’in sevgiliyi Yeniçeri hususiyetleri üzerinden betimlediği “yeniçeridir”¹²⁴ redifli bir gazeline sonradan bir takım müdahaleler yapılmıştır. İsmi malum olmayan bir kişi “yeniçeridir” lafızlı redif kısımlarını silip* gazelin kenarına şu notu düşmüştür:

“Cenâb-ı müvecceh-i hakîki olan Mevlâ hamden sümme hamden, Yeniçerilik nâmını sahîfe-i âlemden mahv etmiş iken iş bu Dîvân-ı ‘İzzet’te isbâtı câiz görülmediğinden, nâm-ı isimleri gibi mahv u ilgâ olundu.”

Yukarıdaki nottan da anlaşılacağı üzere, notu yazan kişi, “Hakikatin doğrulayıcısı olan Allah - tekrar tekrar şükürler rolsun ki - Yeniçerilik ismini bu dünya sayfasından yok etmişken, İzzet’in bu divânında (Yeniçerilik) isminin yazılması câiz görülmediğinden

* Bu konu makale olarak çalışılacaktır.

¹²⁴ G. 32. Varak: 45a.

* Bu silme işlemi sebebiyle her ne kadar gazelin okunması güç hale gelmişse de, dikkatle bakıldığında yazılar okunabilmektedir.

dolayı, Yeniçerilerin isimlerinin mahvolması gibi, bu divandaki isimleri de mahvedildi ve kaldırıldı.” demektedir. İzzet’in bahsi geçen gazelinden bazı beyitler şu şekildedir:

Sipāh-ı ḥaṭṭ-ı nev-i dil-rübā *yeniçeridir*

Bizi iden hep esir-i belā *yeniçeridir* (G. 32/1)

‘Aceb mi orṭalığa düşse şūriş ü fitne

O dā’i-hey’et o serkeş-nevā *yeniçeridir* (G. 32/2)

Derūnımı kīse meydānı** ‘add idüp cānān

Nuḫūd-ı şabrı koşar kim [ḳapa] *yeniçeridir* (G. 32/4)

Yukarıda bazı beyitlerini misallendirdiğimiz gazele yapılan müdahaleden de anlaşılacağı üzere, Yeniçeriliğin kanlı bir şekilde kaldırılıp tarihten silinmesinden sonra, halkta Yeniçerilik namına karşı bir husumet ve korku oluştuğunu görmekteyiz. Bunda çeşitli etkenler vardır. Yeniçeriler eskiden beri babayiğit ve korku salan yönleriyle hatılanırlar. Son zamanlarda ise devleti de halkı da usandıran bir takım zulümlerde bulunmuşlardı. Nihayet olarak Yeniçerilerin artık devlete bir yük olduğunu düşünen ve askeri alanda yapılması gereken yeniliklere, kendi menfaatleri için engel olduklarına kanaat eden II. Mahmud, 1826 yılında halkın da desteğini alarak Yeniçeriliği kanlı bir şekilde kaldırttı. Bu süreçte sokaklarda dahi yakalanan Yeniçeriler derhal katlediliyordu. II. Mahmud Yeniçeriliği kaldırttığı dönemlerde de, sonraki yıllarda da Yeniçerilik namını halkın gözünde düşürmek ve yaptığı bu işte halkı kendine taraftar kılmak için Yeniçerilik aleyhinde propaganda yaptırmaktaydı. Bu tür hadiselerden sonra öldürülen bazı Yeniçerilerin hortladığı gibi haberler çıktığından ve bu haberlerin bilhassa Balkanlardan gelmesi sebebiyle, İzzet’in bahsi geçen gazeline niçin müdahale edildiğini daha iyi anlamaktayız.

Zeynep Aycibin’in “Osmanlı Devleti’nde Cadılar Üzerine Bir Değerlendirme”¹²⁵ adlı makalesinde yaşanan bu hortlama hadisesi ve bu hadisenin arka planındaki hâkim psikoloji açıklanmaktadır.

** Bkz.: s.201.

Bu konuyu bizim açımızdan manidar kılan husus ise, İzzet'in yaşadığı Yenişehir-i Fener (bu günkü Yunanistan'ın Laressa şehri) ile o dönem Takvîm-i Vekâyi'ye de konu olan “hortlama” hâdisesinin yaşandığı Tırnova (bu günkü Bulgaristan'ın aynı adla anılan şehri)'nın birbirlerine yakın bölgeler olmasıdır. Bundan dolayı her iki halkta benzer psikolojinin var olabileceği muhtemeldir. Konuyla ilişkili bir diğer mühim nokta ise, İzzet'in hayatı hakkında açıkladığımız üzere, İzzet'in muhtemelen Tırnovalı olduğudur.

Bu bilgiler, Zeynep Aycibin'in “Osmanlı Devleti'nde Cadılar Üzerine Bir Değerlendirme” adlı makalesinde vurguladığı temaya bir başka somut örnek olması açısından dikkate değerdir.

Gamzesi Satıra Benzeyen Sevgili

İzzet, Necîb Efendi adlı bir şairin gazeline tahmis yapmıştır. Burada Necip Efendi tarafından sevgili gamzesinin satıra benzetilmesi ile gelenekteki değişime bir misal daha görmekteyiz:

Husrev-i mülk-i cemâlâ şâh-ı hırşîd-efserâ
Şâhid-i hâtır-firîbâ şûh-ı behcet-güsterâ
Nâzenînâ nev-hırâmâ meh-cebînâ serverâ
Şîve-kârâ fitne-çeşmâ dil-şinâsâ dil-berâ
Ey ki gamzeñ kaşd-ı câna özge bir *sağurdur* (Thm. 7/11)

“Lepiska Saç”¹²⁶lı Güzel

İzzet'in şiirlerindeki sevgili tipi sadece karakter yönüyle değil, görünüş olarak da değişim arz eder. Divan şiiri geleneğinde sembollerle, hayâlî motiflerle yahut belirli mazmunlar üzerinden ifade edilen sevgilinin, İzzet'in şiirlerinde bizzat gerçek hayatın

¹²⁵ Zeynep Aycibin, “Osmanlı Devleti'nde Cadılar Üzerine Bir Değerlendirme”, **OTAM (Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi)**, S. 24, 2008:, s.59-60.

¹²⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz.: s.195.

içindeki kişiye dönüştüğünü görmekteyiz. Haliyle bu sevgili karakter açısından iyi ya da kötü olabildiği gibi, devrin modasına uyan bir kişi de olabilir:

Yāriñ *lepiska perçemini* ey şabā yine
Kıldıñ mı tār u mār ne ‘alemeddir ‘aceb (G. 10/4)

Tel mi şarқан şırma perçemlim gümüş gerdānına
Yā *lepiska turreler* mi saçılır dört yanına
Terk it istiğnāyı söyle ey gül-i bāğ-ı behā
‘Āşık-ı şūrīde-ḥāl-i bī-ser ü sāmānına (Şarkı 2/1)

Yaşı Küçük Olan Sevgili

İzzet genellikle yaşı küçük olan sevgili tipini dillendirmektedir:

Şekker-i lebleri ālūde-i şīr-i ‘işve
Dāye koynunda mürebbā¹²⁷ *küçicekdir küçicek* (G.78/2)

Pek küçicekdir yaşıñ görmedi vesme kaçışñ
Ḥançeriñe daḡı zāğ eylemedin āh āh (G.139/4)

Bir tıflek-i şīrīn-dehen-i nāza kaçıldım
Bir kümüküçicek dil-ber-i mümtāza kaçıldım (G.107/1)

İzzet “bir tıfl-ı ḥurde-sāl” redili gazeliyle de yaşı küçük olan sevgiliden söz etmektedir:

Taḥrīk idüp cünūnumı *bir tıfl-ı ḥurde-sāl*
Yağmaladı sükūnumı *bir tıfl-ı ḥurde-sāl* (G. 85/1)

Eṭfāl-i nev-resīdelere düşdi göñlümüz
Bāğ-ı hevesde bitdi yine nev-nihāller (G. 24/2)

¹²⁷ Kelime oyunu: *Murabba (A.s.) 1. terbiye edilmiş. 2. (i.c. murabbayât) kaynayıp kıvama geldikten sonra dondurulmuş meyva suyu tatlısı.

“Gönlümüz yeni yetme küçüklere düştü. Heves bağında yine taze fidanlar bitti.”

Biz ter-zebân-ı menķabet-i sâde-rûlarız

Meşķ itmedik ĥat-âver için kıyl u ķäller (G. 24/3)

“Biz yüzünde tûy bitmemiş olanların meķibesini anlatan kişiyiz. Bu lafları sakalları yeni çıkan genç için söylemedik...”

İki Sevgili

İzzet, gelenekte alışlagelen tek ve ulaşılması zor olan sevgili yerine iki sevgiliye duyduğu ilgiden söz etmekte ve böylece bilhassa XIX. asrın şairlerinde görülmeye başlayan kişisellik, zevk ve eğlenceye düşkünlük gibi genel tavrın bir başka örneğini sergilemektedir. Lakin burada belirtilmesi gereken bir nokta da şudur ki, İzzet sevgili unsurları ile Ahmet ve Eşref adlı oğullarını sıklıkla anmıştır. Burada da muhtemelen onları kast etmişse de, bariz bir adlandırma koymadığından her iki şekilde de anlamlandırma imkânı vardır. Bu konudaki bazı beyitleri şöyle misallandirebiliriz:

Uğradık derde iki âfet-i devrân ile biz

Dille sevdik birisin birisini cân ile biz (G. 57/1)

Kim demiş kim dil-i vâhidde iki yâr olmaz

İşte ser-geşteleriz ‘aşķ-ı dü cânân ile biz (G. 57/3)

İki gözden nola cûş eyler ise cûy-ı sirişk

Olduķ âvâre iki dîdesi fettân ile biz (G. 57/5)

Biriniñ ķâmetini serve iderseñ teşbîh

Birini yâd ideriz tâze nihâlân ile biz (G. 57/6)

Yenişehrî Güzel:

İzzet bir yöreye has hususiyetleri ile “Yenişehrî güzel” den söz eder. Tasvir edilen Yenişehrî güzel yeni yetişmiş bir güzeldir ve güzellikte eşsizdir:

Nev-reside bir Yenişehir güzel

Hüsnde ammâ efendim bî-bedel (M. 2/19)

Nazıyla gönül alır. Perçemi âşıkların başına püsküllü beladır (M. 2/20). Hoten âhusu onun gözlerini kıskanır. O, sihir ilminde üstad sayılan Hârut'a fitneyi öğretebilecek kişidir (M. 2/21). Gül bahçesinde boy gösterip yürüse serviler saflara girip kıyam eylerler (M. 2/22). Yanaklarında misk kokusu yağdıran saçları vardır ve güzelliğine kıl kadar dahi toz kondurmamaktadır (M. 2/25). Netîce olarak bu nazlı sevgilinin dengi yoktur:

Mâ-haşal aqrânı yokdur ol şühîñ

İster 'arz itsün felek mihr ü mehiñ (M. 2/26)

İzzet'in tasvir ettiği Yenişehir güzelin karakter özelliğinde maddiyata değer vermesi de ön plana çıkmaktadır. Bu husus "*Maddiyata Tamah Eden Sevgili*" başlığı altında ayrı olarak işlenmiştir.

İzzet sıklıkla kendisini andığı, halasının oğlu olan, kendisi de bir şair olan ve Yenişehir-i Fener'de yaşayan Necîb Efendi'nin bir gazeline yazdığı tahmiste Yenişehirli güzeli tarif etmeye devam etmektedir. Onun kayıtsız kişi olduğu, dünyayı kargaşaya veren ve akıl çelen kişi olduğunu; aşıkları hoş eden bir gönül okşayıcı olduğunu, eğlence meclisinin süsü olduğunu; meclisi süsleyen mum (ışık) olduğunu belirtir. Akabinde Necîb Efendi'nin mısraları gelmektedir: "Gönlü ferahlandıran Yenişehir-i Fener sevgililerinin şâhı (dır). Güzelliğinin şöhreti (Yenişehir-i Fener) halkı gibi meşhurdur (Thm. 7/10). Diğer taraftan Yenişehirin vefalı sevgilileri çoktur fakat sitemi de kötürüdür (G. 150/4).

Sevgiliye Dair Diğer Hususiyetler

İzzet bir tahmisinde, "Bu gün naz arsasının köşesi ve değneği senindir. Yeni yetişmeler içinde yine meydanı sen aldım. İzzet eski kulundur; onu bu gün mutlu et. Çünkü bugün güzellik mülkünün Süleyman'ı sensin. Şu karınca gibi olan çaresiz İzzet'ine bir iltifat

et, ilgi göster.” diyerek Hz. Süleyman aleyhisselamın karınca kıssasındaki karınca motifi üzerinden “güç” ve “acziyet” vurguları yönüyle, sevdiği ile kendisi arasında ilgi kurmaktadır:

‘Arşa-i nâziñ seniñdir kûy u çevgānı bu gün
Nev-resān içre sen aldıñ yine meydānı bu gün
‘İzzet’in eski kuluñdur şād kıl anı bu gün
Çünkü sensin milket-i hüsñüñ Süleymān’ı bu gün
İtifāt it ‘İzzet-i nāçāra ki bir mürdur (Thm. 6/6)

Ğubār-ı maqdemoñ kühl-i Şafāhāna müreccaħdır
Sezādır beste eylerse dükānıñ ba‘d ez-İN keħħāl (K. 10/3)
“Gelişinin (adımlarının) tozu İsfahan sürmesinden daha üstündür. Bundan sonra gözlere sürme süren doktor dükkânını kapatsa (bu yaptığı iş) doğru olur.”

Dil itdikçe şikenc-i kākül-i müşğinden feryād
Gelür güyā derāy-ı kārban-ı Çinden feryād (G. 18/1)
“Gönül misk kokulu saçın kıvrımından feryat ettikçe sanki Çin kervanının çingırağından feryat gelir.”

‘İzār-ı āteşiniñ gāh u bī-geh yād ile cānā
‘Alevlenmekdedür kānun-ı dilde ħasretiñ nārı (K. 8/22)
“Ey sevgili ! Ateşten yanağını devamlı anmaktan dolayı gönül ocağında özlem ateşi alevlenmektedir.”

Çeşmi gibi imānı siyeh bir büt-i nāzik
Düzd-i nigeħi muntazır-ı ğāretimizdir (G. 29/7)
“Gözleri gibi imānı da siyah olan bir naz putu. Her an bizi soymayı bekleyen bir hırsızdır.”

İzzet’in gelenekte ulaşılamayan sevgiliye ulaştığını görürüz. Sevgiliyle kavuşma döşeginde bir araya geldiğinden beri, ona atılmayan iftirâ yoktur:

Seniñle pister-i vuşlatda sîne-şâf olalı
Atılmadıķ bize bir iftirâ mı var yokdur (G. 34/4)

İzzet, oğullarını da sevgili unsurlarıyla anmaktadır. Diğer taraftan söz ettiği bir Mevlevî'nin de erkek olması muhtemeldir.

Çün kec nihed ân şūh külāh-ı Tatarî-rā

Men pā bizenem sāha-i şūrîde-serî-rā (G. 3/1)

“O işveli güzel Tatar işi külâhını eğri takınca, ben çılgınlık (âşıklık) sahasına ayak basarım”

İzzet, medrese kavramlarından biri olan sî-pâre (otuz cüz) kelimesini gönlünün parçalara ayrıldığını belirtmek için söyler ve cefâ дешanesindeki bir çocuğa meylederek mektep kapılarına düştüğünden bahseder:

Meyyāl olup eţfāl-i sebaķ-ı ħān-ı cefāya
Sî-pâre-i dille der-i mekteblere düşdük (G. 80/2)

İzzet, sevgilinin gençlik hali, kadir kıymet bilmemezlikle heba geçtiğini belirtir:

Ne kendi қadrini bildi ne ‘âşık-ı zārın
Zamān-ı ħüsni hebā geçdi ħayf o dil-dārın (G. 128/1)

Hristyan bir kıздan söz eder ve Hristyanlığın fitne olduğuna da telmih yaparak fitnelik yönünden dem vurur (Ktk. 1/1)

2.3.4. Sosyal Hayat

2.3.4.1. Dönemin Tarihî Şahsiyetleri

Dönemin târihî şahsiyetleri başlığı altında, İzzet Dîvânı'nda bahsi geçen kişiler hakkında kaynaklardan elde edilen bilgiler sunulmuş olup, şahıs isimleri İzzet açısından önem sırası dikkate alınarak sıralanmıştır.

Tepedelenli Ali Paşa

Osmanlı valilerinden. 1744 yılında Yanya'da doğdu. Dedeleri Arnavutluk'ta mutelif vazifelerde tanınmış olup, babası Tepedelen mütesellimi Veli Paşa'dır. Küçük yaşta babası öldüğünden gençliği mücadelelerle geçti. Kurd Ahmed ve Kaplan Paşalara hizmet edip, himayelerine girdi. Kaplan Paşa'ya damat oldu. Yanya, Delvina ve Tırhala mutasarrıflıklarıyla Derbentler-Başbuğluğu gibi vazifelerde kendini tanıttı. Oğulları Muhtar, Veli Veliyuddin ve Salih Paşalar çeşitli vazifelerde Kuzey Arnavutluk'la Yunanistan'a hakim olunca buralar Tepedelenli ailesinin malikanesi haline geldi.

Osmanlı-Rusya-Avusturya savaşında 1787'de Avusturya cephesinde Paçova hareketine katıldı. Sırbistan'da çıkan isyanı bastırmada hizmetleri oldu. Rus cephesinde de savaştı. Rütbesi 1795'de mirmiranlığa yükseldi. Yanya bölgesindeki yerli halkın çıkardığı isyanların bastırılmasında, Napolyon'un Mısır'a saldırısı sırasında Fransızlarla yaptıkları mücadelelerde zaferler kazandı. 1798'de Preveze yakınında Fransızları bozguna uğrattınca kendisine Sultan Üçüncü Selim Han tarafından vezirlik verildi. Rumeli valisi olarak dağlı eşkıyanın cezalandırılması için bir sene kadar bu vazifede bulundu. On dokuzuncu yüzyılın başında Osmanlı Devleti ile İngiltere, Fransa ve Rusya arasındaki siyasi olaylardan da istifade ederek Makedonya bölgesinin en güçlü adamı haline geldi. Bu bölgenin tanınmış valilerinden İbrahim Paşa'yı hile ile getirterek ölünceye kadar Yanya'da hapsedti. Oğlunu yerine göndererek Arnavutluğun Toskalık bölgesinde hakimiyet kurdurdu.

Ali Paşa'nın Arnavutluk'ta ve hakim olduğu yerlerdeki tutumu, hadiseleri istismar etmesi, onu devlet içinde devlet gibi hareket ettiriyordu. Mora ahalisinin ve Rumların ayaklanarak devletin başına yeni bir gaile açılmasını istemeyen Sultan Mahmud Han, Tepedelenli Ali Paşa'nın yaşlı olmasını düşünerek üzerine gitmiyordu.

Nişancı Halet Efendi'nin çevirdiği entrikalar üzerine Ali Paşa ve oğulları memuriyetlerinin bir kısmından azledildiler. Fakat dinlemedikleri için üzerlerine karadan ve denizden kuvvet gönderildi. Ali Paşa bir taraftan affını isterken diğer taraftan Yunan isyanını hazırlayan Etniki Hetairia ve Heteiriaton Philikan gibi cemiyetlerle işbirliğine başlayıp Mora, Adalar, Sırbistan, Eflak, Buğdan'da umumi isyanlar çıkarmak için teşebbüse girişti. Daha önce ortadan kaldırmak için uğraştığı Yunanlı çeteler ile, Toskalık ve Teselya beyliği kendi ailesinde kalmak, Mora ve Karlı-elinde himayesinde bir Yunan devleti kurulmak şartları ile anlaştı. Hükümetin hakkında verdiği kararları dinlemeyen Ali Paşa asi ilan edilerek idamına ferman verildi. Arazisi tamamen işgal edildikten sonra Yanya Kalesine çekildi. Oğulları hükümet kuvvetlerine teslim olunca cezaları verildi. Yanya kalesinde bir sene 4 ay 25 gün muhasaradan sonra serasker Hurşid Paşa'nın, hayatına dokunulmayacağına dair teminat vermesi üzerine, Yanya Gölü'ndeki Pandleimon manastırına çekildi. Hurşid Paşa'nın yazılı bildirisini kabul etmiyen Halet Efendi idam fermanını birkaç kişi ile gönderdi. Bunun üzerine kendisini müdafaa eden Tepedelenli kurşunla vurularak öldürüldü. (1822). Önceleri Osmanlı Devletine hizmetleri görülen Tepedelenli Ali Paşa, sonunda şahsi ihtiraslarından dolayı isyan edip, Yunanlılarla işbirliği yaparak devlete büyük kötülük yaptı. Osmanlı Devleti'nin parçalanmasının ilk müsebbipleri arasına girerek çöküntüye sebep oldu.¹²⁸

İzzet, Mahmud Paşa'ya atfen yazdığı bir kasidesinde Tepedelenli Ali Paşa hakkında şu ifadeleri kullanmaktadır:

Kim imiş tepedelen gördi Tepedelenli
Bařına geleceđi ańladı ol ĥāne-ĥarāb (K. 3/16)

şimdi meydāna çıkub 'arz-ı řecā'at itsün
Yohsa iş mi fuřarāya o kadar zulm ü azāb (K. 3/17)

Posti şurtarmağa bir çāre ararmış şimdi
Kendüsin şanur iken kelb gibi řāĥib-i nāb (K. 3/18)

¹²⁸ **Türkiye Gazetesi Rehber Ansiklopedisi**, "Tepedelenli Ali Paşa", C.16, Fasikül: 1 S-T. İstanbul: İhlas Matbaacılık ve Dağıtım A.ř., s.223-224.

Görüldüğü üzere torunu Selim Paşa ve oğlu Veliyüddin (Veli) Paşa için kasideler yazan ve maddî destek gören İzzet, Tepedelenli Ali Paşa hakkında tenkitte bulunmakta hatta sözünü esirgemeyip kelb (köpek) diyerek onu tahkir etmektedir. Nihayet olarak “Eğer dünyada kurtuluş bulacağı bir yer yoksa, onun için doğru tercih mezar köşesine sığınmaktır.” demektedir:

Dār-ı dünyâda eger cāy-ı necâtı yoğısa
Gūşe-i kūra şığınmağdur aña re’y-i şavâb (K. 3/19)

Veliyüddîn (Veli) Paşa

Tepedelenli-zâde Ali Paşa’nın mahdûm-ı sânisidir (ikinci oğludur). 1210 Zilkadesinde (M. Mayıs 1796) bâ-rütbe-i Mîr-i mîrâni Avlonya Mutasarrıfı olup, 1212 (M. 1797) ‘de vezâretle Mora Valisi oldu. 1222 tarihinde (M. 1807) Rusya harbinde bulundu. 1227 Şabanında (M. Ağustos 1812) Tırhala Valisi olup, 1235 Recebinde (M. Nisan 1820) azledildi. 1236 Cemaziyülevvelinde (M. Şubat 1821) imate edildi. Silivrikapısı’nda medfundur. Mahdûmları Selim ve İsmail Paşa’lardır.¹²⁹

İzzet’in kasidelerinde en çok kendisini övdüğü kişi Veliyüddîn (Velî) Paşa’dır. Veliyüddîn (Velî) Paşa’dan sonraki ikinci önemli figür ise oğlu Selim Paşa’dır. İzzet’in kendisinden sıklıkla söz ettiği İzzet bir kasidesinde Velî Paşa’nın oğulları olan Muhammed Paşa (K. 5/51), Mîr Selim (K.5/54), Mîr İsmâil (K. 5/57)’den de söz eder.

Dikkat çeken bir başka husus ise İzzet “Der Žımn-ı Taleb-i Kütüb ez-Velî Paşa” adlı başlık ile Veli Paşa’ya atfen yazdığı kasidede kendisinden kitap talep etmektedir:

Huzûr-ı devlete izniñ olursa
Niyazım var yine fermân senindir (K. 13/2)

¹²⁹ Mehmed Süreyyâ, **Sicilli Osmanî Yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniyye** , C.IV / II, Orhan Hülâgü –Mustafa Ekincikli –Hamdi Savaş (hzl.), İstanbul: Sebil Yayınevi, 1998, s.216.

Çi sūd oldumsa isti‘dāda mālîk
Kitābım yok hemān ihsān senindir (K. 13/7)

Benimdir kesb ü taḥşîl-i ma‘ārif
‘Aṭā-yı ālet-i ‘irfān seniñdir (K. 13/9)

Yukarıdaki beyitlerden şairimizin taşra bölgesinde olması sebebi ile yeterince kaynağa ulaşamadığını dolayısıyla devlet adamlarından kitap talep ettiğini ve de okumaya düşkün bir kişi olduğunu anlamaktayız.

İzzet bir mesnevîsinde Velî Paşa’yı bir takım tabiat unsurlarına benzetmek yahut çeşitli edebî yollarla ilişkilendirmek suretiyle övmektedir. Onun adalet ırmağının gül bahçesindeki gülleri suya kandırarak taze gül haline getirip neşelendirdiğini (M. 2/5); onun devrinde aslan yavrusu da ceylan yavrusu da birbirlerine zararsız olarak yaşadıklarını; yine onun iyilikleri sebebiyle dünyanın bir ganimet yeri olduğunu; halkın kendisinden memnun olduğunu ve onu övdüklerini vs. belirtmektedir:

Şîr-ḥ̣ār-ı şîr āhū-beççeler
Kimseden yok kimseye aşlā zarar (M. 2/9)

Muğtenem dünyā ‘ināyātıñ ile
Muhteşem ‘ālem o dārātıñ ile (M. 2/10)

Ḥüsn-i ḥulķiñ ḥalkı ḥoşnūd eyledi
Ḥaḫ seni memdūḥ u maḥmūd eyledi (M. 2/11)

İzzet, eğer Velî Paşa’nın iyilikleri hamam ocağına esse, korların kırmızı gül gibi çoğalacağını veya onun öfkesinin zehri gül bahçesine ulaşırsa gül bahçesini hamam ocağına döndüreceğini belirtir:

Bād-ı luṭfiñ esse külḥandan yana
Verd-i aḥmer-veş bulur aḥker nema (M. 2/13)

Ger sümüm-ı kahrın irse gülşene
Gül ocağın döndürürdi külhana (M. 2/14)

İzzet, her ne kadar cebimde gümüş ve altın olmasa da, bir sahip çıkanın dergâhını kendisine sığınak yaptığını (M. 2/41); bu dergâhın en düşük seviyeli kölesinin dahi dünyanın zengin ve süslü kişisi sayılacağını (M. 2/42) belirtir. Bu kişi Veliyüddîn Paşa'dır:

Ya'ni dergâh-ı Veliyyüddîn Paşa
Yesserallâhu te'âlâ mâ-yeşâ (M. 2/43)

İzzet'in Velî Paşa'yı övdüğü kaside ve gazeller için ayrıca bkz.: (K. 7/14), (G. 139/9), (K. 8/11), (K. 8/15) vb.

Selim Sırrı Paşa (Tepedelenli-zâde)

Veliyyüddîn Paşa'nın mahdumudur. 1215 (M. 1800)'te tevellüd eyledi. 1238 (M. 1823)'de Dersaadet'e gelip ve Rauf Paşa'nın şark seraskerliğinde maiyetine memur olup hâcelik rütbesi verildi. Bâdehû müsellim olup 124 (M. 1809)'te tezkire-i sâni ve 47 Şevvalinde (M. Mart 1832) maliye tezkirecisi ve bâdehû hıdemâтта kullanıldı. Bir aralık Feshâne-i âmire müdürü, 255 (M. 1839)'te İzmir muhassılı ve 261 (M. 1845)'de ûlâ ile Erzurum defterdarı ve bâdehû Ayvalık kaymakamı ve sonra Meclis-i Maliye âzâsı oldu. 1264 Şabanında (M. Temmuz 1848) irtihâl eylemiştir. Belgrad kalesinde medfundur. Halîm, selîm, kâtib, şair, zevki severdi.¹³⁰

İzzet, “Onun yüce soylu babası İskender çevresindedir.” diyerek Selim Paşa'nın Veliyüddîn Paşa'nın oğlu olduğunu şöyle belirtir:

Anîñ zîrâ eb-i vâlâ-nijâdı

¹³⁰ Mehmed Süreyyâ, **Sicilli Osmanî Yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniyye**, C.III, Ali Aktan –Abdulkadir Yuvalı – Metin Hülagu (hzl.), İstanbul: Sebil Yayinevi, 1996. s.67-68.

Veli Paşā-yı İskender-ḥaşemdir

İzzet divanının ilk kısmındaki kasîdesini Selim Paşa'ya atfen yazmıştır. Diğer taraftan Veliyüddîn (Veli) Paşa'dan sonraki en çok söz ettiği ve methettiği kişidir. Selim Paşa'yı methettiği beyitlerinden şu örnekleri verebiliriz:

Şuā'-ı mihce-i rāyâtı reşk-i ḥūr olarak
O bedr-i burc-ı vezāret şerefle itdi zühūr (K. 1/14)

Cenāb-ı dāver-i dārā-ḥadem Selīm Paşa
Ki bes aşāletin imāya cebhesindeki nūr (K. 1/15)

İzzet, Rumeli memleketlerinde yılan ve karıncaların dahi Selim Paşa sayesinde gölgelendiğini belirtir. Diğer taraftan onun sülâlesini de övmektedir. Onun ataları tarafından Rumeli memleketlerinin kazanıldığını, düşmanların kahredildiğini belirtmektedir:

Veliyy-i ni'metidir Rūm ili memālikiniñ
Ta'ayyüş itmededür sāyesinde mār ile mūr (K. 1/16)

Degil mi cedd-i zafer-perveri bi-nasrillah
Alan bu yerleri düşmenleri iden maḥhūr (K. 1/17)

Var añla mertebesin ol sülâleden geleniñ
O aşl-ı pāke olan müntesib ne gevher olur (K. 1/19)

Beyitlerin devamında İzzet, Selim Sırrı Paşa'nın kendisine maddi destek sağladığını da belirtir:

İder 'ināyet ile ceybini ḥazîne-i zer
Su'āl eylemeden ḥāḫır-ı faḳîre ḥuḫūr (K. 1/25)

İder bu vechile evşāf-ı pākine āğāz

Sühanverân-ı cihân nükte-perverân-ı dühür (K. 1/28)

Efendim oldu kudüm-ı meyâmin-âşarın

Bu ‘abd-i kemtere sermaye-bağış-ı farı-ı hubür (K. 1/35)

Hudâ ‘alîm ki ben hod-sitâlık itmez idüm

Zarûret eylemeseydi ibâha-i mahtûr (K. 1/45)

İzzet “Der Sitâyişkârî-i Gül-i Gülzâr-ı Şabâhat Mahtûm-u Pür-Melâhat Zâde-i Veliyyüddin Paşa Selim Beg Eslemehullah” (K. 6) başlıklı bir kasîdesini de Selim Paşa’ya atfen yazmıştır. Diğer taraftan birçok şiirinde Selim Paşa’dan söz etmesi ve onun cömertliğinden, fazlından, kereminden vs. bahsetmesi Selim Paşa ile yakîni bir ilişkisi olduğu izlenimini verir. Yine Selim Paşa için yazdığı “Bahâriye Der Vaşf-ı Serv-i Riyâz-ı Hüsn ü Behcet Şimşâd-ı Bâğ-ı Letâfet Mîr Selim-i Ehl-i Dil-Ülfet” başlıklı bir başka kasidesinde Selim Paşa methiyesine devam eder:

Ne yem kân-ı dür-i meknûn-ı ‘irfân

Ne kân pür-gevher-i luğf u himemdir (K. 9/31)

O mahtûm-ı celîlü’ş-şân Selîm Beg

Ki tıfl-ı hurde-sâl-i muhteremdir (K. 9/32)

O ferzend-i vezîr-i âsumân-câh

Ki tığ-ı dergehi gerdûn be-hemdir (K. 9/33)

Mehtûr-dân-ı erbâb-ı ma‘ârif

Hünerver-âşinâ ehl-i hikemdir (K. 9/34)

İzzet, Selim Paşa’nın eğitime değer verdiğini ve maddiyata tamah etmekten uzak durduğunu; yani cömert olduğunu şu şekilde ifade etmektedir:

Ma‘ârif nezd-i ‘âlîsinde maqbûl

Fağat mahtûdî dînâr u diremdir (K. 9/42)

Mehmed Paşa

Tepedelenli Ali Paşa'nın mahdum-ı sâlisidir. Mîr-i mirânlıkla Delvine Mutasarrıfı oldu. 1237 (M. 1822)'de Salih Paşa ile te'diben vafât eylemiştir.¹³¹ Sicill-i Osmânî'de Mehmed Paşa'nın Tepedelenli Ali Paşa'nın oğlu olduğu kaydı geçmekle beraber bir diğer kayıta ise Tepedelenli Ali Paşa'nın devlete isyan sürecinden sonra yakalanma ve öldürülme kısmı anlatılır iken şu kayıtlar geçer:

“14 Şubat 1822'de odasına girilerek gereği yerine getirilmek istendiğinde Ali Paşa buna silahla mukabele etti ve çıkan çatışmada öldürüldü. Baş 24 Şubat'ta İstanbul'a getirildi. Suçlarını ifade eden bir hafta ilişirilmiş olarak teşhir edildikten sonra daha önce aynı akibete uğrayan oğulları Veli, Muhtar, Salih ve torunu Mehmed paşaların kesik başlarıyla birlikte Silivrikapı dışındaki mezarlığa gömüldü ve mezarlarına birer kitabe konuldu...İdamları tarihinde oğulları Muhtar elli dört, Veli kırk dokuz, Salih yirmi iki; torunları Muhtar'ın oğulları olan Hüseyin yirmi altı, Mahmud on bir; Veli'nin oğulları olan Mehmed yirmi beş, Selim yirmi bir ve İsmail on iki yaşındaydı. (İbrahim Manzour Efendi, s. 231; Pouqueville, III, 433)”¹³²

Bu kayıttan anlaşıldığı üzere Mehmed (yahut Muhammed) adı ile anılan Paşa, Tepedelenli Ali Paşa'nın Veli Paşa'dan torunudur. İzzet, Mehmed (Muhammed) Paşa'dan şu şekilde söz etmektedir:

O vezîr ibn-i vezîr a'nî Velî Paşa kim
Yüz sürer dergeh-i vâlâsına çarḥ-ı gerdân (K. 5/32)

Vâlid-i mâcidine ḥayr-ı ḥalef oldığına
Saña besdür se meḥâdîm-i kirâmı bürhân (K.5/50)

Biri devletlü melek-şîme Muḥammed Paşa
O cüvân-sâl-i felek-mertebe mîr-i mîrân (K. 5/51)

¹³¹ Mehmed Süreyyâ, **Sicill-i Osmanî Yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniyye**, C.IV / I, Mustafa Keskin – Ayhan Öztürk –Hamdi Savaş – Havva Kurt (hzl.), İstanbul: Sebil Yay., 1997, s.337.

¹³² Kemal Beydilli, “Tepedelenli Ali Paşa”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.40, İstanbul: 2011, s. 478.

Abdullah Efendi (Müftü-zâde)

Selâniklidir. Müderris, 223 Muharreminde (M. Şubat 1808) Yenişehir mollası oldu. Bâdehû* terfian Mekke pâyesi olup, 1244 (M. 1829) tarihlerinde vefat eyledi. Mahdûmu Mustafa Necib Efendi'dir.¹³³

İzzet Abdullah Efendi'nin Selânik'e "Molla" oluşunu "Kaşîde-i Berây-ı Hûş-âmedî-i İmzâ-nüvisende-i Fetāvâ-yı Kemâl Der Şehr-i Selânik Esseyid 'Abdullah Efendi 'Hengâm-ı Hükûmeteş Der Yeñişehr-i Fenâr' başlığıyla yazdığı kasidesinde şöyle belirtmektedir:

Revnağ-dih-i ser-mesned-i iftâ-yı Selânik

Oldı bu sene 'adl ile mollâ Yeñişehr'e (K. 4/10)

"Fetva vermekte Selânik'in baş rütbelisi olan aydınlık kişidir. Bu sene adaletle Yenişehir'e molla oldu."

Ayrıca şu beyitten de Abdullah Efendi'nin seyyid¹³⁴ olduğunu teyid etmiş oluyoruz:

Ger seyyid u sa'd olsa resîde bu zamâna

Tilmîzi olurlardı gelüb tâ Yeñişehre (K. 4/18)

"Eğer seyyid ve kutlu olan bir kişi bu zamana erişseydi, Yenişehir'e gelip onun talebesi olurlardı."

Ol zîver-i ser-maḥfil-i şer'-i nebevî kim

Her bir sözi bir hüccet-i mümzâ Yeñişehre (K. 4/13)

"O Rasulullah'ın şeriatının meclis başkanlığına süstür. Her bir sözü Yenişehir'e imzalı bir delildir."

İzzet, "Sitâyiş-i Müftî-i Selânik Seyyid 'Abdullah Efendi Der Zımn-ı Teşekkür-i İhdâ-yı Ğâşiye" adlı bir kıt'asında da Abdullah Efendi'nin kendisine verdiği hediyeye teşekkür

* Daha sonra.

¹³³ Mehmed Süreyyâ, C.III, s.445.

¹³⁴ Seyyid (Seyyid): Peygamberimizin torunu Hz. Hüseyin (r.a.) soyundan gelen kişilere verilen unvandır. "Ulu, büyük, efendi" gibi anlamlara gelir.

etmekte; aldığı hediye sebebiyle “ilim sahasında atılıp şahlanmak” heyecanı duymakta, başı yükseklerle erip mağrur olmaktadır:

Efendim esb-i şab‘ı ‘İzzetin ‘uryân idi nâgâh
Ğışâ-i himmetiñle kisve-püş-ı ihtîşâm oldu (Ktk. 1/1)

‘Aceb mi atılıp şahlansa meydân-ı ma‘ârifde
Ki ser-keşlendi pek mağrûr-ı luğf u cûd-ı tām oldu (Ktk. 1/2)

İzzet, Abdullah Efendi’nin Yenişehir-i Fenar Müftüsü oluşundan şöyle söz etmektedir:

Cenâb-ı Seyyid ‘Abdullah Efendi kim sa‘âdetle
Yenişehir-i Fenâr’a hâkim-i ‘âlî-makâm oldu (Ktk. 1/7)

Dağı aқdem fetāvâ-yı kemâli eyleyüb imzâ
Selânik içre çendîn sâl müftî-i enâm oldu (Ktk. 1/8)

İzzet, Abdullah Efendi’nin Aksâ (Kudüs)’ya meşihat rütbesiyle ulaşabilmesini (Kıt. 1/9) ve Şeyhü’l-İslâm olmasını (Ktk. 1/12) da niyaz etmektedir.

Sicill-i Osmânî’de Necip Mustafa Efendi’nin Abdul Efendi’nin oğlu olduğu ile ilgili şu kayıt geçmektedir:

“Necip Mustafa Efendi (Müftî-zâde) Selâniklidir. Abdullah Efendi’nin mahdûmu olup, müderris 1263 Ramazanında (M. Ağustos 1847) İzmir mollası, 1272 (M. 1856)’de Şam mollası ve 1276 Rebiyülâhbirinde (M. Ekim 1859) Mekke pâyesi oldu. Bâdehû fevt olmuştur.^{135,*}

¹³⁵ Mehmed Süreyyâ, C.IV / II, s.136.

* Sicilli Osmani’de, yukarıda bahsi geçen isimlere benzer olarak, bu defa Abdullah Bey ve onun oğlu Necip Ahmed Bey isimleri üzerinden şu bilgiler verilmiştir:

“Necip Ahmed Bey Yenişehirli Seyyid Abdullah Bey’in oğludur. Müderris, molla, Şevval 1256’da (Aralık 1840) Mısır mollası, 1258’de (1842) Medine mollası, Receb 1265’de (Haziran 1849) İstanbul payesi, Şevval 1271’de (Haziran-Temmuz 1855) Anadolu pâyesi ve Şa’ban 1275’de (Mart 1859) Rumeli pâyesi oldu. 12 Şevvâl 1285’de (26 Ocak 1869) vefat etti. Murad Paşa Camii’ne defnedildi. Yaşlı ve körlükle meşhur asil bir beydi. Oğlu Abdullah Tevfik Bey 12 Rebiyülevvel 1247’de (21 Ağustos 1831) vefat ederek adı geçen camide adaşı ceddî yanına defnedilmiştir. Evladından biri Abdulkadir Bey’dir. (Mehmed Süreyya, **Sicill-i Osmani (Osmanlı Ünlüleri)**, Eski

İzzet, aşağıdaki beytinde yukarıda belirttiğimiz bilgiyi teyit etmektedir:

Ḥudā necl-i Necîb'îñ de seniñ gibi idüp mollā
Disünler bu daḡı aşlı gibi fahrü'l-kirām oldu (Kıt. 1/15)

Necîb Efendi

İzzet'in şiirlerinde en çok zikrettiği kişi Necîb Efendi'dir Necîb Efendi halasının oğlu olup, şarilik yönü de vardır. Bu durumu oğulları Ahmet ve Eşref'ten söz ettiği mesnevîsinin (M. 3) giriş ve sonuç kısmında onu anması, birçok gazelinde isminden söz etmesinden, şiirine tahmis yazmış (Thm. 7) olması (ki bu tahmiste Necîb Efendi'nin de Yenişehir'de yaşadığını anlamaktayız), bir mutavvel gazelinde (G. 156/1) devrinin şairlerini anarken evvela ondan söz etmesi, bir kıt'asında vefatına duyduğu üzüntüden söz etmesi (Kıt. 9) ve kendisinin de seyyid olması gibi birçok misalden anlayabiliriz. Bunun yanında kaynaklarda Selanik Müftüsü Seyyid Abdullah Efendi'nin oğlunun ismi de Necîb Efendi olarak zikredilmektedir. İzzet'in de Yenişehir-i Fener Müftüsü ve de seyyid olması; diğer taraftan Necîb Efendi ile bahsi geçen ilişkileri ve yine Seyyid Abdullah Efendi'ye kaside yazması gibi etkenler akrabalık ihtimallerini pekiştirmektedir. Her ne kadar Necîb Efendi, Necîb, Necîb Hâfız (T. 6/5'te şâirliğini vurgular), Hâfız Ali Necîb (T. 13/4'te h. 1228'de genç yaşta ölümüne duyulan derin üzüntü anlatılır) vb. andıkları kişilerin aynı kişi olduğundan emin olamasak da, bahsi geçen ilişkileri göz önünde bulundurmak gerekecektir.

Abdullah Efendi'nin oğlu Necip Mustafa Efendi'nin hakkında Sicill-i Osmani'de verilen bilgiyi şu beyitle teyit etmekteyiz:

“Necip Mustafa Efendi (Müftî-zâde) Selâniklidir. Abdullah Efendi'nin mahdûmu olup, müderris 1263 Ramazanında (M. Ağustos 1847) İzmir mollası, 1272 (M. 1856)'de

Yazıdan Yeni Yazıya), Nuri Akbayar (hzl.), Seyit Ali Kahraman (Eski Yazıdan Aktaran), C.4, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay., Haziran-1996.2003, s.1242-1243.

Şam mollası ve 1276 Rebiyülâhbirinde (M. Ekim 1859) Mekke pâyesi oldu. Bâdehû fevt olmuştur.”¹³⁶

Yukarıda bahsi geçen bilgiler, İzzet’in söz ettiği Selânik Müftüsü Abdullah Efendi’dir. Lakin İzzet’in divânında çokça ismini zikrettiği, birlikte çok vakit geçirdiklerini anladığımız ve şairlik yönü de bulan Necib Efendi mevcuttur. Bahsi geçen Necip Efendi Selanik Müftüsü Abdullah Efendi’nin oğlu olan mıdır yahut benzer isim ve tarihlerde yaşadığı bilgisine ulaştığımız ve aşağıya hayatı hakkındaki bilgileri aktardığımız Necib Efendi midir, yahut her ikisinin dışındaki bir kişi midir, şu an için emin olamamaktayız. Tezkirelerde Necip Efendi adı ile o tarihlerde yaşayan kişiler hakkında verilen bilgiler, kıyaslama yapabilmek adına ya sınırlı yahut uyumlu değildir.¹³⁷

Sicill-i Osmânî’de, yukarıda bahsi geçen isimlere benzer olarak, bu defa Abdullah Bey ve onun oğlu Necib Ahmed Bey’den söz edilmekte ve Seyyid Abdullah Bey’in Yenişehirli olduğu vurgulanmaktadır:

“Necib Ahmed Bey Yenişehirli Seyyid Abdullah Bey’in oğludur. Müderris, molla, Şevval 1256’da (Aralık 1840) Mısır mollası, 1258’de (1842) Medine mollası, Receb 1265’de (Haziran 1849) İstanbul payesi, Şevval 1271’de (Haziran-Temmuz 1855) Anadolu pâyesi ve Şa’ban 1275’de (Mart 1859) Rumeli pâyesi oldu. 12 Şevvâl 1285’de (26 Ocak 1869) vefat etti. Murad Paşa Camii’ne defnedildi. Yaşlı ve körlükle meşhur asil bir beydi. Oğlu Abdullah Tevfik Bey 12 Rebiyülevvel 1247’de (21 Ağustos 1831) vefat ederek adı geçen camide adaşı ceddî yanına defnedilmiştir. Evladından biri Abdulkadir Bey’dir.”¹³⁸

¹³⁶ Mehmed Süreyyâ, **Sicilli Osmanî Yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniyye**, C.IV / II, s.136.

¹³⁷ Necib : (ö. 1085/1674) Selanik’te doğdu. Asıl adı Mehmet’tir. Öğrenim gördü ve Rumeli’de kadılık yaptı. (Kay.: SA.,BEL.)

Necib (ö. 1113/1701-02) Edirne’de doğdu. Asıl adı Mehmet’tir. Damad-zade sanıyla tanındı. Öğrenim görüp Edirne’de müderris oldu. (Kay.:SAL., BEL)

Necib: (ö. 1118/1706) İstanbul’da doğdu. Asıl adı Mehmet’tir. Bahayî Efendi’nin kardeşi Yahya Efendi’nin oğlu olup Cezmi’nin küçük kardeşidir. Öğrenimini tamamladıktan sonra müderris oldu. Diyarbakır’a kadı tayin edildi. (Kay.: SA.,BEL.)

Necib: (ö. 1271 / 1854-55) İstanbul Eyüb’te doğdu. Asıl adı Mehmet’tir. Soyulcu-zâde Mustafa Efendi’nin oğlu olduğu için Soyulcu-zâde sanıyla tanındı. Mülazemetten sonra kadı ve müderris oldu. Sülüs ve nesihle üstattı. “Devhatü’l-Küttap” adlı eseriyle divanı vardır. (Kay.:SA.,SAL.,BEL.,FAT.)

Necib : Sultan III. Ahmed’in mahlasıdır. (Kay.: BEL.,SAL.)

(Haluk İpekten, Mustafa İsen, Recep Toparlı, Naci Okçu, Turgut Karabey, **Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, Ankara: Kültür ve Turizm Bak. Yay., 1998, s.330-331.)

¹³⁸ Süreyyâ, C.IV / II, s.456.

İzzet'in Necib Efendi'den söz ettiği bazı beyitlerini şöyle misallendirebiliriz:

İzzet Necib Efendi'nin yeni doğan bir evladı adına yazdığı tarih manzumesinde Necib Efendi'yi şöyle tarif etmektedir:

Bü'l-hikem ya'ni Necib Hâfız Efendi kim odur
Meclis-i fażl u hünerde ziver-efzâ-yı şudür (T. 6/2)

Zâde-i tab'ı gibi hâtır şikâr u dil-firîb
Mışra'-ı nazmı gibi mevzûn-şad u bî-kuşûr (T.6/5)

Yukarıdaki şiirden anlaşıldığına göre İzzet, Necib Efendi'nin hikmetli bir kişi olduğunu, hafız olduğunu (İzzet de hâfızdır), faziletli ve hünerli kişilerin meclisinde sevinçleri süsleyerek artıran bir kişi olduğunu; ve nazımla meşgul olan bir kişi olduğunu belirtir.

İzzet, Necib Efendi'nin bir şiirine tahmis yazmıştır (Thm. 7/10). Çeşitli gazellerinde de sıklıkla ondan söz eder:

'Arz itmek için Necibe 'İzzet
Hem-vâre gâzel-serâlarız biz (G. 56/9)

Lebîb Mehmed Efendi

Lebîb Mehmed Efendi'yi ayrı bir başlık ile incelememizin sebebi, onun kendi devrinde Encümen-i Şuarâ'ya liderlik etmesi ve devrinin şairlerine sahip çıkması; diğer taraftan da İzzet'in de ondan söz etmekle, devrindeki bu tür gelişmeleri takip ettiğini anlayabilmek maksadını taşımaktadır. Kaynaklarda şu tür bilgiler aktarılır:

Türk şâiri. (İst. 1785-ay. y. 1867). Özel öğrenim gördü, babasının bulunduğu mektupçuluk kaleminde görev aldı. Şumnu'da Mühimmatı Harbiye nezaretinde, daha

sonra da Şûrayı Babiâli ve Ziraat meclisinde çalıştı. Şiirde divan edebiyatı geleneğine bağlıdır. Ayrıca halk deyimlerine de şiirlerinde yer verir. Eserleri: Cevahiri Mülteka (Mültekanın İncileri), Divan, Tuhfe-i Vehbi şerhi, Tuğrai'nin Lâmiyetü'l-Acem (Acem Parıltıları) adlı kasidesinin Türkçe şerhi, Fuzulî'nin Sıhhat ve Maraz (Sağlık ve Hastalık) adlı Farsça risalesinin tercümesi.¹³⁹

...Lebib Efendi ilm ü irfan ile maruf olan ricaldendir. Mahmud Paşa Camii civarında Menge mahallesindeki konağına üdeba, şuara vesair erbab-ı marifet devam eder, ilmi ve edebi sohbetler edilirdi. Dâniş sahiplerini himaye eder, bilhassa müstaid gençlerin terakkisine çalışırdı. Şair Safvet'i yorgancı kalfalığından ve meyhane köşelerinden çıkarıp üdeba kafilesine katan odur.

Efendiyi pek sık ziyaret edenler arasında Ziya Paşa ve "Ceridei Havadis" muharriri meşhur Âlî gibi pek kıymetli edibler ve şairler vardır. Rical-i devletin ve erbab-ı kemalin kudemasından yaşlı başlı bir zat olduğu halde, 1277 senesi evahirinde (1861) Hersekli Arif Hikmet'in evinde toplanan Encümen-i Şuara'ya devam ederdi. Meclisine mülazemet edenlerden Lutfi Efendi, tarihinin basılmayan kısmında, efendinin vefatından bahsederken der ki: "Şuh-meşreb pîr-i civan-nüma, hüsn-i tabiat ve ülfet ve musahabette yektâ, meclisiyle iğtinam olunur bir şair-i bî-hemtâ idi. Hanedan-ı ehl-i beyte olan şiddet-i irtibat ve muhabbeti âsârı olarak her sene muharremü'l-haram duhulünde müstakilen beşer onar sahifelik matem-nameler tanzimini itiyad edinmişti."¹⁴⁰

İzzet, Lebib Efendi'nin ismini şu şekilde telaffuz eder:

Şâ'irlerin ser-âmedi şimdi *Necîbdîr*

Faḫr-ı hüner-verân-ı zamâne *Lebîbdîr*

¹³⁹ **Meydan Larousse**, Safa Kılıçoğlu, Nezihe Araz, Hakkı Devrim (hzl.), "Lebib Efendi", (1960 Librairie Larousse, Paris). C.7, İstanbul: Meydan Yayınevi. Meydan Gazetecilik ve Neşriyat Ltd. Şti., 1972, s.855.

¹⁴⁰ İbnü'l-Emin Mahmud Kemal İnal, **Son Asır Türk Şairleri (Kemalü's-Şuarâ)**, Hidayet Özcan (hzl.), Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay., 2000, C.III, s.1227.

Celâleddin Ali Paşa (Seyyid)

Kilislidir. Diyarbekir tarafında tahsil eyledi. Dersaâdet'e gelip Divan-ı Hümâyün kalemine girip bazı zevata divan kâtibi oldu. 1230 Şevvalinde (M. Eylül 1815) Anadolu muhasebecisi olarak bâdehû Niş Defterdarı ünvanıyla oraya gönderildi. Bîçarenin o esnada han köşesinde beklemekten zillet ve sefaletle imrâr-ı ömür eylediği mesmu-ı Şahane olmakla ilim ve fazlına hürmeten Kariha-ı Şahaneden olarak o senenin Zilhiccesinin on dokuzunda (M. 22 Kasım 1815) vezâretle Niş muhafızı oldu. 1231 (M. 1816)'de Vidin ve Niğbulu Valisi olup, 1232 Rebiyülevvelinde (M. Kasım 1822) Rumeli Valisi ve Serasker olduysa da o sene Rebiyülâhırının beşinde (M. 20 Aralık 1822) fevt oldu. Her fende bahse kâdir, emsali nadir, şair, münşî idi. Gayet hadîdü'l-lisân olup, ihvâniyle imtizac edemediğinden ilerleyememiş idi. Hademe-i şer'i tevkir ve cehele-i nüvvabı tahkir eyler idi. Bosna'da eşkiyayı te'dib ve itimâd-ı Şahaneyi teksîr etmiş idi. İdam ettirdiği adamların içinde mazınnadan biri olup, "hareket edemeyip, perde içine konulmadıkça can vermesin" diye beddua eyledi. Hareket edemeyip bir kapı perdesi içine bacakları konulmuş ve öylece teslim-i rûh etmiştir. Hastalığı ve vefatı Bosna'da olmağıla orada defnedilmiştir.¹⁴¹

İzzet'in Celâlî Paşa diye hitap ettiği Celâleddin Ali Paşa için yazdığı "nusret" redifli kasidesinde bir "zafer" den söz etmektedir. Zafer sedasının bütün zamanı doldurduğunu ve etrafta duyulduğunu, hatta bu sesin göğün en yüksek noktasına ulaştığını (K. 12/1); heyecan veren bu haberle gelen kafîle sebebiyle zafer çanlarının gönül kulağına ses verdiğini (K. 12/2) ve fitnenin karanlık zulmünün mahvolduğunu, âlemi zafer güneşinin parıltılarının kapladığını vs. belirtmektedir:

Maḥv olup hep eṣer-i z̤ulmet-i deycür-ı fiten
'Âlemi kapladı envâr-ı z̤ükâ-yı nuşret (K. 12/6)

İzzet, Celâlî Paşa'nın savaşıcılığını övmek için kır renkli aslanın tırnağını, zafer göklerinin gül nakşına benzetmekte; senk meydanlarını tertip eden kişinin o olduğunu vurgulamaktadır:

¹⁴¹ Mehmed Süreyyâ, **Sicill-i Osmanî Yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniyye**, C.II, Mustafa Keskin –Ayhan Öztürk –Ramazan Tosun (hzl.), İstanbul: Sebil Yayınevi, 1996, s.85.

Ya'ni düstür-ı gazâ-pîşe Celâlî Paşâ
Ki süm-i eşhebi gül-naqş-ı fezâ-yı nuşret

Odur ol ma'reke-perdâz-ı mağâzî ki hemân
Tîğıdır vâsîtatü'l-ıkd-ı beğâ-yı nuşret (K. 12/16-17-18)

İzzet, sıradan bir şairin onu methedemeyeceğini, bütün şairlerin bu işte aciz kalıp birbirlerinden bu işi yapmak konusunda ricacı olduklarını; nihayet kendisinin dil kılıcına sığınıp cevherini zaferin paslı metası eylediğini (K. 12/32) belirtir:

Degme bir şâ'ire maqđür degildir medhiñ
İdemez vaşfiñi her nâıka-zâ-yı nuşret

Medh-i zâtiñda gürüh-ı şu'arâ 'âciz olup
Birbirinden hep ider şimdi ricâ-yı nuşret (K. 12/30-31)

Burada bahsi geçen kişinin Celâleddin Ali Paşa olması yüksek olasılıklıdır. Bizi bu fikre sevk eden iki etken vardır. Birinci etken bahsi geçen kasîdenin, İzzet'in sonradan divanın son kısımlarına eklediği kasîde olmasıdır. Bu durum, bahsi geçen kasîdenin İzzet'in vefat tarihi olan H. 1237 tarihine yakın bir tarihte yazılmış olabileceği ihtimalini doğurmaktadır. Celâleddin Ali Paşa da 1232 tarihinde Rumeli Valisi olmuştur.

İkinci etken ise, aşağıya aktardığımız beyitte İzzet, Celâlî Paşa'nın kaleminden söz etmektedir ki Mehmed Süreyyâ, Celâleddin Ali Paşa'nın şiir ve inşâ ile de meşgul olduğunu belirtmişti. Bahsi geçen beyit:

Çalem-i vesme-keş-i ebrü-yı hûbân-ı kemâl
Raçamı zîb-dih-i hûsn ü behâ-yı nuşret (K. 12/22)

Hâşim Mehmed Efendi (Es-Seyyid)

Müderriş, Yenişehir mollası olup 1175 Cemaziyülevvelinde (M. Kasım 1761) fevt oldu. Eğrikapı’da medfundur.¹⁴² İzzet’in kendisinin de seyyid olması ve müftülük vazifesi, Hâşim Ağa’nın da Yenişehirli olup molla oluşu gibi etkenler akrabalık ihtimallerini pekiştirmektedir:

Ḥudā Hâşim Ağā maḥdūmı Seyyid ‘Ārif Ağāya
Virüb bir tıfl-ı meh-lālā vü Nāhid-i felek-vāye (T. 5/1)

Ferahla eyledi mālī dil-i cedd ü ebin ḥaḫḫā
Gelüb Seyyid Veliyyüddin-i İsmā’il dünyāya (1233) (T. 5/5)

Mahmud Paşa

Süleyman Paşa-zâde olup, Mîr-i mîrân olarak 1210 Recebinde (M. Şubat 1796) Yenişehir mutasarrıfı oldu.¹⁴³ İzzet’in söz ettiği Mahmud Paşa olduğundan emin değiliz. Lâkin tek yakın bilgi yukarıya aldığımız kayıttır. İzzet, “*Ḳaşıde-i Ḳudūmiyye der-Evşâf-ı Maḥmūd Paşa*” adlı kasidesinde Mahmud Paşa için şu sözleri zikretmektedir:

Şükr kim eyledi ‘umrāna teveccüh āḫir
Mülk-i dil Tırhala sancağı-veş olmuşdı ḫarāb (K. 3/3)
“Şükrolsun, gönül mülkü Tırhala sancağı gibi harap olmuştu da sonunda alaka gösterip mamur etti.”

Ber-ḫaraf itdi Ḥudā azlem-i ḫalḫu’llāhı
Ḳıldı irsāl anuñ yerine bir ‘ālī-cenāb (K. 3/9)
“Hüdā halkın üzerindeki zulmü kaldırdı. Onun yerine bir yüce insan gönderdi.”

‘Alem-efrāz-ı vegā ḫazret-i Maḥmūd Paşa
Ki olur dergehine nāşiye-sā heft ḫıbāb (K. 3/11)

¹⁴² Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmanî Yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniyye*, C.IV / II, s.224.

¹⁴³ Mehmed Süreyyâ, *Sicilli Osmanî Yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniyye* Yayına Hazırlayanalar: Mustafa Keskin – Ayhan Öztürk – Hamdi Savaş – Havva Kurt. C.IV / I, İstanbul: Sebil Yaymevi, 1997, s.392.

“Savaşta bayrak yükselten yüce Mahmud Paşa ki onun dergâhına yedi gök alın sürer.”

Haşminuñ kelle-i bî-devleti ğaltîde olur

Olmadan tîği daĥı ser-zede-i künc-i kırâb (K. 3/15)

“Daha kılıcı kınının köşesinden ucunu çıkarmadan düşmanın talihsiz kellesi kesilmiş olur.”

İzzet, Mahmud Paşa’yı övdüğü beyitlerinden sonra Tepedelenli Ali Paşa’nın başına geleceklerden söz etmektedir. Bu durum Mahmud Paşa’nın da devlete isyan eden Tepedelenli üzerine gönderildiğini düşündürmektedir:

Kim imiş tepedelen gördi *Tepedelenli*

Başına geleceği añladı ol hâne-ĥarâb (K. 3/16)

Namık Ali Paşa

Mora’da Aydonat’ta 1192 Şabanında (M. Ağustos 1778) tevellüd eyledi. Hurşid Paşa’ya bil-intisab kethüdâ vekaletinde bulundu. Himmetiyle 1236 Şevvalinde (M. Temmuz 1820) bâ-rütbe-i vezâret İnebolu Muhafızı oldu. 1237 Muharreminin beşinde (M. 2 Ekim 1821) Tırhala ilave edildi. 1238 Rebiyülâhirinde (M. Aralık 1822) İnebolu’da esir oldu. Bade’l-halas bir mahalle tebid edildi. 1240 Şabanında (M. Mart 1825) itlâk ile İnebahtı ve Karlı ili Muhafızı oldu. 1243 (M. 1827)’de Hamid Mutasarrıfı, 1244 (M. 1828)’te Bosna ve bâdehû Vidin Valisi ve 1247 Recebinde (M. Aralık 1831) azledilip 1253 Recebinin yirmi yedisinde (M. 27 Ekim 1837) fevt oldu. Ehl-i dil ve idare-i Umûra kâdir şâirdir. Mahdumu Mehmed Behçed Bey Mektubi-yi sadr-ı Âliden yetişip, zaptiye meclisinde azâ olmuştu. Evâhir-i asr-ı Sultan Abdul Mecid Hâniye yetişti. Şiir inşadına kâdir idi.¹⁴⁴

İzzet, Ali Namık Paşa’nın Tırhala’ya görevlendirilmesi üzerine yazdığı bir tarihte evvela II. Mahmud dönemine vurgu yapmış, akabinde Ali Namık Paşa’nın görevlendirildiği yıla tarih düşmüştür:

¹⁴⁴ Mehmed Süreyyâ, *Sicilli Osmanî Yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniyye*, C.IV / II, s.127.

Ḥān Maḥmūd-ı felek-eyvānî
Eyledi ‘adli cihāmı terfîh (T. 1/1)

‘Ali Nāmîḳ Begi şāh itdi vezîr
Eyleyüb Tırḥala cāhın tevcîh (1236 – 1237) (T. 1/7)

Rüşdî Mehmed Paşa

Erzurum ulemasından Seyyid Ali Efendi’nin mahdumudur. Kitabetde çalışıp 1198 (M. 1784)’te Halep’e gelerek Halep valisi tarafından bazı hizmetlerde istihdam olundu. Bâdehû bir müddet mektubculuk ile bazı vüzerâ yanında ve Ferruh Ali Paşa divan kitabetinde bulundu ve hocalık ihsan buyruldu. Dersaâdet’e geliğ Mısır Ordusunda nüzul emanetinde bulunup Fransızlar’a esir olması hatası üzerine 214 (M. 1799)’te Sakız Ceziresi’ne nefy edildi. Avdetde bazı vüzeraya Kapu kethudâsı ve Selânik mübayaacısı ve 221 (M. 1806)’de Yeniçeri kâtibi ve 222 (M. 1807)’de Tevkiî ve 224 (M. 1809)’te Sofya nazırı olup Şevvalinde (M. Eylül 1809) Başmuhasebecisi olup bâdehû mazûl kaldı. 227 Ramazanında (M. Eylül 1812) vezâretle Sadaret kaymakamı olup 229 Muharreminin yirmi dördünde (M. 17 Ocak 1814) azlile Gelibolu’ya nefyedildi. Şevvalde (M. Eylül 1814) Silistre Valisi olup 232 Rebiyülevvelâhirinde (M. Şubat 1817) Vidin ve 34 Şevvalinde (M. Temmuz 1819) Bosna Valisi olup 35 Saferinde (M. Kasım 1819) ref-i vezâretle İskece’de ikamete memur oldu. *Bâdehû Tepedelenli Ali Paşa’nın oğulları üzerine memur olmakla vezâreti iade olunmuştur. Ve 236 Zilhiccesinde (M. Eylül 1821) harben onlardan Muhtar ve Salih Paşaları ifna eylemiş olmasıyla kendisine mükafaten Sofya muhafızlığı ile Ankara ve Kangırı Sancakları verilip 1237 Şabanında (M. Nisan 1822) Sofya’da vefât eylemiştir.* Alim, fazıl, müdebbir, mutasarrıf idi. Oğlu Muammer Paşa’dır. Sadaret Kaymakamlığına meşhur İbrahim Refet Efendi tarifiyle bağdeten davet olunması ehliyet ve ruiyyetine derece kıymeti olduğunu efhâm eyler.¹⁴⁵

¹⁴⁵ Mehmed Süreyyâ, **Sicilli Osmanî Yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniyye**, C.II, s.423.

İzzet, kendisi hakkında yazdığı bir kasîdede Rüşdü Paşa ismini şu şekilde zikretmektedir:

Zîver-i şadr-ı ‘alâ hazret-i Rüşdî Paşa
Ki nazîrin göremez dîde-i çarḡ-ı devvâr (K.2/8)

Tâhir Mehmed Efendi (Kadı-zâde)

Müderriş, 229 (M. 1814)’da Yenişehir-i Fenar mollası ve o sene Cemaziyühâhırında bilâd-ı erbaa, bâdehû Mekke pâyesi olmuştur. 233 Cemaziyühâhırında (M. Nisan 1818) İstanbul kadısı ve 38 evâhirinde (M. 1823) Anadolu pâyesi, 240 Zilkadesinin on dördünde (M. 1 Temmuz 1825) Anadolu kadıaskeri oldu. 1241 Rebiyühâhırının on üçünde (M. 25 Kasım 1825) şeyhülislâm oldu. 1243 Şevvalinin yirmi ikisinde (M. 7 Mayıs 1828) azl olundu. 1254 Recebinin yirmi yedisinde (M. 16 Ekim 1838) vefat etti. Eyüb’de medfundur. Âlim, fâzıl, müstakim, sadık idi. Asâkir-i nizamiyenin ihdasında îfâ-yı hüsn-i hizmet etmiştir. Kethudâsı kudâtta Hacı Emin Efendi 1261 Cemaziyühâhır guresinde (M. 6 Haziran 1845) fevt oldu.¹⁴⁶

İzzet, Tâhir Edendi’den şu şekilde söz eder:

Ṭâhir Efendi-râ yekî ferzend-i zîbâ-rüyeḡî
Ṭıfl-ı hilal-ebrüyeḡî geşte künün gehvâre-zîb (T. 14/4)
“Bu gün Ṭahir Efendi’ye güzel yüzlü bir oḡul, hilal kaşlı bir çocuk beşik süsü oldu.”

Reftest bâ-menḡûta in mıṣra’ zi-‘İzzet târiḡeş
Ân ki zi-‘ırḡ-ı ṭâhirest şüd Mîr Aḡmed-veş nesîb (1227) (T. 14/6)
“İzzet’ten gelen bu menḡût mısra onun tarihidir. Temiz bir soydan geldiḡi için Mir Ahmet gibi soylu oldu.”*

¹⁴⁶ Mehmed Süreyyâ, *Sicilli Osmanî Yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniyye*, C.III, s.279.

* Ebced hesabında sadece noktalı harflerin hesap edilmesiyle yapılan bir tarih çeşididir.

Zeynelâbidin Bey

Müderri Osman Paşa mahdûmudur. Yenişehir vücuhundan olarak kapıcıbaşı olmuşdu. Kıdemi hasebiyle mir-alem olup Dersâdet'e getirilip 1228 sadaret kethudâsı oldu. 1236 Cemaziyülevvelinin on üçünde (M. 16 Şubat 1821) fevt oldu. Zeyrek'de pederi yanında defnedilmiştir. Ruscuklu Celebi Ağazâde Zeynelabidin Bey bin Süleyman Feyzi Bey 1235 (M. 1820)'de vefat edip Doğancılar'da defn edilmiştir.¹⁴⁷

Yukarıdaki kayıta bahsedilen Zeynelâbidin Bey'in İzzet'in söz ettiği kişi olduğu kat'i olmamakla beraber, bilgilerin benzeşmesi yönüyle dikkate almış bulunuyoruz. Bilhassa Sicilli Osmânî'de belirtilen Zeynelâbidin Bey'in kethüdâ olduğu tarih kaydı ile İzzet'in söz ettiği tarihler birbirine yakın tarihlerdir. . İzzet, Zeynelâbidin Bey ismini şu şekilde zikretmiştir:

Şehriyâr-ı cem-ğadem sultân-ı Mağmudu'ş-şiyem
Māye-i emn-i ümem zıl-efken-i fark-ı enām (Tarih 3/1)

Kethüdâlık mesned-i vâlâsı da muhtâc idi
Bir müdir-i zât-ı dâniş-pervere olsun mağâm (Tarih 3/7)

Cevheriden düşdi bî-külfet bu târih-i laîf
Oldı Zeyne'l-'âbidin Beg kethüdâlıkla be-kâm (1231) (Tarih 3/21)

¹⁴⁷ Mehmed Süreyyâ, *Sicilli Osmanî Yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniyye*, C.II, s.480.

2.3.4.2. Genel Tarihî Şahsiyetler

Beyzavî (Beyda, Şiraz bölgesi, ? – Tebriz, 1291)

Beyzâvî, Abdullah bin Ömer, İnan'da şafî mezhebinin tefsir ve kelam bilginiydi. İlk öğrenimini Şiraz'da babası İmameddin Ömer bin Muhammed'den gördü. Bir süre kadılık yaptıktan sonra Tebriz'e yerleşti. Başlıca eserleri: Envar-üt-Tenzil ve Esrârü't-Te'vil, Tevâli'l-Envâr ve Metâli'l-Enzâr, Minhacü'l-Vusûl ilâ İlm-ül-Usûl, Lübb-ül-Lübâb fî İlm-i'l-İrâb, Nizamü't-Tevârih'tir.¹⁴⁸

İslami ilimlerin hemen hepsine dair bir çok eser telif ederek "allâme" unvanını kazanan Beyzavî'nin güçlü bir ilmi şahsiyeti vardır. Hayatından bahseden müellifler onun ileri derecede ilmî kabiliyete ve geniş bir küştüre sahip olduğu hususunda ittifak etmişlerdir. Daha çok tefsir, kelam, fıkıh ve usûl-i fıkıh sahasında meşhur olmuştur.¹⁴⁹

İzzet, Selanik Müftüsü Esseyyid Abdullah Efendi'nin Yenişehir'i ziyaretinde ona hitâben yazdığı kasîdede "Hikmetlerin kaynağı, uluların kendisine danıştığı hâkim. Çünkü Yenişehir'e Kadı Beyzâ hükmetmektedir." diyerek, Beyzâvî ismine atıfta bulunur:

Yenbû'-ı hikem hâkim-i dânişver-i efham

Hükm itmede çün Kâdi-i Beyzâ Yenişehir'e (K. 4/21)

Cafer b. Yahyâ (767 - 803)

Abbâsîlerin ünlü vezirlerini yetiştiren Bermekîler ailesindedir. Hârünü'r-Reşidin hocası ve sonra veziri olan Yahyâ'nın oğlu Câfer, yazısının güzelliği, güzel konuşması, güzel giyinişi ve münecciğimliği ile şöhret kazanmıştır. Halife Hârünü'r-Reşid'e çok bağlı olan Câfer, ondan hiç ayrılmamış, tayin edildiği vilayetlerde valilik yapmayarak oraları müsellimlerle idare etmiştir. Hârünü'r-Reşid, oğlu el-Me'mun'un terbiyesini bu

¹⁴⁸ **Meydan Larousse**, Safa Kılıçoğlu, Nezihe Araz, Hakkı Devrim (hzl.), "Beyzavî", (1960 Librairie Larousse, Paris). C.2, İstanbul: Meydan Yayınevi. Meydan Gazetecilik ve Neşriyat Ltd. Şti., 1969, s.346.

¹⁴⁹ Yusuf Şevki Yavuz, "Beyzavî", **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.6, İstanbul: T.D.V.V.Yay., 1992, s.100.

çok sevdiği dostu Câfer'e tevdi etmişti. Hârünü'r-Reşid'e vezirlik yapıp yapmadığı kat'i şekilde bilinmemekle beraber Câfer'in Hârünü'r-Reşid üzerindeki kuvvetli nüfuzu, halife adına bastırılan paralarda onun isminin de bulunmasıyla anlaşılır.¹⁵⁰

Cömert bir insan olan Câfer, şairleri, mûsikişinas, edip ve alimleri daima himâye etmiştir. Belâgati ve edebi üslubunun mükemmelliğiyle devrinin önde gelen edipleri arasında yer alıyordu. Adına altın ve gümüş sikkeler bastırmıştır.¹⁵¹

İzzet, Câfer ismine şu iki beytinde atıfta bulunur:

Zîver-i şadr-ı alâ ziyet-i bezm-i küberâ

Zübde-i ehl-i seḫâ-münsî-i nâm-ı Ca'fer (K. 6/9)

¹⁵⁰ **Türk Ansiklopedisi**, "Câfer b. Yahyâ", C.18, Ankara: M.E.B.Yay., 1958, s.179.

Ayrıca, Cafer b. Yahya hakkında, Türk Ansiklopedisi'nde şu bilgiler verilmeye devam eder:

C., 792-793'te Mısır valisi tayin edilmiş ise de, ertesi sene azlunmuştur. Bundan sonra Suriye'deki ayaklanmaları bastırmak için oraya gönderilmiştir. Asayişin temin edip döndükten sonra Horasan ve Sicistan valisi olmuş, 20 gün sonra yerine İsa b. Cafer getirilmiştir.

c., ilk yıllarda devlet işlerinden halifenin annesi Hayzurân'a malumat vermekle vazifelenirilmiş, onun ölümünden sonra genç C.den mühür almıştır.

Hârünü'r-Reşid C.e kızkardeşi Abbese'yi vermiş, sonra pişman olup aralarında karı kocalık münasebetini men etmiştir. Fakat Abbese'nin C.den hamile kalması, hükümdarın hapsediği Horasanlı Şif asilerin başı Yahya'yı C.in serbest bırakması, yine halifenin zevcelerinden Zübeyde'nin oğlu Emin'in velahtlığı meselesi, hükümdarı hiddetlendirmiştir. C. 29 Ocak 803 tarihinde öldürülmüş, başı ve gövdesi ayrı ayrı Dicle köprülerinde asılmıştır.

¹⁵¹ Hakkı Dursun Yıldız, "Cafer b. Yahyâ el-Bermekî", **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.7, İstanbul: T.D.V.V.Yay., 1993, s.4.

Ayrıca, Cafer b. Yahya hakkında, TDV İslam Ansiklopedisi'nde şu bilgiler de verilmeye devam eder:

...Ca'fer çocukluk ve gençlik yıllarını Abbasi sarayında geçirdi ve devrin önde gelen kişilerinden çeşitli konularda faydalandı. Çok iyi yetişmesi ve sahip olduğu edebi kültür sayesinde Halife'nin gözdesi oldu...Mısır valisi Musa b. İsa zalimce davranışları sebebiyle azledildi ve yerine Ca'fer Mısır'a gitmeyip yerine babasının tavsiyesi üzerine Ömer b. Mihrân'ı gönderdi.

Mısır valiliği bir yıl kadar devam eden Ca'fer daha sonra Bağdat'a döndü...Ca'fer b. Yahyâ'nın tayin edildiği valilik görevlerinde Bağdat'tan uzun süre ayrı kalamaması halife ile olan yakınlığından kaynaklanmaktadır. Ca'fer halifeye her hususta yardımcı oluyor ve bazen ona vekalet bile ediyordu. Dîvân-ı Resâil'de halife adına yazılacak mektup ve fermanları kaleme alıyor ve bazı mahkemelerde hazır bulunuyordu. Bu mektup ve fermanlarda kullandığı edebi dil ve ayrıca hukuk bilgisinin derinliği herkesin dikkatini çekiyordu... Ca'fer b. Yahyâ Horasan valiliğinden ayrılınca bir süre berid teşkilatının ve darphane ile trâz atolyelerinin başına getirildi. Bu idari görevlerinin yanında velaht Me'mun'un hocalığını da yaptı. Me'mun Horasan valiliğine tayin edilince Ca'fer de ülkenin doğu eyaletlerinin idaresinde söz sahibi oldu. Aynı şekilde halifenin diğer oğlu Emin batı eyaletlerinin valiliğine getirilince onun hocası ve Ca'fer'in ağabeyi Fazl da ülkenin diğer yarısını kontrol altına almış oldu. Böylece devlet idaresi babaları Vezir Yahya sayesinde merkezde, oğulları sayesinde de eyaletlerde Bermekîler'in eline geçmiş bulunuyordu... 186 (802) yılında hacca giden halife yanına oğullarını, vezirini ve oğullarının hocalarını da almıştı. Hac dönüşünde halife Enbâr yakınında Umr'da konakladı. Mesrûr el-Hâdim'e Ca'fer b. Yahyâ'nın derhal idam edilmesi emrini verdi. Bu emir üzerine Ca'fer idam edildi. (I Safer 187 / 29 Ocak 803). Babası Yahya ile kardeşleri de hapse atılarak Bermekî ailesinin iktidarına son verildi. Ca'fer b. Yahyâ'nın aniden idam edilmesi kaynaklarda halifenin kız kardeşi Abbâse ile olan gizli aşk macerasına bağlanmaktadır. Ancak Ca'fer'in idamını Bermekîlerin bertaraf edilmesinden ayrı düşünmek ve yalnızca bu sebebe bağlamak mümkün değildir.

“Sadrazamların süsü, büyükler meclisinin ziyneti. Cömerliğin en halisi olan Câfer namı kişi.”

‘Ahd-i cūdında anıñ Hâtem ü Ma‘n u Ca‘fer

‘Acabâ hâtıra dirler mi hutür eyleyelim (K. 7/17)

“Hatem, Ma‘n ve Câfer onun cömertlik sözündedir. Acaba akla getirsek, hatırlasak buna hâtıra derler mi ?”

Cerîr b. Atıyye b. el-Hatafâ (Huzeyfe) et-Temîmî (ö.110 / 728 [?])

Emeviler devrinde eski üslubu devam ettiren üç büyük şairden biridir.

Çağının ünlü şairleri Farazdak ve Ahtal ile atışmaları ünlüdür. Irak valisi Haccac’ı kasidelerinde methetmiştir ve onun vesilesiyle Halife Abdülmelik’in sarayına girdi. Halife Ömer b. Abdulaziz döneminde de sarayda bulundu ve iltifata mazhar oldu... Kolaylıkla ve irticâlen söylediği lirik şiirlerinde edebi sanatları rahat kullanırdı. Üslubu sağlam, dili açık, tekellüften uzak ve ahenkli olduğundan şiirleri kolayca ezberlenir ve dillerden düşmezdi...¹⁵²

Sadece hicviyeleri değil kasideleri ve gazelleri de başarılıdır. Hâlîde isimli hanımına ithâfen yazdığı “Kasîdetü’n-nûniyye” si meşhurdur.

İzzet, Cerir ismine şu şekilde atıfta bulunmaktadır:

‘İzzet Necîb-i nükte-vere kim virir cevâb

Âşâr-ı kilki ğıbta-fezâ-yı Cerîr iken (G. 125/5)

“İzzet, kaleminin eserleri Cerîr misali imrendirirken nüktedan Necîb’e kim cevap verebilir.”

¹⁵² Zülfikar Tüccar, “Cerir b. Atıyye”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.7, İstanbul: T.D.V.V.Yay., 1993, s.412.

Hâfız-ı Şirâzî, Hâce Şemseddin Muhammed (ö. 792/1390 [?])

İran'ın önde gelen lirik şairlerindendir. Öğrenimi sırasında Kur'an-ı Kerim'i ezberlediği için "Hâfız" lakâbını almıştır. Dini ilimlerin yanı sıra başta Arap edebiyatı olmak üzere çok iyi bir edebiyat kültürü de aldığı şiirlerinden anlaşılmaktadır. "Ayyâr"ların etkisi altında kalmıştır. Rind de denilen bu kalender-meşrep insanların hayat tarzları o dönemde sadece Hâfız'ı değil bazı alimleri ve tasavvuf erbâbını da etkilemiştir. Gazelleriyle şöhrete ulaşmıştır. Hâfız'ın şiirlerindeki âhenk ve akıcılık yanında dilinin sade, tekellüfsüz ve veciz olması şöhretinin en önemli sebeplerinden biridir. Her türlü ilmî, ahlakî felsefî mazmunları ihtiva eden gazellerinde değişik vezinler kullanan Hâfız, şiirlerinde bir çok edebi sanata yer vermesine rağmen mânâ ve ifâdeyi bu sanatlara boğmamıştır. Her ne kadar gazelleri sehl-i mümteni gibi görünse de bu şiirleri anlamak için bir çok şerh yazılmıştır. Hâfız divanı Türkiye'de Mesnevî ve Gülistan'dan sonra en çok okunan Farsça metinlerin başında gelir. Hem Fars dilinin hem de belâgat konularının öğretiminde ezberletilen şiirler arasında Hâfız'ın şiirlerinin önemli yeri vardır. Köprülü, saz şarilerinin bile Sa'dî gibi Hâfız'a da yabancı kalmadıklarını söyler. Dîvân edebiyatının İran tesiri altında kalmış olmasıyla ilgili tenkidve değerlendirmeler çok defa Hâfız tesirine bağlanır. Özellikle Şeyhî ve akabinde Ahmed Paşa'nın gazellerinde Hâfız'ın gazellerine benzerlikler vardır. Bâkî, Hâfız'ın gazellerine Farsça tahmîs ve nazîreler yapar. Nef'î ise usta bir şâir olmak için önünde Hâfız gibi büyük bir engeli aşmak gerektiğini ima eden mısralar vardır. Ziyâ Paşa Harâbât'ın mukaddimesinde gençliğinde Hâfız'ı okuduktan sonra ufkunun genişlediğini söyler. Hâfız divanına olumsuz bir bakış açısı Mehmet Akif'te görülmektedir. Süleymaniye Kürsüsü'ndeki vâiz, Hâfız dîvânının, "Gönül incitme de keyfin neyi isterse becer" şeklinde ahlaksızlığa cevaz veren bir fetva kitabı haline geldiğinden şikayet eder. Yahyâ Kemal ise "Rindlerin Ölümü" adlı şiirinde alegorik bir ifadeyle Hâfız'ın ebediliğine işaret etmektedir. Hâfız divanı şerhler dışında, Türkçe'ye ilk defa Abdülbâki Gölpınarlı tarafından tercüme edilmiştir. (İstanbul 1944).¹⁵³

İzzet, "yâ hâfız" redifli bir gazelinde yanakları gül gibi olan bir nazlı güzelin gecedin sabahlara kadar kendisine eziyet çektiğinden dem vurur. Ayrıca, İzzet'in de hâfızlık sıfatına hâiz olması, bu şiirini daha da mânidar kılmaktadır. Böylece burada bahsi geçen

¹⁵³ Tahsin Yazıcı, "Hâfız-ı Şirâzî", **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.15, İstanbul: 1997, s.103, 104, 105, 106.

“Hâfız” hitabıyla hem kendi kendisini veya herhangi bir şahsı muhatap etmekte, hem de meşhur Hâfız-ı Şirâzî’ye atıfta bulunmaktadır:

Yanağı gül gibi bir şiveli zibâ hâfız

Bize çekdirmede şeb-tâbe-seher yâ hâfız (G. 67/1)

Gazelin devamında bahsi geçen güzelin hususiyetlerini tasvir eden İzzet, “Gerçi konuşma sırasında çokça tebessüm eder fakat kimsenin yanına yaklaşıyor, Hâfız” ki “Bu gülmeleri ve güzelliği bu şekilde kalırsa sonunda bizi de divâne eyleyecek, Hâfız. (Bizi de Hâfız gibi divâne eyleyecek.)” demektedir.

Gerçi eşnâ-yı tekellümde tebessümler ider

Kimseniñ yanına yaklaşıyor ammâ hâfız (G. 67/6)

Böyle kalursa eger behcet ü hüsni ‘İzzet

‘Âkıbet eyleyecekdir bizi şeydâ hâfız (G. 67/7)

Hâkânî, Fazluddîn İbrâhim Bed’îl bin Ali Şirvânî (1126 - 1199)

İran edebiyatının en büyük şairi olarak kabul edilmektedir. Hâkânî bir şiirinde: “Söz iklimi için benden iyi padişah yoktur. Yeryüzünde şairlerin hükümdarlığı bana teslim edildi.”¹⁵⁴ demektedir. İzzet de, onun bu meşhur sözüne telmihle:

İzzet, “Eğer Hâkânî, senin şiirindeki bu güzelliğin azametini görseydi, nazım mülküne hâkân olan budur, derdi.” diyerek Hâkânî ismine atıfta bulunur:

Görse bu kerr ü fer-i Şevket-i şi’riñ bî-şek

Dirdi Hâkânî budur milket-i nazma hâkân (K. 5/27)

¹⁵⁴ **Türk Ansiklopedisi.** “Hâkânî”, C.XVIII, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1970, s.321.

Ma'n b. Zâida Ebu'l-Vâlid El-Şeybânî

Kumandan ve vali. Emevîler devrinde Ma'n Irak hakimi Yezîd b. Ömer b. Hubayra'nın hizmetinde idi ve bilhassa Ali taraftarı âsî Abdullah b. Muâviye ile Abbâsî kumandanlarından Kahtaba b. Şabîb'e ve oğlu el-Hasan'a karşı da mücadelelere katıldı. Bu yüzden el-Mansur'un gazabına uğradı ve İbn. Hubayra katlinden sonra Abbâsîlerin intikamından kurtulmak için, saklanmak mecburiyetinde kaldı. Fakat Râvandîler el-Hâşimîya'ya giderek (muhtemelen 141-758/759) reislerini hapsedirmiş olan halifenin sarayına hücum etmke istedikleri zaman, Ma'n saklandığı yerden çıktı ve kendi taraftarlarıyla beraber, âsîleri terk ederek, el-Mansur'u kurtardı. El-Mansur'da onu derhal affetti ve ona Yemen'in valiliğini verdi. Yemen'de Ma'n kendi kabilesi Banî Rabî'a'ya mensup olanları himaye etti ve Yemenlilere son derece sert muamelede bulundu. Rivayete göre 151 (768/769) senesinde Yemen'den Sicistan'a gönderildi ve oğlu Zâida onun yerine Yemen vâlisi tayin edildi. Bir müddet sonra muhtemelen ertesi sene Ma'n, tamirat işi ile meşgul ameleler arasına karışmış ve böylece evine kadar girmiş olan birkaç hâricî tarafından Bust'ta öldürülmüştür. Ölüm tarihi olarak, yalnız 152 senesi değil, 151 ve 158 seneleri de gösterilir. Bununla beraber, Yemen menşei bir rivayete göre, önce Azerbaycan'a, sonra Sicistan'a gönderilmiştir.¹⁵⁵

Man b. Zâida, Yüce Allah'ın, yerilmiş gazabdan kurtulma lütfuna maz-har kıldığı ve kendisine tahammülkârlık (hilm), teenni ile hareket etmek ve geniş kalplilik verilmiş kimselerdendir. Bedevi Araplardan birisi onu kızdırmaya çalışmış ve bu uğurda bütün gücünü ortaya koymuş olmakla birlikte başarılı olamamıştı. [16] Bir topluluk kendi aralarında Ma'n'ın yaptıklarını ve cömertlik ve keremine dair haberlerini [17] hayranlıkla dile getirip, sahip olduğu ağırbaşlılıktan, ileri derecedeki tahammülkârlığından, yumuşaklığından söz ettiler, bu hususta alabildiğine ileri gittiler. Bedevi bir Arap kalkıp, kendi kendisine, onu kızdıracağına dair söz verdi. Ancak böyle bir şeyi yapamayac ağını, yapabildiği takdirde kendisine yüz deve vereceklerini söylediler.

¹⁵⁵ K. V. Zettersteen, "Ma'n b. Zâida" *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: M.E.B. Yay., C.7, s.276.

Bunun üzerine bedevi Arap bir deve kesti, devesini soydu. Deriyi tersyüz ederek ona büründü ve bir bölümünü de ayakkabı ile ayağına geçirdi. Bu vaziyetiyle Ma'n'ın huzuruna girdi ve şöyle demeye koyuldu:

"Hatırlar mısın, büründüğün yorganın bir koyun derisi olduğu zamanlan
Ve giydiğin ayakkabıların deve derisi olduğu zamanı ?"

Ma'n: "Evet hatırlıyorum, hiç de unutmam.", diye cevap verince bedevi Arap:

"Sana mülk vereni tenzih ederim ve taht üzerinde oturmayı öğreteni"

Yine Ma'n şu cevabı verdi: "Şüphesiz Allah dilediğini aziz eder, dilediğini de zelil eder." Bu sefer Bedevi Arap şöyle dedi:

"Bir ömür boyu yaşayacak olsam dahi, Ma'ria emir unvanı ile selam verecek olsam, müslüman olmayayım."

Bu sefer Ma'n şöyle dedi: "Selam vermek bir hayırdır, onu terketmen de de bir zarar yoktur." Bu sefer bedevi şu beyiti okudu:

"Senin bulunduğun bu ülkeden gideceğim, Velew ki zaman fakire zulmeder olsa bile !"

Ma'n şu cevabı verdi: "Bulduğun yerde kalırsan hoş safa kalırsın, fakat bizi bırakıp gidersen, yolun açık olsun." Yine bedevi şu beyiti okudu:

"Ey nâkisa (nakisa eksik, zaide ise fazla demektir) oğlu, cömertlik et, bana bir mal ver. Çünkü ben yola koyulmaya karar verdim."

Bu sefer Ma'n şöyle dedi: "Buna yolculuğun ağır sıkıntılarını hafifletmek üzere bin dinar veriniz." Bedevi bu bin dinarı aldıktan sonra şu beyitleri söyledi:

"Senin bu verdiğin pek azdır ve şüphesiz ki ben

Senin çokça mal vereceğini umarım

Sen tekrar aynı bağış yap çünkü,

Bu hükümdarlık kendiliğinden gelip seni buldu

Ne aklından dolayı, ne de aydınlık

Görüşünden dolayı bunu elde etmedin."

Ma'n yine şöyle dedi: "Haydi bizden razı olsun diye ona bir bin dinar daha veriniz, dedi." Bu sefer bedevi ona doğru yaklaşıp önünde yeri öptü ve şöyle dedi:

"Allah'tan dilerim ki, uzun bir ömür versin sana. Çünkü senin yaratıklar arasında bir benzerin yoktur. Gerçekten sen cömertsin ve lütufkârsın. Ellerinin cömertliği, coşkun bir deniz gibidir."

Bu sefer Ma'n şu emri verdi: “Adam bizi hicvetti diye biz buna iki bin dinar verdik. Haydi bizi övdüğü için dört bin dinar verilsin.”

Bedevi dedi ki: “Babam sana feda olsun ey emir, ben de feda olayım. Sen gerçekten eşsiz bir tahammüle sahipsin. Cömertlikte de sen çağının bir tanesisin ve şüphesiz senin çok yüksek bir ahlâkın vardır. Gerçekten senin sıfatların ile ilgili söylenenlerin kimini tasdik ediyor, kimini yalanlıyordum. Fakat seni denedikten sonra, habercilerin verdiği haberlerin az olduğunu anladım ve bu konudaki kesin inancım, zayıf şüphelerimi giderdi. Bu yaptıklarına beni iten tek husus ise, seni kızdırmam karşılığında bana verileceği vadolunan yüz deveden başka birşey değildir.

Bu sefer emir ona şu cevabı verdi: “Yaptığından dolayı seni kınayacak değilim. Daha sonra yarısı ona vadolunanlar karşılığında, diğer yarısı da ona bağış olmak üzere ikiyüz deve verilmesini istedi. Bedevi ona dua ederek bağışları dolayısıyla teşekkür ederek ve son derece ağır başlılığına, teenni ile hareket edişine hayran olarak yanından ayrılıp gitti. [18]. ([16] Bu olay Fâyiz Musa Ebu Şeyhe'nin Ricâlun ve Mevâkif adlı eserinden nakledilm iştir. [17] Araplann cömert şahıslarının en ünlülerindendir. Emevi ve Abbasi döneminde yetişmiştir. Mansur onu Sicistan emiri olarak, tayin etmiş, orada ikamet etmiştir. Daha sonra orada 151 H. yılında suikast ile öldürülmüştür. [18] Bahru'I-Edeb, 111, 263; Kısasu'l-Arab, 111, 243. Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 184-186.)¹⁵⁶

İzzet Ma'n ismini şu şekilde zikreder:

‘Ahd-i cūdında anıñ Hâtem ü Ma'n u Ca'fer

‘Acabâ hâtırâ dirler mi huṭūr eyleyelim (K. 7/17)

“Hatem, Ma'n ve Câfer onun cömertlik sözüdedir. Acaba akla getirsek, hatırlasak buna hâtıra derler mi ?”

¹⁵⁶ Ma'n B. Zaide, <http://musluman.biz/php/index.php?topic=12703.0:wap> (18 Aralık 2013)

Sahbân el-Vâilî (ö. Milâdî VIII. yüzyıl sonları)

Sahbân b. Züfer b. İlyâs el-Vâilî el-Bâhilî, Araplardan olan Vâil kabilesinin hatip ve şairidir. Hem câhiliyye devrinde hem İslâmî dönemde hitabet, fesahat ve belâgatıyla meşhur oldu. Sahbân el-Vâilî özellikle “Manzum söz söyleme” kabiliyetiyle meşhurdur ki İzzet de hakkında benzetme yaptığı kişiyi “kuvvet-i tab” kavramı ile över.

Sahbân el-Vâilî'nin bir diğer özelliği de hitabet esnasında bir âsâya yaslanma geleneğini başlatmasıdır.¹⁵⁷ Buradan hareketle “Kuvve-i tab” kavramındaki ‘kuvve’ kelimesinin bir cisme kuvvet uygulamak, yüklenmek gibi anlamlarını da değerlendirdiğimizde, Sahbân el-Vâilî'nin bu yönüne de bir çağrışım yapıldığı kanaatine varabiliriz:

Saňa tâ rûz-ı ezel eylemiş i'tâ Mevlâ

Zür-ı endîşe ile kuvvet-i tab-ı Sahbân (K. 5/4) “*Mevlâ sana ta ezelden Sahbân'ın düşünme ve manzum söz söyleme kabiliyetini vermiş.*”

Sîbeveyhî (ö. 180 / 796)

Arap dil bilginidir. Sîbeveyhi kelimesinin aslı Farsça "sîbôyeh" olup “küçük elma” anlamına gelir. Çocukken yanaklarının kırmızı olması veya “sîbeveyhi” denilerek okşanması dolayısıyla kendisine bu lakabın verildiği kaydedilir.

Muhtemelen Halîl b. Ahmed'in vefatının ardından Bağdat'a davet edilerek Kûfe nahiv mektebinin lideri ve Hârûnürreşîd'in saray hocası olan Ali b. Hamza el-Kısâî ile münâzarada bulundu. Vezir Yahyâ b. Hâlid el-Bermekî'nin huzurunda yapılan münazara başlamadan önce Sîbeveyhî, Kisâî'nin öğrencileri Yahyâ b. Ziyâd el-Ferrâ, Muhammed Sa'dân, Hişâm b. Muâviye ve Ali b. Mübârek el-Ahmer tarafından yöneltilen soruları cevaplandırdı. Asıl münâzarada ise Kisâî, Arap atasözünde geçen bir ifâdenin i'rabını sordu. “el-Mes'etü'z-zünbûriyye” adı verilen bu meselde Sîbeveyhî bir çok âyeti şahit olarak zükretmesine rağmen, dilleri Basralılarca fasih kabul

¹⁵⁷ İsmail Durmuş, Mustafa Öz, “Sahbân el-Vâilî”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.35, İstanbul: T.D.V.V.Yay., 2008, s.511-512.

edilmeyen, muhtemelen Emîn ile Me'mûn'un hocası olması sebebiyle Kisâî'nin itibarını koruma gayreti olarak önceden ayarlanmış olan bedevîlerin hakemliğiyle münazarada Sîbeveyhî mağlup ilan edildi. Bu haksızlığı vicdânen kabul eden Kisâî bir telâfi mahiyetinde Yahyâ el-Bermekî'den Sîbeveyhî'ye 10.000 dirhem verilmesini istedi. İki otoritenin meseledeki ifâdeyi farklı yorumlamasını dayandıkları lehçelerin farklılığına bağlayanların yanısıra Sîbeveyhî'nin başarısızlığını dilindeki tutuklukta, ayrıca alışmadığı ve tanımadığı bir muhitte bulunmasında görenler de olmuştur. Derin bir üzüntü içinde Bağdat'tan Basra'ya dönen âlim, öğrencisi ve arkadaşı Ahfeş'e olup bitenleri anlattı, kendisiyle vedalaşarak Fars, Ahvaz veya Şiraz'a gitti; ağır üzüntüye bağlı mide hastalığına yakalanarak az sonra vefat etti. Kabrinin Şiraz'da olduğu kaydedilir.¹⁵⁸

Sibeveyhî'nin yukarıda bahsi geçen bu meseleyi niçin vefâtına sebep olacak kadar dert ettiği akla gelirse, geçmişi ile ilgili şu bilgi bir tahmin yürütmemize vesile olmaktadır:

Gençliğinde, Basra'da önce Hammâd b. Seleme'nin derslerine katıldı. Bir gün Hammâd'ın huzurunda okuduğu hadisin bir kelimesinde yaptığı i'rab hatasından duyduğu üzüntü sebebiyle nahiv tahsil etmeye karar vererek on beş yıl kadar Halîl b. Ahmed'in derslerine devam etti...."¹⁵⁹

Yukarıdaki bilgilerden yola çıkılarak, Sibeveyhî'nin dilindeki tutukluğun, kendisini psikolojik olarak bu alana yöneltmiş olacağı tahmin edilebilir. Bu yöneliş de, görüldüğü üzere Arap dil bilimi sahasına böyle bir eser kazandırmış oluyor.

"...Sîbeveyhî çok zeki, çalışkan ve yaşına göre geniş bilgi sahibi olmakla beraber, güzelliği ve temizliği yönüyle de çevresinin saygısını kazanmıştır..."¹⁶⁰

Sibeveyhî hakkında bir başka kaynakta ise şu bilgiler yer almaktadır:

¹⁵⁸ M. Raşit Özbalkıç, "Sibeveyhi", **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.37, İstanbul: T.D.V.V.Yay., 2009, s.130.

¹⁵⁹ Cevat Muhtar, "Sibeveyhî, Ebu Bişr Amr b. Osman b. Kanber". **Türk Ansiklopedisi**, Ankara: c.28, 1980, s.539.

¹⁶⁰ Muhtar, **Türk Ansiklopedisi**, C28, s. 539.

“..Dilcilerin açıklamasına göre Sîbeveyhî kelimesi Farsça olan “Sîb-bûy” (elma kokusu) veya “sî-bûy” (otuz koku) terkibine “vey” eki ilavesiyle yapılmıştır. Ancak birinci şekil hep reddedilmiştir. İkinciye göre “otuz elmacık” manasına geldiğini kabul etmişlerdir. Sîbeveyhî çocukluğunda yanakları elma gibi pembe olduğundan, annesi veya başka bir kadın tarafından kendisine bu lakap verilmiştir. Şurası da bir gerçektir ki, sonu “veyhî” olan kelimeler, Arapça’da sevgi ifade eder; son harfleri de i’li olarak telaffuz edilir... ..Sîbeveyhî’nin *el-Kitâb*’ı Arap dilinin nahvi üzerine yazılmış ilk büyük eserdir. Onun malzemesini, Hocası el-Halîl’in ölümünden önce topladığı anlaşılmaktadır (Çoğunlukla hocasından istifade ettiğini kendisi de eserinde belirtir.) Bu eserinde Arap dilinin esaslarını en küçük teferruatına kadar tesbit etmiştir. Bundan dolayı eser asırlarca yüksek seviyeli tadrîsatta esas kabul edilmiştir.”¹⁶¹

İzzet ise “Sibeveyhî” ismini ve “Hâfız” kavramını kullanarak yukarıda bahsini ettiğimiz çeşitli konulara atıflarda bulunmaktadır:

Sîbeveyh eylese sîb-i zeķanıñ der-ķātır

Şarf-ı zihn eylemeyüb nahve dir eyvâ ķāfız (G. 67/4)

“Sibeveyh çenesinin elmasını hatırlasa, hiç düşünmeden nahiv (sözdizimi) ilmîne (veyâ etrafa) eyvâķ Hâfız der. (yâhut ‘eyvallah’ yâhut ‘ayva’)”

Aynı gazel sırasındaki şu beyit de bize Sibeveyhî’nin geçmişi hakkında birşeyler anımsatmaktadır¹⁶²:

Zeyd ile ‘Amrın arasında biraķsın ķarbı

Dögsün ‘uşşāķını dögerse de tenhâ ķāfız (G. 67/5)

Şevket-i Buhârî (Buhara ? – İsfahan 1695)

Şevket-i Buhârî, Muhammed İshak, Türk soylu İran şairidir. Buhara emîrinin oğluydu. Babasının ölümünden sonra emirlik hakkı elinden alındı. Bunun üzerine Buhâra’dan ayrılan Şevket-i Buhârî, İsfahan’da Muhammed Sadüddin Han’dan ilgi gördü.

¹⁶¹ Muhtar, **Türk Ansiklopedisi**, C.28, s. 540.

¹⁶² “Zeyd ve Amr” kavramları için bkz. s.30-33.

Hindistan'a gitti. Burada Muhammed Ali Gevher Şah'ın takdirini kazandı. İsfahan'a döndü ve burada vefat etti.

Bir süre Hindistan'da kaldığı için Şevket-i Hindî diye anılan Şevket-i Buhârî, yaşadığı dönemde Saib, Feyzî, Örfî ve Muhteşem gibi şairlerle birlikte İran şiirinde “Sebk-i Hindî” adıyla bilinen Hint üslubunun öncülerinden sayılmıştır. Şevket-i Buhârî, XVII. yüzyılda bu akımı benimseyen Nef'î, Nailî, Neşatî, Nabî gibi şairlerimiz üzerinde de etkili olmuştur.¹⁶³

İzzet aşağıdaki beyitinde, “Eğer Hâkânî, senin şiirindeki bu güzelliğin azametini görseydi, nazım mülküne hâkân olan budur, derdi.” diyerek “Şevket” ismine atıfta bulunmaktadır:

Görse bu kerr ü fer-i Şevket-i şi'riñ bî-şek
Dirdi Hâkânî budur milket-i nazma hâkân (K. 5/27)

Veysî (Alaşehir: 1561 – Üsküp: 1628)

Üveys de denmektedir. Türk şairi ve yazarı. Medrese öğrenimi gördü, kadılık mesleğine girdi. Mısır, Anadolu, Rumeli ve Üsküp'te kadılık yaptı. Gazel de yazan Veysî, edebiyat tarihinde inşâ adı verilen Osmanlı nesrindeki başarısıyla önemlidir. Nesirde, kelimeleri ve söz gruplarını kafiyelendirerek bir iç uyum (seci) arayan Veysî, anlamdaş kelimeleri yan yana kullanır; süse ve göterişe önem vererek, cümleleri bağ-fiillerle uzatır. Veysî'nin nesrindeki bu özellikler, aynı zamanda klasik Osmanlı inşasının da özelliklerindedir. Eserleri: Siyer-i Veysî, Hubname-i Veysî veya Habname, risMünşeât.¹⁶⁴

İzzet bir kasîdesinde “Akıcı ifadeyi süsleyen Veysî'yi unutturmuş inşâ sahibi. İskender divânlı vezirin saygıdeğer kâtibi.” diyerek Veysî adına atıfta bulunmaktadır:

¹⁶³ **Türk Ansiklopedisi**, “Şevket-i Buhârî, Muhammed İshak”, C.XXX, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1981, s. 265.

¹⁶⁴ **Meydan Larosse** (1960 Librairie Larousse, Paris), Safa Kılıçoğlu, Nezihe Araz, Hakkı Devrim (hzl.), “Veysî”, C.2, İstanbul: Meydan Yayınevi. Meydan Gazetecilik ve Neşriyat Ltd. Şti., c.12, İstanbul:1973. s. 585.

Münşî-i mensî-i Veysî-i selâset-pîrâ
Kâtib-i hâzret-i düstür-ı sikender-dîvân (K. 5/31)

Bermek (Bermekî)

Harûn-ür-Reşîd zamanında vezirlik eden bir ailenin Hâlit, Yahya, Fâzıl, Cafer adında dört oğlunun soyadı, [bağış, cömertlik örneği tutularak bermekî-meşrep, bermekî-haslet gibi sıfatlar yapılmıştır].¹⁶⁵

İzzet, Bermek ismini şu şekilde telaffuz eder:

Âb-ı rû-yı vüzera nuhbe-yi erbâb-ı sehâ

Bâsıt-ı dest-i ‘aâtâ dâğ-ı dil-i bermekiyân (K. 5/48)

“Vezirlerin yüzsuyu (şereflişi) Sühâ (büyük ayı yıldızı) erbâbının seçkini. Cömertlik elinin yayıcısı, Bermeklilerin gönül yarası.”

Sultan Veled (d. 1126 - ö. 1312)

Sultan Veled, Mehmed Behâüddîn, Mevlânâ Celâlüddîn-i Rûmî'nin oğludur. 1226 yılında doğan Sultan Veled, babasının mevlevî tarîkatini bir kâide ve sistem altına almıştır. Dîvânından başka İbtidânâme, İntihânâme, Rebâbnâme adında üç manzum ve Maârif adında da bir mensur eseri vardır. Sultan Veled, on üçüncü asrın ikinci yarısında Anadolu Oğuz lehçesi edebiyatında mühim bir varlık olarak kendini tanıtmıştır. Şiirleri daha ziyâde didaktiktir.¹⁶⁶

Devr-i Veled ise Mevlevîlerin mukâbele günü semâ başlamadan önce şeyh önde, dedeler kıdem sırasıyla arkada olduğu halde semâhânenin dâiresi içinde ve halka şeklinde görünmek sûretiyle üç defa yapılan dolaşma işlemine denmektedir.¹⁶⁷

¹⁶⁵ Devellioğlu, s. 89.

¹⁶⁶ Ferit Devellioğlu, **Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lugat. Eski ve Yeni Harflerle.** (1993), Aydın Sami Güneyçal (hzl.), 24. Baskı (2007), Ankara: Aydın Kitabevi Yay., 2007, s.964.

¹⁶⁷ Develli, s.215.

İzzet bu âyini vurgulayarak; “İzzet bir küçük Mevlevî çocuğu için dönüp durmaktadır. Sana Devr-i Veled âyini (dönme işlemi) yapan kişiyi söylerim.” demektedir.

Bir tıfl-ı mevlevî için ‘İzzet dönüp turur
Âyîn-güzâr-ı devr-i Veled söylerim saña (G. 2/7)

Hassân bin Sâbit (663-680)

Hz. Muhammed aleyhisselâm döneminde yaşamış olan Hassan bin Sabit (r.a.) müslüman olduktan sonra müşrikleri yermesi ve efendimiz aleyhisselâmı methetmesiyle bilinen üç meşhur şâirden – diğer ikisi Kâ’b b. Züheyr ve Abdullah bin Revâha - biridir. Hz. Muhammed aleyhisselâmın onun hakkında şu sözü meşhurdur:

"Hassan'ın beyitleri düşmana ok darbesinden daha etkilidir."¹⁶⁸

İzzet, Hz. Hasan (r.a.) ile Hz. Hüseyin (r.a.)’i kast ederek, “Bu sözümün yolu onların hakkı için doğrudur ki eğer Hassân senin edanın güzelliğini görseydi bunu güzellikle (överek) anlatırdı.” der:

Râstdur bu suhanım râst be-ħaĸĸ-ı ħasaneyn
Görse taĸsin ider ħüsn-i edâñı Ĥassân (K. 5/3)

Ĥassân-ı vaĸt bâ’iş-i mestî-i kemterî
Ya’ni *Şerîf Ağâ*-yı ħasîb ü nesîbdır (G. 165/3)

Hâtem-i Tâî

Arap kabileleri arasında cömertliğiyle tanınmış olan İbn Abdullah b. Sa’d’ın lâkabıdır. Tay kabilesinden olduğu için “Tay, Tayyî, Tâî” nisbet olunan Hâtem, peygamberimiz zamanında yaşamışsa da peygamberliğine erişememiştir. Çok zenginmiş. Kabilesinin reisi ve de şâir olduğu hakkında rivâyetler vardır. Ancak onun meşhur oluşuna neden, cömertliği olup bu durum, darbimesel haline dönüşmüştür. Bir gazvede müslümanların eline esir düşen kızı, babasının cömertliğinden dolayı azad edilmiş ve müslüman

¹⁶⁸ İbnü'l-Esîr, Ebü'l-Hasan İzzeddin Ali b. Muhammed b. Abdulkarim, 630/1233, *Üsdü'l-Gâbe fi Ma'rifeti's-Sahabe*, C.III, thk. Halil Me'mun Şiha. Beyrut: Dâruü'l-Ma'rife, 1997/1418, s.26.

olmuştur. Edebiyatta cömertlikle birlikte anılan Hâtem, özellikle kasidelerde yer edinmiştir. “Tay” kelimesinin “silme” ve “kazımak” anlamları ile de kelime oyunları yapılmıştır.¹⁶⁹

İzzet, Hatem ismine şu şekillerde atıfta bulunur:

Baħr-ı zehhār-ı kerem lü’lü’-i deryā-yı himem

Maħsen-i Hâtem-şiyem faħr-i meħādīm-i kiram (K. 3/12)

“Kerem denizinin dalgası, himmet denizinin incisi; güzellikte Hatem-tabiatlı, cömertlik hizmetinde övünçlü”

Nām-ver-i dehr olur Hâtem-i Tâyi gibi

Kim ki keremle ola ‘âleme şöhret-resân (G. 129/4)

“Her kim ki cömertlikte âlemde şöhretli olursa, o kişi Hatem-i Tâyi gibi zamanının meşhuru olur.”

Ayrıca bkz: Hâtem-i Tâyy (K. 5/53; K. 6/33).

Risto (Aristo, M.Ö. 384-322)

Ünlü Yunan filozofudur. Klasik felsefenin kurucularındandır. Eflâtun’un kurmuş olduğu Akademia’da, 20 yıl süre ile ona asistanlık yapmıştır. Sonra da 12 yıl bütün Yunanistan’ı dolaşarak ders vermiştir. Edebiyat ve dil ile yakından ilgilenen Aristo, Aristoteles veya Aristetalis adları ile de bilinir. “Etika, Politika, Atinalıların Anayasası, Sofist Helenler” gibi eserleri İslam dünyasına etki etmiştir. İslamiyetin başlangıcından sonra Arap diline çevrilmiş olan bu eserlerden din felsefesi demek olan kelimeler hayli istifade etmiştir.

Edebiyatta ilim, akıl, isâbetli görüşe sahip olma, mantık ve hizmet sembolü olarak karşımıza çıkan Aristo, bazı İskendernâme’lerin de asıl kahramanları arasında yer alır. Özellikle kasidelerde övülen kişiyi Aristo’ya benzetererek veya onu vesile ederek

¹⁶⁹ Pala, s.198.

övünmek gelenek olmuştur. Kelime vezin gereği bazan Risto şeklinde de kullanılabilir. Nesirde ise daha çok Aristalis şeklinde görülür.¹⁷⁰

İzzet, Risto adını şu atıfla kullanmıştır:

Çanda varsa bir Felâṭūn-rāy u bir Riṣṭo-meniş
Anı elbette ider me'mūr-ı tedbīr-i mehāmm (K. 3/5)

“Kimde (yada kanında) varsa Eflâtun fikri ve Aristo huyu, (bu durum) elbette onu mühim işlerin tedbirinde memur eyler.”

2.3.4.3. Efsânevî, Mitolojik Şahsiyetler:

*Âsaf*¹⁷¹

Âşafâ böyle mi agâz iderim vaşfına ben
Çarḥ-ı dūn itnese dil-teng-i ğumūm-ı bisyâr (K. 2/15)

“*Ey Âsaf ! Eğer kötü felek gönlümün kederlerini ziyade etmeseydi ben senin vasfını anlatmaya böyle mi başlardım...*”

Şāhib-i tūğ u ‘alem nāzım-ı aḥvāl-i ümem
Âşaf-ı Cem-ḥadem u dāver-i Dārâ-derbān (K. 5/47)

“*Nişan ve rütbe sahibi, milletlerin ahvaline intizam veren, Cem’in hizmetçi vezîri ve Dârâ kapıcısı olan vezîr*”

Nice yol bulduñ efendim bu kadar mâni‘ var

Bâ-ḥuşûş Âşaf-ı zî-şân-ı Felâṭūn-tedbīr

“*Hususuyla, bu kadar mani olmasına rağmen birçok yol buldun (Ey) şanlı şerefli, Eflâtun tedbirli Âsaf.*”

¹⁷⁰ Pala, s.26.

¹⁷¹ Doğu edebiyatlarında vezirin eş anlamlısı olarak kullanılan bu unvan, Hz. Süleyman peygamberin meşhur veziri ve İsrâiloğulları soyundan gelen. Âsaf b. Berhıyâ’dan kalmadır. Bu kişinin ilm-i simyâ ve bu tür garip ilimlere sahip olduğu söylenir. Yine bir rivayette İsm-i A’zam kuvvetiyle Belkıs’ı tahtıyla birlikte getiren bu vezirmiş. Şaire göre Asaf bir fazilet, ileri görüşlülük, idare ve tedbir timsalidir. Asaf denilince hemen devrin veziri akla gelir. Bu bakımdan son asırlarda Bâb-ı Âli’ye Bâb-ı Âsafî denmiştir (Pala, s. 33).

Cihāna gelmemiştir dād-güsterlikde mānendi

Ḥudā bāğışlasun ol āşafı Sultān Maḥmūda (G. 149/10)

“Dünyaya adaletlilikte bir eşi gelmemiştir. Allah o vezîri Sultan Mahmud’a bağışlasın.”

Ayrıca şu beyitlerde de Âsaf ismi geçmektedir: (K. 1/31), (K. 9/15) (K. 11/16), (K.16 /20), (K.16 /28), (K.16/37).

Berehmen¹⁷²

Küfr-i zülfeş heme zünnâr-ı miyân hâhem kerd

Bes ki dînem püser-i Berhemenî mî cüyed (G. 20/4)

"Dinim Bırahman bir oğlan arıyor ki saçının küfrünü (karanlığını) hep belime zünnar yapacağım."

Deyr-i cemāle Berhemen-i rü-siyāh iken

Kâfir degil de ḥāl-i ruḥı müslümān mıdır (G. 33/5)

Cem¹⁷³

İzzet, Cem adını daha çok kasidelerinde övdüğü devlet adamları için kullanmıştır.

Ayrıca dikkat çeken bir diğer husus kendisi de mevlevî olan şâirimizin Mevlevîlikteki “âyin-i Cem” kavramını da kullanmasıdır:

¹⁷² Hintçe bir isimdir. Hintliler arasında yayılmış olan Brahma dininin rahiplerine denildiği gibi, mecûsî din adamlarına da bu ad verilir. Daha sonra soyu soppu belli kişizadeye ve akıllı, tecrübeli, otoriter kişilere lakap olmak üzere kullanılmıştır. Kelimenin Berhemen şeklinde kullanıldığı da olur (Pala, s. 144).

¹⁷³ Pişdâdiyan sülâlesinin dördüncü hükümdarı olup İran mitolojisine göre yediyüz yâhut bin yıl yaşamıştır. Nuh peygamber zamanında yaşadığı söylenir. Yakışıklı ve şanı yüce padişahlar hakkında sıfat olarak kullanılan Cem’e Zendavesta’da bir Hind mâbudu olarak rastlanır.Cem halkını alim ve zahidler, askerler, çiftçiler ve sanatkarlar olmak üzere 4 kısma ayırmış. İnsanlara faydalı olan birçok sanatı o icat etmiş. Güneşin hareketi esasına dayana güneş yılını o kabul etmiş ve nevrûzu yılbaşı itihaz etmiştir. Bazılarına göre Cemşid Süleyman peygamberdir. Cemşasb da denilen Cem bu yüzden rüzgar yahut yüzük ile de anılır. Yine ayna ile anılırsa İskender kişiliğine bürünür. Şarabı bulanın o olduğu söylenir. Cem meclisi, âyin-i Cem, ayn-ı Cem bu itibarla söz konusu edilir. Alevî, Mevlevî ve Bektaşî tarikatlarında âyin-i Cem bir zikir adıdır. Bunun nedeni Bektaşîlikte zikirden sonra içki içilmesi ve şarabı da Cem’in bulmuş olmasıdır. Mevlevîlerdeki ayn-ı Cem, âyin okunması esnasındaki zikirdir. Tasavvufta bir Cem makamı bir de Cem’ul-Cem denen kemâl makamı vardır. İslam edebiyatlarında zevk ve eğlence sembolü olarak adı ve câmi efsaneleşmiştir. O, bir iktidar ve ululuk sembolüdür (Pala, s. 87).

Bu hengâm-ı meserret-intimâda

Anuñ kim cãmı var destinde Cem'dir (K. 9/19)

“Bu sevinçli zamanda, onun elinde kadeh vardır; o Cem'dir.”

O düstür-ı mu'allâ-câh-ı 'âdil

Vezîr ibni vezîr-i cem-ğademdir (K. 9/38)

“O adâletin yüce makam sahibi vezirdir. Cem hizmetçisi vezirin oğlu vezirdir.”

Bizim de cãm-ı cem nâmındaki devr eyleyen sâğar

Şafâ-yı cevher-i âyîne-i İskenderîdendir (G. 34/5)

“Bizim de cem kadehi namındaki dönüp duran kadehimiz, İskender aynasının mücevherinin neşesidir.”

Geh tâze-nihâlân-ı Yenişehir'i temâşâ

Geh sâye-i eşcârda âyîn-i Cem eyle (G. 137/2)

“Kah Yenişehir'in taze fidanlarını seyret, kah ağaçların gölgesinde Cem ayini yap.”

İzzet, şarabın îcatçısı sayılan Cem'in sihirli kadehini (Cãm-ı Cem) telmih yoluyla şu şekilde belirtir:

Bu hengâm-ı meserret-intimâda

Anuñ kim cãmı var destinde Cemdir (K. 8/19)

Şu beyitlerde de “Cem” ismi geçmektedir: (K.16 /28), (K. 1/30), (K. 9/5), (K. 15/7)
(K.3/1) (Thm. 7/9)

Dârâ¹⁷⁴

İbn-i düstür-ı Ferîdün-fer-i Dârâ-ğaşmet

Necl-i pâk-i Velî Paşa-yı Sikender-çâker (K. 5/18)

“Dârâ misali saygın Ferîdun misali şanlı veziroğlu. İskender kulu misali Velî Paşa'nın temiz çocuğu.”

Cenâb-ı dâver-i Dârâ-ğadem Selim Paşa

Ki bes aşâletin imâya cebhesindeki nûr (K. 1/15)

“Dârâ hizmetçisi misâli adil vezir hazretleri ki yüzündeki nur, asâletini fark etmek için yeterlidir.”

Vezîr-i nâm-dârâ kişver-ârâ ‘âtıfet-kârâ

Eyâ kân-ı ‘aţânîñ gevher-i yektâ-yı şehvârı (K. 7/15)

“Şöhretli, memleketin süsü, koruruyup gözeten vezir. Ey ihsan kaynağının tek büyük incisi.”

Ayrıca şu beyitlerde de “Dârâ” ismi geçmektedir: (K. 9/21), (K. 15/7).

Eflâtûn¹⁷⁵

Dipsiz dime hum-ğâne-i hikmette qarârı

Cây olmuş idi çünkü Felâţûna bün-i hum (G. 99/4)

“Hikmet meyhanesinde karar etmeyi dipsiz deme. Çünkü fiçının dibi Eflâtun'a mekan olmuştu.” (‘Hum-ğâne’ aşğın kalbi anlamına da gelmektedir.)

¹⁷⁴ İran'ın Keyâniyân sülalesinin dookuzuncu hükümdarı olan Keykübâd. Ayrıca “hükümdar” anlamı da olan Dârâ, Avrupa'da Pers kralı “Darius” (ölm. M. Ö. 330) olarak bilinir. Dârâ, Büyük İskender ile yaptığı savaşta ölmüştür. Dârâ-yı Kebîr (Büyük Dârâ) olarak anılır ve çok zaman İskender ile birlikte savaş sahnelerinde yer alır. Şehname'nin başlıca kahramanlarından biri olarak karşımıza çıkan Dârâ, birçok beyitlere konu olmuştur. “Dâver-i dâverân-ı Dârâ-derbân (Dara'nın kapıcısı olduğu sultanlar sultanı) deyimi padişahların övgüsü için kalıplaşmış bir sözdür. Bunun için “derbân (kapıcı) kelimesiyle birlikte kullanılır (Pala, s.106).

¹⁷⁵ Aristo'nun hocası olan meşhur Yunanlı filozoftur. Sokrat'tan öğrenim gören Eflâtûn, Mısır'da okumuş ve Yunanistan'a dönerek Atina'da Akademia'yı kurmuştur. M.Ö. 430'da doğan Eflâtûn 348'de ölmüştür. Çok zaman Diyojen (öl. M. Ö. 324) ile karıştırılmıştır, bu yüzden bir küp içinde oturan Diyojen'in bu küpü Eflâtûn'a atfedilmiştir. Edebiyatta akıl, hikmet ve isâbetli görüş timsâli olarak sözkonusu edilir (Pala, s. 135).

Ferzâne-i hum-hâne-i ‘aşkız ki Felâtûn

Peymâne-keş-i maştaba-i hikmetimizdir (G. 29/2)

“Aşk meyhanesinde bilgeyiz ki Eflâtun hikmet sedirimizde içki içendir.”

Ferhâd ile Şîrîn¹⁷⁶ (ve Hüsrev¹⁷⁷)

“Ferhâd-Şîrîn:¹⁷⁸

Baňa şekker lehim tağlar kadar cevri itse yok şekvem

İşitdiñ mi ki ‘Ferhâd eylesün Şîrînden feryâd (G. 18/4)

Derdi Ferhâdîñ degildir cüy-ı şîr

Meyli zâhirdir leb-i Şîrînede (G. 146/5)

İzzet, Şîrîn’e de telmihte bulunup, güzel söz anlamıyla kelime oyunu yaparak “lafz-ı şîrîn” den söz eder:

¹⁷⁶ İran edebiyatı mesnevî konuları arasında önemli yer tutan bir hikâyedir. Hüsrev ü Şîrîn olarak da bilinen hikâye, divân edebiyatında da mesnevi konusu olarak işlenmiştir. Divan edebiyatındaki mesnevilerde Hüsrev’in aşkı ağırlıklıdır. Hüsrev’in Şebdiz; Şîrîn’in de Gülgün adlı birer atları vardır. Konu değişik şekillerde birçok kez işlenmiştir. Ancak ilk Hüsrev ü Şîrîn mesnevisi Genceli Nizâmî tarafından ele alınmıştır. Şiirlerde Hüsrev, Ferhad ve Şîrîn adları, Leyla ve Mecnun kadar sık kullanılmıştır.

Şîrîn kelimesinin tatlılıkla ilgili anlamlarından faydalanılarak daha çok “dehan (ağız)” kelimesiyle birlikte kullanılması yaygındır. Sevgilinin Şîrîn-dehan oluşu onun başlıca özelliklerindedir. Önemli başka bir husus da bu hikâyede geçen isimlerin daha çok tevriye oluşturmasıdır. Hüsrev “pâdişah, hükümdar” anlamlarıyla sevgiliyi ve kudreti; Şîrîn “tatlı” anlamıyla sevgilinin dudağı, ağızı, ve sözü ile bazan aşğın canını; Şebdiz, “gece renkli” anlamıyla sevgilinin yanağını ve aşğın kanlı gözyaşını karşılarlar (Pala, s. 152-153). Gül-gün ise gül renkli anlamına gelir. Bir cins ata verilen isimdir. Hüsrev’in Şîrîn’e hediye ettiği at da bu adla anılır. Sevgilinin yanağı ve aşğın gözyaşı yerine de kullanılır (Pala, s. 173).

¹⁷⁷ Hüsrev ü Şîrîn adlı mesnevilerdeki erkek kahramanlardan biri. İran şahlarından bir kaçı aynı adla anılırsa da içlerinden en meşhuru budur. Hüsrev, Nuşirevân’ın torunudur. Sasaniyân sülalesinden bir pâdişah olup “Perviz” lakabıyla bilinir. Perviz, balık demektir. Bu pâdişah balığı çok severmiş. 589 yılında tahta geçmiş olup Ermen prensesi Şîrîn’e olan aşkı dillere destan olmuş ve artık gerçek kişiliği etrafında birçok rivâyetler uydurularak efsanevi bir kişiliğe bürünmüştür. Sevgilisi için Kasr-ı Şîrîn’i yaptırmıştır. Edebiyatımızda tarihi kişiliğinden çok efsânevi kişiliğiyle sözkonusu edilir (Pala, s. 220).

¹⁷⁸ Ferhad: Çok eski Acem efsanesine göre, güya Hüsrev-i Perviz’in maşukası olan Şîrîn’in diğer aşığıdır. Hüsrev tarafından bir dağın arkasına hapsolünmüş ise de, Şîrîn’e kavuşmak için dağı yarmış ve Şîrîn’in emriyle Cüy-ı Şîr (süt ırmağı) adlı suyu getirmiştir. Veya süt akıtmıştır. Sonra külüngünü kazmasını havaya atıp altına başını tutarak beyni parçalanıp ölmüştür. Şark edebiyatında aşk uğrunda en büyük müşkülleri yenen kahraman olarak zikrolunur. Bir adı da dağ delici demek olan Kûhken’dir.

Bisütün: Efsaneye göre deldiği dağın adıdır. Hakikatte Kamusu’l-A’lam’ın “Bisütün: İran’da Hemedan’dan dört merhalelik mesafede gayet dik ve sarp bir dağ olup havi olduğu mağaralarla ve İran-ı kadim âsârından olan heykeller ve tasvirler vesair âsâr-ı atıka ile meşhurdur” tarifi vechile büyük bir dağ adıdır.

Şîrîn: Ferhad’ın maşukasıdır. Anadolu’da şâyi efsaneye ve Acem basması kitaplara göre Ferhad-Şîrîn muâşakası Amasya’da geçmiştir. Hatta bu gün bile eski bir su yolunu Ferhad’ın Şîrîn aşkına dağları delerek geçirdiği ve getirdiği suyun mecrası olarak gösterirler.” (Ahmet Talat Onay, “Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar”. Cemal Kurnaz (hzl.), Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 1993, s. 167).

Benim ol Hüsrev-i Şebdiz-süvâr-ı ma‘nî

Lafz-ı şîrînimîñ âvâresidir şâ‘irler (K. 5/42)

“Mânâ âleminde Şebdiz atı süren Hüsrev benim. Şairler Şîrîn’imin (veya tatlı sözümlün) avaresidirler.”

Ferîdûn¹⁷⁹, İskender¹⁸⁰

İbn-i düstür-ı Ferîdün-fer-i Dârâ-ğaşmet

Necl-i pâk-i Velî Paşa-yı Sikender-çâker (K. 5/18)

“Dârâ misali saygın Ferîdun misali şanlı veziroğlu. İskender kulu Velî Paşa’nın temiz çocuğu.”

O Ferîdün-ı Sikender-ğademin kulluğunu

Mâye-i fahr ü mübâhât ü gurûr eyleyelim (K. 7/15)

“O İskender hizmetçisi Ferîdun’un köleliğini övünme ve gururun asıl sebebi olarak görelim.”

Bizim de cām-ı cem nāmındaki devr eyleyen sāğar

Şafâ-yı cevher-i âyine-i İskenderîdendir (G. 34/5)

“Bizim de cem kadehi namındaki dönüp duran kadehimiz, İskender aynasının mücevherinin neşesidir.”

¹⁷⁹ Pişdâdiyân sülalesinden altıncı hükümdar olan İranlı meşhur padişah. Cemşîd’in sülalesinden olup Dahhâk’ın öldürülmesinden sonra tahta geçmiştir. Edebiyatta Feridun bir adalet timsali olarak anılır (Pala, s.153).

¹⁸⁰ Eski kültürümüz iki İskender tanır. Bunların birincisi İskender-i Zülkarneyn, diğeri de İskender-i Yunanî (Yani Makedonyalı Filip’in oğlu İskender)’dir. Hayatları yaşadıkları bölgeler ve başarıları yönünden birbirine çok benzeyen bu kişileri tarih, tefsir, edebiyat vs. müellifleri çok defa aynı kişi sanmışlardır. Oysa Kur’an-ı Kerîm’de hayatı hakkında bilgi verilen Zülkarneyn ile hayatını Yunan kaynaklarına dayalı batılı eserlerden öğrendiğimiz Büyük İskender (Alexander The Great)’in birbirleriyle hiç alakaları olamaz. Bir defa Büyük İskender M. Ö. III. Asırda (356-323) yaşamış olup içki içen, adam öldürmekten zevk alan, adalet tanımaz, ırk ayrımı güden, Mısır’a bir Tanrı olarak giren, çok tanrılı Grek dinine uyan ve hatta eşcinsel bir kişidir. Oysa bir peygamber veya “sâlih kul” olması gereken Zülkarneyn’de bu gibi özellikler elbette bulunmaz. Kur’an-ı Kerîm’de hayatı hakkında bilgi verilen (Kehf/83) İskender hakkındaki rivâyetler de değişiktir. Adı hususunda, Abdullah İbn. Dahhaki Merzuban İbn. Merduye el-Yunânî, Yuyan b. Sebe vs. görüşler vardır. Ona Zülkarneyn (iki karn sahibi) denmesine de çeşitli sebepler gösterilir. “Karn” lugatta boynuz, asır, bir zamanda yaşamış cemaat, insanın tepesi, başın iki yanı, erkeklerin perçemi, güneş kurnusunun kenarı, bir kavmin efedisi vs. anlamlarına gelir. İskender, çok zaman Zülkarneyn yerine zikredilmiştir (Pala, s. 236-237).

*Hârût*¹⁸¹

Çeşmine reşk eyler âhû-yı Hōten

Ögredir Hârûta bu fenn-i fiten (K. 12/21)

“Hoten ceylanı gözlerini kıskanır (ve) Hârut’a bu fîtnenin ilmini öğretir.”

‘İzzet in sihri-i helâlest be-meydân-ı sūhan

*Tab‘-ı tū şâ‘ir-i Hârût-fenî mî cūyed*¹⁸² (G. 20/10)

“Ey İzzet bu söz meydanında helal büyüdür: Senin şairlik yeteneğin Hârut ilimli bir şair arıyor.”

Sihri-i Hârût ile i‘câz-ı Mesihâyı alub

Eşer-i ‘İzzet-i nâlâna kodı şive-i hağ (G. 71/3)

“Hakkın nazı (kader cilvesi) Hârut’un sihri ile Mesih’in öz sözünü alıp; bu inleyen İzzet eserine (yaptığı bu esere) koydu.”

*Kays*¹⁸³ (*Mecnun*), *Leylâ*

¹⁸¹ Büyü ve sihirde meşhur bir meleğin adı. Arkadaşı Mârût ile birlikte Kur‘ân‘da adları anılır (Bakara / 102). Tefsirlerde anlatılan çeşitli hikâyeler vardır. İsrailiyattattan olan bu rivayetlerin en meşhuru şudur: İdris peygamber zamanındaki meleklerden Hârût ile Mârût dünyaya gönderilerek sınandı. Allah onları Bâbil‘e indirdi. Gündüzleri insanların dâvâlarına bakıyorlar, geceleri İsm-i Âzam duasını okuyarak göğe çıkıyorlardı. Bir gün kocasından şikâyetçi olan İran‘lı Zühre adlı kadın bunlara mürâcaat etti. Kadın çok güzeldi. İki de kadına vuruldular, kâm almak istediler. Kadın onlara ya içki içmelerini, ya kocasını öldürmelerini, ya da puta tapmalarını şart koştu. Bunlar ilk gün razı olmadılar. İkinci gün kadın şartlarını tekrarladı. Nihayet üçüncü gün razı olup bu üç şartın en hafifi olan içki içmeyi kabul ettiler. Ancak içki içince, puta da tapılar, kadının kocasını da öldürdüler. Kadın onların sarhoşluk anında göğe çıkmak için okudukları duayı öğrendi ve semaya yükseldi. Allah da onu gökyüzünde parlak bir yıldızla çevirip insanlara ibret olsun diye orada bıraktı. İşte Zühre (Çobanyıldızı, Venüs) bu kadımmış. Olaydan sonra Allah bu iki meleği cezâlandırmak istedi. Onlar da İdris peygambere müracaat edip şefâat dilediler. Allah da dünya azabı ile ahiret azabı arasında onları muhayyer buraktı. Onlar ahiretin ebedî, dünyanın da fânî olduğunu düşünerek dünya azabını istediler. O zaman Bâbil‘de ateş dolu bir kuyuya baş aşağıya asıldılar ve insanlarla sihir yoluyla konuşmaya başladılar. Aşağılarındaki suya asla erişemiyorlardı. Kendilerine müracaat eden kişilere sihir ve büyü öğretiyorlar ancak bunu yapmanın günah olduğunu söylüyorlarmış. İbn. Hazm‘dan bir rivayete göre bir zat, büyü öğrenmek için Hârût ve Mârût gider. Onları asılı vaziyette dili sarkmış ve derileri simsiyah olmuş bir halde bulunca hayretinden “Lâ İlahe İllallah” der. Melekler bunu duyunca adama kim olduğunu sordular. O da insanlardan biri olduğunu söyledi. Hârût ile Mârût ona “Kimin ümmetindensin ?” diye sordular. O da “Muhammed ümmetindenim ?” diye cevapladı. O zaman Hârût ile Mârût “çok şükür kıyâmet yaklaştı, cezâmızın bitmesi yakındır” diye sevindiler. Bu kıssanın birçok batıl tarafı vardır. İlk rivâyet İbn Abbas‘tan rivâyet olunur. Esas itibariyle uydurma olan bu hikâyedeki Hârût ve Mârût, aslında iki Ermeni mâbudunun adıdır. Mesnevî‘de Mevlânâ bunlardan bahseder. (bt. 3320 vd.) Divân şâirleri Hârût ve Mârût ile birlikte Bâbil ve Çâh-ı Bâbil‘i; cādû, büyü ve sihiri çok anarlar. Sevgilinin gözleri, gamzesi ve saçları sihir hususunda Hârût ve Mârût‘un ustadı sayılır. Çâh-ı bâbil, sevgilinin de çene çukurudur (Pala, s.194).

¹⁸² Ey İzzet bu söz meydanında helal büyüdür: Senin şairlik yeteneğin Hârut ilimli bir şâir arıyor.

¹⁸³ Kays Mecnun‘un gerçek adıdır. Mecnun “deli” demekse de daha çok Leylâ ile Mecnûn hikayesinin erkek kahramanı olarak bilinir. Benî Âmir kabilesinden şair Kays b. el-Mülevvahü‘l-Âmirî‘nin lakabıdır. Bir başka rivâyete göre Emevîler devrinde yaşamış Kays adlı bir beyzâdenin lakabıdır.

Gerçi ben Kays ile hem-seng-i cünūnum ammā

Beni şehre anı yabana kodı şīve-i haḳ (G. 71/4)

*“Gerçi ben aşk deliliğinde Kays ile aynı ölçüdeyim fakat Hak cilvesi (kader cilvesi)
beni şehre, onu yabana koydu.”*

Ey gönül Kays gibi çāk-i girībān iderek

Ser-be-sahrā vü beyābān olacak dem geldi (G. 154/2)

*“Ey gönül ! Kays gibi kederden yakını yırtarak kararsızca ovalarda, çöllerde
dolaşacak zaman geldi.”*

Dil-besteligim zülf-i girih-gīre değil mi

Mecnūn olanın raġbeti zencīre değil mi (G. 153/1)

“Dilimin baġlı oluşu dolaşık saça değil mi ? Deli olanın meyli zincire değil mi ?”

Vādi-i ‘aşkda murġān-ı hevā konuşmaġ için

Ser-i Mecnūn gibi bir lāne gelür hātırıma (G. 136/3)

“Heves kuşları aşk vādisinde konmak için, aklıma Mecnun’un başı gibi bir yuva gelir.”

Diğer bazı örnekler için bkz.: “Kays, Leylā” (K. 12/31), (Trk. 1/3), (G. 28/6)

Mānî¹⁸⁴

Deyr-i şan‘atda perihāneler itdi ihdās

Olalı Mānî-i kilk-i hünerim şūret-ger (K. 5/43)

*“Hünerli kalemimin Mānî’si ortaya çıktığından beri sanat manastırında (veya
aleminde) büyüler icat etti.”*

Ayrıca bkz.: (G. 152/7)

¹⁸⁴ Meşhur Çinli bir nakkaş ve ressamın adıdır. Sasaniler zamanında, Şâpur devrinde İran’a gelmiştir. Burada Zerdüştlük ile Hristyanlığı incelemiş ve bunların ikisini birleştirerek yeni bir mezheb kurmuştur. Buna Mānî dini (Maniheizm) denilir. Mānî dini en çok Çin’de yayılmış olup kutsal saydıkları kitapları resimlerle süslü imiş. Yaptığı resimler çok güzel olduğu için bu özelliğini müridlerine gökten inen bir mucize olarak göstermiştir. Şâpur’un hekimi iken kızını iyileştiremediği için bir aralık İran’a sürülmüş ve Hürmüz zamanında geri dönmüştür. Hürmüz’un oğlu Behrām koyu bir Zerdüştlük için onu, derisini yüzdürterek öldürtmüştür. Nigâristan, Erteng veya Erjeng adlı resim mecmuâsı ile ünlüdür. Edebiyatta daima bu mecmuâsı ile birlikte anılır. Sevgilinin güzelliği bahsinde, çok sözü edilne bir imajdır. Bihzād ile birlikte anıldığı da olur. Sevgilinin saçı ve âşığın kendisi Mānî’ye benzer (Pala, s.297).

*Rüstem*¹⁸⁵ (*Tehemten*¹⁸⁶), *Zâl*¹⁸⁷ ve *Sâm*¹⁸⁸ , *Kahramân*¹⁸⁹ , *Behrâm*¹⁹⁰

Ne nîze nîze-i Paşa-yı şaf-der-i Qahramân-peyker

Ki Zâl u Rüstem'i hayret-zede itmekte peykârı (K. 7/9)

“Düşman saflarını yarıp geçen kahraman yüzlü Paşa'nın mızrağı nasıl bir mızraktır ki Zal ve Rüstem'i hayretler içinde bırakmaktadır.”

Saf-şiken Sâm-ı Tehemten-ten-i Behrâm-efgen

¹⁸⁵ İran'ın ünlü kahramanıdır. Adı Şehnâme'de övgüyle anılır. “Rüstem-i Dâstân, Rüstem-i Zâl, Pûr-ı Zâl, Pûr-ı Zâl-i Zer, Pûr-ı Destân, Tehemten, Heft-hân-ı Acem” gibi sıfatlar hep onundur. Eski şiirimizde kahramanlık, acı kuvvet ve yenilmezlik sembolü olarak özellikle kasidelerde anılan Rüstem, Cemşid soyundan gelen Nerimân'ın torunu ve Sam'ın oğlu olan Sicistân ve Seyistân hükümdarı Zâl'in oğludur. Daha delikanlılığında birçok devleri öldürmüş ve olağanüstü başarılar göstermiştir. M.Ö. 4.asırda Keykâvus zamanında yaşadığı sanılmaktadır (Pala, s.382).

¹⁸⁶ Akıllılığı ile cesaretini birleştirerek İran'ın en ünlü millî kahramanı haline gelen Rüstem, Pehlevi edebiyatında Rostahm ve Rostethem olarak da bilinir. Fars edebiyatında onun lakabı olarak bilinen “uzun boylu, iri yapılı, güçlü” anlamlarındaki Tehemten sözcüğüyle eşanamlı olan Rüstem, aslında Reuze ve tehem sözcüklerinden oluşmuş bileşik sözcüktür. Tehem Avesta ve eski Farsçada Taxma şekliyle: “cesur” ve “kahraman” anlamına gelir (Nimet Yıldırım, “Rüstem”, **Fars Mitolojisi Sözlüğü**, İstanbul: Kabcacı Yay., 2006, s. 592).

¹⁸⁷ Rüstemin babasının adıdır. Kelime, “ihtiyar ve ak sakallı” anlamlarına gelir. Zâl doğduğu zamna saç, kaş, kirpikleri bembeyaz olduğu için bu adla anılmıştır. Babası Sam, onun bu şekilde doğuşunu uğursuz sayarak götüreği Elburz dağına atmış. Zâl orada Sîmurg-ı Anka tarafından beslenmiş. “Destân” veya “Zer” lakaplarıyla da anılır (Pala, s.488).

¹⁸⁸ Dursun Ali Tokel, Sâm hakkında şu bilgileri aktarmaktadır:

“Neriman'ın oğlu, Zâl'in babası, Rüstem'in dedesi. Adı ilk defa, Feridun'un torunu Minuçihir tahta çıkınca zikrediliyor. Minuçihir'in en yakın dost ve savaşçılarından biri. Gürksârân hâkimi. Şehnâme'de geçen olağanüstü kahramanların en önemlilerinden biri olan Sam, “Keşef nehrinden çıkmış olan ejderha”yı tek vuruşta öldürdüğü için “Tekvuruşlu Sâm” lakabıyla anılmış. Efsaneye karışmış tarihi rivayetlerde Sâm adıyla tarihe karışmış başka hikayeler de vardır. Nuh peygamberin üç oğlundan biri olan ve kendisine Arap ve İranlıların babası denilen Sâm'ın kıssası (Bu rivayet, Farsça yazılan Oğuz Destanı'nda geçmektedir. Bkz. Bahaeddin Ögel, **Türk Mitolojisi**, Ankara: T.T.K. Yay., 1993, c.I, s. 145). Yine aynı kişinin Hz. İsa aracılığıyla tekrar diriltiği, bir mucize isteyen kâfirlere gösterilmesi hikâyesi (İsmet Cemiloğlu, **14. Yüzyıla Ait Bir Kıssa-ı Enbiya**, T.D.K. Yay., Ankara, 1994, s. 232-233). Hz. İsa aracılığıyla diriltilen Sâm'ın hikâyesi aynı kaynaklarda uzun uzun anlatılmıştır. Bunlardan birine göre: Hz. İsa, kendisine inanmayanlara bir mucize göstermek amacıyla, bir kabrin başına gelerek, kabirdekine “Allah'ın izniyle kalk” demişti. Bunun üzerine biri başındaki toprakları silkeleyerek ayağa kalktı. O, ihtiyarlamıştı. Hz. İsa ondan “Sen ölürlen böyle ihtiyar mıydın ?” diye sorduğunda o: ‘Hayır, ben genç yaşımdayken ölmüştüm. Fakat kıyamet koştun zannettim; kıyamet korkusundan saçlarım ağardı’ cevabında bulundu. Daha sonra bu kişi Nuh'un gemisi hakkında çeşitli bilgiler verdi (Abdullah Aydemir, **İslâmî Kaynaklara Göre Peygamberler**, T.D.V. Yay., (?), s. 50. Bu bilgileri aktaran A. Aydemir'in mezkur Sâm kıssasıyla ilgili hükmü şu şekildedir: “Havarilerin talebi üzerine, Hz. İsa'nın bir mucize olarak, Nuh'un oğlu Sâm'ın dirilmesiyle ilgili haberler de israiliyattandır.” A.g.e. s. 54.; Gölpınarlı ise Hz. İsa'nın dirilttiği kişinin Azer olduğunu söylemektedir. Bkz. **Mesnevî Tercümesi**, M.E.B. Yay., c.5) (Durun Ali Tökel, **Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar (Şahıslar Mitolojisi)**, Ankara: Akçağ Yay., 2000, s.258-259).

¹⁸⁹ İran mitolojisinde adı geçer. Pişdadiyan sülalesinden Tahmurs'un oğlu imiş. Devler tarafından çocukken kaçırılıp onlar arasında büyümüştür. Ergenlik çağına gelince sudaki aksini görüp devlere benzemediğini anlamış ve bir gergedana binerek insanların bulunduğu yere gelmiş. Orada birçok kişiyi öldürmüştü. Rüstem'e yenilmiş. “Katil” lakabıyla anılmış. (Pala, s.252). Esâtirî şahsiyetlerden biri olan Kahramân, Divan şiirinde bir kahramanlık ve yiğitlik sembolüdür. Bazen “Kahramân-ı Kâtil” olarak kullanılır. Aşk'ın sevgiliyle olan mücadelesinden, tesiri ve öldürücülüğünden dolayı sevgilinin gözleri Kahramân olarak nitelendirilmiştir (Tökel, s.208).

¹⁹⁰ Bu kelimenin birçok anlamı içinde en çok kullanılanları şunlardır: Güneş yılında her ayın 20. günü. Bugünün işlerini düzenlemekle görevli melek. Sasaniler soyundan İranlı bir hükümdar. Bu hükümdar 420'de tahta çıkıp 20 yıl saltanat sürmüştür. Gür, yani yaban eşeği avına merakından dolayı kendisine Behrâm-ı Gür lakabı verilmiştir. Rivayete göre yine bir av esnasında yaban eşeği kovalarken bir çukura düşerek ölmüştür. Gür aynı zamanda mezar, çukur demektir. Behrâm, özellikle kahramanlıklarından dolayı şairler tarafından anılmıştır (Pala, s.63).

Rüstem-i pür-dil-i heycâ ve hüner-ber şüc'ân (K. 5/49)

“Behram düşüren, Tehemten tenli safları yaran Sâm, cenkte cesur ve hünerli yiğit Rüstem.”

Çahramân olsa da meydân-ı maħabbetde gönül

Olur elbette seniñ zâr u zebûn-ı nigeñiñ (G. 79/4)

Ayrıca bkz.: (K. 5/49)

Sinimmâr¹⁹¹

Câ-yı hayâli itmiş iken kaçır-ı dîdemi

Gör ğadri kim cezâ-yı Sinimmâra uğradım (G. 92/5)

“Hayali gözyaşımın köşkünü yapmış iken şu vefasızlığa bak ki Sinimmâr cezasına uğradım.”

2.3.4.4. Eser İsimleri

Dürer

Fatih devrinde Müderrislik, Başkadılık ve Şeyhü'l-İslamlık yapmış ünlü Türk alimi Molla Husrev'in unutulmaz eseridir...¹⁹² Lügatlerde “Dürre” ün çokluk anlamıyla, büyük inci taneleri, demektir. Diğer taraftan Dürer kelimesi, kısaca bu adla anılagelen, Fatih Sultan Mehmed merhumun hocalarından ve ehl-i tahkik ulemadan Molla Husrev'in “Dürerü'l Hukkâm fi Şerhi Gureru'l-Ahkâm”¹⁹³ adlı fıkıh kitabının adıdır.

Eserde ismi geçen Gurer kelimesi ise “gurre” kelimesinin çoğulu olarak, aklık-parlaklık, gibi anlamlara gelir. Bu kelimeyi eser açısından değerlendirdiğimizde:

¹⁹¹ Numân ibn. Münzîr tarafından yaptırılan eşsiz güzellikteki Havernâk sarayını yapan mimârın adı. Bir eşini daha yapmasın diye yaptığı sarayın damından atılarak öldürülmüştür. Böylece mükafât yerine cezâ görmüştür. Bu nedenle mükafât yerine verilen cezâyâ “cezâ-yı Sinimmâr” denilir (Pala, s. 406).

¹⁹² Molla Husrev (Müellif), (Fatih Sultan Mehmed Han Devrinde Şeyhü'l-İslam). **Gurer ve Dürer Tercümesi. (İslam Fıkhı ve Hukûku)**. C.I, Mütercimi : Arif Erkan (Kocaeli Merkez Vaizi), Kontrol ve Takriz: Ahmed Davudoğlu (Yüksek İslam Enst. Eski Müdürü), İstanbul: KİT-SAN Matbaacılık ve Neşriyat Yay., 1979, s. IX.

¹⁹³ a.g.e., Davudoğlu, s. IX.

“Gurer”, Molla Husrev’in yazdığı Arapça metindir. Yazar metni bitirince hemen onu “Dürer” adı ile yine Arapça şerh etmiş ve eserine “Dürerü’l Hukkâm fi Şerhi Gureru’l-Ahkâm” adını vermiştir.¹⁹⁴

İzzet, Dürer ismini şu atıfla kullanır:

Bir mes’ele tıyunca dehân açma çün şadef

Deryâ-yı fıkhdâ *Düreriñ* yok mıdur seniñ (G. 75/5)

“*Ey sadef incisi ! Bir mesele duyduğunda hemen ağzını açma (cevap vermeye çalışma). Fıkıh deryasında senin (Dürer’in) inci tanelerin yok mudur ?*”

El-Kâfiye ve Şerh-i Molla Câmi

Abdurrahman Câmi (ö. 898 / 1492), Nakşibendî tarikatine sahip İranlı âlim ve şâir kişidir. Molla Câmi adı hem Abdurrahman Câmi’nin lakabıdır hem de şâirin kendi lâkâbı ile anılan eserin ismidir.

“İbnü’l-Hâcib’in Arap gramerine dair el-Kâfiye’sine Abdurrahman-ı Câmi’nin el-Fevâ’idü’z-ziyâ’iyye adıyla (Hayatta kalan tek oğlu Ziyaeddin Yusuf için) yazdığı, ancak daha çok şâirinin kendi lâkâbıyla tanınan şerh” tir.

Te’lifi 11 Ramazan 897’de (7 Temmuz 1492) tamamlanan ve “Şerh-i Molla Câmi”, “Molla Câmi” veya sadece “Câmi” adlarıyla anılan Arap gramerine dair bu eser, Türk medreselerinde son zamanlara kadar ders kitabı olarak okutulmuştur.¹⁹⁵

Molla Câmi’nin şerh ettiği, bahsi geçen el-Kâfiye adlı eser ise İbnü’l-Hâcib’in (ö. 646/1249) Arap nahvine dair muhtasarıdır. Arap gramerine dair kaleme alınmış üç temel eserden sonuncusudur. Bunların ilki olan Sibeveyhî’nin “el-Kitab”ında nahiv ve sarf konuları zengin örneklerle geniş bir biçimde, ancak karışık olarak incelenmiş, Zemahşerî de bu malzemeyi kısmen özetleyip düzene sokmak suretiyle “el-Mufassal”ını meydana getirmiştir. İbnü’l-Hacib ise el-Mufassal’dan yararlanarak nahve dair konuları

¹⁹⁴ a.g.e., Erkan, s. XIII.

¹⁹⁵ Ömer Okumuş, “Câmi, Abdurrahmân”, TDV İslam Ansiklopedisi, C.7, İstanbul: T.D.V.V.Yay., 1993, s.98.

daha öz ve yalın bir anlatımla el-Kâfiye’inde toplamıştır. Dolayısıyla bu eserler birbirinin temel kaynağıdır.¹⁹⁶

Ayrıca Abdurrahman Câmî’nin “Risâle der ‘İlm-i Kâfiye” ya da “Risâle-i Kâfiye” olarak da anılan, redif ve kafiyenin tarifinden sonra kâfiye ilmine dair terimlerin açıklandığı eserin ismi de şiirde atıfta bulunulan “Kâfiye” vurgusu ile alakalandırılabilir.

İzzet, Câmî kelimesini şu söz kurgusuyla telaffuz eder:

Ḥaṭṭ-ı püşt-i leb-i gül-reng-i şarâb-âşâmı

Rinde *Kâfî* aramaz nüşâ-ı *şerh-i Câmî* (G. 152/1)

“Şarap içen gül renkli dudağının arkasındaki hat rind için kâfidir. O aramaz Câmî’nin *şerh nüshasını*.”

Ayrıca bu kelimeyi “câmî” olarak okur isek kadeh de kast edilmiş olmaktadır.

el-Mufassal, el-Muhtasar, el-Mutavvel

1. *el-Mufassal*

Zemahşerî’nin (ö. 538/1144) Arap gramerine dair eseri.¹⁹⁷ Ayrıca bu kelime Kur’an-ı Kerim’de Kaf süresiyle başlayıp Nas ile biten kısa sürelerin de ortak adıdır.

2. *el-Muhtasar*¹⁹⁸

¹⁹⁶ Hulusi Kılıç, “el-Kâfiye”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.24, İstanbul: T.D.V.V.Yay., 2001, s.153.

¹⁹⁷ Mehmet Sami Benli, “el-Mufassal”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.30, İstanbul: T.D.V.V.Yay, 1993, s.368.

¹⁹⁸ Kelime anlamı:

Muhtasar (مختصر) sıf. (Ar. İhtisâr “fazlalıkları atmak, sözü kısaca söylemek”ten muhtaşar) 1. Ayrıntılı olmayan, derli toplu, kısa, öz, mücmel. 2. Gösteriş ve tantanadan uzak, gösterişsiz. 3. Büyük kitapların ayrıntı ve tekrarları çıkarılarak meydana getirilen kısaltılmış şekli.

Muhtasârat (مختصرات) i. (Ar. Muhtasar “kısaltılmış şey” ve çoğul eki -ât ile muhtasârât) Eskiden medreselerde okutulan, ulûm-i âliye “yüce ilimler” adı verilen Kur’an ve hadis ilmi dışında kalan ve ulûm-i âliyye “yardımcı ilimler” denilen kelimeler, mantık, nahiv, hendese, tarih, coğrafya vb. ilimler (İlhan Ayverdi, “Muhtasar”, **Misalli Büyük Türkçe Sözlük**, 2 H - N, İstanbul: Kubbealtı Neşriyat, Kasım 2005. s. 2127).

Muhtasar, bir eserin özet halinde kaleme alınmasından meydana gelen telif türüdür.¹⁹⁹ Hadis, Fıkıh, Kelam, İslam Tarihi ve Medeniyeti gibi çeşitli ilmi alanlarda bu tür telifler çokça yapılmıştır. Örneğin Kudûrî'nin (ö. 428/1037) Hanefî fihhına dair eseri; İbnü'l-Hâcib'in (ö. 646/1249) fıkıh usûlüne dair eseri²⁰⁰; Ebu'l-Fidâ'nın (ö. 732/1331) umûmî tarih türündeki eseri²⁰¹ vs. "el-Muhtasar" diye anılan eserler bu tür eserlerdendir.

Burada bizim açımızdan daha dikkat çekici nokta ise "Muhtasarü'l-Meânî"dir ki İzzet ma'nî kelimesini de şiirinde sözkonusu etmiştir:

"Muhtasarü'l-Meânî", Ebû Yâ'kûb es-Sekkâkî'nin Miftahu'l-'ulûm'unun üçüncü bölümüne Hatîb el-Kazvî'nin yazdığı Telhîsü'l-Miftah'ın Sa'deddîn et-Teftezânî (ö. 792/1390) tarafından yapılan muhtasar şerhtir.²⁰²

3. *el-Mutavvel*²⁰³

Sekkâkî'nin Miftahu'l-'ulûm'unun belâgatla ilgili bölümü için Hatîb el-Kazvî'nin kaleme aldığı Telhîşü'l-Miftah üzerine Teftezânî (ö. 792/1390) tarafından yazılan şerhtir.²⁰⁴

İzzet, yukarıda tanımlarını yaptığımız "el-Mufassal, el-Muhtasar, el-Mutavvel" adlı eserler hakkında şu atıflarda bulunmuştur:

Noқта-i hâlinde icmâl idi ammâ şimdi haţ

Nüşha-i hüsn-i dil-ârâyı *Mufaşşal* gösterir (G. 30/2)

"*Satır (yazı) benindeki noktanda hulasâ edilmişti ama gönül alan güzelliğin bir örneğini Mufassal (fasılalı, uzun uzun) olarak gösterir.*"

¹⁹⁹ İsmail Durmuş, "Muhtasar", **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.31, İstanbul: T.D.V.V.Yay., 2006, s.57.

²⁰⁰ Ferhat Koca, "el-Muhtasar", **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.31, İstanbul: T.D.V.V.Yay., 2006, s.67.

²⁰¹ Abdülkerim Özaydın, "el-Muhtasar", **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.31, İstanbul: T.D.V.V.Yay., 2006, s.70.

²⁰² **TDV İslam Ansiklopedisi**, "Muhtasarü'l-Meânî", C.31, İstanbul: T.D.V.V.Yay., 2006, s.74.

²⁰³ Kelime anlamı: Mutavvel (مطوّل) sîf. (Ar. Tatvil, "uzatmak"tan mutavvel) Uzun uzadıya anlatılmış, uzun, mufassal (İlhan Ayverdi, **Misalli Büyük Türkçe Sözlük**, 2 H - N, İstanbul: Kubbealtı Neşriyat, Kasım 2005. s. 2160).

²⁰⁴ **TDV İslam Ansiklopedisi**, el-Mutavvel, C.31, İstanbul: T.D.V.V.Yay 2006, s.382.

Muhtaşar itmez ma‘ānî-i niyâzı hiç beyân

Ol şeh-i nâza efendi heb *Mutavvel* gösterir (G. 30/3)

“İsteklerinin mânâsını hiç kısaltarak beyan etmez. O naz şâhına hep *Mutavvel* (uzun uzun) gösterir.”

Erjeng

İran hurâfelerine göre meşhur ressam "Mânî" nin yaptığı resimleri ihtiva eden mecmuanın adıdır.²⁰⁵ İzzet, Erjeng ismine şu şekilde atıfta bulunmaktadır:

Kilk-i *Mânî*-eşer-i nazm ile ‘İzzet bizde

Reşk-i *Erjeng* idelim şafha-i âşârimızı (G. 151/7)

Mantiku’t-Tayr

Gülşehrî (Kırşehir, XIII. yy. sonları XIV.yy başları) ’nin Şeyh Attar’ın aynı adlı mesnevisini esas alınarak; Türkçeyle Farsçadan daha güzel bir eser yazılacağını ispatlamak amacıyla yazdığı eserdir. 4222 beyitte varlıkta birlik felsefesini, Allah’ta yok olmak inancını konu edinen bir büyük hikaye çevresinde 29 hikaye²⁰⁶ yi içine alan eserdir. İzzet, Mantık-ı Tayr ismine şu şekilde atıfta bulunmaktadır:

Fehm idemezdi mey-keşân *Mantık-ı Tayr* remzini

Çeng ile erğanün eger olmasa tercemân-ı ney (G. 158/6)

²⁰⁵ Devellioğlu, s.228.

²⁰⁶ Müjgan Cumbur, “Gülşehrî”, **Türk Anskiklopedisi**, C.18, Ankara: M.E.B. Yay., 1970, s.154.

2.3.4.5. Ülke, Şehir ve Yer İsimleri

Bahâriye (İstanbul)

“Osmanlı padişaları ve vezirler, özellikle bahar mevsiminde, Haliç kıyısında Eyüp Sultan’dan sonra gelen ve Bostan iskelesi ile Silahtarağa arasında uzanan bölgeye giderlermiş. Buraya köşkler yaptırılmış. Kağıthane dönüşü eğlenceleri buraya yaptırılan köşklere izlenirmiş. Bahar mevsiminde yeğlenen bir bölge olduğu için “baharlık” anlamına “Bahariyye” (bahara ait) diye anılmış. Yavuz Sultan Selim döneminin kazaskerlerinden ve ayrıca “Sekiz Cennet” başlıklı birde kitabı bulunan Bitlisli İdris’in burada yaptırmış olduğu çeşme ve köşk de “Bahariye” ya da “Baharâbad” diye anılmış. Semtin, adını bu köşkten alması da olasıdır.”²⁰⁷

Ayrıca Dîvan Edebiyatı’nda bahar tasviriyle başlayan kasideler ve Osmanlı padişahları tarafından yeniçerilere, ocak ağalarına, yeniçeri katibine vs. verilen yazlık elbiseler de “bahâriye” adıyla anılmaktadır.

İzzet, Bahâriye ismini şu şekilde kullanır:

Gör *Bahâriyye* yine hûbâna olmuş cilve-gâh

‘Arz ider her nârven-ğad bir edâ nev-rûzdur (G. 28/3)

Sâyeñde o da süy-ı Bahâriyyeye geçsün

Bî-çâreyi gel mazhar-ı luğ u himem eyle (G. 137/8)

Çatalca (Tırhala)

Tırhala Eyaleti’ne bağlı bir kasaba olan Çatalca²⁰⁸ hakkında İzzet şu ifâdeyi kullanır:

Çatalca şehrine pîrâye-bağş-ı intizâm oldur

²⁰⁷ Önder Şenyapılı, **Ne demek İstanbul; Bebek, niye Bebek ! ?**. (Genişletilmiş 2.Basım). Ankara: ODTÜ Geliştirme Vakfı Yay. ve İltış., A.Ş. Metu Press Yay., Şubat 2003, s.s.27-28.

²⁰⁸ Çatalca (Pharsala) چاتلچا ال جة Yenişehir → Tırhala Sancağı ‘Kasaba’ (Sezen, s.122).

Anıñ ahkāmı cārī māha dek hem-vāre mähiden (K. 2/3)

Gülhâne

İzzet'in bir beytinde Gülhâne Parkının adının geçmesi, o dönemlerde de Saray Burnu'nda yer alan ve İstanbul boğazına hâkim bir noktada bulunan Gülhane parkının bir mesîre alanı olarak faal olduğunu göstermektedir:

Her ne dem kûçe-i cānāne gelür hâtırıma
Şahn-ı nüzhet-geh-i *Gülhâne* gelür hâtırıma (G. 136/6)

Gümüşsuyu (İstanbul)

“Dolmabahçe'den Taksim'e çıkan yol üzerinde bulunan İdris Ağa çeşmesi gibi, Gümüşsuyu Askeri Hastahanesi'nin duvarındaki şimdi kaldırılmış olan çeşme de tepedeki “Gömüş”ten, yani büyük su haznesinden besleniyordu. “Gömüş” deyimini, zamanla “gümüş”e dönüşmüş, semtin adı da Gümüşsuyu olmuştur.”²⁰⁹

İzzet, Gümüşsuyu ismini şu şekilde telaffuz eder:

Külçe-i sîme beñzer ol sâ'id

Sâķ-ı billürı şan *Gümüşsuyu* (G. 161/4)

“Altın külçesine benzer o saadetli kişi. Elmas gibi parlak aslı (baldırı) sanki gümüş suyu...”

İzzet, “gümüş suyu” sözüyle sevgilinin fizîki durumunu kast ederek bembeyaz olduğu vurgusu da yapmıştır.

Kese Meydanı (Edirne Sarayı)

Kaynaklara göre Saray-ı Cedid-i Amire (Edirne Sarayı)'nin beş büyük meydanından (Alay Meydanı, Kum Meydanı, Divan Meydanı, Enderun [Çeşme] Meydanı, Valide

²⁰⁹ Necdet Sakaoglu: *İstanbul Suları'na Şehrengiz*, İstanbul: Ocak 1994, S.8, s.41

Taşlığı Meydanı) en büyüğü olan Alay Meydanı’nda bir takım merasimler yapılp aylıklar dağıtıldığından dolayı bu meydana Kese Meydanı da denilmiştir.

“Sarayın en kadim bir meydanı olup kırk üç bin zırağ terbiindedir. Bazı keşif defterlerinde ‘Kese divanı meydanı’ dahi denilmektedir. Sebeb-i tesmiye ise (Kese meydanı denilen merasim ile aylıkların bu meydanda tevzi olunmasıdır...)”²¹⁰

İzzet, Kese Meydanı ismini şu şekilde telaffuz eder:

Derūnımı *kīse meydānı* ‘add idüb cānān

Nükūd-ı şabrı koşar kim [қаpa] yeniçeridir (G. 32/4)

Keşerlü (Tırhala)

Tırhala Eyaleti’ne bağlı olan ve bugün Selanik olarak isimlendirilen Keşerlü²¹¹ şehri için İzzet şöyle der:

Hemīşe gülsitān-ı dehri sīr-āb eyleyüb luṭfi

Şafālar eylesün kendi çemen-zār-ı *Keşerlüde* (G. 148/11)

Kuşadası (Aydın)

1086’da I. Süleyman Şah tarafından Selçuklu hakimiyeti, 1413 I. Mehmet (Çelebi) tarafından da Osmanlı hakimiyetine geçirilmiştir. Bu günkü Aydın iline bağlı olup deniz kenarında bulunan bir ilçedir. Turizm bölgelerimizdendir. Kuşların göç yolları üzerindeki duraklarından biri de bu ilçemizde bulunur. İzzet Kuşadası’nın bu özelliği sebebi ile “Bülbül kış askerinin (soğuşun) ayakları altında çiğnenmemek için Kuşadası’nı kendine sığınak eylediği” nden söz etmektedir:

Olmaya diyü pā-zede-i leşker-i sermā

Κuşatasını vardı penāh eyledi bülbül (G. 90/3)

²¹⁰ Rifat Osman, **Edirne Sarayı**, Süheyl Ünver (hzl.), Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu – Türk Tarih Kurumu Yay., 1989, s.62.

²¹¹ Olimpus maa Keşerlü (Kaza, 1846) Tırhala→Selanik (Sezen, s.388).

Sütlüce Limanı (İstanbul)

“Sütlüce’de Süt menbaı diye bir Rum köyü varmış; isim oradan gelmedir.”²¹²

“Elli haneden ibaret ufak bir Türk köyüdür. Köy camiinin alt tarafında bir mağara, bunun bir köşesinde de eski zamanlardan kalmış bakır bir kadın heykeli vardır. Heykelin memelerinden havuza su akar. Bu su, oranın bekçisi tarafından kadınlara tevzi edilir fakat heykel kimseye gösterilmez. Bu suyun, kadınların sütünü çoğaltan bir kudrete malik olduğu inancı yayılmış olup kadınlar suyu doya doya içer ve onunla yıkanır. Bundan başka, heykelin memelerinden akan suda süt tadının bulunduğu da rivayet edilir ve bundan dolayıdır ki bu yere Sütlüce adı verilmiştir. Bizans devrinde buranın adı Galatiani olduğundan, bugünkü “Sütlüce”, eski adın tercümesi olsa gerek.”²¹³

İzzet, Mahallileşme akımı etkisiyle on dokuzuncu yüzyıl şairlerinde etkisini daha çok gösteren cinsel temayı da vurgulayarak Sütlüce Limanı ve kayık isimlerini telmih yoluyla şu şekilde telaffuz eder:

İki kayık memeler Südlüce Limânında
Beyâz-ı sînesi ‘İzzet yem-i şafâ mı degil (G. 84/5)

Yenişehir (Tırhala, Fener Yenişehri)

Tırhala Eyaleti sancak merkezi olan Yenişehir²¹⁴ ve Yenişehr-i Fener için İzzet’in hayatı bahsinde detaylı bilgi aktarılmıştır. İzzet, bir beytinde Yenişehr için şöyle der:

Evvvel ne idi itdigimiz zevk u tarablar
Şimdi keder-âlûde şafâsı *Yenişehrin* (G. 124/5)

²¹² Sermet Muhtar Alus, **İstanbul Kazan, Ben Kepçe**, İstanbul: İletişim Yay., 1995, s.149.

²¹³ P. Ğ. İncicyan, **18. Asırda İstanbul**, Tercüme: Hrand D. Andreyan, İstanbul: Enst. Yay., 1976, s. 96-97.

²¹⁴ Yenişehir (Yenişehir Fener) (Larissa) : Tırhala eyâleti ‘Eyâlet Mrk. (1854)’; Tırhala→Yanya vilâyeti ‘Kaza (1867)’; Tırhala→Yunanistan ‘Kaza’ (1881) (Sezen, s.542).

“Yenişehr-i Fenâr: SM., Tırhala (Yenişehr-i Larissa) (Tırhala Yenişehri)
Yenişehr-i Larissa: Bk. Yenişehr-i Fenâr” (Akbayar, , s.171).

Ayrıca bkz.: (K. 4; M. 2/19; G. 67/3; G. 124; G. 130/3; G. 137/2; G. 150/4; G. 154/4; G. 163/3; Müf. 3), Yenişehir-i Fener (K. 1/7; Thm. 7/9; Müf. 2/1)

Diğerleri

Külbe-i Ahzan ²¹⁵ (G. 70/2); Hotan (Türkistan)²¹⁶ (K. 12/21), (G. 100/8); Aden (Yemen)²¹⁷ (T. 4/6), (G. 127/4); Arasât²¹⁸ (G. 13/5); Halep (G. 76/8); Çîn (G. 18/1); Necef (Irak)²¹⁹ (G. 100/1); Nil (Mısır)²²⁰ (G. 91/2), (K. 5/73), Nişâbûr (Horasan)^{221*222} (Thm. 7/1); Rumeli (K. 1/16); Selânîk (K. 4/10) Bağdad, Semerkand ve Buhâra: (K. 4/14); İsfahân (İran) (K. 10/3; G. 63/5; G. 164/3), Âmül (G. 63/5).

²¹⁵ Sıkıntılar kulübesi, hüznler evi. Yâkûp peygamberin, Yûsûf'un hasretiyle yıllarca ağlaya ağlaya gözlerini kaybettiği kulübesi. Önceleri şehir içinde oturduğu halde halk onun ağlayışından bizâr olunca şehir dışında bir çardak kurdurup orada ağlamaya başlamış. Buraya külbe-i ahzân denir (Pala, s.281).

²¹⁶ Günümüzde daha çok ipek üretimi ile bilinen ve Doğu Türkistan'daki Sincan Uygur Özerk Bölgesi'nin bir şehridir.

“Çin'in kuzeyi ile Türkistan topraklarına verilen addır. Bugünkü sınırları ise Moğolistan ve Mançurya ile Sibiry topraklarının bir bölümünde kalır.

İ.S. X. yüzyıldan başlayarak Moğolların Hatâ adlı kabilesi bu bölgede yaşadığı için bu adla anılmıştır. Bazen bu bölge Hitâ veya Hotan biçimlerinde de anılır. Hatâ, Hitâ veya Hotan sözcüğü klâsik şiirde daha çok âhû ve misk sözcükleriyle birlikte anılır.

Bunun sebebi ise misk ahularının bu bölgede çok oluşu ve miskin öbür ülkelere buradan getirilmesidir.” (Ahmet Kartal, **Klâsik Türk Şiirinde Lâle**, Ankara: Akçağ Yayınları/245, Kaynak Eserler/54, 1998, s.53).

²¹⁷ Eskiden beridir inci çıkarılıp üretilen bir şehir olduğundan Divan Şiiri'nde 'inci' ile anılan ve bugünkü Yemen'nin bir sâhil şehridir. Arap Yarımadası ile Afrika'daki Somali yarımadası arasında; Kızıldeniz ile Hint Okyanusu'nun keşiştiği yerdedir.

²¹⁸ Maşşer meydanına denilir.

²¹⁹ Irak'ın başkenti Bağdat'ın güneyinde bulunan ve Hulefa-i Raşidin'den Hz. Ali (r.a.) türbesinin bulunduğu şehir; Necef. Divan Şiiri'nde Hz. Ali (r.a.) ve 'inci' kavramları ile teşbihler yapılmaktadır. Ayrıca gerçekten de bu şehre özgü “Necef taşı” olarak meşhur olan doğal taş vardır.

²²⁰ Mısır'da bulunan ve tarihi açıdan da meşhur olan Nil nehri Divan Şairleri tarafından Hz. Yusuf aleyhisselam ve Züleyha hadisesi yahut yine Hz. Yakup aleyhisselam hadisesi gibi tarihi hadiselerle telmihler, teşbihler vs. yönlerinden bahis konusu olmuştur.

²²¹ Nişabur (Nişâbûr). Horasan'ın tarihteki dört başkenti içinde en önemlisi. Ortaçağ İran'ının en büyük şehirlerinden biridir. Divân şiirinde firuze ile birlikte anılır. Nişabur'da dünyanın en güzel firuzesi çıkarılmış. Ayrıca kelime bir musikî makamına da ad olmuştur (Pala, s. 360).

Aslı Nih Şapur yani Şapur şehri demekmiş. Nihavend, Nih Âvend olduğu gibi. Burada zelzele çok olmuştur. (Onay, s.320).

2.3.4.6. Giyim – Kuşam ve Güzellik Unsurları

Civan Kaşı (Sarık)

Civan Kaşı:

İki küçük çizginin köşe yaparak birleşmesiyle meydana gelen kaşa benzer bir şeklin aşağılı yukarılı birbirine eklenmesiyle ortaya çıkan fildişi oyma ve kakmalarda, oya, işleme vb. şeylerde kullanılan bir Türk süsleme motifidir.

Civan Kaşı Tülbent – Sarık ise üzerine çok ince altın telle Civan Kaşı motifi yapılmış tülbent – sarığa denir.²²³ İzzet, bu ismi şöyle telaffuz eder:

Girdiñ ey meh-pāre on dört yaşına
Bir *cüvānkāşī şarık* şar başına
Cān fedādır ğamze-i ‘ayyāşına
Aħmedim tıfl-ı edībimsin benim
Nāzenīnimsin ħabībimsin benim (Ş. 3/2)

Gülgüli Cübbe ve Çeşm-i Bülbülden Kaba

Gülgüli (gül renkli) kelimesi penbe renk için kullanılan bir tabirdir. Penbe cübbe manasına gelir. “Çeşm-i bülbül” kavramı ise XVIII. yüzyılın sonunda III. Selim’in Mevlevi dervişi Mehmet Dede’yi cam tekniklerini öğrenmek için Venedik’e göndermesi sonucunda ortaya çıkmış bir cam işleme sanatıdır. Cama işlenen semboller göz biçimini andırırığında bu adla anılmıştır. İzzet’in söz ettiği elbisenin de buna benzer bir motifte olduğunu anlamaktayız:

Gül-bedenler gülgüli cübbeyle azm-i bāğ idüb
Giydiler heb çeşm-i bülbülden kabā nev-rūzdur (G. 28/4)

²²³ İlhan Ayverdi, “Civan Kaşı”, **Misalli Büyük Türkçe Sözlük**, C.1 A- G, İstanbul: Kubbealtı Neşriyat, Kasım 2005, s.499.

Portakal Renkli Cübbe ve Hatay İşi Kaba

Hatay işi kaba olarak tanımlanan bu kıyafet hakkında bilgiye ulaşamadık. İzzet'in bir yöreye has ismiyle bundan söz etmesi de dikkate değerdir:

‘İyddır ey nārven-ğad gey münāsibdir saña
Portağālī cübbe limūnī *Haṭāyīden kaba* (G. 8/1)

Lâhûrî Şal

Lahor:

Pakistan'ın ikinci büyük şehridir. Pakistan'ın batı kesimindeki en büyük yerleşim birimi ve Pencap eyaletinin merkezi olup İndus ırmağının kollarından Ravi'nin sol kıyısında kurulmuştur.²²⁴ Lahur Şal ise Lahor şehrinde dokunan bir çeşit şaldır. “Sevgili ince belini Acem (Lahurî) şalı ile örter, altın (sim) kemerle süsler. Böylece yürüyüşü daha da cazibeli hale gelir.”²²⁵

Diğer taraftan “Lahurî Şal” tabirinin sadece Divan Şiiri'nde değil Halk Şiiri'nde de sıklıkla kullanıldığını görmekteyiz:

OĞLAN:

KIZ:

Lahuri şal saçağı

Lahuri şal düğümü

Kından çıkart bıçağı

Kim görmüş güldüğümü

Sen bir domur gül isen

Sağ yanım yastık ister

Bende yayla çiçeği

Sol yanım sevdiğimi²²⁶

Lahurî Şal sadece bayanlar tarafından değil, erkeklerce de giyilmektedir:

²²⁴ Saiyid Athar Abbas Rızvı, “Lahor”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.27, Ankara: 2003, T.D.V.V. Yay., s.57.

²²⁵ Doğan Kaya, **Âşık Edebiyatı Araştırmaları**, İstanbul: Kitabevi Yay., 2000, s.257.

²²⁶ Yavuz Aytakin, Şebinkarahisar Manileri, **TFA**, C.III, S.69, 1955, s.1095

Enderûnluların elbiseleri, hünkâr (padişah) tarafından tedarik edilirdi. Ağalar, başlarına som sırma takke ve takkenin altına iç fesi giyerlerdi. İki kollarının yanından enlice siyah kadifeden zülûf denen uzun birer alâmet sallandırırıldardı. Üstlerine, mevsime göre kaftan ve altlarına entârî giyer, bellerine ağır sırma işlemeli, kapaklı kemer takarlardı. Padişahla dışarı çıktıklarında, kalıp işi denilen kavuk giyerler ve bellerine lâhûrî şal sararlardı. Eskiler, mücevherli bıçak ve hançer takarlardı.²²⁷

Efe kuşakları: Bele sarılan kuşaktır. Lahuri şal, "bademli" adı verilen iyi cins acem şalıydı. 1,5-2 metre uzunluğunda ve dikdörtgen şeklinde olan bu şallar beldeki keçe kemer üzerine, kasıklardan göğüse kadar genişçe ve sıkıca sarılır. Bu kuşakların içine mendil, para veya tütün kesesi konurdu. Üzerine silâhlık takılırdı.²²⁸

İzzet, Lâhurî Şal ismini şu şekilde telaffuz etmektedir:

Serfirâzım olmalı başında bir *Lâhūrî şāl*

Ûat Ûat olsun yâhūd ol destar-ı sebz-i dil-güşâ (G. 8/4)

“Lepiska” saç

Modern zamanın saç tipi de divan şiirinde yerini almaya başlamıştır. “Leibzing” isminden gelir. Leibzing Almanya’nın bir şehridir. “Leipzig [Türklerin söyleyişiyile Lepiska] şehrinde gelen ipeğin renginden sarı parlak renkte, uzun yumuşak , ipek gibi (saç)... “Leipzig”in altın ve kestâne saçlı güzellerinde gözleri de gönülleri de öylesine kalmıştı ki, işte Türk hançeresi bu sarışın dilberler şehrinin adını bozarak o ağda ve altın karışımı saç rengine lepiska demişti (Sâmiha Ayverdi).”²²⁹ İzzet, modern zamanın getirileriyle halk ağzında söylenmeye başlanan ve divan şiiri için yeni bir güzellik unsuru olan “Lepiska” saç ifâdesini şu şekilde telaffuz eder:

²²⁷ “Enderun”, Türk Tarihi (2004). <http://www.dallog.net/kurumlar/enderun.htm> (22.10.13)

²²⁸ Mustafa Ceylan, Elmadağ Fm. Tarih Bölümü: Seğmen Ruhı, Bölüm 3. (29.06.2012) <http://www.radyoelmadağ.com/haber/seghmen/seghmen-ruhulolum-3/152.html> (22.10.13)

²²⁹ İlhan Ayverdi, “Lepiska Saç” **Misalli Büyük Türkçe Sözlük**, C.2 H - N, İstanbul: Kubbealtı Neşriyat, Kasım 2005. s.1861–1862.

Yâriñ *lepiska* perçemini ey şabâ yine
Kıldıñ mı târ u mâr ne ‘alemeddir ‘aceb (G. 10/4)

Tel mi şarğan şırma perçemlim gümüş gerdânına
Ya *lepiska* turreler mi şaçılır dört yanına
Terk it istiğnâyı söyle ey gül-i bâğ-ı behâ
‘Āşik-ı şūrîde-ḥâl-i bî-ser ü sāmânına (Şarkı 2/1)

Diğerleri

Gül-câme (güllü elbise) (G. 12/3), (Sıfahan) Sürmesi²³⁰ (G. 38/6).

2.3.5. Tabiat

2.3.5.1. Kozmik Alem (Seyyâreler)

Seb‘a-i seyyâre (yedi seyyâre) (G. 68/3), Bercîs²³¹ (T. 3/11); Felek²³² (K. 3/12), (K. 9/16), (Tarih 3/17), (G. 35/6), (G. 151/1); Hamel²³³; Mirrîh²³⁴ (K. 15/5), (K. 3/11

²³⁰ İsfahan sürmesi kalitesi bakımdan meşhurdur. Dîvan edebiyatında şairler, sevgilinin gözünü hep İsfahan (vezin gereği Sıfahan) sürmesi ile sürmelenmiş olarak tasvir ederler. İzzet de bu konuda şunu söylemiştir:

²³¹ Bercîs (Müşteri, Mars, Bircis, Jüpiter, Hürmüz, Erendiz, Sakıt) Altıncı felekte bir gezegendir. Bu yıldızın etkisi altında doğmuş olanlar terbiyeli, utangaç, iye ve yumuşak huylu, alçak gönüllü, cömert olurlar. Düzgün ve güzel söz söylerler. Feleğin kadısı ve hafîbi olarak bilinir. Sa‘d-ı ekber (büyük kutluluk) olarak kabul edilmiştir. Pazartesi gecesi ile Perşembe gündüzlerine hâkimdir. Mavi renk, Müşteri yıldızına aittir. Merih (Mirrih) ile Ay (Kamer) dost yıldızları; Zühre ile Utarid ise düşman yıldızlarıdır. Özellikle medhiyelerde bahsedilen kişiler düşüncelerinde ve işlerindeki isâbetten dolayı Müşteri yıldızına benzetilirler. (Pala, s.68.)

²³² Gök demektir. Cem‘i eflaktır. Eskilere göre gök tabakası felekler dokuzdur. Her semada bir yıldız tasavvur edilmiştir. (Felekler: Kamer, Utârid, Zühre, Şems, Mirrîh, Müşteri, Zühal sekizinci sabitelerin bulunduğu felekü‘l-burûcdur. Dokuzuncusu felek-i atlas ki felekü‘l-eflâk veya felek-i a‘zam, felek-i a‘lâ da denir ki şeriat dilince adı arştır.) Dünyada olup biten her şey feleğe isnad olunmuştur. Çarh da bu manayadır. Kaza ve kadere itiraz edemeyen şairler dünyada olup biteni feleğe ve yıldızlara isnad, rûhî tezahürlerini böylelikle izhar etmişlerdir.

Astronomi felekiyat ilmince gökler bir mihver üzerinde dönmektedir. Fakat bu dönüş şarktan garba, yani tersinedir. Bu cihetle çarh-ı kec-rev, çarh-ı gerdün, çarh-ı çeb-endâz gibi tabirler çok kullanılır. (Marifetname‘ye göre Zuhal ve Müşteri garba, şarka devreder.) Ve aksine dönen, aldatan manalarıdır. Felekten şikayet etmeyen bir şair yoktur (Ahmet Talat Onay, **Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar**, Cemal Kurnaz (hzl.), Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 1993, s.166).

İ. Hakkı Hazretleri, “Eğer ana rahmine düşen çocuklara bu yıldızın şansı rastlasa Allah‘ın emriyle bunun temiz tabiatı ve güzel vasıfları ona geçer” demektedir. (Erzurumlu İbrahim Hakkı, Marifetname, Turgut Ulusoy (Sadeleştiren), İbrahim Hakkı Hz.‘nin Camii ve Külliyesini Yaptırma ve Yaşatma Derneği. s.169). Müşteri yeryüzüne hâkimken doğanlar büyük yüzlü, iri ve şehlâ gözlü, ak sakallı, iyi huylu, akıllı, zarif, talihli ve mesut olurlar. güzel konuşurlar.

(A. Atilla Şentürk, “Osmanlı Edebiyatında Felekler, Seyyâre ve Sâbiteler (Burçlar)”, Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, N. 90, Haziran 1994, s.163.) Müşteri, sağ elinde kılıç, sol elinde yay olan, çeşitli renklerden kumaşlardan elbise giymiş bir erkek suretinde tasvir edilmiştir (Şerife Akpınar, “Lami‘i‘nin Vamık u Azra Mesnevisinde Astrolojik Unsurlar”, **SÜ Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, S.12, Konya 2002, Ç.Ü.T.A.M.(22.04.2008):

), (K. 8/10); Pervîn²³⁵ (G. 18/7), (K. 10/4); Süreyyâ (G. 1/4; G. 22/8); Ülker (K. 6/27); Nüh Dolab (Dokuz dolap, dokuz felek) (K. 3/5); Utârîd (K. 5/1); Keyvân (K. 5/42; T. 8/1), Zühre (G. 44/4) vb.

İzzet'in gök cisimlerinin isimlerinden söz ettiği bazı beyitlerini şöyle misallendirebiliriz:

Yazdı tuğrâsını Bercîs berât-ı fethin

Çekdi şemşîrini Mirrîh berâ-yı nuşret (K. 16/5)

“Bercîs nişan tuğrâsını yazdı. Mirrîh zafer için kılıcını çekti.”

Ma'rifet-pîşe hüner-endîşe kim Bercîs-i çarh

Nüşa-i fazlından almağda sebağ her şubh u şâm (T. 3/11)

“Mârifetli, hüner sahibi; ki feleğin Bercîsi onun fazilet defterinden her sabah ve akşam ders almaktadır.”

İdiyor bezm-i felekde bir yan

Döndire döndire devrân *Hameli* (G. 157/3)

Gevher-i nazmım görüb lerziş düşer

Reşkden manzûme-i *Pervîne* de (G. 146/8)

http://turkoloji.cu.edu.tr/ESKI%20TURK%20%20EDEBIYATI/eski_turk_ed_ana_02.php, (11.30.2013), s.189.)

²³³ Astronomide semânın kuzey yarımküresinde Sevr burcu ile Süreyya manzumesinin yakınlarında bulunan bir burç ki, Güneş buraya Martın dokuzunda dâhil olur : Koç burcudur.

²³⁴ “Merihin (Mirrih, Mars, Behram) asıl mânâsı uzun oktur. Mirrih süratle hareket ettiği için bu ismi almıştır.” İran’da “Behram” adıyla da anılan bir hayır meleğidir. Keldaniler zamanında tanrılaştırılmış ve “Mares” adını almıştır. Buna sonradan Yunanlılar “Ares”, Romalılar ise “Mars” demişlerdir. Eski İran’da yolcuları koruduğuna inanılan bu yıldız, Yunanlılarda önce fırtına, sonra da savaş tanrısı olarak kabul edilmiştir. Rengi kıızıdır ve doğu efsanesinde uğursuz bir yıldız olarak tanınır. Batı efsanelerinde de, elinde daima bir kılıç veya mızrak tutmu olarak tasvir edilir. Edebî metinlerde feleğin bakomutanı olarak geçer ve elinde bir kılıç veya hançerle tasvir edilir. Hançeri de genellikle hilal olur. Yine edebî metinlerde uğursuzluk, kargaşa, fitne ve savaşla birlikte anılagelmiştir. (M. Nur Doğan, **Fatih Divanı Şerhi**, İstanbul: Yelkenli Yay., 2009, s.173).

Güzelin yüzü aya benzetildiğinde bazen benler, çokluğu ile Pervîn’e benzetilir (Cemâl Kurnaz, Hayâlî Bey Divânı Tahlili, Ankara: Kültür ve Turizm Bak. Yay., 1987, s.254).

²³⁵ Ülker yıldızı, Peren, Süreyya. Aslında Sevr veya Hamel burcunda kümelenen bir takım yıldızdır. Kamer menziline olup sevgilinin benlerine benzetilir. Sevgilinin yüzü ay olunca benleri de Pervîn olur. Yine âşığın gözyaşları da Pervîn’e benzetilir. Şâir sevgilisinin âsumân olan eşliğini gözyaşı pervinleriyle süsler. Şâir kendi şiirinden bahsederken de onu İkd-ı Süreyyâ, silk-i cevher ve rişte olarak düşünür. (Pala, s.370.)

2.3.5.2. Hayvan İsimleri (Mitolojik veya Diğer)

Gül-gûn Şebdiz²³⁶ (Şarkı 1/1), (K. 5/44), Hümâ²³⁷ (K.9/41; G. 52/5), (K. 12/4), (M. 1/14), Tâvûs²³⁸ (Ktk. 1/5, G. 52/4), Ankebût (Örümcek) (K. 5/41), Zübâb (Sinek) (K. 5/41; G. 50/5), Âhû, Gazâl (Ceylan) (K. 5/43), Şîr, Hizebr (Aslan) (K. 5/43; G. 56/2), Peşşe (Sivrisinek) (K. 5/44), Gürg (Kurt) (K. 9/39), Ganem (Koyun) (K. 9/39), Eşheb (Kır renkli Aslan), Esb (At) (K. 7/2), Mûr (Karınca) (G. 42/6; G. 62/2), Zenbûr (Eşekarısı) (G. 42/4), Düldül (Hz. Muhammed aleyhisselâmın Hz.Ali'ye verdiği kır at) (G. 47/1), Piristû (Kırlangıç) (47/4), Zagan, Gurâb (Karga) (G. 52/4; G. 53/5), Kaknûs²³⁹ (G. 52/5), Sayd, Şehbâz (Doğan) (G. 54/2; G. 107/2), Meges (Sinek) (G. 66/1), Tûtî (G. 66/1), Andelîb (G. 81/1), Tezerv (Sülün) (G. 81/5; G. 82/2), Seg, Kelp (Köpek) (G. 92/8; G. 106/6)

Hayvan isimlerinin işlendiği bazı beyitleri şöyle misallendirebiliriz:

Şîve-i hüsn-i hudâ dâd-geriñdir yoħsa

Zagan ârâyış ile hem-ser-i fâvûs olmaz (G. 52/4)

“Allah’ın verdiği bu güzelliğin nazı insaflıdır. Yoksa çaylak süslenmekle Tavus’a arkadaş olmaz.”

Beyza-i murğ-ı hümâ-yı devletiz ammâ çi sūd

Bahtımız ey dil-siyeh bâl-i gurâb altındayız (G.53/5)

“Devletin beyaz murğ kuşuyuz lakin neye yarar. Bahtımızdır ey kara gönüllü, karga yüreği altındayız.”

²³⁶ Bkz.: Dipnot, s.178.

²³⁷ Devlet kuşu, talih kuşu anlamlarına gelir. Cennet kuşu, Kaf dağında, Okyanus adalarında veya Çin’de yaşadığına inanılan efsanevî bir kuştur. Serçeden biraz büyük, yeşil kanatlı, sarı gagalı, boz saksaklı andıran bir kuşmuş. Eskiden bir meydanda Hümâ uçurulur ve kimin başına konarsa o kişi padişah olurmuş. Bu kuşun ayaksız olduğu ve derisinin ele geçmediği söylenir. Kemikle beslenir ve hiçbir kuşu incitmezmiş. Edebiyatımızda refah, kudret ve mutluluğa giden bir baht açıklığının sembolü olarak anılır. Çok zaman Anka ve Simurg ile karıştırılmıştır. Hümâ kelimesi ile birçok terkipler yapılmış olup hemen hepsinde talih ve baht açıklığıyla ilgili düşünceler hakimdir. Hümâ, divan şiirindeki sevgiliyi andırır. Sevgili de hangi aşığına iltifat ederse o, devlete erişmiş olur. (Pala, 216.)

²³⁸ Divan edebiyatında zikredilen kuşlardan biri olan tavus, kuyruğunun yelpaze gibi açılması, hâkim renginin yeşil oluşu, gezip dolaşması, kanatlarının ve boynunun güzelliği, tüylerinin rengârenk oluşu gibi özellikleri ile ele alınır. Ayrıca ‘cennet kuşu’ kabul edilmesi de işlenmektedir. (**Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, “Hümâ”, C.8, İstanbul: Dergâh Yayınları, 1998, s.284.)

²³⁹ Şark masallarında geçen gayet iri bir kuş olup, çok delikli olan gagasından, rüzgâr estikçe türlü sesler çıkarılmış.

‘Ankebūt eyler idi terk-i te‘addī-i zübāb

Ƙılsa terfih-i gürüh-ı haşerāta ferman (K. 5/41)

“Eğer böcekler topluluğuna ferah yaşamaları için emir verseydi, böcek sineğe zulüm yapmayı terk ederdi.”

‘Adli ger eylese te’līf-i miyān azdād

Fem-i ahū-beçeye şīr virürdi pistān (K. 5/43)

“Eğer adaletiyle zıdların arasına uzlaşma sağlasaydı, aslan geyik yavrusuna emzik verirdi.”

Şarsamaz peşşe-i nā-çizi hücum-ı şarşar

Olsa ger takviye-bahşā-yı za‘ifān bir an (K. 5/44)

“Eğer zayıflara bir anlık kuvvet ihsan etse, kasırganın şiddeti aciz sivrisineği sarsamaz.”

BÖLÜM 3 : YENİŞEHR-İ FENER MÜFTÜSÜ İZZET DÎVÂNI'NIN TRANSKRİPSİYONLU METNİ

3.1. Nüsha Tavsifi

Yaptığımız araştırmalarda Yenişehir-i Fener Müftüsü İzzet Dîvânı'nın Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunan tek nüshasından başka bir nüsha tespit edemedik.

Dîvân Nüshasının Özellikleri

Eser Adı : Dîvân-ı İzzet
Yazar : İzzet, Yenişehir-i Feneri Müftüsü
Fiziksel Nitelik : 86 yk., 15 st., 225*160, 170*90 mm
Notlar : Eski Demirbaş No: 585.

Ayrıntı:

Sınıflama : T.811
Demirbaş : 00152
Bölüm : Galata Mevlevihanesi
Özellikler : [Kitap] [El Yazısı : Kağıt] [Talik : Türkçe]

3.2. Metnin Transkripsiyon ve İmlasında İzlenen Yol

1. Metnin tespitinde transkripsiyon sistemi kullanılmıştır. Metnin transkripsiyonunda bilimsel eserlerde uygulanılagelen MEB İslam Ansiklopedisi transkripsiyon sistemi kullanılmıştır.
2. Dîvân'ın metin bölümü hazırlanırken Arapça ve Farsça kelimelerin yazımında elden geldiğince Prof. Dr. İsmil Ünver'in makalesi²⁴⁰ dikkate alınmıştır. İnceleme bölümünde Türkçe kelimeler TDK İmla Kılavuzu'na uygun olarak yazılmıştır.
3. Farsça'daki “vâv-ı ma'dule vavı” “ ” ile gösterilmiştir. (ħ̣āb, ħ̣āce, ħ̣ār vb.)
4. Farsça kelimelerdeki “vâv-ı meçhule” lerin ünlüleri kısa ünlü olarak değerlendirilmiştir. (ħod, ħor, ħoş vb.)
5. Arapça ve Farsça ön ek ve edatlar eklendikleri kelimedenden kısa çizgi ile ayrılmıştır: “be” (Farsça terkiplerde be-güş, be-kām vb.), “ber” (ber-pā, ber-țaraf, ber-dār, ber-devām), “bi” (Arapça terkiplerde ve bi-şunūfi'ş-şerefi, bi-na'imi'l-vaşli, bi-nasrillāh vb.), “bī” (“bī-rābīța, bī-mişl, bī-tāb vb.). ez (ez-süz, ez-ser, ez-mihr), nā (nā-çār, nā-şenīde).
6. Arapça ve Farsça son ekler kısa çizgi (-) işareti ile ayrı yazılmıştır: “āsā” (ġırbāl-āsā, bülbül-āsā vb.), “bār” (şeker-bārın, gile-bār vb.), “bān” (nigāh-bān, kār-bān vb.), “bāz” (ħoķķa-bāz şațranc-bāz vb.), “dān” (ħadr-dān, nāțıķa-dān vb.), “fām” (gül-fām vb.), “gāh” (nā-gāh, ġam-gāh, sūr-geh, ħarmen-geh), “gān” (bende-gān), “gār” (dād-gār vb.), “ger”, (şive-ger), “gīn” (ġam-gīn vb.), “gīr” (dest-gīr vb.), “gūn” (gül-gūn vb.), kār (heves-kār, şive-kār vb.) “mend” (hüner-mend vb.), “nāk” (zelzele-nāk, şekve-nāk vb.), “nāk” (girye-nāk vb.), “perver” (cefā-perver, ma'ārif-perver vb.), “sār” (ħāk-sār, küh-sār vb.), “sāz” (lāne-sāz suĥan-sāz, ħīle-sāz), “sān” (yek-sān vb.), “istān” ve “sitān” (gül-istān, gül-sitān vb.), “şen” (gül-şen vb.), “ver”, “verān” (dāniş-ver, kerem-ver, nükte-verān), veş

²⁴⁰ İsmail Ünver, “Çeviri Yazıda Yazım Birliğı Üzerine Öneriler”, **Türkoloji Dergisi**, c.11, S.1, 1993, s. 51-89.

(Aḥmed-veş āşık-veş), “zār” (çemen-zārı, gül-zār vb.), “zede” (sevdā-zede, ḥayret-zede vb.).

7. Farsça ikili tekrarların yazılışlarında tekrarlanan kelimeler arasına kısa çizgi (-) konulmuştur. (nev-be-nev, dem-be-dem, ser-ā-ser vb.).
8. Arapça birleşik kelimeler “zū'l-kerem, kerīmü'l-ḥulḳ, Maḥmūdu'ş-şiyem vb.” şekilde gösterilmiştir.
9. Vezin gereği vokallerin düştüğü durumlarda kesme işareti (') kullanılmıştır. (k'ey, k'ola, n'ola, n'eyleyim vb.)
10. Nüshada “b” ile yazılan “-up- -üp” zarf fiil ekleri “-p” ile yazılmıştır.
11. “ile”, “içün” edatlarıyla “idi, iken, imiş, ise” vb. “-i” fiilinin aldığı şekiller, genellikle bitişik yazıldıkları gibi ayrı yazımları da görülmüştür. Bu tip yapılar bitişik de olsa ayrı da olsa ayrı yazılmak suretiyle gösterilmiştir. (āzāde idim, ḥoş idi, kıyāmet ise, küstāḥ isem; belā imiş, eyler imiş; ḥaṭ-āver için, ‘arz için; şerm ile, cān ile itmiş; iken, dir iken vb.). Fakat eklenmiş şekilleri bulunan ve vezin gereği ayrı yazımları mümkün olmayan “dı, di, la, le, mış, miş vb.” yapılar ise bitişik yazılmıştır. (olurdu, olsaydım, idemezdi, ruḥsārīñla, temennalarla, ararmış vb.)
12. “dır, dir” ekleri son dönem kullanım şekliyle yazılmıştır.
13. “ḥaṭṭ” “ḥaḳḳ” gibi kelimeler mısra içerisinde çift harfli, mısra sonlarında ise tek harfli gösterilmiştir. (ḥaṭ, ḥaḳ vb.).
14. Metin içerisindeki bir kelimedede veya kelimenin harfinde eksiklik varsa, o harf köşeli parantez “[]” içerisinde gösterilmiştir.
15. Arapça ve Farsça şiirlerin günümüz Türkçesindeki karşılığı dipnotlarla gösterilmiştir.

3.3. Transkripsiyon Tablosu

Tablo 3
Transkripsiyon Tablosu

ا (ā)	a, ā	ص	ş
ا (i)	a, e, ı, i, u, ü	ض	z, d
ب	b, p	ط	t
پ	p	ظ	z
ت	t	ع	‘
ث	ş	غ	ğ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	k
ح	h	ك	k, g, (ñ)
خ	h	ك	ñ
د	d	ل	l
ذ	z, d	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ث	ş	ی	y, ı, i, ī
		ء	’

3.4. Transkripsiyonlu Metin

Dīvān-ı İzzet-i Yegāne-i Suḥan-verān-ı Yenişehir-i Fenār u Müftü-i Zevî'l-İktidār 28 [1^b]

3.4.1. Kasîdeler

1

KAŞİDE DER-MEDḤ-İ SELİM PAŞA

Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

- 1 Sepīde-dem ki tebāşir-i şubḥ-gāh-ı sürür
Sipihrin itdi siyeh kâsesin leb-â-leb nūr
- 2 Beyāza çıkdı şebin nüşha-i müsevvedesi
Yazıldı ḥall ile ābādî-i nehāra sütür
- 3 Fūrûg-ı mihr-i meserretle tldı çār-cihet
Kim oldı ğam gibi āşār-ı zulmet-i deycūr
- 4 O rütbe nağme-i şādî pür itdi āfâkı
Ki oldı günbed-i gerdün çü kâse-i ŧanbūr
- 5 Tavaḥḫun itmiş iken ğār-ı dilde rübeh-i ğam
Kılındı ŧaḫḫana-i ŧabl u kerrenāyla dūr
- 6 O ğüne vardı metānet ḫişār-ı ye'sde kim
Degildi hedmine ḫiç kār-ger anıñ zer ü zūr
- 7 Ne telḫ itmiş idi ğamı zehr-i nā-kāmî
Şükür²⁴¹ ki oldı şeker-riz luḫf-ı Rabb-i Şekūr

²⁴¹ “Şükür” kelimesi vezin gereği “şükür” olarak okunmuştur.

- 8 Duçār-ı derd-i ser olmuş zükām-ı hasret ile
Yaturdı pister-i miḥnetde āşıq-ı rencūr
- 9 Hezār za‘af ile pūr-pīç u tāb iken nāgāh
Ṭabīb-i cān gibi bir müjde-baḥş virdi ḥuzūr
- 10 Didi zamānı mı bu ıztırāb-ı cān-gāhın
Nedür bu mertebe āh u enīn-i nā-maḥşūr
- 11 Bu vaqt o vaqt-i feraḥdur ki cümle ğam-zedegān
Kemāl-i şevk u neşāt ile şād olup ide sūr
- 12 Temām devr-i sipihr-i berīn be-vefķ-i merām
Daḥı nedir bilemem maḥşad-ı dil-i meksūr
- 13 Mişāl-i mihr-i münīr āleme ziyā şalaraq
Bulurdı ḥazret-i destūr-ı ma‘dilet-meftūr [2^a]
- 14 Şuā‘-ı miḥ-ce-i rāyātı reşk-i ḥūr olarak
O bedr-i burc-ı vezāret şerefle itdi zuhūr
- 15 Cenāb-ı dāver-i Dārā-ḥadem Selīm Paşa
Ki bes aşāletin imāya cebhesindeki nūr
- 16 Veliyy-i ni‘metidir Rūm ili memālikiniñ
Ta‘ayyüş itmededür sāyesinde mār ile mūr
- 17 Degil mi cedd-i zafer-perveri bi-nasrillāh
Alan bu yerleri düşmenleri iden maḥhūr
- 18 Gelüp hezār hezārān hizebr şavlet ile
Şalup şufūf u e‘ādīye oldılar manşūr

- 19 Var añla mertebesin ol sülâleden geleniñ
O aşl-ı pāke olan müntesib ne gevher olur
- 20 Ne mümkin eylemek evşāfını aniñ ta‘dād
Meger ki ‘ac̣ ile bir nebze idelim maşṭūr
- 21 Odur o āşaf-ı ‘ādil ki āb-ı tīġı ile
Söner tekevvün iden her şerāre-i şer ü şūr
- 22 Niġāh-bān olur aġnāma gürg-i derrende
Ĥimāyet-i zu‘afāya iderse emr-i şudūr
- 23 Nesīm-i sünbül-i ĥulķı geçeydi gül-zāra
Olurdı her varaķı hem-şemīm-i kākül-i ĥūr
- 24 Olunca kuvvet-i bāzū-yı saṭveti der-kār
Ne ķābil olmaya berkende biĥ-ı fışķ u fücūr
- 25 İder ‘ināyet ile ceybini ĥazāine-i zer
Su‘āl eylemeden ĥāṭır-ı faķīre ĥuṭūr
- 26 Vireydi ķaṭ‘-ı zebān-ı dürūġa ĥükmi cevāz
Şehādetin şaşırırđı o demde şāhid-i zūr
- 27 İdeydi ülfet-i ecnās için eger fermān
Olurdı mümtezic-i yek-diger vuĥūş u tıyūr [2^b]
- 28 İder bu vech ile evşāf-ı pākine āġāz
Sūĥan-verān-ı cihān nükte-perverān-ı dühūr
- 29 Mu‘azzam-ı vüzerā faĥr-ı cümle-i küberā
Meded-res-i fuķarā dāver-i kerem-mevfūr

- 30 Müşîr-i şîr-şecâ'at vezîr-i Cem-'azâmet
Sehâ vü cüdi 'aţada yegâne vü meşhûr
- 31 Sütüde-menķabetâ âşaf-ı melek-şıfatâ
Eyâ nesâ'im-i enfâsı feyz-i nefħa-i şûr
- 32 Sen ol aşîl-i siyâdet-şî'ârsın ki sezâ
Vücüd-ı pâkiñ ile âferîniş olsa fahûr
- 33 Sen ol müdebbir-i dâniş-nihâd-ı 'âlemsin
Ki dest-i re'yiñe vâ-beste ĥall 'aķd-i umûr
- 34 Nevâzişinle olur gül gibi güşâyiş-yâb
Ne rûtbe teng ise çün ġonce ķalb-i ehl-i şu'ûr
- 35 Efendim oldu ķudûm-ı meyâmin-âşârın
Bu 'abd-ı kemtere sermaye-baĥş-ı farķ-ı hubûr
- 36 Temevvüc itdi yine lücce-i şafâ-yı derûn
Yine sevâĥil-i endişe pür-dür-i menşûr
- 37 Şikeste-beste eger bir ġazelcik 'arz itsem
Ĥuzûr-ı devlete olmaz mı ruĥşat u destûr
- 38 Nigâhı mest-i mey-i nâz dîdesi maĥmûr
Gelûr ne ĥâlet ile seyr it ol büt-i maġrûr
- 39 Mişâl-i tûĥî şeker-rîz-i ġüft-gû olicak
Dehân-ı ĥayreti eyler 'aķîde-veş memhûr
- 40 Raķîb-i dünı ķılup maĥrem-i ĥarîm-i vişâl
İder fütâde-i nâ-çârı ĥard ile mehcûr [3^a]

- 41 Fetîl-i ‘aşkı meger almış ittibâ şimdi
Yanar tüter dil-i şeydâ ne tur bilür ne otur
- 42 Beyâz-ı şubhdur ‘İzzet ki reng-i şebde nihân
Siyâh zülf arasında o gerden-i kâfûr
- 43 Ğazel-serâlığı terk it biraz da şâ‘irce
Temeddüh eyle kaçideñ ola maşûn-ı kuşûr
- 44 Dehen-güşâ-yı tefâhur degüldür ehl-i kemâl
Velik de’b-i selef çünkü böyledür ma‘zûr
- 45 Ğudâ ‘alim ki ben Ğod-sitâlık itmez idim
Zarûret eyleseseydi ibâha-i maĞtûr
- 46 Benim o şâ‘ir-i mu‘ciz-edâ-yı nâdire-gû
Ki siĞr-i Ğüsn-i beyânımla ins ü cân meshûr
- 47 Nikât-ı fikr-i daķıķım Ğayâl içinde Ğayâl
Edâ-yı şî‘r-i laķifim veleh-fezâ-yı şu‘ûr
- 48 Yeter yeter bu kadar faĞr-ı nâ-becâ ‘İzzet
Du‘âya eyle ser-âĞâz şab‘a geldi fütür
- 49 ‘İmâret-i himem-i dâd-güsterân ile tâ
Ğarâbe-zâr-ı cihân ola ser-be-ser ma‘mûr
- 50 Füzûn-ter eyleyüp ikbâl u ‘ömrini Mevlâ
Ğıla o âşaf-ı zî-şânı dem-be-dem mesrûr

KAŞİDE DER-SİTÂYİŞ-İ RÜŞDİ PAŞA

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Hāme ger olmasa bir tūti-i şīrīn-minķār
İdemezdi şekeristān-ı sūhanda reftār
- 2 Hāmedir māşıta-perdāz-ı ‘arūsān-ı hayāl
Hāmedir çehre-güşāyende-yi bikr-i efkār
- 3 Hāme hem-hālet-i şu‘bān-ı kelīm olmağ ile
T̄arz-ı i‘cāzına hayret-zededür her seh̄hār [3^b]
- 4 Dest-gīr-i şu‘arā olmasa her dem hāme
Nice olurlar idi şaf̄ha-nigār-ı eş‘ār
- 5 Şükr ü ihsānını ifā idemem ben kalemīñ
Ne kadar eyler isem zikr-i medhīn tekrār
- 6 Meded-i kill-i sūhan-güster ile bu nā-çiz
Dem-be-dem olmadadur tāze zebān-ı āşār
- 7 Yoħşa ne kudreti var nātıķamın kim olsun
Vaşf-ı destūr-ı hüner-verde müdür-i güftār
- 8 Zīver-ı şadr-ı ‘alā hazret-i Rüşdī Paşa
Ki nazīrin göremez dīde-i çarḫ-ı devvār
- 9 Dād-ger dāver-i zī-şān ki fūrūğ-ı ‘adli
Zulmet-ābād-ı eķālīmi ider pūr-envār

- 10 Lem‘a-yāb olsa k̄amer rāy-ı münirinden eger
Minnet-i mihr-i ziyā-güsteri çekmez her bār
- 11 Dest-i luṭfi olıcaḡ şāne-i gīsū-yı kerem
Girih-i tār-ı emel bulsa güşāyiş yeri var
- 12 Sünbül āşüftelenür eyler ise dest-āvīz
Büy-ı aḡlāḡını gül-zāra nesīm-i eşhār
- 13 K̄alemi āb-dih-i mezra‘-ı kām-ı aḡbāb
Ḥarmen-i ‘ömr-i ‘adūya kılıcı şā‘iḡa-bār
- 14 Vaşfınıñ biñde birin eyleyemez zīb-i suṭūr
Yazsa erbāb-ı hüner midḡatini leyl ü nehār
- 15 Āşafā böyle mi agāz iderim vaşfiña ben
Çarḡ-ı dūn itmese dil-teng-i ġumūm-ı bisyār
- 16 N’eyleyem āh felek düşmen-i dīrīnimdir
K̄or mı āsūde ola çākeriñi ol ġaddār
- 17 Tāb-ı teb t̄āḡatimi kesdi efendim yoḡsa
Zūr-ı endişemi nazm içre iderdim izhār [4^a]
- 18 Şöyle ṡursun o da bir başḡa büyük māni‘dür
Baña her demde olan nāṡıḡa-bend-i ġüftār
- 19 Bir büt-i ‘işve-gerin firḡati kār itdi dile
K̄omadı genc-i derūnumda benim şabr u ḡarār
- 20 Niġeh-i merḡamet itmez o şeh-i taḡt-ı sitem
Ne ḡadar ḡālını ‘arz eylese bu ‘āşıḡ-ı zār

- 21 Ben ne hācet çekeyim hālimi i'lāna ta'ab
Bildirür sūz-ı dilim bu ğazel-i şu'le-nişār
- 22 Şem'-i ruhsārına pervāne-i dil oldu düçār
Çāresi şimdi nedür āteş-i hāsretle yanar
- 23 Kāngı meclisde 'aceb cām-ı mey-i gül-rengi
Nüş ider bilsem o ğonce-dehen-i lāle-'izār
- 24 Biz teħassür-zede-i mūy-miyānız ammā
Her şeb āġyār-ı denī itmededür zīb-i kenār
- 25 Şimdiden yād iderek hātṭını yād itmeyelim
Könmasun āyine-i hūsn-i dil-ārāya ğubār
- 26 'İzzetā nāleñe ğüş aşmayacaķ ol gül-i nāz
Eyleme bī-hüde bülbül gibi feryād-ı hezār
- 27 Tırma da'vāt-ı veliyyü'n-ni'ama eyle şitāb
Umarız eyleye makbül-i mecīb-i Settār
- 28 Ola tā hāme-i müşġin-raķam-ı midhatle
Şafhalar hem-şifat-ı rüy-ı haṭ-āverde-i yār
- 29 Zātı gül-pister-i iķbālde āsüde olup
Devleti gibi ola dīde-i baḥtı bī-dār

KAŞİDE-İ KUDŪMİYYE DER-EVŞAF-I MAHMŪD PAŞA

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Yüz göz açdırmaz iken baht-ı siyeh-kāreye h‘āb
Eyledi luṭf-ı Hudā çehresine reşş-i gül-āb [4^b]
- 2 Dīde-i devlet-i bī-dār gibi buldı fūrūğ
Aḥter-i tāli‘imiz ḳalmıř iken zīr-i şehāb
- 3 Şūkr kim eyledi ‘umrāna teveccŭh āḥir
Mŭlk-i dil Tırḫala sancağı-veş olmuşdı ḫarāb
- 4 Bu ne in‘ām u ‘aṭādur bu ne iḥsān-ı Hudā
Bu ne tevḫik-i ilāhī bu ne luṭf-ı Vehhāb
- 5 Kim ḫayāle getürürdi kim umārdı böyle
Kāmımızca deverān eyleye bu nŭh dŭlāb
- 6 Ḳalmamıřdı birimizde eşer-i řevḳ u neřāt
ḫaḳ bilür kim bizi ye’s itmiş idi isti‘āb
- 7 ‘Uhdesinde nice şimdi gelelim bu keremin
Şūkre yoḳ ḳudretimiz ḫamde liyāḳat nā-yāb
- 8 Eyledik hep yeñiden kesb-i ḫayāt-ı tāze
Gŭl-i pejmŭrde idik cŭmlemiz oldıḳ řādāb
- 9 Ber-ṭaraf itdi Hudā azlem-i ḫalḳu’llāhı
Ḳıldı irsāl anuñ yerine bir ‘ālī-cenāb
- 10 Ya‘ni dŭstŭr-ı sehā-pīře vŭ ‘adl-endişe

Oldı pertev-figen-i dehr mişāl-i meh-tāb

11 ‘Alem-efrāz-ı vegā ḥazret-i Maḥmūd Paşa
Ki olur dergehine nāşiye-sā heft kıbāb

12 O civān-baḥt-ı felek-pāye ki bindikce olur
Esb-i iclāline cirm-i meh-i nev sīm rikāb

13 O kerem-kār-ı cihan-baḥş ki destinden ider
Dem-i cūdında yem ü ebr-i güher-bār ḥicāb

14 Ḥas ü ḥāşāki leṭāfetde döner berg-i güle
Cüy-ı luṭfi ile bir gülşen olursa sır-āb

15 Ḥaşmınuñ kelle-i bī-devleti ğalṭide olur
Olmadan tiĝi daḥı ser-zede-i künc-i kırāb [5^a]

16 Kim imiş tepedelen gördi Tepedelenli
Başına gelecegi añladı ol ḥāne-ḥarāb

17 Şimdi meydāna çıķup ‘arz-ı şecā‘at itsün
Yohsa iş mi fuķarāya o ķadar zılm ü azāb

18 Postı ķurtarmaĝa bir çāre ararmış şimdi
Kendüsin şanur iken kelb gibi şāḥib-i nāb

19 Dār-ı dünyāda eger cāy-ı necātı yoĝısa
Güşe-i gūra şıĝınmaķdur aña re’y-i şavāb

20 Āşafā baḥr-kefā gevher-i dürc-i şerefā
Ey ki müstaĝraķ-ı cüy-ı ni‘amı şeyḥ ile şāb

- 21 Vaşfiña böyle mi āgāz iderdüm ammā
N’eyleyim qalmanı ben bende-i nāçizde tāb
- 22 Ğam u endüh-ı cihān nāṭıqa-bend oldu baña
Nār-ı ḥarmān-ı amānı cigerim itdi kebāb
- 23 Bir taraftan elem-i mātem-i cān-süz-ı peder
Bir taraftan sitem-i dāyin-i nā-puḥte-ḥitāb
- 24 Bu perişānlıĝa ṭākat mı gelür inşāf it
Nice nazmım ola revnaq-şiken-i dürr-i ḥoş-āb
- 25 Līk min-ba’d efendim umarım sāyeñde
Olayım gülşen-i maqşūduma ben de reh-yāb
- 26 ‘İzzetā şekveyi qo eyle du’āya āgāz
Ne revā bā’iṣ-i taşdı’-i ser olmaq itnāb
- 27 Āb-ı şemşir ile tā kim vüzerā ‘ālemden
Olalar def’-i mezālitle müzeyyel çirk-āb
- 28 Eyleyüp zātıñı āsīb-i kederden maḥfūz
Ḥaşmıña ĝalib ide ḥazret-i Rabbü’l-erbāb [5^b]

4

**QAŞİDE BERĀY-I ḤOŞ-ĀMEDİ-İ İMZĀ-NÜVİSENDE-İ FETĀVĀ-YI KEMĀL
DER-ŞEHR-İ SELĀNİK E’S-SEYYİD ‘ABDULLĀH EFENDİ HENGĀM-I
ḤÜKŪMETEŞ DER-YEÑİŞEHR-İ FENĀR**

Mef’ülü Mefā’ilü Mefā’ilü Fe’ülün

- 1 Neşr olmada enfās-ı Mesihā Yeñişehre
Güyā ki nüzül eyledi ‘İsā Yeñişehre

- 2 Zibende-i āşār-ı füyūzāt-ı ezeldir
Reşk itse sezā cennet-i me'vā Yeñişehre
- 3 Leb-rîz-i neşâf olmağıla vech-i şebah var
Beñzer dir isem sāğar-ı şahbā Yeñişehre
- 4 Girdi eline ceş-i sürürin bu yakında
Ġam zann iderim vaz' idemez pā Yeñişehre
- 5 Bār-āver iken naḥl-ı ümîd anda bu gūne
Nām olsa n'ola bâğ-ı temennā Yeñişehre
- 6 Bir köhne *fenār* oldığı meşhûrdur ancak
Lāzım idi bir şem'-i dil-ārā Yeñişehre
- 7 Bir şem' ki pervānesi ḥurşîd-i cihān-tāb
Envārı fūrū tāfte her cā Yeñişehre
- 8 Rūşen-kün-i deycūr-ı sitem nūr-ı mücessem
Kim şa'sa'a-pāş ola ser-ā-pā Yeñişehre
- 9 Şad ḥamd ki pertev şalaraq 'āleme şimdi
Bir mihr-i münîr oldu ḳadem-sā Yeñişehre
- 10 Revnaḳ-dih-i ser-mesned-i iftā-yı Selānik
Oldı bu sene 'adl ile mollā Yeñişehre
- 11 Ol fāzıl-ı deryā-dil-i 'ādil ki hemîşe
Aḥkāmın ider şu gibi icrā Yeñişehre
- 12 Ol gevher-i pākîze-ter-i baḥr-i himem kim
Her seng-i deri bir dūr-i yektā Yeñişehre

- 13 Ol zīver-i ser-maḥfil-i şer‘-i nebevī kim
Her bir sözi bir ḥüccet-i mümzā Yeñişehre [6^a]
- 14 Teşrīfini gūş eyleyicek tehniyet itdi
Bağdād u Semerḳand u Buḥārā Yeñişehre
- 15 Hengām-ı ḳudūmunda şımāḥ-ı dile geldi
Her sūydan āvāze-i büşrā Yeñişehre
- 16 Hem-ıynet-i ḥūr oldıgın ol pāk-nijadıñ
Envār-ı cebīni ider imā Yeñişehre
- 17 *Sīmā-yı aşālet büved ez-nāşiye zāhir*²⁴²
Mażmūnı olur şimdi hüveydā Yeñişehre
- 18 Ger seyyid u sa‘d olsa resīde bu zamāna
Tilmīzi olurlardı gelüp tā Yeñişehre
- 19 Derbānlıgını eylese ben ḥācibe işbāt
Bāb nā’ibidir şāhid-i da‘vā Yeñişehre
- 20 Bu resm ile mażbūt-ı sicillāt-ı ḳaderdür
Maḳşūr degül midḥati tenhā Yeñişehre
- 21 Yenbū‘-ı ḥikem ḥākim-i dāniş-ver-i efḥam
Ḥükm itmede çün Ḳāḍī-i Beyzā Yeñişehre
- 22 ‘Allāme-i zū-rütbe felek-kevkebe k’oldı
Dest-i keremi rātibe-baḥşā Yeñişehre
- 23 Pirāye-dih-i encümen-i fażl u ma‘ārif
Kilki edeb-āmūz-ı mezāyā Yeñişehre

²⁴² Asālet sīmāstı (Asil yüz) alından belli olur.

- 24 Fahru'l-fuzalā kāmīl-i memdūh-ḥiṣālā
Ey ma'dileti raḥmet-i Mevlā Yeñiṣehre
- 25 Çoğdan raqam-ı menqabetiñ naqş idi dilde
Maqşūdum idi vaşfiñi imlā Yeñiṣehre
- 26 Buldum güher-i maṭlabıma dest-res āḥir
Min-ba'd iderüm şānıñı inbā Yeñiṣehre
- 27 Tebrīk-i qudūmuñda bu manzūme-i sādēm
Bī-rābıṭadur eylemem ifşā Yeñiṣehre [6^b]
- 28 Bundangirü 'arz ideceğim 'ıkd-ı cevāhir
Ḥayret virecek ser-te-ser ammā Yeñiṣehre
- 29 Zīrā benim ol şā'ir-i bālā-rev-i i'cāz
Feyz-i nefesim māye-i iḥyā Yeñiṣehre
- 30 Ammā ki çi sūd añlamıyor kuvvet-i ṭab'ım
Ta'rīf idemem kendimi ḥālā Yeñiṣehre
- 31 Muḥtāc idi bir nükte-şinās ehl-i temāze
Qadr-i hünerim eylesün inhā Yeñiṣehre
- 32 e'l-Minnetü lillāh ki sen şimdi efendim
İclāl ile olduñ şeref-efzā Yeñiṣehre
- 33 Ğayrı bilinür meretebe-i ṭab'-ı bülendim
Āşārım olur gün gibi peydā Yeñiṣehre
- 34 'İzzet yeter ıtnābı qo hengām-ı du'ādur
Taṭvīl-i süḥan eyleme bī-cā Yeñiṣehre

35 Tā mu‘taşım-ı şer‘-i kavīm ola mevālī
Hükkām ola tā maḥkeme-pīrā Yeñişehre

36 Dā’im ide Haḫ devletini ‘ömrini efzūn
İşte bu du‘ā cümleden a‘lā Yeñişehre

5

**QAŞİDE DER-SİTĀYİŞ-İ KĀN-I ‘İRFĀN LÜTFULLĀH EFENDİ BĀ-EVŞĀF-I
VELİYYÜDDİN PAŞA**

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

1 Ey ‘Uṭārid-meniş ey nükte-ver-i tāze-zebān
Ey sevād-ı raḫamı süde-i müşg-i ‘irfān

2 Yed-i beyzā-yı belāgatde Hudā göstermiş
Kilk-i i‘cāz-eşeriñ sihr-fenāna şu‘bān

3 Rāstdur bu sūḫanım rāst be-ḫaḫḫ-ı Ḥasaneyn
Görse taḫsīn ider ḫüsn-i edāñı Ḥassān

4 Saña tā rüz-ı ezel eylemiş i‘tā Mevlā
Zūr-ı endişe ile kuvvet-i ṭab‘-ı Saḫbān [7^a]

5 Edhem-i ḫāmeñi mizmār-ı ma‘ārifde sürüp
Oḫuduñ yekke-süvārān-ı kemāle meydān

6 Sāḫa-i ma‘nide itdükde tek ü tāza şürü‘
Hüner erbābına teng oldı fezā-yı cevelān

7 Münderic nazm-ı belīgiñde hezārān mazmūn
Müstetir her bün-i ḫarfīñde niçe sırr-ı nihān

- 8 Siyyemā ʔarḥ-ı kütüb-ḥāne-i zībā-resme
Yazdıḡıñ nükteli tārīḡ-i belāḡat-‘unvān
- 9 Düşürüp ḡayrete yek-ser büleḡā-yı ‘aşrı
Oldılar ḡüş idicek cümlesi engüşt-gezān
- 10 Ḥabbezā şıve-i tārīḡ-i muşanna‘ ki virür
Saḡr-ı mevzūnları ḡālet dile çün serv-ḡadān
- 11 Būy-ı sünbülde idüp aḡz-ı midād-ı müřḡın
Varaḡ-ı güllere taḡrır olunursa řāyān
- 12 Elifi serv-i dil-ārā-yı çemen-zār-ı kemāl
Bāları baḡř-ı řafā itmede çün bād-ı vezān
- 13 Tāları tāze-edā bir büt-i sımın-tendir
řāların her birisi bir veşen-i deyr-i beyān
- 14 Cimler ḡalkā-i ḡisū-yı nigār-ı ma‘nā
Ḥāları ḡüsn-i nümāyiřde miřāl-i ḡürān
- 15 Ḥāları ḡonce-i neşküfte-i bāḡ-ı ḡübī
Dāllar dil-ber-i bī-mişl ü ‘adıl-i devrān
- 16 Zāllar zirve-i ebrāc-ı ḡünerde aḡter
Rāları çarḡ-ı ma‘ārifde hilāl-i raḡřān
- 17 Zāları ziver-i iklil-i belāḡat ammā
Sınler de ser-i ḡussādı keser erre-besān
- 18 şınları řāhid-i řirīn-reviş-i şıve-şi‘ār
řādlar şayd-ı dil itmekde miřāl-i ḡübān

- 19 Dādlar dav‘-ı meşābīh-i şebistān-ı hūrūf
Gūyiyā tālari pervāne-veş eyler tayerān [7^b]
- 20 Zālari zāby-ı feyāfi-i kemāl ü yūmnī
Fi‘l-meşel ‘aynıdır ol zābyın olur gānze-zenān
- 21 Ğaynlar gāret-i kālā-yı hıredde çālāk
Fāsı şūriş-figen-i hātır olur bir fettān
- 22 Kāflar kand-şifat zā‘iķa-pīrā-yı maķāl
Kāflar gül-be-şeker lāmı leb-i la‘l-i bütān
- 23 Nūnını eyleseler mīmīne taķdīm sezā
Ebrū bālāda olur zīrdedir cāy-ı dehān
- 24 Vāvıdır vāsıta-i vuşlat-ı şūh-ı ma‘nā
Hālari hādī-i güm-kerde-rehān-ı hicrān
- 25 Şekl-i mıķrāzdadur lāmelifi cilve-nümā
Yālari ķadd-i mezāyāya ķabā-yı çesbān
- 26 Her keşide şanasın ebrū-yı ğilmān-ı hayāl
Noķtalar her birisi merdümek-i hūr-ı cinān
- 27 Görse bu kerr ü fer-i Şevket-i şi‘riñ bī-şek
Diri Hāķāni *budur milket-i nazma hāķān*
- 28 Vaşf-ı pākiñde senüñ böyle iderler āĝāz
Nükte-sencān-ı cihān nādire-gūyān-ı zamān
- 29 Ser-firāz-ı üdebā server-i hayl-i şu‘arā
Fahır-ı şinf-ı büleĝā efşah-ı aşhāb-ı lisān

- 30 Mūcid-i ŧīve-i nev-muħteri‘ tarz-ı cedīd
Reh-i nā-refte-güŧā-yı hūner-ü nāıķa-dān
- 31 Mūnŧi-i mensi-i Veysi-i selāset-pirā
Kātib-i ħāzret-i düstūr-ı Sikender-dīvān
- 32 O vezir ibni vezir a‘ni Velī Paŧa kim
Yüz sürer dergeh-i vālāsına çarħ-ı gerdān
- 33 Neyyir-i burc-ı vezāret meh-i evc-i ‘āzamet
Mihr-i envār-feŧān-ı felek-i rif‘at-i ŧān [8^a]
- 34 Āstīn-i himemi māye-dih-i ehl-i niyāz
Āsitān-ı keremi melce’-i ħācet-mendān
- 35 ŧadme-i ħahrı ile rüy-ı zemīn zelzele-nāk
Hecme-i tiĝı ile mecma’-i a‘dā tālān
- 36 Saye-perverde-i elħāfi olan sebze-i ter
Tāb-ı ħurŧid-i temüziden olur mı tersān
- 37 Çemenistāna güzār itse nesim-i ħıfzı
Bir dahı olmaz idi pā-zede-i bād-ı ħazān
- 38 Ĥātır-ı düşmenine gelse ħayāl-i tiĝı
Seri der-ān ola ħaltide-i ħāk-i ħüsrān
- 39 Bezm-i minū-veŧini itse taŧavvur bir kes
Kendini bulur idi ravza-niŧin-i Rıdīvān
- 40 Feyz-yāb olsa eger yem kefi dūr-pāŧından
ŧadef olmazdı niyāz-āver-i ebr-i nisān

- 41 ‘Ankebūt eyler idi terk-i te‘addī-i zübāb
 Kılsa terfih-i gürüh-ı haşerāta fermān
- 42 Gird-bād-ı gāzabı eylese bir deşti meṭāf
 Haşyetinden olur eflākde muğber Keyvān
- 43 ‘Adli ger eylese te’lif-i miyān-ı azdād
 Fem-i ahū-beçeye şīr virürdi pistān
- 44 Şarsamaz peşşe-i nā-çizi hücum-ı şarşar
 Olsa ger takviye-baḥşā-yı za‘ifān bir an
- 45 Görmedik öyle kerem-pīşe vezīr-i ‘ādil
 Tuymadık zātına mānend ü ‘adil ü aqrān
- 46 Elde mīzān-ı kalem hendese-dānān-ı suḥan
 Kaşır-ı evşāfına bu resme ururlar bünyān
- 47 Şāhib-i tūğ u ‘alem nāzım-ı aḥvāl-i ümem
 Āşaf-ı Cem-ḥadem ü dāver-i Dārā-derbān [8^b]
- 48 Āb-ı rü-yı vüzera nuḥbe-i erbāb-ı seḥā
 Bāsıt-ı dest-i ‘aṭā dāğ-ı dil-i Bermekiyān
- 49 Şaf-şiken Sām-ı Tehemten-ten-i Behrām-efgen
 Rüstem-i pür-dil-i heycā vü hüner-ber şüc‘ān
- 50 Vālid-i mācidine ḥayr-ı ḥalef oldığına
 Saña besdür se meḥādīm-i kirāmı bürhān
- 51 Biri devletlü melek-şīme Muḥammed Paşa
 O cüvān-sāl-i felek-mertebe mīr-i mīrān

- 52 Gülbün-i tâze-res-i gülşen-i mecd ü iqbâl
Çemen-i devlet ü iclâle kıadi serv-i çemân
- 53 Yeñiden tâzeledi kıâ'ide-i mekremeti
Meşel-i Hâtem-i Tayy olmuş idi eski yalan
- 54 Biri de Mîr Selîmim ki fahâmetle Odur
Dür-i tâc-ı 'uzamâ kıurre-i 'ayn-ı a'yân
- 55 Güher-i pâk-şadef lü'lü-yı 'ummân-ı şeref
Görmedi çeşm-i selef mişlini bî-reyb ü gümân
- 56 Her gören zâtını dir e'l-veledü sırru ebîh
Pederi sırrı o devletlide olmuşdur 'ıyân
- 57 Biri de küdek-i nev-sâle o Mîr İsmâ'îl
Mîrler olsun anıñ ugrına yek-ser kıurbân
- 58 Sâlde hürde hıredde yine ammâ ki büzürg
Re'y-i tedbîrde pîr hüsn ü melâhatde cüvân
- 59 Rağş-ı şarşar-revişe gâhice oldıkca süvâr
Berg-i güldür şanasın düş-ı şabâ üzre hemân [9^a]
- 60 Eylesün anları âsîb-i haţardan maħfûz
Ced ile vâlid-i mâcidle cenâb-ı Mennân
- 61 Cümlesi şadr-ı sa'âdetde muķîm olsunlar
İdelim vaşfların biz de cihâna i'lân
- 62 Ben ne nâçîzim idem anlara şâyeste şenâ
Yine iderse ider Luţfi-i sencîde-beyân

- 63 Gerçi bir şā'ir-i pākīze-edā-yı 'aşrım
Şāhid-i ṭab'ıma erbāb-ı belāgat ḥayrān
- 64 Naẓm-ı 'İzzet diyerek dest-be-dest ehl-i hüner
Varaḳ-ı şî'rimi meclisde iderler gerdān
- 65 Lîk bu şöhretime bā'ış-i küllî billāh
Ḥazret-i Luṭfi Efendi idügi belli beyān
- 66 Dā'imā şî'rimi şābāş ile medḥ eyleyerek
İderek her ḡazel-i pür-ḥalelim istiḥsān
- 67 Ṭūṭi-i nāṭıkamı besledi şekkerler ile
Eyledi himmet ü luṭfi beni şîrîn-zebān
- 68 Ben aña ḥāl-i şabāvetden iderdim taḳlîd
O baña olmuş idi rehber-i himmet-'irfān
- 69 Ḳomadı zühd-nümā ehl-i riyādan olayım
Şūḥ-meşrebligimi ister idi çün rindān
- 70 'Āḳıbet vefḳ-i merāmınca ṭabî'atlandım
Bilemez şimdi baña neylesün ol nükte-feşān
- 71 Geh sitāyişler idüp ḡāh du'ālar eyler
Şaded-i luṭfdadur işbu faḳîre her ān
- 72 İtdigi medḥe benüm hîç yok istiḥḳāḳım
Muḳtezā-yı şiyem-i luṭfidır ammā iḥsān
- 73 Ḥaşre dek zātını Allāh mu'ammer itsün
Eylesün Nîl-i me'arible hemîşe şādān [9^b]

DER-SİTĀYİŞ-KĀRĪ-İ GÜL-İ GÜL-ZĀR-I ŞABĀḤAT MAḤDŪM-I PÜR-
MELĀḤAT ZĀDE-İ VELİYYÜDDİN PAŞA SELĪM BEG ESLEMEHULLĀH

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Olmak ister yine şîrîn süḥanlarla meger
Tūṭi-i nāṭıka şekker-şiken-i bezm-i hüner
- 2 Eyliyor āyine-i ṭab‘dan ‘arz-ı dîdār
Aks-i timşāl-i perî-zād maḳāl-i hoş-ter
- 3 Başladı eylemege gülşen-i fikretde ḥırām
Serv-i mevzūn-ḳad āzāde gibi mışra‘lar
- 4 Şāhid-i ma‘ni olup encümen-ārā-yı ḥayāl
Nükteler sāḥa-i endîşede hep rakş eyler
- 5 İdiyor bāğçe-i ḥüsn-i edādan cereyān
Cūy-ı elfāza olup güng-i ḳalem rāh-güz̄er
- 6 Bıkr iken ma‘ni-i bîgāne yine bî-pervā
Āşinālıklar idüp lafz anı āğūşa çeker
- 7 Oldı nāḥūn-zede-i ṭıfl-ı debistān-ı kemāl
Rūy-ı kâğıdda ḳıyās itme nişān-ı mıstar
- 8 Maḥfil-i ma‘rifetiñ muṭrib-i hoş-elḥāmı
Eyler āğāze yine bir ḡazel-i rengîn-ter
- 9 Ḥaṭ gelüp şafḥa-i ruḥsāre-i pāk-i dil-ber
Oldı bir ḥāşiyeli nüṣḥa-i ḥüsn eyle nazar

- 10 Merdüm-i dīde-i ḥayret-zedemiñ ‘aksi iken
Diyemem ḥāl-i siyāh-ı ruḥına ben ‘anber
- 11 Bir dahı gösteremez tīg-ı hilāli yalman
Çarḥa ebrū-yı dil-āşūbı çekerse ḥançer
- 12 Şubḥ ider çāk-i girībān güşād itdikce
Tügme-i sine-i şāfin o meh-i simin-ber
- 13 Reh-i pīçide-i endişemi gīsüsü tütup
Çalmadı semt-i ḥayālimde mezāmīne memer [10^a]
- 14 Dīde-i ḥastesidir ‘İzzet-i bīmāra tabīb
Ço reg-i nabz-ı dile ğanzeler ursun neşter
- 15 Belki şöḥbet buluruz biz de biraz canlanıruz
Derd-i ḥasret niçe bir itsün esir-i pister
- 16 Ḥasret-i ḥāk-i der-i mīr-i felek-eyvānız
Āh o derden bizi dūr itdi sipihr-i ebter
- 17 Ya‘ni dergāh-ı Selīm Beg ki edeble her rüz
Āsitāniñ geçemez öpmese mihr-i enver
- 18 İbn-i düstür-ı Ferīdün-fer-i Dārā-ḥaşmet
Necl-i pāk-i Velī Paşā-yı Sikender-çāker
- 19 Zīver-i şadr-ı ‘alā ziynet-i bezm-i küberā
Zübde-i ehl-i seḥā mensi-i nām-ı Ca‘fer
- 20 Ehl-i dil vākıf-ı remz-i süḥan-ı nükte-verān
Şive-dān-ı reviş-i nādire-sencān-eşer

- 21 Hışk u ter vāye-pezīr-i keremi olmağıla
Ėarķa-i lūcce-i baĥřāyiřidir baĥr ile ber
- 22 Miss-i şalbi ider iksīr-i ‘ināyātı ile
Hem-‘ayār-ı zer-i āb-rīz-i muşa‘şa‘-peyker
- 23 Nigeĥ-i luřfı eger kūlĥana dūřse nā-gāĥ
Verd-i aĥmer gibi bulurdı řarāvet aĥker
- 24 Nařar-ı ĥıřmına ger mazĥar olursa gūlřen
Gūl ocađındaki gūlbūnler olur ĥākister
- 25 Olsa ĥāsiyyet-i eřyāya tebeddūl-fermā
Āb iĥrāk ide ġarķ eyleye nīrāna saķar
- 26 İzřirāb itmez idi keřtī-i baĥr-i sīm-āb
Kūh-temkīn ü vaķārı aña řalsa lenger
- 27 Ĥūn-feřān olduđı dem ĥançer-i cevher-dārın
Görse Őlker daĥı vehm ile felekde ũrker [10^b]
- 28 Bulamaz zātına el-ķıřřa nazīr ü hem-tā
Gezse bir kimse eger ‘ālemi kişver kişver
- 29 Bōyle i‘lān ider evřāf-ı gūzīnin dehre
Nūkte-dānān-ı hūner-mend-i ma‘ārif-perver
- 30 Derd-i deryā-yı kerem lūcce-i zehĥār-ı himem
Mūn‘im-i nīk-řiyem mīr-i pesendīde-siyer
- 31 Mařrıķ-efrūz-ı nehā mařla‘-ı envār-ı zekā
Mah-ı gerdūn-ı behā mihr-i řabāĥat-gūřter

- 32 Serv-i dil-cüy-ı çemenzâr-ı necâbet ki olur
Bâğa ‘azm eylese pâ-der-gil-i hayret ‘ar‘ar
- 33 Ma‘den-i mekremetâ Hâtem-i Tay-menkabetâ
Ey kef-i cûdı eden dâmenimiz maḥzen-i zer
- 34 Sensin ol mevhibet-endüz-ı kerem-pîrâ kim
Küremâ bâr-geh-i himmetiñe sâ‘il-i der
- 35 Sensin ol şem‘-i şeb-efrüz-ı ziyâ-baḥşâ kim
Saña pervâne-i per-sûḥtedir ḳurş-ı ḳamer
- 36 Sensin ol şadr-nişîn-i hüner ü ‘irfân kim
Ḥizmetiñde bülegâ şaff-ı ni‘âli yer ider
- 37 Ne seniñ gibi gelür âleme bir medḥe sezâ
Ne benim gibi efendim bulunur midḥat-ger
- 38 Beni Mevlâ seni vasf itmek için ḥalk itmiş
Seni medḥ ideceğim çâresi yok tâ maḥşer
- 39 İstiḥâ‘am yoğısa daḥı budur me‘mülüm
Zeyl-i ‘afviñ ne ḳadar varısa ‘aybım örter
- 40 Ṭab‘-ı çâpük-revimin gerdine irmez evhâm
Lîk meydân-ı mediḥiñde seniñ pehnâ-ver
- 41 Aña şad ḥamd ki bu edhem-i kilk-i çâlâk
‘Arşa-gâh-ı hüner ü nazmda gitdikce gider [11^a]
- 42 Benim ol Ḥusrev-i Şeb-dîz-süvâr-ı ma‘nâ
Lafz-ı şîrinimiñ âvâresidir şâ‘irler

- 43 Deyr-i şan‘atda perî-hāneler itdi ihdās
Olalı Māni-i kilik-i hünerim şüret-ger
- 44 ‘İzzetā lāfi қо aġāz-ı du‘ā kıl yoġsa
Қurı faġriyye vü da‘vānı seniñ kim diñler
- 45 Tā ki meşşāta-i nevk-i қalem-i ehl-i beyān
Vire ruġsār-ı ‘arūs-ı suġana ziynet ü fer
- 46 Tā ki pākize-edāyān-ı kemāl u ‘irfān
Olalar ‘arşa-i midġatde sitāyiş-güster
- 47 Bezm-i devletde Ĥudā zātını itsün ibķā
İrmesün āyine-i ġātırıña jeng-i keder

7

‘İYDİYYE DER-SİTĀYİŞ-İ VELİ PAŞA

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Bahr-i endişe-i mevc-āveri nūr eyleyelim
Güher-i nazmı yine zib-i suġur eyleyelim
- 2 İdüp irġā-yı ‘inān esb-i ġayāle demdir
Yine cevlān-zede-i dide-i mūr eyleyelim
- 3 ‘Arşa-i ‘arż-ı mahāretde olup gerd-engiz
Ĥāsidin çeşmini ol gerd ile kūr eyleyelim
- 4 Ĥaşr-ı ecsād-ı ma‘ānide ney-i ġāmemizi
Nefġa-i ‘aşķ ile hem-naġme-i şūr eyleyelim

- 5 Bıkr-i mazmūnı idüp nām-zed-i şuhr-ı beyān
‘İyd-ı uđhiyyede bir sūr-ı sūrūr eyleyelim
- 6 ‘İyd-ı ‘uđhiyye degül mahşer-i hūbāndır bu
Gel temāşā-gehe bir kerre ‘ubūr eyleyelim
- 7 Görelim hūsni kimiñ tām kimiñ nākışdır
Heme sencīde-i mīzān-ı şu‘ūr eyleyelim [11^b]
- 8 Baçalım zaħm-ı nümāyānına üftādelerin
Lāle-veş dāğ-be-dil biz de zuhūr eyleyelim
- 9 Varsa bismil-gede-i ‘aşqda kırbān olmuş
Hūnını ġāze-i ruhsāre-i hūr eyleyelim
- 10 Biz de bir āfete biñ cān ile kırbān olalım
Tekye-i sıdķda ifā-yı nüzūr eyleyelim
- 11 Ğamzesi mā’il-i bī-dād ise meh-pāreleriñ
Dergeh-i dāver-i zī-şāna mūrūr eyleyelim
- 12 Ruķ’a-i şekve-be-dest āh iderek iñleyerek
Hālımız ‘arz idelim bāri huzūr eyleyelim
- 13 Bizim ol dāver alur dādımızı anlardan
‘Arz-ı hāl itmede lāyıķ mı kışūr eyleyelim
- 14 Ya’ni düstūr-ı kerem-pişe Velī Paşa kim
İsteriz medħini a’vām u şühūr eyleyelim
- 15 O Ferīdūn-ı Sikender-ħademin kılluđını
Māye-i faħr u mübāhāt ü ğurūr eyleyelim

- 16 Sāha-i vaşf-ı cemilinde alursa ‘āciz
Eşheb-i ab‘-ı girān-cünbişe zūr eyleyelim
- 17 ‘Ahd-i cūdında anıñ Hātem ü Ma‘n u Ca‘fer
‘Acabā ātırā dirler mi uūr eyleyelim
- 18 İ‘tirāf eyleyerek her biri nokşanlarını
Yosa dirler yerimiz künc-i ubūr eyleyelim
- 19 Nedür isānı o şāhib-keremiñ dirsene eger
Saa bir bir mi şayup şübheñi dūr eyleyelim
- 20 Çok ‘ināyātını gördük biz anıñ bendesiyiz
angı bir lufuñ añup şükr-i vefūr eyleyelim
- 21 āfiye tengdir envār-ı du‘ādan ‘İzzet
ab‘ı reşk-āver-i ser-çeşme-i ūr eyleyelim [12^a]
- 22 Anı Hā mesned-i devletde mü‘ebbed ılsun
Biz daı sāye-i ‘adlinde uzūr eyleyelim

8

ŞİTĀ’İYYE DER-MEDĤ-İ VELİYYÜDDİN PAŞA

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Hübüb-ı şarşar-ı asret üşütdükce dil-i zārı
Reg-i cāna olur tā lerze-i efsürdegī ārī
- 2 Serinden var ise gemiş şovuk şu ‘āşıkıñ zīrā
Şitā vü şayf germ-ülfet diler kendü ile yārī

- 3 Çıķup eflāke dūd-ı āh-ı serdim düşdi şad pāre
 ıyās itme zemīne ebr-i berf-efşānıñ ışarı
- 4 Şuyun buldurdı el-ħaķ incimād ol rütbe ‘ālemde
 Ki āb-ı eşk olmaz nāvđān-ı dīdeden cārī
- 5 Gelüp şāh-ı şitā ‘uryān-ten gördi hemān ol dem
 Ser-efrāz itdi bir ar yağdıı ıl‘atle kühsārı
- 6 Gülistānda eser yerinde yeller verd-i şad-bergiñ
 utupdur buz ıçegi şimdi eřrāf-ı çemen-zārı
- 7 Sovuķluk alkı hep gūşe-niřin-i alvet itmiřdir
 Bu sermāda yine germābeniñ germ oldu bāzārı
- 8 Suķuflarda olan āvīze-i yaķ-pāreler yer yer
 Dem-ā-dem āndırur ol nīze-i billūr-kerdārı
- 9 Ne nīze nīze-i Pařā-yı şaf-der ahramān-peyker
 Ki Zāl u Rüstemi ayret-zede itmekde peykārı
- 10 Vezīr ibni vezīr-i Mūřterī-tedbīr-i pūr-tevkīr
 Ki ükmiyle ‘adem-ābāda menfidir sitem-kārı
- 11 Velī Pařā-yı luřf-āyīn ü şāhib-re’y-i rūřen-dil
 Seħā ikliminiñ ferman-revā-yı ma‘delet-kārı [12^b]
- 12 Olur şermendesı ebr-i bahārān ol kerem-karıñ
 açan itse seħāb-ı cūdı āğāz-ı güher-bārī
- 13 Bu resme udsiyān zīb-i zebān eylerler evşāfiñ
 Semāvāt üzre sebķat eyledikçe zıkr-i eřvārı

- 14 Dilāver-dāver-i ceng-āver-i ehl-i hüner-perver
Ġazanfer-şavlet ü remz-āşinā-yı rezm-i kerrārī
- 15 Vezīr-i nām-dārā kişver-ārā ‘ātīfet-kārā
Eyā kân-ı ‘aţāniñ gevher-i yektā-yı şeh-vārı
- 16 Sen ol eşheb-süvār-ı ‘arşa-gāh-ı ma‘rifetsiñ kim
Eger mehmizleseñ bir kerre esb-i ţab‘-ı reh-vārı
- 17 İrerdi haţve-i ūlāda şahn-ı hadd-i i‘cāza
Yarı yolda bıraġub şā‘irān-ı sihr-āşārı
- 18 Efendim tūti-i ţab‘ım benim de söylemek ister
Görüp āyīne-i ţab‘-ı şerīfiñ jengden ‘ārī
- 19 Eger destūr-ı düstūrī olursa şevk ile hāmem
İder bir nev-ġazel tarḥ itmek için sa‘y-ı bisyārī
- 20 Şarup başına çıġdı seyre çün kar topı destārı
Beni dil-dāde kıldı bir baġışda gör o mekkārī
- 21 Hevālarda bürüdet müstebān u cān u ten lerzān
Bize şun sākī sen ol āteş-i seyyāleyi bārı
- 22 ‘İzār-ı āteşiniñ gāh u bī-geh yād ile cānā
‘Alevlenmekdedür kânūn-ı dilde ḡasretiñ nārı
- 23 Firāķiñ zemherīri tondırup sūzende-gāniñ hep
Sovuġlatdım yine ḡayfā dil-i bī-tāb-ı bīmārı
- 24 Ġazel de ‘İzzetā pāyān-pezīr oldı yeter ġayrı
Muḡālif rüzġarından şitāniñ iştikā-kārı

- 25 Bilindi mün‘adim bender-geh-i ‘irfānda mişli
Meta‘-ı şî‘r-i reng-āmiziniñ her kes ħarīdārı [13^a]
- 26 Velākin kimde ħudret var ki iţsün böyle nev-ţarzı
Meger ol māye-baĥş-ı zīb-i sūĥ-ı mekremet-dārī
- 27 Odur ħaĥĥā güher-senc-i ma‘ārif şāĥib-i temyīz
Mu‘ayyendir hüner erbābınıñ nezdinde miĥdārı
- 28 Ĥuşūşā ben gibi bir şā‘ir-i mazmūn-pīrānıñ
İder bir ferve-i semmūrı zīb-i dūş-ı hem-vārı
- 29 Benim ol naĥme-perdāz-ı gülistān-ı ma‘ānī kim
Şarīr-i kilkim eyler lāl-i ĥayret bülbül-i zārı
- 30 Baĥılsa çeşm-i inşāf ile devletlü efendim yok
Baña mānend-i nazm içre kimiñ var bunda inkārı
- 31 Getürmüş kimdir emşālīm içinde rişte-i nazma
Benim gibi bu güne lü‘lū’-yı şeh-vār-ı güftārı
- 32 Güzāf u lāfi terk eyle du‘āya başla ey ‘İzzet
Şudā‘a bā‘iş olmuşdur kelāmın çünki ikşārı
- 33 Te‘āĥub ide tā şayf u şitā bu köhne gülşende
Fuşül-ı erba‘a āmed-şüdinde ide tekrārı
- 34 Hevā-yı gülşen-i iĥbāli olsun i‘tidāl üzre
Ĥudā ĥıfz itsün āsīb-i ĥazānīden o gül-zārı

BAHĀRĪYYE DER-VAŞF-I SERV-İ RĪYĀZ-I HÜSN Ü BEHCET ŞİMŞĀD-I
BĀĠ-I LETĀFET MĪR SELĪM-İ EHL-İ DİL-ÜLFET

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fe‘ülün

- 1 Bahār irdi yine ferhunde demdir
Tarāvetle cihān bāġ-ı iremdir
- 2 Naġam-rīz oldı bülbüller çemende
Açıldı ġonce-i hātır ne ġamdır
- 3 Hırām-ı nāza meyl itdi şanevber
Şanur seyr eyleyenler bir şanemdir
- 4 Mişāl-i ‘arız-ı hoy-gerde-i yār
Gül-i şad-berg-i ter şebnem be-hemdir [13^b]
- 5 Seherde çeşmini mestāne nergis
Süzerken aķçe düşdi şanma nemdir
- 6 Bu günlerde meger cünd-i şitāya
Yine şāh-ı bahārın ġaşdı kemdir
- 7 Dikildi şahn-ı bāġa tūġ-ı şāhī
Nihālān-ı çemen ġüyā ‘alemdir
- 8 Sipāh-ı fitne-engīz-i şükūfe
Teħaşşüd üzre ġülşen müzdeħamdır
- 9 Heme āmāde-i peykār-ı sermā
Şufūf-ı serv ammā yek-ķademdir

- 10 İdelden hañçerin sūsen keşīde
Melāz-ı ceş-i dey hısn-ı ‘ademdir
- 11 Fısıldaşdı gelüp ezhār ile hep
Şabā elçi-i şāh-ı muhteşemdir
- 12 Meger ister ki tuysun mācerāyı
Uzatmış gūşını zanbağ aşamdir
- 13 Benefşe ser-be-ceyb-i fikr-i bisyār
Ki tedbīr-i cidāl emr-i ehemdir
- 14 Bu hāl üzre güzār eylerken eyyām
Hezār irdi didi bu ne elemdir
- 15 Nedür bu fitne vü āşūba bādī
Neden bu şūr u ğavġā mültezemdir
- 16 Ğarāz bozmaksa ger cünd-i şitāyı
Firār itmişdir ol bir hayli demdir
- 17 Yetişmekde añā mevķūf şeş māh
Hele bu fikri terk itmek ehemdir
- 18 Hemān esbāb-ı zevķ olsun müheyyā
Ki vaķt-i ‘ayş u ‘işret muġtenemdir
- 19 Bu hengām-ı meserret-intimāda
Anuñ kim cāmı var destinde Cemdir [14^a]
- 20 Ğuruldı bezm-i gül şāhn-ı çemende
Velī sākīleri hep ğonce-femdir

- 21 Görelden sāgar-ı zerrīni nergis
Şanursın mest-i şahbā-yı kıdemdir
- 22 Mey-i hamrā ile pür cām-ı lāle
‘Aceb bir rind-i bī-pervā-yı hemdir
- 23 Görüp bu hāleti bülbül çemende
Neşātından ğazel-senc-i nağamdır
- 24 Şikenc-i zülf-i yāri kaşdı şemdir
Anıñçün böyle sünbül ham-be-hamdır
- 25 Lebiñ ey çare-sāz-ı derd-mendān
Marīz-i pister-i hicrāna emdir
- 26 Haññ reyḥān-ı bāğ-ı cennet ammā
‘İzārñ verd-i gül-zār-ı İremdir
- 27 Göñül üftadedir bir serv-i nāza
Ki dā’im mā’il-i semt-i sitemdir
- 28 On üçden gerçi yaşı nāķış ammā
Ayñ on dördi-veş bedr-i etemdir
- 29 ‘Aceb mi cūşa gelse cūy-ı tab‘ım
Benim ‘İzzet merāmım vaşl-ı yemdir
- 30 Ne yem kān-ı dür-i meknūn-ı ‘irfān
Ne kān pür-gevher-i luḫ u himemdir
- 31 O maḥdūm-ı celilü’ş-şān Selīm Beg
Ki tıfl-ı ḫurde-sāl-i muḫteremdir

- 32 O ferzend-i vezîr-i âsumân-câh
Ki ٲāk-ı dergehi gerdûn be-hemdir
- 33 Meĳādîr-dân-ı erbâb-ı ma‘ârif
Hüner-ver-âşinâ ehl-i hikemdir [14^b]
- 34 Ya ol zâtındaki rüşd ü feţânet
‘Aţâ-yı maĳz-ı Rabb-i Zü’l-keremdir
- 35 Anıñ ta‘dâd-ı evşâf-ı cemîli
Muĳaşşal ĳâric-i tavĳ-ı ĳalemdir
- 36 Ne taĳrîre zebânıñ ĳudreti var
Ne güncâyiş-pezirâ-yı raĳamdir
- 37 Anıñ zîrâ eb-i vâlâ-nijâdı
Velî Paşâ-yı İskender-ĳaşemdir
- 38 O düstür-ı mu‘allâ-câh-ı ‘âdil
Vezîr ibni vezîr-i Cem-ĳademdir
- 39 O rütbe ĳıfz-ı sârîdir cihâna
Ki gürgân hep nıgeh-bân-ı ĳanemdir
- 40 ‘Aţâ vü cûd-ı iĳsânda yegâne
Şahîdir şâĳib-i ĳüsn-i şiyemdir
- 41 Hümâ-yı devleti ol dâd-gârıñ
Zılâl-efgende-i farĳ-ı ümemdir
- 42 Ma‘ârif nezd-i ‘âlîsinde maĳbûl
Faĳat matrûdı dînâr u diremdir

- 43 O ferzend-i sa‘ādet-mend-i ‘āķil
Aña baħşāyiş-i Hāķdır keremdir
- 44 O mīr-i bī-nāzīrin vaşf-ı pāki
Bu gūne lehce-cūnbān-ı ķalemdir
- 45 Selīmü’t-ṭab‘-ı Maħmūdū’l-ħaşā’il
Kerīmū’l-ħulķ-ı müstaħsen-şiyemdir
- 46 Eyā mīr-i melek-ħū bende ‘İzzet
Ķuşūr-ı vaşf ile pek müttehemdir
- 47 Velī taķsīrimi ‘afv eyle zīrā
Seniñ vaşfiñda ‘ālem beste-demdir
- 48 Ne mümkin mevce-i deryā-yı aħşā
Senüñ evşāfiñ andan sanma kemdir [15^a]
- 49 Yine ben gibi vaşşāfiñ bulunmaz
Eger var ise gelsün bir menemdir
- 50 Benim ol büt-nigār-ı deyr-i ma‘nā
Ki her bir mışra‘ım beytü’ş-şanemdir
- 51 Aransa bir daħı mişlim bulunmaz
Eger mülk-i ‘Arabdır ger ‘Acemdir
- 52 Tel ehli olmayan sāz-ı terānem
Ne añlar bī-nevā-yı zīr ü bemmdir
- 53 Ķo lāfi ‘İzzetā başla du‘āya
Du‘ālar müstecāb oldığı demdir

54 ‘Aķīb-i dīde tā faşl-ı bahārān
Ruĥ-ı verde gūl-āb-efşān-ı nemdir

55 Nihāl-i devleti olsun nemā-yāb
Benim [bu] mūntehā-yı ed‘iyemdir

10*

TEŞRİF-İ EŞREF HĀNE-İ FAĶİR-RĀ DER-RÜ’YĀ BA‘D-I İSTİLĀ-YI VELİ
PAŞA

Fe‘ilātūn Fe‘ilātūn Fe‘ilātūn Fe‘ilūn

- 1 Gice rü’yāda o meh-pāre-i bī-mişl ü nazīr
Gūyiyā külbe-i aĥzānımı itmiş tenvīr
- 2 Serv-veş tāze edālarla ĥırām eyleyerek
Gelmiş ammā yalıñız imişim ol demde faķīr [21^a]
- 3 Urıcaķ şa‘şa‘-i mihr-i ruĥı bāşırāma
Didim ey baĥt şabāĥ oldı yeter ĥ‘āb-ı keşīr
- 4 Kalk toĥdı gūnūñ ol mihr-i mūnevver geliyor
Eyleyüp pertev-i ruĥsāresi āfāķı mūnīr
- 5 Nāgehān nāz ile gūl-berg-i lebin depretdi
Didi tenhā mısın ey ‘āşık-ı işkeste-zāmīr
- 6 Didim ey pādişeh-i taĥt-geh-i kişver-i cān
Şimdi mi oldı kuluñ gūşe-i vaĥdetde esīr
- 7 Sāle yaklaşdı cūdā düşeli sen meh-veşden

* Varak numarası metnin [20^b], [21^a] ve [21^b] kısmında olan bu manzume kasideler kısmına aktarılmıştır.

Ki baña künc-i elemde ne mu‘in ü ne naşir

- 8 Saña taqrir idemem devr-i firākıñ ğamını
Çok karışdırma eyā şahid-i şirîn-taqrir
- 9 Sen ne taqrir ile teşrif buyurduñ şimdi
Eyle ben bende-i dil-ħasteñi āġāh u ħabir
- 10 Nice yol bulduñ efendim bu kadar māni‘ var
Bā-ħuşuş Āşaf-ı zī-şān-ı Felāṭun-tedbir
- 11 Güş iderse buraya geldigiñi Allāh bir
İkimizi de ider ṭu‘me-i tīg-ı tedmir
- 12 Didi hāy ‘İzzetimiñ vāhimesi ġālib imiş
Bağ neler ħurdı derūnında bu sā‘atde faḫir
- 13 Ķorġma ‘āşık bize dünyāda mazarrat gelmez
Eyleme āyine-i ħalbiñi bīhūde kesir
- 14 Seħer-i vuşlatı hem-reng-i şeb-i hicr itme
Dem-i şādide nedir vech-i ġam u hemm-i vefir
- 15 Gelmişim ħāneme bā-izn-i veliyyü’n-ni‘amī
Lik māderle şıķıldım olamam şoħbet-gir
- 16 Çoğdan oldu sizi de görmeyeli pinhānī
Şimdi geldim kim olur ġayrı bu esrāra ħabir
- 17 Gel ki bir laħza tekellüm idelim fırsatdır
Ben saña ħālimi sen de baña söyle bir bir [21^b]

- 18 Yandı şabrım o zamān eyledim āġāz-ı bükā
Eyleyüp dīdelerim eşke bedel hūn taqtır
- 19 Didim ey ġonce-i neşküfte-i gül-zār-ı vefā
Būy-ı luţfuñla dimāġ-ı dili itdiñ ta'tır
- 20 Ne melek-şīme kerem-pīşe güzelsin billāh
Ne hoş unutmadiñ üftādeñi ey 'işve-pezīr
- 21 Didi lāyık mı unutmaq seni kim itmedesin
Her gice 'aşkıñ ile āh u fiġān-ı şeb-ġir
- 22 Böyle bir yılda degil biñ sene de itse mūrūr
Ben unutmam seni dirken uyanıvirdi faqtır
- 23 Āh rüyā mı bu bir fitne-i şūr-efzā mı
'İzzetā 'aqlım alup qoymadı re'y u tedbīr

11*

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

- 1 Pür idüp sāmi'a-i dehri şadā-yı nuşret
Çıkdı tā küngüre-i 'arşa nidā-yı nuşret
- 2 Maqdem-i kâfile-i şevk-i peyāmıyla yine
Geliyor ġuş-ı dile bāng-i derā-yı nuşret
- 3 Sünnet-i ġayr-ı beşerdür *çü tefe'ül bi'l-ħayr*
Bülbül-āsā olalım naġme-serā-yı nuşret

* Varak numarası metnin [84^b], [85^a] ve [85^b] kısmında yer alan ve kaside sırasını gözetebilmek için bu kısma aktardığımız kasidedir.

- 4 H̄abbezā devlet-i ‘az̄mi ki sipihriñ oldu
Farkına sāye-figen bāl-i H̄ümā-yı nuşret
- 5 Yazdı tuğrāsını Bercīs berāt-ı fet̄hiñ
Çekdi şemşīrini Mirrīḡ berāy-ı nuşret
- 6 Maḥv olup hep eşer-i z̄ulmet-i deycūr-ı fiten
‘Ālemi қаpladı envār-ı z̄ükā-yı nuşret
- 7 Gül gibi nev-be-nev itmekde güşāyiş irāş
Gonce-i ḡātıra te’sīr-i hevā-yı nuşret
- 8 Āşinā-rūluğa meyl itdi bu eşnālarda
Büt-i nāziş-ger-i biḡāne-edā-yı nuşret
- 9 Naḡme-i s̄āz-ı zafer perde-birün oldu bu dem
Ney-i kilik eylesün āheng-i nevā-yı nuşret
- 10 Açılur ḡonceleri şāḡ-ı ümīdiñ şimdi
Bāḡ-ı āmāle vezān oldu şabā-yı nuşret
- 11 Gül-i şad-berg-i fütūḡāt ile gül-zār-ı cihān
Oldı bir ravza-i üşküfe-nümā-yı nuşret
- 12 Bezm-i peykārda şahbā yerine ḡün-ı ‘adū
Dem-be-dem olmadadır neş’e-fezā-yı nuşret
- 13 Cām-ı ‘aczin der-i ḡum-hāne-i ‘avn-i Ḥaḡda
Keşkül itsün yine her bāde-gedā-yı nuşret
- 14 Yürüsün şaff-ı ‘uşāt üstüne şimdenşoñra
İtmesün ehl-i ḡazā şaḡḡ-ı ‘aşā-yı nuşret [85^a]

- 15 Geldi zīrā o cihān-bān-ı muzaffer ki anıñ
Çekilür pīş-i rikābında livā-yı nuşret
- 16 Neyyir-i burc-ı hüner dād-ger-i sa‘d-aḥter
Ufķ-efrüz-ı zafer mihr-i semā-yı nuşret
- 17 Ya‘ni düstür-ı ğazā-pīşe Celālī Paşa
Ki süm-i eşhebi gül-naķş-ı fezā-yı nuşret
- 18 Odur ol ma‘reke-perdāz-ı maġāzī ki hemān
Tīġıdır vāsītatü’l-‘ıķd-ı beķā-yı nuşret
- 19 Odur ol şāhib-i çevgān-ı şecā‘at ki her an
Şaḥn-ı heycāda olur gūy-rubā-yı nuşret
- 20 Öyle bir āşaf-ı zī-şān ki ezelden olmuş
Ķāmet-i ķadrine çeşpīde ķabā-yı nuşret
- 21 Öyle bir dāver-i devrān ki olur hem-vāre
Zīver-i düş-ı şeref pūş-ı ridā-yı nuşret
- 22 Ķalemi vesme-keş-i ebrū-yı hūbān-ı kemāl
Raķamı zīb-dih-i hūsn ü behā-yı nuşret
- 23 Rā-yı rūşen-teri fer-baḥş-ı çerāġ-ı meh-tāb
Āfitāb-ı dili mişķāt-ı ziyā-yı nuşret
- 24 Zihn-i şafvet-eşeri cilve-geh-i sırr-ı nihān
Ṭab‘-ı pākīzesi mir‘āt-ı şafā-yı nuşret
- 25 Şebstānında gelür ḥıdmete pervānelenür
Şāhid-i şem‘-i ruḥ-ı māh-liķā-yı nuşret

- 26 Mübtelā-yı marāz-ı miḥnet-i fakra dā'im
Zehebü'r-r'ad-ı 'ināyātı devā-yı nuşret
- 27 Meded-i luṭfi ile takviye-fermādır hep
Zu'afādan ne kadar varsa sezā-yı nuşret
- 28 Dāver-i Cem-ḥademā āşaf-ı 'ālī-himemā
Ey der-i bār-geh-i devleti cā-yı nuşret [85^b]
- 29 Nāfe-i ḥulḳunuñ evşāfi yazıldıḳca olur
Zülf-i müşgīn-i sūḥan ğāliye-sā-yı nuşret
- 30 Degme bir şā'ire maḳdūr degildir medḥiñ
İdemez vaşfiñi her nāṭıka-zā-yı nuşret
- 31 Medḥ-i zātında gürūh-ı şu'arā 'āciz olup
Birbirinden hep ider şimdi ricā-yı nuşret
- 32 Ben daḥı tīĝ-ı zebānımdan idüp istimdād
Eyledim cevherimi jeng-zedā-yı nuşret
- 33 Benim ol şā'ir-i i'cāz-eşer-i siḥr-i beyān
Her sözüm nādire-ĝüyāna şalā-yı nuşret
- 34 Şübhesiz māşīta-i fikret-i rengīnimdir
Bikr-i mażmūna viren zīb-i ḥınā-yı nuşret
- 35 'İzzetā lāfi ḳoyup ğayrı efendiñçün ḳıl
Ḳulluĝuñ 'arż iderek cerr-i velā-yı nuşret
- 36 Ref' idüp destiñi sen bār-geh-i Mevlāya
İdegör şıdḳ-ı tıviyyetle du'ā-yı nuşret

37 Hâk te‘âlâ kıla ol âşaf-ı şâhib-seyfi
Dâ’imâ gâlib-i meydân u vegâ-yı nuşret

38 Heme pîçide-i eşkâl olan emr-i şa‘bın
Fetḥ ide ḥâzret-i ebvâb-güşâ-yı nuşret

3.4.2. Mesnevîler

[Mesnevî 1]*

MANZŪME DER-VAŞF-I EBYĀT-I VELĪ PAŞA BERĀ-YI MEDḤ-İ ‘İZZET
BEG

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

- 1 Hâbbezâ nazm-ı pesendide-edâ
Dür-i sencide-i bî-mişl ü behâ
- 2 Bâreka’llâh zihî şî‘r-i laṭîf
Ma‘nî-i pâki gibi lafzı nazîf
- 3 Nâ-şenide sūḥan-ı tâze-zuhûr
Ḳor mı erbâb-ı belâgatde şu‘ûr
- 4 Ne sūḥan gevher-i deryâ-yı hüner
‘İḳd-ı Pervîn aña şad reşk eyler
- 5 Zâde-i ṭab‘-ı vezîr-i Cem-câh
Eşer-i kilik-i müşîr-i âgâh
- 6 Dâver-i dâd-ger-i ‘adl-âyîn
Ḳaṭ‘a-yı pâdişeh-i rûy-ı zemîn [15^b]

* Varak numarası metnin [15^a], [15^b] ve [16^a] kısmında yer alan bu manzume mesnevîler kısmına aktarılmıştır.

- 7 Ya'ni düstür-ı kerem-pîrāye
Velî Paşā-yı mu'allā-pāye
- 8 Bā'ış-i rāhat u emn-i fuķarā
Dest-gîr-i zu'afā ehl-i seħā
- 9 Cūdına hîç nihāyet yokdur
Luţf u iħsanına ğāyet yokdur
- 10 Eylemiş zāt-ı güzîninde Ĥudā
Niçe evşāf-ı ħamîde ibdā
- 11 Şi'r ü inşāda 'adîmü'l-emşāl
Mişli meydān-ı şecā'atde muħāl
- 12 'Adl ü inşāfda yektā-yı zamān
Sāyesinde heme āsūde cihān
- 13 Görmedik öyle vezîr-i 'ādil
Tuymadık öyle müşîr-i kāmîl
- 14 Sāye-i mekremeti farkımıza
Düşeli itdi hümā reşk bize
- 15 İşit ol āşaf-ı şāhib-himemi
Ele aldıķda ne söyler ķalemi
- 16 Ehl-i dil zümresine baş olarak
Dest-i midħatle güher-pāş olarak
- 17 İtdi şāyeste-i medħ ü taħsîn
Bir hünere-mendî 'ināyetle hemîn

- 18 Mādihi oldu vezīr-i dānā
Şān-ı ‘İzzet Beg’i itdi i ‘lā
- 19 Vākı‘ā medhe sezā kāmildir
Nükte-ver şā‘ir-i deryā-dildir
- 20 Naẓm-ı rengīnine ‘ālem hayrān
Görmemiş mişlini çeşm-i devrān
- 21 Āferīn dāver-i Dārā-ḥademe
Medhini çekdi o zātın rakama [16^a]
- 22 Devletin dā’im idüp Rabb-i mecīd
‘Ömrini rüz-be-rüz ide mezīd

[Mesnevî 2]*

KAŞİDE-İ MESNEVİYYE DER-MEDH-İ VELİYYÜDDİN PAŞA

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Bāreka’llah ey ḥıdīv-i dād-ger
‘Azzekallāh ey müşīr-i pür-hüner
- 2 Ḥabbezā ey gevher-i baḥr-i ‘aḫā
Merḥabā ey dürr-i ‘ummān-ı seḫā
- 3 Āferīn ey maḥzen-i cūd u kerem
Ey vezir-i bī-nazīr-i muḫterem

* Varak numarası metnin [16^b], [17^a], [17^b], [18^a] ve [18^b] kısmında bulunan bu manzume mesnevîler kısmına aktarılmıştır.

- 4 Görmemişdir mişlini çeşm-i cihān
Ma‘diletde mekremetde bī-gümān
- 5 Cūy-ı ‘adliñ gülsitān-ı ‘ālemi
Eyleyüp sīr-āb virdi hurremī
- 6 Fitne devriñde nihān oldu meger
Çeşm-i h̄āb-ālūd-ı yāri ide yer
- 7 Zulmden nā-būd dehr içre nişān
Ġamze-i dil-berde qalmışdır hemān
- 8 Dal-kılıç ehl-i fesād oldu ‘adīm
Ebrū-yı h̄übānla ancağ dil dü nīm
- 9 Şīr-h̄ār-ı şīr āhū-beççeler
Kimseden yok kimseye ašlā zarar
- 10 Muğtenem dünyā ‘ināyātīñ ile
Muhteşem ‘ālem o dārātīñ ile [17^a]
- 11 H̄üsn-i h̄ulkiñ halkı hoşnūd eyledi
Hağ seni memdūh u maħmūd eyledi
- 12 Berğ-i tiğ-ı āteş-efşānuñ yağar
H̄armen-i ‘ömr-i ‘adūyı ser-te-ser
- 13 Bād-ı luḫfiñ esse külhandan yana
Verd-i aħmer-veş bulur aħker nemā
- 14 Ger sümüm-ı qahrīñ irse gülşene
Gül ocağın döndürürdi külhana

- 15 Bir senüñ gibi vezîr olmaz dağı
Hem kerîm u hem hâlîm u hem sağı
- 16 Āşafâ bahşende-i deryâ-kefâ
Ey melâz-ı ümmetân-ı Muşafâ
- 17 Vaşfınıñ ne haddi ne pâyânı var
Hâmemiñ haddi degil itmek şumâr
- 18 Lîk hâlîm ‘arz idem sultânıma
Belki raḥm eyler dil-i nālânıma
- 19 Nev-resîde bir Yeñişehrî güzel
Hüsnde ammâ efendim bî-bedel
- 20 Şivesi nâzı edâsı dil-rübâ
Perçemi ‘uşşâka püsküllü belâ
- 21 Çeşmine reşk eyler âhû-yı Hoten
Ögredir Hârûta bu fenn-i fiten
- 22 Gülşen içre kad çeküp itse hırâm
Servler şaf şaf hemân eyler kıyâm
- 23 Āh o reftâr-ı levendâne nedir
Şanurum bu hâl ile mestânedir
- 24 Gâh olup ol şâh-ı hüsnum kec-küleh
Egrilür ağızım gelür baña veleh [17^b]
- 25 Āh ‘izârında o zülf-i müşg-bâr
Kıl kadar hüsüne kondurmaz gubâr

- 26 Mā-haşal aqrānı yođdur ol řūhıñ
İster ‘arz itsün felek mihr ü mehiñ
- 27 Aldı göñlüm ıaldı bī-dil bendeñiz
Var ise bir çāre bilmem ben deñiz
- 28 Kevkeb-i bařtıı fūrūzān olsa da
Mihr-i iqbālim dırařşān olsa da
- 29 Alsam āgūřa o māhı hāle-veř
Düşsem ol bāğ-ı viřāle jāle-veş
- 30 Bendeñi her şeb efendim tā nehār
Böyle hūlyālar ider encüm-řümār
- 31 Böyle ıalursa eger ‘ařkıı füzūn
Olurum bī-řübhe Ķaysa hem-cünūn
- 32 Bir gün ol nāziř-ger-i nā-mihribān
Çın idüp ebrūsını didi ‘ayān
- 33 Kimsin ‘ālemde behey ‘aşık ‘aceb
Kim benim vaşlım dilersin rüz u şeb
- 34 Sen benim hiç vaşlıma řāyān mısın
Yā ki řāhib-şervet ü sāmān mısın
- 35 Var mı sende mīrzālıkdan eşer
Kīseñ içre bulunur mı sīm u zer
- 36 Yā deger rütbeñ mi vardır ey gedā
Meclisimden itmeyem tā kim cüdā

- 37 Ben şeh-i hüsnum sen ise ey fakır
Bir gedā-yı müflis-i nāliş-pezır
- 38 Görmeyem bir dağı yanımda seni
Ağızına alma şağın hergiz beni
- 39 Bu ‘itāb ile baña kıldı hitāb
Āh itdüm sīneden virdüm cevāb [18^a]
- 40 Didim ey bī-merhamet ey bī-vefā
Pek de istiḥkār ile bakma baña
- 41 Gerçi kīsem sīm ile zerden tehī
İtmişim melce’ velī bir dergehi
- 42 Kim o dergāhın eñ ednā bendesi
‘Ālemin sāmān ile zībendesi
- 43 Ya’ni dergāh-ı Veliyyüddīn Paşa
Yesserallāhu te’ālā mā-yeşā
- 44 *Nultü mā küntü talebtü min-merām*
*Fi’ntisābi bābi lutfih bi’t-tamām*²⁴³
- 45 Bende-i halka be-güş-i ān derem
Tāc-dārān-rā be-hiçi ne-şmerem²⁴⁴
- 46 Ey keremkārım veliyyü’n-ni‘metim
‘Āḫfēt-mendim ‘aliyyü’l-himetim

²⁴³ Onun lütuf kapısına tamamen intisab etmekle, ne ararsam buldum. Oradan faydalandım.

²⁴⁴ O kapının kulağı halkalı kölesiyim, padişahları hiçe bile saymam.

- 47 İstinād itdim senüñ elṭāfiña
İ'timād itdim senüñ inşāfiña
- 48 'Abd-ı nā-çiziñ kuluñdur 'İzzetiñ
Rüz u şeb zıkr ile fikri midḥatiñ
- 49 İrtifā'-i şānına himmet buyur
İzdiyād-ı kadrine diḳkat buyur
- 50 Bendeñi eyle efendim ser-firāz
Bulsun emşāli içinde imtiyāz
- 51 Ebr-i luṭfuñ sebze-i āmālimi
Āb-dār itsün de seyr it ḥālimi
- 52 Siḥr idem vaşfiñda ey 'ālī-cenāb
Ḳala ḥayretde 'umūmen şeyḥ u şāb
- 53 Olmuşumdur nazmda ḍarbu'l-meşel
Söyleşür yokdur benimle mā-ḥaşal [18^b]
- 54 Şöhretim āfāka şaldı velvele
Aldığım gündən berü ḥāmem ele
- 55 Görsin āşārım benim iden gümān
Zūr-ı ṭab'im olur andan müstebān
- 56 Dest açup da'vāta başla 'İzzetā
Ḳudsiyān āmīne āgāz ide tā
- 57 Tā vezirān-ı 'adālet-güsterān
Manşıb-ı 'ālemde ola ḥükm-rān

58 Bulsun iqbāl ü hayāt-ı cāvidān
Dā'imā devletle olsun şādumān

[Mesnevî 3]*

NĀZ U NĪYĀZ-I AĦMED Ü EŞREF BE-YEKDİGER GÜFT Ü GÜY-I İŞĀN

Mefā'ilün Mefā'ilün Fe'ülün

- 1 Necībim iki şeh-r-āşüb-ı fettān
İderler hāl-i 'uşşākı perişān
- 2 Birisi Eşref-i bī-mişl ü hemtā
Ki fenn-i nāz u istignāda yektā
- 3 Birisi Aĥmed-i ĥātır-şikendir
Perī-ruhsāre şūĥ-ı pür-fitendir
- 4 Cihānda bu iki maĥbüb-ı dil-keş
Virirler ĥarmen-i ārāma āteş
- 5 Ĥuşüşā Eşref-i 'āşık-firībim
Müsellem şīve-kārīde Necībim
- 6 Velākin bu iki nev-reste dil-ber
Gelüp bir yire gāhī söyleşürler
- 7 Açup ğonce dehānın evvel Aĥmed
Dir Ey Eşref nedir sende bu gül-ĥad
- 8 Döner Eşref de dir Aĥmed güzelsin
Güzeller içre şūĥ-ı bī-bedelsin

* Varak numarası metnin [19^b], [20^a], [20^b] kısmında bulunan bu manzume mesnevîler kısmına aktarılmıştır.

- 9 O da dir Eşrefim yokdur nazîriñ
Beni yaqdı kelâm-ı dil-pezirîñ
- 10 O dem Eşref aña dir bâreka'llâh
Ser-âmedsin sen Aḥmed kışşa kûtâh
- 11 Tebessüm-rîz olup Aḥmed o sâ'at
Dir ey serv-i ḳadiñ şûr-ı kıyâmet
- 12 Uzatma sen şeh-i iḳlîm-i ânsın
Civânsın fîtn-e-engîz-i cihânsın [20^a]
- 13 Seniñdir ser-te-ser iḳlîm-i 'işve
Ḳonulmuş başına dihîm-i 'işve
- 14 Egerçi ben de bir şüh-ı cihânım
Cihân içre müşârun bi'l-benânım
- 15 Çekersen 'âleme tiğ-ı nigâhı
Helâk eyler hezârân bî-günâhı
- 16 Velîkin sende olan bende yokdur
Egerçi bende olan sende çokdur
- 17 Nedir sende o şîrîn güft ü gûlar
O tûḫîlikler ol vaz'-ı nikûlar
- 18 Daḫı bir tıfl-ı endek-sâl iken sen
Meyân-ı ḫalka olduñ şûriş-efgen
- 19 On ikidir benim de gerçi yaşım
Seniñle uğradı sevdâya başım

- 20 Dir Eşref aña Aḥmed olma ğam-ḥ̣ār
Seni dünyāda ben ḥiç eylemem zār
- 21 Hemān sen terk-i āyīn-i vefā kı1
Bu pendim dinle ‘uşşāka cefā kı1
- 22 Çekil ser-ḥalka-i ‘uşşākdan dir
Merām-ı Eşref ammā müstetirdir
- 23 Bu sözlerden anı şanma cefā-kār
Dime Eşref imiş ğāyetde ğaddār
- 24 Ğaraż tağlīt-i Aḥmeddir bu sözden
Düşürsin tek anı ‘uşşāk gözden
- 25 Mücerred kendi bulsın iştiḥārı
İdeler aña tenhā i‘tibārı
- 26 O dem ḳalkup öper gerdānıñ Aḥmed
Dir olsun devlet-i ḥüsnüñ mü’ebbed
- 27 Baña ta‘līm-i cevri itdiñ efendim
Seniñ nuşḥuñ ḳabul itdim begendim [20^b]
- 28 Velākin sen daḥı şābit-ḳadem ol
Hemīşe reh-rev-i rāh-ı sitem ol
- 29 O rütbe eyle kim ‘ālemde bī-dād
Eliñden eylesün ‘uşşāk feryād
- 30 Ḥuşūşā ‘İzzet-i dil-ḥaste her an
Efendim isterim kim ola nālān

- 31 Anı mesrūr iderseñ bir zamān sen
Seni şāyān-ı vaşlım eylemem ben
- 32 Öpüp Eşref anıñ çeşm-i siyāhın
İder işkeste hem taraf-ı külāhın
- 33 Dir ey cān içre gizli cānım Aḥmed
Çü sensin cümle ḥübāna ser-āmed
- 34 Seniñ dil-ḥāhıñ üzre eylerim kār
Anı hıç vaşlıma itmem sezā-vār
- 35 Velī kes sen daḥı andan selāmı
Aña gösterme rüy-ı iltiyāmı
- 36 İderler ḥāşılı bu iki dil-ber
Biribiriyle böyle güft ü gūlar
- 37 Nedir bu çekdigim ḥübān elinden
Vefā görmez miyim cānān elinden
- 38 Yazup bu kışsa-i tūl u dırāzı
Necībā saña kıldım keşf-i rāzı

3.4.3. Tarihler

1

TĀRĪḤ-İ VEZĀRET Ü CĀH-I ḤĀZRET-İ ‘ALĪ NĀMIḶ PAŞA

[Kıt‘a-i Kebire]

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Ḥān Maḥmūd-ı felek-eyvāniñ
Eyledi ‘adli cihānı terfih

- 2 Oldı hep ehle münāşib ihsān
Geçdi her mesnede bir zāt-ı nebîh
- 3 Siyyemā mîr-i celîlü'l-ğadrin
Şānını itdi vezāret temvîh
- 4 Beyt-i vāhidde iki mışra‘-ı pāk
Bende ‘İzzet didi bî-mişl ü şebîh
- 5 Oldı târiḡ-i vezāret birisi
Cāha āḡarla olundı tenbîh
- 6 Zā‘id-i evveli kıl şāniye zām
Ola zāhir iki târiḡ-i vecîh
- 7 ‘Ali Nāmıḡ Begi şāh itdi vezîr
Eyleyüp Tırḡala cāhın tevcîh (1236 – 1237)

2

[Tārîḡ-i] VİLĀDET

[Kıt‘a-i Kebîre]

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Mu‘allā-rütbe Luḡfullāh Beg kim zāt-ı pākidir
Ser-i bevvāb-ı dergāh-ı şeh-i ālem-penāhiden
- 2 Aşîl ü ḡānedān pertev-fezā-yı a‘yen-i a‘yān
‘İbāretdir şifātu mekremetten ḡayr-ḡāhiden [22^b]
- 3 Çatalca şehrine pîrāye-baḡş-ı intizām oldur
Anıñ aḡkāmı cārî māha dek hem-vāre māhiden

- 4 Niyāz eylerdi Hāḡdan bir sa‘ādetli püser dā’im
Bu heft ecrām ṭolmuşdı du‘ā-yı şubḡ-gāhiden
- 5 Biḡamdi llāh du‘āsı müstecāb oldı kerem kıldı
Aña Hāḡ böyle bir meh-pāre faẓl-ı bī-tenāhiden
- 6 Hemīşe yüzün aḡ u alnın açık eyleyüp Mevlā
Viḡāye eylesün ol meh-cebīni rû-siyāhiden
- 7 Becādır ‘İzzetā tarḡ eylesem bir cevherin tārīḡ
Bedīdār oldı Mīr ‘Abdü’l-ḡanī luṭf-ı ilāhiden (1233)

3

DER-TĀRĪḤ-İ KETHÜDĀ ŞÜDEN-İ ZEYNE’L-‘ĀBĪDİN BEG

[Ḳıṭ‘a-i Kebīre]

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Şehriyār-ı Cem-ḡadem sultān-ı Maḡmūdu’ş-şiyem
Māye-i emn-i ümem zıll-efḡen-i fark-ı enām
- 2 Neyyir-i burc-ı ‘adālet mihr-i evc-i salṭanat
Ziyet-i taḡt-ı ḡilāfet şāh-ı İskender-ḡulām
- 3 Zīver-i evreng-i şevket oldıḡı günden berü
Eyler istiḡdām her mansıbdā bir zāt-ı benām
- 4 Muḡtezā-yı fıṭrat-ı pāk-i hümāyūnı anıñ
Eylemekdir müsteḡaḡḡ-ı ḡadr ü cāha iḡtirām
- 5 Ḳanda varsa bir Felāṭün-rāy u bir Rişto-meniş
Anı elbette ider me’mūr-ı tedbīr-i mehām

- 6 Kadrine şāyeste manşıbla ser-efrāz eyleyüp
Ehline itmekdedir tefvīz-i emr-i hāş u ‘ām
- 7 Kethudālık mesned-i vālāsı da muhtāc idi
Bir müdür-i zāt-ı dāniş-pervere olsun maķām
- 8 Hüsrev-i pür-intibāh anıñ da buldı elyaķın
Eyledi bir bendesin ol cāh ile mevşül-i kām [23^a]
- 9 Haṭve haṭve tārem-i rif‘atde kaṭ‘-ı rāh idüp
Çārümīn çarḥ-ı sa‘ādetde çü mihr eyler maķām
- 10 Ya‘ni Zeyne‘l-‘ābidīn Beg ol refi‘u‘r-rütbe kim
Bāğa ‘azm itdikce ta‘zīmen ider ‘ar‘ar kıyām
- 11 Ma‘rifet-pīşe hüner-endīşe kim Bercīs-i çarḥ
Nüşa-i fazlından almakda sebaķ her şubḥ u şām
- 12 Baḥr-ı zehhār-ı kerem lü‘lü’-yı deryā-yı himem
Maḥsen-i Hātem-şiyem faḥr-i meḥādīm-i kirām
- 13 Şübhesiz şimdi olur eczā-yı devlet ser-te-ser
Re‘y-i pākiyle anıñ şīrāze-yāb-ı intizām
- 14 Āṭıfet-kārā merāhim-perverā evşāfiñi
Böyle mi taḥrīr iderdi hāme-i çāpük-ḥırām
- 15 Līk mir‘āt-ı ṭabī‘at ye’s ile pür-jengdir
Şimdi da‘vī-i ma‘ārif bizlere güyā ḥarām
- 16 Hep esīr-i miḥnet itmişdir sipihr-i pür-sitem
İntizār üzre Hudāniñ luṭfına herkes müdām

- 17 Olma ‘İzzet olma sen dest-i felekden şekve-nāk
Raḥm ider elbet ‘ibādullāha Ḥayy-ı lā-yenām
- 18 Güft ü gū-yı nīk ü bed lāzım degildir hīç saña
Sen efendiñçün du‘ā-yı devlete kıl ihtimām
- 19 Şıdķ ile eyle taleb dergāh-ı Mevlādan hemān
Ḳadr u cāhın eylesin müzdād ‘ömrin ber-devām
- 20 Mesned-i devletde itsün dā’imā zevķ u şafā
Ol şafā itdikce sen tārīḫe eyle ihtimām
- 21 Cevherīden düşdi bī-kūlfet bu tārīḫ-i laḫif
Oldı Zeyne’l-‘ābidīn Beg keḫudālıķla be-kām (1231)

4

TĀRĪḫ-İ VĪLĀDET [23^b]

[Ḳıṭ‘a-i Kebīre]

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Mīr-i vālā-rütbe ya‘ni ḫazret-i Yaḫyā Bege
Luṭf u iḫsān-ı firāvān itdi Rabb-i müste‘ān
- 2 Māh-peyker dil-rübā ferzendler in‘ām idüp
Ḳıldı bu yüzden anı ‘ālemde mesrūrü’l-cinān
- 3 Kimler olmuşdur bu gūne mażhar-ı luṭf u ‘aṭā
Kimi itmişdir Ḥudā böyle keremle şādumān
- 4 Şāḫ-ı āmālī egerçi herkesiñ pür-berg ü bār
Herkesi Mevlā virir gerçi püserler her zamān

- 5 Lîk evlâdı anıñ sâ'irlere olmaz kıyās
Bir degil mihr-i dirahşān ile hergiz aḥterān
- 6 Sāḥil-i baḥr-i vücūdı eyledi reşk-i 'Aden
Şulb-i pākiñden şadef-veş dökdi dürr-i bî-kerān
- 7 İşte bir maḥdūmı Hāşim Beg Efendidir anıñ
e'ş-Şalā da'vî-i ḥüsn ü ān iden gelsün hemān
- 8 Mişlini görmüş degil devr ideli çeşm-i felek
Sîm-sā'id sîb-ğabgab serv-ķāmet mū-miyān
- 9 Çekmesün bir kerre tîğ-ı ğamze-i ḥün-rîzini
Yoḥsa kaşşāblar dükānından virir dünyā nişān
- 10 Cebhe-i 'ālem-fürūzı ḥîre-sāz-ı çeşm-i mihr
'Ārız-ı tābānı pertev-baḥş-ı māh-ı āşumān
- 11 Şadme-i 'aşkıñla diller oldı ser-tā-ser ḥarāb
e'l-amān ey āfet-i devr-i zamānım el-amān
- 12 Böyle luṭfa mazḥar itmişken Ḥudā Yaḥyā Begi
Bāğ-ı maḥşūdında bitmişken bu nev-reste fidān
- 13 Şimdi bir necl-i kirāmîsi daḥı oldı bedīd
Kim anıñ da çehresinde nūr-ı behcet müstebān
- 14 Dir nigāh-endāz olan ol meh-liķānıñ rüyına
'Aynıdır Hāşim Begin şüretde bî-reyb ü gümān
- 15 Ḥaḳ te'ālā 'ömrin efzūn eylesün baḥtın ğüşād
Gül gibi ḥandān olup itsün şafālar an-be-an [24^a]

16 ‘İzzetā ben de t̄uyunca ḥurrem ü dil-şād olup
Fikr iderken zabt̄ için sāl-i ḳudūmın nāgehān

17 Geldi bā-ḥayr-ı du‘ā mıṣrā‘-ı tārīḥi dile
Muṣṭafā Rüşdī Begim dünyāda ola kām-rān (1235)

5

TĀRĪḤ-İ VİLĀDET

[Ḳıṭ‘a-i Kebīre]

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

1 Ḥudā Hāşim Ağa maḥdūmı Seyyid ‘Ārif Ağaya
Virüp bir tıfl-ı meh-lālā vü Nāhīd-i felek-vāye

2 Tebār u ḥıṣi hep ol küdek-i şīrīn tebessümçün
Şeker-rīz-i teşekkür oldılar iḥsān-ı Mevlāya

3 Ḥuşuşā vālideyn ü cedd-i pāki cümleden efzūn
Meserret-yāb olup ḥamd itdiler Allāha bī-gāye

4 İşitdim ben de ‘İzzet şād olup tārīḥ-i mīlādın
Bu beyt-i dil-keş ile çekdim āḥir silk-i imlāya

5 Feraḥla eyledi mālī dil-i cedd ü ebin ḥaḳḳā
Gelüp Seyyid Veliyyüddīn-i İsmā‘il dünyāya (1233)

6

TĀRĪḤ-İ VİLĀDET

[Kıt‘a-i Kebire]

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Maşrıķ-efrüz-1 kiyāset mihr-i gerdün-1 nühā
Maţla‘-1 envār-1 isti‘dād-1 zāt-1 pür-şu‘ūr
- 2 Bü’l-ḥikem ya‘nī Necīb Ḥāfiż Efendi kim Odur
Meclis-i fażl u hünerde zīver-efzā-yı şudūr
- 3 Haķ te‘ālādan dilerdi bir ķamer-sīmā püser
Şöyle kim olsun ruḥ-1 pertev-feşānı reşk-i ḥūr
- 4 Virdi bir necl-i necīb aña Ḥudā-yı zü’l-minen
Cebhesinde müncelī nūr-1 tecellī-gāh-1 Ṭūr [24b]
- 5 Zāde-i ṭab‘ı gibi ḥāṭır-şikār u dil-firīb
Mışra‘-1 nazmı gibi mevzün-ķadd ü bī-ķuşūr
- 6 Çün peyām-1 maķdemi oldı şımāḥ-ārā-yı cān
Geldi ‘İzzet bu dil-i ğam-gīnime şevķ u sürūr
- 7 Kıl ķarīn-i dāniş ü ‘irfān o ṭıfl-1 nev-resi
Eyleyüp Yā Rab ‘uyüb-1 cehlden hem-vāre dūr
- 8 Düşdi bā-feyz-i Ḥudā tārīḥi bu mışrā‘-1 pāk
Oldı Şemseddīn Muḥammedle cihan leb-rīz-i nūr (1234)

TĀRĪḤ-İ OṬA

[Kıt'a-i Kebire]

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

- 1 Naqş-perdāz-ı hikem bānī-i bünyān-ı kerem
Kaşr-pīrā-yı himem zīb-dih-i mesned ü cāh
- 2 Mihr-i gerdün-ı vezāret meh-i burc-ı rif'at
Velī Paşā-yı felek-kaadr-i mu'allā-dergāh
- 3 Eyleyüp luṭfi ile her ciheti ābādān
Oldı 'ālemde esās-efgen-i bünyād-ı refāh
- 4 'Ahd-i 'adlinde anıñ qalması bir cāy-ı ḥarāb
Dil-i 'uşşāq-ı sitem-dīde meger ola tebāh
- 5 Yapdı her yerde nev-üslüb ile bir 'ālī sarāy
Bī-kuşūr itdi binā nice kuşūr-ı ğam-gāh
- 6 Oldı ez-cümle bu nev-resm binā-yı sengin
Seng-dil bir şanem-i şīve-ger-i 'işve-penāh
- 7 Şāhid-i maṭlabı meşhūd-ı temāşā-ger olur
Der ü dīvār-ı mücellāsına kıldıqca nigāh
- 8 Bir perī-ḥāne midir ḥāne-i āyīne midir
Ki derünunda ider cilve perīler her gāh
- 9 Dinse mir'āt-ı şafā nāmına şāyān zīrā
Her bir āyīnesi hem-şafvet-i kalb-i āgāh [25^a]

- 10 İdelim bānī-i zī-şānı için hayr du‘ā
‘Acz ile dergeh-i Mevlāya idüp vaz‘-ı cibāh
- 11 Eyle Yā Rab o vezīr ibni vezīri her dem
Neyl-i āmāl ile dil-şād be-vefk-i dil-ḥāh
- 12 Her sene böyle nev-icād binālar yapsun
Diyelim biz daḥı tārīḥini bā-feyḫ-i ilah
- 13 Sikkeyi mermere ḫazdum yazup ‘İzzet tārīḥ
Velī Paşaya bu taş ota ola nüzhet-gāh (1234)

8

TĀRĪḤ-İ SARĀY

[Noksan Gazel]

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Zihī devlet-serāy-ı bī-mu‘ādil zīver-i devrān
Ki saḫf-ı dergeh-i vālāsı olmuş hem-ser-i Keyvān
- 2 Maşūn itsün Ḥudā emvāc-ı seylāb-ı ḫavādişden
Emīn olsun gezend-i rüzgār-ı fitnedden her an
- 3 Kilīd-i yümni ile ‘İzzet açılsun bāb-ı tārīḥi
Bu eyvān-ı şeref-bünnyān ola ma‘mūr u ābādan (1227)

9

[Tārīḫ-i] VİLĀDET

[Kıt‘a-i Kebire]

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Māh-ṭal‘at ṭoĝdı bir ferzendi çün Seyyid Begiñ
Biz de hep şād olduk açıldı dil-i gam-dīdemiz
- 2 Gün gibi ṭıtdı cihāmı pertev-i ruḥsāresi
Vaḫtidir ĝayrı uyansın ṭāli‘-i ḥ‘ābīdemiz
- 3 Zer ḫalemle levḫ-i ḫurşīde yaz ‘İzzet tārīḫin
Geldi Nūreddīn Beg itdi mūnevver dīdemiz (1228) [25^b]

10

TĀRĪḤ-İ VİLĀDET

[Kıt‘a-i Kebire]

Mef‘ülü Fā‘ilātün Mef‘ülü Fā‘ilātün

- 1 Rāmiz Celāl Efendi ya‘ni o faḫr-i sādāt
Pür-inşirāḫ olsun ṭurduḫca dehr şadı
- 2 Mevlādan ister idi bir meh-cebīn ferzend
Nā-ĝāḫ itdi dil-şād Ḥaḫ ol bülend-ḫadri
- 3 ‘İzzet çü māḫ-ı Naḫşeb tārīḫi ṭoĝdı nā-çar
Şermende ḫıldı el-ḫaḫ vech-i Ḥüseynbedri (1236)

TĀRĪḤ-İ VİLĀDET

[Kıt‘a-i Kebire]

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Yine açıldı bahār irdi zamān-ı ḥurrem
Gülsitān oldu yine āb-ı leṭāfetle ğarīk
- 2 Tıfl-ı nev-reste gibi sebz kabā-pūş olmuş
‘Arz ider tāze-nihālān-ı çemen kıadd-i reşīk
- 3 Dehen-i ğonçeyi leb-rīz-i tebessüm ğoreli
Oldı gülşen ser-i pür-şūr-ı hezāra dayyık
- 4 Şir-i şebnemle leb-ālā heme şıbyān-ı çemen
Dāye-i ebr-i bahārī ise ğāyetle şefīk
- 5 Nāf-ı nev-zād-ı rez olduċca bürīde her bār
Dīdeden kıatre-i eşki dökilür çün inbīk
- 6 Bāğ-bān lāleyi kıandīl-i firūzān yerine
Vaz‘ idüp sūr-ĝeh-i şahn-ı çemen tıoldı barīk
- 7 Hābbezā sūr-ı sūrūr-āver-i ‘ālem k’olunur
Zāde-i mīr-i kerīmü’ş-şiyem içün tensīk
- 8 Ya‘ni beg-zādeleriñ faḥri Ḥalīl Beg ki Odur
Eyleyen mes‘ele-i cūd u seḥāyı taḥkīk
- 9 Şıhr-ı düstūr-ı felek-cāh-ı mu‘allā-pāye
Velī Paşa ki umūrında kıarīn-i tevfiķ [26^a]

- 10 Öyle bir dāvere bir böyle mükerrerem dāmād
Ne güzel olmuş amān baķ ne sezā-vār u ḥaķīķ
- 11 İşte ol mīr-i kerem-kār-ı şerīfū'n-nesebiñ
Ṭođdı bir necli ki la'l-i lebi hem-reng-i 'aķīķ
- 12 Vālideyniyle o ferzend-i sa'ādet-mendi
Eylesün lücce-i elṭāfına Mevlā tađrīķ
- 13 Ḥānedānı şen olup 'ömr ile iķbāli füzün
Merci'-i ehl-i niyāz ola o dergāh-ı 'atīķ
- 14 Sāl-i tāriḥini 'İzzet didi bu mışra' ile
Ziver-i mehd-i vücūd Mīr Muḥammed Tevfīķ
- 15 Yazdı bu mışra'-ı ğarrā ile de tāriḥin
Feraḥ-ı 'ālemiyān oldı Muḥammed Tevfīķ (1229)

12

TĀRİḤ-İ VİLĀDET

[Kıt'a-i Kebire]

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Pāk-gevher mīr-i vālā-menzilet 'ālī-cenāb
Ṭāhirü'l-'ırķ u aşıl ü ḥānedān-ı ser-firāz
- 2 Pertev-efzā-yı çerāğ-ı bezm-gāh-ı mekremet
Nūr-baḥş-ı çeşm-i a'yān-ı 'adālet-intihāz
- 3 Aḥter-efrüz-ı sa'ādet neyyir-i burc-ı şeref
Āfitāb-ı āsumān-pirā-yı mecd ü 'izz ü nāz

- 4 H azret-i Nu'm an Beg ol k am-k ar-ı b i-'adil
Hem kerem-ver hem tev azu'-p i edir hem dil-n v az
- 5 H azret-i Vehh b-ı b i-minnetden eylerdi m d m
Böyle bir ferzend-i devlet-mend-i sa'd-a ter niy z
- 6 Menzilin aldı nişan-g h-ı icabetde hem n
Atdığı t r-i du'  b -lu f-ı H ak-k-ı k m-söz
- 7 T ğdı bir necl-i Necib-i m h-tal'at n geh n
 evkden gehv re-i gerd na geldi ihtiz z [26^b]
- 8 Oldı   k fte  ak yık-z r-ı icl lin yine
T ze-res bir l le-i nu'm nı gel seyr it biraz
- 9 H k te' l  eylesün  sib-i d ny dan em n
'ömri olsun ri te-i  m l-i '  ık-ve  dır z
- 10 D  di bu mısra'la tev'em s l-i t ri  ' zzet 
M r İbr him N sid oldu mehd- r -yı n z (1226)

13

T Rİ -İ VEF T

[K t'a-i Kebire]

Mef' l  F 'il t  Mef 'il  F 'ilün

- 1  h ey felek didikleri gadd r-ı b i-em n
K ldi n m  ' kibet beni t  böyle n - ekib
- 2 Urdu n bu s neme yine bir za m-ı c n-g d z
Kim ha re dek acısını  eksem degil 'acib

- 3 İtdiñ o serv-i tãze-res-i ser-bülendimi
Mãnend-i sãye hãk ile yeksãn u lahd-zib
- 4 Tãrih-i fevti çıkdı bu mışra‘dan ‘İzzetã
Pek genc gitdi cennete Seyyid ‘Ali Necib (1228)

14

TÃRİH-İ VİLÂDET

[Kıt‘a-i Kebire]

Müstef‘ilün Müstef‘ilün Müstef‘ilün Müstef‘ilün

- 1 *Âmed nüvid-i hoş-peyãm âverd tebşir-i tamãm
K‘ey çeşm-düz-ı süy-ı kãm tã key nişesten bã-şekib²⁴⁵*
- 2 *Ber-hiz vaqt-i şãdiyet ez-gam dem-i azãdiyet
Hengãm-ı luft-ı hãdiyet ber-dãr ez-feyzeş naşib²⁴⁶*
- 3 *Der-hiç eltãf-ı Hudã naqşî nebãşed rû-nümã
Piş ez-heme üftãde lik in dil-sitãn u dil-garib²⁴⁷*
- 4 *Tãhir Efendi-rã yekî ferzend-i zibã-rüyegî
Tıfl-ı hilâl-ebrüyegî geşte künün gehvãre-zib²⁴⁸ [27^a]*
- 5 *Men ez-meserretãn zamãn kerdem du‘ãyi nã-gehãn
Keş bãd ömr-i cãvidãn der-dergeh-i Rabb-i Mecid²⁴⁹*
- 6 *Reftest bã-menķũta in mışra‘ zi-‘İzzet tãriheş
Ãn ki zi-‘ırķ-ı tãhiresť şud Mir Aħmed-veş nesib²⁵⁰ (1227)*

²⁴⁵ Güzel haberli haberci geldi tam bir müjde getirdi. Dedi ki: “Ey isteğinin tarafına (amacına) göz diken, ne zamana kadar sabırla oturacaksın ?”

²⁴⁶ Kalk mutluluğunun zamanı, gamdan kurtulma zamanı. Allah’ın lütfunun zamanı, onun feyzinden nasibini al.

²⁴⁷ Allah’ın hiçbir lütfunda noksanlık görülmez Ancak bu gönlü almış ve gönlü garip bütün düşkünlerden öncedir.

²⁴⁸ Bu gün Tãhir Efendi’ye güzel yüzlü bir oğul, hilal kaşlı bir çocuk beşik süsü oldu.

²⁴⁹ O vakit ben sevinçten ansızın bir dua ettim: “Yüce Rabbin dergahında uzun ömür onun olsun.”

TĀRĪḤ-İ VİLĀDET

[Kıt‘a-i Kebire]

Fā‘ilātün Mefā‘ilün Fā‘ilün

- 1 Gül-i bāğ-ı siyādet Ārif Ağa
Ki Odur fark-ı dehre pīrāye
- 2 Dağı bir nev-civān iken el-ḥaḳ
Maḫhar oldu ‘aṭā-yı Mevlāya
- 3 Luṭf-ı pey-der-pey-i Ḥudā-yı kerīm
Aña virdi sürūr-ı bī-gāye
- 4 İbtidā bir püser idüb ihsān
Şükr iderken o ıfl-ı zībāya
- 5 Der-‘aḫab bir dağı kerem kıldı
Çıkdı gül-bāng-ı şevḳ bālāya
- 6 ‘İzzetā ben de gūş idüp aldım
Kilk-i ‘irfānı dest-i imlāya
- 7 Çıkdı dü şakḳ-ı ḫāmeden tārīḫ
Geldi Aḫmed Nazīf dünyāya (1235)

²⁵⁰ İzzet’ten gelen bu menküt mısra onun tarihidir. Temiz bir soydan geldiği için Mir Ahmet gibi soylu oldu.

16

TĀRĪḤ-İ VİLĀDET

[Kıt'a-i Kebire]

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

- 1 Çeşm-i âmāl-i Necibâyı berây-ı tenvîr
Viridi Ḥaḳ bir püser-i mâh-veş-i mihr-fürüg
- 2 Ufuḳ-efrüz-ı şabâḥat meh-i ruḥsâresidir
Āfitâba nola dirse ya toğayım ya toğ
- 3 Ben de 'İzzet işidüp şād u feraḥnâk oldum
Eyledim ḥayr du'â toğrısı yoḳ bunda dürüg [27^b]
- 4 Ehl-i 'irfânı kemâli müte'accib kılsun
Olmadan kendi daḡı vâşıl-ı ser-ḥadd-i bülüg
- 5 Cevherîn ḥarf ile târiḡini tezyîn idelim
Neyyir-i rû-yı Muḥammed şala eflâke fûrüg (1230)

17

TĀRĪḤ-İ ḤIFZ

[Kıt'a-i Kebire]

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

- 1 Ba'd-ı taḡşîl-i fûnûn ḥâfız-ı Qur'an oldum
Var mıdır ben gibi bir mazḥar-ı elṡâf olmuş
- 2 Dir gören sînemi envâ'-ı hünerle meşḡûn
Ya kütübḡâne ya dükkânçe-i şaḡḡâf olmuş

- 3 Heřt mäh içre ser-ā-ser süver-i ur’ānı
Ezber itdim gerek aāf gerek āf olmuş
- 4 Ni’am-ı Rabbimi tadış bana vācibdir
Dimesünler işidüp avlimi leffāf olmuş
- 5 Diñleyenler didi tārī-i mücevher ‘İzzet
Şürefādan idi bu mülaq-ı eřrāf olmuş (1232)

18

TĀRĪ-İ VEFĀT

[ı’a-i Kebire]

Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilün

- 1 Mevlidī hānahı Őeyiniñ āh
Nā-gehān tā’ir-i rūı udı
- 2 Dönerek eyledi ‘Adne pervāz
Hūr-ı ‘aynı varup anda kuçdı
- 3 Şübhesiz fevtine tārī budur
Őey ‘Abdullah Efendi gödi (1235) [28^a]

19

TĀRĪ-İ VİLĀDET

[ı’a-i Kebire]

Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilün

- 1 Luf-ı Hā ile bizim Dervīř Süleymān Aanuñ
Toğdı bir hürşid-al‘at tıflek-i sa‘d-ateri

- 2 Cebhe-i pertev-feşānı māh-ı gerdūn-ı behā
‘Ārız-ı rahşānı reşk-i āfitāb-ı hāverī
- 3 İrmesün ol mihr-rūya hergiz āsīb-i zevāl
İrtifā‘ aldıkca yaqsun şems-i hüsn-i dilleri
- 4 ‘Āşık-ı şādıklar ile hem-nişin-i üns olup
Yanına uğratmasun aşlā raķib-i ebteri
- 5 Geldi bā-tevfik-i Hāķ tārīhi ‘İzzet hātıra
Ola İsmā‘il Hāķķı semt-i butlāndan beri (1232)

20

TĀRĪH-İ VEFĀT

[Kıt‘a-i Kebire]

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Āh şad āh Hāmīd Aģa ki ol merd-i ğayūr
Yeniçerilere olmuş idi serdengeçdi
- 2 ‘Ayn-ı ‘ibretle bakup gördi cihān fānīdir
‘Āķibet sīm ü zer ü duĥt u püserden geçdi
- 3 Kuzucuķlarını Allāha emānet biraĝup
Kendi bu bezm-i pür-endūh u kederden geçdi
- 4 Oķu bir fātīha ihlāş ile rūhına amiñ
Ki bu ümmīd ile ol māl ile zerden geçdi
- 5 Gevher-i eşķ ile tezyīn idelim tārīhin
Baķ Hāmīd Aģa göçüp cān ile serden geçdi (1233) [28^b]

3.4.4. Musammatlar

3.4.4.1. Taḥmīsler

1

TAḤMĪS-İ ĞAZEL-İ ŞĀBĪT

Mef'ūlü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün

- 1 Cellād-ı çeşmi kaçd-ı dil ü cāna düşmesün
Tiğ-ı niğāhı gerden-i Sāmāna düşmesün
'Aks-i 'izārı dīde-i giryāna düşmesün
Eşkim şaḥīfe-i ruḥ-ı cānāna düşmesün
Ḥün-ı şehīd muşhaf-ı 'Oşmāna düşmesün
- 2 Evzā'-ı nā-becāsı ile çarḥ-ı kīnever
Üftāde-gān-ı 'aşka neler çekdirir neler
Āyine-rū bir āfete ger kılsalar nazar
Ağyār seng-i ṭa'n ataraḥ ardına düşer
Bir 'āşıkıñ hemān gözi ḥübāna düşmesün
- 3 Yoḡdur nazīri sen büt-i deyr-i nezāketiñ
Ṭıtdı cihānı nāle-i nāḡūs-ı şöhretiñ
Kimdir perestiş-āver-i ḥübī-i ṭal'atiñ
Kāfir seniñ de ḡur'a-i fāl-i muḥabbetiñ
Bir ṭāli'i siyāh müselmāna düşmesün
- 4 Gösterdiñ ibtidā güzelim rüy-ı sādeñi
Mest eylediñ şunup iki peymāne bādeñi
Şanki unutduñ āh bu ben bī-irādeñi
Dām-ı belā-yı hicre düşürdüñ fütādeñi
Düşmenlerim seniñ gibi fettāna düşmesün

- 5 ‘İzzet ki ‘āzim-i ser-i kūy-ı ḥabībdir
Lağzīde-pā-yı va‘de-i ‘āşık-firībdir
Bihūde-gerd-i semt-i firāz u nişibdir
İklīm-i ḥüsn-i yārda dil bir ğarībdir [29^a]
Şābit fütāde çāh-ı zenaḥdāna düşmesün

2

TAḤMĪS-İ ĞAZEL-İ NEDĪM

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Ḥūrlar bir kaç kadeḥle mest idüp cānā seni
Alsalar bāğ-ı behište gitseler farzā seni
Dir görüp bu kāmēt-i mümtāz ile tūbā seni
Mest-i nāzım kim büyütdi böyle bī-pervā seni
Kim yetişirdi bu gūne servden bālā seni
- 2 Bu nezāket var iken cism-i laṭifiñde seniñ
Sevdigim çekmek ne mümkün şıkletiñ her cāmeniñ
Tār u pūd-ı ḥande-i gülden gerek pīrāhēniñ
Büydan hoş rengden pākizedir nāzik teniñ
Beslemiş koyunda gūyā kim gül-i ra‘nā seni
- 3 Şanma bī-cā şāḥ-ı verd üstünde bülbül zār ider
Öyle bihūde figān u nāle-i hem-vār ider
Bu sözi tefhīm için dā’im saña tekrār ider
Güllü dibā giydiñ ammā korḡarım āzār ider
Nāzeninim sāye-i ḥār-ı gül-i dibā seni
- 4 Olmuşum müstağrak-ı iḥsān u luṭfuñ dilberā
Farṡ-ı şādīden kemāl-i ḥayret el virdi baña
Sen buyur şimdi ne itsün nişlesün bu bī-nevā

*Bir eliñde gül bir elde cām geldiñ sākıyā
Kağsın alsam güli yāhud ki cāmı yā seni*

- 5 Bulmağ için gerd-i ālām u küdüretten necāt
Dün havuzlı bāğçede ey şūh-ı memdūhu’ş-şıfāt [29^b]
Sū-be-sū hayretle eylerken nigāh-ı ilti[f]āt
*Şandım olmuş ceste bir fevvāreden āb-ı hayāt
Böyle gösterdi baña ol kadd-i müstešnā seni*

- 6 ‘İzzetāyı böyle bī-ṭākat kılan ey bī-emān
Yoğ mecāl inkāra sensin hep bilür halk-ı cihān
Sen ne çend itseñ dağı kendiñ hiçābıñdan nihān
*Ben didikçe böyle kim kıldı Nedimi nā-tüvān
Gösterir engüşt ile meclisdeki mīnā seni*

3

TAḤMĪS-İ ĞAZEL-İ ‘İZZET BEG

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Ṭab‘-ı rüşende ğam-ı hem-dem-i menhūs olmaz
Keder-i seyl-i fu‘ād-ı yeme ma‘kūs olmaz
Rūz-ı nev-rūz hevāda nazār it pus olmaz
*Şāf-dil tīre-nihādān ile me’nūs olmaz
Pertev-i mīhr şeb-i tārda maḥsūs olmaz*
- 2 Başkadır rind-i sebük-rūhda keyfiyyet-i ḥāl
Eylemez zāhid-i bed-ḥū gibi meclisde cidāl
Hiç girān-cān ola mı cūr‘a-keş-i cām-ı hayāl
*Neş’e-yāb-ı mül-i ‘irfān olan erbāb-ı kemāl
Zühd-i bārid ile hem-hey’et-i kābūs olmaz*

- 3 Hınçer-i cevriyle sîneçigim evvel oyar
Zahmıma şoñra eker rîze-i elmâs o yâr
Çekeriz çâre nedir her ne kadar itse figâr
Deşne-i âşķ ile mecrûh olan 'âşık-ı zâr
Tâlib-i menfa'at-i merhem-i kâvûs olmaz [30^a]
- 4 Râz-ı pinhânınıñ izhârına olma meyyâl
İpligiñ çıkmaya bâzâra senin de fi'l-hâl
İtme bigâneyi reh-yâb-ı serâ-perde-i bâl
Ketm-i sūziş ile pervâne bulur neyl-i vişâl
Keşf-i esrâr ile bülbül gibi maħbûs olmaz
- 5 İdeli kâmet-i şimşâd-ıırâmıñ seyrân
Eylemem meyl-i temâşa-yı nihâlân-ı cinân
İstemem şūr-ı kıyâmet ise de kadd-i bütân
Ziver-i gülşen-i dil sensin eyâ naħl-i revân
Yohsa her serv-i sehî sinede mağrûs olmaz
- 6 Eyleyüp da'vî-i icâd nikât-ı hüsne
Kendiñ 'add eyleme hem-mertebe her siħr-i fene
Nazm-ı rengin yakışur şanma şaķın her dehene
Feyz-i Haķdır viren ârâyişi remz-i sūħana
Bir ķuri lâf ile ey zâhid-i sâlûs olmaz
- 7 'İzzetâ añlamayan tavr-ı sipihri ķat ķat
Olur efsürde-i evzâ'-i felek her sâ'at
Dehrde râħat ider şâhib-i diķķat elbet
Fehm iden hâşiyet-i çâr-fuşûli 'İzzet
Serdî-i cevri felekle hele me'yûs olmaz

TAHMİS-İ ĞAZEL-İ NEDİM

Mefâ'ılün Mefâ'ılün Mefâ'ılün Mefâ'ılün

- 1 Nedir bâ'ış baña çekdirmek istersin ta'ab bilmem
Geçen mihr ü muhabbetler neden maḥv oldu hep bilmem
Niçün sen nâ-gehân bî-dâda meyl itdiñ 'aceb bilmem
Neden âzürde olduñ nâzenînim bî-sebeb bilmem [30^b]
Beni öldürmege lâyıķ mı tâ böyle ğazab bilmem
- 2 Neşâtım firqatiñden ğam kadar îrâş ider şıķlet
Medâr-ı derd-i serdir neş'e-i şahbâ-yı pür-ḥâlet
Benim senden cüdâ her 'ıyş u nüşum telḥ olur elbet
Baña zehr-i sitemdir ḥasretiñde bâde-i 'işret
Ben ol mestim ki sensiz gerdiş-i câm-ı tarab bilmem
- 3 'Aceb kimler bu şeb hem-kâsedir ol ser-firâzımla
Kimi hem-dem disem âyâ o şūḥ-ı 'işve-bâzımla
Kimi kılsam taḥayyül ol meh-i tâķat-güdâzımla
Göñül pür-ıztırâb-ı ğayret ammâ mest-i nâzımla
Bu demde cam-ı şahbâ gibi kimdir leb-be-leb bilmem
- 4 Ğabül-ı rıbķa-i İslâm-ı 'aşķ itdi dil-i pür-rîş
Yine çeşmiñ urur peykân-ı ğamzeñle hezârân niş
Meded bu 'uķde-i müşkil ider imânımı teşvîş
Benim ol nev-müselmân-ı muhabbet zülf-i kâfir-kîş
Esîr itmek beni sünnet midir yâ müsteḥab bilmem
- 5 Olup dal-fes efendim bezmde 'işret iderken sen
Başımdan 'aķlım aldı ol siyeh kâkül beyâz gerden
Mişâl-i 'İzzet-i şeydâ sezâdır eylesem şiven

*Siyeh-mest-i cünün-ı ‘aşk olan rüsvā Nedīmim ben
Eger küstāh isem ma‘zūr tut resm-i edeb bilmem*

5

TAHMİS-İ ĞAZEL-İ ‘İZZET BEG

Mef‘ülü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fā‘ilün

- 1 Gel meclis-i neşâtımıza āb u tāb vir
Aḥbāba āb yerine la‘l-i müzāb vir [31^a]
Ben nā-tüvāna revnaḳ-ı ‘ahd-i şebāb vir
*Luḫf eyle sākı bir tolu cām-ı şarāb vir
Bī-tāb-ı hicrinem dile bir pāre tāb vir*
- 2 Çün lāle-zār-ı sineñ idüb dāg-dār-ı ‘aşk
Ol ḳatre-i sirişkle şebnem-nişār-ı ‘aşk
Pejmürdelenmesün şaḳın üşkufe zār-ı ‘aşk
*Reng-i ḥazān baġlamasun nev-bahār-ı ‘aşk
Seylāb-ı eşk-i dīde-i ḥasretten āb vir*
- 3 Sensin çü şem‘-i encümen-i ‘işret u ṭarab
Ṭoldur fūrüg-ı ḥüsnüñ ile bezm-i cāmı heb
Eṭrāfa pertev-efgen olup ey meh-i edeb
*Devr ile cām-ı bāde ile sākıyā bu şeb
Tertīb-i evc-i bezme fer-i māh-tāb vir*
- 4 İfşā-yı derdden ne ḳadar itdim ihtirāz
Ḳıldı yine bu zaḥm-ı nümāyān keşf-i rāz
Gördükde raḥm idüp baña her merd-i çāre-sāz
*La‘l-i lebiñdir em didiler ey ṭabīb-i nāz
Mecrūḫ-ı gamzeñim dile şāfı cevāb vir*

5 Mevc-i nigāhı cevher-i şemşir-i hiddet it
Üftāde-gānı cümle şehid-i muhabbet it
Hün-rizlik saña yakışur lik ‘ādet it
Jeng-āver olmasun dem-i eşkimle diğkat it
Şu virme tīg-ı ğamzeñe dühn-i gül-āb vir

6 Şüriş-fezā-yı şahn-ı cihān oldı el-amān
‘Uşşāka müriş-i halecān oldı el-āmān [31^b]
Gitdikce mest-i fitne-feşān oldı el-amān
Tāb-ı ‘arākla āfet-i cān oldı el-amān
Luţf eyle çeşm-i dil-bere ey bāde ħ‘āb vir

7 Hem-mağlaşım la eyleyüp āğāz-ı iştikā
İtdik o şūħa ağlayarak naql-i mācerā
Bir buse-i dehāna veli olmadık sezā
Nağd-i sirişk yok yere şarf oldı ‘İzzetā
Şimdi muhāsib-i ğama gel de hisāb vir

6

TAHMİS-İ ĞAZEL-İ ‘İZZET EFENDİ

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1 Tābiş-i mihr-i ‘izārıñ gün gibi meşhürdur
Ol gümüş bāzularıñ şāh-ı nihāl-i Tūrdur
Yek-ser a‘zā-yı laṭifiñ nūrdan meftūrdur
Şanma sāde sineñi āyine-i billūrdur
Her yanıñ ey meh-liğā pertev şalar bir nūrdur

2 Ğonçe-i gül-zarı dil-teng eyledi reşk-i femiñ
Sünbülü piçide kıldı kākül-i ħam-der-ħamiñ
Tār u mār itseñ olur ‘ağlı perişān ādemiñ

*Gūşe-i zîr-i fesiñde gizledikce perçemiñ
Şanurum bir yire gelmiş fitneler mestürdur*

- 3 Dergeh-i dil-dāra vardum bir seher vaqt-i namāz
İtmek ümmīdiyle ol meh-pāreye ‘arz-ı niyāz
Bir de gördüm çıktdı ammā kim nigāhı fitne-sāz
*Hā’b-ı nāzından henüz kalkmış meger ol mest-i nāz
Nergis-i çeşmiñ süzer açılmıyor maḥmürdur [32^a]*
- 4 Bî-sebeb çāk-i girībān eylemez elbette yār
‘Aksini var ise mir’āt içre gördi āşikār
Hüsine ḥayrān olup eyler o da āh ile zār
*Giceler āh itdigin tıydum o şūḥ-ı şīve-kār
Ġālibā kendi gibi bir āfete mecbürdur*
- 5 ‘Ārız-ı tābānıña teşbīh-i māh itdimse de
Nāme-i a‘māli cürm ile siyāh itdimse de
‘Afvıña mağrūr olup itdim günāh itdimse de
*Yanlıub yüzüne karşı bir gün āh itdimse de
‘Āşık-ı şūrīdeler bakma begim ma‘zürdur*
- 6 ‘Arşa-i nāziñ seniñdir gūy u çevgānı bu gün
Nev-resān içre sen aldıñ yine meydānı bu gün
‘İzzetiñ eski kuluñdur şād kıl anı bu gün
*Çünkü sensin milket-i ḥüsnüñ Süleymānı bu gün
İltifāt it ‘İzzet-i nā-çāra ki bir mürdur*

TAHMİS-İ ĞAZEL-İ NECİB EFENDİ

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Hatt-ı müşginiñ sevād-ı leyle-i deycürdur
Gerden-i pakiñ beyāz-ı şubh-ı Nişābürdur
'Arız-ı pertev-feşāniñ nūr-bağş-ı hürdur
Sine-i şāfiñ begim reşk-āver-i billürdur
Ser-te-ser endām-ı pākizeñ mücessem nürdur
- 2 Gördigüm gündenberü ruhsār-ı mihr-işrākıñı
Māha teşbīh eylerim pişāni-i berrākıñı
Bir galağ var ise 'afv it 'āşık-ı müştākıñı
Seyr idelden sā'id-i berrāk u simin sākıñı
Māye-i mihr ile mehden şanurum meftürdur [32^b]
- 3 Neş'e-i şahbā-yı nāz ol şūha lüknet-hiz olup
Her sözi tütü gibi gitdikçe kand-āmiz olup
Şerbet-i şirini-i güftarı mevc-engiz olup
Hatt degüldür püşt-i la'linde tebessüm-riz olup
Gird-i şekker-handeye itmiş tecemmu' mürdur
- 4 Ülfet-āmiz-i cününun şimdi mi dīvānedir
Murğ-ı dāğa fark-ı üftādeñ kadimī lānedir
Āşināyān-ı hıred çokdan baña biğānedir
Hayli demdir bāde-i 'aşkınla dil mestānedir
'Aşık-ı şūrīde gerçi şūretā mestürdur
- 5 Kesmesün 'āşık niyāzı yāre itsün muttaşıl
Dāmeninden çekmesün el olmasun hiç munfaşıl
Dür-bāş-ı redd ile zannım budur olmaz hacil

Ger temennā-yı vişāl eylerse küstāhāne dil²⁵¹
Fazl-ı Mevlāya dem-ā-dem bendeler mağrūrdur

- 6 Oldı hayfā ‘ākıbet rāz-ı nihānım āşikār
Bildiler mecbūruñ oldıgım seniñ ağıyār u yār
Şabr idüp ey şem‘-i bezm-i hüsn ü ān pervāne-vār
Her ne çend itdimse ketm-i sūz-ı ‘aşkıñ ihtiyār
Gırye-i bī-ihtiyārım līk nā-mağdūrdur
- 7 Çün cevāsīs-i kulūb-ı halkdır erbāb-ı hāl
Ketm-i mā fi’l-bāl anlardan zihī fikr-i muḥāl
Şaqlama Allāh için min-ba’d setre yoq mecāl
Sevdigiñ kimdir diyü dā’im olur saña su’āl
Söyle ey dil mīr-i zī-şān-ı kerem-mevfūrdur [33^a]
- 8 ‘Aqlım aldı şive-i nā-dīdesi ol āfetiñ
Görmedim mişlin o verd-i gülsitān-ı behcetiñ
Ol behiştī-rū melek-peyker firişte-şüretiñ
Ya’ni ol mağdūm-ı gül-ḥand u kıyāmet-kāmetiñ
Cünbiş-i ḫübā-ḫırām-ı nāzı reşk-i ḫūrdur
- 9 Lāubāli-meşreb āşüb-ı cihān ḫātır-rübā
Dil-ber-i ‘āşık-nüvāz u zīver-i bezm-i şafā
Şem‘-i cem‘-ārā-yı ülfet şāhid-i şīrīn-edā
Şāh-ı ḫübān-ı Yeñişehr-i Fenār-ı dil-güşā
Şöhret-i hüsnī daḫı halkı gibi meşhūrdur
- 10 Öyle bir maḫbūb-ı zībā bir daḫı geçmez ele
Şivesi şalmışdır aqṭār-ı cihāna velvele
‘İzzetin ḫālī aniñ ‘aşkıyla müşkil mes’ele
Böyle bīmār u esīr iden Necībāyı hele
Çeşm-i sāḫir zūlf-i kāfir gerden-i kāfūrdur

²⁵¹ Vezin gereği “bu” kelimesi kaldırılmıştır.

- 11 Hüsrev-i mülk-i cemālā şāh-ı hürşid-efserā
Şāhid-i hātır-firibā şūh-ı behcet-güsterā
Nāzeninā nev-hırāmā meh-cebinā serverā
Şive-kārā fitne-çeşmā dil-şināsā dil-berā
Ey ki gāmzeñ kaşd-ı cāna özge bir şaturdur
- 12 Dem-be-dem efzāyiş-i hüsniñ terakķiler bula
Gülsitān-ı dehr yekser būy-ı luţfiñla tola
Nev-nihāl-i kāmetiñ āb-ı leţāfetle şola
Verd-i rūyuñ bāğ-ı behcetde tarāvet-yāb ola
Gülşen-i ‘alemde mādām gonceler mesrūrdur [33^b]

3.4.4.2. Terķib-i Bendler

1

TERKİB-İ BEND-İ SÜZMEND

Mef‘ülü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fā‘ilün

- 1 Kār itdi cānıma eşer-i sūz-ı iftirāk
Günden güne ‘alevleniyor nār-ı iştiyāk
Teskīn-i ihtirāk-menūţ-ı dem-i telāk
Yandım tutuşdum āteş-i hasretle yak yak
Ey eşk-i dīde sen dağı cūş eylemez misin
Çün seyl çağlamaz mı hurūş eylemez misin
- 2 Kūy-ı nigāra eyler iseñ ey şabā-gūzer
Dil çin-i perçeminde midir al getür haber
Hem söyle bu naşihatı hem kıl selāmlar
Çok nāle itmesün ki virir yāre derd-i ser

*Pek ter-mizācdır çekemez āh u nāleyi
Efsāne-i elemde kosun dil itāleyi*

- 3 Geldikçe yāda serv-i hūrāmānım ağlarım
Añdıqça ben o sevgili cānānım ağlarım
Görsem dirim o server-i hūbānım ağlarım
Zabı idemem bu dīde-i giryānım ağlarım

*Qaldım şeb-i firāqda āh u enīn ile
Yā Rab kavuşdur ol şanem-i meh-cebīn ile*

- 4 N'oldı şebāne cünbiş-i şāhānemiz bizim
Sākīlik itse şāhid-i mestānemiz bizim
Başlardı devre şevk ile peymānemiz bizim
Tārīk kalmaz idi tarabhānemiz bizim [34^a]

*Qandīl-i sāğara konilup revğan-ı şarāb
Pertev şalardı meclise mānend-i āfītāb*

- 5 Ey hoş dem-i vişālīne hem-bezm-i yār idim
Geh şād-ı luṭf idim gehi düşnām-ḥār idim
Vāreste-i sitem-gerī-i rūzgār idim
Ol gül için terennüm ider bir hezār idim

*Dirdi çemende bülbul işitse terānemi
Āḥir yaqar bu şu 'le-i āvāz lānemi*

- 6 Hey ne belā imiş bu taḥassūr didikleri
Kim deşt-i ğamda kıldı beni böyle serserī
Pek özledim pek özledim āh ol füsün-geri
O şūḥ-ı māh-peykeri ol mihr-i enveri

Yā Rab güşāde kııl dil-i ḥasret-keşīdemi

Göster gözümle görmegi ol nūr-ı dīdemi

- 7 Kāni‘ degilken evvel o şūhuñ kelāmına
Biz şimdi ḥasret olduk anıñ bir peyāmına
Ḥāl-i diliñ ḥalel geledi intizāmına
Her dem sipihrin uğramışuz vaż‘-ı ḥāmına

*Şorma bizim felekden olan iştikāmızı
Kalsun ço rūz-ı maḥşere şu mācerāmızı*

- 8 Düşmen işitse nālelerim girye-nāk olur
Pervāne görse sūzişim elbet helāk olur [34^b]
Aḥvālimi tıyanlar acır sīne-çāk olur
Artık baña füzūnī-i ğamdan ne bāk olur

*Dūd-ı derūnum itse şu‘ūd āsumāna dek
Çeşm-i melekden eşk akıdır ḥāk-dāna dek*

- 9 Kim başa çıkacak felek-i ḥoḳḳa-bāz ile
Yoḳdur benim münāsebetim ḥīle-sāz ile
Perverdeyim hezār tena‘‘umla nāz ile
Alışmadım bu mertebe cevri-i dırāz ile

*Ben bülbülüm çemende nevā itmek isterim
Ben gül-bedenler içre şafā itmek isterim*

- 10 Bī-dād-ı çarḥdan nedir ‘İzzet şikāyetiñ
Beñzer ki kalmadı ğam-ı hicrāna tākatiñ
Selb oldu şeb-be-şeb ne için ḥ‘āb u rāhatiñ
Giryānlık ile geçmededir vaḳt ü sā‘atiñ

*Bir dil-rübādan itmişe beñzersin iftirāk
Yaḳmış seniñ cigercigiñi nār-ı iştiyāk*

3.4.4.3. Tercî‘-i Bendler

1

TERCÎ‘-İ BEND

Mef‘ülü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fā‘ilün

- 1 Rām it baña o şāhid-i ülfet-remīdemi
Āhū-yı deşt-i ‘işve-i vahşet-güzīdemi
Maḥzūn bırakma ḥāṭır-ı nā-āremīdemi
Şād eyle kalb-i pür-ğam u ālām-ı dīdemi

Yā Rab güşāde kııl dil-i ḥasret-keşīdemi [35^a]

Göster gözümle görmegi ol nūr-ı dīdemi

- 2 Düşdüm cüdā o pādişeh-i mülk-i nāz ile
Maḥv oldum āteş-i elem-i cān-güdāz ile
Geldim hezār merḥaleden şad niyāz ile
Çaldım der-i ‘ināyetiñi keşf-i rāz ile

Yā Rab güşāde kııl dil-i ḥasret-keşīdemi

Göster gözümle görmegi ol nūr-ı dīdemi

- 3 Ben ‘andelībim ol gül-i ra‘nāya ḥasretim
Pervāneyim ki şem‘-i şeb-ārāya ḥasretim
Çaysım cemāl-i çehre-i Leylāya ḥasretim
Ya‘nī o gül-‘izār-ı temāşāya ḥasretim

Yā Rab güşāde kııl dil-i ḥasret-keşīdemi

Göster gözümle görmegi ol nūr-ı dīdemi

- 4 Şeb-tā-seher bu çekdicegim pīç u tāb için
Āh-ı dem-ā-dem-i dil-i pür-ıztırāb için
Sūzişle eşk-rīzi-i çeşm-i kebāb için
Derd-i humār-ı neş'e-i pā-der-rikāb için

*Yā Rab [güşāde] kı1 [dil-i hasret]-keşīdemi
Göster [gözümle] görmegi [ol nūr-ı] dīdemi*

- 5 Yārimden ayrılup olalı firķate esīr
Çok senglāh-ı miħnete düşdi reh-i fakīr
Lağzīde oldı pāy-ı emel cām-ı dil-kesīr
Vay olmaz ise luţfuñ eger baña dest-gīr [35^b]

*Yā Rab güşāde kı1 dil-i hasret-keşīdemi
Göster gözümle görmegi ol nūr-ı dīdemi*

- 6 İh̄fāsına ben eyler idim kūşış-i mezīd
Reng-i perīdem itmese esrārımı bedīd
Gelse ne dem ki cānib-i dil-dārdan nūvīd
Lerziş düşer vücūduma mānend-i berg-i bīd

*Yā Rab güşāde kı1 dil-i hasret-keşīdemi
Göster gözümle görmegi ol nūr-ı dīdemi*

- 7 Ben 'İzzetim kirişme-i dil-dāra mā' ilim
Cevr ü cefā-yı yār-i sitem-kāra mā' ilim
Aşlā nevāziş istemem āzāra mā' ilim
Ben cān u dille ruħşat-ı dīdāra mā' ilim

*Yā Rab küşāde kı1 dil-i hasret-keşīdemi
Göster gözümle görmegi ol nūr-ı didemi [36^a] [36^b]*

3.4.5. Gazeller

ḤARFÜ'L-ELİF

1

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Reng-i gül ruhsāre-pirā-yı cemāl olmuş saña
Şebnem-i şerm 'arız-efrüz-ı kemāl olmuş saña
- 2 Şu'le-i yâkütla hâşiyet-i āb-ı hayāt
İmtizāc itmiş leb-i kevşer-mişāl olmuş saña
- 3 Sāye-i medd-i nigāh-ı āhuvān-ı deşt-i Çin
Nūr-ı dīdem gör ki meyl-i iktihāl olmuş saña
- 4 Sen ne mäh-ı āsumān-ārā-yı hüsn-i şivesin
Ziver-i burc-ı Şüreyyā necm-i hāl olmuş saña
- 5 Tıfl-ı endek-sālsin yok sende hiç bīm-i vebāl
Hün-ı 'āşık şir-i māder-veş helāl olmuş saña
- 6 Ey büt-i naḥvet-perest-i deyr-i istiğnā yine
Çin-ı ebrū cebhe-zīb-ı infi'āl olmuş saña
- 7 Ol gāzālin vaşf-ı çeşminde ne sırdır 'İzzetā
Sürme-i hayret gelū-gir-i maḳāl olmuş saña

2

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün

- 1 'Uşşāk-ı zār için ki 'adū söylerim saña
Üç beş dımem hezār ile şad söylerim saña

- 2 Laht-ı ciger kebāb u şarāb ise hūn-ı dil
Bezm-i cihānda ‘ıyş-ı rağad söylerim saña
- 3 Gūş itmediñ naşihatim uyduñ hevāya sen
Dil ba‘d-ez-īn ne nīk ü ne bed söylerim saña
- 4 Hāyretle āyine baķup endām-ı yāra dir
Billürdan dökülme cesed söylerim saña
- 5 Düzdide gamzesine nigāh it o ser-keşīñ
Yağmā-ger-i metā‘-ı hıred söylerim saña
- 6 Germ-ülfet olma ķaynaşup ebnā-yı ‘aşr ile
K’āteş-fürüz-ı dīg-i ḥased söylerim saña [37^a]
- 7 Bir tıfl-ı Mevlevī için ‘İzzet dönüp turur
Āyīn-güzār-ı devr-i Veled söylerim saña

3

Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün

- 1 *Çün kec nihed ān şūḥ külāh-ı Tatarī-rā*
Men pā bizenem sāḥa-i şūrīde-serī-rā²⁵²
- 2 *Şad çāk küned perde-i ‘işmet be-nigāhī*
Yā Rab zi-ki āmūht çünin perde-derī-rā²⁵³
- 3 *Ān māh-ı münevver çü niķāb efgened ez-ruḥ*
Der-meclis-i mā cilve nemāned digeri-rā²⁵⁴

²⁵² O işveli güzel Tatar işi külahını eğri takınca, ben çılgınlık (aşıklık) sahasına ayak basarım.

²⁵³ Bir bakışla namus perdesi yüz parçaya ayırır. Acaba böyle perde yırtıcılığı kimden öğrendi.

²⁵⁴ O parlak ay yüzünden örtüsünü kaldırıncı, bizim meclisimizde kimse kımıldayamaz.

- 4 *Sürhî-i şafak nîst hicâb âmedeş ez-mihr*
Tâ did felek hemçü tü hursîd-ferî-râ²⁵⁵
- 5 *Gerdûn zi-çi hem-vâre der-âheng-i semâ‘ est*
Dil-dâde meger Mevlevî-i şivegerî-râ²⁵⁶
- 6 *Ez-bes ki sirişkem be-ruh-ı zerd revân şüid*
Bügzâşteem dâ‘iye-i sîm ü zerî-râ²⁵⁷
- 7 *Ân dem ki keşed tiğ-i zeban âvered ‘İzzet*
Der-zîr-i nigîn memleket-i nükte-verî-râ²⁵⁸

4

Mef‘ülü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

- 1 Ger iltifât olmaz ise yârdan baña
Biñ luţf olsa istemem ağıyârdan baña
- 2 Şavm-ı vişâle niyyet idersem zamânıdır
Bir neş’e hâşıl olmuyor iftârdan baña
- 3 Tenhâ-nişîn-i zâviye-i gamdır âh ider
Añma efendi añma dil-i zârdan baña
- 4 Ehl-i dile hemîşe cefâ ‘âdetiñ midir
Ey çarh-ı sifle söyle bu esrârdan baña
- 5 Gerçi degildir ol şanem-i şüh bî-vefâ
Kesmez nigâhı çeşm-i füsün-kârdan baña [38^b]

²⁵⁵ (Görünen) şafak kızılığı değildir. Gök yüzü güneş parlaklığındaki seni görünce, güneş utancından kızardı.

²⁵⁶ Felek niçin sürekli sema etmek niyetindedir. Galiba işveli bir Mevlevî ye gönül vermiş.

²⁵⁷ Göz yaşlarım sarı yüzüme aktığından beri , altın ve gümüş hevesinden vaz geçmişim.

²⁵⁸ İzzet dil kılıcını çektiği vakit, nükte söyleyicilik memleketini hakimiyeti altına alır.

6 Ammā raķibden Һazer eyler ne işlesün
Yoķ çāre buse virmege ruhsārdan baña

7 ‘İzzet taħammül eylemeli çekmeli hemān
Her ne gelürse baħt-ı sitem-kārdan baña

5

Mef’ülü Fā’ilātü Mefā’ilü Fā’ilün

1 Bī-yār neş’e-yāb olamam ğam gelür baña
Devr-i piyāle Һalka-i mātem gelür baña

2 Һasretle ben nişeste-i künc-i firāķ iken
Nemdir sirişk-i dīde ki dem dem gelür baña

3 Һaṭṭ-ı siyāhı şafha-i rüyunda dil-berin
Tiryāk-i zaħm-ı ejder-i perçem gelür baña

4 Bilmem cefā mı maķşadı yāriñ vefā mıdır
Hem eyler ‘arz-ı Һışm u ğazab hem gelür baña

5 Mār-ı kemer ki ser-be-hem āverdedir müdām
Gencīne-i vişāl-i muṭalsam gelür baña

6 Zehrābe-i ‘itābı o şūħuñ leziz lik
Kand-i ‘ināyet-i ruķabā semm gelür baña

7 Cennetdir ‘İzzet ehl-i kemālin mecālisi
Cāhille iħtilāṭ cehennem gelür bana

6

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 *Ceyb-i gül bes ki derīdest zi-pür-zārī-i mā*
Bülbülān-ı çemen üftāde be-ğam-ḡārī-i mā²⁵⁹
- 2 *Ān şabūḡi-zedegānīm ki mestī-i müdām*
Kes neyāred ki küned farḡ zi-hüşyārī-i mā²⁶⁰
- 3 *Heme şeb behr-i vey encüm şumurīm ü nālīm*
Geşte ḡālet sebeb-i ḡālet-i bīdārī-i mā²⁶¹
- 4 *Mālīk-i gevher-i ‘aşḡīm der-īn künc-i ferāḡ*
Sūd-ı kār-ı dü cihān dāşte bī-kārī-i mā²⁶² [38^a]
- 5 *Çīn-i ebrū ki türā cevher-i tīḡ-ı ḡāzabest*
Nīst ḡāşıl [çü] ber-ū sīne-siper-dārī-i mā²⁶³
- 6 *Kāle-i ḡüsn-i türā māye-i zīb āmedeest*
Naḡş-ı zībāter-i tamḡā-yı ḡarīdārī-i mā²⁶⁴
- 7 *Hem zi-derdest hemīn ḡaste-i ḡam-rā derman*
‘İzzetā çāre-i mā şüd heme nā-çārī-i mā²⁶⁵

7

Mefā‘ilün Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

- 1 Nīgāh-ı merḡamet itmez o dil-şikār baña
Raḡībe luḡfi nihān cevri āşikār baña

²⁵⁹ Bizim yana yakıla ağlamamız gülün yakasını öyle yırtmıştır ki çimen bülbülleri bizim gamımızın derdine düştüler.

²⁶⁰ O sabuh şarabını (sabah vakti içilen şarap) içmişleriz ki daimi sarhoşluğumuzu kimse ayıklığımızdan ayıramaz

²⁶¹ Her gece onun için yıldız sayıyor ve inliyoruz. Senin benim bizim uyanıklık halimizin sebebi oldu.

²⁶² Bu aylık köşesinde aşk incisine sahibiz, bizim işsizliğimiz iki cihanın işinin faydasına sahiptir.

²⁶³ Senin öfke kılıcının incisi kaşlarının çatılmasıdır, ona karşı göğsümüzü siper etmemiz fayda etmez.

²⁶⁴ Bizim satın alıcılığımız damgasının en güzel nakışı, senin güzelliğinin kumaşına süs olmuştur.

²⁶⁵ Ey İzzet, gam hastasının dermanı yine derdendir, bizim çaremiz çaresizliğimiz oldu.

- 2 Şebâne cünbiş ü zevk ü tarab güzel ammā
Pek ıztırāb virir şubḥ-dem ḥumār baña
- 3 Hezār şevk ile sahrā-neverd-i ‘aşk-ı gülüm
Cünün getürdi görüñ mevsim-i bahār baña
- 4 Elimde sāğar-ı ser-şarım elvirir şimdi
Teferrüc eylemege semt-i lāle-zār baña
- 5 Fiğān u nāleden ‘İzzet nice ḥamūş olayım
Nigāh-ı merḥamet itmez o dil-şikār baña

8

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 ‘Iyddir ey nārven-ḳad gey münāsibdir saña
Portaḳālī cübbe līmūnī Ḥaṭāyīden ḳabā
- 2 Mū-miyāna ṭaḳ o sīmīn ḥançeri ey mäh-ı nev
Eyle ĩmā ya‘ni tīg-ı ebruvānın cā-be-cā
- 3 Hep ḳala pā-der-gil-i ḥayret şanevber-ḳāmetān
Çıḳ levendāne ḥırāmān ol da göster bir edā
- 4 Ser-firāzım olmalı başıñda bir Lāhūrī şāl
Ḳat ḳat olsun yāḥud ol destar-ı sebz-i dil-güşā
- 5 Var ise iḳbālīñ ol gāhī süvār-ı esb-i nāz
Şalma kim ammā cerīd-i gāmzeñ öyle her yaña [38^b]

6 İşte biz böyle tegāfūl itme koc başıñ için
Gel dime bu ‘ıyd ‘aceb hic yok mı bir qurbān baña

7 ‘İzzete bir būse mi bilmem ne va‘d itmiş idiñ
Kıl kerem şimdi unutma vaqtidir ey bī-vefā

9

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

1 Bir kaç aḥbāb ile çıkmak çemene hey ne şafā
Bā-ḥuşuş ortada dönsün kadeḥ-i mey ne şafā

2 Kimi şarkı kimisi taze gazeller okusun
Kimisi eylesün āgāze-i hey hey ne şafā

3 Geh şimāḥa çalınup velvele-i şavt-ı hezār
Meclisi germ ide geh zemzeme-i ney ne şafā

4 Neş‘e-i meyle varup cūy kenārında o dem
Şöyle ser-mest urasın na‘ra-i yā hay ne şafā

5 Pāk idüp āyine-i ḥāṭırı gerd-i gamdan
Guşşa ‘İzzet görüne çeşmiñe lā-şey ne şafā²⁶⁶

ḤARFÜ’L-BĀ

10

Mef‘ülü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fā‘ilün

1 Bilsem dil-i figār ne ‘ālemedir ‘aceb
Kim oldu ḥayli var ne ‘ālemedir ‘aceb

²⁶⁶ Vezin gereği “ne belā” kelimesi metinden kaldırılmıştır.

- 2 Ben mest-i cām-ı ḥasret-i nezzāreyim velī
Ol çeşm-i pür-ḥumār ne ‘ālemeddir ‘aceb
- 3 Bir kerre de dimez misin ey şūḥ-ı bī-vefā
‘Uşşāk-ı cān-sipār ne ‘ālemeddir ‘aceb
- 4 Yārīñ lepışka perçemini ey şabā yine
Kıldıñ mı tār u mār ne ‘ālemeddir ‘aceb
- 5 Saḫf-ı sipihre oldı mı āteş-zen-i fenā
Āh-ı şerer-nişār ne ‘ālemeddir ‘aceb [39^a]
- 6 Reşk-i ‘izār-ı şa‘şa‘a-efşān-ı yār ile
Ḥurşīd-i şu‘le-bār ne ‘ālemeddir ‘aceb
- 7 Biz dūr düşdük ‘İzzet o dil-berden ağlarız
Şabrī-i nāle-kār ne ‘ālemeddir ‘aceb

11

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Bir ḥayā-pīşe ‘aceb bākiredir bint-i ‘ineb
Kızarup bezmde eylerse n’ola şerm ü edeb
- 2 Sāḫiyā başıñ için la‘l-i nemek-pāşıñ için
Eyle inşāf bizi mest ü ḥarāb itdiñ heb
- 3 Mevc ururdı gice meclisde neşāt u şādī
Pür-mey-i nağme idi kāse-i ṭanbūr-ı ṭarab
- 4 Bu benim mest olıcaḫ ‘ādet-i dīrīnemdir
Gerden-i sāḫīden elbet iderim buse ṭaleb

- 5 Bāde şundukça temennālar ider dāide süzer
Āh kāfir bu kirişme bu edā n' olsun 'aceb
- 6 Kelleler germ olıcağ dal-fes olup meclisde
Dök o gīsūları ey şāhid-i peymāne be-leb
- 7 Böyle rindāne ğazel ıarhına olma heveşin
'İzzetā dāide-i mestānesidir cümle sebeb

ĤARFÜ'T-TĀ

12

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

- 1 Sebz destārını şardığça o āfet ıat ıat
Görinür ğülşen-i ĥüsnünde leıāfet ıat ıat
- 2 Mevc-ĥız olsa ıarāvet ruĥ-ı ĥoy-rızinde
Açılır şan ğül-i şad-berg-i şabāhat ıat ıat
- 3 Seyr it ol serv-i çemen-zār-ı cemāliñ ne ğüzel
Uymuş endāmına ğül-cāme-i behcet ıat ıat [39^b]
- 4 Bir midir sā'ir ile ıadri o şāh-ı ĥüsnün
Eylemiş şānını terfi'-i şerāfet ıat ıat
- 5 Sine-i 'āşık-ı 'uryān-teni zann itme tehī
Var o şandūkada kālā-yı muĥabbet ıat ıat
- 6 Gerdeni üzre zenaĥdānına bağ cebheyi ğör
Bāğ-ı cennet derecātı gibi 'İzzet ıat ıat
- 7 Naẓm-ı renginimi eylerse Necībim tanzir
Olur ārāyiş-i dīvān-ı belāgat ıat ıat

Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün

- 1 *Ey kıyâmet-i tü fitne-i ber-pâ-yı kıyâmet*
Reftâr-ı hoşet 'arbede-efzâ-yı kıyâmet²⁶⁷
- 2 *Ānân ki sipârend revân der-ğam-ı kıddet*
Hîzend be-mahşer heme rüsvâ-yı kıyâmet²⁶⁸
- 3 *İmrüz ki ta'lik-gerem gerdî be-mahşer*
Hestîm taħassür-keş-i ferdâ-yı kıyâmet²⁶⁹
- 4 *Kilkem binüvâzende küned mürde-dilân-râ*
Ez-şür-ı Serâfil büved nây-ı kıyâmet²⁷⁰
- 5 *'İzzet 'Araşât-ı ğam-ı 'aşkest çü câyem*
Mîn-ba'd bedîn bende çi ferdâ-yı kıyâmet²⁷¹

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Benim bu bezm-i fânî-i cihânda kâm alan 'İzzet
Elinden sâķi-i sîmîn-sâķın câm alan 'İzzet
- 2 Mübeddel oldı zehr-âb-ı şikâyet şekker-i şükre
Lebinden yârîñ oldum ya'ni zevķ-i kâm alan 'İzzet
- 3 Dehân-ı şekveye mühr-i sükût ursam münâsibdir
Ki oldum halka-i 'işretde zîrâ nâm alan 'İzzet

²⁶⁷ Ey boyu kıyâmet koparıcı fitne olan. Güzel yürüyüşü kıyamet kargaşasını artıran sevgili.

²⁶⁸ Senin boyunun gamıyla ruh teslim edenler, mahşer günü hep kıyamet rezili olarak kalkarkar.

²⁶⁹ Mahşerde olmayı arzuladığım bu günden, kıyamet ertesinin hasretini çekmekteyim

²⁷⁰ Kalemim ölmüş gönüllüleri esirger. Kıyamet avazı, İsrâfil'in suruyla olur (Kalem, İsrâfil'in sûruna benzetilmekte).

²⁷¹ Ey İzzet yerim aşk gamının arasatı olduğu için, bundan sonra bu kula kıyamet sabahından ne ?!

- 4 Tenezzül mi ider dest-i felekden cām-ı hürşide
O mähın meclisinde sāgar-ı ibrām alan ‘İzzet [40^a]
- 5 Ğazāl-i vaḥşi-i şahrāyı şayda hıç ta‘ab çekmez
O [ge]rm-ḥū āfeti ağūş-ı vaşla rām alan ‘İzzet

15

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Yeter ey şāhid-i peymāne be-dest
Eylediñ cām-ı dil-i zārı şikest
- 2 Ḥayf sen serv-i bülend ‘indinde
Pāyemiz sāye-veş olmuşdur pest
- 3 Bezm-i vaşlıñda eyā şūḥ-ı cihān
Ruḫabādan bize yoḫ cāy-ı nişest
- 4 *Keyfe ḥālī bi-firāḫik unzur*
*Īn tegāfūl ki künī tā-be-keyest*²⁷²
- 5 Çeşm-i mestiñ gibi sen de kāfir
Olma gel tā o ḫadar bāde-perest
- 6 Āsitāniñdan ölünce gitmem
Böyle ‘ahd eylemişim rüz-ı elest
- 7 Bülbül-āsā gice efkārıñla
*Nāle-hāyem be-felek mī peyvest*²⁷³

²⁷² Ayrılığında halim nasıldır, bak. Umursamazlık eylemen ne zamana kadar ?!

²⁷³ Bülbül gibi gece efkārınla, iniltilerim gökyüzüne ulaştı.

- 8 Hemçü pervāne zi-şem‘-i rūyet
*Āteşī der-dil-i sūzānem hest*²⁷⁴
- 9 Yalñız ben degil ‘İzzet de begim
Mey-i gül-reng-i lebiñle ser-mest

ḤARFÜ’Ş-ŞĀ

16

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 O hūnī ğamzeler ‘uşşāka bīm-i cān ider irāş
Nihānī ḥandeler ümmīd-i şad iḥsān ider irāş
- 2 Raķibiñ yār ile āmizişindendir bu feryādım
Gülün ḥāra kırānı bülbüle efgān ider irāş [40^b]
- 3 Sebeb naşş-ı kemāle ülfet-i nāmdır gümāndır heb
Ki ḥumķı ḥāce-i mekteblere şıbyān ider irāş
- 4 ‘Acebdır gerdiş-i cāmı bu bezm-i ‘ālemiñ seyr it
Kimine neş‘e kimine ğam u aḥzān ider irāş
- 5 Erenlerden ben istimdādı kesmem ‘İzzetā bir dem
Baña bu zūr ṭab‘ı himmet-i pīrān ider irāş

ḤARFÜ’L-ḤĀ

17

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Yoğ iken yārim gibi bir nev-civān-ı verd-ruḥ
Ḥayf te‘şīr-i şıyām itdi o māhı zerd-ruḥ

²⁷⁴ Yanan gönlümde pervane gibi, yüzünün mumundan bir ateş var.

- 2 Dā'imā aḥker-fürüz-ı sīne-i sūzān iken
Çor mı olsun āteş-i ehl-i muḥabbet serd ruḥ
- 3 Dāğ-dār-ı reng-i ḥacletdir çemende reşk ile
Lāleniñ olmuş derūnuñda meger bir derd ruḥ
- 4 Pertev-i mīnā serāy-ı ḳalbi leb-rīz ideli
Bezm-i endīšemden itdi fikr-i şem'ı çard ruḥ
- 5 Oldığından 'İzzetā vāreste-i ḥaṭṭ-ı siyāh
Görinür şüretde bir āyīne-i bī-gerd ruḥ

ḤARFÜ'D-DĀL

18

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Dil itdikçe şikenc-i kākül-i müşgīnden feryād
Gelür güyā derāy-ı kārban-ı Çīnden feryād
- 2 Ne saḥt olsa kibārın ḳalbine te'sīr ider nāle
Şadā virsek gelür küh-sār-ı pür-temkīnden feryād
- 3 Hem-āğüş olduğun ḥābımda görsem bir şeb āgyāra
Olur ğayretle peydā pister ü bālīnden feryād [41^a]
- 4 Baña şekker lebim tağlar ḳadar cevr itse yok şekvem
İşitdiñ mi ki Ferhād eylesün Şīrīnden feryād
- 5 Güzellerdir bizi nālān iden bu bāğ-ı 'ālemde
Çemende 'andelīb eyler gül ü nesrīnden feryād
- 6 Miyāniñ vaşfını naḳş eylesem levḥ-i ḥayālimde
Virir ser-rişte nevk-i ḥāme-i müyīnden feryād

- 7 Sezâdır ‘İzzetâ mîr-i Şefîke eylesem taqdim
Dür-i nazmım ki reşkiyle gelür Pervinden feryâd

19

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

- 1 Tıfl-ı şîrîn-suhan-ı piste-dehândır Aḥmed
Nev-nümâ gonçe-i neşkûfte-i ândır Aḥmed
- 2 O leḫâfetle ki vardır kad-i ra‘nâsında
Bâğ-ı hüsne yine bir tâze fidândır Aḥmed
- 3 Büyüdükçe analar ağladacaqdır bilesin
Küçicekden ser-i ḫâtır-şikenândır Aḥmed
- 4 Kimden âyâ sebak-âmûz-ı edâdır bilsem
Şîve fenninde ‘aceb mes’ele-dândır Aḥmed
- 5 ‘İzzetâ ḫavf olunur ḫaçer-i ebrûsından
Ki işâret-ger-i ihlâk-i cihândır Aḥmed

20

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

- 1 *Dil-i mâ şâhid-i şîrîn-dehenî mî cüyed*
Zi-dehâneş be-nezâket sühanî mî cüyed²⁷⁵
- 2 *Her ki-râ büy-ı hevâ ‘ıtr-ı meşâm-ı hevesest*
Gül-i rüyî leb-i cüyî çemenî mî cüyed²⁷⁶

²⁷⁵ Gönümüz tatlı ağızlı bir güzel arıyor. (O güzelin) ağzından nezaketle bir söz arıyor.

²⁷⁶ Her kimin heves dimağında aşk kokusu varsa, kırmızı gül ırmak kenarı ve çimenlik (bahçe) arar.

- 3 *Dilem ez-zāhid-i peymāne-şiken bigriftest*
*Bāz nāziş-ger-i peymān-şikenī mī cūyed*²⁷⁷
- 4 *Küfr-i zülfeş heme zünnār-ı miyān h'āhem kerd*
*Bes ki dīnem püser-i Berhemenī mī cūyed*²⁷⁸ [41^b]
- 5 *Kist ger hūnī be-çeşmeş birehāned cān-rā*
*Gamze her lahza şehīd-i çü menī mī cūyed*²⁷⁹
- 6 *Ger der-āyīne bibīned ruḥ-ı ḥod-rā ān büt*
*Tā mepindār ki dīger veşenī mī cūyed*²⁸⁰
- 7 *Sümenāt-ı gam-ı ü mu'tekef-i dilhā şüd*
*Z'ān şanem her kesī yek 'işve-zenī mī cūyed*²⁸¹
- 8 *Ey ki der-deyr-i cihān şüret-i ḥüsnet yektāst*
*Çeşm-i şühret dil-i her merd ü zenī mī cūyed*²⁸²
- 9 *Geşte mehcūr-ı tü Ya'ķüb-şıfat dīde sefīd*
*Cilve-i rāyiḥa-i pīrehenī mī cūyed*²⁸³
- 10 *'İzzet in sihr-i ḥelālest be-meydān-ı süḥan*
*Ṭab'-ı tü şā'ir-i Hārūt-fenī mī cūyed*²⁸⁴

²⁷⁷ Gönlüm kadeh kıran zahid tarafından tutulmuştur. Yine sözünü tutmayan sevgilinin nazlanışını arıyor.

²⁷⁸ Dinim Bırakman bir oğlan arıyor ki, saçının küfrünü (karanlığını) hep belime zünnar yapacağım.

²⁷⁹ Gözünün katilinden canını kurtaran kimdir ? Gamze her an benim gibi bir şehit arıyor.

²⁸⁰ O put aynada kendi yüzünü görürse, başka bir put arayacağını zannetme.

²⁸¹ Onun gamının ateşgedesi gönüllerin ibadet yeri oldu. Her kimse o puttan işvelilik arıyor.

²⁸² Ey dünya kilisesinde güzelliğinin sureti tek olan sevgili, İşveli gözünü her kadın ve erkeğin gönlü arıyor.

²⁸³ Göz senden ayrı Yakup gibi kör oldu. Bir gömleğin kokusunun etkisini arıyor.

²⁸⁴ Ey İzzet bu söz meydanında helal büyüdür. Senin şairlik yeteneğin Hârut ilimli bir şair arıyor.

- 1 Bir tarz hırām itdi o şimşād-ķad Aħmed
Serv ayađına dūşdı didi el-meded Aħmed
- 2 Nālānlarıñ dā'ire-i vaşldan itme
Mānende-i def sille-ħor-ı dest-i red Aħmed
- 3 Şandūķa-i sīnemdeki kālā-yı revāndır
Bāzār-ı muħabbetde gezen yed-be-yed Aħmed
- 4 Bir gülbün-i nāzıñ yine dil bülbülidir kim
Gül-ruħlar içinde añılur lāle-ħad Aħmed
- 5 Ĥübān-ı cihān bir yere gelse yine billāh
Sensin olacaķ Mışr-ı dile şeh-beled Aħmed
- 6 Bāzıçe-i tıflānesi ĥün-rīzi-i 'uşşāķ
Ĥavfım küçicekten ĥapacaķ ĥüy-ı bed Aħmed
- 7 'İzzetde hevā-yı ĥadiñ olduķda hüveydā
Şavruldı göge ĥarmen-i hūş u ĥired Aħmed [42^a]

ĤARFÜ'R-RĀ

- 1 Nigāhı cür'a-nūş-ı fitne çeşmi mest-i naħvetdir
Amān bilmez o ĥünī ĥamzesi bir özge āfetdir
- 2 Olur āb üzre āteş āteş üzre āblar peydā
Şu dem ki ruħları ĥumretlenüp ĥoy-rīz-i ĥacletdir

- 3 Nihāl-i k̄āmet-i mevzūn-ḥurāmı yāda geldikçe
Dil-i zārım ferāgat-kerde-i t̄übā-yı cennetdir
- 4 O şūḡ aḡyār ile şīr ü şeker-veş imtizāc üzre
Bizimle meyl-i ülfet eylemez bilmem ne ḥikmetdir
- 5 Raḡīb-i rū-siyāhın ruḡyesi ḥayli mü'eşşirmiş
Perī-rūlarla her şeb şīşe-gerdān-ı muḥabbetdir
- 6 Degil şāyeste dest-āvīz iderse zūlf-i cānāna
Dil-i şad-çāk-i 'āşık şāne-i ḡīsū-yı ḥayretdir
- 7 Bu nev-naẓmı sezā 'arz eylesem şad şerm ile 'İzzet
O zāt-ı pāke kim gencīne-i luḡf u mürüvvetdir
- 8 Güher-senc-i ma'ārif ḥazret-i 'Ārif Efendi kim
Şüreyyā kevkeb-i baḡtından ümmīd-vār-ı rif'atdır
- 9 Hüveydādır re'īs-i ehl-i 'irfān oldıḡı çoḡdan
Daḡı bundan muḡaddem mesned-ārā-yı riyāsetdir
- 10 Hemān iḡbāl ile iclāl ile devletle sağ olsun
Ḥulūş ile du'āmız müstecāb-ı Rabb-i 'İzzetdir

23

Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ülün

- 1 Yārān heves-i zūlf-i bütān eylesünler
Sevdāya düşüp āh u fiḡān eylesünler
- 2 Peymāne-keşān-ı ḡam-ı hicrān olan 'uşşāk
Endīşe-i peymān-şikenān eylesünler

- 3 Ağyār ile ünsiyyet-i hūbānı ser-ā-ser
Gördük bize takrīr u beyān eylesünler [42^b]
- 4 Nūş-ı mey-i nāb eyler imiş tıyduķ ahibbā
Eylərler ise bāri nihān eylesünler
- 5 Ta'n itmege başladı habāb-ı meye zühhād
Gıtdıkçe sivilceyi çıban eylesünler
- 6 Sūz-ı dilini bezmde ızhāra ne hācet
Şem'i niçün āzürde-zebān eylesünler
- 7 'İzzet çü menem mālīk-i gencīne-i 'irfān
'Ālem beni bī-māye gümān eylesünler

24

Mef'ūlü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün

- 1 Taht-ı cefāda hüküm ideli hurde-sāller
Bāzīçe oldı şundıgımız 'arz-ı hāller
- 2 Etfāl-i nev-resīdelere düşdi gönümüz
Bāğ-ı hevesde bitdi yine nev-nihāller
- 3 Biz ter-zebān-ı menķabet-i sāde-rūlarız
Meşķ itmedik haţ-āver için kıyl u kāller
- 4 Havfım pek incelür de mezāyā çıkar boşa
Müy-ı miyānına şarılursa hayāller
- 5 Hayrānıyım mu'āmele-i dil-firībiniñ
İtdikçe gāhi 'āşıkā va'd-i vişāller

6 Her gül-‘izār itmededir ‘andelibine
Bir tarz-ı nā-şenide ile mekr ü āller

7 ‘İzzet bizim de ğonce-i neşküftemiz n’ola
Nev-şivelerle eylese ğunc u delāller

25

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

1 Gül-i rüyunda ol nev-resteniñ reng-i leṭāfet var
Nihāl-i kāmetin de cünbiş-i tūbā-yı cennet var

2 Degildir kıyl u kāl-i mū-şikāfān-ı heves bī-cā
Belī bahş-i miyānı incedir pek anda diḳkat var [43^a]

3 Meger bir kez mişāl-i ḥaṭṭ-ı evsaṭ ber-ṭaraf olsun
Nazar kıl şekl-i istiġnāda ne intāc-ı vuşlat var

4 Egerçi ser-te-ser maḥbūblar ḥāṭır-firīb ammā
O şūḥun şive-i nā-didesinde başka ḥālet var

5 Gedālar kaṭ‘-i ümmīd-i nigāh-ı iltifāt itsün
Cebīni üzre ol ḥāḳān-ı ḥüsnüñ çin-i naḥvet var

6 Bizimle ülfet ey meh bā‘iṣ-ı kesb-i ma‘ārifdir
Ḥazer kıl şoḥbet-i aġyāra meyl itme mażarrat var

7 Dimişsin niyyetim ‘āşıklara açılmadır bir ğün
Piyāz ey lāle-ruḥ meczūmumuzdur sende kaṭ kaṭ var

8 Yimez içmez senin derdiñle dā’im zār u giryāndır
Ṭabībim gel devā kıl şunda bir dil-ḥaste ‘İzzet var

- 1 Dilde dā'im hayāl-i Eşrefdir
Serde fikr-i vişāl-i Eşrefdir
- 2 Ufuq-efrüz-ı ‘ālem-i hūbī
Tāb-ı şems-i cemāl-i Eşrefdir
- 3 Bezm-i devrāna rüşenī-bahşā
Şem‘-i ruhsār-ı āl-i Eşrefdir
- 4 Bāğ-ı hüsnuñ nihāl-i tāze-resi
Kāmet-i bī-mişāl-i Eşrefdir
- 5 Nā-şekīb eyleyen bu rütbe bizi
Āh o ğunc u delāl-i Eşrefdir
- 6 Döndiren Mevlevīleri şimdi
Küle-i ihtiyāl-i Eşrefdir
- 7 Dem-be-dem bā'ış-i enīni neyin
Kec-nigāh-ı celāl-i Eşrefdir
- 8 Ne kadar var ise cihānda güzel
Cümle āşüfte-ḫāl-i Eşrefdir [43^b]
- 9 Tāb‘-ı mevzūnum ‘İzzetā el-ḫaḫ
Mā'il-i yāl ü bāl-i Eşrefdir

27

Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

- 1 İderse va'd-i vişāl eyleyüp külāh döner
O Mevlevî-beçe ırmaz sözünde āh döner
- 2 Görelden açdığın ol şemsiñ al tennüre
Felekde her gice hāyleyle ırmş-ı māh döner
- 3 Ne ıfıdır bu ki eyler gelüp helāk bizi
Yine serāyına ma'süm u bî-günāh döner
- 4 Gül-i ruḥı kızarup farı-ı şerm ü ḥacletden
Mişāl-i şu'le-i cevvalē gāh gāh döner
- 5 O māh-pāre ne dem şem'-i bezm-i üns olsa
Hemîşe üstine pervāne-i nigāh döner
- 6 O rütbe Mevleviyān oldu 'aşkı ile naḥîf
Ki tünd-bād-ı dem-i neyle hemçü kâh döner
- 7 O zāhidān ki riyāsından istemez dönsün
Olursa vāşıl-ı ser-şahn-ı ḥān-kāh döner
- 8 Semā'-ı nāza ser-āğāz idince 'İzzet yār
Gürüh-ı ehl-i niyāz eyler āh u vāh döner

28

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Merḥabā ey murğ-ı lāhūtî-nevā nev-rūzdur
Eyle gül-bāng-i demiñ 'arş-āşinā nev-rūzdur

- 2 Bir tecellî-zâra döndi şahn-ı gül-zâr-ı cihân
Cüş-ı lâle şu'le şaldı cā-be-cā nev-rūzdu
- 3 Gör Bahāriyye yine hūbāna olmuş cilve-gāh
'Arz ider her nārven-ğad bir edā nev-rūzdu
- 4 Gül-bedenler gülgüli cūbbeyle azm-i bāğ idüp
Giydiler heb çeşm-i bülbüldeñ kabā nev-rūzdu [44^a]
- 5 Kākül-i sünbül-şemīm-i yāre oldı şāne-zen
Çorğarım tel kırmason dest-i şabā nev-rūzdu
- 6 Lāleler de kırmızı mecnūnuñ olmuşlar seniñ
Tutdılar şahrāları ey dil-rübā nev-rūzdu
- 7 'İzzetā dem-sāz-ı Hāmî-i bülend-āvāz olup
Eyle feryādıñ resīde çarğa tā nev-rūzdu

29

Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ülün

- 1 Mestāneleriz şurb-i müdām 'ādetimizdir
Nuql-ı leb-i sākî nemek-i 'işretimizdir
- 2 Ferzāne-i hum-hāne-i 'aşkıız ki Felāṭun
Peymāne-keş-i maştaba-i hikmetimizdir
- 3 Bî-ğā'ile-i derd-i ser-i renc-i humārız
Peyveste neşāṭ-ı ebedî hāletimizdir
- 4 Minnet-zede-i sāğar-ı şahbā degülüz biz
Keyfiyyet-i mey lāzime-i fıtratımızdır

- 5 Rindān iledir ülfetimiz her dem ü her an
Zühhād bizim sübhā-keş-i ḥasretimizdir
- 6 Zāhidlere yüz virmeme māni‘ degil ammā
Şāhidlere dil virmez isek tōhmetimizdir
- 7 Çeşmi gibi imānı siyeh bir büt-i nāzik
Düzd-i nigeḥi muntazır-ı gāretimizdir
- 8 Şayd eyler idik n’eyleyem ol āhū-yı nā-rām
Rem-gerde-i pīrāmen-i ünsiyyetimizdir
- 9 Bād eylesün sünbül-i gīsüsünü taḥrīk
Bādī-i perīşānī-i cem‘iyyetimizdir
- 10 Çok cevri ü cefā eyler o meh yāri bilür mi
Ol cevri çeken hep dil-i bī-tāḫatimizdir
- 11 Yokdur gilemiz her ne ḫadar itse de bī-dād
Bī-dādı o şāhıñ sebep-i rāḫatımızdır [44^b]
- 12 ‘İzzet yine izḫār-ı cefā-keşlik idersin
Ḥāmūş ol amān şōhretimiz āfetimizdir
- 13 Billāḥ tıyarlarsa bu da‘vāñı güzeller
Te’kīd-i ḫavānīn-i sitem müşbetimizdir
- 14 Cevri ile girībānımız alursa civānān
Bir dāmene dest urma bizim niyyetimizdir
- 15 Dāmān-ı Muḫammed Beg Efendi ki medīḫi
Zīb-i şafaḫāt-ı nūsah-ı fikretimizdir

16 Ol serv-i sehî-kāmet-i gül-zār-ı şeref kim
Pīrāye-fezā-yı çemen-i behcetimizdir

17 Dil-dāde-i eṭvār-ı pesendidesiyiz hep
Ḥoş-ḥaşletimiz mīr-i melek-sīretimizdir

18 Bu şi‘r-i ter olsun o civān-baḥta hediye
Nev-bāve-i bostān-ı ‘ubūdiyyetimizdir

30

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1 Perçeminden her ne dem ol pür-cefā tel gösterir
‘Āşık-ı şeydāya zencīr-i müselsel gösterir

2 Nokṭa-i ḥālinde icmāl idi ammā şimdi ḥaṭ
Nüşā-i ḥüsn-i dil-ārāyı *Mufaşşal* gösterir

3 *Muḥtaşar* itmez ma‘ānī-i niyāzı hīç beyān
Ol şeh-i nāza efendi hep *Muṭavvel* gösterir

4 Dest-i cevrimden rehā yoḫdur dimek ister o şūḥ
Dūrdan ‘uşşāk-ı pā-māl-i ğama el gösterir

5 Muḫtezā-yı kevkebim takdīm-i nev-ḥaṭṭ-ı ruḥuñ
‘Uḫde-i müşkil-nümā-yı vaşlı münḥal gösterir

6 Zūlmet-i hicriñde ‘İzzet düşse rāh-ı ‘aşkıñā
Āh-ı şeb-gīr-i şerār-efşānı meş‘al gösterir [45^a]

- 1 Lebiñ vaqt-i ğazabda nüş-ıand olmak ne mümkündür
Leb-â-leb hoşka-i zehr içre kand olmak ne mümkündür
- 2 Ser-i ğisû-yı hûruñ vaşfinı zencîr ider vâ'iz
Dil-i dîvâne ol zencîre bend olmak ne mümkündür
- 3 Benimçün kayd-ı nuş u pende hergiz düşmesün yârân
Bu rüsvâlıkıla ğüş-âvîz-i pend olmak ne mümkündür
- 4 Yanarken zâhid-i bî-çâre bîm-i nâr-ı düzağla
Lehib-i âteş-i 'aşka sipend olmak ne mümkündür
- 5 Ğadeng-endâz iken müjĝân-ı şûhuñ ey kemân-ebrû
Dile vâreste-i tîr-i gezend olmak ne mümkündür
- 6 Bağ imdi 'İzzetâ ol ser-fîrâz-ı nâza diğkatle
Çemende serv böyle ser-bülend olmak ne mümkündür

- 1 Sipâh-ı ğatt-ı nev-i dil-rübâ yeniçeridir²⁸⁵
Bizi iden hep esîr-i belâ yeniçeridir
- 2 'Aceb mi orğalıĝa düşse şûriş ü fitne
O dâ'i-hey'et o ser-keş-nevâ yeniçeridir

²⁸⁵ Divanın bu kısmındaki gazelin redif kısmı olan "yeniçeridir" telaffuzları silinmiştir ve ismi malum olmayan bir kişi tarafından gazelin kenarına şu not düşürülmüştür:

Cenâb-ı müvecceh-i hağîki olan mevlâ hamden sümme hamden Yeniçerilik namını sahîfe-i âlemden mahv etmiş iken iş bu dîvân-ı izzette isbâtı caiz görölmediğinden nâm-ı isimleri gibi mahv u ilgâ olundu.

- 3 Gönülde devlet-i hüsnünde ey şeh-i hübân
Mevâcib-i gam alursa revâ yeniçeridir
- 4 Derûnımı kîse meydânı ‘add idüp cânân
Nuḡûd-ı şabrı koşar kim [ḡapa] yeniçeridir
- 5 Amân mı diñler o mest-i piyâle-i naḡvet
Alınca destine tîḡ-ı cefâ yeniçeridir
- 6 Uşandım eskilere iltifâtdan şimdi
Benim begendiceğim meh-likâ yeniçeridir
- 7 Zemîn-i gülşen-i vaşlı şulaḡsa da saḡlık
Bulur o naḡl-i leḡafet nemâ yeniçeridir
- 8 Taḡarrüb itmege yâra ne cânımız ‘İzzet
Uzaḡdan eyleyelim merhabâ yeniçeridir [45^b]

33

Mef’ülü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

- 1 Ğamzeñ zebân-ı tîḡ ile hem-dâsitân mıdır
Müjḡânlarıñ ḡikâye-güzâr-ı sinân mıdır
- 2 Her laḡza bir ḡaziyye-i siḡr itmede beyân
Remz-i füsûna dîdeleriñ tercemân mıdır
- 3 Târ-ı niḡâh-ı ḡasret-i ‘âşık mıdır yaḡud
Müy-ı miyân mı rişte-i bârîk-i cân mıdır
- 4 Gerdânı şâf sînesi billür sâḡı sîm
Ser-tâ-be-pâ o şîve-nümâ ḡüsn ü ân mıdır

- 5 Deyr-i cemāle Berhemen-i rû-siyāh iken
Kāfir degil de h̄āl-i ruḥı müslümān mıdır
- 6 Bilmem nigāh-ı mesti o fettān-ı ‘ālemiñ
Ḥālā şarāb-ı naḥvet ile ser-girān mıdır
- 7 ‘İzzet Begiñ semend-i ḥayāliyle ‘İzzetā
Hiç esb-i leng-i fikretimiz hem-‘inān mıdır

34

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 ‘İzārıñ pertev-i envār-ı mihr-i ḥāverīdendir
Fürüg-ı ḥüsn ü āniñ şu‘le-i verd-i ṭarīdendir
- 2 Nola sem-rīz olursa ḥayye-i sevdā dil-i zāra
Benim bu pīç ü tābım hep o zülf-i ejderīdendir
- 3 Tebessümle nedir tūṭı gibi ol söyleyiş cānā
Meger ḳand-i kelāmıñ ḥande-i kebk-i derīdendir
- 4 Hemīşe inkişāf-ı sırr-ı mektūm-ı dil-i ‘āşıḳ
Dü çeşm-i ḥün-feşān u çehre-i nılūferīdendir
- 5 Bezim de cām-ı Cem nāmındaki devr eyleyen sāgar
Şafā-yı cevher-i āyine-i İskenderīdendir
- 6 Ten-i ‘uryān-ı ‘aşḳa pūstundan özge şevb olmaz
‘Azīzim pūşiş-i ehl-i tecerrüd bir deridendir
- 7 Ne mümkin Māhir-i āteş-‘ināna hem-rikāb olmaḳ
Tek ü tāz-ı kümeyt-i ṭab‘-ı ‘İzzet pek geridendir [46^a]

35

Fā'ılātün Fā'ılātün Fā'ılātün Fā'ılün

- 1 Neş'e-i rûh-ı mezâyâ cām-ı ta'bīrimdedir
Sırr-ı i'cāz-ı Mesīhā feyz-i taqrīrimdedir
- 2 Almışım mülk-i cünün-ı 'aşkı zīr-i destime
Hall-i işkāl-i hıred engüşt-i tedbīrimdedir
- 3 Kavş-i dest-i himmetim kec bakma ey gerdün baña
Vuşlat-ı ser-menzil-i maṭlab per-i tīrimdedir
- 4 Ben o mi'mār-ı harāb-ābād-ı şehr-i hayretim
Kim fenā-yı kaşr-ı dil āğūş-ı ta'mīrimdedir
- 5 Hep gāzālān-ı hayāli itdi ṭab'ım der-kemend
Şimdi naḥcīr-i gāzel fitrāk-i teşhīrimdedir
- 6 Nüh felek yansa n'ola sūz-ı derūnumdan benim
Heft dūzaḥ yek şerār-ı āh şeb-gīrimdedir
- 7 Hem-zebān olmaḫ ne mümkin Māhir-i mu'ciz-deme
Evvelā 'İzzet kuşūrum meyl-i tanzīrimdedir

36

Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

- 1 Bu gülsitānda reng-i beḫā mı var yoḫdur
Şükūfesinde şemīm-i şafā mı var yoḫdur
- 2 Bir ebr-i kaṭre-çekān-ı 'atā mı var yoḫdur
Nihāl-i kām-ı gedāda nemā mı var yoḫdur

- 3 Toğunma hâtırım āzürde olmasun zîrâ
Benim gibi saña bir mübtelâ mı var yoğdur
- 4 Seniñle pister-i vuşlatda sîne-şâf olalı
Atılmadığ bize bir iftirâ mı var yoğdur
- 5 Hâlel-pezîr-i fenâ eyler anı seyl-i gumûm
Esâs-ı kaşr-ı tarabda beķâ mı var yoğdur
- 6 O şüh-ı fitne-gerin hañçer-i nigâhından
Taħaşşun eyleyecek mültecâ mı var yoğdur
- 7 İderse taḅ‘ıma ‘İzzet n’ola cihân taḅşîn
Bir öyle mûcid-i hüsn-i edâ mı var yoğdur [46^b]

37

Mef‘ülü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

- 1 Meclisde tâ ki sāğar-ı raḅşân gelür gider
Sākî neşâḫ u guşşa-i devrân gelür gider
- 2 Āmed-şüd-i gumūmuñ ile döndi hâtırım
Bir kârbân-serāya ki mihmân gelür gider
- 3 Cezr ü med üzredir yem-i baḅşāyiş-i cihân
Dâ‘im kenâra mevce-i ‘ummân gelür gider
- 4 Yenbū‘-ı dilden eyleyerek cūş dem-be-dem
Mizâb-ı çeşme eşk-i firāvân gelür gider
- 5 ‘İzzet hünerde Hüsreve mânend görmedik
Gerçi bu şehre ḅayli sūḅan-dân gelür gider

38

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Ne haṭ u ḥāl ne gīsū-yı perīṣān ister
Ḥüsn-i dil-süz-ı ruḥ-ı mäh-veṣān ān ister
- 2 Almağa ḥalka-i āgūṣa miṣāl-i häle
Dil-i sevdā-zedemiz bir meh-i tābān ister
- 3 Çıkmağa zirve-i küh-sār-ı viṣāle ancak
Elde pīrāne ‘aşā ṣevḳ-i civānān ister
- 4 Sīne-i şubḥ-ı ḥuşūle gele tā mihr-i ümīd
Şeb-i ḥasretde niçe çāk-i girībān ister
- 5 Bu kadar cevr ü cefā çekmiş iken bu dil-i zār
İster ister yine bir āfet-i devrān ister
- 6 Tütüyādır gözümüñ nūrı baña ḥāk-i rehiñ
Şanma çeşm-i dil ü cān kühl-i Şafāhān ister
- 7 ‘İzzet ‘arz itmege eş‘ārını mānend-i Necīb
Nükte-i fehm-i suḥan nādire-sencān ister

39

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Ülfet-i tāze-edālar demidir
Dil-rübālarla şafālar demidir [47^a]
- 2 Dem çeküp bāğda bülbül-mānend
Ey dil āheng [ü] nevālar demidir

- 3 Kūh u şahṛāyı tatarlarsa yine
‘Āşık-ı bî-ser ü pālar demidir
- 4 Şeb-i hicrin seheri oldı bedīd
Seyr-i ḥurşīd-liḳālar demidir
- 5 Hūblar meyl-i vefā itsünler
Terk-i āyīn-i cefālar demidir
- 6 Hūcre-i dilde celīs-i ḡamdan
Çekiliñ ḡayrı ibālar demidir
- 7 Bir kaç aḥbāb ile şimden soñra
Tırma gül-geşt-i fezālar demidir
- 8 Dāmen-i pākin öpüp ey ‘İzzet
Mīr-i zī-şāna şenālar demidir
- 9 Ya‘ni maḥdūm-ı Selīmü’ṭ-ṭab‘a
Rūz u şeb ḡayr du‘ālar demidir
- 10 ‘İzz ü devletle hemān şaḡ olsun
Eylesün zevḳ ü şafālar demidir

40

Mef‘ūlü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fā‘ilün

- 1 Bir dilde iki yāre maḡabbet şıḡışmıyor
Ḥalvet-serā-yı vaḡdete keşret şıḡışmıyor
- 2 Güncide ḳıl derūnuña esrārı yek-be-yek
Şandūḳa kāle ḳonmasa ḳat ḳat şıḡışmıyor

- 3 Țuramaz aȚar Őükũfe-sitãn-1 Őahã'ife
Țavz-1 ĥayãle cũy-1 belãgat ŐıĝıŐmıyor
- 4 Țıffet idũp gelũrse de zãhid yok aña yer
Bezm-i neŐãt-1 bãdeye Őıklet ŐıĝıŐmıyor
- 5 ȚeŐm-i siyãhın eyler idim vaŐ n'eyleyim
ȚolmuŐ gelũma sũrme-i ĥayret ŐıĝıŐmıyor [47^b]
- 6 Kũhsãrdan ma'ãdin ider cã-be-cã zuhũr
Țab'-1 kibãra fart-1 mũrũvvet ŐıĝıŐmıyor
- 7 Nazm-1 cenãb-1 Ĥãmi-i Sãmĩ-mekãnetin
Tanzĩri vũs'-i miknete 'İzzet ŐıĝıŐmıyor

41

Mef'ũlũ Fã'ilãtũ Mefã'ilũ Fã'ilũn

- 1 Etfãl-i mektebiñ o perĩ Şeh-sũvãrıdır
Diller esĩr-i dĩde-i ãhũ-Őikãrıdır
- 2 GũrdũkȚe dũŐse ȚeŐmime lerziş 'aceb mi yã
Tebrĩz iden beni leb-i tebĥãle-dãrıdır
- 3 Yok mı daĥı temãyũli ol naĥl-i 'iŐveniñ
'UŐŐãk-1 zãrĩ Şaf-zede-i reh-gũzãrıdır
- 4 Eyler mezãk-1 gũŐumı leb-rĩz-i gũl-Şeker
Her sũz ki Őãdır-1 dehen-i ĥand-bãrıdır
- 5 Verd-i behiŐte mãye-i Şerm ũ ĥicãb olur
Reng-i ĥayã ki gãze-i berg-i 'izãrıdır

- 6 Dün gülsitân-ı kûyına itdiñ şabâ güzer
Ėayrı esüp şavurmaların rûzgârıdır
- 7 Mânend-i ‘andelîb idiyor nâle vü figân
Ol gülbün-i leğâfetiñ ‘İzzet hezârıdır

42

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- 1 Gerden-i sâfiñ mı tenhâ sevdiğim kâfûrdur
Sâ‘idiñ de sâķ-ı sîmîniñ gibi billûrdur
- 2 Çünki sen bir bezmde bu şeb mey-âşâm olmadıñ
Çeşm-i mest-i fitne-engîziñ neden maħmûrdur
- 3 Biz niçe şabr idelim cânâ gül-i ruhsârîña
Dil-rübâlar mübtelâ meh-pâreler mecbûrdur
- 4 Göz göz oldı niş-i Ėamzenle seniñ ey şehd-leb
Sîne-i pür-dâğ gÿyâ Ėâne-i zenbûrdur [48^a]
- 5 İltifât itmez gedâlar kılsa da âh u figân
Ol şeh-i evreng-i nağvet Ėüsnüne mağrûrdur
- 6 Gird-i la‘linde görenler Ėatı-ı nev-peydâsını
Zann iderler sükker üzre ictimâ‘-ı mûrdur
- 7 ‘İzzet-i miğnet-keşin Ėâlin su’âl eylerse yâr
Söyleyiñ bir derdiniñ dermânı yok rencûrdur

- 1 Mümtezic mәнende-i şır ü şeker maḥbūblar
Birbirine mā'il olmuşlar meger maḥbūblar
- 2 'Āşık-ı şūrīdelerde қalmaz āşār-ı şu'ūr
Nev-be-nev itdikçe 'arż-ı şīveler maḥbūblar
- 3 Āşinā bīgāne olmazlardı ammā çāre yoқ
Zümre-i ağıyārdan eyler ḥazer maḥbūblar
- 4 Çehre-i zerdimde görsünler sirişk-i dīdemi
Ger iderler ise meyl-i sīm ü zer maḥbūblar
- 5 Sīne-i şad-pāremi ben germeyem de n'eyleyem
Nīze-i müjgānına ister siper maḥbūblar
- 6 Nüşḥa-i fenn-i vefāyı ezber itmişlerse de
Mebḥaş-i būs-ı 'izārı ter geçer maḥbūblar
- 7 Gāh olur kim aşlı yoқ bir va'd-i bī-incāz ile
Derdini ḥasret-keşāniñ tāzeler maḥbūblar
- 8 Nūr-ı 'aynım sensin ol maḥbūb-ı zībā kim revā
Ḥāk-pāyeñ itseler kühl-i başar maḥbūblar
- 9 Sen тұrurken 'İzzet-i dil-ḥasteniñ lāyıқ mıdır
Eylesünler derdine dermān diger maḥbūblar

- 1 Şem‘-veş yansa da şeb-tābe-seher ‘āşıklar
Bulamaz encümen-i yārda yer ‘āşıklar [48^b]
- 2 Gülşen-i hüsnüne bülbül kesilürler yek-ser
Görseler gül gibi bir tāze püser ‘āşıklar
- 3 Lücce-i ye’s-i vişāle düşürüp fülk-i dili
Olmada ğarķa-i girdāb-ı keder ‘āşıklar
- 4 Yār ile dest-be-dest olmaĝa mānī‘lerdir
Āh aĝyārın elinden ne çeker ‘āşıklar
- 5 Yā seferdir ya taħammül dinilür çāre-i ‘aşķ
Ne taħammül idebildi ne sefer āşıklar
- 6 Bī-tevaķķuf hele sevdikleri şūhuñ yoluna
Ser ile cānı fedā eylediler ‘āşıklar
- 7 H̄āb-ı rāħat mı girer gözlerine tābe-şabāħ
Gice yıldız şayar ey reşk-i kamer ‘āşıklar
- 8 Bezm-i ħasretde ħayāl-i leb-i renginiñ ile
Nüş ider mey yerine ħün-ı ciĝer ‘āşıklar
- 9 Şem‘-i ruħsārınā pervāne gibi yanmaķda
Beñzemez ‘İzzet-i sūzāna diĝer ‘āşıklar

45

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün

- 1 Yād-ı lebiyle nüş-ı meyim leblebiyledir
Tüffāha rağbetim heves-i ğabğabıyladır
- 2 Sākīye meyl iden olur elbette mey-güsār
Herkes cihānda sevdiğiniñ meşrebiyledir
- 3 Birbirlerine fitne-i dilde mu'ın olur
Ebrū vü hāl ü çeşm ü ruḥı yek kabīledir
- 4 Zāhid ṭarīk-i zühdde biz rāh-ı 'aşkda
Bilsem ki ḥaḳ efendi kimiñ mezhebiyledir
- 5 Beñzer ki 'İzzetā bu şeker gibi sözleriñ
Bir nev-resiñ taḥayyül-i la'l-i lebiyledir [49^a]

46

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

- 1 Kim ki vaşf-ı fem-i cānānı ider zīb-i suṭūr
Kilk-i müyini gerekdir müje-i dīde-i mūr
- 2 Āb-ı pür-çeşme-i ḥurşid ile mi ğusl itmiş
Dökülür nāşiyesinden o mehiñ lem'a-i nūr
- 3 Tıfl iken fenn-i füsün içre bir üstād oldı
Sebaḳ-ı 'işveyi bilsem o perī kimden oḳur
- 4 'Aşıkıñ āyine-i ḥātırı seng-i ğamdan
Şişe-i tevbe-i mey-keş gibi dā'im meksūr

- 5 ‘İzzetā pey-revī-i Sırrī-i şīrīn-güftār
Tūṭī-i ṭab‘-ı şeker-ḥāyīn için nā-maḳdūr

47

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Şabā yelmiş hevā-yı kākülünle düldül olmuştur
Aña emvāc-ı bŷy-ı sŷnbŷl iŷlenmiş cŷl olmuştur
- 2 Ḥayāl-i lebleriñle kāse-i endiŷe-i ‘āŷık
Ne keyfiyyetdir ey meh-pāre leb-rīz-i mŷl olmuştur
- 3 Meger deryŷze eyler nŷr ḥurŷīd-i cemālīñden
Meh-i nev dest-i abdāl-ı felekde keŷkŷl olmuştur
- 4 Fezā-yı gŷlŷen-i ruḥsār-ı pŷr-ḥāl-i dil-ārāda
Piristŷ-yı nigāhım dāne-çin-i fŷlfŷl olmuştur
- 5 Bilŷrler nağme-perdāzān-ı ser-bezm-i muḥabbet heb
Sŷrŷd-ı ‘İzzet’e bā’ iŷ o ŷŷḥ-ı ŷengŷl olmuştur

48

Mef‘ŷlŷ Mefā‘ilŷ Mefā‘ilŷ Fe‘ŷlŷn

- 1 Tāb-ı ruḥ ile zŷlf-i siyeh tā ḳarıŷıkdır
Nevrŷz u zŷlām-ı ŷeb-i yeldā ḳarıŷıkdır
- 2 Kim ḥall idecekdir girih-i perçem-i yāri
Zīrā ki o ser-riŷte-i sevdā ḳarıŷıkdır
- 3 Vaŷf-ı ŷiken-i ṭurrede baḳ ḳıyl ile ḳāle
‘Uŷŷāḳ miyānında bu gāvḡā ḳarıŷıkdır [49^b]

- 4 Bir mertebe mest itdi beni bāde-i gül-reng
Güyā ‘araḡ-ı la‘l-i dil-ārā  arıřıġdır
- 5 Hem-maġlař olup ġazret-i Sultān ile ‘İzzet
Naẓmında m bāhat ile ma‘nā  arıřıġdır

49

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Ra‘şe-fermā-yı Őureyyā ruġ-ı ġoy-gerdesidir
Dāġ-ı meġtāb-ı zıyā-baġř siyeh- erdesidir
- 2 Kehkeřān reh-g zeri üzre o řāh-ı ġ sn n
şırmadan incili  al e-i g sterdesidir
- 3 Sāde-r yānı cefā-perver olur ġ bān n
Z b-i āġ ř-ı vefā varsa ġaġ-āverdesidir
- 4 Evc-i eflākte meřġ itdi meġer nālelerim
Z hren n  aldıġı ‘uřřāġa nevā perdesidir
- 5 Dürr-i eş‘arımā ‘İzzet  o dis n ġalk yetim
şadef-i şab‘ım n ol nāz ile perverdesidir

ĤARF ’Z-ZĀ

50

Mefā‘ilün Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

- 1 Ne nāydan ne en n-i rebābdan aluruz
Nevā-yı s zişi murg-ı kebābdan aluruz
- 2 Ĥaġ-ı ‘izār iledir  un ş b t-ı va‘d-i viřāl
Tesell -i dili naġř-ı ber-ābdan aluruz

- 3 Saña bu söz acı ammâ ‘ademde lezzet var
Bu nükteyi fem-i şîrîn-cevâbdan aluruz
- 4 Derûnı cevher-i hiddetle mümtelî olanıñ
Ne kec-edâ idügin biz kırâbdan aluruz
- 5 Zebân-dırâzi-i cühhâli pîş-i ehl-i şafâ
Tanîn-i sine-çarîn-i zübâbdan aluruz [50a]
- 6 Semâ‘-ı nâzını ol Mevlevî-i şive-geriñ
Bu ‘ıyd-gehde döner de dolâbdan aluruz
- 7 ‘Aceb mi nazmda engüşt-nümây isek ‘İzzet
Füyûzı Hâtem-i ‘âlî-cenâbdan aluruz

51

Mef‘ülü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

- 1 Ey gonce-i dehâni tebessüm-fürüş-ı nâz
Şerm eylemiş gül-i ruhıñı şu‘le-püş-ı nâz
- 2 İtmiş nihâl-i kâmetiñi bâgbân-ı şun‘
Ser-tâbe-pây cüş-ı teğâfûl-hurüş-ı nâz
- 3 Tûñi-i güft ü gūsını lâl it perîlerin
Âyine içre ‘aksiñi göster hamüş-ı nâz
- 4 Âyâ nedendir eylemiyor fitne meyl-i h‘âb
Olduğça çeşm-i yârdan efsâne-güş-ı nâz
- 5 Mestâne geldi dün gice bezme o meh-cebîn
Sâgar be-dest-i ‘işve vü gîsü be-düş-ı nâz

6 Germ-iŝtiyāk-ı ruĥŝat-ı ‘arz-ı niyāz olup
Çekmekde āh-ı serdi her efsürde-hüŝ-ı nāz

7 Bir kāfirin taşavvur-ı ĥüŝniyle ‘İzzetiñ
Büt-ĥāne-i ĥayāli ser-ā-ser nuķūŝ-ı nāz

52

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

1 Şāf-tıynet keder-i dehr ile me’nūs olmaz
Reng-i ŝeb lekke-i pīrāhen-i fānūs olmaz

2 Hiç nedāmet mi çeker sözde te’emülle giden
Ruĥ-ı endiŝede naķŝ-ı keŝ-i efsūs olmaz

3 Ser-fürū eylemez erbāb-ı hüner nādāna
Aĝniyā piŝ-i eŝāfilde zemīn-būs olmaz

4 Şīve-i ĥüŝn-i Ĥudā dād-geriñdir yoĥsa
Zaĝan ārāyiŝ ile hem-ser-i ŝāvūs olmaz [50^b]

5 Her gelūdan ki birer ses gele ben ĥāmūŝum
Murĝ-ı dil ĥār-keŝ-i lāne-i kaķnūs olmaz

6 Ĥil‘at-i faĥri idüp zāhid-i ĥar zīver-i dūŝ
Bir zamān çāk-zen-i cāme-i nāmūs olmaz

7 Ĥāl-i ‘uŝŝāk-ı periŝānı teccüsde yine
‘İzzetā ĝamze-i dil-ber gibi cāsūs olmaz

53

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Çeşm-i nā-maḥrem bizi görmez ḥicāb altındayız
Pertev-i rüy-ı dil-ārāyız niḳāb altındayız
- 2 Ma‘ni-i rengīn-i lafz-ı neş’e-i şahbā biziz
Satr-ı mevc-i ḥande-i cām-ı şarāb altındayız
- 3 Tābiş-i ruḥsār-ı sākī bī-mecāl itdi n’ola
Sāye-veş ḥāke düşerseḳ āfitāb altındayız
- 4 Devr-i pey-der-peyle gerdūn un gibi eyler ğubār
Biz mişāl-i dāne seng-i āsiyāb altındayız
- 5 Beyza-i murġ-ı hümā-yı devletiz ammā çi sūd
Baḥtımız ey dil siyeh bāl-i ğurāb altındayız
- 6 Yād-ı nev-ḥīz-i ḥaṭıyla eşkimiz rīzān olup
Sebze-i müjgānımız terdir seḥāb altındayız
- 7 Gevher-i eş‘ārımız ‘İzzet Necībe ‘arz için
Ġarḳ-ı baḥr-i ḥacletiz şerm ile āb altındayız

54

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Lāübālīleriz ‘ālemde bize ḳayd olmaz
Zen-i mekkāre-i dūnyādan ebed keyd olmaz
- 2 Bizi dil-beste-i cāh eyleyemez çarḥ-ı denī
‘Ankebūt aġına seḥbāz begim şayd olmaz

- 3 Her kerem-piŝe güzel kim bile mev‘ūdını deyn
Taleb-i büsesi ŝeydâlarına ŝeyd olmaz [51^a]
- 4 Ser-fürü itse raķīb ‘aŝıķa her dem ne ‘aceb
Kangı ğavgada ‘Ömer pā-zede-i Zeyd olmaz
- 5 ‘İzzeti ħabs idicek çāh-ı zenaĥdānıñda
Ħam-ı zülfüñ gibi ol bī-günehe kayd olmaz

55

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Şanma cānā bize cevr itmek ile yan viririz
Biz ŝehīd olmaĝa tiĝ-ı müjeñe cān viririz
- 2 Dīdemizde görinen kaķre-i ħün-ābe degil
Dest-i müjĝānımıza sübĥa-i mercān viririz
- 3 Reh-güzārında tırup nāle-künān şaf-der-şaf
O şeh-i taĥt-geh-i ‘iŝvemize ŝān viririz
- 4 Ħiddet-i ğamzeyi çeŝmānına şordum didiler
Tiĝ-ı ser-tizimize şu yerine ķan viririz
- 5 Tekyede her kese ger ŝeyĥ virirse evrād
Biz de bezme gelene sāĝar-ı raĥŝān viririz
- 6 Sen hemān vir bize peymāne-i rūĥ-efzāyı
Maĥlabıñ cānsa da ey sāķi-i fettān viririz
- 7 Cümle ħübāna bu ğün derdimi ben ‘arz itdim
‘İzzetā dimediler derdiñe dermān viririz

- 1 Āşufte-i dil-rübālarız biz
Ser-geşte-i meh-liķālarız biz
- 2 Derrende hizebr-i ġāb-ı 'aşķız
Şīr-i ġama pençe şalarız biz
- 3 Zühhāda vü pīr-i mey-fürūşa
Bīġāne vü āşinālarız biz
- 4 Mescidde egerçi muķtedāyız
Deyr içre de pīşvālarız biz [51^b]
- 5 Muhtāc-ı zekāt-ı hüsn-i yārız
Ya'ni bir alay gedālarız biz
- 6 Bir dil-ber-i bī-vefāya düşdük
Ĥamyāze-keş-i cefālarız biz
- 7 Şanma bize itdigiñ ezādır
Ĥū-gerde-i ibtilālarız biz
- 8 Biz bezm-i vişāliñe sezāyız
Zann itme ki nā-sezālarız biz
- 9 'Arz itmek içün Necībe 'İzzet
Hem-vāre ġazel-serālarız biz

57

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Uğradık derde iki āfet-i devrān ile biz
Dille sevdik birisin birisini cān ile biz
- 2 Gerçi dirlere ki yeter ‘ārife bir gül ammā
Mütesellī degiliz bir gül-i ḥandān ile biz
- 3 Kim demiş kim dil-i vāḥidde iki yār olmaz
İşte ser-geşteleriz ‘aşk-ı dü cānān ile biz
- 4 Mihr ü māh-ı felek-i ḥüsn ü bahādır anlar
Zerre-vārız o iki neyyir-i raḥşān ile biz
- 5 İki gözden n’ola cūş eyler ise cūy-ı sirişk
Olduğ āvāre iki dīdesi fettān ile biz
- 6 Biriniñ ḳāmetini serve idersek teşbīh
Birini yād ideriz tāze nihālān ile biz
- 7 İki nev-reste cūvān iki belā-yı devrān
Sevdik ‘İzzet bu dil-i bī-ser ü sāmān ile biz

58

Mef‘ülü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fā‘ilün

- 1 Ehl-i diliz bir āfet-i nev-reste isteriz
Ḥaṭṭdan ‘izār-ı pākini vāreste isteriz [52^a]
- 2 Dīvāneyiz cünün-ı muḥabbetle gönümüz
Zencīr-i tār-ı zülfüne pā-beste isteriz

- 3 İşte budur dürüsti sözüñ ey şeh-i bütân
Tarf-ı külâh-ı ‘işveñi işkeste isteriz
- 4 Dâ’im taşavvur itmedeyiz rüy-ı aliñi
Biz şîşe-i hayâlde gül-deste isteriz
- 5 ‘Ömrüm şitâb ile güzër itme bu mertebe
Reftâr-ı nâzıñı biraz âheste isteriz
- 6 Muṭrib bu gice meclîs-i ‘işretde şubḫa dek
Takṣîm ü pîş-revler ile beste isteriz
- 7 ‘İzzet o serv-i tâze-res-i bâğ-ı behcetiñ
Vaşf-ı kâdinde mîşra‘-ı ber-ceste isteriz

59

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

- 1 Bilmeyiz şanma şaḫın ḫadr-i vefâyı bilürüz
Bizlere eyledigiñ luṭf u ‘atâyı bilürüz
- 2 Mest ü medhüş-ı mey-i sâğar-ı ‘aşḫız ammâ
Ne şunar sâḫi-i nâzende-edâyı bilürüz
- 3 Vâdî-i hicre düşersek de bizi cezb eyler
Sendeki cezbe-i üftâde-rübâyı bilürüz
- 4 Hiç birinde bu ḫadar reng-i nezâket yokdur
Gerçi çok ḡonce-i gül-zâr-ı behâyı bilürüz
- 5 Âferinler saña ey şâhid-i şîrin-güftâr
Ṭatlı dillerle ṭutarsın zurefâyı bilürüz

- 6 Bilmeyiz encümen-i zühd ü riyâ âdâbın
Resm-i bezm-i ıtarab-ı Şevk-fezâyı bilürüz
- 7 ‘AŞk-ı hübân ile âh itmede ‘İzzet dirler
Bir felâket-zede bir bî-ser ü pâyı bilürüz [52^b]

ĤARFÜ’S-SİN

60

Mef’ülü Mefâ’ilü Mefâ’ilü Fe’ülün

- 1 Ey mâh ruĥı pertev-i mâhiyyet-i elmâs
Ĥüsünüle füzün Şa’Şa’a-i behcet-i elmâs
- 2 ĪrâŐ-ı neŐâĥ itmez idi eşkim o yâre
Tefrîĥ-i fu’âd olmasa ĥâŐiyyet-i elmâs
- 3 Maĥlûb-ı mülayim-meniŐândır dil-i sengân
Üsrüble muĥâvim olamaz ĥiddet-i elmâs
- 4 Pîrâye-i ân oldığıçün sîm-tenâna
Günden güne efzün-ter olur kıymet-i elmâs
- 5 Ser-tâbe-ĥadem ĥüsn-i cihân-süzûna cânâ
Bir başka nümâyiŐ viriyor ziynet-i elmâs
- 6 Ĥayretle n’ola la’l-i ‘arak-rîzine baĥsam
Yâĥûtdan âĥreb mi degil neş’et-i elmâs
- 7 Sâĥî-i nigâĥıñ Őanemâ bezm-i cefâda
Dil-teŐnelere ĥurma sunar Şerbet-i elmâs
- 8 Meh-tâbda biz Şimdi ‘arak-nüş-ı Őafâyız
Devr itmededür sâĥar-ı pür-ĥâlet-i elmâs

- 9 Kadr-i sūhanım cevheriyān-ı hüner añlar
‘İzzet yine erbābı ider raġbet-i elmās

ḤARFÜ’Ş-ŞİN

61

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Cevher-i la‘l-i lebi āteş-i terden mi imiş
Āb-ı yāķūt yaħud tāb-ı şererden mi imiş
- 2 Görinür gird-i ruħında ħaṭı itdikde zuhūr
Rū-nümünī-i fiten devr-i ķamerden mi imiş
- 3 Pertev-i ħüsnüne nisbetle o meh-ruħsārıñ
Ferr-i ħurşid-i cihān-tāb da ferden mi imiş [53^a]
- 4 Dir gören sīne-i şad-dāġımı ġırbāl-āsā
Güzzer-i nāvek-i müjġanı siperden mi imiş
- 5 Tılsım-ı genc-i vişāli o füsün-perdāzıñ
Ser be-hem-dāde olan mār-ı kemerden mi imiş
- 6 Ehl-i ziynet de mi aşġāb-ı derūna muħtāc
Sebeb-i şa‘şa‘a-i sāġar-ı zerden mi imiş
- 7 Leb-i bāmında nedir laġziş-i aķdām-ı ricāl
Kāşr-ı cāhın temeli seng-i ħaṭardan mı imiş
- 8 İdüp işġā-yı erācīf tehevvrülenmek
Meniş-i zümre-i erbāb-ı hünerden mi imiş

9 Nazm-ı rengin-ter-i meşhür-i dānā ‘İzzet
Neş’e-i mül mi ya bû-yı gül-i terden mi imiş

10 İmtizâc eylemiş ol rütbe ki fark eyleyemem
Ma’ni vü lafzları şîr ü şekerden mi imiş

62

Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

1 Ğubâr-ı hıaı ruĥ-ı mir’ât-i yâre jeng olmuş
Sevâd-ı ân-zede-i leşker-i Fireng olmuş

2 Degil leb üzre ĥatıñ mûr-ı ĥurde-bîn-i ĥayâl
Ĥarîş-i teng-nebât-ı dehân-ı teng olmuş

3 Rehîn-i vaşf-ı ruĥ-ı al ü ĥatı-ı sebziñdir
Ki şahn-ı gülşen-i endîşe reng reng olmuş

4 Ne tîr-i âh eşer eyler ne nâle vü feryâd
Begim seniñ dil-i saĥtıñ meger ki seng olmuş

5 Şanem-perest-i dilim deyr-i ĥüsn ü behcetde
Görünce ol büt-i âfet-nigâhı deng olmuş

6 Biziz o rind-i ser-âzâdeler ki yok bizden
Esîr-i nâm u giriftâr-ı ĥayd-ı neng olmuş

7 Şikeste-pây-ı semend-i yerâ‘a ey ‘İzzet [53^b]
Bu ‘arsa-gehde ĥosun tek ü tâzı leng olmuş

ḤARFÜ'D-DĀD

63

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

- 1 Bir içim şu virüp āb-ı lebi cām-ı müle qarż
Çok letāfet kodı tāb-ı ruḥı reng-i güle qarż
- 2 Göricek gonce-i kīş-i emelin pejmürde
Naḳd-i şebnemden o gül virdi yine bülbüle qarż
- 3 Turma ḥarmen-geh-i mehtābda ta'şir eyler
Ḥabbe-i encüm-i ḥālīñ alalı sünbüle qarż
- 4 Tabla perçem saçup eṭrāfa o şūḥ-ı 'attār
Tār-ı müşgīn-i siyāhın kılıyor kāküle qarż
- 5 'İzzetā ḥ'āce-i dükkānçe-i ṭab'im nazmın
'Arz ider gāhi Şafāhāna gehi Āmüle qarż

64

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Geşt-i sünbül-zārdan bir bû ğaraż
Büy-ı sünbüldeñ daḥı ğisū ğaraż
- 2 Nergisiñ baḳdım çemende çeşmiñe
Añladım ol dīde-i cādū ğaraż
- 3 Lebleriñden ey ṭabīb cān u dil
Ḥaste-i hicrāna bir dārū ğaraż
- 4 Gizleme mā-fi'z-zamiriñ yārdan
Gizleseñ de bellidir yā hū ğaraż

- 5 Kānd-rīz olmağdasın ‘İzzet yine
Söyle ne ey tūṭi-i hoş-gū garağ

[ḤARFÜ’Ṭ-ṬĀ]

65

Müfte‘ilün Müfte‘ilün Fā‘ilün

- 1 Bestegi-i ğonce vü şebnem ğalağ
Şişede mül sīnede hem ğam ğalağ [54^a]
- 2 Bezm-i rağībān-ı zebānī-deme
Gitme begim ħūr u cehennem ğalağ
- 3 Yārımı hoş tūtmada dā’im rağīb
Ben anı medğ itmeliyim zem ğalağ
- 4 Sen sūħan-ı ‘aşkı birağ zāhidā
Söylediğñ cümle a serssem ğalağ
- 5 Peh diyecek bir nesi var ‘İzzetiñ
Sözleri hem rābıtasız hem ğalağ

ḤARF’ÜZ-ZĀ

66

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Tūṭi-i nükte-i rengine kafesdir elfāz
Şekeristān-ı ma‘ānīde megesdir elfāz
- 2 Ser-te-ser sāmi‘a-i dehri tatar velvelesi
Kār-bān-ı sūħana bāng-i ceresdir elfāz

- 3 Olur ārāyiş-i destār-ı hüner-perdāzān
Öyle bir ğonce-i gül-zār-ı hevesdir elfāz
- 4 Remz ile söyleşilür sırr-ı haķīkat yek-ser
Ne revādur ki gire araya sesdir elfāz
- 5 Şecer-i kilik-i sühan-verde tecelli eyler
Güiyā tavr-ı tekellümde kabesdir elfāz
- 6 Dürr-i şevvār-ı mezāmīne şadefdir ma‘nā
Lücce-i ma‘rifete hār ile hasdır elfāz
- 7 Şeb-i tārīk-i midād içre gezer süy-be-sü
‘İzzetā şehr-i belāgatde ‘asesdir elfāz

67

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Yanağı gül gibi bir şiveli zībā hāfız
Bize çekdirmede şeb-tābe-seher yā hāfız [54^b]
- 2 Nedir ol nāz ile güftār o kıyāmet reftār
Nedir ol kāmēt-i mümtāz ile ra‘nā hāfız
- 3 Bu Yenişehrde çok serv-i ser-āmed bulunur
Līk ben añladığım cümleden a‘lā hāfız
- 4 Sībeveyh eylese sīb-i zekāniñ der-hātır
Şarf-ı zihn eylemeyüp naḥve dir eyvā hāfız
- 5 Zeyd ile ‘Amrın arasında bırakşın darbı
Döğsün ‘uşşāķını döğerse de tenhā hāfız

- 6 Gerçi eşnā-yı tekellümde tebessümler ider
Kimseniñ yanına yaklaşmıyor ammā ḥāfız
- 7 Böyle qalursa eger behcet ü ḥüsni ‘İzzet
‘Ākıbet eyleyecekdir bizi şeydā ḥāfız

ḤARFÜ’L-‘AYN

68

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Döndürüp qāmetini serv-i çemen-zāra semā‘
Ne nümāyiş virir ol şūḥ-ı küleh-dāra semā‘
- 2 Mihr ser-geştelenür hāle-i tennüre ile
Eyledikçe gehi ol şāhid-i meh-pāre semā‘
- 3 Şanma tenhā biziz āvāresi ol māh-veşiñ
İdiyor ‘aşkı ile seb‘a-i seyyāre semā‘
- 4 Yār döndükçe niyāz ehlini döndürmek için
Meşq ider ḥāneqa-i nāzda hem-vāre semā‘
- 5 Tekye-i ‘aşk u muḥabbetde qalup ser-gerdān
Vecd ile itmededir ‘İzzet-i bī-çāre semā‘
- 6 Nefes-i pīr ile dem dem ötüyor nāy-ı qalem
Yoḥsa güncide degil perde-i eş‘āra semā‘ [55^a]

ḤARFÜ'L-FĀ

69

Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ülün

- 1 Ey dīdeleri nergis-i bāğ-ı şeref Eşref
Dil-ḥasteleriñ öldürür āḥir esef Eşref
- 2 Dürc-i deheniñde dür-i dendānıñı görmüş
Ḥayretle açup ağızını ḳalmış şadef Eşref
- 3 Çeşmim ne 'aceb girye ile perdelenürse
Deryāda olur mevc-i pey-ā-peyle kef Eşref
- 4 Pāy-efgen olan dā'ire-i 'aşkıña bir kez
Ellerle döger sīnesini hem-çü def Eşref
- 5 Cellād-ı nigāhıñ baña bīm-āv[er o]lurken
Bir sūydan ebrü çağırır *lā-teḥaf* Eşref
- 6 'İzzet güheriñ şarf idiyor āl-i Rasüle
Bildim ki degil mā'il-i semt-i seref Eşref

70

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

- 1 Niçe bir gelmeyesin yanıma inşāf inşāf
Ḥasretiñ kār idiyor cānıma inşāf inşāf
- 2 Eylediñ meclis-i ağıyārı müşerref ammā
Gelmediñ külbe-i aḥzānıma inşāf inşāf
- 3 'Andelībān-ı gülistān-ı cemāliñdendir
Bir nigāh it dil-i nālānıma inşāf inşāf

- 4 Yeter ey dil-ber-i fettān-ı tegāfūl tā key
Vākıf ol hāl-i perīşānıma inşāf inşāf
- 5 ‘İzzetim āteş-i hicrānıñ ile sūzānım
Merḥamet kıl dil-i sūzānıma inşāf inşāf [55^b]

[ḤARFÜ’L-ḲĀF]

71

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Tāb-ı ‘aşkı dil-i sūzāna ḳodı şīve-i ḥaḳ
Şu‘leyi şem‘-i fūrūzāna ḳodı şīve-i ḥaḳ
- 2 O perī-peykeri sen zāde-i merdüm şanma
Meleki şüret-i insana ḳodı şīve-i ḥaḳ
- 3 Nāmım ol ḡonce-femiñ la‘l-i lebinden düşmez
Naḳşımı faşş-ı nigīn-dāna ḳodı şīve-i ḥaḳ
- 4 Gerçi ben Ḳays ile hem-seng-i cünūnum ammā
Beni şehre anı yabana ḳodı şīve-i ḥaḳ
- 5 Zāhidā destime peymāne-i ser-şār-ı meyi
Bedel-i sübḥa-i şad-dāne ḳodı şīve-i ḥaḳ
- 6 Ḥande-i zīr-i leb-i cām-ı şarāb-ı nābı
Sebeb-i girye-i mestāna ḳodı şīve-i ḥaḳ
- 7 Siḫr-i Hārūt ile i‘cāz-ı Mesīḫāyı alup
Eşer-i ‘İzzet-i nālāna ḳodı şīve-i ḥaḳ

72

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Pertev-i ruhları reşk-āver-i mihr-i bāriķ
Biri çāk-efgen-i pīrāhen-i şubh-ı şādıķ
- 2 Her nefes şıdķ ile ger zīb-i kenār eyleseler
Şāf-ţab‘ān o ħurşīd-mişāli lāyıķ
- 3 Leb-i rengīn mi bu yā şu‘le-i yāķūt-ı müzāb
Fem-i şīrīn mi yaĥud dürc-i le‘āl-i rā‘ıķ
- 4 Dür düşdük der-i luţfuñdan ‘ināyetle bizi
Lāĥıķ-ı bezm-i vişāl eyle kemā fi’s-sābıķ
- 5 ‘İzzetiñ ħāmesi vaşf-ı leb-i şīrīniñ için
Dā’imā itmede tūţī gibi şekker-ĥālıķ

73

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Çıķ bu şeb mehtāba tāb-ı ‘ārız-ı ħübāna baķ
Bir o mihr-i burc-ı ħüsne bir meh-i tābāna baķ [56^a]
- 2 ‘Ālemi tenvīr iderse her gice māh-ı münīr
Gündüzin ol berķ uran pīşāni-i raĥşāna baķ
- 3 ‘Ārız-ı pākinde māhiñ var ise reng-i kelef
Gerd-i ruĥsārında yārin ol ĥaţ-ı reyĥāna baķ
- 4 Māhı da‘vet eylesek gelmez bizimle şöĥbete
Ol perī-rū ķaşr-ı dāmāda gider seyrāna baķ

- 5 Kaşr-ı dāmāda varıldıķda o zevķ ü cünbiş
Kimde var kudret ki taķrİR eylesün yārāna baķ
- 6 Cümlemiz ser-mest-i şahbā-yı neşāt u inbisāt
Şevķ ile ‘ayyūķa çıķdı na‘ra-i mestāna baķ
- 7 Hācı Aĝa Hācı Aĝa sen sebebsin sen sebeb
Biz tırurken hālımızde eylediñ dīvāne baķ
- 8 Hāfız-ı ‘āşık mıdır ma‘şūk mı fark idemem
Biz hele hayretde ķaldık bir bölük hayrāna baķ
- 9 ‘İzzetā bir vechile ta‘rİf olunmaz zevķimiz
Yoķdı defterde bu cünbiş gerdiş-i devrāna baķ

74

Mefā‘ilün Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

- 1 Ruķı o verd-i hayānıñ gül-āba müstaĝraķ
‘Aceb yine neden olmuş hicāba müstaĝraķ
- 2 Ne dem ki hāl-i ‘izārıñ görürse ĝarķ-ı ‘araķ
Olur dü merdümek-i çeşmim āba müstaĝraķ
- 3 ‘Aceb mi bāde-perest-i taħayyür olsa ĝöñül
Görince nergis-i mestiñ şarāba müstaĝraķ
- 4 Ya kimde tāb u taħammül ķor ey perİ-ţal‘at
O dideler k’ola meclisde h‘āba müstaĝraķ
- 5 Telāţum-ı yem-i va‘d-i vişāle aldanmış
Dil ‘İzzetā yine mevc-i serāba müstaĝraķ [56^b]

ḤARFÜ'L-KĀF

75

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün

- 1 Ser-geştegān-ı bî-ḥaberiñ yok mıdır seniñ
Ey āfitāb zerreleriñ yok mıdır seniñ
- 2 Naḥvetle yaqışur mı bu āteş gibi geçiş
Ben ḥāk-i pāyınā nazariñ yok mıdır seniñ
- 3 Ey dil-şüde metānet idüp sine ger hemān
Şemşir-i ğamzeye siperiñ yok mıdır seniñ
- 4 Gülşende istimā'-ı hezāra ne ihtiyāc
Kūyuñda murğ-ı nāle-geriñ yok mıdır seniñ
- 5 Bir mes'ele tıyunca dehān açma çün şadef
Deryā-yı fıkhdā *Düreriñ* yok mıdır seniñ
- 6 Ey şehir-i yār-ı mülk-i cefā tā-be-key sitem
Semt-i vefāya hiç güzeriñ yok mıdır seniñ
- 7 Dil-gir-i tarz-ı köhne-i eş'arız 'İzzetā
Bir nā-şenide nev-eşeriñ yok mıdır seniñ

76

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

- 1 Mey-i telḥ-i ğazabın çok gördük
Zevk ü düşnām-ı lebin çok gördük
- 2 Biz o mümtāz-ı peri-rüyāniñ
Şive-i münteḥabın çok gördük

- 3 Lerze-bahş olmada uymaz vaşla
Fırkatın táb-ı tebin çok gördük
- 4 Gülleriñ bülbüle nisbet hāra
Hānde-i bī-sebebin çok gördük
- 5 Deşt-i hicrānda avāreleriñ
Hār-ı pāy-ı talebin çok gördük
- 6 Elde tesbīh ü ‘aşā zühhādīñ
Hey’et-i bü’l-‘acebin çok gördük [57^a]
- 7 Bezm-i devriñ hele maħmūr olmuş
Neş’e-mend-i tarabın çok gördük
- 8 Beñzemez kāle-i eş‘arımıza
Biz kumāşīñ Halebin çok gördük
- 9 ‘İzzetiñ yād-ı ruħ u haţtıñ ile
Sūziş-i rüz-ı şebın çok gördük

77

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 ‘Āşıkım āşüfte-i efsūnuyım bir āfetiñ
Mübtelā-yı dīde-i mey-gūnyım bir āfetiñ
- 2 Halka-i zülfı baña zencīrler hāzırlasun
‘Aqlım aldırđım yine mecnūnyım bir āfetiñ
- 3 Bezm-i fikrim tār u mār itdı hevā-yı perçemi
Ya‘ni ğaret-dīde-i şeb-hūnyım bir āfetiñ

- 4 Luṭf iderken eyler āġāz-ı ‘itāb-ı nā-be-cā
Gāh memnūnı gehī maḥzūnıyım bir āfetiñ
- 5 anda yāūta nigāh-ı i‘tibār itsün gönül
Ben ‘aı-ı la‘liniñ dil-ūnıyım bir āfetiñ
- 6 Nal-ı ümmīdim nemā-dār olsa da māni‘ degil
Neşve-yāb-ı va‘de-i kemmūnıyım bir āfetiñ
- 7 ār-eşm-i intizār olsam ‘aceb mi ‘İzzetā
Dīde-dūz-ı madem-i meymūnıyım bir āfetiñ

78

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Sevdigim tıfl-ı dil-ārā küçicekdir küçicek
Anlamaz ālimi ālā küçicekdir küçicek
- 2 Şekker-i lebleri ālūde-i şīr-i ‘işve
Dāye koynunda mürebbā küçicekdir küçicek
- 3 Dil-i ‘uşşāda ümniyye-i bezm-i ünsi
Bir büyük derddir ammā küçicekdir küçicek [57^b]
- 4 Serv ü bostān-ı leafet olacadır seyr it
Büyüsin ol ad-i bālā küçicekdür küçicek
- 5 Bu gice meclis-i ‘işretde sebūlar yürüsin
Sāiyā sāġar-ı şahbā küçicekdir küçicek
- 6 Yārdan ġayrısı güncīde degil sultānım
Külbe-i ‘āşı-ı şeydā küçicekdir küçicek

- 7 İsterim hālîmi ‘arz itmege ‘İzzet ammā
Korqarım eylemez işgā küçicedir küçecek

79

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Āhuvān beste-i zencīr-i cünūn-ı nigehiñ
‘Aşıkān mest-i mey-i bezm-i füsūn-ı nigehiñ
- 2 Fitne mebhūt-ı hirās-ı şer ü şūr-ı ğamzeñ
Sihr-i hayret-zede-i baħş-i fūnūn-ı nigehiñ
- 3 Tār u mār eyledi ser-māye-i sāmānımızı
Ceyş-i ğāret-ger-i kālā-yı sūkūn-ı nigehiñ
- 4 Qahramān olsa da meydān-ı maħabbetde gönül
Olur elbette seniñ zār u zebūn-ı nigehiñ
- 5 Pāy-māl-i sitem itme meded üftādeleriñ
Sürme ey şāh-süvār esb-i ħarūn-ı nigehiñ
- 6 Püşte püşte tepelenmişleri gör rāh üzre
Cümlesi küşte-i āğaşte be-ħūn-ı nigehiñ
- 7 Çeşm-i cellādiña ‘İzzet daħı meftūn oldı
Şanemā şanma şaқın qaldı maşūn-ı nigehiñ

80

Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün

- 1 Tāb-ı elem-i hicriñ ile teblere düşdük
Tabça heves-i hālîñ ile ħablara düşdük

- 2 Meyyāl olup eṯfāl-i sebaḳ-ḥān-ı cefāya
Sī-pāre-i dille der-i mekteblere düşdük [58^a]
- 3 Bir ıfıl-ı şeker-leb idi hem-sāyemiz evvel
Gör ṯālī‘i kim şimdi şeker-leblere düşdük
- 4 Ol servi temāşāya çıḳup reh-güzer üzre
Mestāne-reviş rāstlara çeblere düşdük
- 5 İtmek güç idi zersiz o sīmīn-teni teşhīr
Teshīl için ol maṯlabı mekseblere düşdük
- 6 Gözden geçürüp nüṣḥa-i ḥüsnüñ o perīnin
Baḥş-i ser-i zülf ü leb ü ḡabḡablara düşdük
- 7 ‘İzzet biz açıḳ-meşreb olan şūḥı severdik
Ammā bu devirlerde mü’eddeblere düşdük

81

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Her zamān itmede bir reng-i diger şīveleriñ
‘Andelīb itdi bizi ey gül-i ter şīveleriñ
- 2 Gösterüp perçeminiñ tārını kıldıḳça güzār
Dil-i dīvāneyi zencīre çeker şīveleriñ
- 3 Çünkü yok keşret-i ‘uşşāḳa taḥammül sende
Niçün eفزün-ter idersin bu ḳadar şīveleriñ
- 4 Yine müstaḡraḳ-ı cübār-ı cemāl olmuşsın
Mevc urur gül-bedenim tābe-kemer şīveleriñ

- 5 Almağa pençe-i teshîre tezerv-i hüsni
Şaldır ey şahid-i şehbâz-nazar şîveleriñ
- 6 Handerle dün efendim sen iderken güftâr
Telh-kâm-ı eleme şundi şeker şîveleriñ
- 7 Tâbiş gül ‘arağ-ı şerm ile hoy-kerdelenür
Bezm-i işretde o haddeyn-i kamer-şîveleriñ
- 8 Vây ahvâl-i perişânına ‘âşıklarınıñ
Böyle qalursa eyâ nür-ı başâr şîveleriñ
- 9 Bu kadar nâle vü feryādına ma‘nâ viremem [58^b]
‘İzzet-i dil-şüdeyi aldı meger şîveleriñ

ḤARFÜ’L-LÂM

82

Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

- 1 İdinse sîne-i çâki n’ola nişâne ğazel
Degil mi turre-i müşgîn-i nazma şâne ğazel
- 2 Olur nişîmen-i nesr-i felekle dūş-â-dūş
Tezerv-i ma‘niye oldıkça âşiyâne ğazel
- 3 Ğazâl-i vaḥşî-i hāmûn-ı ṭab’dır beñzer
Musahḥhar olmamada âhû-yı remâne ğazel
- 4 Olur ğunûde-i mehd-i füsûn tıfl-ı sūḥan
İdince dāye-veş âġâze-i fesâne ğazel
- 5 Kesâd-ı ma‘rifet ol rûtbe sūḳ olurdı ḥarâb
Becâ-yı emti‘a qonsa ref-i dükâna ğazel

6 Görindi gird-i ruḥ-ı âteşin-i yârda ḥaṭ
Şahâ'ife yazayım ben de yana yana ğazel

7 Cihânda 'İzzet-i şeydâya ğâlibâ maḥşûş
Bu 'âşıkâne terâne bu şâ'irâne ğazel

83

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

1 İsmi muḥâl o muğ-beçeniñ vuşlatı muḥâl
Bir ḥâl geldi başa yine âh bu ne ḥâl

2 Deyr-i melâḥatiñ şanem-i 'işve-bâzıdır
Şüret-peresti olsa nola her perî-mişâl

3 Şaldı cihâna velvele nâķūs-ı şöhreti
Oldı rehîn-i ğulgüle büt-ḥâne-i ḍalâl

4 Târ-ı niĝâhımız kemerinden çözülmüyor
Müy-ı miyânına şarılup rişte-i ḥayâl

5 Ḥamyâze-rîz ḳaldı gör âĝüş-ı ḥasretim
Bir dürlü kâfir olmadı ten-dâde-i vişâl [59^a]

6 Mânend-i düzd-i şeb-rev ider bürde dilleri
Pinhân olup kemîn-geh-i zülf-i siyehde ḥâl

7 Şeb-büy kimi kimisi sünbüldür 'İzzetâ
Ḳarışdı misk-i Rûmi-i perçemde ḳıyl ü ḳâl

8 Eşkâl vâķi' oldı yine baḥş-i zülfde
Virşün Necîb Efendi cevâb idelim su'âl

84

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Hemîşe eyledigiñ dil-berâ cefâ mı degil
Cefâ-yı dem-be-demiñ 'âşıka vefâ mı degil
- 2 Hülâşa-i emel-i dil olan 'arūs-ı vişal
Henüz müstetir-i perde-i hafâ mı degil
- 3 Tabîb-i nabz-şinâsım devâ-yı derd-i dilim
Şefeñ marîz-i gam-ı 'aşkıña şifâ mı degil
- 4 Gönül hevâya uyup kûy-ı yâre dek gidicek
Aña hıred dağı düm-dâr-ı iktifâ mı degil
- 5 İki kayık memeler Sûdlice Limânında
Beyâz-ı sînesi 'İzzet yem-i şafâ mı degil

85

Mef'ülü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Tahrik idüp cününümü bir tıfl-ı hurde-sâl
Yağmaladı sükünümü bir tıfl-ı hurde-sâl
- 2 Mızrâb-ı şevk ile n'ola dil olsa pür-fiğân
İñletdi erganünümü bir tıfl-ı hurde-sâl
- 3 Cellâd-ı çeşm-i mest olup itdükde sell-i seyf
Seyyâl kıldı hünümü bir tıfl-ı hurde-sâl
- 4 Miẓmâr-ı ney-süvâri-i naḥvetde yordı pek
Esb-i dil-i zebünümü bir tıfl-ı hurde-sâl

- 5 Bîrûn-ı hadd-i fehmdir ekdâr-ı cân-ı hırâş
Bilmez gam-ı derûnımı bir tıfl-ı hurde sâl [59^b]
- 6 Çeşm-âşinâ-yı süzen-i müjgân-ı nâz ider
Ser-rişte-i füsûnumı bir tıfl-ı hurde-sâl
- 7 Âvâre-i cünûn idiyor ‘İzzetâ gibi
Dânâ-yı zû-fünûnumı bir tıfl-ı hurde-sâl

86

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

- 1 Ser-te-ser ol şanemiñ cism-i dil-ârâmı güzel
Fem-i gül-fâmı güzel dîde-i bādâmı güzel
- 2 Gelmeden hatt-ı ruhı almalı şeft-âlûsın
Puhtesinden bize bu meyveleriñ hāmı güzel
- 3 Olsa hayret-zede-i ‘aksi ‘aceb mi mir’ât
Gerdeni şâf o perî-şüretiñ endāmı güzel
- 4 Olmuşuz hasret-i güftâr-ı ‘itâb-âmîzi
‘Acabâ kanda var ol şîve-i düşünâmı güzel
- 5 Nev-hırâm-ı kad-i cānāneyi seyr itmek mi
Bāğda serv-i ser-efrâzı temāşâ mı güzel
- 6 Yine dārū-yı lebidir aña dermān ammā
Bilmiyor derd-i dil-i ‘âşık-ı nā-kāmı güzel
- 7 ‘İzzetâ yâr ile hengām-ı mülākātında
Naql ider eşk-i terim aña serencāmı güzel

- 1 Fezā-yı vaşf-ı femiñ şahn-ı tengnā-yı hayāl
Lebiñ nişān-ı reh-i semt-i māverā-yı hayāl
- 2 Miyāniña şarı lup başdan çıkardı veli
Kemend-i zülfüñ olur rişte-bend-i pāy-ı hayāl
- 3 Göreydi cevher-i ferd-i dehān-ı mevhumuñ
İderdi terk-i cedel hikmet-āşinā-yı hayāl
- 4 O mū-miyānımı āgūşa almışım güyā
Sürermişim gice h̄'ābımda ben şafā-yı hayāl [60^a]
- 5 Dirim ki cilve-geh-i 'aksi kaşr-ı dīdem olur
Zebān ile yaparım şırçadan serā-yı hayāl
- 6 'Arūsa döndi yine biker-i ma'ni-i rengin
Ne ziynet eyledi irās gör hınā-yı hayāl
- 7 Hem-i'tibār-ı zer eyler nuḥās-ı eş'arı
Te'ānuḫ-ı eşer-i feyz-i kīmyā-yı hayāl
- 8 Ḥadīka-i hüneriñ naḥl-i nev-resīdesidir
Nihāl-i kilik-i terimden kıl ictinā-yı hayāl
- 9 Ben 'İzzetā tek ü tāz itmeden qalır mı idim
Semend-i ṭab'ıma teng olmasa fezā-yı hayāl

88

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Künc-i firqat meskenimdir bezm-i vuşlatdan bedel
Kāse kāse zehr içer dil cām-1 ‘işretten bedel
- 2 Cevr-i yār oldı mübeddel luşfa dirken nā-gehān
Maşhar-1 ‘unf-1 ‘itāb olduğ ‘ināyetden bedel
- 3 Ziver-i āgūř-1 āgyār olduęın gördükçe ben
Firqati itdim temennī vaşt-i vuşlatdan bedel
- 4 İttibā‘ ile raķīb-i bed-sirişte bezmden
‘Ařıķı çard itme lāyık mı mürüvvetten bedel
- 5 Virseler dūnyā vü māfihā degil maķbūlumuz
‘İzzetā ol ser-zenişli kīnli āfetden bedel

89

Müfte‘ilün Müfte‘iün Fā‘ilün

- 1 Mihr-i ruşından alur ey meh-cemāl
İşta‘ala yeşta‘ilu işti‘āl
- 2 řālib-i vaşl olduğıma eylediñ
İntaķala yentaķilu intıķāl
- 3 Bu gice ğam-řānemize gelmeñiz
İştemele yaştemilu iřtimāl [60^b]
- 4 Eylemeyin emriñe kimdir řehā
İmteşele yemteşilu imtiřāl

- 5 ‘İzzet-i bî-çāreyye itdiñ niçün
İnfa‘ala yenfa‘ilu infî‘āl

90

Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün

- 1 Bezm-i çemene şarf-ı nigāh eyledi bülbül
Hārı gül ile gördi bir āh eyledi bülbül
- 2 Gülşende seher nağme-serā oldu şabādan
Hal-i dil-i ‘uşşākı tebāh eyledi bülbül
- 3 Olmaya diyü pā-zede-i leşker-i sermā
Kuşaşasını vardı penāh eyledi bülbül
- 4 Tutdığı gibi şaḥne-i dey yaptı yuvasın
Bilmem yine āyā ne günāh eyledi bülbül
- 5 ‘İzzet o gül-endam idicek ‘azm-i çemen-zār
Bāl u periñ efgende bir āh eyledi bülbül

91

Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün

Mef‘ülü Fe‘ülün

- 1 *Yā münteḥabī hel leke fi’l-kevnî ‘adīlî
Bi’l-hüsni mesīlî
Em ente mine’l-ğılmeti bi’l-cümle cemīlî
Lā-kāle vü kılr²⁸⁶*
- 2 *Ta’llāhi neheytü bi-liḥāzî ke-ğazālî
El-‘aḳlu vebālî*

²⁸⁶ Ey seçkinim, kâinata benzerin, güzellikte dengin var mı ? Tartışmasız ki sen gılmanların tamamından güzelsin.

Bi'l-ḥarḳati ve'l-ḥubbi ene'l-āne 'alīli
Ve'd-düm 'atü Nīl²⁸⁷

3 *Bi'l-va'di 'ale'l-'āşiki ḥarremtü menāmā*
Ḳad mâte ğazāmā
Hel ta'rifu fī-fırḳatike'l-leyli ṭavīli
Ve's-şabru ḳālil²⁸⁸ [61^a]

4 *Hā ḥāne zemāne't-ṭarabi eyne kü'üsün*
Bi'l-'aḳsi şümüsi
İz yūḳaduhā vecnete sâḳe fe-yecīlu
Fe's-şabbu yenīlu²⁸⁹

5 *Eş-şi'ru lenā min-eşeri mevhibeti'llāh*
Ve'l-'izzetu li'llāh
Ḳad fāḳa Necību ve hüve' nazmu delīli
Fi'l-fazli aşil²⁹⁰

ḤARFÜ'L-MİM

92

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün

- 1 Nāgeh hevā-yı 'ārız-ı dil-dāra uğradım
Bir jāleyim ki sāḥa-i gül-zāra uğradım
- 2 Ser-mest bir elinde piyāle bir elde gül
Dün ol kirişme-güster-i mekkāra uğradım

²⁸⁷ Allāh'a and olsun ki ceylan gibi olan sana bakmayı kendime yasakladım. Akıl vebālimdir. Şimdi ben aşkının ateşinde bir hastayım. Göz yaşım Nil'dir.

²⁸⁸ Âşığa olan vâdin sebebiyle uyumyı kendime yasakladım. Bütün şevkim öldü. Aynılığındaki uzun geceyi anlatır mısın ? Sabrım azaldı.

²⁸⁹ İşte şimdi eğlence zamanı. Kadehler nerede. Güneşlerin aksiyle. Parlak yanağıyla yakıp dolaşırken âşık inler.

²⁹⁰ Şiir bize Allāh vergisidir. İtibârımız Allāh'dandır. Şiiri delildir ki Necip daha üstün oldu. Fazilette olgundur.

- 3 Evvel vefâli yâre idi meyl-i hâtırım
Şimdi cefâ-gerân-ı dil-âzâra uğradım
- 4 Kâlâ-yı hüsni zîver-i dükkân-ı iştihâr
Bir rû-güşâde şâhid-i bâzâra uğradım
- 5 Cây-ı hayâli itmiş iken kaçır-ı dîdemi
Gör gadri kim cezâ-yı Sinimmâra uğradım
- 6 Benden şoruñ felek ne siyeh-kâse oldığın
Destinden âh anıñ ğam-ı bisyâra uğradım
- 7 Ben müşğ-çîn-i şemme-i gîsû-yı ma'niyim
Feyz-i nesîm-i himmet-i 'atfâra uğradım
- 8 Dendân-ı cevri ile n'ola gör zaħm-nâk isem
Seng-i felâhanım seg-i ağyâra uğradım
- 9 'İzzet cenâb-ı Muħlişin âşâr-ı pâkini
Tanzîrde selâset-i güftâra uğradım
- 10 Çün serv-i bâğ mışra'-ı mevzûnların görüp [61^b]
Mânend-i cûy gülşen-i eş'âra uğradım

93

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Sitemle örseledin zâr olan gönülcegizim
Kırıldı saña hevâ-dâr olan gönülcegizim
- 2 Terahhüm eylemeyüp pây-mâl-i hicri itdiñ
Ser-i rehiñde leked-h'âr olan gönülcegizim

- 3 Şafâ-pezîr-i temâşâ-yı haţî-ı sebziñdir
Kenâre-gîr-i çemenzâr olan gönülcegizim
- 4 Tabîbim itmez iseñ şerbet-i lebiñle devâ
Ölür ğamıñla bu bîmâr olan gönülcegizim
- 5 Nuķûd-ı şabrını şarf itdi sūk-ı ‘aşķ içre
Metâ’-ı derde ħarîdâr olan gönülcegizim
- 6 Ne renc ü miñnet ü ğamlar ne ğuşşalar çekdi
O bî-vefâya heves-kâr olan gönülcegizim
- 7 Günâhı boynuna çeksün cezâ-yı lâyıķını
Varup da zülfüne ber-dâr olan gönülcegizim
- 8 Hırâm iderken o bâlâ-ķadiñ kirişmelerin
Gör ey rübûde-i reftâr olan gönülcegizim
- 9 ‘Îtâb-ı yâra taħammül mi eylemez ‘İzzet
Ta‘ab-keşîde-i ağyâr olan gönülcegizim

94

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

- 1 Muşaffâ-tıynetim jengâr-ı keyfiyyet ķabül itmem
Heyülâ-yı tecerrüd-pîşeyim şüret ķabül itmem
- 2 Ben ol mey-nüş-ı istiĝnâ-fürüş-ı bezm-i ‘aşķım kim
Elinden çarķ-ı dünüñ sâğar-ı minnet ķabül itmem
- 3 Sebük-ruķ ‘âşık-ı rindâne-meşreb yâr-i cânımdır
Girân-cân zâhid-i bâridle ünsiyyet ķabül itmem

- 4 Şehenşāh-ı felek-cāh-ı serīr-i milket-i fakrım
Cihāna rāġīb olmam zillet-i uzlet abūl itmem [62^a]
- 5 Şarāb-ı nāb ile ter-dāmen olmak iftiārımdır
Velī ‘İzzet riyā-yı huşk ile ‘iffet abūl itmem

95

Mef‘ūlü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ūlün

- 1 Āh ey büt-i bīġāne-edā maremiñ olsam
Avālimi hep söyler idim hem-demiñ olsam
- 2 Hall eyler idim mes’ele-i cevher-i ferdi
Öpsem lebiñi vāıf-ı sırr-ı femiñ olsam
- 3 Şanma apulurdum gül-i huşīde felekde
Düşsem çemen-i vuşlatıña şebnemiñ olsam
- 4 Gülşende ne ‘aynımda idi deste-i sünbül
Ger dest-zen-i kākül-i ham-der-amiñ olsam
- 5 Billūr gibi gerdeniñe şabr idemezdim
Şarkındılık eylerdim eger perçemiñ olsam
- 6 Sīnemde bakup zamıma ram eylemediñ hiç
Bir kerre abībim dimediñ merhemiñ olsam
- 7 Hep haır-ı ‘İzzetde varır sākin olurdum
‘Ālemde seniñ ey büt-i ‘işve ġamiñ olsam

- 1 Meh-veşim şüh-ı şeker-ğandecigim
Güzelim dil-ber-i nāzendecigim
- 2 Gül-i neşküftecigim ğoncecigim
Tıfl-ı nev-sāle-i şermendecigim
- 3 Ey benim lehceciği mehceciğim
Eşrefim ahter-i tābendecigim
- 4 Nev-resim gülbün-i bāğ-ı emelim
Sevdigim serv-i hırāmendecigim
- 5 Dimediñ ‘İzzetim āyā nicedir [62^b]
O benim kendi kulum bendecigim

- 1 Gülsitān-pīrā-yı behcet bir nihālim var benim
Bir boyı şimşād bāğ-ı i‘tidālim var benim
- 2 Telhi-i düşünāmi lezzet-bağ-ı kām-ı arzū
Bir şeker-leb şāhid-i şīrīn-mağālīm var benim
- 3 Yokladım ağzın miyāniñ şarmağa buldum cevāz
Nükte-perdāzım hayāl-ender-hayālīm var benim
- 4 Keyfimiz olmaz mı inşāf it pezīrā-yı halel
Dirse ‘uşşāka o gül-ruh infī‘ālīm var benim

- 5 Ben şikāyet eylemem bī-dād-ı dil-berden velī
Rūy-ı zerdim her gören añlar melālim var benim
- 6 Hiç şehīdān-ı cemāl-i pākine itmez nigāh
Bir cūvān-ı tīg-ı der-dest-i celālim var benim
- 7 Çeşm-i mesti teşne mi hūn-ı dile vırsün cevāb
Gūşe-i şemşīr-i ebrūdan su'ālim var benim
- 8 Bulmadım imkān-ı rü'yet eyledim çok cüst-cū
Ba'd-ez-īn meyl-i tarīk-i i'tizālim var benim
- 9 'İzzetā bilmem Necīb āgeh midir aḥvālime
İsterim tenhā anıñla ḥasbiḥālim var benim

98

Mef ū lü / Fā i lā tün / Mef ū lü / Fā i lā tün

- 1 *Ez-bes ki pür-zī-şahbā cāmī be-kef nedārem*
*Der-kūy-ı mey-fürüşān qadr ü şeref nedārem*²⁹¹
- 2 *Ḥāhem ki bār-ı dīger gīrem reh-i ḥarābāt*
*Endīşe'-i zi-şarf-ı māl u telef nedārem*²⁹²
- 3 *Nī şūḥ-ı dil-sitānī tā dil zi-men rubāyed*
*Tīr-i kemān-ı 'işkem ammā hedef nedārem*²⁹³
- 4 *Pīrāhen-i sefidī çeşmem be-ber keşīdest*
*Ya'kūbem ü zi-hicr-i Yūsuf esef nedārem*²⁹⁴ [63a]

²⁹¹ Elimde şarapla dolu bir kadehim olmadığı için şarap satanların mahallesinde şeref ve itibarım yok.

²⁹² Yine meyhanenin yolunu tutmak isterim. Malımı mülkümü boşa harcamaktan endişem yok.

²⁹³ Gönلümü çalacak gönül alıcı bir şuh yok. Aşk yayının okuyum ama hedefim yok.

²⁹⁴ Gözüm beyaz bir gömlek giyinmiştir. (Kör olmuş). Yakub'un ve Yusuf'un ayrılığında üzülmüyorum

5 *Ez-süz-ı germ-tāzān yek dem tehī nemāndend*
Şāyed ki ‘İzzetā men der-sīne tef nedārem²⁹⁵

99

Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün

- 1 Ey serv adi gülbün-i gül-zār-ı tena‘‘um
Bāzları Őāh-ı Şecer-i hüsn- teccessm
- 2 Sen tāze-nihāl* -i emenistān-ı cefānıñ
Pāyına dem-ā-dem dökilür eşk-i tazallum
- 3 Pinhān oluyor hem perı pıŐ-i nazardan
BaŐsañ yine ammā görinür zāde-i merdüm
- 4 Dipsiz dime hum-hāne-i hikmette ararı
Cāy olmuş idi nki Felāna bn-i hum
- 5 Mānend-i Necıb olsam o gül-rüya muārin
Bülbül gibi ‘İzzet iderim bende terennüm

100

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 EŞrefim günce-i neŐkfte-i bāg-ı Şerefim
Levhā-pırā-yı neseb-nāme-i Őāh-ı Necefim
- 2 Dāg-dār itmededir sīneciğim hem-vāre
Nāvek-i gāmze-i dil-dzuña güyā hedefim

²⁹⁵ Ey izzet belki kalbimde sıcaklık yok ama, yananların ateşinden bir an olsun ayrı olmadım.

* Metinde ‘‘nihālān’’ olarak yazılmış fakat vezin bozulduğundan ‘‘nihāl’’ olarak yazılmıştır.

- 3 Leke-i hatt-ı siyeh yok ruḥ-ı raḥṣānında
Ey benim burc-ı cemāle kamer-i bī-kelefim
- 4 Gelürüm ḥāneñe bir gice dimişdiñ şimdi
Ben nisār-ı ḳademiñ itmek için cān-be-kefim
- 5 N'ola 'İzzet yem-i eşk içre ta'ayyüş itsem
Güher-i 'aşḳ-ı girān-māye-i yāra şadefim
- 6 Eşrefim 'āleme āşüb-figendir nigeğim
Bir 'aceb 'arbede-engīz-i fitendir nigeğim
- 7 Tār u mār eyliyor 'uşşāk-ı dil-āzürdelerim
Şüriş-endāz-ı cihān böyle nedendir nigeğim [63^b]
- 8 Perveriş-yāfte-i merdümek-i çeşmimdir
Güiyā beççe-i āhū-yı Ḥotendir nigeğim
- 9 Ḥalkı bir nīm-nigehle iderim cümle helāk
Āfet-i cān u belā-güster-i tendir nigeğim
- 10 Fem-i dil-berden alındı bu ğazel ey 'İzzet
Dir iken fitneyi iḳāz idendir nigeğim

101

Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ülün

- 1 Yaḳdı beni ol āteş-i ruḥsār tutuşdum
Düşdi dile bir nār-ı şerer-bār tutuşdum
- 2 Lağzide-ḳadem rāh-ı taḥayyürde giderken
Nāziklik idüp tıtdı elim yār tutuşdum

- 3 Sūz-ı ğam-ı hicrān ile gitdim meded elden
Hālīm ne bilür var ne acır var tutuşdum
- 4 Mānend-i elinköri talup āteş-i aşka
Destin şunıcağ destime dil-dār tutuşdum
- 5 Kimler tutuşur pençe-i cevriyle o şūhuñ
‘İzzet yine ben zār-ı dil-efgār tutuşdum

102

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Bezm-i taḥkīkde çün neşr ider envār ḳasem
Zulmet-i kizbe virir raḥne-i dīvār ḳasem
- 2 ‘Ārife olmağıla vāsıta-i zıkrullāh
Her zamān itmede tekrār-be-tekrār ḳasem
- 3 Nām-ı maḥbüb-ı ḥaḳīḳiyi getürmez yāda
O sebebden idemez zümre-i küffār ḳasem
- 4 Dehen-i mü’min-i kāmilde çü cām-ı şahbā
Deverān itse revā her dem ü her bār ḳasem
- 5 Ḳorḳarım Nā’ib Efendi gibi güş itmez yār [64^a]
Ne ḳadar eylese de ‘İzzet-i nāçār ḳasem

103

Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün

- 1 Dil āteş-i ruḥsārīña yansun mı efendim
Bu tābiş-i hicrāna ḫayansun mı efendim

- 2 H̄asret-keşiniñ d̄ide-i giryānı dem-ā-dem
Peymāne gibi kıana boyansun mı efendim
- 3 Ferdāya şalup va‘d-i vişāli yine geçdik
Bu va‘deye üftādeñ inansun mı efendim
- 4 Ağyāra açup s̄ineñi sen b̄use verirken
S̄inemde olan dāğ kıapansun mı efendim
- 5 Gitdikçe füzūn olmadadır saña muhabbet
‘Uşşāk ğamiñdan hiç uşansun mı efendim
- 6 H̄ābı giceler terk idüp efgān ideyorsın
Kıaşduñ nedir ey b̄ülb̄ül uyansun mı efendim
- 7 Gül-kand-i lebiñ ‘İzzet-i dil-ħasteye emdir
Emdirmez iseñ ağzı şulansun mı efendim

104

Mefā‘ilün Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

- 1 Saña kıul olmuş iken cān u dille kendiceğim
Niçün bilinmedi kıadrim benim efendiceğim
- 2 Hezār-ı tab‘ına buldı muvāfık üşkūfe
Benim de bir gül-i neşküftedir begendiceğim
- 3 H̄ayāl-i silsile-i kākülündür aña sebep
Görüb ta‘accübe bā‘iş ne cezbelendiceğim
- 4 Furūğ-ı şem‘-i ruħunçündür ey meh-i enver
Yanup yakılmacığım maħv olup dögündiceğim

- 5 Bu günc-i firķate düşdüm de ‘İzzet eglenemem
Ne rütbe tesliyet itsem de kendi kendicegim [64^b]

105

Mef‘ülü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fā‘ilün

- 1 Bāng-i derāy-ı mahmil-i i‘cāzdır sözüm
Güş-ı cihāna velvele-endāzdır sözüm
- 2 Şaṭranc-bāz-ı encümen-i fażl u dāniřim
Nādān-ı fil-ṭıynete açmazdır sözüm
- 3 Rüşen-dilim fetile-fürüz-ı belāgatim
Şem‘-i meḫāfil-i edebe kāzdır sözüm
- 4 Ta‘dıl ider terāzū-yı vezn ile ḫaṭvesin
Şan tār-ı mışar üzre resen-bāzdır sözüm
- 5 Vař eyledikçe çeşm-i siyāhın o āfetiñ
Siḫr-āverāna sürme-i āvāzdır sözüm
- 6 Ḥāřāk-i ḫüzni seyl gibi sīneden sürer
Encām-ı rüz-ı bādeye āgāzdır sözüm
- 7 Ruḫsāre-i ‘arāyis-i efkāra ‘İzzetā
Kilk-i hūnerle māřıṭa-perdāzdır sözüm
- 8 Māhir görürse bu ğazel-i ābdārımı
Añlar ki şebnem-i gül-i i‘cāzdır sözüm

- 1 Ol şeh-i hüsne mesāğ-ı 'arz-ı hālim yok benim
'Arz-ı hāle olsa da ruḥṣat mecālim yok benim
- 2 Kılmasun sīnem nişān-ı nāvek-i cevri ü sitem
Dökmesün nā-ḥaḳ yire ḥūnum vebālim yok benim
- 3 Ḥārḥār-ı ye's içinde kalmışımıdır muḫtarib
Hiç tesellī-i derūn-ı pür-melālim yok benim
- 4 Bir nigāh-ı iltifāta maḫhar olsam kāni'im
Andan efzūn istemem meyl-i vişālim yok benim
- 5 İstemem dirsem hemān hiç istemem fehmi eyleme
Ya'ni pek ḥırṣ ile efkār-ı muḫālīm yok benim
- 6 Bezmde ağıyāra taş atdımsa da ma'zūr tut
Kelb şandım fark u temyīz ihtimālim yok benim [65^a]
- 7 Mest idim evzā'-ı küstāḥānemiz itmiş zuhūr
Yohsa bir ferd ile meclisde cidālim yok benim
- 8 Bezm-i nūş-ā-nūş-ı meyde yād idüp bu 'İzzeti
Dir misin n'oldı 'aceb ol ḥaste-ḥālim yok benim

- 1 Bir tıflek-i şīrīn-dehen-i nāza kapıldım
Bir kümküçecek dil-ber-i mümtāza kapıldım

- 2 Āzāde idim evc-i tecerrüdde uçardım
Gör kaydımı kim pençe-i şehbāza kapıldım
- 3 Divāne gibi söylenürüm şekve degildir
Efsün-geri-i çeşm-i sūḥan-sāza kapıldım
- 4 Bir yerde karar eylemesem cāy-ı ‘aceb mi
Cūlar gibi bir serv-i ser-efrāza kapıldım
- 5 Eyler mi idim tekye mevā‘idine yārīñ
Ben mağlaṭa-i da‘vī-i incāza kapıldım
- 6 Eş‘ara ğazel söylemege tevbeliyim līk
‘İzzet kalem-i nādire-perdāza kapıldım

108

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Ser-ḥoşum bāde-perestim melegim cānānım
Rind-i bī-bāk-i levendim güzelim fettānım
- 2 Mest-i sāğar-keşim ‘ayyāş-ı kalender-revişim
Ser-girān-ı mey-i pür-neşve-i nāzım cānım
- 3 Sen de çeşmiñ gibi mestāne-edā olmuş iken
Beni mestūr kıyās itme şakın sulṭānım
- 4 Dün gice na‘ra-i mestāneñi gūş itdikçe
Çıkdı tā küngüre-i çarḫa benim efgānım
- 5 Gel gel ey zīver-i ser-ḫalka-i rindān-ı cihān
Meclis āmāde kuluñ şevk ile dest-efşānım [65^b]

- 6 Bir iki cām ile ser-germ olalım da soñra
Diñle sen ben diyeyim hāl-i dil-i sūzānım
- 7 Sākīyā şun meded ol bāde-i rūḥ-efzāyı
Ki leb-i yār-i mey-āşāma çekindi cānım
- 8 Gördi çün bu ğazeli eyledi taḥsīn ol şūḥ
Didi āh ‘İzzetimiñ ṭab‘ına pek ḥayrānım

109

Mef‘ūlü Mefā‘ilün Fe‘ūlün

- 1 Gördüm seni sevdim āh efendim
Kıl hālime bir nigāh efendim
- 2 Bir şīve ile olup ḥırāmān
İtdiñ beni dil-tebāh efendim
- 3 Sensin o şeh-i serīr-i naḥvet
Ḥübān saña hep sipāh efendim
- 4 ‘Āşıqlarıñ oldu şimdi yek-ser
Üftāde-i ḥāk-i rāh efendim
- 5 ‘Uşşāka cefā vü cevri idersin
Ey milket-i ḥüsne şāh efendim
- 6 Ancaḫ saña bir maḥabbet itdik
Bilsek bu mıdır günāh efendim
- 7 Sende var iken o çeşm-i fettān
Yok ‘İzzet için refāh efendim

110

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Göñül seniñle şıkıldık ne şeyle eglenelim
Ya neyle eglenelim neyle meyle eglenelim
- 2 Hâķikât eglenecek sende de yoğ ise dilâ
Biraz bâri muķallidlik ile eglenelim
- 3 Bu gice eyleme ihmâl amân gündüzden
Bir iki muṭrib-i hoş-nağme peyle eğlenelim [66^a]
- 4 Bu hân-ķâh-ı kühende ne ana dek hū hū
Biraz da hây ile yâ hūy u heyle eglenelim
- 5 Geh 'İzzetâ terelelli yelelli yentir ile
Gehî tenen tenenâ ten teneyle eglenelim

111

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Ser-te-ser ehl-i rüsüm-ı 'âlem
Mest-i şahbâ-yı ğumüm-ı 'âlem
- 2 Odur âzâde-i kayd-ı endüh
Ki ola rind-i melüm-ı 'âlem
- 3 Lâne-sâz olmasa ğâyet hoş idi
Bâm-ı iķbâlde büm-ı 'âlem
- 4 Kışt-i âmâle vezân olmaķda
Dâ'imâ bād-ı semüm-ı 'âlem

- 5 Germ-i bāzār-ı cihāndan şoğıdur
Ādemi rīḥ-i ḥusūm-ı ‘ālem
- 6 Yetiş ey sākı-i gül-çehre meded
İdegör def'-i hümūm-ı ‘ālem
- 7 Şun o peymāne-i ḥāşşı ki olur
Ġarḳa-i feyzi umūm-ı ‘ālem
- 8 Şöyle lā-ya'kıl u mest eyle beni
Çekmeyem bīm-i hücūm-ı ‘ālem
- 9 Gerçi ṭa'n eyler 'avām ammā biz
İtmeziz gūş-ı şütūm-ı ‘ālem
- 10 Farḳıma sāye şalar ise ne bāk
Sāye-bān-ı şeh-i Rūm-ı ‘ālem
- 11 Şāh-ı evreng-nişīn-i melekūt
Māh-ı ferr-baḥş-ı nücūm-ı ‘ālem
- 12 Çalınur nevbet-i iclālinde
Dem-be-dem nāy u ḳudūm-ı ‘ālem [66^b]
- 13 Meşnevīsinden ider 'ārif olan
Aḫz-ı esrār-ı 'ulūm-ı ālem
- 14 Himmet ey mürşid-i rāh-ı 'irfān
'İzzeti ḳılma melūm-ı 'ālem

ḤARF'ÜN-NŪN

112

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Dil-i deryā bulandı seyl-i eşk-i rû-be-râhımdan
Döküldi âb-rûy-ı ebr mevc-i dūd-ı âhımdan
- 2 Behişt-i rûy-ı aliñ şevki yaqdı serde bir âteş
Ki kemter lâle tutmam dūzahı taraf-ı külâhımdan
- 3 Ben ol tã'at-güzâr-ı mezheb-i nefis ü hevâyım kim
Şevâbım bed-nümâdır şüret-i zişt-i günâhımdan
- 4 Firâz ile nişibi deşt-i 'aşkıñ baña yeksândır
Ser-i kühsârimı fark itmez oldum ka'r-ı çâhımdan
- 5 Kazâ hârmen-gehimden hūşe-çin-i âfet olmuşdur
N'ola berķ-i haţar lertzân olursa berg-i kâhımdan
- 6 Nigâh-ı mesti hūn-riz olduğında şahid ebrûlar
Benimse toğrısı emniyyetim yokdur güvâhımdan
- 7 Heme gerden-keşân-ı hüsni eyler zir-dest elbet
Eger fermân olursa ol şeh-i 'işve-penâhımdan
- 8 Ne mümkün rahm idüp bir pâre luţf eylerdi yâr ammâ
Ḥaber-dâr olmamışdır 'İzzetâ hâl-i tebâhımdan
- 9 Cenâb-ı 'Âkif-i zer-bâf-ı nazma 'arza nâ-şâyân
Bu güne bir nesic-i sâde çıkdı dest-gâhımdan

113

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Tezelzül-bağış-ı bünyād-ı sükün-ı 'aşıqānsın sen
Ne āşüb-ı zamansın hūne-perdāz-ı cihānsın sen
- 2 Şağın bīgāneyi būy-āşinā-yı ülfetiñ itme
Henüz neşküftesin bir gonca-i gül-zār-ı ānsın sen [67^a]
- 3 Geçen yıl dağı tıfl-ı şîr-ğ̃ār-ı nāz iken şimdi
Şeker-rîz-i tekellüm tūṭî-i şîrîn-zebānsın sen
- 4 Nigāhıñ mest olup gamzeñle hem-dest-i teğāfüldür
Mey-i naḥvetle çeşmiñ gibi ḥālā ser-girānsın sen
- 5 Ten-i zerd ü nizārıñ dāğ-dār-ı 'aşqıdır 'İzzet
Anıñçün nāy-veş bezm-i elemde pür-figānsın sen
- 6 Cenāb-ı Luṭfî-i sihr-āferînin nazmını tanzîr
Degil ḥaddiñ o bir mu'ciz-edādır çok çalansın sen

114

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Niçün ağyār-ı bed-kerdārdan hiç nefret itmezsin
Niçün 'uşşāk ile bir kerre tarḥ-ı ülfet itmezsin
- 2 Girān-cānlar mıyız zevk u şafāya meylimiz mi yok
Nedir bā'iş bizimle bir zamān ünsiyyet itmezsin
- 3 Ne zālimsin ne kāfirsin ne şūḥ-ı bî-amānsın kim
Bizi miḥnet-keş-i gam görmedikçe rāḥat itmezsin

- 4 Nedir ey bî-vefâ bigânelerle âşinâlıklar
Niçün üftâde-gâniñ öldürürsin şefkat itmezsın
- 5 Dün aḥşam üsti gördüm ḥâne-i aḡyâra ‘azm itdiñ
Şabâḥ oldu daḡı ey mihr-i ḥüsnüm ‘avdet itmezsın
- 6 Begim şîr ü şeker-veş ḡayrılarla imtizâciñ var
Bizimle şöḡbet-i ḥelvâya aşlâ raḡbet itmezsın
- 7 Saña bilseñ derûni incizâb-ı meylini billâḥ
Efendim ‘İzzet-i zâra bu cevri elbet itmezsın

115

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

- 1 Şekerlendi tebessüm ol perîniñ la‘l-i alinden
Mezâḡ-ı ḡande şîrin oldu gül-ḡand-i maḡâlinden
- 2 Degilken şîveler tâb-âver-i reftâr-ı dil-cûsı
Ḥıram-ı nâza çok mı lerze düşse yâl ü bälinden [67^b]
- 3 Olursa munkatı‘ ‘uşşâḡdan ol serv-i müsteşnâ
Efendim ḡavf olunmaz mı raḡibiñ ittişälinden
- 4 Girih-gîr oldu gitdi rişte-i âmâlimiz yek-ser
O naḡvet-güsterin çîn-i cebîn-i infi‘älinden
- 5 Dökülsün eşk-i çeşmim aña yanmam murḡ-ı dil zîrâ
Kebâba döndi şimdi nâr-ı ‘aşkıñ işti‘älinden
- 6 Kemâl üzre olup bedr olmuşundan eylemem şekvâ
Amân şad el-amân meh-pâregânın ḡurde-sälinden

- 7 Ğaraz cevri ü sitemden imtiḥān olmaḡ gerek yoḡsa
Güzeller hiç geçer mi ‘āşık-ı āşüfte-ḡālinden
- 8 Ḥarām olsun baña ‘irfān eger duḡt-ı rezi zāhid
İdüp aḡyārdan mestür şaymazsa ḡelālinden
- 9 Rızā-yı nükte-perdāza nazıre söylemek güçdür
Ta‘accüb üzreyim ‘İzzet seniñ bu iştiḡālinden

116

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 O bütüñ beñzemez ebrūsına māh-ı ramazān
Diñleme egri şehādetleri billāh yalān
- 2 Belki iṡfā-yı ḡarāret ider ümmidi ile
Bir içim şu lebine cān atıyor teşne-dilān
- 3 Vaḡt-i iftārda būs-ı lebiñ imsāk iderek
Kim bilür bize ne ḡan yutdıracaḡdır ḡübān
- 4 Ne ḡadar şışe-i ḡāṡırlarımı itse şikest
Ramazānı yine ḡürmetli tutarlar rindān
- 5 Ḥāb-ı rāḡat giremez gözlerine tā-be-saḡūr
ṡoyamazlar meger iftāra gürisne-çeşmān
- 6 ṡutalım vā‘izi ma‘zür oruç tutmuşdur
Kürside söylediḡiñ bilmez o ma‘şüş el-ān
- 7 ‘İzzetā niyyet idüp şavm-ı vişāle biz de [68^a]
Yaḡışur tābiş-i ḡasretle olursaḡ süzān

117

Meflūlü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fā‘ilün

- 1 Seyr it o dil-rubāmı ne nāzik ne nāzenīn
Gör kıadd-i nev-ıurāmı ne nāzik ne nāzenīn
- 2 ıuydıñ mı hıç o ıtıfı-i lüknet-feşānımıñ
Şekker gibi kelāmı ne nāzik ne nāzenīn
- 3 Bezm-i ıarabda gördüm o sākı-i şıve-kār
ıutmuş elinde cāmı ne nāzik ne nāzenīn
- 4 Ey verd-i ter ‘ızār-ı laıfıñ seniñ ‘aceb
Reng-i gül-i hayā mı ne nāzik ne nāzenīn
- 5 Her nağmesinde muırib-i kilik ‘İzzetā yine
Tebdıl ider maķāmı ne nāzik ne nāzenīn

118

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 ‘Ārıztıñ itdi nem-i hoy-ı hacālet taıısın
Saña ey tāze gül-i bāg-ı leıāfet taıısın
- 2 O tekellüm o tebessüm o levendāne geliş
Eylemiş hüsn-i Hudā-dādıñı kıat kıat taıısın
- 3 Bir güzel kim ola şad şıve ile cilve-nümā
Eylemez mi anı erbāb-ı muıabbet taıısın
- 4 Var iken sende efendim bu edā-yı şırın
Ehl-i diller ider eıvārıñı elbet taıısın

- 5 Ateşin lafz ile vaşf-ı leb-i dil-berde yine
Naẓmınıñ ma‘ni-i renginine ‘İzzet taḥşin
- 6 Eşref-i cümle-i ḥübân-ı cihân Eşrefdir
Şeref-i zâtına itmekde şerâfet taḥşin

119

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- 1 Meyve-çîn-i kām olur dil-ber nihâl-i tâzeden
Kâle-i vaşf-ı ḫadi bîründür endâzeden [68^b]
- 2 Nev-‘arūs-ı ḥüsni olmaz câme-püş-ı ‘âriyet
Reng-i ruḥsâr-ı dil-ārâsı berîdir ğâzeden
- 3 Ḳaşr-ı istiğnâda şahbâ-nüş-ı nâz idi bu şeb
Gördüm ol mest-i şarâb-ı naḫveti dervâzeden
- 4 Çeksem âğüş-ı vişâle yâr olur pejmürde-ten
Jeng alur âyîne elbet germi-i ḫamyâzeden
- 5 Būs-ı sîb-i ğabğabiñ billâh almadım henüz
Bir cefâdır çekdiğim ol dil-ber-i ṭannâzeden
- 6 Oldı revnaḫ-yâb ḫaṭṭ-ı nev-zuhûruñla seniñ
Nüşa-i ḥüsnuñ ki cem‘iyyetlenür şîrâzeden
- 7 İştihâr-ı nazmıdır ‘İzzet cenâb-ı Râ’ifiñ
Ṭâs-ı vârun-ı sipihri ṭoldıran âvâzeden

120

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Yāre 'āşık cān virir hem-şoĥbet olsun olmasun
Şem'e pervāne yanar germ-ülfet olsun olmasun
- 2 Reh-güzārında varup ĥāk olma lāzımdır baña
Nev-ĥırāmım mā'il-i ünsiyyet olsun olmasun
- 3 Sālikān-ı 'aşka bīm-i reh-zen olmaz sedd-i rāh
Eylemezler fesh-i 'azm emniyyet olsun olmasun
- 4 Dā'imā bīgānelerle hem-nişin olmağda yār
Āşinālar dāğ-dār-ı ĥayret olsun olmasun
- 5 Ĥazret-i Ĥıfzīniñ 'İzzet nazm-ı siĥr-āsārımı
Vādi-i tanzīre düşdük ĥudret olsun olmasun

121

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

- 1 Dil-berā ĥamze-i 'ayyāşıñ için
Beni öldürme güzel başıñ için
- 2 Bülbül-āsā iderim nāle vü zār
Gül-i ruĥsār-ı 'arağ-pāşıñ için [69^a]
- 3 Ĥançer-i cevri amān çekme baña
O kemān gibi olan ĥaşıñ için
- 4 Turma ey dīde-i ter ĥan ağla
Yār acır belki ağan yaşıñ için

- 5 Ben de ‘İzzet gibi bir haste-dilim
Beni öldürme güzel başın için

122

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Şubh ider çāk-i girībān hānde-rīz olduğça sen
Reng atar hūrşide rūyuñ şerm-ḥīz olduğça sen
- 2 Pāk-bāzān-ı muḥabbet olmasunlar mı helāk
Ülfet-āmīz-i raḳīb-i nā-temiz olduğça sen
- 3 Kışver-i Tātār u Çīni ‘ıtr-ı nāk eyler şabā
Şāne-bend-i tār-ı zülf-i müşg-bīz olduğça sen
- 4 Ğamzelerden fitne dest-i çeşmiñe ḥançer şunar
Sevdiğim hışm u ğazabla pür-sitīz olduğça sen
- 5 Ḥayf kim aġyār-ı bed-kerdārı kıldıñ şād-kām
‘İzzetiñden mā’il-i semt-i gürīz olduğça sen

123

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Gülşen-i elfāzda besdir edā-yı nev-zemīn
Şāhid-i ma’nāya kaşr-ı dil-güşā-yı nev-zemīn
- 2 Ez-ser-i nev kāle-i sāmānı tārāc itdi yār
Gösterüp bir şīve-i ḥātır-rübā-yı nev-zemīn
- 3 Fikr-i ġīsū-yı perīşānıñla cānā var mıdır
Sünbūlistān-ı ḥayālīm gibi cāy-ı nev-zemīn

- 4 Ğamzeñ itmiş bir reh-i nā-refte-i zulme sülük
Dāğlar sīnemde kalmış naqş-ı pāy-ı nev-zemīn
- 5 Yıkma gönlüm görme lāyık olduğın hergiz hārāb
Öyle bir kāşāne-i dil-keş-binā-yı nev-zemīn [69^b]
- 6 Ol gül-i nev-ḥīz-i ‘işve bāğa kıldıkça güzār
Eylesün bülbüller āğāz-ı nevā-yı nev-zemīn
- 7 Çarḥ ile biz devr-i Mevlānādayız ‘İzzet yine
Demdir itsün nāy-ı ḥāme nağme-hā-yı nev-zemīn

124

Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün

- 1 Yüz tutdı hārābīye kazaşı Yeñişehrin
Ehl-i dile teng oldı fezāşı Yeñişehrin
- 2 Ra‘d itme kıyās ‘ālem-i bālāyı pür itdi
Feryād u fiğān-ı fuḡarāsı Yeñişehrin
- 3 Zann itme* maṭar şefkat idüp oldı felekler
Giryende-i ḥāl-i zu‘afāsı Yeñişehrin
- 4 İşkeste-per ol mertebe bī-tāb u tüvān kim
Pervāz idemez murğ-ı hevāsı Yeñişehrin
- 5 Evvel ne idi itdigimiz zevḡ u ṭarablar
Şimdi keder-ālūde şafāsı Yeñişehrin
- 6 Bir süydan ol māh döküp perçemi düşa
Olmuş o da püsküllü belāsı Yeñişehrin

* itmede” vezin gereği “itme” olarak düzeltilmiştir.

- 7 Çekmekdeyiz ol seng-dilin bār-ı cefāsın
Eskitdi bizi ğayrı ezāsı Yeñişehrin
- 8 Hiç şive-i hūbānına tākāt getürülmez
Bir başka reviş tavr u edāsı Yeñişehrin
- 9 ‘İzzet eyü gün gördigi yoķ Hāķ bilür ammā
Ġāyet de ķarīb oldı fenāsı Yeñişehrin

125

Mef’ülü Fā’ilātü Mefā’ilü Fā’ilün

- 1 Dil-dādelendi dil-şikenim dil-pezīr iken
Oldı esİR şāh-ı melāhat-serİR iken
- 2 Ġayra perestiş itmesi emr-i ğarİbdir
Deyr-i behāda bir şanem-i bİ-nazİR iken [70^a]
- 3 Āzürde eylemez mi ‘aceb ğılzet-i perend
NermİN cism-i nāziki reşķ-i harİR iken
- 4 Hūn-h’ārlıkla ğamzesi bulmuşdı iştihār
Daĥı o ĥurde-sāl leb-ālūd-ı şİR iken
- 5 ‘İzzet Necİb-i nükte-vere kim virir cevāb
Āşār-ı kilki ğİbta-fezā-yı CerİR iken

126

Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilün

- 1 Āh düşdüm seng-dil bir yāre baķ Allāh için
Oldı mir’āt-ı dilim şad pāre baķ Allāh için

- 2 Bāğda servi temāsā itmeden hāşıl nedir
Serve bakma kām̄et-i dil-dāra baķ Allāh için
- 3 Şebnem-āsā ibtidā ‘āşık ser-ā-pā dīde ol
Şoñra hayretle o gül-ruhsāra baķ Allāh için
- 4 Ya lebiñ emdir ya kıl dārū-yı vaşlıñ bī-dirīğ
Haste-i hicrānıña bir çāre baķ Allāh için
- 5 Bir nigehle bāri olsun yap yıkılmış hūatırım
Gel şu virān hāneyi i‘māra baķ Allāh için
- 6 Çeşm-i mestiñ derdi ğamzeñ fikri bī-tāb eyledi
Raħm idüp hāl-i dil-i bīmāra baķ Allāh için
- 7 Yāre aġyārıñ ne gözle baķdığı ma‘lūm lik
‘İzzetā sen ğayra bakma yāra baķ Allāh için

127

Mef‘ūlü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ūlün

- 1 Bir cāy-ı müferrih mi var ‘ālemde vaţandan
Bu sırrı su’āl it yine ğurbetde gezenden
- 2 Şor būy-ı güle hem-sefer-i bād-ı şabādır
Çıkdı çıkalı buldı mı ārāmı çemenden
- 3 Bu mertebede külfet-i ğurbet çekilür mi
Billāh uşanmaz mısın envā‘-ı miñenden [70^b]
- 4 Dirsın ki vaţanda kişiniñ ğadri bilinmez
Sencīdelenür dūr olıcaķ dūr ‘Adenden

- 5 e'l-minnetü lillāh sen ey nükte-şināsım
Bî-vāye degilsin güher-i kân-ı süḥandan
- 6 Şā'irleriñ āşarı ider ḳadriñi iẓhar
Geç dā'ıye-i terk-i aḥıbbā vü vaṭandan
- 7 Gel meskeniñe siḥr gibi söyle ğazeller
Var şöhretiñi diñle Buḥārā vü Yemenden
- 8 Bu söylenilen cümlesi de ber-ṭaraf olsun
Bir başḳa su'ālim var efendim daḫı senden
- 9 Gelmez mi 'aceb ḥāṭırıña zevḳ-i şebāne
Yād itme misin cünbiş-i yārān-ı kühenden
- 10 İḥvān arasında ne şafā sāḳı-i gül-ruḫ
Zānūya gele buse vire ğonce-dehenden
- 11 'İzzetde hele sen gideli ḳalmadı cünbiş
Ayrıldı gibi şanki anıñ rūḫı bedenden

128

Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

- 1 Ne kendi ḳadrini bildi ne 'āşık-ı zārın
Zamān-ı ḥüsni hebā geçdi ḫayf o dil-dārın
- 2 Hezār va'd ile dün şalmış idi ferdāya
Gönül vişāline āmāde ol bu gün yārın
- 3 Unutdırır bize imā-yı luṭf-ı ebrūsı
Sitize-i sitem-i ğamze-i cefā-kārın

- 4 Nebāt u andiniñ elbet ‘aidesi bozılur
adisi Mışra varırsa leb-i şeker-bārın
- 5 O serv-adde ki var bu kirişmelerle ıkış
Nice şaşırmasun ‘ar‘ar emende reftārın
- 6 Miřāl-i āyine-i řāf o sine-i simin
Ne emr ‘aks-i nazar-gāhı olma ayārın [71^a]
- 7 Düşürmez ‘İzzete kimse selia-i sūanı
Velī ta‘accüb iderler görünce āřārın

129

Müfte‘ilün Fā‘ilün Müfte‘ilün Fā‘ilün

- 1 Nādi-i devletde az oldııün adr-dān
Nādir olurmuş begim řā‘ir-i āteř-zebān
- 2 Nābit olup sebz-i ha gird-i leb-i yārda
uı-i gūftārına bāl u per oldı ‘ayān
- 3 Nāy-ı enin-i dilim eylese gūř ‘andelib
Bezm-i emen başına tar olur ol dem hemān
- 4 Nām-ver-i dehr olur Hātem-i Tāyī gibi
Kim ki keremle ola ‘āleme şöhret-resān
- 5 Nās ile hi eylemez ‘āil u dānā cidal
Başına ğavğāları cāhil olandır alan
- 6 Nāle ile hūābdan řanma ki bīdār olur
Bat-ı siyāhım benim ey dil-i sūz-itirān

7 Nār-ı sitemle kebāb eylediñ ‘āşıqların
Merḥametiñ yoq mıdır ey meh-i nā-mihribān

8 Nāb ise de bāde-i la‘l-i dil-ārā çı sūd
Dürd-keş-i ḥasretiz biz yine ‘İzzet her an

130

Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün

1 Nefret geliyor baña gürüh-ı cühelādan
Yoq mı bir iki ehl-i ṭabī‘at zurefādan

2 Ebnā-yı zamān kâbil-i ülfet degil aşlā
Kim var olacaq hem-demimiz bay u gedādan

3 Yā Rab bu Yenişehir-i dil-ārāda nedendir
Ünsiyyet için kimse bulunmaz ‘urefādan

4 Tenhālîq amān cānıma kār eyledi billāh
Luṭfuyla ḥalāş eyleye Mevlā bu belādan [71b]

5 Hep cehl-i mürekkeḳ görinür çeşmime şimdi
Anlar ki baña yār idi hengām-ı şabādan

6 Ey kâş benim de hünerim olmasa yāḥud
Bir kaç sūḥan-āmūz bulunsa üdebādan

7 ‘İzzet yetişür şekve-nümā olma abeşdür
İmdād irişür bir gün olur luṭf-ı Ḥudādan

- 1 İtdiñ hadeng-i cevre yine sīnemi nişān
Ġayrı elinden āh seniñ zālīm el-amān
- 2 Pervāz iderken evc-i selāmetde 'ākıbet
Ġıldı şikenc-i zūlfini murğ-ı dil āşıyān
- 3 Ol kāmēt-i bülend ile girdikçe raqşa sen
Lerziş düşer vücūduma ser-tābe-pā hemān
- 4 Cānā şarāb-ḡāne-i çeşmiñde mest olup
Ḥün-riz-i ġamzeñ eyledi naḡvetle qaşd-ı cān
- 5 Luḡfi-i nükte-pervere ḡaddiñ mi 'İzzetā
'Arz-ı nazīre olmasa emr-i Ḥudāyegān
- 6 Mīr-i Selīm sellemehu'llāh dā'imā
Olsun serīr-i devlet ü mecd üzre kām-rān
- 7 Ol mīr-i ḡadr-dān bu 'abd-i kemīnesin
'Add eyleyüp bu şehirde mümtāz-ı şā'irān
- 8 Geh bir qaşīde nazmı ile emr ider gehī
Bir böyle nev ġazelcik ile eyler imtiḡān
- 9 Āsīb-i dehrden anı ḡıfz eylesün ilāh
Pejmürdelenmesün gül-i ruḡsārı bir zamān

- 1 Dide kan ağlamada verd-i ruḥ-ı alıñ için
Dilse sevdälara düş oldu siyeh ḥālîñ için [72^a]
- 2 Çıkar aşüfteleriñ başdan eyâ serv-ḥırâm
Şâhidâne başına şardığın ol şâlîñ için
- 3 ‘İyddir işte gelen buseye âmâdeleriz
Kaçma kurbânîñ olam ğamze-i kattâlîñ için
- 4 Çık temâşâ-gehe biñ şive vü nâz ile şalın
Hep güzeller kala ḥayretde o ef‘âlîñ için
- 5 Gördiğın dil-bere üftâde olursın ‘İzzet
N’eyleşem âh seniñ şu dil-i meyyâlin için

ḤARFÜ’L-VÂV

- 1 Gelse mir’ât ol ‘izâr-ı tâb-dâra rû-be-rû
Pertevinden nûr iderdi isti‘âre rû-be-rû
- 2 Cilvesi baḥt-ı siyâhîñ gör ne yüzdendir yine
Ḥaḥ gelüp oldu mu‘ârız ḥüsn-i yâra rû-be-rû
- 3 Maḥlabım bir vech ile şüret-pezîr olmaz benim
Söylesem de ḥâlîmi ol şehri yâra rû-be-rû
- 4 Ṭarf-ı ruḥsârîñdan eyle ber-ṭaraf ğisûların
Yüz bulup bî-çâreler kılsun nezâre rû-be-rû

- 5 Hāne-i āyīneden çık bāğa ey serv-i revān
‘Aksiñi gel gör kenār-ı cūy-bāra rū-be-rū
- 6 Ögredir eczā-yı hūsnūñ birbirine şīveler
Çeşm çeşme zūlf zülfe tār tāra rū-be-rū
- 7 ‘İzzetā bilsem ne yüzle ‘arz idersin nazmıñı
Sen Rızā-yı mu‘ciz-i sihr-iştihāra rū-be-rū

134

Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

- 1 Şem‘-i bezm-i tarab bir āfeti sev
Çıksun ‘aşkıyla çak tepeñden ‘alev [72^b]
- 2 Mişli nādir bulunsun ‘ālemde
Bilmesün şīve-i vefāyı velev
- 3 Siteminden şikāyet itme şakın
Ke‘z-zeyinini tehālekū fe-şekev²⁹⁶
- 4 Sen niyāz eyle yalvar aña hemān
Merhamet mī küned ‘acül şemev²⁹⁷
- 5 Pır dihkāndan işit bu sözi
Didi var ey cüvān pend şinev²⁹⁸
- 6 Şaçup arz-ı niyāza tuhm-ı sirişk
Demed-i vaşlı al zamān-ı direv

²⁹⁶ Sūs gibi yok et. Şikāyet etme.

²⁹⁷ Merhamet eder, aceleci olma.

²⁹⁸ Ey genç öğüt dinle.

- 7 ‘Abeş evķātını izā‘a itme
Dem-i ħarmen ne ħınța gördi ne cev
- 8 Sāde-rūlarla isteyen ülfet
Ser-i kūyunda ķalur istemez ev
- 9 Uçurur t̄ā’ir-i ķarārımızı
Şeh-per-i murġ-ı ħüsn olan ħaţ-ı nev
- 10 ‘İzzetā ķaldı bir kūhen ħırķam
O daĥı p̄ir-i mey-fürūşa girev

135

Müfte‘ilün Müfte‘ilün Fā‘ilün

- 1 ‘Aşķıñ ile geşt ideriz sū-be-sū
Derdiñ ile der-be-deriz sū-be-sū
- 2 Bādiye-peymā-yı hevā vü heves
Bir bölük āvāreleriz sū-be-sū
- 3 Serv gibi ķāmetiñi seyr içün
Şaf-zede-i reh-güz̄eriz sū-be-sū
- 4 Būy-ı gülüz esb-i şabāya süvār
Rūy be-rāh-ı seferiz sū-be-sū
- 5 Şu‘le-i āh-ı dil-i ehl-i ġamız
Rīze-nişār-ı şereriz sū-be-sū [73^a]
- 6 Gülşen-i vuşlatda o gül-rū ile
Dest-be-destiz gezeriz sū-be-sū

7 Sūḳ-ı ma‘ārifde çü dellāl biz
Kāle be-dūş-ı hüneriz sū-be-sū

8 Vaşf-ı ser-i zülfidür ‘İzzet ğaraż
Rişte-i nazmı çekeriz sū-be-sū

ḤARFÜ’L-HĀ

136

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

1 Her ne dem kūçe-i cānāne gelür ḥātırıma
Şaḥn-ı nüzhet-geh-i Gülḥāne gelür ḥātırıma

2 Bāğda nergise ben şarf-ı nigāh itdikçe
Çāre yoğ dīde-i mestāne gelür ḥātırıma

3 Vādi-i ‘aşḳda murġān-ı hevā ḳonmağ için
Ser-i Mecnūn gibi bir lāne gelür ḥātırıma

4 Mest olup sīneñi sen nāfe dek itdikçe güşād
Bilseñ ey şāhid-i zībā ne gelür ḥātırıma

5 Yāri tenhāca çeküp nūş-ı şarāb itmek için
Şunda bir gūşe-i kāşāne gelür ḥātırıma

6 Beni ańdıḳça o nāziş-ger-i fettān dir imiş
Ḥāy bu ‘İzzet-i şeydā ne gelür ḥātırıma

7 Nazm-ı Muḥliş Beg Efendiye idüb pey-revlik
Böyle ebyāt-ı belīġāne gelür ḥātırıma

8 Enver ü ‘Ākif ü Ḥāmī vü Lebībā var iken
Ḥāmuşī-ṭavr-ı edībāne gelür ḥātırıma

- 1 Devletle gel üç çifteye vaz'-ı kadem eyle
Geç şahın-ı Bahārīyyeyi reşk-i İrem eyle [73^b]
- 2 Geh tāze-nihālān-ı Yeñişehri temāşā
Geh sāye-i eşcārda āyīn-i Cem eyle
- 3 Hengām-ı bahār irdi yeşillendi çemen-zār
Güller gibi açıl da hemān 'ıyş u dem eyle
- 4 Bülbül dahı bir kaç güne dek nāleye başlar
Şimdengirü gūş-ı nağam-ı şubh-dem eyle
- 5 Bağ lāleler üşkūfte tarāvetle efendim
Al cāmı ele def'-i hūmār-ı elem eyle
- 6 Hoş-nağme beş on muṭrib-i şevk-āver-i zībā
Karşuñda dizülsün de sen eglen kerem eyle
- 7 'İzzet kuluñı eyleme ammā ki ferāmūş
Gāhice aniñ dāmenini pür-direm eyle
- 8 Sāyeñde o da sūy-ı Bahārīyyeye geçsün
Bī-çāreyi gel mażhar-ı luṭf u himem eyle
- 9 Yā Rab Veli Paşā-yı felek-cāhı hemişe
Turdukça cihān şāhib-i tūğ u 'alem eyle

- 1 Hıa-1 sebz oldu peydâ ol leb-i şirîn-hııab üzre
Ne hikmetdür zümüröd bitdi ey dil la'l-i nâb üzre
- 2 Görenler kâkül-i pâşidesin ruhsâr-ı rahşâna
Sehâb oldu keşide zann iderler âfitâb üzre
- 3 N'ola duht-1 reziñ her dem gözünde uęsa ey sâķi
Ĝubâr-ı haıı-1 la'liñ sürmedir çeşm-i habâb üzre
- 4 Niçe ben çâk-sâz-ı ceyb-i ğayret olmayam billâh
O şüh ağyâr ile ülfetde bizden ictinâb üzre
- 5 Temâşâ-yı kadiñle mazhar-ı tül-i hayât olsaķ
Bizi gördükçe bâri geçmesiñ 'ömrüm şitâb üzre
- 6 Ruħ-ı haıı-âverinden vâye-dâr it müstmendâni
Zekât-ı hüśniñi eyle edâ hükmi-i kitâb üzre [74^a]
- 7 Boğulduķ va'de-i būs u kinârîñla yeter ğayrı
Bizi keştî-süvâr-ı arzū itme serâb üzre
- 8 Hâr-ı tâhüne-veş ser-geştesi olmaķ ne hayvânlık
Görürken gerdiş-i dülâb-ı çarķı inķılâb üzre
- 9 Ne haddiñ hazret-i 'İzzet Bege pey-revlik ey 'İzzet
Aniñ her beyt-i pâk-i nev-edâsı intiħâb üzre

139

Müfte‘ilün Fā‘ilün Müfte‘ilün Fā‘ilün

- 1 Gül-bedenim meyl-i bāğ eylemediñ āh āh
Läleleri dāğ dāğ eylemediñ āh āh
- 2 Ben saña müştāk iken fā‘ik-i ‘uşşāk iken
Sen beni bir kez çirāğ eylemediñ āh āh
- 3 Şām u seher hem-nişin saña raķīb-i la‘in
Anı yanından ırağ eylemediñ āh āh
- 4 Pek küçicedir yaşın görmedi vesme kaçın
Hançeriñe dahı zāğ eylemedin āh āh
- 5 ‘İzzetiñ ‘aklıñ alup kūh ile deşte şalup
Güşe-nişin-i ferāğ eylemediñ āh āh

140

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Yine demdir ki ser-āğāz idelim eş‘āra
Der-i endişemizi bāz idelim eş‘āra
- 2 O da meydān-ı belāgatde mübāriz görsün
Kuvvet-i tab‘ımız ibrāz idelim eş‘āra
- 3 Uçurup kāğıd-ı bād-ı hüneri şan‘atla
Şafhayı şeh-per-i pervāz idelim eş‘āra
- 4 ‘Āķıbet dāmenini çekdi niyāza düşdük
Sākit olmağla didik nāz idelim eş‘āra

- 5 Hāne-i hāṭır-ı fātırda olursa mihmān [74^b]
‘İzzet ikrām ile i‘zāz idelim eş‘āra

141

Mef‘ūlü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fā‘ilün

- 1 Nāz ile vesme çekmesün ebrūlar üstüne
Hānçer taķınmasun o şanem hānçer üstüne
- 2 Pertev-girāy-ı şa‘şa‘a-i māh-rüyıdır
Bihūde şanma mihr-i felek ditrer üstüne
- 3 Elbette zūr-bāzū-yı ‘işveyle alt ider
Bir sīm-sīne gelse o sīmīn-ber üstüne
- 4 Gül-berg-i ‘ārızında degil şebnem-i ‘araķ
Olmuş çekide kaṭre-i eşk-i ter üstüne
- 5 Kānd-i mükerrer-i lebiñi nuķl idüp hemān
Meclisde sāķī sāğarı sür sāğar üstüne
- 6 Teşhīr için rezālet ile şehri gezdirüp
Bindirdiler raķīb-i ḥarı gör ḥar üstüne
- 7 ‘İzzet ğazel mi söylenür eş‘ār mı olur
Āşār-ı ṭab‘-ı Hüsrev-i siḥr-āver üstüne

142

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Dāmeninden çekmem el yār ictināb eylerse de
Geçmem ol zālimden āğāz-ı ‘itāb eylerse de

- 2 Āteş-i ‘aşkıyla sūzānım o bī-raḥm āfetiñ
Cānımı yaķarsa da bağrım kebāb eylerse de
- 3 Fıtne-engīz-i nigāhından emīn olmaz göñül
Neş’e-i mey çeşm-i mestiñ nīm-ḥ’āb eylerse de
- 4 Bī-ser ü pā şad hezār üftāde-i giryānı var
Her ne çend ‘uşşāķa cevri-i bī-ḥisāb eylerse de
- 5 Bezme bir kez da‘vet oldu resm ü rāh-ı bendegī
Şeh gedālarla görüşmekden ḥicāb eylerse de
- 6 Bezme gelsün de hemān māni‘ degil ađyāra yār
Dürc-i yāķūtuñ güher-riz-i ḥitāb eylerse de [75^a]
- 7 Reh-güzārından o şāhiñ añladım olmaz cüdā
‘İzzet-i pā-māli yek-sān-ı türāb eylerse de

143

Mef’ülü Fā’ilātü Mefā’ilü Fā’ilün

- 1 Söz yok dehān-ı teng-i tebessüm-fürüşuna
Şirīn olurdu dinse şeker la‘l-nüşuna
- 2 Nuķl-ı lebiyle ‘aşkına neş’e-baḥş iken
Dil-berleriñ riyā mı olur bāde nüşuna
- 3 Olduķ ḥarāb-ı nergis-i mestiñ mey istemez
Toldurma sāķi sāđarı meclisde boşuna
- 4 Zencir ider miyiz bu ķadar kıyl u ķāli biz
Kāküller el uzatmasa gāhice düşuna

- 5 Var bir sözüüm o gül-bün-i nāza şıkılmasam
Bir kerre bāri söyleyebilsemdi gūşuna
- 6 İsterseñ ola yüzüñ aķ alnıñ aķık müdām
Baķma raķıbiñ eldeki ķara ğuruşuna
- 7 ‘İzzet nedir bu siħr gibi nev ğazel yine
Hem-dem mi olduñ ‘ālem-i ğaybiñ sürüşuna

144

Mef’ülü Fā’ilātü Mefā’ilü Fā’ilün

- 1 Dilde ħayāli cilve-ger olmuş ne fā’ide
Āyine mazħar-ı şuver olmuş ne fā’ide
- 2 Bir sīm-sā’id itmeyicek bezmi pür-fürüg
Rindān elinde cām-ı zer olmuş ne fā’ide
- 3 Cüş-ı sirişk-i ħasret ile çeşm-i ‘āşıkıñ
Müjġanı rişte-i güher olmuş ne fā’ide
- 4 Zaħm-ı dili görürse de raħm eylemez o şüh
Ger olmamış nigāhı ger olmuş ne fā’ide
- 5 Zehr-i ‘itābı itdi mezāk-ı ümīdi telħ
Bir de dü la’l-i leb şeker olmuş ne fā’ide [75^b]
- 6 Ağyārdır yine olacaķ bāve-çin-i kām
Nev-naħl-i ķāmetinde ber olmuş ne fā’ide
- 7 Dāmān-būs-gerde ider pāya ser-fürü
Sifli-nihād mu‘teber olmuş ne fā’ide

- 8 Gerd-i kesād revnak-ı bāzār-ı nazm iken
Kālā-yı zer-keş-i hüner olmuş ne fā'ide
- 9 Hāl-i dilinden itmiş o meh-pāre dün su'āl
'İzzet o demde bî-ḥaber olmuş ne fā'ide

145

Fe'ılātün Fe'ılātün Fe'ılātün Fe'ılün

- 1 Tıfl iken daḥı geçen yıl seni āgūşumda
Uyudur da götürürdüm eve ben dūşumda
- 2 Her şeb eglence saña bāzī-i cüft ü tek idi
Kaldı tek turmadığıñ ḥāṭır-ı mağşūşumda
- 3 Baķıcaķ āyine-i rūyına ben ḥayretle
Dir idiñ 'aql eşeri yok mı bu bî-hūşumda
- 4 Büyüdüñ korķarım ey şūḥ-ı sitem-ger dırsın
Göçicekdım de o dem şimdi ferāmūşumda
- 5 Hāliyā lezzet-i kand-i süḥan-ı şīrini
'İzzetā kaldı o tūṭi-veşimiñ gūşumda

146

Fā'ılātün Fā'ılātün Fā'ılün

- 1 Şerḥa-i ālāmı seyr it sinede
Görmediñse cevheri āyinede
- 2 Ol ḥaṭ-āverden şovuk söz tatlıdır
Her ne çend izhār iderse kīne de

- 3 ‘Ādet-i aḥbābdır kış mevsimi
Şoḥbet-i ḥalvā şeb-i Āzīnede
- 4 Çin-i zülfünde görüp ḥālīñ seniñ
Murg-ı şevkin çeşmi kaldı çincede [76^a]
- 5 Derdi Ferhādīñ degildir cūy-ı şīr
Meyli zāhirdir leb-i Şīrīnede
- 6 Var nice şāhān-ı ma‘nā ey gönül
Gizli zīr-i ḥırқа-i peşmīnede
- 7 İltifāt-ı ḥāzret-i Mīr Necīb
Dā’im olsa ‘İzzet-i miskīne de
- 8 Gevher-i nazmım görüp lerziş düşer
Reşkden manzūme-i Pervīne de

147

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Sefer-berdir o meh-ruḥsār devletle sa‘ādetle
Yanınca himmet-i ebrār devletle sa‘ādetle
- 2 Nihālān-ı çemen şaf-beste yek-ser reh-güzārında
Yüri ey serv-i ḥoş-reftār devletle sa‘ādetle
- 3 Yazık şīrīn-mezāk-ı khand-i ünsi olmadık gitdi
O tūṭī-i şeker-güftār devletle sa‘ādetle
- 4 Suvār-ı keştī-i iclāl olub hep firḳate şaldı
Bizi ol lücce-i esrār devletle sa‘ādetle

- 5 N'ola pirāye-i āgūş-ı deryā olsa da gāhī
Odur bir gevher-i şehvār devletle sa'ādetle
- 6 Niçün āh olmadık gül-çin-i bāğ-ı ülfeti evvel
Kaçırıldı gitdi elden yār devletle sa'ādetle
- 7 Kabūl itmez tesellī ba'd-ez-ın bu 'İzzet-i mehcūr
Meger yād eylesün her bār devletle sa'ādetle

148

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 O āb u tāb kim vardır 'izār-ı yār-ı dil-cūda
Bulunmaz hāşılı verd-i ter-i gül-zār-ı mīnūda
- 2 Hāyāl-i kıadd-i dil-ber dīde-i eşk-ābe-rīzimde
Sehī bir nev-resīde servdür gūyā leb-i cūda [76^b]
- 3 Seniñ ey bülbül-i şeydā o gül gūş itmez efğānıñ
Gülistānında feryādıñ nedir bīhūde bīhūde
- 4 Şemīm-i çin-i sünbüldür demāğ-āşüb-ı sevdāmız
Gönül pīçidedir zīrā şikenc-i zülf-i şebbūda
- 5 Hāyāl-i vaşf-ı rüyıyla olur endişe bir gülşen
Kıyās eyle ne rütbe reng ü bū vardır o gül-rūda
- 6 Temāşā eylediñ mi haţţ-ı nev-hiz-i ruḥ-ı yāri
'Aceb geşt ü güzār itdiñ mi reyḥān-zār-ı mīnūda
- 7 Bilindi gülşen-i ma'nāda 'İzzet bülbül-i ḥāmeñ
Terennüm kıлмақ ister vaşf-ı düstūr-ı kerem-ḥūda

- 8 ‘Adālet-kār-ı bī-hemtā vezīr-i ‘āqıl ü dānā
Ki zīr-i sāyebān-ı devletinde ‘ālem āsūde
- 9 Velī Paşā-yı ālī-menķabet dādār-ı pür-ķaşmet
Ki vardır h‘āhiş-i tavşīfi bu ũab‘-ı sūķan-gūda
- 10 Cihāna gelmemişdir dād-gūsterlikde mānendi
Ħudā bağışlasun ol āşafı Sultān Maķmūda
- 11 Hemīşe gūlsitān-ı dehri sīr-āb eyleyüp luũfi
Şafālar eylesün kendi ķemen-zār-ı Keşerlüde

149

NA‘T-İ ŞERİF

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Faķirim müstmendim bī-nevāyım yā Rasūlallāh
Seniñ dergāhına geldim gedāyım yā Rasūlallāh
- 2 Şağā’ir ķum gibi atım atım şādır kebā’ir de
Ħalursa böyle aķvālim hebāyım yā Rasūlallah
- 3 Yolum urdı beni azdırdı ġāyet nefis ile şeytān
ũarīķ-ı sūnnetiñden pek cūdāyım yā Rasūlallāh
- 4 ũabībimsin baña dārū-yı luũfuñla müdāvā ķıl
Hezār emrāz-ı cūrme mübtelāyım yā Rasūlallāh [77^a]
- 5 Seniñ ben āl-i pākiñden siyeh-rū bir güneķ-kārım
Yüzüm yok ħazrete nice varayım yā Rasūlallāh
- 6 Seniñ nesl-i şerīfiñ bir ķemen-zār-ı siyādetdir
Ben anda sebze bīġāne sebāyım yā Rasūlallāh

- 7 Bu ‘İzzet bendeñi maḥşerde şâyân-ı şefâ‘at kı
Ki dâ‘im reh-rev-i rāh-ı ḥaṭâyım yâ Rasûlallāh

ḤARF-ÜL YÂ

150

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

- 1 Temâşâ eyleyenler ol nihâl-i ‘işve-me’nüsü
Şanurlar gülsitân-ı cennetiñ şimşād-ı dil-cüsü
- 2 Kızıl elmanıñ almazdım dehâna bir daḥı nāmıñ
O şüh-ı sürh-püş-ı şermiñ olsaydım zekân-büsü
- 3 Temâşâ-yı vişâl-i dil-rübâ emr-i ba‘îd ammâ
Uzaḡdan bir nigāh üftâdeniñ olmaz mı mercüsü
- 4 Vefâ-kârânı hoşdur gerçi hûbân-ı Yeñişehriñ
Virir bir başka ḥâlet âdeme ammâ sitem-ḥüsü
- 5 Gönüller bir büt-i tersâya ḥayrân oldı kim dem dem
Bülend olmaḡda deyr-i ḥüsnünüñ âvâz-ı nâķüsü
- 6 Dil-i aḡyârı aldıḡça ele yâr ‘âşık-ı zârıñ
Olur âzürde-i dendân-ı ḡayret dest-i efsüsü
- 7 İzâfetle temevvül kesb ider mi her tehî-hemyân
Faḡaṭ esmâ’-i sittiñ behreverdür māl ile züsü
- 8 Olur hep ser-nüvişt-i nām-dārân-ı hüner nâ-râst
Mübeyyindir bu sırrı ḡâtemiñ de ḡaṭṭ-ı ma‘küsü
- 9 Düşüp Rāmiz Efendi işrine semt-i teḡazzülde
‘Abeşdir ḡâme-i bî-miknetiñ ‘İzzet tekâpüsü [77^b]

151

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Kem-revâc itdi felek kâle-i eş‘arımızı
Görmeyiz sūḳ-ı ma‘ārifde ḥarīdārımızı
- 2 Ġālibā bezm-i muḥabbetde kebāb eyleyecek
Döndirir sīḥ-ı sitekle dil-i pūr-zārımızı
- 3 Olsa pīrāste ḥāl ü ḥaṭ ile ‘arız-ı mihr
Aña teşbīh iderdik ruḥ-ı dil-dārımızı
- 4 Deyr-i ‘aşkında perestiş-geriyüz ol şanemiñ
Tār-ı zülfünden idüp rişte-i zünnārımızı
- 5 Naḳd-i cān ister iken vaşla bedel ebrūlar
Ġamze tek ṭurmadı fesh eyledi bāzārımızı
- 6 Yād-ı ġisū-yı siyāhıyla bir āh eyler isek
Tāb-nāk eyleriz elbette şeb-i tārımızı
- 7 Kilk-i Mānī-eşer-i nazm ile ‘İzzet biz de
Reşk-i Erjeng idelim şafḥa-i āşārımızı

152

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Ḥaṭṭ-ı püşt-i leb-i gül-reng-i şarāb-āşāmı
Rinde *Kāfī* aramaz nüşḥa-ı şerḥ-i Cāmī
- 2 Būs-ı ruḥsāra işāretle hilāl ebrūsı
Rūze-dār-ı ġamınıñ zāhir olur bayramı

- 3 Kesr-i mir'ât-ı kulüb itmede görmüş degilim
Böyle sengîn-dil-i hâtır-şiken-i nâ-râmı
- 4 Zîr-i kâkülde nihân idi mu'anber hâli
Gösterüp eyledi taḥrîk şabâ sevdâmı
- 5 'Aşr-ı ḥüsnünde eyâ şüh-ı şeker-güftârım
Çâh-ı nisyândadır Yûsuf-ı Mısrîñ nâmı
- 6 Oldığından gice sen zîver-i bezm-i aḡyâr
Yoḡ mıdır 'âşık-ı miḥnet-zedeniñ peygâmı
- 7 Söyleden saña bu rengîn ğazel-i ra'nâyı [78^a]
'İzzetâ ḥâme-i Fevzî-i süḥan-pîrâ mı

153

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 Dil-besteligim zülf-i girih-gîre degil mi
Mecnûn olanıñ raġbeti zencîre degil mi
- 2 Meyli bu süzûlmekle o şebbâz-nigâhıñ
Murġ-ı dil-i zârım gibi naḥcîre degil mi
- 3 Yaḡdımsa n'ola şem'a-i âhım şeb-i ğamda
Zülfüñ gibi baḥt-ı siyehim tîre degil mi
- 4 Her dem heves-i cünbiş-i ebrûñ ile cânâ
Cân atdıımız ḳabza-i şemşîre degil mi
- 5 Çeşmimde ḥayâli ne 'aceb cilve-ger olsa
'Azmim o perî-peyker-i teşîre degil mi

- 6 Sāḳi-beçeye pîr-i muğān ise babalık
Yā duḡter-i rez de āña hemşire degil mi
- 7 ‘Arz eyle hemān Şabrî-i mu‘ciz-deme tırma
‘İzzet hevesiñ şi‘riñi teşhîre degil mi

154

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Yine bülbül gibi nālān olacaḡ dem geldi
Yine ‘uşşāḡ perîşān olacaḡ dem geldi
- 2 Ey gönül Ḳays gibi çāk-i girîbān iderek
Ser-be-sahrā vü beyābān olacaḡ dem geldi
- 3 Gitdi hengām-ı ġam u ġuşşa-i hicrān şimdi
Vaşl-ı cānān ile şādān olacaḡ dem geldi
- 4 Meh-ruḡhān-ı Yeñişehre nigeḡ-endāz olmaz
Dile müstaġnî-i ḡübān olacaḡ dem geldi
- 5 Ki benim cāndan ‘azîzim o sūr-ı sînem
‘Arz-ı ḡüsn ile ḡırāmān olacaḡ dem geldi
- 6 Mütevārî-i pes-perde-i ebr olsunlar
Āfitāb u mehe pinhān olacaḡ dem geldi [78^b]
- 7 ‘İzzetā luḡfi nedir ġayrı ġüdāz u sūzuñ
Cān-nişār-ı reh-i cānān olacaḡ dem geldi

155

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Gizlidür dilde ğam-ı zülf-i nigār açma beni
Çütudan şıçramasun ħārice mār açma beni
- 2 Nār-ı ħasretle tenim tūde-i ħākisterdür
Çorğarım sūz-ı dilim çarĥı yağar açma beni
- 3 O sitem-kārıñ elinden ne ezālar çekdim
Pek acırsın ger olursam gile-bār açma beni
- 4 Tesliyet jeng-zedā-yı dil-i muğber olmaz
Gelmesün āyine-i ħalbe ğubār açma beni
- 5 *Küntü kenzin* olur esrār-ı nihānı hep fāş
'İzzetā ben gibi bir dağme mi var açma beni

156

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

- 1 Şāf iden āyine-i şıdķı seher-ğāh gibi
Sıneye bir meh alur mihr-i felek-cāh gibi
- 2 Germi-i meclis-i aħbāba çalıř hemçü temūz
Araya ħatma bürüdet hele Dey-māh gibi
- 3 Tār-ı zülfü zekān-ı dil-bere şarķınca ğoñül
Taldı bir fikr-i 'amıka resen-i çāh gibi
- 4 Ĥāb-ı ħargūřuna ey kebk-ħırām aldanma
Aç ğözün şūfi ider ħileyi rübāh gibi

- 5 ‘İzzetā pey-rev-i Fevzī-i sūhan-sāzız biz
Bizlere feyz-i sūhan mevhibetu’llāh gibi

157

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Nice bir gizliyelim söylemeli
Leb-i cānādadır dil emeli [79^a]
- 2 Sīne-çākānını giryān ister
O sitem-pīşe güzel gül memeli
- 3 İdiyor bezm-i felekde biryān
Döndire döndire devrān Ḥameli
- 4 Muṭribin tutdığı āheng bu şeb
Sāz-ı Nāhīd gibi zemzemeli
- 5 Ney-zeniñ de demine hū çekelim
Nefesiyle ney öter demdemeli
- 6 Şer-i ğamdan bizi me’mūn eyler
Ḥayrdır pīr-i meyiñ hep ‘ameli
- 7 ‘İzzetā kaşr-ı vişāle çık otur
Korqma ğāyetde kavīdir temeli

158

Müfte‘ilün Mefā‘ilün Müfte‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Āteş-i naḥl-ı Ṭürdur bāng-i şerer-feşān-ı ney
Mevce-i baḥr-i nürdur nağme-i dil-sitān-ı ney

- 2 Cūy-ı terāne-güing ile gülşen-i nāleden geçüp
Cedvel-i bāğ-ı şevk olur reşha-i nāv-dān-ı ney
- 3 Feyz-i deminden āşikār hāşiyet-i dem-i Mesīh
Mürde-dilān hep olmada zinde-i cāvidān-ı ney
- 4 İster iseñ nevāları reng-pezīr-i zevk ola
La‘l-i lebiñ kıl ey perī büse-dih-i dehān-ı ney
- 5 Nağme degil enīn ider dilde nühüfte derdi var
Ol ten-i zerd-i dāğ dāğ ‘aşka yeter nişān-ı ney
- 6 Fehm idemezdi mey-keşān Mantık-ı Tıayr remzini
Çeng ile erğanūn eger olmasa tercemān-ı ney
- 7 Nükte-şinās-ı rāz olan añlar o sırr-ı mübhemi
Nāz u niyāz-ı vuşlata dā‘ir imiş beyān-ı ney
- 8 Hārmən-i hüzni ser-te-ser sūhte eylese n‘ola
Berķ-ı tarab degil midir zemzeme-i figān-ı ney [79^b]
- 9 Şīven-i kilik-i ‘İzzeti gūş iden ‘āşık-ı hāzīn
Hiç çeker mi bir dağı bezmde imtinān-ı ney
- 10 Nāy-ı Necīb-i pür-hüner üfleye ‘aşk ile meger
İtmez o dem bu kilik-i ter da‘vi-i imtiḥān-ı ney

159

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Ey dirāyetde hüner-mendleriñ meşhūrı
Şöhretiñ şaldı eķālim-i cihāna şūrı

- 2 Saña bu feyz-i sühan mevhibe-i Mevlâdır
Diyemem şi'riñe nev'-i beşeriñ maqdûrı
- 3 Muhtebedir bülegâ şu'le-i 'irfânından
Kalemiñ ehl-i kelâmın ise naḥl-i Tûrı
- 4 Zûr-ı endîşe-i çâlâkiñi teslîm eyler
Kuvvet-i ṭab'ının 'âlemde olan maḡrûrı
- 5 Lîk mesmû'-ı ḥaḳîrânem eyâ kân-ı güher
Ba'zı yârân katı geçmiş saña ben ma'zûrı
- 6 Ya'ni âmâc-geh-i nâvek-i ṭa'n eylemişim
Zât-ı pâkiñ gibi dânâ-yı hüner-meftûrı
- 7 İtmişim gevher-i eş'ârîñi ben istiḥfâf
Dimişim şöhrete degmez eşer-i meşhûrı
- 8 Ḥaḳ bilür söylenilen cümle dürûğ u bühtân
Bendeñiz söylemedim ol sühan-ı menfûrı
- 9 Münkesir olmasun âyine-i şâf-ı ḳalbiñ
Nişterlerle gel açma dilime nâsûrı

10 *'İzzet-i dil-şüde ḥâk-i ḳadem-i ehl-i dilest
Nenhed engüşt-i ḥaṭâ ber-sühan-ı meşhûrı*²⁹⁹

160

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Şanma çiçek çıkardı o ṭıfl-ı melâḥati
'Aks itdi rûy-ı pâkine sînem cerâḥati [80^a]

²⁹⁹ Olgun gönüllü İzzet gönül ehlinin ayak toprağıdır, meşhur birinin sözüne hata parmağı uzatmaz.

- 2 Tebdil-i kisve kıldı ‘arūs-ı cemāl-i yār
Bir pullı nev-niķāba büründi nihāyeti
- 3 Tūṭi-i ḥüsne bir ķafes-i nāz uruldu kim
Pervāza ba‘d-ez-īn bulamaz rāh-ı furşatı
- 4 Bilmem daḥı ne naķş açacaķ bu felek bize
Göstermede nefes-be-nefes başķa şūreti
- 5 Ğırbāle döndirir dil-i āyīne-dārımı
Yārın baña o vech ile ‘arż-ı şabāḥatı
- 6 Ḥāmem Nigār-ḥāne-i Ğīn itdi şafḥayı
‘İzzet gözet nuķūş-ı ḥayālimde şan‘atı

161

Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

- 1 Seyr it ol şūḥ-ı āteşin-ḥūyı
Tāze gül gibi terlemiş rūyı
- 2 Bu cemāl ü bu ḥüsne ü behcetle
Sevmeyen var mıdır o dil-cūyı
- 3 Severiz hem yolunda cān viririz
Böyle bir āfet-i semen-būyı
- 4 Külçe-i sīme beñzer ol sā‘id
Sāķ-ı billūrı şan Gümüşşuyı
- 5 Tā demāğ-ı dili ider ta‘ṭir
Būy-ı sünbül midir ‘aceb mūyı

- 6 Yürüdükçe o kâmet-i bālā
Añdırır serv-i bāğ-ı mīnūyı
- 7 Em leb-i yāri bul devā derde
Ağzına alma nūş-dārūyı
- 8 Ne güzel vaşf ider o ğonce-femi
‘İzzetiñ hāme-i sühan-gūyı [80^b]

162

Fe ‘ilātün Fe ‘ilātün Fe ‘ilün

- 1 *Yā maḥallī bi-şunūfi ‘ş-şerefi*
Ente fāḥru ‘s-selefī ve ‘l-ḥalefi³⁰⁰
- 2 *Ḳallibu ‘s-sem ‘u li-ma ‘l-feykā*
Festemi ‘ kavle keşiri ‘l-esefi³⁰¹
- 3 *Kultü yevmen etereccī luṭfeh*
Unzur ahvāle karīni ‘t-telefi³⁰²
- 4 *Kāle lī taḥlişu bi ‘d-dīnāri*
Lā-leḳad el- ‘ivāzu min-serefi³⁰³
- 5 *Kultü kem taḥlibu yā kurrete ayni*
Kāle ebġā mi ‘etih ḳa ‘ bi-kefi³⁰⁴
- 6 *Şümme ḳabbeltü ve lemmā aḳbel*
Fe ‘nşarif bi ‘l-ḥacili ve ‘l-lehefi³⁰⁵

³⁰⁰ Ey hemşerim ! Şeref sınıflamasında sen öncekilerin ve sonrakilerin övüncüsün.

³⁰¹ Kulağımı sana hitap edenlere çevir. (Sana bir şey söyleyene kulak tut) ve esefle dolu sözleri işit.

³⁰² Dedim ki “ Bu gün lutfunu artıracak mısın ?” Telefe yakın olanların durumuna bak.

³⁰³ Dedi ki: “Benden parayla kurtulabilirsin.” Karşılığında israf yoktur. (Bu para israf olmayacak.

³⁰⁴ Dedim ki: “Ey gözümün nūru ! Ne kadar (para) istiyorsun ?” Dedi ki: “Yüz civarında elime koy.”

³⁰⁵ Sonra kabul ettim lâkin kucaklayamadım. Dedi ki: “Utañ ve özlemle buradan git.”

7 *Kāne hāzā sebebü firķatinā*
İhteber yā aḫi ve 's-sırru ḫafi³⁰⁶

8 *Nedeme'l- 'İzzetü mişle'l-kes'ā*
Āh min ḫarķati nāre'l-esefi³⁰⁷

9 *Lem zaya 'tü bi-na 'imi'l-vaşli*
Hāzihi'l-cünḫati min mu'terifi³⁰⁸

163

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün

- 1 Ḥoş geldiñ ey efāzıl-ı 'aşrıñ ser-āmedi
Kim şibh ü mişliñ 'ālem-i 'irfāna gelmedi
- 2 Rūşenlenüp ḫudūmun ile çeşm-i cān u dil
Bulduḫ meserret-i ebedī şevk-i sermedī
- 3 Gel şimdi nev-resān-ı Yeñişehre ḫıl nigāh
Seyr it edā-yı Eşrefi eṭvār-ı Aḫmedi
- 4 Ol pür-cefālar āh neler itdiler bize
Bilmezler idi ḫürmet-i āl-i Muḫammedi
- 5 Tafşil-i ḫāli hep ider 'İzzet saña beyān
Bu mücmel oldı şimdi berāy-ı ḫoş-āmedī

³⁰⁶ Ayrılgımızın sebebi işte budur. Ey kardeş ! Gizli sırrımı öğrenmiş ol.

³⁰⁷ 'İzzet köpekler gibi pişman oldu. Āh pişmanlığın yorucu ateşinden...

³⁰⁸ Kavuşma cennetini kaybettim. Bu ufacık suç u itiraf ediyorum.

164*

Ḳudūmiyye berāy-ı Meḥmed Paşa İbni Velī Paşa

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Şafā geldiñ eyā ziver-fezā-yı mesned-i ibcāl
Ḳulüb-ı ḥalkı teşrifin ferāḥla kıldı māl-ā-māl
- 2 Nigeḥ-düzān-ı rāḥ-ı intizār-ı ḥasret-āmiziñ
Ḳudūmuñla ser-ā-ser oldılar reh-bürde-i āmāl
- 3 Ğubār-ı maḳdemiñ küḥl-i Şafāḥāna müreccaḥdır
Sezādır beste eylerse dükāniñ ba‘d ez-ın keḥḥāl
- 4 Eger şıḥḥat-resān-ı ḳalb-i bīmār olmasa vaşlıñ
Bizi nāḳış-mişāl āḥir iderdi firḳatiñ i‘lāl
- 5 Efendim işti‘āl itmişdi nār-ı ḥasretiñ dilde
Bi-ḥamdi llāḥ gelüp vaşlıñla itfā eylediñ fi‘l-ḥal
- 6 Rehā verdiñ ḳuyūd-ı ḡamdan āzād eylediñ şimdi
Gürüh-ı bende-ḡāniñ oldı hep dil-şād u ḥurrem-bāl
- 7 Müheyā olsun esbāb-ı ṯarab hengāmıdır ḡayrı
Ḳurulsun bezm-i nüş-ā-nüş-ı ‘işret tā-be-key iḥmāl
- 8 Dü sāle bādeler şun sāḳiyā sen de bu dem zīrā
İki yıldır ki pinḥān idi gözden ol meh-i iḳbāl [19^a]
- 9 Mekārim-ḡüsterā ṯab‘ımda vardır ḥāḥiṣ-i vaşfiñ
Velikin bendeñi lāl eylemiş ekdār ile işḡāl

* Varak numarası metnin [18^b], [19^a] kısmında bulunan bu manzume gazeller kısmına aktarılmıştır.

- 10 Semend-i ab‘a bir zūr eyledim ben Őimdilik tā kim
Tehī-dest itmeyem hāk-i reh-i iclālīne rū-māl
- 11 Eger Őimdengirū ruĥsat olursa vaŐ-ı pākiñde
Neler sōyler bu kilik-i bī-zebān bu ‘abd-i ‘āciz-hāl
- 12 Hemīn ‘İzzet budur maĥlūbumuz dergāh-ı Bārīden
Mu‘ammer ola bundan Őoñra devletle daĥı Şad sāl

165*

Fihrist-i Őā‘irān-ı ‘AŞr-ı Ğod

Mef‘ulū Fā‘ilātū Mefā‘ilū Fā‘ilūn

- 1 Őā‘irlerin ser-āmedi Şimdi *Necībdir*
Faĥr-ı hūner-verān-ı zamāne *Lebībdir*
- 2 *Rāmiz* rumūz-ı fenn-i belāgatda bī-‘adīl
EŐ‘ār-ı *Fevzī*-i sūĥan-ārā ĝarībdir
- 3 Ğassān-ı vaĥt bā‘iş-i mestī-i kemterī
Ya‘ni *Őerīf Agā*-yı ĥasīb ü nesībdir
- 4 Sōz yoĥ kemāl-i ma‘rifet ü irticāline
Luĥfī Efendī cümleden a‘lā muŐībdir
- 5 *Ğüsnī*-i nūkte-perveri maĝfūr ide Ğudā
Yād itmeli yegāne-i ‘ahd-i ĝarībdir
- 6 Hem-maĥlaŐımdır ‘*İzzet*-i āŐüfte-rūzgār
Anıñ içün benim gibi bir nā-Őekībdir

* Varak numarası metnin [22^b], [22^a] kısmında bulunan bu manzume gazeller kısmına aktarılmıştır.

- 7 Bu zümreniñ cemî‘ine fâ’iķ şu ‘aşrda
Zann eylerim ki dāver-i Dārā-naşibdir
- 8 Bî-sā’y u cehd söyledigi şi‘r-i dil-pezîr
Ĥayret-fezā-yı nükte-verān-ı edîbdir [22^a]
- 9 Şuğl-i vezāret olmasa māni‘ bu tab‘ ile
Güftārı fehm olurdı ki mażmūna zîbdir
- 10 ‘İzzet du‘ā-yı devletini idelim müdām
Maķbūl ider du‘āmızı Mevlā mucîbdir

3.4.6. Lügazlar

[81^a]

1

LÜĞAZ

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Ol nedür kim bî-zebān güftār ider
Her sözi ammā ki cāna kār ider
- 2 Bîşezār içre yatur mānend-i şîr
Lîk āhūlukla olmuşdur şehîr
- 3 Geh çeküp şemşîrini bî-ters ü bāk
Göz göre ‘aşıklarîñ eyler helāk
- 4 Bir ‘aceb nāzik mizācı vardur
Mestlikden dā’imā bîmārdur
- 5 Bir nighde bunı ‘İzzet ĥall iden
Añlar aĥvāl-i dil-i ġam-dîdeden

3.4.7. Şarkılar

1

ŞARKI

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Gönlümüz bir dil-berîñ meftûndır
‘Andelîb-i ‘arîz-ı gül-günıdır
Mübtelâ-yı hüsn-i rûz-efzûndır
Āh ‘aşıklık ne müşkil kâr imiş
Bî-vefâ sevmek ne pek düşvâr imiş
- 2 Bir mürüvvetsiz vefâsız dil-rübâ
Dâ'imâ bigânelerle âşinâ
Nîm-nigâh-ı iltifât itmez baña
Āh ‘aşıklık ne müşkil kâr imiş
Bî-vefâ sevmek ne pek düşvâr imiş
- 3 Söyle sultânım nedür âyâ sebeb
İtdigüñ cevri ü cefâdur baña heb
Ben ğamîñla ağlarım her rûz u şeb
Āh ‘aşıklık ne müşkil kâr imiş [81^b]
Bî-vefâ sevmek ne pek düşvâr imiş
- 4 ‘İzzet-i şeydâyı nâlân eylediñ
Āteş-i hicriñle sūzân eylediñ
Hâlini böyle perişân eylediñ
Āh ‘aşıklık ne müşkil kâr imiş
Bî-vefâ sevmek ne pek düşvâr imiş

2

ŞARKI

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Tel mi şarķan şırma perçemlim gümüş gerdânına
Yâ lepiska turreler mi saçılır dört yanına
Terk it istiğnâyı söyle ey gül-i bāğ-ı behā
‘Āşık-ı şūrīde-hāl-i bī-ser ü sāmānına
- 2 Bezme gel bekletme ben ḥasret-keşi ey dil-rübā
Dīdedir heb intizārīñla tenim ser-tābe-pā
Āşinā ol tābe-key bīgāne bīgāne edā
Çok cefā itdiñ yeter üftāde-i ḥayrānına
- 3 Gülsitāna eylemez dīvāne gönlüm ārzū
Verd-i ruḥsārīñdır ancak maḳşad ey āyīne-rū
İstemem gül-zārı sensiz serve itmem ser-fürū
Sensin eglence hemān cānā bu ser-gerdānına
- 4 Sevdigim yoķdur muḥabbetde nazīri ‘İzzetiñ
Anı eylersen sezā hem-bezm-i ḥāş-ı ülfetiñ
Her gice āgyārı itdiñ vāye-dār-ı vuşlatıñ
Nā’il olsam ben de bir kerre begim ihsanına

3

ŞARKI

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Dil-ber-i ‘āşık-firībimsin benim
Düşmen-i şabr u şekībimsin benim [82^a]
Ḥasteyim ben sen ṭabībimsin benim
Aḥmedim ṭıfl-ı edībimsin benim
Nāzenīnimsin ḥabībimsin benim

2 Girdiñ ey meh-pāre on dört yaşına
Bir cüvānkāşī şarık şar başına
Cān fedādır ğamze-i ‘ayyāşına
Aḥmedim tıfl-ı edībimsin benim
Nāzenīnimsin ḥabībimsin benim

3 Na‘ralar ur meclis-i mestāna gel
Şīve-i reftārīña virme ḥalel
Kimseden ḥavf itme ey nev-res güzel
Aḥmedim tıfl-ı edībimsin benim
Nāzenīnimsin ḥabībimsin benim

4 Kaçma ey biġāne-meşreb bī-vefā
‘İzzet-i nālānīña itme cefā
Gel seniñle idelim zevk u şafā
Aḥmedim tıfl-ı edībimsin benim
Nāzenīnimsin ḥabībimsin benim

4

ŞARKI

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1 Çeşm-i ḥāb-ālūd-ı nāzīñ mest idüp nergis-mişāl
Fitne şaldıñ ‘āleme virdiñ efendim iḥtilāl
Leşger-i ğamzeñle ḥālā kişver-i dil pāy-māl
Dād eliñden ey sitem-pişe şeh-i taḥt-ı cemāl

2 Gel gel ey pīrāye-baḥş-ı ḥalka-i sāġar-keşān
Muntazır teşrīfiñe āşüfte-ġān-ı cān-feşān [82^b]
Āfitāb-ı cām-ı meyle çehre-efrüz ol amān
Reşk-i ruḥsārīñla tā bedr-i münir olsun hilāl

- 3 Nev-cüvānım mā'il oldum şive-i reftārīna
Besteyim zencir-i tār-ı zülf-i 'anber-bārīna
Nāzenīnsin şad hezārān āferīn eṭvārīna
Eylemişsin fenn-i ḥübīde şehā kesb-i kemāl
- 4 Seng-i ḥārādır diliñ āh eylemez aşlā eşer
Rīziş-i eşk-i terimden daḥı tıtmazsın ḥaber
Hey ne zālimsin yeter azürde-dil itdiñ yeter
Eyle 'İzzet bendeñi şāyeste-i bezm-i vişāl

3.4.8. Kıt'alar

1

SİTÂYİŞ-İ MÜFTİ-İ SELÂNİK SEYYİD 'ABDULLAH EFENDİ DER-ŞİMN-İ
TEŞEKKÜR-İ İHDÂ-YI ĞAŞİYE

[Kıt'a-i Kebire]*

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Efendim esb-i ṭab'ı 'İzzetin 'uryān idi nā-gāh
Ğişā-yı himmetiñle kisve-püş-ı iḥtişām oldı
- 2 'Aceb mi atılıp şāhlansa meydān-ı ma'ārifde
Ki ser-keşlendi pek maḡrūr-ı luṭf u cūd-ı tām oldı
- 3 Degil ser-keş dimekden maḡşadım bed-ḥū dimek ḥāşā
Semend-i ṭab'ım ancak şimdi münḡād-ı zimām oldı
- 4 Murādım āteşin-cevlānlığın işbātdır yoḥsa
Dimek lāyık mı aña nā-pezirā-yı licām oldı

* Varak numarası metnin [16^a] ve [16^b] kısmında bulunan bu manzume kıt'alar kısmına aktarılmıştır.

- 5 Mişāl-i murğ-ı t̄āvūs ol degil mi eyleyen reftār
O dem ki ‘arşa-i ma‘nāda der-kār-ı hırām oldu
- 6 Fezā-yı vaşf-ı maḥdūm-ı sehā-kār-ı kerem-verde
Anıñ gibi kimiñ reh-vār-ı ṭab‘ı t̄iz-kām oldu
- 7 Cenāb-ı Seyyid ‘Abdullah Efendi kim sa‘ādetle
Yeñişehr-i Fenāra ḥākim-i ‘ālī-makām oldu
- 8 Daḥı aḳdem fetāvā-yı kemālī eyleyüp imzā
Selānik içre çendīn sāl müftī-i enām oldu
- 9 Bize göstereñ Allāh ol günü kim şād olup dir ḥalk
Meşīḥat rütbesiyle vāşıl-ı aḳşā-yı kām oldu
- 10 Cihānı ğarḳa-i luṭf u ‘ināyet eyleyüp yek-ser
Berāyāya yem-i baḥşāyiş ü in‘āmı ‘ām oldu
- 11 Ḥuşūşā bende-ġān-ı āsitānıñdan ru‘ūs ile
Çoġı nā’il olup tedrīse kām aldı benām oldu
- 12 Bu ‘abd-i kemtere ol dem beşāretle gelüp aḥbāb
Disünler kim Efendiñ Şeyḥü’l-İslām-ı hümām oldu [16^b]
- 13 Alup ben de benān-ı ‘acze kilik-i nükte-pirāyı
Diyem kim şimdi devr-i çarḥ ber-vefḳ-i merām oldu
- 14 ‘Ināyet-perverā vālā-ter olsun rif‘at ü şānıñ
Baña bu ed‘iye billāh vird-i şubḥ u şām oldu
- 15 Ḥudā necl-i Necībiñ de seniñ gibi idüp mollā
Disünler bu daḥı aşlı gibi faḥrū’l-kirām oldu

2

DER-ŽIMN-I ŦALEB-İ KÜTÜB EZ-VELİ PAŞA

[Kıt‘a-i Kebire]*

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fe‘ülün

- 1 Eyā düstür-ı ‘āli-cāh-ı ‘ādil
Bu ‘abd-i bī-ser ü sāmān seniñdir
- 2 Huzūr-ı devlete izniñ olursa
Niyāzım var yine fermān seniñdir
- 3 Kemīne bende-zāde bendeñ ‘İzzet
Seniñdir her dem ü her an seniñdir
- 4 Olupdur şeb-çerāğ-ı ‘ilme Ŧālib
Çerāğıñ olsa da şāyān seniñdir
- 5 Sürāğ-ı luŦfuñı kıl aña reh-ber
Bu yolda himmet ü ihsān seniñdir
- 6 Bu isti‘dād-ı māder-zād ile hīç
Revā mı kıala ser-gerdān seniñdir
- 7 Çi sūd oldumsa isti‘dāda mālīk
Kitābım yok hemān ihsān seniñdir
- 8 İder mi bāl ü persiz murğ pervāz
Kıanatlandırmak ey zī-şān seniñdir
- 9 Benimdir kesb ü taşşil-i ma‘ārif
‘AŦā-yı ālet-i ‘irfān seniñdir [19^b]

* Varak numarası metnin [19^a] ve [19^b] kısmında bulunan bu manzume kıt‘alar kısmına aktarılmıştır.

10 Efendim ‘arz-ı hāl itdim huzūra
Yine elṭāf-ı bī-pāyān seniñdir

3

ḲİT‘A [Ḳıṭ‘a-i Kebīre]

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

1 Āh bir duḡter-i tersā gördüm
Fitne-i millet-i ‘īsā gördüm

2 Meded ol kāfireniñ çeşmānı
Müslümanlarda ḳomaz imānı

3 Aña da oldı giriftār bu dil
Görmedim böyle dili ve’l-hāşıl

4 Duḡt u ferzend-i muḡān tāze cüvān
Her kimi görse olur nāle-künāñ

5 Çekdigim derd-i dilimdendür heb
Ṭıynet-i āb u gilimdendür heb

4

ḲİT‘A [Ḳıṭ‘a-i Kebīre]

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

1 Şād ol ‘İzzet ki efendiñ o veliyyü’n-ni‘amıñ
Saña tekrār ile emr itmesiniñ ma‘nāsı [83^a]

2 O benim kendi ḳulumdur diyü bir emr itdi
Bir emir daḡı ḳulumdur diyerek babası

- 3 İhtişāşîñ baña kat kat dimek ister ammā
Ne zarāfetdir iki emr ile bak ĩmāası

5

**BİR GİCE EŞREF-İ Bİ-MİŞĀL HEZĀR-ŞİVE İLE MİYĀN-I EBRUVĀNINA
KİRM-İ ŞEB-TĀBI VAŽ‘ EYLEDİKDE SÖYLENEN KİT‘ADUR**

[Kıt‘a-i Kebire]

Fe‘ūlün Fe‘ūlün Fe‘ūlün Fe‘ūl

- 1 Virüp kirm-i şeb-tāba ol meh-cebān
Miyān-ı dü ebrūda cāy-ı nişin
- 2 İki kaşîñın arasında o nūr
Ziyā-pāş olup gitdi bizden şu‘ūr
- 3 Meger eşref-i sā‘at idi o dem
Ki envāra müstağrağ oldu zulem
- 4 Olup Kavs burcunda lāmi‘ gice
Tulū‘ eyledi necm-i tāli‘ gice

6

KİT‘A [Kıt‘a-i Kebire]

Mef‘ūlü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ūlün

- 1 Tek tuğmı bir atmakdı ġarāz cūft işi ma‘lūm
Dirdim bu sene mezra‘-ı vaşlîñ yılı geldi
- 2 Kışt-i emelim olmadan evvel dağı nābit
Şad hayf çayırlandı o şahrā kılı geldi
- 3 Tek tırmayup ol çifteli kähpe şeb-i ma‘hūd
Ağyār kucağında hemān kaykılı geldi

7

IT'A [83^b]

Fe'ılātün Fe'ılātün Fe'ilün

- 1 Pederim azret-i erif Aanıñ
Bu idi dā'imā baña pendi
- 2 Ele ıřmarlama umūruñ oul
İşini görmeli kişi kendi

8

IT'A

Mütefā'ilün Fe'ülün Mütefā'ilün Fe'ülün

- 1 Dili aldı bende itdi iki pādiřāh-ı 'işve
Biri kec-nigāh-ı navet biri kec-külāh-ı 'işve
- 2 İki neyyir-i cihān-tāb beni kıldı böyle bī-tāb
Biri āfitāb-ı behcet birisi de māh-ı 'işve

9

IT'A

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün

- 1 Hemşire-zāde-i peder-i pāk-gevherim
Hem de afid-i āher-i cedd-i muvaarım
- 2 Revna-tırāz-ı Tırnova Seyyid Necib Aa
Gül gibi gitdi cennete ben aldım alarım

10

IT'A

Mef'ılün Mef'ılün Mef'ılün Fe'ülün

- 1 Necibā bu gice asbī-i fettān
Gelürken dersden oldu nümāyān
- 2 Daı ben itmeden hi aınālı
Temennālarla ıldı dil-rübālı

3.4.9. Müfredler

1

MÜFRED

Müfte'ılün Fā'ılün Müfte'ılün Fa'

- 1 Dikkat idüp ardına aşdım iletmek
Ey büt-i abbāz-ı pāk isterim etmek

2

[Müfred] [84a]

Mef'ülü Mef'ılü Mef'ılü Fe'ülün

- 1 Üftāde-i übān-ı Yeñişehir-i Fenāriz
Aldı fetili mum gibice imdi yanarız

3

MÜFRED

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 ivesi nāzı müselleme üsni gāyet bī-bedel
Görmedim 'İzzet üseyn Ağaya beñzer bir güzel

4

MÜFRED

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Yeñişehr içre güzeller çoğdur
Çoğdur ammā saña beñzer yoğdur

5

MÜFRED

Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

- 1 Çalış olmağa kul alay begine
‘Ālemiñ bağma bir alay begine

6

MÜFRED

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Fehm olunmaz faşlı güc ne ucı ne ortası var
Perçemiñle göñlümün bir qarışık da‘vāsı var

7

MÜFRED

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Çalışup olmayasın ‘ālemde kul* ağyārına
Şakınup nakşını virmeysin ağyār eline

* Metinde “çalışup” kelimesinden sonra yazılmış olan “kul” kelimesi vezin gereği bu kısma kaydırılmıştır.

8

MÜFRED

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Mīm şad iħbār ider ey mäh-ı tábānım seni
Fā‘yā yağdı derūnum ħāk-sār itdin beni

9

MÜFRED

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Kaşların inne ātaynā gözlerin nün ve’l-kalem
Ĥattı-ı ruħsārına çekmiş ‘āşıkān bārī ‘alem
[**Temmet**]

SONUÇ

Bu çalışma ile bir yandan Yenişehir-i Fener Müftüsü İzzet'in hayatı, eseri ve edebî kişiliği hakkında kaynaklarda sunulan sınırlı bilgiler toparlanmış, bir yandan da dîvânından elde edilen yeni bilgiler vasıtasıyla şâirin hayatı, eseri ve edebî kişiliği hakkında daha kapsamlı ve bütüncül bilgilere ulaşılarak bilim dünyasının istifadesine sunulmuştur. Yine bu çalışmayla şâirin dîvânı hakkında ayrıntılı tespit ve değerlendirmelerde bulunulmuş, ayrıca elde tek nüshası bulunan bu dîvân, belirli bir tertiple transkripsiyonlu metne aktarılmıştır.

Şâir hakkında iki temel kaynaktan bilgi edinilmiş olup, biri şâirin eldeki Dîvân'ı bir diğeri de Davud Fatin Efendi'nin Hatimetü'l-Eş'ar adlı tezkiresidir. Davud Fatin, şâirin Yenişehir-i Fener'de müftülük görevini icrâ ederken, kırk yaşına vâsıl olmadan H. 1237 (M. 1821/1822) tarihinde vefat eylediğini, saygın bir soydan olduğunu ve şiirlerinin övgüye lâyık olduğunu belirtir. İzzet'in hayatı hakkında da şiirlerinden yola çıkılarak Ahmet ve Eşref adlı iki oğlunun olduğu; babasının da şairlik yönü olup, isminin Şerif Ağa olduğu; Necîb Efendi isimli kişinin şâirin halasının oğlu olduğu ve onun da şairlik yönünün bulunduğu; ayrıca Necîb Efendi'nin Selânik Müftülüğü ve Yenişehir Mollalığı gibi görevlerde bulunmuş olan Seyyid Abdullah Efendi'nin oğlu olabileceği gibi yeni bilgiler elde edilmiştir. Şâirin asıl memleketi konusunda ise, kuvvetle muhtemel olarak Tırnova şehri üzerinde durulmuştur.

Şâirin dîvânı üzerinde yaptığımız tedkikler de Davud Fatin Efendi'nin tespit ettiği üzere, övgüye lâyık olduğunu gösterir niteliktedir. Şâirin kendine has bir tarzı olduğu ve orijinal yönlerinin olduğu ilk bakışta anlaşılacak bir durumdur. Dili ve üslubu noktasında ise Arapça ve Farsçaya vâkıf, dili oldukça ağdalı, dîvân şiiri geleneğini bilen, bunun yanında Mahallileşme akımı etkisiyle yer yer sâde ve yerel ifâdeler de kullanan kişi olduğunu görürüz. Dikkat çekici olan diğer bazı hususlar ise şâirin “lepiska saç” gibi sevgiliye dair yeni güzellik unsurlarını dillendirmesi; sevgilinin kirpiklerini “satır”, “neşter” gibi yeni teşbihlerle ifâde etmesi; oğullarını sevgiliye dair unsurlarla tasvir etmesi; Sütlice Limanı, Gülhane Parkı, Bahâriye, Kuşadası vb. yer ve şehir isimlerini dillendirmesi; yine Mahallileşme akımı etkisiyle cinsel temalı şiirlerde

yazmış olması vb. hususlardır. Bunların dışında yeni mazmun arayışları ve hayal dünyası yönüyle de şâirde yoğun bir Sebk-i Hindî etkisi hissedilir.

Görüldüğü üzere divan şiirinin parlak dönemini yitirdiği noktasında genel bir kanıyla değerlendirilen son asırlarda, İstanbul dışındaki bir taşra konumunda olan Yenişehir-i Fener’de yetişen İzzet, kendine has tarzıyla ve son dönemlerdeki şiir akımlarını kullanma usulüyle dikkat çeker. İzzet, Şeyh Galib noktasında olmasa da, son asırlarda kaliteli ürünler veren ve henüz keşfedilmemiş olan şairlerin hala var olduğunu gösterir.

Bu çalışma üç ana bölüm halinde sunulmuştur. Birinci bölüm şairin hayatı, eseri ve edebî kişiliği; ikinci bölüm dîvânın incelenmesi ve üçüncü bölüm transkripsiyon kısmıdır. İnceleme kısmında şiirlerin şekil özellikleri değerlendirilmiş, şâirin dil ve üslubu üzerinde durulmuş ve şiirlerin muhteva özellikleri “Din ve Tasavvuf”, “Aşk” “Sosyal Hayat” ve “Tabiat” ana başlıklarıyla sunulmuştur. Transkripsiyonlu metin kısmında, İzzet’in Türkçe Divan’ını TR Times New Roman Transkripsiyon fontuyla transkripsiyon metnine çevrilmiştir. Divan’da 11 adet kasîde, 3 adet mesnevî, 20 adet tarih, 7 adet tahmis, 1 adet terkiib-i bend, 1 adet tercî‘-i bend, 165 adet gazel, 1 adet lügaz, 4 adet şarkı, 10 adet kıt’a ve 9 adet müfred bulunmaktadır.

İzzet, yazmış olduğu dîvânıyla, XVIII. ve XIX. yüzyıllar hakkında tespit edilen birçok hususu taşır ve bu dönemi gözlemleyebilmemizi sağlayacak bir numunelik arz eder. Onu emsallerinden ayıran mühim fark ise şiirlerinde görülen olgunluktur. Hem Mahallileşme Akımı’nın etkisiyle şiirlerindeki yenilikçi tavrı hem de Sebk-i Hindî tesiriyle kurduğu hayaller ve bulduğu yeni mazmunlarla kendine has bir üslup yakalamıştır. Sıradanlığa düşmemesiyle ve şiirlerinin edebî bir heyecan uyandırması yönüyle, bizlere orijinal bir şâir olduğu kanaatini verir. Bu açıdan değerlendirdiğimizde aslında bahsi geçen dönemde Şeyh Gâlib’in seviyesini yakalamaya çalışanların hâlâ var olduğunu ve İstanbul dışında da güzel ürünlerin hâsıl olduğunu görerek, bakış açımızı genişletmek imkânı elde ederiz.

İzzet Dîvânı’ndan varacağımız bir netice de şudur ki Osmanlının son dönemlerinde, yaşanan hızlı siyâsî ve içtimâî değişimler ve çöküşe doğru giden devletin kargaşa ortamı sebebiyle, birçok kişi ve olay hakkındaki malumatlar toz bulutları arasında kalmıştır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- ALUS, Sermet Muhtaar. **İstanbul Kazan, Ben Kepçe.** İstanbul: İletişim Yay., 1995.
- ATASOY, Nurhan. **Derviş Çeyizi. Türkiye’de Tarikat Giyim - Kuşam Tarihi.** İstanbul: T.C. Kültür Bakanlığı Yay., 2000.
- BABACAN, İsrafil. **Klasik Türk Şiirinin Son Baharı Sebki Hindî (Hint Üslubu).** Ankara: Akçağ Yay., 2010.
- BIÇAKÇI, İsmail. **Yunanistan’da Türk Mimarî Eserleri.** İstanbul: İsar Vakfı Yay., 2003.
- BURSEVİ, İsmail Hakkı. “68/1”, **Kur’ân-ı Kerim ve Türkçe Meali.** Nedim YILMAZ (hzl.). İstanbul: Damla Yayınevi. Ekim-2005.
- CEMİLOĞLU, İsmet. **14. Yüzyıla Ait Bir Kısa-ı Enbiya,** T.D.K. Yay., Ankara, 1994.
- COŞKUN, Menderes. **Sözün Büyüsü Edebi Sanatlar.** İstanbul: Dergah Yay., Kasım-2007.
- Davud Fatin Efendi. **Tezkire-i Hatimetü’l-Eş’ar.** İstanbul : İstihkam Alayları Litografya Destgahı (Yazma: 6, 460 s. ; 21 cm.), 1271/1870, (TDV İsam, Demirbaş: 928, FAT.T, 1271/1870; GNL. 137012).
- DENİZ, Sebahat. **Tecellî ve Dîvânı.** İstanbul: Veli Yay., 2005.
- DİLÇİN, Cem. **Örneklerle Türk Şiir Bilgisi.** Ankara: T.D.K. Yay. 1983.
- Dîvân-ı İzzet (Yenişehir-i Fener Müftüsü İzzet Divanı). Süleymaniye Kütüphanesi, Galata Mevlevihanesi Kataloğu, nr. T.811/00152.
- DOĞAN, M. Nur. **Fatih Divanı Şerhi.** İstanbul: Yelkenli Yay., 2009.
- DURU, Celal Muhiddin. **Tarihi Simalardan: Mevlevî.** İstanbul: Kader Basımevi, 1952.
- Erzurumlu İbrahim Hakkı Hz., **Marifetname.** Sadeleştiren: Turgut Ulusoy. İbrahim Hakkı Hz.’nin Camii ve Külliyesini Yaptırma ve Yaşatma Derneği.
- Evliya Çelebi. **Evliya Çelebi Seyahatnamesi.** Mehmet Zillioğlu (hzl.). C.VIII, İstanbul: Üçdal Neşriyat Yay., 1996.

- Gelibolulu Mustafa Ali, **Mevâidü'n-Nefâis fî Kavâidi'l-Mecâlis**, Orhan Şaik Gökyay (hzl.) İstanbul: 1978.
- GÖKAÇTI, Mehmet Ali. **Geographika, Yeniden Keşfedilen Yunanistan**. İstanbul: İletişim Yay., 2001.
- GÖLPINARLI, Abdalbaki (hzl.). **Nedim Divanı**. İstanbul: İnkılap Kitabevi Yay., 1951.
- GÖLPINARLI, Abdalbaki. **Mevlevî Âdâb ve Erkânı**. İstanbul: İnkılap ve Aka Kitp. Koll. Şti. Yay., 1963.
- _____, Abdalbaki. **Mesnevî Tercümesi**. M.E.B. Yay., c.5.
- HORATA, Osman. “Son Klasik Dönem (1700-1800)-Nazım”, **Türk Dünyası Edebiyat Tarihi**, C.V, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay., 2004, s.460-61.
- İbn. Arabî, Muhyiddîn Ebû Abdillâh Muhammed el-Hâtemî et-Tâî. **el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye**. C.I, 187, Mısır, 1329.
- İbnü'l-Esîr, Ebü'l-Hasan İzzeddin Ali b. Muhammed b. Abdulkerim, (630/1233). **Üsdü'l-Gâbe fî Ma'rifeti's-Sahabe**. C.III, Halil Me'mun Şiha (Thk). Beyrut: Dâruü'l-Ma'rife, 1997/1418.
- İNAL, İbnü'l-Emin Mahmud Kemal. **Son Asır Türk Şairleri (Kemalü's-Şuarâ)**. C.III. Hidayet Özcan (hzl.). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay., 2000.
- İNCİCYAN, P. Ğugos. **On Sekizinci Asırda İstanbul**. Hrand D. Andreasyan (çev.) İstanbul: İstanbul Enst. Yay., 1976.
- İSEN, Mustafa. **Tezkirelerin Işığında Divan Edebiyatı'na Bakışlar, Divan Şairlerinin Tasavvuf ve Tarikat İlişkileri, Ötelerden Bir Ses**. Ankara: Akçağ Yay., 1997.
- KABAKLI, Ahmet. **Türk Edebiyatı**. C.2. İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1966.
- KARACAN, Turgut (hzl.). **Bosnalı Alaeddin Sabit – Divan**. Sivas: Cumhuriyet Üniv. Yay., 1991.
- KARAL, Enver Ziya. **Osmanlı Tarihi Islahat Fermanı Devri (1861 – 1876)**. C.7. Ankara: TTK Basımevi, 1995.
- _____, Enver Ziya. **Osmanlı Tarihi Nizam-ı Cedid ve Tanzimat Devirleri (1789 – 1856)**. C.5. Ankara: TTK Basımevi, 1999.
- KARTAL, Ahmet. **Klâsik Türk Şiirinde Lâle**. Ankara: Akçağ Yayınları/245, Kaynak Eserler/54, 1998.

- KAYA, Bayram Ali. **Osman Nevres ve Dîvânı**. Ankara: Akçağ Yay., 2010.
- KAYA, Doğan. **Âşık Edebiyatı Araştırmaları**. İstanbul: Kitabevi Yay., Eylül-2000.
- KONUK, Neval. **Yunanistan'da Osmanlı Mimarisi (Ottoman Architecture In Greece)**. C.I, Ankara: Stratejik Araştırmalar Merkezi (SAM) Yay., 2010.
- KURNAZ, Cemal. **Hayâlî Divanı'nın Tahlili**, Ankara: M.E.B. Yay., 1996.
- _____, Cemal. **Hayâlî Bey Dîvânı Tahlili**, Ankara: Kültür ve Turizm Bak. Yay., 1987.
- LEVEND, Agâh Sırrı. **Divan Edebiyatı Kelimeler, Remizler, Mazmunlar, Mefhumlar**. İstanbul: Enderun Kitapevi, 1984.
- MENGİ, Mine. **Eski Türk Edebiyatı Tarihi**, Ankara: Akçağ Yay., 1994.
- _____, Mine, **Divan Şiirinde Hikemi Tarzın Büyük Temsilcisi Nâbî**, Ankara: A.Y.K. / A.K.M. Yay., 1987.
- Molla Husrev (Fatih Sultan Mehmed Han Devrinde Şeyhü'l-İslam). **Gurer ve Dürer Tercümesi. (İslam Fıkhi ve Hukûku)**. C.I. Mütercimi: Arif Erkan (Kocaeli Merkez Vaizi), Kontrol ve Takriz: Ahmed Davudoğlu (Yüksek İslam Enst. Eski Müdürü), İstanbul: KİT-SAN Matbaacılık ve Neşriyat Yay., 1979.
- ONAY, Ahmet Talat. **Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar**. Cemal Kurnaz (hzl.). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 1993
- _____, Ahmet Talay. **Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar**. İstanbul: MEB Yayınları, 2004.
- ORTAYLI, İlber, **İstanbul'dan Sayfalar**, İstanbul: Hil Yay. 1986.
- OSMAN, Dr. Rifat. **Edirne Sarayı**. Süheyl Ünver (hzl.). Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu – Türk Tarih Kurumu Yay., 1989.
- ÖGEL, Bahaeddin. **Türk Kültür Tairhine Giriş**. C.8, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Nisan 1987.
- _____, Bahaeddin. **Türk Mitolojisi**. C.I. Ankara: T.T.K. Yay., 1993.
- SARAÇ, Yekta. **Klasik Edebiyat Bilgisi, Biçim-Ölçü-Kafiye**. İstanbul: 3F Yay., Eylül 2007.
- SAKAOĞLU, Necdet. **İstanbul Suları'na Şehrengiz**. S.8. İstanbul: Ocak 1994.

- SÜREYYA, Mehmed. **Sicill-i Osmanî (Osmanlı Ünlüleri) - Eski Yazıdan Yeni Yazıya**). Nuri Akbayar (hzl.). Seyit Ali Kahraman (Eski Yazıdan Aktaran). C.4, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay., Haziran-1996.
- SÜREYYA, Mehmed. **Sicill-i Osmanî Yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniyye**. C.IV / II. Orhan Hülâgü – Mustafa Ekincikli – Hamdi Savaş (hzl.). İstanbul: Sebil Yay., 1998.
- SÜREYYA, Mehmed. **Sicill-i Osmanî Yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniyye**. C.III. Ali AKTAN –Abdulkadir YUVALI – Metin HÜLAGÜ (hzl.). İstanbul: Sebil Yay., 1996.
- SÜREYYA, Mehmed. **Sicill-i Osmanî Yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniyye**. C.II. Mustafa KESKİN –Ayhan ÖZTÜRK – Dr. Ramazan TOSUN (hzl.). İstanbul: Sebil Yay., 1996.
- SÜREYYA, Mehmed. **Sicill-i Osmanî Yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniyye**. C. IV / I. Mustafa KESKİN – Ayhan ÖZTÜRK – Hamdi SAVAŞ – Havva KURT (hzl.). İstanbul: Sebil Yay., 1997.
- ŞENTÜRK, Ahmet Atilla. – Ahmet Kartal. **Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatı Tarihi**. İstanbul: Dergah Yay., Ekim 2004.
- ŞENYAPILI, Önder. **Ne demek İstanbul; Bebek, niye Bebek ! ?**. Genişletilmiş 2.Basım. Ankara: O.D.T.Ü. Geliştirme Vakfı Yay. Ve İltiş. A.Ş. Metu Press Yay. Şubat 2003.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi. **XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi**. İstanbul: Y.K.Y. Ekim 2007.
- TÖKEL, Dursun Ali. **Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar (Şahıslar Mitolojisi)**. Ankara: Akçağ Yay., 2000.
- TUĞLACI, Pars. **Osmanlı Şehirleri**. İstanbul: Milliyet Yay., 1985.
- YAKIT, İsmail. **Türk-İslâm kültüründe Ebced Hesabı ve Tarih Düşürme**. İstanbul: Ötüken Yay., 2003.

Sürekli Yayınlar

- AYCİBİN, Zeynep. “Osmanlı Devleti’nde Cadılar Üzerine Bir Değerlendirme”. **OTAM (Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi)**. S.24, Ankara 2008, s.s.55-69.
- AYTEKİN, Yavuz. “Şebinkarahisar Manileri”. **TFA. C.III. S.69**, İstanbul (Nisan) 1955, ss.1095-1096.
- DİLÇİN, Cem. “Divan Şiirinde Gazel”. **Türk Dili Dergisi – Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan şiiri)**. Sayı: 415 – 416 – 417, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., Temmuz – Ağustos – Eylül 1986, s.s.78-247.
- EGÜZ, Esra. "Priştineli Begzâde Nûrî Divanı ve Divan’daki Şifreli Yazılar". **SÜ Türkiyat Araştırmaları Dergisi**. S.27, Konya 2010, ss.297-311.
- ELKER, Selahaddin. “Kitabelerde Ebced Hesabının Rolü”, **Vakıflar Dergisi**. Ankara: Vakıflar Umum Müd. Neşriyatı, TTK Basım Evi, 1956, ss.17-25.
- HALAÇOĞLU, Yusuf. “Teselya Yenişehir ve Türk Eserleri Hakkında Bir Araştırma”, **Güney Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi**, S.2/3, İstanbul 1974, ss.89-100.
- ÖGKE, Ahmet. “Tasavvufta “Kenz-i Mahfi” Düşüncesi ve Sofyalı Bâlî Efendi’nin (960-1553) “Küntü Kenzen Mahfiyyen” Şerhi Bağlamında Varoluşun Anlamı”. **Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi**. S.12, Yıl: 5, Ankara 2004, ss.9-25.
- ÖZTOPRAK, Nihat Bursalı Feyzi Efendi’nin Elifnâmeleri”, **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**. C.XXXV, 2006.
- ŞENTÜRK, A. Atilla. “Osmanlı Edebiyatında Felekler, Seyyâre ve Sâbiteler (Burçlar)”, **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**, N. 90, Haziran 1994, ss.131-180.
- TOKER, Halil. "Sebk-i Hindî (Hind üslûbu)", **İlmî Araştırmalar**. S. 2, 1996, ss.141-150.
- ÜNVER, İsmail. “Çeviri Yazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”, **Türkoloji Dergisi**. C.11. S.1, 1993, s.s.51-57.

Diğer Yayınlar

- ACAROĞLU, M. Türker. “Tırnova” Maddesi. **Bulgaristan’da Türkçe Adları Kılavuzu**. Ankara: Akdyk Yay., (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu – Türk Tarih Kurumu Yayınları), 2006.
- AYVERDİ, İlhan. **Misalli Büyük Türkçe Sözlük**. C. 1 A – G; 2 H – N; 3 O – Z. İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı. Kasım, 2005.
- AKBAYAR, Nuri. **Osmanlı Yer Adları Sözlüğü**. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay., Ekim-2003.
- AKPINAR, Şerife. “Agah (Semerkândî-i Âmidî) Divanı ", T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü: 3362 – Kültür Eserleri: 502 -, 2012, ISBN: 978-975-17-3625-3. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/dosya/1-292392/h/agah-divani.pdf>, (12.15.2013).
- _____, Şerife. “Lami’i’nin Vamık u Azra Mesnevisinde Astrolojik Unsurlar”, **S.Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi**. S.21, Konya 2002, ss.169-202. Ç.Ü.T.A.M. (22.04.2008)::http://turkoloji.cu.edu.tr/ESKI%20TURK%20%20EDEBIYATI/eski_turk_ed_ana_02.php, (11.30.2013).
- ASKER, Ramiz. “Kaşgarlı Mahmud ve 11. Yüzyıl Mûsikîsi Üzerine”, **Ege Üniv. Türk Dünyası Araştırmaları Enst. Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi**. C.III, S. I, <http://tdid.ege.edu.tr/files/dergi8s1.pdf> (14.01.2014).
- BENLİ, Mehmet Sami. “el-Mufassal”, **TDV İslam Ansiklopedisi**. C.30. İstanbul: T.D.V.V.Yay, 1993.
- BEYDİLLİ, Kemal, “Tepedelenli Ali Paşa”. **TDV İslam Ansiklopedisi**. C.40. İstanbul: T.D.V.V.Yay., 2011.
- CEYLAN, Mustafa. Elmadağ Fm. Tarih Bölümü: Seğmen Ruhü, Bölüm 3. (29.06.2012 01:25) <http://www.radyoelmadag.com/haber/segmen/segmen-ruhobolum-3/152.html> (22.10.13).
- CUMHUR, Müjgan. “Gülşehri”, **Türk Ansiklopedisi**. C.18. Ankara: M.E.B. Yay., 1970.
- Davud Fatîn, **Hâtimetü’l - Eş’âr (Fatîn Tezkiresi)**. Ömer Çifçi (hzl.). T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Yay., 3218 KÜLTÜR ESERLERİ, 469 ISBN 978-975-17-3438-9, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/dosya/1-219117/h/metin.pdf> (13.12.13).

- DEVELLİOĞLU, Ferit (hzl.). **Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lugat. Eski ve Yeni Harflerle.** (1993), 24. Baskı (2007). Yayına Hazırlayan: Aydın Sami Güneyçal. Ankara: Aydın Kitabevi Yay., 2007.
- DURMUŞ, İsmail. “Muhtasar”, **TDV İslam Ansiklopedisi.** C.31. İstanbul: T.D.V.V.Yay., 2006.
- _____, İsmail. “İtnâb”. **TDV İslam Ansiklopedisi.** C.19. İstanbul: T.D.V.V. Yay., 1999.
- _____, İsmail. ÖZ, Mustafa. “Sahbân el-Vâili”, **TDV İslam Ansiklopedisi.** C.35. İstanbul: T.D.V.V.Yay., 2008.
- Enderun. Türk Tarihi (2004). <http://www.dallog.net/kurumlar/enderun.htm> (22.10.13).
- İPEKTEN, Haluk. (Mustafa İsen, Recep Toparlı, Naci Okçu, Turgut Karabey), **Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü.** Ankara: Kültür ve Turizm Bak. Yay.,1998
- Kaşgarî Mahmud, **Divanü Lüğat-it-Türk.** Ramiz Asker (Tercüme Eden ve Neşre Hazırlayan). C.I; C.II; c.III. Bakü: Ozan Yay., 2006.
- KILIÇ, Hulusi. “el-Kâfiye”. **TDV İslam Ansiklopedisi.** C.24. İstanbul 2001.
- KOCA, Ferhat. **TDV İslam Ansiklopedisi.** C.31. İstanbul: T.D.V.V.Yay., 2006.
- Ma'n b. Zaide, <http://musluman.biz/php/index.php?topic=12703.0;wap> (18 Aralık 2013).
- Meydan Larousse.** Safa Kılıçoğlu. Nezihe Araz,. Hakkı Devrim (hzl.) “Beyzavî”, Meydan Larousse. (1960 Librairie Larousse, Paris). C.2. İstanbul: Meydan Yayınevi. Meydan Gazetecilik ve Neşriyat Ltd. Şti., 1969.
- Meydan Larousse.** Safa Kılıçoğlu. Nezihe Araz,. Hakkı Devrim (hzl.) “Veysî”, Meydan Larousse. (1960 Librairie Larousse, Paris). C.12. İstanbul: Meydan Yayınevi. Meydan Gazetecilik ve Neşriyat Ltd. Şti., 1973.
- Meydan Larousse.** Safa Kılıçoğlu. Nezihe Araz,. Hakkı Devrim (hzl.) “Lebib Efendi”, Meydan Larousse. (1960 Librairie Larousse, Paris). C.7. İstanbul: Meydan Yayınevi. Meydan Gazetecilik ve Neşriyat Ltd. Şti., 1972.
- MUHTAR, Cevat. “Sibeveyhî, Ebu Bişr Amr b. Osman b. Kanber”. **Türk Ansiklopedisi.** C.28. Ankara: 1980
- OKUMUŞ, Ömer. “Câmî, Abdurrahmân”, **TDV İslam Ansiklopedisi.** C.7. İstanbul: T.D.V.V.Yay., 1993.

- ÖZAYDIN, Abdulkerim. “el-Mufassal”, **TDV İslam Ansiklopedisi**. C.31. İstanbul: T.D.V.V.Yay., 2006.
- ÖZBALIKÇI, M. Raşit. “Sibeveyhi”, **TDV İslam Ansiklopedisi**. C.37. İstanbul: T.D.V.V.Yay., 2009.
- ÖZTUNA, Yılmaz. **Türk Mûsikîsi Kavram ve Terimleri Ansiklopedisi**. Ankara: AKM Yay., 2000.
- PALA, İskender. **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü**. İstanbul: Kapı Yay., 2004.
- RIZVI, Saiyid Athar Abbas. “Lahor”, **TDV İslam Ansiklopedisi**. C.27. Ankara: T.D.V.V. Yay., 2003.
- SEZEN, Tahir. **Osmanlı Yer Adları (Alfabetik Sırayla)**. Ankara: T.C. Başbakanlık Dev. Arşv. Gen. Müd. Yay. Nu: 21, 2006.
- TDV İslam Ansiklopedisi**. “Encüme-i Şuarâ”, C. XI. İstanbul: T.D.V.V.Yay., 1999.
- TDV İslam Ansiklopedisi**. “Muhtasarü'l-Meânî”, el-Mutavvel, C.31. İstanbul: T.D.V.V.Yay., 2006.
- TÜCCAR, Zülfikar. “Cerîr b. Atiyye”, **TDV İslam Ansiklopedisi**. C.7. İstanbul: T.D.V.V.Yay., 1993.
- Türk Ansiklopedisi**. “Şevket-i Buhârî, Muhammed İshak”. C.XXX. Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1981.
- Türk Ansiklopedisi**, “Câfer b. Yahyâ”. C.18. Ankara: M.E.B.Yay., 1958.
- Türk Ansiklopedisi**. “Hâkânî”. C.XVIII. Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1970.
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**. “Tâvûs”, C.8. İstanbul: Dergâh Yayınları, 1998.
- Türkiye Gazetesi Rehber Ansiklopedisi**. “Tepedelenli Ali Paşa”, C.16. Fasikül: 1 S-T. İstanbul: İhlas Matbaacılık ve Dağıtım A.Ş.
- ÜZGÖR, Tahir. **Fehîm-i Kadîn Divanı** (Doktora Çalışması, Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mehmet Akalın, Marmara Üniv. Sos. Bil. Enst, İstanbul: 1985).
- YAVUZ, Yusuf Şevki. “Beyzavî”, **TDV İslam Ansiklopedisi**. C.6. İstanbul: T.D.V.V.Yay., 1992.
- YAZICI, Tahsin. “Hâfız-ı Şirâzi”, **TDV İslam Ansiklopedisi**. C.15. İstanbul: 1997,
- YILDIZ, Hakkı Dursun, “Cafer b. Yahyâ el-Bermekî”, **TDV İslam Ansiklopedisi**. C.7. İstanbul: T.D.V.V.Yay., 1993.

ZETTERSTEEN, K. V. “Ma'n b. Zâida”, **İslam Ansiklopedisi**. C.7. İstanbul: M.E.B. Yay., 1978.

VARIŞOĞLU, Mehmet Celal. **Hâtem – Hayatı, Edebî Şahsiyeti, Divanı'nın Tenkitli Metni ve İncelemesi**. (Yüksek Lisans Tezi. Tez Yöneticisi: Doç. Dr. Ahmet Kırkkılıç, Atatürk Üniv. Sos. Bil. Enst. Türk Dili ve Ed. Eğitimi Anabilim Dalı. Erzurum, 1997).

YILDIRIM, Nimet “Rüstem”, **Fars Mitolojisi Sözlüğü**. İstanbul: Kabalcı Yay., 2006.

EKLER

Ek-1: Yenişehir-i Fener Müftüsü İzzet Dîvânı

Salato
1795

دیوان عزت یکانہ سخنوران یکیشہ فخر
و منفی زومی الافقار

۳۰

البرکات

۳۰

585

Süleymaniye Kütüphanesi
Bölüm : Balata Mevlânahanesi
Demirbaş No : 152
Sıra No : T. 811

D.E.M
585

قصیده در مدح سلیم پاشا

سبیده دگر بتاشر صبحگاه سرور
 سپهرین آید یسیه کاسه سین لب لوز
 بیاضه حقیقی بن نسجه مسوده سی
 بازلدی حل ایله آبادی هزاره سطور
 فروغ مهر سر ته طولدی جا جهت
 کم اولدی غم کبی آنا رطقت دجور
 اوربته نعمت شاد بر آید ی آفاقی
 که اولدی کبند کردو جو کاسه طنبور
 توطن ایشیکن غار دلدی روبه غم
 قیلندی طنطنه طبل و کره نایله دور
 اوکونه واردی همتت حصار پیده کم
 دکله دی بد منجه باج کار کر آنک زرزور
 نه تیغ انیمشیدی کامی زیر ناکامی
 سکر که اولدی سکر رزلطف رشکور
 دوچار دور و سر اوش ز کام سر ته
 یالوردی بستر چمنده عاشق رنجور
 نه اضعفله پر بیج و تاب بکن ناکاه
 طیب جان کبی بر فرده بخش ویردی منصور
 دیدی ز مانی بو اضطراب جانکاهن
 نذر بومرته آه و اینین نامحصور
 بودت او وقت فرود کجه غم غم دکاه
 کمال شوق و ناط ایله اولو ایدیه سور
 تمام جو کسیر برین بوفیق مرام
 دخی نذر بیلیم مقصد دل کسور
 مجال مهر میر عالمه ضیا صالحه رفیق
 بلور و حضرت دستور عدلت مفسور

شعاع امجدی رایتی رشک نور اولدق او بدربرج وزارت شرفله آید ی ظهور

جناب داور دارا خدم سلیم پاشا
 که بس اصالتن ایامیه چیه سنده کی لوز

دلی لغتدر روم ایلی مالک کانت
 نقیض ایتمه دهک سینه مار ایله مور
 دکلی جد ظفر بروری بنهر اسد
 آلان بویر لری دشمنی آید مفرور
 کلوب هزار هزار انتر کسولت ایله
 صالحوب صفوف ایادی اولدی منصور
 دارا کله مرتبه سین اول کلاه کلک
 اوصل باکه اول مشب نه کوهر اولور
 نه ممکن ایلیک اوصافی انک تعداد
 سکر که بخرا ایله بر بنده ایله لم مسطور
 او در او صف ناد که آب یعنی ایله
 سوز کون آید بهر شراره شرو شور
 کاهبان اولور غنامه کرک در زده
 حیات صوفایه آید کسه اوی صدور
 نسیم سنل خنقی کجیدی کلزاره
 اولوردی هرور قی همسیم طاکل مور
 اولجه قوت بازوی سلطونی در کاه
 نه قابل اولمیه بر کنده بیخ فنی و مجور
 ایدر عنایت ایله چینی خونی زرز
 سوال ایلمدی خاطر فقیره خطور
 ویرید قطع زبان و زورنه کلکی جواز
 شهادت شامیردی او دیده بد زور
 ایدر یکتا الفت اجناس ایچون اگر قرمان
 اولوردی قمرچ بکر کرد و خوش و طهور

ایدو و جمله اوصاف با کنه آغاز سخنوران جهان مکنه بروران و دیو
 معظم وزرا فخر جمله کبرا مدورس فقراد اور کرم موفور
 مشیر شجاع و وزیر جم عظمت سخا و وجود و عطا ده بکانه و مشهور
 ستوده منقب اصف ملک صفت

ایاتیم الفاسی فیض نفیحه تصور

سن اول اصل سیاه و سفید که سزا وجود با ملک ابله از پیش اوله فخور
 سن اول بدیر دانش نهادی مسین که دست را یکم و البته حل و فضا مور
 نوار شکل اوله کل کبی کت شیباب نه رنه تک ایسه جو به غنچه قلب اهل شعور
 اقدم اولدی قدوم میامن آثارک بو عبید کتیره سرایه بخش فرط عبور
 توج ایندی نینه لجه صفای درون ینه سوا حل اندیشه بر در غمخور

شکسته بسته اگر بر غزلجک غرض انیم

حضور دولته اولر می نصرت و دستور

کلمای مست می ناز دیده سی محمود کلور نه حالت سیرت اولت موفور
 منال طوطی شکر ز کشتو او یحیی دنا حیرت ایلر عقیده و شش محمود
 رقیب حنی قیلوب حرم حرم وصال ایدر فقا ده نایحار طرد ابله محمود

فیض غنقی مکر المش ابتدا شمعی یاز قوت دل سیدانه طوبی بلور نه اولور
 بیاض صمغ غوث که رنگ سبده زنا سیاه زلف آرسنده او کرد کافور
 غول سر المعنی ترک ابیت بر از ده شایعوه نوح ایلر قصیده اوله مصون قصور
 دهشت ای تقا خرد کلدرا اهل کمال و لیک دایب سلف جو که بو بیده و موفور
 خدا علمم که بن خود سائق اینمرا بدم ضرورت المییدی اباحه مخطور
 بنم اوستا و عجز ادای ناوره کو که کس حسن با ناله انس و جان مسخور
 نکات فکر دقیق خیال اجدیده خیال ادای سولطفیم وله فرای شعور
 شیر تیر بو قدر فخر نا بجا غوث دعایه ایلر سر آغاز طبعه کلدی شعور
 عیارت بهم داد کسرتان ایلر نا خرابه زار جهان اوله بسر معور

فرو نتر ایلوب اقبال و غم نمی مولی

قیله او اصف دیشانی و مبدم مسرور

قصیده در ستایش رشدی پاش

خانه کراولسه بر طوطی شیرین مختصار ایده فردی شکرستان سخته رفار
 خانه در مانتطه بر داز غود خیال خانه در جهره کت بندگی بکر افکار
 خانه بهیالت نعبان کلیم اولمغه طرز اغاز نینه حیرت زده در بهر سیمار

دستگیر شوا اولسه هر دم خانه
 نجه اولور لر ایدی صفتی کنار اشعار
 شکر حسنی ایفایده هم بن قلن
 نقدر ایلر ایسم دکو مدیحن مکرار
 مدد کلک سخن کستر ایله بو ناخیز
 دمبدم اولده در تازه زبان آثار
 یوشه قدر وار ناطقه من کیم اولسون
 وصف دستور بنر ورده مدیر کفزار

زبور صدر علا حضرت رشدی پاش

که نظیرین کوره فر دیده صوح دوار

داد کرد اور دین که فروغ عدلی
 ظلمت آباد اقبال می اید بر الوار
 لعه یاب اوله قراری بنیرند اگر
 منت مهر ضیا کتری حکم هر بار
 دست لطفی او بحق نشانه کیوی کرم
 که تار امل بولک کیش یری وار
 سبیل شفته لوز ایلر اب دستاورد
 بوی خلافتی کلزاره نسیم اسحار
 فکمی آب ده فریغ کام احباب
 خرمن عمر عدویه قلبی صاعقه بار
 وصف کتب سیکه بر بن ایلیه فریب طوط
 بارش ارباب هنر مدحتی لیل و نهار
 آصف بویله می اغاز ایدرم و صفه بن
 جرح دون ایتیم دلکش غموم بسیا
 ندیم آه فلک دشمن دیر بنمدر
 قور می آسوده اوله جا کر کی اول غدار
 تابیب طاقمی کسدی انندم یوشه
 زور اندیشه می نظم ایچره ایدرم ظاهر

سویله لور سو اوده بر بنقه بیو ما نقدر
 بکاهر ورده اولان ناطقه بند کفزار
 بر بن شوه کین فرقی کار ایندی اوله
 فویدی کینج در ورده بنم صبر و قرار
 که رحمت ایزاد شه تحت ستم
 نقدر حالنی عرض ایلیه بوی ابق زار

بن نه حاجت بلکه هم حامی اعدا نه نقب

بیلدر رسوز دم بونوزل شعله نثار

شمع خسارینه بر وانه اولدی دوچار
 چاره سی شمدی نذر اش حسرتیله بار
 قنغی مجلده عجب جام می کلر کنی
 نوس ایلیسیم اوغجه دین لاله غدار
 بر شکر زده موی میاز اما
 بهر شب اغیار دنی اینقدر زریب کنار
 شمدیدیم یاد ایدرک مخلصنی یاد ایتیمه لم
 قومسون آینه حسن دلار ایه غبار
 غرتا ناله که کوش اصمیه حق اول کل باز
 ایله سیده بلبل کبی فر باد هزار
 طوره دعوات اولی النعمه ایله شتاب
 او مارز ایلیه مقبول حجیب ستار
 اوله ناخانه مسکین رقم مدحتله
 صفه لر همصفت روی خط آورده بار
 ذاتی کلپتر اقبالده آسوده اولوب
 دولتی کبی اوله دیده بخنی بیدار

قصیده قدومیه در اوصاف محمودیاب

یوز کوز آحد فر این بخت سیمه کاره به خوا
 ایلدی لطف خدا جهره کسه رش کلاب

دیده دولت بیدار گوی بولدی فروغ
 اختر طالعز قالمشکین زیر سیاه
 شکر کم ایدی عترانه توجه آخر
 ملک دل تر حاله سجانی دوش اولمش خراب
 بونه انعام و عطا در بونه حنا خدا
 بونه توفیق الهی بونه لطف و هاب
 کیم خیاله کتور دی کیم او مار دی بولدی
 کافرجه دوران ایلیمه بونه دولاب
 فانی شندی بر فرده از شوق و ناط
 حق بیور کیم بزی یاس اتمشیدی استغاب
 عهد سندی نیمه شندی کلمه لم بوکرمین
 شکره یوق قدر عمر حمده یاشانایاب
 ایلدک هب کین کسب حیات تازه
 کل تر مرده ایلدک جمله فرا اولدق شاد آ
 بر طرف اید خدا ظلم خلق الهی
 قیدی ازل آنک برینه بر عالیناب
 یعنی دستور سخا بینه و عدل ایش
 اولدی بر نولکن دهر مثال مهتاب

علم افراز و عا حضرت محمود باب

که اولور در کهنه ناصیه هفت باب

او جوخت فلکبایه که بند کجه اولور
 اسب اجلانه جرم نه نوسیم رکاب
 او کرمکار جهانش که دستندز اید
 دم جو دنده یم و ابر کهر بار حجاب
 خسر و خشکی لطافته دوز بر کلمه
 جوی لطفی ایلد بر کلس اولور کسیر آ
 خصمت کلمه بی دولتی غلطیده اولور
 اولدی بیغی دخی سر زده کنج قراب

کیم ایش تیغ دین کوردی نه دلسی
 بهشته کلمه حکمی اکلدی اول خانه خراب
 شمندی میدانه جیفوب عرض شجاعت ایشون
 یوز ایشمی فقرا یه او قدر ظلم و عذاب
 بوستی قوزار مغه بر چاره آراش شندی
 کند وسین صانور اکن کلب کبی صواب
 دارد یاده اگر جای بخانی یوغیب
 کونک کوره صغمنقدر اکی رانی صواب

آصفا بحر کفا کو بهر درج سرفا

ای که مستغرق جوی لغی شجده باب

وصفه بولیمه می آغاز ایدردم اما
 بنیم قالدی بن بنده ناز برده تاب
 غم و اندوه جهنا ناطقه بند اولدی کجا
 نار حرمان لمانی حکم ایدی کباب
 بر طرفد، الم ماتم جالسوز بدر
 بر طرفد، ستم و این ناطقه خطاب
 بویرت نطفه طاقتی کلور انصایت
 بنجه نظم اولور نقشین در خوشاب
 لیک من بعد اقدم او مارم یه کده
 اوله یم کلش مقصوده بنده ره میاب
 غمنا سکوه یی قوایله دعایه آغاز
 نه روا باعث تصدیع سر اولوق طباب
 آب شمشیر ایلد تا کیم وزیر اعالمدن
 اوله ردفع مظالمه فریل حرکاب

ایلیوب ذاکلی اسیب کدر د محفوظ

خصمه غالب اید حضرت رب الارباب

قصیده برای خوش آمدن امضا نویسنده فتاوی کمال در شهر شریفه ^{سنة} ۱۰۸۰ هجری قمری ^{کتاب} ^{مکتب} ^{مکتب}

نشر اولده الفاس مسی کیشهره کو یا که نزول ایلدی عیب کیشهره
 زینده آثار فیوضات از لدر رشک اینت سزاجنت ماوا کیشهره
 لبر زینت اولغنه وجه کسبه وار بگزور ایسم غوصرها کیشهره
 کیردی الیه حبش سرورین بقصیده غم ظن ایدرم وضع ایده فرما کیشهره
 بار آوراکین نخل امید آنده بو کونه نام اوله نوله باغ نمنا کیشهره
 بر کهنه فزار اولدوغ مشهور در حق لازم ایدی بر سمع دلارا کیشهره
 بر شمعک پروانه شیخ جهاش الواری فر و نافته هر جا کیشهره
 روشن کن دیو برستم نور مجسم کیم شعله باش اوله سراپا کیشهره
 صد حد که بر تو صالحه رق عالمه شمدی بر مهر میر اولدی قدس کیشهره

اولغده سرسند افق کسلاک

اولدی بوکسه عدله ملا کیشهره

اول فاضل در یادل عا دکه همیشه احکامن ایدر صوکی اجرا کیشهره
 اول کوهر با کیره تزجو بهکمک هر سکن دری برور یکتا کیشهره
 اول زیور سر محض شرع بنو یکم هر برسوزی بر حجت محضا کیشهره

نشر یعنی کوشش بیجاک نهنت ایدی بغداد و سمرقند و بخارا کیشهره
 هنگام قدمنده صماخ دله کلدی هر سوید آوازه بسرا کیشهره
 همطینت خوراد لیدن اول پرتا دین الوازینی اید رایا کیشهره
 سیما ی اصالت بود از ناصیه ظاهر مضمونی اولور شمدی هوید کیشهره
 کرسید و سعد اولسه رسیده بوزمانه تمیزی اولور لردی کلوب کیشهره
 در با بغنی الیه بن حاجبه اثبات باب ناید رشاد دعوا کیشهره
 بوسمه مضبوط سجلات قدرور مقصود و کل مدتی تنها کیشهره
 ینبوع حکم حاکم و الشور انجم حکم اتمده جون فاضی بسنا کیشهره
 علامه ذور نه فلک کوکبه کاولدی دست گرمی رانته جنت کیشهره
 پیرایه ده انجن فضل و معارف کلگی ادب آموز فرایا کیشهره

فخر الفضلا کامل مدوح حصالا

ای معدنی رحمت مولا کیشهره

جو قدیم رقم منقبت نقش ای کاولده مقصودم ایدی وصفی املا کیشهره
 بولدم کهر مطلبه و سترس آخر من بعد ایدرم سناکی ابنا کیشهره
 تبریک قدمده بو منظومه سادم بی رابطه در ایلم اف کیشهره

بوند کبر و عرض ایدم حکم عقد جواهر
 زبانم اول شاعر بالار و انجاز
 اما که چه سودا کلا میور قوت طبعم
 محتاج ایدی بر نکته شناس اهل نمیزه
 المنه سد که کس نشدی افسدم
 غیر می بلینور مرتبه طبع بلندم
 غوت بر اطابی قوه حکام دعا در
 تا معصم شرح قویم اوله موالی
 حکام اوله تا محکمه پیرا یکیشهره

دائم ایدم حق دولتی عمر بنی افرون
 استه بود دعا جمله دن اعلا یکیشهره

قصیده در پیشگاه خدای تعالی لطف اسد افندی با اوصاف ولی الدین پادشاه

ای عطر ریش ای گفته ورتازه زبان
 ای سواد رفی سوده منک عرفان
 بد بیضانی بلاغته خدا کو تر مس
 کلک انجا ازک سحر فانه تعبان
 راستد بگو حکم راست بحق حسین
 کور تحسین اید حسن او کی حسان
 کمانار و زازل الخیش اعط موالی
 زور اندیشه ایله قوت طبع سبحان

او هم خانه کی مضمار معارفده سور و
 صفت معینده ایند که تک و تازه شروع
 مندرج نظم بیکنده هزاران مضمون
 سیمای طبع کتبخانه زبیا رسمه
 دو سوروب حیرت کسیر بلغای عصری
 جذباتیوه تاریخ مضع که و برر
 بومی سبله ز ایدوب اخذ مدد مشکین
 الفی سرود لاری جمنزار کمال
 نالری تازه ادا برت سچین تندر
 جمید حلقه کیسوی کنار معنی
 خالری غنچه شکفته باغ خوبی
 فالر و زوده ابراج بنسوده اختر
 زالری زیور اکلیل بلاغت انا
 سندر شاد شیرین روس شیوه عاق
 صادر صومعاصیج کسب حروف
 او قودک بکه سواران کماله میدان
 هنر ار با بنه ناک اولدر فضای جولان
 مستتر هر بن حرفه کده بجه سرنها
 یازد لیکن نکته فی تاریخ بلاغت عنوان
 اولد بلر کوش اید بکجک جمله سی انکشت کزان
 سطر موزون لری حادثه چو سروه قدان
 ورنی کلره کجیر اولور کشت یانه
 بالری بخش صفا ایتمده چون بادوزان
 نالربن هر برسی بروتن دیر بیانه
 خالری حسن نماینده مثال موران
 فالر دبر بمبیل و عدیل دورانه
 رالری جریخ معارفده هلال خشان
 سبندده سحر سوی کسره بستان
 صادر صید دل اینکده مثال خوبان
 کویا طالری بروانه و سس ایلر طیران

نظری طبی فیافی کمال و معنی
 غنیز غارت کالای خردوده جلاک
 فافرقه صفت ذائقه برای مقال
 نوینی ایله لریمنه تقدیم سزا
 وادیدر واسطه وصلت شوخ معنی
 مشکل مفروضه در لام الفی جلوه غا
 هر کشیده صائین ابروی غماز خیال
 کورسه بوگور و شوکت شوکت شوکت
 وصف با کله سنگ بویله ایدر آغاز
 مکتبه سخن جهان ماده کویا زمان

سرفراز اوباسر و خیل شورا
 فرخنده بفا انصح می بیان

موجود شیوه نو مخترع طرز جدید
 منشی منشی دبستی سلامت پیرا
 او وزیر این وزیر اعنی اولی باشکم
 نیر برج وزارت مه اوج عظمت
 راه نرفته کشای هنر و ناطقه دین
 کاتب حضرت دستور سکندر دیوان
 یوز سور در که والکنه صحیح کردن
 مهر الوارفتن فلک رفعت دین

استنین همی مایه ده اهل نیاز
 صدقه قهری ایدر روی زمین زلزله
 سایه بر درده الطافی اولی سبزه
 جنتانه کداز اینت نسیم حفطی
 خاطر دشمنه کله خیال تنغی
 بزم مینودشنی ایتبه تصور بر کس
 قیضاب اولسه اگر یم کف در پاشنده
 عکسبو ایلر ایدی ترک لغدی ذباب
 کرد باد غضبی ایله بردستی مطاف
 غدی کرایسه تالیف میان اضداد
 صرصه فرشته ناچیزی هجوم صرصه
 کورنده اویله کرم بیسه وزیر عادل
 الهه میرا فتم هندسه دانان سخن
 آستان کوی مجاهد جامعته ان
 هجه تنغی ایله مجمع اعدا تالان
 ناب خورشید نموز پد، اولوری برین
 بردخی اولر ایدی بازده باد خرا
 سری در آن اوله غلطیده خاک خرا
 کندینی بولور ایدی روضه شین ضو
 صدف اولر دی نیاز آور ابرغین
 قیله ترفیه کرده حشرانه فرمان
 خستینده اولور افلاکده مغیر کبوا
 فم اهو یجه یه شیر و بر روی بستان
 اولسه کر تقویه بخشای ضعیفان بران
 طویدق ذاته مانند عدیل و اقران
 قصر و صافنه بوسمه اورر لر بیلیان

صاحب توقع و علم ناظم احوال ام
 آصف جم غدم و داور دارا در پان

آب روی و زراعت ار با بسی
صفت کس نام نمان تن بهرام اکن
والد ماجد نه خیر خلف اولد بغنه
سکا بسدره مخادیم کرامی برهان

بری و تنو ملک شمه محمد پاشا

او جوانک فکرت به میر میران

کلبن تازه رس کلشن مجد و اقبال
یکید تازه لدی قاعده مکرمتی
چمن دولت و جلاله قدی سرد جهان
مثل خاتم علی او شنیدی اسکی بلان

بریده میر سلیم که فی قتل او در

در تاج عظمی قره عین اعیان

کهر باک صدق نو لوی عثمان شرف
هر کورن ذاتنی دیر الولد سرا بیه
کورمدی جسم سلف مثلنی برب کور
بدری سستی او دو نکلیده او شدر

بریده کودک نونله او میر اسمعیل

میر لرادک سوانک او غرنیه کسیر قربان

سالده خردده خردده نینه اما که بز رک
رخس صر صر رو نه کایجه اولد قجه سوار
رائی و تدبیرده پیر حسن و ملتمده جوان
برک کلد رسانین هر شصا اوزم

ایسون آنری آسب خطر و محفوظ
جمده سی صدر سعادتده مقیم اولسون
بن نه ناخیزم ایدم آنزه نسته ن
کرجه برش و با کیزه ادای عصم
نظم غرت دینه کت دست بدت اهل هنر
یک بو شهرت به باعث کلی باسد
دانا شعری سا با ایله مدح ایلیه رک
طوطی ناطقه می بسلدی شکر لر له
بن اگا حال صا و ن ایدرم تقید
قوددی زهد غا اهل ریاد اولیم
عاقبت وفق مرا بجه طبیعتندم
که ستایشگر ایدوب گاه دعا لر ایلم
ایدی کی مدحه نم بیج یوق استحقاقم

جدایله والد ماجد له جناب منان
ایده لم و صفرین بزده جهانه اعلا
بنه ایدر که ایدر لطفی سجیده بیان
شاید طبعه ارباب بلاغت حیران
ورق شعری مجلده ایدر لر کردان
حضرت لطفی افندی ایدر کج بللی بیان
ایدر ک هر غزل بر خلم استخانه
ایلدی همت و لطفی نبی شیرین زبان
او بکا او شنیدی ره بر همت و فانه
شو خمشر بلکی استر ایدی چون زندان
بیه فر شمدی کجایون اول کت فانه
صد و لطفده در اشبو فقیره هر آن
مقتضای شیم لطفیدر اما حسن

حشره در فانتی اسد عمر ایسون

ایسون نیل مار بله همیشه شادان

در سن تجاری کل طراز صباحت مخدوم بر مروت زاده ولی الدین باشی سلمه

اولی استرینه شیرین سحرله سکر
 طوطی ناطقه سکر سکن بزم هنر
 ایلیور آینه طبعه غرض دیدار
 عکس شمال بریزاد مقال خوشتر
 باشدی ایلمه کلشن فکرته خوام
 سرد موز و قد آزاده کبی مصر عذر
 شاه بد معنی اولوب بجن آرای خیال
 نکته کس حه اندیشه ده هب قطن
 ایده یور باغچه حسن ادا جویان
 جوی الفاطیه اولوب کنگ قلم راه کوز
 بکرا بکن معنی بیگانه ینه با پروا
 آتش نظر ایدوب لفظ آئی آغوش جگر
 اولدی ناخته طفیل دستمال
 روی کاغذده قیاس یتیم نیش مسطر
 محفل معرفت مطرب خوش الحانی
 ابر آغازه ینه بر غزل رکنیتر

خط کلوب صفحه خواره پاک دلبر

اولدی بر حاشیه لیسحه حسن اید نظر

مردم دیده جیر زده ماد عکسی ایکن
 دیمم خال سیاه رخنه بن غنبر
 بردخی کوشته فر تیغ بلالی بیمانه
 جوخه ابروی دلا شو بک کرسه جنجر
 صبح ایدر جان کریبانک دایتد کجه
 نکته شینه صاف او نه سیمینبر
 ده بجمیده اندیشه می کیسوسی طوب
 فالما دی سمت خیالده مضامینه محر

دیده غنمه سید رغوت بباره طیب
 قورک بنش دله غنمه لاور کوشتر
 بلکه صحت لولور زبده بر از جانموز
 در دستر خجه بر اینسون اسیر ستر
 حشر خاک در میر فلک ابوانز
 آه او درون بزی خور ایتدی کله بر

یعنی در کاه سلیم بک که ادبده هر روز

استانک کجه فرا و بجه مهر الوز

ابن دستور فرید و فردا را خستمت
 بخل پاک ولی پشای سکندر جا ک
 زبور صدر عمل زینت بزم کبر
 زبده اهل سخن منسی نام جعفر
 اهل دل واقف فر سخن نکته ورن
 شیوه دن آروس نادره سخن انز
 خشک و تر وایه پذیر گرمی اولغله
 غرقه بجه بخششیدر بکرا ایله بر
 مس قنبی ایدر کسیر عنایاتی ایله
 همعبار زر ابریز مسعنع بیکر
 نکته لطفی اگر کلخته دوشمه ناکاه
 وردا حرم کبی بولور دی طراوا حکر
 نظر خسته کر مظهر اولور کلشن
 کل او جاننده کی کلشن اولور کستر
 اولسه خاصیت اشیا به بدل فرما
 آب حراق ایده غرق ایلیمه نیرا سفیر
 اضطراب ایتیر ایدی کشتی بکرا
 کوه تکین و دوقاری آکا صا لکنر
 خولفت اولدی یعنی دم جنجر جوهر و این
 کورسه اولکردنی دهم ایله فلکده اور کر

بوله فرذاتنه القصة نظيره همت
 كرسه بر كيمه اگر عالی کشور گنوا
 بویله اعلایا ایدر اوصاف كزینك دهر
 كنه دانان هنرمند معارف بر دور
 در دریای كرم لجه ز خاتر هم
 منعم نیک بنم میر بسندیده سیر
 مشرق افروز زها مطیع الوارزكا
 ماه كردون بها مهر صبا جنگستر
 سرود لجوی چمنزار بجابت كه اولور
 باغه غوم ایسه یاد ركل حیرت غوغا

معدن كرم خاتم طی منقبتا
 ای كف جو دی ایدر دانم خزینه زر

سنین اول موهبت اندوز كرم بر كرم
 كرم بار كه همگه سائل در
 سنین اول شمع شب افروز ضیاع كرم
 سكاروانه بر سوخته در قرص قمر
 سنین اول صدر نشین هنر و عرفانم
 خد مشكده بلغاصف لغالی یر ایدر
 نه سنك كبی كلور غاله بر مدحه ستر
 نه بنم كبی انقدم بولونور مد مشك
 بنی موی كسنی وصف ایتمكچون خلق بتمش
 سنی مدح ایدر حكیم جاره یوق چمنستر
 استطاعه م یوشیه دخی بودر مأموم
 ذیل غفوك نقد وارا ایسیم اورتر
 طبع جابكر ومن كردینه ابر فرا و هام
 لیاك میدان مد كیده سنك پهناور
 اكاحاصد حمد كه بواد هم كلك جلالك
 غوصه كا هنر و نظمه كند كه كیدر

بنم اول خسرو سید ز سوار معنی
 لفظ شیر نیک آواره سیدش شور
 در صفتده بری نه لرایتدی احدش
 اولی مانی كلك هنرم صور سكر
 غونالانی قواغازد عاقیل بوخس
 قوری فخریه و دعواکی سنك كیم دكر
 ناكه مشطه لوك قلم اهل بیان
 و بره خسار غودس سخنه زینت و فر
 ناكه با كیره او با كمال و عرفان
 اوله لر عرصه مد حده سنك اشكسز

بنم اول خنده خدا دانگی ایسونه ابفا
 ابر سنك آینه خاطر بجه زینك كدر

عبدیه در ستایش ولی پادشاه

بحر اندیشه بی موج آور نور ایلیم
 كهر نظمی بنه زیب سطور ایلیم
 ایدوب بار خای غمان است خاله ددر
 ینه جولانزده دیده مور ایلیم
 عرصه عوض مهارتیه اولوب كرد انكیز
 حاسدین جسمینی اول كرد ابله كوز ایلیم
 حشر حساد و معا بنده فی خانه فری
 نفخه غمغه همغه صور ایلیم
 یك مضمونی ایدوب نافرود صهر بیانه
 عید اضحیه ده بر سور سور ایلیم
 كل نمانت كههر بر كره عبور ایلیم
 كوره هم سنی كیمك نام كیمك نا قصدر
 همه سجده میزان شعور ایلیم

باقلم زخم غایبانه افتاده لرین
 دارک سملکه غصده قربان اوس
 بزده برآفته بیک جانم قربان اولم
 غمزه سی مانل سیدالیه همپاره رک
 رفته شوه بدست آه ایدر ایلکله رک
 بزم اول داور آورد دافری انزد

یعنی دستور همیشه ولی پناکم
 استر مدنی اغوام و شهور ایلیم

ادفیند و سکنر خدمن قوللغنی
 سخته وصف چیلنده فالور کعبه
 عهد وجودنه آنک حاتم و معن و جعفر
 اعتراف ایلیم کت هر بری نقص نینما
 نذر حش او صاحب کرمک دیرسن اگر
 جوق غنایاتی کورد بزاتک بنده
 قافیه سکنر الواردی دیز غوت

آلی حق مسند دولته مؤقیسون
 بزده خی سینه عدلنده مضد ایلیم

سنت نبه در مدح ولی الدین پنا

هبوب صرصر سر او شند که دل زاری
 سر نر داری ای کجشن صوق صومع کف زاری
 حیصوب افلا که دود آه سردم کوشندی
 صوین بولدر کالمق ایجا داور ننه یلده
 کلوش پنا عریان کورد و پنا اولم
 کلکت ننه اسر بر بیلدور و صد بر کلکت
 صوق خلق خلقی هب کور کورین خلوت
 سقصدده اولنا اوزره بخباره لر بر
 نه نیر نیر پنا صقصدر قهر نایک
 دز برین و ز بر شتری تدبیر بر توفیر
 که کلیمه عدم آباده منضیدر سمکاری

ولی پنا لطف آیین و صبری رو شندل
 سخا اقبیمت فرمانروای معدنکاری

اول شرمندگی ابر بهار اول کرم
 بوسه فلک زب زبا ایلر او صا
 دلاورد او جنگ آور اهل شهر رود
 وزیر نامدار کشور آرا عا طفتکار
 سن اول شهب سوار عرصه کا فستق
 ایرودی خطوه اول ده صحن حدای ز
 اندم طوطی طبع بنده سولیک استر
 کوروب آینه طبع شریف زنگنه یاری

اگر دستور دستوری اولور شوقه خامه م

ایدر بر نوزل طرح ایچکچون سعی بسیار

صا روب بانه جقدی سیره جوقا رطوبه
 هولاده برود مستن و جان و تن لرزان
 غذا آن سینه کا و بیکه یاد ابله جانان
 فزاک ز مهریری طوندیر و سوزندگان
 غولده غونایا پذیر اولدی تیر فیری
 بیلندی مقدم بندر که عرفانده منشی
 بنی دلداوه قیلدی بر بسته کوز او نکاری
 بزه صوفی سن اول آتش سبایی بار
 علو لملکده در کانون دلده شرمنازی
 صوفی قدم نینه حیفا دل بیتاب بیمازی
 مخالف روز کارزندش باک شنگاری
 منع شورک آفرینک هر کسی خدیاری

ولکن کجده قدرت وار که آسوی بویر نوظیری
 اودر جفا کمد سنج معارف صاحب نمینر
 خصوصاً بن کبی بر ش مضمون بیرا
 بنم اول نغمه برد از گلستان معایکم
 بلکه بسم الصفا ایلده لوتوا قدم یوق
 کورس کجدر اسام اچینده رسته نغمه
 کداف لانی ترک ایلد عایه شکه ای غوت
 تعاقب ایلد صیف و ستا بو کهنه کلشنده
 مکر اول با بخش زیب سوق مکر شنگاری
 معینر هنر اربک ز دنده مقداری
 ایدر رفوّه سموری زیب هوس همواری
 صبر کلم ایلر لال فیرت بیل زاری
 بکامانده نظم اچره کیمک وار بونده کجاری
 بنم کبی بو کونه لولو شهبوار کفتاری
 صداعه بعث اوشدر کلان چونکه اکناری
 فصول ربوعه آمدش دنده ایده شکراری

هوای کلشن اقبالی اولور اعتدال اوزر

خدا حفظ ایتون آسب فرابنده او کلاری

بهاره در وصف سرور باض حسن و بهجت متن و باغ لطف مبر سلیم اهل دل الفت

بهار ابردی نینه فرخنده دمدر
 نغمه ز اولدی بلبلر چنده
 غرام نازه میل ایتدی صنوبر
 مثال عارض خوب کرده بار
 طراوتله جهان باغ ارمدر
 آجلدی غنچه خاطر نه غمدر
 صنوبر سیر ایلندر بر صنوبر
 کل صدرک تر شبنم بهمدر

سوز کن آنچه چو شدی صفتی مذر
 یکه شاه بهارک قصدی مکر
 نهالان چمن کویا شکدر
 تخت اوزع کلشن فردمدر
 صفوف سرد اما یکقدر
 ملاذ حبس دی حصن عدد
 صیالچی شاه مختمدر
 اوز نمش کوشی زینق احمد
 که تدبیر جدال امر احمد
 هزار ایردی دیدی بونه امد
 ندی بوشور و غوغا مکر
 فراتیمدر اول بر خلی دمد
 هله بو فکری ترک ایتمک احمد
 که وقت غیش و عشرت مغمدر
 آنک کیم جامی واردکنده ممد
 سوده چشمی مستانه زکس
 بو کوندره مکر چند شتاب
 دیکدی صحن باغچه نوع شاهی
 سپاه فتنه انگیز شکوفه
 همه آماده بیکار سرما
 ایدلان خنجرین سوسن کشیده
 فشکدی کلوب از بار ایله هب
 مکر استر که طویون ماجرای
 بنفشه سزجیب فکر بسیار
 بو حال اوزع گذار ایکن ایام
 ندر بو فتنه و آشوبه بادی
 غرض بو زمقه کر چند شتاب
 بشکده اکا موقوف شمس ماه
 همان اسباب خرق اولون مهیا
 بو هنگام مسرت انماوه

نور لدی بزم کل صحن چنده
 کورلدن ساغر زربینی زکس
 می حمرا ایله بر جام لاله
 کوردوب بو حالتی بیل چنده
 شکنج زلف یاری قصدی شمدر
 انجون بو یله سبیل خم بمدر
 لبک ای چاره زرد مندان
 خطت ریجان باغ جنت اما
 کوکل افتاده در بر سر و نازه
 اون او جدی که چه یاشی ناقص اما
 غمی جوشن کله جوی طبعم
 نیم کان در کنون عرفان
 او مخدوم جلیل الشان سلیم بک
 او فرزند وزیر آسمان جاه
 مفاوردان ارباب معارف
 دلی ساقیدی هب غنچه قدر
 صندر سبیل مست صهبای قدر
 غیب بر رند بیه پروای بهمد
 ناله لندن غزال سنج لغدر
 مریض بستر بهوانه امد
 عذارکت ورد کلزار امد
 که دایم مانل سمت سمد
 آبت اون دردی و نش بدر امد
 نیم عزت حرام و صل بدر
 نه کان بر کوهر لطف و بهمد
 که طفل خرده سال محترمدر
 که طاق در کلهی کردون بهمد
 بهرور آشنای اهل حکمد

یا اول ذاته کی رشد و فطانت
 عطا ی محض رب خود اگر کرد
 آنک تعداد اوصاف جمیلی
 محصل خارج طوق قلندر
 نه تقریر زبانت قدرته وار
 نه کنجایش پذیرای رقدر
 آنک ز باب والا ترا دی
 دل پشای اسکندر خشمدر
 او دستور معلا جاه عادل
 وزیرین وزیر جم خنددر
 اور بنه حفطی سار بدر جهان
 که کرکان هب سکه با ز غمدر
 عطا وجود و حسا نده یکانه
 سنجیدر صاحب حسن شیمدر
 بهای دولتی اول داد کارکن
 ظلال افکنده فرق اهددر
 معارف زو عالیسنده مقبول
 فقط مطرودی دینار و در بدر
 او فرزند سعادت مند عاقل
 آکا بخشایش مقدر کرددر
 او میر بیظیر کن وصف باکی
 بو گونه لهماه جنبان قلندر
 سلیم الطبع محمود اخصائل
 کریم الخلق مسخر شیمدر
 ایامیر ملکنده بنده غزت
 قصور و صفه بک مشتملدر
 ولی تقصیر می غصو ایله زبیر
 سنک و صفنده عالم بسته در
 نه ممکن موجه دریای احصا
 سنک اوصاف اندر ضمه کرد

بینه کنی و صافک بو نماز
 اگر وارایه کلون برغم در
 بنم اول بت کار ویر معنی
 که هر بر مصر عم بیت الصندر
 آزان بر دخی منم بولماز
 اگر ملک عودر که عجمدر
 تل املی اولمیان ساز نامه
 نه اکل بینوای زبیر و بجددر
 قولانی عزتا بشده و عایه
 دعار مستجاب اولدنی دوددر
 عقیب دیده تا فصل بهار
 رخ ورده کلاب افشان غدر

نهال حو لقی اولسون نمایاب

بنم منهای ادعیه بدر

منظومه در وصف ایات ولی پش برای مدح غوث بک

جبنا نظم بسندیده ادا
 در سجیده همیشه و بها
 بارک الله درهای شور لطیف
 معنی باکی کبی لفظی لطیف
 باشینده سخن تازه ظهور
 قورمی ارباب بلا غننده شعور
 نه سخن گوهر دریای هنر
 عقد بر وین آکا صدر شکر ایلر
 زاده طبع وزیر جمجا
 از کلک مشیر آگاه
 داور دادگر عدل آیین
 قطعه بدوشت روی زمین

یعنی دستور کرم پیرایه
 باعث راحت و امن فقرا
 جود نه هیچ نهایت بود
 ایش ذات کرینده خدا
 شروعات داده عدیم الامثال
 عدل و انصافه یکتای زمان
 کور مدک او به وزیر عادل
 سایه مکرمتی فرقه
 ایش اول اصف صاحب همی
 اهل دل زهره سینه باش اوله قار
 ابتدای شایسته مدح و تحسین
 مادی اولدی وزیر دانا
 واقعا مدحه سزا کمالدر
 نظم رکنه عالم حیران
 آفرین داور دارا حدم
 ولی باشای معلایه
 دستگیر ضعیفا اهل سنی
 لطف و احسانه غایت بود
 بخدا و صاف حمیده ابد
 منی میدان شجاعته محال
 سایه سنده همه آسوده جهان
 طوبیقا او به مشیر کامل
 دوشلی ایتدی بهار شکوه
 اله آلقده نه سوبله قلمی
 دست مدینه کهر باش اوله رق
 برهنه مندی غنائیه همین
 شان عورت یکی ابتدای اعلا
 نکته ورش عودریا دلدار
 کور محش منشی جسم دورا
 مدعی جگدی او ذاتن رقم

دولتم دائم ایدوب رب مجید
 غم سخی روز بروز ایده خرید

ستایش مفتی شرایین سید عبدالقدوسی در ضمن تشریحاتی

افندم اسب طبعی غنچه ای ناکاه
 غشا همسکه کسوه یوش خشم اولدی
 غیمی آیلوبش بلانسه میدان معارفه
 که کشندی بک معور لطف وجودم
 دکل کشن دیکن مقصدم بد خود بک
 سمند طبع ایخن شمندی منفاد زمام اولدی
 مرادم آتین جو لطفن ان بندر خوشه
 دیکن لایقی اکانا بندیری لجام اولدی
 مثال مرغ طایوس اولدی ایلین قنار
 اود که عوصه معاده در کار خرام اولدی
 فضای وصف محذوم سخا کار کرده
 آنک کی کیمک رهسوار طبعی تیر کام اولدی
 جناب سید عبدالقدوس سعادتمند
 دخی افندم فتاوی کمال ایلوب امضا
 بزه کوسر سون اید اول کولم شاد اولوب
 مشیخت رسته به وصل اقصای کام اولدی
 جهانی غنچه لطف و غنا ایلوب یکسر
 براییم بخشایش و الفای عام اولدی
 خصوصاً بنده است کند ز روستیله
 جوئی نائل اولوب تدریکم آلدنیم اولدی
 دیونلکم افندک شیخ الاسلام همام اولدی
 یوعبد کتیره اولدم باش ارتله کلوب احباب

آلوه بنده بنا، بجزه کلک نکته بر ای
دبیم کیم نهدی دور چرخ بر وفق مرام اولاد
عنا بنیر و رادالار اولور فتنه
بکابو او عینه بالند و در صبح و شام اولدی

صدا بخل بچیکده سنگ کبی ایدو بمل

دیسونر بودنی اصلی کبی خرا لکرام اولاد

قصیده منسوبه در مدح ولی الوین پاشا

بارک اسدای خدیو دادگر
غوث اسدای شیر برهنه
جندای کوه بحر عطا
مرحبا ای در عیان سنی
آفرین ای حزن جود و کرم
ای وزیر بنظیر محترم
کور محمد منشی چشم جهان
معدن مکرمه و مکرمه
جوی عدلک کلستان عالی
ایلیوب سیراب ویرک خرمی
فشنه هر که نهان اولدر مکر
چشم خواب آلود یاری ایدیر
ظلمدن نابود دهر ایچره ن
غره دلبرده قالمدر بهمان
دال قلی اهل فدا اولدر عدیم
ابروی خوبانله ایچن دل هینم
شیر خوار شیر آهویچه لر
کسه دن یوق کیمه به اصلضر
مقنم دنیا عنایانک ایله
مختم عالم اودار ایتک ایله

حسن خلقک خلقی خوشنود ایلدی
عن سنی محدود و محمود ایلدی
برق تیغ انشرف نیک یقر
خون عمر عدوی ستر
باد لطفت اسسه کلخندن بجا
در داحر و شس بولور خکرینا
کر سموم فدرک ابرسه کلشنه
کل او باغن هوندر روی کلشنه
بر سنگ کبی وزیر اولما زرخنی
هم کریم و هم حلیم و هم سخی

آصف بخشنده دریا کفا

ای ملا و امتان مصطفی

وصفتک نه صدی نه پایانی وار
خانه ماک صدی دکل ایتک شمار
لیک حالم عوض ایده م سلطانم
بلکه رحم ایلر دل نالامه
نور سیده بر کیشهری کوزل
حسنده انا اقدم به بدل
شیوه سی تازی ادا سی دلر با
بر جمعی عتقه سیکلی بمل
چشمه رشک ایلر آهوی ختن
او کره در باروته بوفن فتن
کلشن ایچره قد حکوب ایت خرام
سرور صف صف بهمان ایلر قیم
آه ادر قمار لوندانه نذر
صانورم بو حال ایله مستانه
کاه اولوب اولش حشم کج کلکه
اگر بلور انوم کلور با که وله

آه عذار نده او زلف مشکبار
 قبل قدر حسنه فوندر فر غبار
 حاصل افزائی بو قدر اول شهت
 است عرض اینست که مهر و مهر
 آلهی کو کلمه قالدی بیدول بنده
 وارالبه بر جاره بیلم بن دگر
 کوکب بختم فروزان اولسه ده
 مهر اقبالم در خشان اولسه ده
 آسم غوغا او ماهی باله وش
 بنده کی هر شب افندم تا زهار
 بو بیه فالورک اگر ششم فروزا
 بر کون اول نازشکر نامهربان
 کیمین عالمده بهی عاشق بخت
 سن بنیم بهج وصله نیکسین
 واری سنده میرزا الفدا اثر
 یاد کو رتبه کی وار در ای کدا
 بن ششم سن ابه ای فیر
 کوریم بر دانی با نده سنی
 بو عناب ایله بکا قیلدی خطاب
 آه ایتم سینه دن ویردم جو با
 کیم بنم وصلم دیر سین روز و شب
 یا که صاحب تروت و سامن سین
 کیم ک ایچره بولوندر می کیم وزر
 مجلسه ایتمیم تا کیم جدا
 بر کدای مغلن نالین بند بر
 انو که آله صفین هرگز بینی
 آه ایتم سینه دن ویردم جو با

۱۱

دیدم ای به محنت ای بی وفا
 بکده استخفرا ایله با فیه بکا
 که چه کیم م کیم ایله زرد نه تھا
 اینشم بجا اولی بر دور کهای
 کیم او در کاکایک اکن اونی بنده
 عاکس مانده ز بیلنده
 یعنی در کاه اوله الدین باش

بسر الله تعالی مابث

منت پاکت طلبت من حرام
 فی انتساب باب لطفه بالتمام
 بنده حلقه بکوش آن درم
 ناهدار ارا بهی شرم
 ای که مکارم ولی النعمم
 عا طقمندم علی الهمم
 استناد ایندم سنک الطائفة
 اعتماد ایندم سنک الصائفة
 عبدنا چیزیک فولکدر غوثک
 اوز و شب ذکر بله فکری حینک
 ارتفاع شانه مهت بیور
 از دیاد قدر نه وقت بیور
 بنده کی ایله افندم سرفراز
 بولسون امالی ایچنده ایتاز
 ابر لطفک سبزه آمالی
 آبدار ایتونده سیریت حالی
 سحر ایدم وصفکده ای نایجاب
 فاله حیرتد غوغا شیخ و شب
 اولمشده نظده ضرب المثل
 سولشور یوقدر بنده حاصل

شهر تم آفاقه حاصله ای دولت
 آلد بغم کوند بنبر و خامه ام ال
 کورسین آثارم بنم آیدنه کمان
 زور طبع اولور آندره مستبان
 دست آجوب دعواته بشه غونا
 قدسیه آمینه اغاز ایدو تا
 ناوزیران عدالت کسرتان
 منصب عالمده اوله حکوران
 بولسون اقبال و جیات جاودان
 دانا هنده اولسون ش دمان

قدومیه برای محمد پاشا ابن ولی پاشا

صفا کلامت ایاز یوز فرای مسند ایچال
 کلوب خلقی تشرفک فر حله قیلدی لامل
 نهندوز راه انظار حست آمیزک
 قدومکله سراسر اولد بلر بهر ده آمال
 عبا رفیقک کل صفایانه مر حدر
 سزا ورسته ایدسه دکانک بعد زین کمال
 اگر صحت زین قلب بیمار اولسه و صلاک
 بزی ناقص مثال آخرا ایدر وی فرقتک عمل
 افندم اشغال نهمندی نار حشر اولده
 بحد اسد کلوب و صلکله طفا ایلدک فی الحال
 رها ویردک قیود غندنه ازاد ایلدک
 کرده بند کمانک اولور ربک دود و خرمبال
 مهیا اولسون اسباب طلب بهکامید غیر
 قدر سوزم کوش کوش عشرت تابگی بهال
 دوکله بادد لر صحت قیاسنده بودم بر
 ایکی ییلدر که بنهان ایدر کوز در اولده
 اقبال

مکارم کسره اطعمده دارد در خوشنصفت
 ولیکن بنده که لال امیش اگدا را ایدنه خصال
 سینه طبعه بر زور ایدم بن شمدیک نامیکم
 سناک دست اتیمیم خاک ره اجلالکله رومال
 اگر شمد کبیر و خست اولور و صنف با کله
 نرسویر بو کلامت زبان بو عبده غافل
 همین غوت بودر مطلوب فر در کما باریدن
 معز اوله بوندنه فکاه دو ننده دخی صدسال

در ضمن طلب کتب از ولی پاشا

ایا دستور عالیجاه عادل
 بو عبده بیسر وک ما سکندر
 حضور دولته از تک اولور سه
 نیازم وارینه فرمان سکندر
 کتبه بنده زاده بنده ک غوت
 سکندر بهردم و بهر آن سکندر
 اولور بدو شیخراغ علمه طالب
 چراغک اولدنه شایه سکندر
 سراغ لطفکی قیل اکه رهبر
 بو یولده بهمت و احسن سکندر
 بو استعداد ما در زادا ایله بهج
 رومی قالمه سر کردان سکندر
 چه سود اولدسه استعداد مالک
 کنیم یوق بهمان حسن سکندر
 ایدر می بال و بر سر مرغ بر داز
 قنایندرمق ای زین سکندر
 بندر کسب و تحصیل معارف
 عطای آلت عرفان سکندر

افندم عرض حال ایتیم حضوره

ینه الطاف به بیایان سکندر

ناز و نیاز احمد و اشرف بیکدیگر و گفتگوی ایشان

بچشم یکی شهر آشوب فغان ایدر حال عشاقی بر ایشان
 بر لبی اشرف بمیش و بهمت که فن ناز و استفادہ یکت
 بر لبی احمد خاطر سکندر بر می خواره شوخ بر فتندر
 جهاندہ بوایکی محبوب دلکش دیر در خرمن آرام آتش
 خصوصاً اشرف عاشق فریم مسلم شیوہ کار بدہ بچشم
 ولکن بوایکی نور سته دلبر کلوب بر سیرہ کاہی سوزد
 آجوب غنچه دیان اول احمد دیرای اشرف نذر سنده بوکلند
 دوز اشرفدہ دیر احمد کورسین کوز لراجرہ شوخ به بدسین
 اوده دیر اشرفم بو قدر نظیرک بنی باقدی کلام دلیندیرک
 او دم اشرف آکا دیر بارک الله سر آمد سین سن احمد قصہ کوتاہ
 قلبم ریز اولوب احمد او غت دیرای سر و قدک شور قیامت
 اوزانہ سن شہ اقلیم آنین جو این فتنہ انجیر جهانین

سکندر سرشرا اقلیم عشوہ قولش باشکہ دیبہم عشوہ
 اگر چه بندہ بر شوخ جہانم جہان اجرہ متار با لب نم
 حکم عالم تیغ کجایی بلاک ایز نزاران بیکناہی
 ولکن سنده اولان بندہ بو قدر اگر چه بندہ اولان سنده بو قدر
 نذر سنده او شیرین گفتگور او طوطیا ککر اول وضع کنور
 دخی بر فضل اندک لک اکین سن میان خلفه اولدک شورش افکن
 اون اکی دیر بندہ کر چه باشم سکندر او خدای سودایہ باشم
 دیر اشرف که احمد اولہ غمخوار سنی دینا دہ بن بیج ایلیم زار
 ہناسنک آیین وفا قیل بو بندم دکلمہ عشاقہ جفا قیل
 جصل سر حلقہ عشاق قدر دیر مرام اشرف انا مستر در
 بو سوزدن دانی صانعہ جفا کار دیمہ اشرف امیش غایتدہ غدار
 بغرض تغلیط احمد در بو سوزدن دوشور سین تک آلی عشاق کوزدن
 مجرد کند ی بولسین ہستہاری ایدہ لرا کہ تنہا اعباری
 او دم قافلوب او بر کرد انہک دیر اولسون دوشونک موبد
 بکا تعلیم جو را ایتدک افندم سنک نصیحت قبول ایتیم بکندم

دکن سنذخی ثابت قدم اول همیشه رهبر و راه ستم اول
 اور بنه ایله کیم ی ملده بیداد اکدن ایلسون عشاق فریاد
 خصوصاً عزت دلخسته هر آن افندم استرم کیم اوله نالان
 آتی مسرور ایدر سگ برزن ناسن سنی شایان و صلح ایلیم بن
 ادر بوب اشرف انک چشم بیکین ایدر اشکنه هم طرف کلاهن
 دیرای جان ایچره کیزله جانم اهد جوکسین جمله خوبانه سر آمد
 سنک دلوهاک اوزع ایلرم کار آتی بیج اولمه ایتیم سزاوار
 ولی کس سنذخی اندن سلامی اگا کوسر مه روی الینامی
 ایدر لر حاصلی بوا یکی دلبر بری بیر یله بویله کهنکد لر
 نذر بوجکد کیم خوبان اندن دن کوریم جانان اللذنه
 یازوب بوقصه طول و دراری
 نجیاسا که قیدم کف رازی

تشریف خانه فقیرا در رو با بعد استیلا ولی پاش

کیچر دیاده او مپاره بیتمل و نظر کویا کلبه اخراخی تمش تنویر
 سروش نازه ادر لره خرام ایله ک کلیمش ایا یانکد ایشم اولدده فقیر

ادر یجن شهنه مهرخی با صره مه دیدم ای بخت صباح اولدی نیر خوب کثیر
 فالن طوفندر کونک اول مهرمنو کلیدور ایلوب برنورنسی آفانی منبر
 ناکه مان ناز ایله کلبرک لبک دبرندیا دیدی تنهاسین ای عاشق اشکنه ضمیر
 دیدم ای پادشاه تخت کسور جان شمدی اولدر فولک کوشه دهنده اهر
 ک با شند ما جدا دور کلسن مهرن کما کچ المده نه معین و نه نصیر
 سکا تقریر ایدم دور فراتک غنی بوق قار شدره ایاست پدشیرین تقریر
 سن تقریر ایله زلف بیور و سکا ایله بن بنده دلخسته کی آکا و خبیر
 نیجه بول بولک افندم بوقدر مانع وار باخصوص آصف ذک فدا طو نذیر
 کوش ایدر بورا به کلدی کلکی اللذیر ایلیمز بده ایدر طعمه تیغ ند میر
 دیدکهای غمناک ایتیم سی غالبش باق نر فوری دور و ننده بولک غننه فقیر
 قورمه عاشق بزه دینده مضررت کلیمز ایله آینه قلبکی سپهوده کبر
 سحر و صلی هم نکت شب بهج ایتیم دم ش دیدم ندر وجه غم و اتم و فیر
 کلیمش خانه به باذن و النعی لیک نادر له صقدم اوله هم صحبگیر
 چوقدر اولدی سربیه کور میله بنهانی شمدی کلیم کیم اولدر غیری بوا سزازه خبیر
 کلکه بر خطه تکلم ایدم فر صدر بن سکا حلی سنده بکاسوبله بر بریر

یا ندی صبرم اوزنم ایلم اغاز بکا
 دیوم ای غنیمت کشفه کلزار وفا
 نه ملکشیم کریمش کوز سین باله
 دیدی لایقنی اونمق سنی کیم اتمده سین
 بویله بریلده دکل بیک سنه ده اتمه مود
 آه اوبامی بو برفته شور افراچی
 ایلیوب دیده رم شکم بدل خون تقطیر
 بوی لطفکله دماغ دلک ایندک تعطر
 نه خوش اونتمدک افتاده کی ای غنیمت
 هر کیمه غنیم ایلده آه و فغان شیکبر
 بن اونتم سنی دیرکن اوبان دوردی فیر
 غنیمت عظیم الوب فویله رای و تدبیر

قدرتت و آن عصر خود

شاعرین سرمدی شمدی نجیب
 رافر موز فن بلاغده بیجیل
 هن وقت بافت هستی کمتری
 سوز یوق کمال موقت وار بجالنه
 حسنی نکته بروری مغفور ایده خدا
 مخلصه غنیمت هفته روزگا
 بوز مهرنگ جمعنه فائق شو عصره
 بی سعی و جهد کویلدیکی شعر و لند بر
 فخر هنروران زمانه بسیدر
 اشعار فوزی سخن آرا غویبدر
 یعنی شریف آغای حبیب و نسیدر
 لطفی افندی جمله دن اعلا نصیدر
 باد اینلی یکانه عهد قریدر
 آنک ایچونه بنم کیم بر ناسکیدر
 ظن ایلمکه داور دارا نصیدر
 حیرتفرای نکته واران ایدیدر

شغل وزارت اوله مانع بو طبعه
 کفتاری فهم اولوردی که مضمونه بیدر
 غرت دعای کولتقی ایده لم بدم
 مقبول ایدردی فری مولا نجیبدر

تاریخ وزارت و جاه حضرت علی نامق پاشا

خان محمود فلک ایوانت
 اولدی هب ابله مناصب حسن
 سبها میر جلیل القدرین
 بیت واحدده ایکی مصرع پاک
 اولدی تاریخ وزارت برسی
 زائد اوله قبل ثانیه ضم
 ایلدی مدله جهان تر فیه
 کجدی هر سنده بر ذات نبیه
 شائنی ابتدای وزارت نموبه
 جاها هرزه اولندی قنیه
 اوله ظاهرا ایکی تاریخ وجهیه

علی نامق بکی شاه ایتدی وزیر
 ایلدیوب رحاله جاها تو جیه
 ۱۲۴۶
 ۱۲۴۷

ولادت

معلا رتیه لطف الله بیک کیم زابا کید
 اصل و خاندان بر تو فرای امین عین
 سر بواب در کجاش عالمینا میدن
 عبارت در صفات مکرمته خیر خواهدن

چنانچه شهریه برایش استقام اولاد آنک انکای جاری مایه کوهواره همیشه
 نیاز ایلدی حقد بر سعادت بی سرانجام بومفت اجرام طومندی دنیا صبحی بید
 محمد اددی مسیحی سحاب اولدی کرم قیلدی اکامی بویله بره باره فضل به تنایدن
 همیشه بوزین آغ والین آغی ایلدی موی وقایه ایلی اول ماهینی روسیایدن

بجاد و غنا طح ایسم بر جوهرین تاریخ
 بیدار اولدی میر عبد الغنی لطف الهید

در تاریخ کتختاشده زین العابدین بک

شهریار جم خدم سلط محمود ششم مایه امن ام ظل افکن فرق انام
 نیر بروج عدالت مهر اوج سلطنت زینت تحت خلافت شاه اسکندر غلام
 زیور اور بک شوکت اولدی بی کونیزد ایلر احترام هر منصبه بر دت بنام
 مقتضای فطرت پاک همایونی آنک ایلکدر مستحق قدر و جاهه احترام
 فنده وارک بر فضل کورای بر سطوس آئی البته ایدر مأمور تدبیر مهمام
 قدرینه بیسته منصبه بر افراز ایلوب اهلینه ایلکده در تقویض امراض و عام
 کتختاشی مسند و اکیده محتاج ایدیا بر مدبروات الش بروره اولسون مقام
 خسر و رانتبه انکده بولد البیقن ایلدی بر بنده سین اول جاه ایلر موصو

خطه خطوه طایم رفندده قطع راه ایدر خطه
 یعنی زین العابدین بک اول رفیع الایتم باغنه غم ایندک تقطیما ایدر غوغو قیام
 معرفت بیسته هنر اندیشم کم بر جیس صبح نسخه فضلنده المقده سبق هر صبح و
 بحر خا کرم لولوی دریای هم محسن جانم شیم فرخندیم کرام
 شبهه شتر شندی اولور اجزای لوت شتر رای بکیده انک شیره لزه یاب استقام
 عی طففکارا مر احمیر و راه او صاف کنی بویله می خوراید روی خانه جابلک خرام
 لیک مرات طبیعت بنسده بر زنگدر شندی دعوی معارف بز ره کویا حوام
 هب اسیر محنت بنمدر سپهر برستم استقام روزه خدا انک لطفه کبریم
 اوله غوت اوله سن دست فکده بنسکونک رحم ایدر البت عبدا لله محی لا بنام
 کفکوی سناک و بد لازم دکله بیج سکا سن افند کچو دعای دولت قبل اهنام
 صدقه ایله طلب درگاه مولانا بنام قدر وجهین ایسوز او عمرین بره ام
 مسنده لند ایسوز دانا فوق و صفا اول صفا ابتدا کچس تاریخ ایلر اهنام

جوهریدنه شندی بکلفت بوناریخ لطف
 اولدی زین العابدین بک کتختاشده بکام

تاریخ ولادت

میرد الارنه یعنی حضرت بچی بکه
 ماه بیکر در بافرزند لافم ایدوب
 کجمل او شدر بوکونه منظر لطف و خط
 شاخ آمانی اگر چه هر کس بر برگ
 لیک اولاد انک سائر لره او طرفیا
 سال جود وجود ایلدی رشک عد
 آشته بر محمدوی پاشم بک افند بیدر
 منلی کورمش کل هر ایدیه چشم فلک
 بکسور بکره تیغ غره خوزیر سینی
 جبهه عالمفوزی خیره ش چشم مهر
 صدقه ششکل دله اولدی سر سر خراب
 بویله لطف منظر ایتک کن خدایچی بکی
 شندی برخل کر امبسی فخر اولدی بیدر
 دیرنگاه انداز اولاد اول مهلقانک
 حق تعالی عمرین افرون ایسوخن کن
 لطف و احسان فراوان ایتدی رب مستعان
 قیلدی بویوزن آتی عاقله مسرور الحنا
 کیمی ایتقدر خدا بویله کر طه شادمان
 هر که مولی ویرر کر چه لیسر لر بیز
 بردکل مهر درخت ایله هر کر خیران
 صلیب باکندن صد فوش و کدی و بکران
 الصلاد دعوی حسن و ااید کلسون
 سیم ساعید غنیم سر و قامت مؤمن
 بوجوه فصا بلرد کاننده ویررد دنیا
 عارض تابانی بر تو بخش ماه آسمان
 الایام ای افت دور زمانم الامان
 باغ مقصود نزهت منگن بولورسته
 کیم انکده چهره سنده نوز بهجت مستعان
 عینیدر پاشم بکک صدور برب و کمان
 کل کبی خندان اولوب ایسوصفاران

غوث بنده لوی بچه حرم دولت دادوبو
 فکر ایدر کن ضبط الجوز سال فدومن ناکمان
 کلدی باخبر دعا مصراع تاریخی دله
 مصطفی رشدی کیم دینا ده اوله کار

تاریخ ولادت

خدا پاشم غا محمدوی سید عارف آغایه
 بتار و خوشی بسیار اول کود شیرین بچون
 خصوصاً والدین و جدی مکی جمله و ازو
 ایستدم بنده غوث ساد اولوب تاریخ ولادت

فرصه ایلدی مالی دل جد و این صفا

کلوب سید و لاله الدین اسماعیل دینایه

تاریخ ولادت

مشرق افروز کیست مهر کرد و ناه
 بولکیم یعنی نجیب حافظ افندی کیم اولد
 حق تعالی دن دیردی بر قمر سیما لیسر
 دیردی برخل نجیب آکا ضای المان
 مطیع انوار استغداد ذات بر شعور
 مجلس فضل و هنر ده زبور افزای صدق
 شویله کیم اولون سوزخ بر توفانی رشک
 جبهه سنده معنی نور تجلیگاه طور

زاده طبعی کبی خاطر سخا و در فریب مصراع نظمی کبی موزون قد و بقیصود
 جوهریم مضمی اولدی صماخ آرای جان کلدی غوت بودل غلکینه سون سورد
 قبل فرین دانش و عرفان اولفضل نورسی ایوب یارب عبوب جمله نامداره
 دوستدی با فیض خدا تاریخی بومصرع با
 اولدی شمس الدین محمد له غنا لبریز نور

تاریخ اوطله

نقش بر دواز حکم بانی بنیان کرم قصر پیرای مهم زبیب ده مسند جاه
 مهر کرد و وزارت نه برج رفعت و له پاشی فلک قدر معلا در کاه
 ایوب لطفی ایله هر جهتی آبادان اولدی عالمده اسس افکن بینا در
 عهد عدلنه آنک قالدی برجای خواجه دل غت ستمدیه مکر اوله بناه
 بادی هر یرده نو اسلوب ایله برلی سر بقصود رایتدی بنا خجه قصور شکاه
 اولدی از جمله بونورسم بنای سکین سکدل بر صنم شیوه کر عشوه بناه
 ت هر مطلبی مستهود تماش کر اولور در و دیوار مجلا سینه قیلد خجه کناه
 بر برجانه میدر خانه آئینه میدر که در و ننده ایدر جلوه بر پله هر کاه
 دلنه حرات صفا نامنه شت با زبیرا هر بر آئینه می همصفون قلب آگاه

ایدلم بانی ذبستانی ایچونه خیر دای عجز ایله در که مولایه ایدوب وضع جباه
 ایله یارب او وزیرین وزیر ی هر دم نیل آمال ایله دلت دبلوقن دلخواه
 هر سینه بو یولدا ایجا و بنا لر با بسونه دیلم بز دخی تاریخی با فیض اله
 سکه به مرمره قازوم یازوب غوت تاریخ ۱۲۲۴
 ولی پاشایه بوطی اس اوطله اوله تر بهنگاه

تاریخ سرای

زهی دوتسرای بیجا اولدور دوران که سقف در که والای اوشن هم کیدون
 مصو ایبو خدا امواج سیلاب حوادین این اولور نذر روزگار قته دهر آن
 کلید بچیلد غوت ایبو باب تاریخی ۱۲۲۲
 بو ایوان شرف بنیان اوله معمور اولد

ولادت

ماه طلعت طوعنک بر فرزند ی چو سید برده هفت و اولدق قلدی دل غدیبا
 کون کبی طوندی چهار تو خا رسه وقتدر غیر ی او پاشین طالع خوا بیده فر
 زرقلمه لوح خوشبیده یاز غوت تاریخی ۱۲۲۱
 کلدی نو مال دین بک ابدی منور دیده

تاریخ ولادت

راوندجلال افندی یعنی اوغرتاش
مولاد استرایدی برجهین فرزند
عزت جو ماه خنوب تاریخی طوغندی ناچار
شهر منده قلدی لغت وجه حسین بدری

۱۷۲۶

تاریخ ولادت

ینه اقلدی بهار ابردی زمان خوم
فضل کورسته کبی سرفا یوشاوش
دین غنجه به برز تبسم کوردی
سیر شنبه لب لاله صبیح جن
ناق نوزاد رز اولد قه بریده نهر
باغبان لاله به قندیل فروزان برینه
جدا سورسور آور عالم کا اولور
یعنی بکراده رک فخری خلیل کت که
صهر دستور فلکیه معلا بایه

کلک اولدی نینه آب لطافته غولق
عوض ایدر تازه نهالان چمن قدیق
اولدی کلک سسر بر شور هزاره هینق
دایه ابر بهار ایسه غایتله شفیق
دیده و قطره اشکی جو کبلور جو ایشیق
وضع ایدر سور که چمن چمن طولدر
زاده میر کریم السجودن تنسیق
ایلین مسئله جو دو سخا بی تحقیق
ولی است که امور نه قرین توفیق

ضیق

ایله بردا و ره بر بویله مکرم داماد
استه اول میر کریم کار شریف الشبک
والدینیلده او فرزند سعادتمندی
خانداک سن اولوب عمر ایله اقباله فرزند
کنا تاریخی عزت دیدی بو مصرعه

یازدی بو مصرع غایله ده تاریخین
فرح عالمیان اولدی محمد توفیق

تاریخ ولادت

بانک کو بهر میر والا فنرت عالیجناب
یرتو افزای چراغ بز مکاه مکرمت
اختر افروز سعادت نیر برج شرف
حضرت نین بک اول کامکار به عدیل
حضرت وهاب به مستند ایلردی مدام
منزلین الدین کنگاه اجابتده هان
طوغندی بر بخل خنوب ماه طلعت ناکهان

طاهر لوق و وصل و خاندان سر فراز
نور بخش چشم اغیا عدالت استهاز
آفتاب اشکای برای مجد و غر و ناز
هم کر مورهم تواضع پیشه در هم دل نواز
بویله بر فرزند و ولتمند سعادت خیر نیاز
آفتاب تیر دعا بالطف حق کامساز
سوقده که هواره کرد و نه کلدی ایشراز

۱۷۲۶

اولدی اشکفته سقا بقوار اهلان نیه تازه رس بر لاله نغانی کل سیرت بر از
حق تعالی ایو آتیب دنیا و این عمری اولسون رسته امان غلغلی و نرس دراز
دوشدی بومصر عله توأم ک تاریخ غزوات

۱۲۲۶

میرا بر ایتم باشد اولدی مهد آرای ناز

تاریخ وفات

آه ای فلک دید کلری غدار به امانه قیلدی عاقبت بنی نابویه ناشکیب
اوردک بوسینه نیه بر زخم جا کند از کیم حشره دک حبیبی حکیم و کل غیب
ایتدک او سر و تاز به ریس سر بلند می مانند به خاک کله کین و کذر یب

تاریخ فونی بیفدی بومصر غزوات

۱۲۲۶

بک کچ گندی جنه سید علی غیب

تاریخ ولادت

آمد نوبد خوش پیام آور و بشیر تمام کای چشم دور نسوی کام نای نشستن شکیب
بر خیر وقت شاد است از غم دم آزاد است هنگام لطف با دست بردار از قیض نصیب
در هیچ الطاف خدا نقصی نباشد روانه پیش از همه افتاده لیک این دستاورد و نوب
طهارت فیذی را یکی فرزند زیبارویی طفل هلال ابروی کشته کنون که هوایه زب

من از سرت آن زما کردم دعای ناکها کس با عجز جادو آورد که رب مجیب
رفت با منقوط این مصرع ز غوت تاریخش

تاریخ آنکه ز غوف طهارت شد میر احمد و نس نسیب ولادت

کل باغ سیادت عارف انا که او در فرق دهره بر ایه
دخی بر نوجوان اکین الحق نظر اولدی غطای مولایه
لطف به در به خدای کریم آکا و بردی سرور بیغایه
ابتدای بر سر ایدوب حسنه شکر ایدر کن اول طفل ز بیایه
در عقب بردخی کرم قیلدی بیفدی کل با ناک شوق بالایه
غزتا بنده کوش ایدوب آلم کلک عرفانی دست اعلایه

بیفدی دوستی خانه دن تاریخ ۱۲۲۶

کلدی احمد لطیف دنیا به

تاریخ ولادت

چشم نال نجیبه برای تنویر و بردی حق بر سر ماهوس مهر فروغ
افق افروز صحت به خسر رسید آقا به نوله در بره یا طوغایم با طوغ
بنده غوت ایشید و شاد و فرحان اولم ایلیم خیر دعا طوغایسی بو بون دروغ

اهل عرفان کمالی منجوب قیلسون اولدنه کندی دخی واصل سرحد بلوغ

جوهرین حریفه تاریخین تزیین ایدم

نیر روی محمد صالحه افلا که فروغ

تاریخ حفظ

بعد تحصیل فتون حفظ قرآن اولدم وارمیدین کبی بر مظهر الطاف اوش

دیر کورن کسینه می انواع منبر که سخن یاکتبی نه یاد کاخه صحاف اوش

هشت ماه ایچره سراسر سور قرانی از برایتیم کورک احقاف کورک قاف اوش

نعم ربی تحذیث بجا واجبدر دیمونلر ایشیدر قومی لاف اوش

دیگیند دیدی تاریخ مجموع هر غوت

شرفادن ایدر بولمق اشرف اوش

تاریخ وفات

مولوی خائفی شجاعت آه ناکهان طائر روحی اوجدی

دونه رک ایلدی غدنه پرواز هو عینی واروب آنده قوجدی

شبهه سرفوتنه تاریخ بودر

شیخ عبدالداغدی کوجدی

تاریخ ولادت

لطف حق ایلد بزم درویش سلیمان افانک طوفندی بر فخر شید طلعون طفلك سعد ختری

جبهه بر توفیقانی ماه کرون بها عارض خشتانی رشک افق خاوری

ایر سن اول مهر رویه هرگز آتیب زوال ارتفاع الدفیه باسون سمس خدی دلدی

عاشق صادق اولدیمشین انس اولوب باننه او غمخور اسلام رقیب ابری

کلدی بانوفیق حق تاریخ عزت خاطره

اوله اسماعیل حق سمعت بطلاندن بری

تاریخ وفات

آه صد آه حمید آغا که اول مرد غیور بکچی بلده اوش ابدی سرد کجدی

عین عبرتله باقوب کوری دجه افانک عیانت بسم وزر و دخت دیسر کجدی

قوز بخصل ربی الله امانت بر غوب کندی بو بزم بر اندوه و کدر کجدی

او قوبر فاتحه خلاصه روحنه آتک که بو امید ایلد اول مالله زرد کجدی

گوهر اشک ایلد تزیین ایدم تاریخین

بقی حمیدانی کوجوب جانله سرد کجدی

تغییر قول ثابت

جلاد چشمی قصد دل و جان دوشمون
تغ کنگاری دیده کر بانه دوشمون
خون شهید مصحف عثمانه دوشمون

اوضاع نابجای ایله جرح کینه در
افتادگان عشقه ندر جگر بر ر ندر
آئینه روبرافته کر قبله لر نظر
بر عیاشک بهمان کوزی خوبانه دوشمون

یوقدر نظیری سن بت دیر زانک
کیمدر برکتش آور خوبنه طلعت
بر طالعی سیه مسلمانه دوشمون

کوستردک ابتدا کوزلم روی ده که
صکله اونندک آه بوبن به اراده کی
دوشمند سنک کبی فانه دوشمون

عوت که عازم سر کومی حبیبدر
بیهوده کرد سمت فراز و نشیبدر
لغزبجای و عده یستی فریبدر
اقیم حسن بارده دل بر غریبدر

نایت فاده جاه زخاند دوشمون

تغییر قول نیرم

حور ر برق قدح است ابد و جاها
دیگر کور و بوقامت ممتاز ایلد طوباسنی
آله باغ بهشته کنته ر فرصانی
مست نازم کیم بیوتدی بویله بر داسنی

کیم پیشدر دی بوکونه سرود با لاسنی
بوزانکت وارا یکن جسم لطیفکده سنک
تار و بود خنده کلک کرک بر پهنک
کیم پیشدر دی بوکونه سرود با لاسنی

بلمس قویبنده کوبا کیم کل دوشنی
ضمیمه بیخاچ ورد او سنده بلبل زار اید
بوسوزی تفهیم ایچون دالم کجا تکر اید
کلی دیبا کبدک اما قور فرم ازار اید

ناز نینم سایه خار کلی دیناسنی
اوشم مستون حسن و لطفک دلبر
سن بویرتدی ایستون نشون بویونا
فرطش دین کمال حیرت ال دیردی کجا
برالکده کل برالده جم کلک کس قیا

ققیق بن اسم کلی یا خود که جامی یسنی
بویغیچون کرد آلام و کور بد بجات
دون حوضی باغ ده ای شوخ مدوح الصفا

سولجویر نه ایرکن نگاه التات صاندم اولمش حسنه بر فواره دن آب چیش
بویله کوستردی بکا اول قدسشناسنی

غنائی بویله بر طقت قیلن ای به امانه یوق بحال انکار کسین هب بلور حلق
سن نه چند تهاک دخی کندک جی بکده بن دیر که بویله کیم قیلدی ندیمی توان
کوستر انکشته مجلده کی میناسنی

تخمس غزل غزل بک

طبع روشننده غم نهدم محوس اولمز که رسیل فوادیه معکوس اولمز
روز نوروز هواده نظر ایت بوس اولمز صافدل تیره نهادن ایله مالوس اولمز
بر تو مهر لب تارده محوس اولمز

باشقه در زنگ بکر وحده کیفیت حال ایلمز اهد بد خو کبی مجلده بعدال
بیج کرا بجان اوله می جرنه کش جم خیال نشه باب مل عرفان اولار باب کمال
زهد بار د ایله هم بیت کابوس اولمز

خنجو جوری ایله کینه حکم اول اویار زخمه صکره اگر ریزه الماس اویار
هکر چهاره ندر هر نقد ایتسه فکار دکنه عقده جروح اولان عاشق زار
طالب منفعت مرهم کاکوس اولمز

رازینها سنک اظهارینه اوله میال ایسلک جفته به بازار اسکده فی الحال
ایتمه بیکانه به رهیب سهر پرده بال کتم سوزش ایدر روانه بولور نیل سوال

کشف اسرار ایله بیل کبی محوس اولمز
ایده له قامت شمت و خرامک سیرا ایلم بیل تماشای نه لالان جنان
اسم سور قامت ایله قد بتان زبور کلشن دل کسین ایا نخل روان
یوشه هر سر و سهای کینه ده مغزوس اولمز

ایلیوب دعوی ایجا دکات حسنه کندک عدالته بهمر نه بهر سحر فتنه
نظم رکبن باشور ضمه صافن هر دهنه فیض حقد و برن آرایشی رفر سخته
بر قوری لاف ایله ای زاهد کابوس اولمز

غنائی اکلامین طور سهری قفت اولور فسرده اوضاع فلک سیرت
دیرده راحت ایدر صاحب دقت ایت فهم ایت خضبت جبار فصول غوت
سردی جور فلکله یله کابوس اولمز

تخمس غزل ندیم

ندر باعث کجا جگر استرسین سلیم کچن مهر و محبت ندره نحو اولدر به سلیم
ینجون سن ناگهان بیداده میل ایتدک غیب سلیم ندره آزرده اولدرک ناز ندیم به سبت سلیم

بنی اور لدر مکہ لایقی تا بویله غضب سلیم

نت ظم و فکده غم قدر ایش آید لقتت مدار در سرد ز شسته صهبای بر حاش
بنم سنده جدا هر عیش و لذت نم تلخ اولور بجای هر ستمده حسرت گده با دة عشرت

بن اول مستم که سنفر کردن جام طرب سلیم

عجب کجور بویب همکاسه در اول سرفرازیه کمی مدم و لیم یا او شوخ عتوه بازله
کمی قدیم تخیل اول سه طای فکده زلمه کوکل بر اضطراب غیرت امانت نازله

بود مدد جام صهبای کمی کجور لب سلیم

قبول بقه اسلام عشق ابتدای دل بر ریش بنه حشمت اور ریگان غمده کلمه هزار آغیش
مدد بو عقده مشکل ایدر ایمانی تلویش بنم اول لوسلی محبت زلف کافر کیش

اسیر نیک بنی ستمیدر با حجب سلیم

اولو دال فس اقدم بر مده عشرت ایدر کن با ستم عقلم آدی اول سیه کل بیاض کرد
منال غوت کیندانه اولیسم شیون سیهت جنون عشق اولار سواندیم بن

اگر کسناخ ایسم معذور طوثرسم اول سلیم

تجسس غول غوت کت

کل تجسس طغف آب و تاب ویر اجلیه آب یرینه لعل مذاب ویر

بن ناتوانه رونق عهد سبب ویر لطف ایله فی برطلو جام شراب ویر

بیتاب بجز یکم دله بر باره تاب ویر

چون لاله زار کینه کن ایدوب دانند عشق اول قطره سر شکره شبنم ناز عشق
بر مرد و لخم سو صفین سگوفه زار عشق رنگ خزان با نگو نوبهار عشق

سیلاب شکر دین حشره آب ویر

سین جوشع ایجن عشرت و طرب طولدر فروغ شمس ایله بزم جامی ب
اطرافه بر تو افکن اولوب ای مه ادب هور ایله جام باده ایله قیاس بویب

ترتیب اوج بزم فرما بتاب ویر

افسار درو و نقد ایتیم احتراز قیلدی بنه بوزخم غایبان کشف راز
کور دکره رحم ایدوب کاکا هر مرد جان لعل لبکدرام دید بیدر ای طیب ناز

مجموع غمده کم دله سانی جواب ویر

موج نکاهی جوهر شیر حد ایت افتادگان جمله شهید محبت ایت
خوز بزک کجا بقدر لبک عادت ترک اور اول سودم کلمه د ایت

صو ویر به تیغ غمده که دهن کلا ویر

سورشی فرای صحن جهان اولدی الامان عشق مورت صحن اولدی الامان

کند که مست قشقه اولی الاما تا ب غرقه افت جان اولی الامان
لطفایله چشم دبره ای باره خوب آویر

مخلصه البیوب آغاز استکا ایتک او سوز غلیظه فصل باجرا
بر بوسه دهانه ولی اولد سنرا نقد سیرتک یوقیره صر اولدین غرنا
سندی می کب غمه کلد که مست دیر

تجسس غزل افندی

تابش مهر غدارک کون کبی مشهور اول کسین باز اولرک شخ نهال طور دور
یک انضای لطیفک نوردن مفظور صمسه ده کینه کی آینه بلبل دور
هر یانک ای مهلقار تو صادر بلبل دور

غیفه کلزاری دلتک ایلدی شتک سبلی عجبده قیلدی کل قدر خاک
نار و ماریتک دلار عقلی بریش او کوش زیر فکده کیر لدر کجه بر جاک
صانورم بر سیره کلش قشقه لر مستور

در که دلاره واردم بر سحر وقت غازی ایتمک امید یله اول مهرباره یه غرض ساز
برده کوردم جیغدی امام لکهای قشقه خواب زنده هنوز قشس کرا اول مست ساز
نرکس چشمک سوزز آیدور محذور

بالبل

بی سبب جاک کربان ابراهیمه بار کسینی وارایه فرات ایچره کوردی استکا
سنه حیر اولوب ایلر او ده آه ایلر کجه راه ایتد کین طویدم او سوز شوه کاک
غالب کندی کبی بر آفته مجبور در

عارض تا بانکه تشبیه ایتد مرده نامه انجالی جرم ایله سیاه ایتد مرده
عفو که معذور اولوب ایتد کناه ایتد کت یا نیوب یوز که فار شو بر کون آه ایتد مرده
عاشق سوزین لر باقیه کیم معذور در

عوضه نازک اسکدر کوی و چو کاک بو کون نورن ایچره سن الدک نینه مید بو کون
غرناک ایکی فولکدرش دقبل آنی بو کون چو کله سنسین ملک سنک سینگ بو کون
تجسس غزل التفات ایت غرت ناچار که بر مور در **عجب افندی**

خط مشیک سواد لیلده و جیدور در کردن بالکل بیاض صبح نیت بو در
عارض بر توفیق نور بخش خور در سینه صاف کیم رشک آور بلبل دور
سرت سز اندام با کیزه ک کجیم لوز در

کور دیکم کوند نبر و خراب مهر اسرافتی ماه تشبیه ایلیم بیت نا بر آقسی
بر غلط وارایه غفوات عاشق منقحی سیر ایلد نر ساعد براق و سیمین کجی
مایه مهر ایلد مهر صانورم مفظور در

نشسته صباي ناز اول شوه لکت خيرا اول
هر سوزی طولی کی کند که قذا امیر اولوب
شربت شیرینی کفتار موج انکیر اولوب
خط و کلا ریت لکنده تبسم ریز اولوب
کرد شکر فنده به تبسم خج مور در

الفت امیر جنونک تمدی دیوانه در
مغ دانه فرق افتاده ک قدیمی لانه در
اشنا خرد جو قدیم بجا بیکانه در
خیلی دمدر باده غسکه دل مستانه در
عاشق سوزید کرمه صورتا مستور در

کسمن عاشق نیازی یاره سون منصل
دانشنده حکم سوال او سون بهج منصل
دور باش دایه ظنم بودر او طرخل
کرمندی و صایله کست خانه بودل
فضل مولایه دما دم بنده لر مغزور در

اولدی عیفا نابت راز نهانم آشکار
بلیدیر محبوب اولونم سنگ انبار اول
صبر ایدوب ای شمع زرم سن وان بر دانه
هر نه چند ابد کتم سوز غمگن اختیار
کریه به اختیارم لیک نامقدور در

چون جو سبب قلوب خفقار با حال
کتم مافی البانزدن زهی فکر محال
عقله اندک جو من بدستره بو جمال
سود یک کیم جو دغم اولور که سوال
سویله ای دل میردین کرم موفور در

نغمه الدی شیوه نادیده سی اول
کورم من اولور دکستان بهجت
اول بهشتی اولک بکر فوشه صورتک
یعنی اول خدم کلذوقیامت قامتک
جنس لبو با خرام نازی رنگ حور در

لا اباله مشرب هوب جهان خاطر با
دلیری شوق نواز وز یور بزم صفا
شمع جمع آرای الفت هد شیرین دا
شاه خوبان یکسهر فارق دلکشت
شهرت حسنی دخی خلقی کبی مشهور در

اوله بر محبوب زیبا بروخی کجرا له
شیوه سی صالمند افکار جهانه دلوله
غمن حال انک غنچه شکل مسله
بو یله بیچاره و سیر این نجیب به
حیثم سحر زلف کافر کرد کافور در

خسر و ملک جلالت خود سید افسرا
شاهد خاطر فریب استوخ بهجت کسرا
نازینا نو خواما مهجین سرورا
شیوه کایا فتنه جسماد کسرا
ای که غمگن قصیده اوز که بر طور در

دمدم افزایس حسرت تر قیلر بوله
کلشن و کسیر لوی لطفکله طوله
لوزنال قامتک آب لطافت صوله
ورد و یک باغ بهجتده طراوتی اوله
کلشن عاقله مادام غنچه لر مسرور در

ترکیب بند سوزمند

کار آید جانم از سوز افراق کونز کونه علونه یور نار استیاق
تسکین افراق منوط دم تلاق باندم طوتدم نفس حسرت باق باق
ای استک دیده سندی خوش ایلمزین

چون سبیل جا غمخیزی خوش ایلمزین

کوی کاخ ایلمزین ای صبا کند دل من چمنده میدرال کتور خبر
هم سوبله بویختی هم قبل سلامد چون ناله ایسونه ویر باره در در
بک تر فزایدر حکم فرآه و ناله بی

اف ناله المده قوسون دل اطاله بی

کلدیجه یاده سر و خا نامم اندرم اکتدیجه بن او سو کلی جان نامم اندرم
کوسم دیرم او سرور خوب نامم اندرم ضبط ایدم بودیده کر یا نامم اندرم
قالم شب فزاده آه و این ایله

یار بیا و ندر اول ضم مهبین ایله

نولدی شبانه حبس شاهانه فر بزم سابقک ایتت هدستانه فر بزم
بشردی حوره شوقله بیجانانه فر بزم تاریک قالم ایدی طریجانانه فر بزم

قدبل ساغده قویلوبه و غن شراب

پر تو صاردی تجله مانند آفتاب

ای خوش دم وصالکه همبزم یار ایدم که شاد لطف ایدم که می دشنا محوار ایدم
دارسته شمکری روز کار ایدم اول کل ایچون ترغ ایدر بر هزار ایدم

دبردی چمنده بیلب ایسته ترانه می

آفریقربوشعه آواز لانه می

می نه بلا امیش بوخسر دیدگری کیم دست غده قیلدی بنی بویله سر سری
بک اولوم بک اولدم آه اول سو اول سوخ ماه بگری اول مهر انوری

یار بک داده قبل دل کوشیده می

کوسته کوزمه کورکی اول نور دیده می

قانع دلکن اول او شوخک کلاننه بر شمدی حست اولدق آنک بر بیامنه
حادک خل کل ل انتظ مننه هر دم بهرین او غم سوز وضع خامننه

صوره بزم فلکن اول استکافری

قلسون قوروز حشره شو ما جو فری

دشمن ایسته ناله لرم کرینما اولور بر دانه کور کور شوم ایتت کلا اولور

احوالی طوباندر ابر سینہ چاک او نور ارتق بکافزونی بخند نه باک اولاد

دود دروغم اینست صعود آسمانه دکن

حسب ملکن است آقیدر خاکدانه دکن

کیم باشه حقیقه حق ملک حصه باز ایله یوقدر بنم مسایتم جیلک ساز ایله

برورده ایم نیز ارتقله ناز ایله آلسم بومرتبه جور دراز ایله

بن بلیلم چنده نوا ایتمک استرم

بن کلبه نراجره صفا ایتمک استرم

بیداد برضدن ندر غرت سخایت بگز که قالدی غم بجز انه طفایت

سلب اولدی سبب ایچو خواب و کربانلقه کجده در وقت و ساعت

بر در بادن اتمیشه بگز سبب افراق

یا قمش سبب جگر هکلی نار استیق

ترجیع بند

رام ایت بکاش هد الفت رعبده می آهوی دست نشووه دست کزیده می

مخزون برقمه خاطر نا آرمیده می سادایه قلب بر غم والام دبده می

یار بکت ده قیل دل کشته می

کوسته کوزله کور کی اول نور دیده می

دوشدم جدا او بادت ملک ناز ایله محو اولدم آتس الم جا کنداز ایله

کلمه هزار مرحله و صد ناز ایله جالدم در غنایکی کشف ناز ایله

یار بکت ده قیل دل کشته می

کوسته کوزله کور کی اول نور دیده می

بن عبدالیم اول کل رعنا به حسرم بروانه یم که شمع شب آرایه حسرم

قیسم جمال جهده لبلا به حسرم یعنی او کلفذاری تاس به حسرم

یار بکت ده قیل دل کشته می

کوسته کوزله کور کی اول نور دیده می

سبب سحر بوجکد حکم بیج و ناب ایچون آه دمام دل بر اضطراب ایچون

سوزشله است ریز چشم کباب ایچون در دختار نشئه با در رکاب ایچون

یار ب قیل کشته می

کوسته کور کی دیده می

یار مدایر یوب اوله له فرقته اسیر جوق سکلاخ محنته دوشدی ره فقیر

تغزیده اولدی بای امل جام دل کسیر دای اولرای لطفک اگر با که دستگیر

یار بکند ده قبل دل حشر کشیده می

کوستر کوز طه کور می اول نور دیده می

اخسانه بن ابراهیم کوشش فرید رنگ بریده همی ابرار می بدید

کلند که جانب دلدار و نوید درش دوش و وجوده تا نذر ک بید

یار ب قبل کشیده می

کوستر کور می دیده می

بن غم گرفته دلداره ما نلم جور و جفای یار سمگاره ما نلم

اصلا نوارش استم ازاره ما نلم بن جان و دلا حضرت دیداره ما نلم

یار بکند ده قبل دل حشر کشیده می

کوستر کوز طه کور می اول نور دیده می

نمک کل خسته بپیرای جمال اولمش سکا
 ششم شرم عارض افزودنک اولمش سکا
 سعه یا قوت که خاصیت آب حیات
 اقتزاج تمس لب کوز مثال اولمش سکا
 سایه مذکاه آهوان دشت چین
 نوردیده م کور که میل کنی حال اولمش سکا
 سن نه آسمان آرای من شیوه سین
 زیور برج زیا بجم حال اولمش سکا
 طفل اندک لبین یوسفه بیچیم و بال
 خون عاشق شیر مادرش حلال اولمش سکا
 آشی خوت برت دیر استغنا بین
 چین بر وجهه زین انفعال اولمش سکا

اول غزلین وصف چمنده به شعر در غزل

سره حیرت کلو کیر مقال اولمش سکا

عقار از ایچون که عدد سویدم سکا
 اوج لبش دیم هزار ایله عدد سویدم سکا
 لخت جو کباب و شراب به فون دل
 بزم جهانده عیش رغد سویدم سکا
 کوش ایتدک بضم اویدک هوا به سن
 دل بعد زین نه بیک و نه بد سویدم سکا
 حیرتک آینه باقوب اندام باره در
 بلور دود کلمه جسد سویدم سکا
 دزدیده غم نه نگاه ایت اوسر کنک
 یعنی کر متاع خود سویدم سکا
 کرم الفت اوله قیفا شوب با بنای غصه ایله
 کالتس فروردیک جسد سویدم سکا

بر طفل مولوی ایچون غنت هو نوب طور

ایین گذار هر ولد سویدم سکا

چون کج زندان شوخ کلاه نغزی
 من با بزم سحره شورید سر را
 صد کج گذرده عصمت بسکای
 یارب ز که آخوت چنین برده در را
 آن یامندو جوف با فکند از رخ
 در مجلس با جلوه مانند دگری را
 سرخی شفق لبیت حجاب آیدش از مهر
 نادید فلک همچو نو خورشید فری را
 کرد و زجه هموان در آینه شمس
 دل داده مکر مولوی شیوه کری را
 از بسکه شرم بر رخ زرد رو آید
 بکداشته ام داعیه بسم وزری را

آنکه که کشد تیغ زبا آورد غوت

در زیر کنین محکمت نکته وری را

کر التفات اوله یارو بسکا
 بیگ لطف اوله استم اغیارو بسکا
 صوم وصاله بنت ایدرم زمانه
 بر نشه حال اوله یور افطارو بسکا
 تنهانشین زاویه غمدر آه ایدر
 آکه افندی آکه دل زارو بسکا
 اهل دله همیشه جفا ناد نکمیدر
 ای جریخ سفله سویدم بوهرارو بسکا
 کر چه دکدر اول صنم شوخ بیوفا
 کسر کلهای چشم فوکارو بسکا

اما رقیب دن حذر ایله نه ایشسون بوق چاره بوسه ویریکه خردن بجا

غوت تحمل ایله نه حکمی بهمان

هر نه کلور سه بخت سمکارن بجا

بی بار نشنه یاب اوله نم غم کلور بجا دور بیاله حلقه ماتم کلور بجا

عسرتکه بن نشنه کج فراق این عذر برک دیده که دم دم کلور بجا

خط سبای صفتی روینده د لبرک تریاق زخم از در برجم کلور بجا

سیم جفای مقصد یارک وفا میدر هم ایله عرض خشم و غضب هم کلور بجا

مار که سیر هم آورده در مدام کجینه وصال مطلع کلور بجا

زهر به عنای او شوکت لذتیک قد عنایت رقبا سم کلور بجا

حذر غوت اهل کمان محاسی

جاهله اغلاط جهنم کلور بجا

جیب کل بکه دریده کت زبر زاری ما بلبلا چمن افتاده لغخواری ما

آن صوفی زد کاینم که مستی مدام کس نیارد که کند فرق ز شباری ما

همه شب بهر و انجم سحریم و نالیم کشته خالت سبب حالت بیداری ما

مالک کوهر عشقم درین کج فغان سود کار جو جهاد شسته بیکاری ما

چین ابرو که ترا جوهر تیغ غضبت نیست حاصل بر او سینه سپرداری ما

کاله حسن تر مایه زیب آمده است نفس زیبار تمغای غویداری ما

هم زور دست همین خسته غمخواران

غوت چاره باشد همه نا چاری ما

لکاه حرمت ایتمز اود لشکار بجا رقیبه لطفی نهان جوهری اشکار بجا

سبانه جنس فوق و طرب کور اما یک اضطراب ویر بر صدم خوار بجا

هزار سوقه صحا الوزد عشق کلم جنون کنوردی کورک موسم بهار بجا

الده سافر سارم الویر سمدی تفریح ابلیکه سمت لاله زار بجا

فغان و ناله دن غوت نیجه خموش اولیم

لکاه حرمت ایتمز اود لشکار بجا

عبدالدرای نارون قد کی منبدر بجا بر تقال جبهه لمیون خطاییدن قب

مومیانه طوق او سیمین جنجری ای ماه نو ایله ایما یعنی تیغ ابرو انک جابجا

هست قاله باور کل حیرت صنوبر قاتل برحق لوندانه خزان اولده کور ستر ادا

سرفراز اولی باشکده بر لاهوری مال قوت اولسون یا خود اول دستار ستر

وار ایله قبالت اول کاهی سوار سبب صالنه کیم جوید غمزه ک اولیمه هر بجا

استه ز بویله قافل ایتمه قوج بک انون کل دیم بوغید عجب بیج بوقمی برقرن باک
غزته بر بوسه می سلیم نه و غنیمتس ایدک
قبل کرم شمدی اونته وقتدرای بیوف

برقاج عبا ابله حقیق جنبه بی نه صفا به خصوص اورطه ده کولسوقیح می صفا
کیمی ترقی کیمی تازه غزل او قوسون کیمیسی ایسوا آفازه می بی نه صفا
که صحافه جانوب و لوله صوت هزار مجلسی کرم ایده که زمرته بی نه صفا
نشسته میلده واروب جوی کنارنه اوم شوبله مرست اوره سین نوره باجی نه صفا
باک ایدوب آینه خاطر ی که دغدغه

عصه غزت کورینه چشمکه لاشی نه بلا
لا صفا

حرف اباد

بسیل دل فکار نه عالمده در عجب کم اولدی خصلی وارنه عالمده در عجب
بن مست جام حسرت نظر ره بیم ولی اول جسم بر خمار نه عالمده در عجب
بر کرده دیر مبین ای شوخ بیوف عتاق جانسپارنه عالمده در عجب
یارک لیسقه برهنی ای صباینه قیلدکی تار و مار نه عالمده در عجب
سقف سیره اولدی ایشرن فنا آه شر زینار نه عالمده در عجب

انلا

رنگ غذار سغوفان یار ایل خورمشید سغده بار نه عالمده در عجب
بردور هوشدک غزت او دیرین داغرز
صبری ناله کار نه عالمده در عجب

بر حیا یسینه عجب باکره در بخت عجب قناروب زنده ایلر سه نوله شرم و آد
قیل باک ایچونه نعل نکل سگ ایچونه ایله انصا بزیمت و خراب ایدک هب
موج اورر یاکوچه مجلسه نکل طوت یاکوچه ایچی کاسه طنور طرب
بو نیم مست اولیجی عادت دیرینه مدر کردن ساقیده البت ایدرم بو طلب
باده صوندقچه تمنا لایدرد دیده سوزر آه کافر بوکرشمه بو اولونون عجب
کله لکرم اولیجی دال فسا اولوب مجلسده دوک اوکیورسی ای کاش ایدیم بی طلب

بو یله رندانه غول طاحنه اولما بو سگ

غزتا دیده مسته نسیدر جمولسب

حرفان

سبز دکنارینما صا رده او آفت وقت کورینور کلشن حسنده لطافت وقت
موجخیز اولسه طاوت رخ خویز زینع آجیلور صا کل صدیرک صحت وقت
سیرت اول سره جنبه ار جملک نه کورل اویش اندامنه کلجانه باجت وقت

بریدرک زایه قدری اوست حسنک ایستنی ترفیع شرافت قوت
سینه عاشق و بیاتنی ظن ایتمه نهی دارا و صدوقه کالای محبت قوت
کردنی اوزع ز خدائیه بق جسمه کور باغ جنت در جاتی کبی عوت قوت

نظم رکنی ایبرک بحسب تنظیر
اولور آرایش دیوان بلاغت

ای قامت توفیق بر بای قامت رفتار خوشت عریض افزای قامت
انامکه بسیار نذر روان در غم قوت خیر نذ بحسب همه رسوای قامت
امروز که تعقیب کرم کردی محشر بهستم تحسب کس فردای قامت
کلک بنوازند کند مرد و دلازا از صور سرفیل بودنای قامت

عوت عوصات غم شفت جو جام

من بعد بدین بنده فردای قامت

نیم بوزم فانی جهان کام الاوت الذی فی سیمین سابق بنم الاوت
مبتدل اولدی ز بهر اب تکایت شکر سکه بسند زیارک اولدم یعنی فوق کام الاوت
دیا سگوه به مهر سگوه اور رسم مناسیده که اولدم حلقه عشرت زبیر نام الاوت
تنه ملی ایدر دست فلکن جم خورشیده او مان محبسنده سوغا برام الاوت

غزال وحشی صحرا به صیده بهج تعب حکم
اور محو اتنی اغوش و صدر ام الاوت

ح

بترایک هدیه بی نه بدست ایملک جم دل زاری شکست
حیف سن سره بلند غننده بایه فرسیه دس اولمدر است
بزم وصلکده ایاسوخ جهان رقبان دزه یوق جای نشست
کیف حاله بفواکف النظر این تغافل که کنی تا کبیت
چشم منک کبی سنده کافر اوله کل تا او قدر باده پرست
است نمدن اولبجه کتم بویله عهدیمش روز الست
ببل است کبجه افکار کله ناله هایم بفلک می پیوست
بهمچو روانه ز شمع رویت آتشی در دل سوزانم هست

بالکذب دکل غنته کیم

می کلرکت بیکله مرست

حرفان

او خونی غمزه رعیت قهیم جان ایدر بارش نهان خنده لایمید صد جان ایدر بارش
رقیب بار ایله اینر شند ز بوزیادیم کلک خاضقانه بیلده افغان ایدر بارش

سبب نقص کماله الفت نادر کاذهب
 که جمعی خواجہ مکتبہ صبا ایدر ابرار
 مجید کردن صام نو بزم عالمک رایت
 کیمینه نشسته کیمینه غم و آخر ایدر ابرار
 ارزدون بن استدادی کسم غنا بردم
 بکا بوز و طبعی همت پیر ایدر ابرار

حرف ای

یو شکر بایرم کبی بر نوجوان آورد درخ
 حیف تاثیر صیام ایتدی او ماهی زرد رخ
 دانا حکر فروز سینه سوزان اکت
 قومی اولو ناس اهل محبت سرد رخ
 داندازارک مجتهد جندره سکه ایله
 لاله ملک اولمش دروننده مکر در رخ
 بر توی بی ساری قلبی لبر بر ایدر
 بزم اندیشه مد ایتدی فکر شمع طرد رخ
 اولد بغند غنا وارسته خطابه
 کورینور صورته بر آینه بے کرد رخ

حرف الدال

دل ایتدی کج کل مکتبند فریاد
 کلور کوی درای کار بان چینه فریاد
 نه سخت اولسه کنار قبسه تاثیر ایدر
 صد او بر سک کلور کیمیند فریاد
 هم آغوش اولدغین خواجده کورسم برین
 اولد غیرتله بیدالستر و بالیند فریاد

بکا شکر لیم طالع قدر جو برتبه بوشکوم
 ایندی کجی که فریاد ایندی شیریند فریاد
 کوزلرد و برزی نالان ایدر بو باغی لده
 جنده غنایب ایلر کل و شیریند فریاد
 میانک و صفی نفس البسم لوح خیالده
 دیر سر رشته لولک خانه مو بیند فریاد
 سزاور غنا میر شیفقه البسم تقدیم
 در نظمه رشیکه کلور بر ویند فریاد

طفل کیمین سخن بسته دها ندر احمد
 لونا غنیمت کشفه آذر احمد
 اولط فتنه که وارد قدر غنا سنده
 باغ حسنه بنه بر نازده فداند احمد
 بیود که انار اغلا ده جندره بیکین
 کوی جکیده سر خاطر شکنا ندر احمد
 کیمین آبا سبق آموز او ادر بلیسم
 شیوه فتنه غیب مسله داند احمد
 غنا خوف اولور خنجر ابر و سندن
 که است رنگ اهداک جهان ندر احمد

دل پاک بد شیرین دهنی میجوید
 زد هاش به زناکت کسختی میجوید
 هر که ابوی بو غطر مشم هوست
 کل روی لب جوید صحنی میجوید
 دلم از زاهد پیمان شکن بگرفت
 باز ناز شکر پیمان شکنی میجوید
 کوز نفس همه زنا زینت خواهیم کرد
 بسکه دینم بسر برهنی میجوید

کبک کز خونی بخشش بر هاند جازا غمه هر خطه شهید جو منی میجوید
 کرد آینه به بلین رخ حور آیت نامندار که دیگر دینی میجوید
 سومات غم او معکف دلها شد زان ضم هر کسی یک عشوه زنی میجوید
 ای که در دیر جهان صورت حسن بکنت چشم سوخت دل هر مردوزنی میجوید
 کشته مجور تو لایق صفت سفید جلوه راجه برهنی میجوید

غزلت این سحر حلاست عیدان سخن

طبع لغت عوهار و فنی میجوید

بر طرز خرام ابتدای او منم دقد احمد سرو آبا غنه دوشدی دبد المدا احمد
 نالانک دائره وصلد ایتم مانند دفسله خوردت رود احمد
 صندوقه سینه مده کی کالای رواند بازار مجتده کرن ید بید احمد
 بر کلین نازک بنه دل بلبیدر کم کلر خراجیده آکلور لاله خدا احمد
 خوبا جهان بریره کله بنه باسد سنین اوله حق مصرده شهید احمد
 بازیمه طفلانه سی خوز بزنی عشق خوم کو چیکدن قیاحی خوی بد احمد

غزیده هوای قدک اولد قده بویدا

صاورلدی کو که خرمن هوس و خرد احمد

حرف الراء

کجای جرمه نوش فقه جسمی مست خذند اما بیلر اذخونی غمه سی بر اوز که آفند
 اولور آوز ایش آتس اوزع ابر بیدا شود که غری حمر تلتد خویرز مجتده
 نهال قامت موز و خوامی یاده کله کچه دل زارم فراغ کرده طوبای جنتدر
 اوشوخ اغیار ایلد شیر و سکر و شمشیر اوزع بزله میل الفت ایلمر بیلم نه حکمتدر
 رقیب و کسب این رقیبه سی ضلی مؤثرش برید اولد هر شب سینه کردن مجتده
 دکل یسته دست و زاید زلف جانانه دل صد جا عاشق است نه کیسوی جبرند
 بونو نظمی ستر عرض ایسم صدر مله غرت اوزات با که کیم کجینه لطف و مروند
 کهرنج معارف حضرت عارف افند کیم زیا کوکب مجتده امید وار رفعتدر
 هویدا در رئیس اهل عرفان اولد یعنی جوقدن دخی بوندن مقدم مسند آرای ربستدر

همان افعال ایله جلا ایله دولته صانع اولون

خلوص ایله دعا فر مستجاب بر غزنده

یاران هوس زلف بتان ایلمسونر سودایه دوستوب آه و فغان ایلمسونر
 بیمانه کن غم بهر اولان عشاق اندیشه بیمانه شکنان ایلمسونر
 اغیار ایله نسبت خوبانی سر سر کوره ک زه تقوی و بیان ایلمسونر

نوس می ناب یزاعیس طویدق اجبا
 ایلر لایسه باری نهان الیمونز
 طعن ایتمک بشلادی جباب میبه زها
 کند که سولجی بی جیبا الیمونز
 سوز دینی بزده اظهاره نه حاجت
 سمعی بخون آزرده زبا الیمونز
 عوت جو منم مالک کجینه عوفان
 عالم بنی بی مایه گمان الیمونز

تحت جفاده حکم ایدله خرد سالد
 بازیجه اولدی صوندیغ غرضی لدر
 اطفال نور سیده لره دوشدی کلکمز
 باغ بوکده بتدی بنه نونها لدر
 بزوز با منقبت ساده رولرز
 مشق ایتدک خط آورا یجون قیل و
 خوف یک اینجه لوره فرایا جیقر بوشه
 موی میاننه صاریلورسه حیبالدر
 هیر انیم معامله دلفرینیک
 ایتدکمه کاهی عاشقه وعد وصالدر
 هر کلقدار ایتده در غند لیبه
 بر طرز ناشینده ایله مکر و آلدر
 عوت بزده غنجه کشفته فر لوله

نوسیه لرله ایله غنجه و دلالدر
 کل روینده اول نورسته نیک لطف وار
 دکلد قیل و قال مولا کافا هوس بیجا
 بی کج میا اینجه در یک آنده وقت وار

کمر بر کمال حد واسطه بر طرف اولسون
 نظر قیل شکل استفادته اسناج و صلت وار
 اگر چه کسیر محبوبدر خاطر فریب اما
 او شوخن سبوة نادیده سنده بقعه حاجت وار
 کدالر قطع امید کجاه التفات ایتسون
 جیسی اوزم اول حاق حسرت جین نخون وار
 بزمله الفت ایسه باعث کسب رقدر
 خدر قیل صحبت ایغاره میل ایتمه مضر وار
 دیشسین نینم عاشقده آخلمه در کون
 بیاز ای لاله رخ مجر و مژدر سنده وقت وار

سینما بجز سنک درد کله دائم زار و کرباندر
 طبعیم کل دو اقیل سونم بر دختنه غن وار

دلده دائم حیال اشرف قدر
 سرده فکر وصال اشرف قدر
 افق افروز عالم خوبی
 تابش شمس جمال اشرف قدر
 بزم دورانه روشنی نجف
 شمع خضر آل اشرف قدر
 باغ حسرت نهال نازه رسی
 قامت بیجمال اشرف قدر
 ناشکیب ایلین بو رسته بزی
 آه او غنجه و دلال اشرف قدر
 دوند برن مولو بلدی شمدی
 کله حیال اشرف قدر
 دمبیم باعث ایلینی نیلک
 کج کجگاه جمال اشرف قدر
 نقدر وار ایسه جها ننده کوزل
 جمله کشفته حال اشرف قدر

طبع موروم غنای الحق

مال یال و بال اشرف قدر

ایدک و عدو صال ایوب کلاه دوز او مولوی بچه طور غرسوزنده آه دوز
 کوردن آیدن اول شکر آل تنوره کلده هر کجه باله یله قرص ماه هوز
 نه طغدر بو که ایلر کلوب هلاکت بزی ینه سراینه معصوم و بکنه دوز
 کل رخنی قراروب فرط سرم و خجندن مثال سعه جواله کاه کاه دوز
 او ماهیاره ندم شمع بزم النس اوله بیسته اوکتنه پروانه کلاه هوز
 اوربته مولوی اولدی عشقی ایله خیف که تند بادوم بنبله همچو کاه هوز
 اوزایدانکه ریسنده استمره لون اولارک و اصل سر صحن خالفاه هوز

سماح نازه سر آغاز اید بجه غنوت یار

کوه اهل نیاز ایلر آه و واه هوز

حجاب ای مرغ لاهوت لوالوروز ایلر کلبلانک و ملک عوش ایشا نوروز
 بر بخی زاره هندی صحن کلزار جهان جوش لاله سعه صالری جایی نوروز
 کور بهاریه ینه خوبانه اولسن صلوه کاه عرض ایدر بهر نارون قدر ادا نوروز
 کلبدنر کلکل جبه ایله غم باغ ایدر کیدیلر بسم بیلدنا قبا نوروز

کاکل سنل شمیم باره اولدی کانه زن قور قورم نل قورسون دست صبا نوروز

لاله لوده قریزی جنونک اولدی سنک طونیز صحرای ای در بالوروز

غناد مسز هائی بلند آواز اولوب

ایله فریادک رسیده حرفه نالوروز

مستانه لر ز شرب مدام غا و غمزور نقل بساقی ملک عشر تمزور
 فرزانه خجانه خنقر که فلا طون بیانه کش مصطفی حکمتمزور
 بیغانله درد سر ریخ خارز بیسته نل ط ابدی حاتمزمزور
 منت زده ساغوسها دکلود بز کیفیت می لازمه فطر تمزور
 زندان ایلمه فقر هر دم وهر آن زها دوزم سحر کس حسر تمزور
 زاهد لره یوز ویرجه مانع دکل اما شاهدره دلی و بر ایلک تقمزمزور
 چشمی کبی ایمانه سیه بربت نازک دزدکنهی منتظر غار تمزور
 صید ایلر ایدک بنلیم اول آهوی نارام رکوده بیرامن استیمزمزور
 باد ایشون سنل کبوسنی تحوکید بادی برت نی جمقیمزمزور
 جوق جور و جفا ایلر اومه باری بیلورجی اول جوری حکن هب بیضا قتمزمزور
 یوقدر کله فر هر لغد ایتده بیداد بیدای اولن شایک سبب راحتمزمزور

غوت نیه اطهار جفا کشتک آید
 خاموش اول اما شهر تر آفتمز در
 باسد طویار رس بود عواکی کوزللا
 تا کید قوا این ستم منتمز در
 جورا یله کر با غر آور سه جوانان
 بردامنه دست اوره بزم بقمز در

دامان محمد بک افندی که مدیحی

زیب صفحت نسخ کلر قزدر

اول سروسی قامت کلر شرف کیم
 بر ایه فرای جن بهجتمز در
 دلداده اطوار بسندین سید زهب
 خوش خصلت مز میر ملک سیر تمز در

بوکتر اولسون او جوانچه هدیه

لوباوه لسان عبود و تیزدور

برچیند بهر نوم اول جفا نل کوستر
 عاشق نیندایه زنجیر مسلسل کوستر
 نقطه خالنده اجمال اما نمدی خط
 لسنه حسن دلاری ای مفصل کوستر
 مختصر ایتم معانی نیازی بیج بیان
 اول شه نازه افندی هب مطول کوستر
 دست جور ندرها یوقدر دیک استر
 دور دعشاق با ما غم ال کوستر
 مقتضای کوکم تقویم نو خط رخت
 عقده منکله نامی وصلی منحل کوستر
 ظلمت بهر کوه غوت دوشه رخت
 اه شکیب شزار افانی منحل کوستر

مشکل

درا

بک وقت غصده کو شخند اولق نه ممکنه
 لب لب حقه زهر اجره فند اولق نه ممکنه
 سر کبوی جورک و صفی ز کبیر ایدر و عطف
 دل دیوانه اول ز کبیره بند اولق نه ممکنه
 بنجیون قید نضیح و بنده هرگز دو سمن باران
 بوسو لشکله کوش او بز بند اولق نه ممکنه
 بنا رکن زاهد بیچاره بیم نارد و ز حله
 لهیب آنس غصه سپند اولق نه ممکنه
 خدمت انداز این قرکاسو صحت ای ابر
 دله وارسته تیر کز ند اولق نه ممکنه

بق ایمدی غنا اول سر فراز نازه وقتله

چمنده سر و بویله سر بلند اولق نه ممکنه

سیاه خط نو دل بر بیدر
 بزی ابدن هب اسیر بل کیم بیدر
 عجبی اور تا لغه دوشه شورش وقتله
 اودانی اینت اوسرک
 کو کلده دو حسکده ای شه خوبان
 مواجب غم آکدره روا
 دروئی کلبه میدانی عدا ایدر جانان
 نفود صبری فون ر کیم
 اما می دکراومت بیاله نخوت
 البخه دسنه تیغ جف
 اوصاندم اکیله التفانده نمدی
 نیم بکنده بچکم مهلقا
 زین کلتن وصلی صورقه ده صا
 بولورا و نخل لطافت
 تقرب اینکله یاره نه جانم غوت
 اوزافن ایلیم م مرجه

خاب موه قیغی اوله مول
 حیاتیم محمد کیم بیک نیمی صحیفه
 عالمکون کون ایشکین ایشو جوان
 غننه آتایی جاز کور طریقه
 نام واسمدر کچی کور طریقه
 اور کیم

غمگین ز با تیغ ایله همد است بخیر
 هر لحظه بر قضیه سحر اتمده بیان
 تار کلاه حسرت عاشقیدر با خود
 کردانی صاحب سینه سی بلور سانی شوم
 دیر جاله برهنه رو سباه ایکن
 بیلم کلاه مستی او فغان مالک
 مژگانک حکایه کذا رسنا بخیر
 رفر فونزه دیده رک تر جمه بخیر
 موی میانی رشته تار یک جامه بخیر
 سر تابه با او سینه فاحسن و آخیر
 کافر و کله خال رخ مسلمان بخیر
 طاهر اب نخوت ایله سر کران بخیر

غوت بگش سمند جیا ایله غوتا

بج آب لنگ فکر غمزه همعنا بخیر

غدارک بر لوالوار حمد خاورید نذر
 لوله سحریز اولور سه حیه سود اول زاره
 بسمه نذر طوطی کبی اول توبش حانا
 همیشه انگش نه مکنوم دل عاشقا
 بزمه جام جم نامنده کی دور ایکن غر
 تن عویانه شقه بوکنند اوز که توب اولما
 نه ممکن ما هر اشفا نه همکار اولمن
 فروغ حسن و آنک شعور و در حیا بد نذر
 بنم بویج و تاقیم باب اوزلف از در بد نذر
 مکر قز کلماک خنده لیک در بد نذر
 دو جسم فولفت ز وجهه بلوغ بد نذر
 صفای جوهر آینه اسکندر بد نذر
 عزیزم بوکنس اهل تجرد بر در بد نذر
 نکت و ناز کبت طبع غوت یک کر بد نذر

نشسته روح فرا با جام لغیر مده در
 آلمشم ملک جنون عشقی زبر دستم
 قوس دست بهمتم کج باقمه ای کرد و بجا
 بن او معر خراب آباد شهر جبریم
 هب غزال جنالی ابتدی طبع در کند
 نه فلک یکنه لوله سوز در و غمزه بنم
 سراغی ز مسیحا فیض لغیر مده در
 صل الحال فردا مکتت تدبیر مده در
 وصلت سر منزل مطلب بر تیر مده در
 کیم فای قصر دل اغوش لغیر مده در
 نمدی بخیر غزل فزاک شجر مده در
 هفت هریخ یک سر راه شکر مده در

همه زبان اولمن نه ممکن ما هر معجزه

اولا غوت قصدم میل تنظیر مده در

بوکلنا نذر رنگ بقای وار بو قدر
 برابر قطره چکان غطای وار بو قدر
 طوقمه خاطر ام آرزوه اولسون زیا
 سکنه بسنه وصلنده سینه صا اوللی
 خلل پذیرفا ابدانی سبیل غنوم
 اوشوغ فتنه کرین خنجر کاهنیدن
 ایدرک طبعه غوت لوله جها نخبین
 شکوفه سنده شمیم صفای وار بو قدر
 نهال کام کداده غامی وار بو قدر
 بنم کبی سکار مبتدای وار بو قدر
 آتقدق زه بر افرا می وار بو قدر
 اسس قصر طرده بقای وار بو قدر
 مخصن ایلیه جک ملتجای وار بو قدر
 بر اویله موجد حسن ادای وار بو قدر

مجلده تا که سغورین کلودر کیدر
 ساقی ناک و غصه دور آن کلودر کیدر
 آندک غمومکه دوندی خاطر م
 بر کار با سراه که مهمان کلودر کیدر
 خورود اوز دریم بخشش جهان
 دایم کناره موجه عثمان کلودر کیدر
 یلبوع دلنه ابله رک جوش دمدم
 میزاب چشمه اشک فراوان کلودر کیدر
 غوت بندرده خسروه مانند کور مدک

گرچه بوشهره خلی سخندان کلودر کیدر

نه خط وصال نه کیوی برین استر
 حسن دلسوز رخ ماهوش آن استر
 الفه حلقه اغوشه مثال باله
 دل سو دازده فر بره تابان استر
 جیفغه ذروه کما روصا احن
 الده پیرانه عصاشوق جوانا استر
 سینه صبح حصوله کله تا مهر امید
 سب حسرتده بجه جاک کریبا استر
 بوفد وجود و جفا حکمش اکن بودل
 استر استرینه برافت جوران استر
 لوتبادر کوزماک لوزی بکافا کربک
 صنم چشم دل و جان کل صفا پنا استر

غوت عرض ایتمکه اسفار بنما مانند نجیب

مکنه فهم سخن نادره سبحان استر

الفت تازه ادالرد میدر
 دلر بالرله صفار و میدر

دم حکوب باغده بیل مانند
 ای دل آهنگ نوار و میدر
 کوه و صحرائی طونار رسینه
 عاشق لبسرو پار و میدر
 شب هجرین سحری اولدی بید
 سیر خورشید لفا و میدر
 خوب میل وفا ایسو نمر
 زک آبن جفا و میدر
 حجره دلده جلیس غدن
 جلیک غیرای ابار و میدر
 برقاج اجبا بله شمد لشکر
 طوره کلکت فضا و میدر
 دامن پاکن اولوب ای غوت
 میر ذلیت نه سار و میدر
 یعنی مخدوم سلیم الطبعه
 روز و شب خیرد عار و میدر

غروه لته همان صاع اولون

المیون فرق و صفار و میدر

بردلده ایکی یاره محبت صفتمبور
 خلوت ساری وحدته کثرت صفتمبور
 کنجیده قبل دروکه اسراری یک بیک
 صندوقه کاله قوغرت قوت صفتمبور
 طور فر آفرشت کوفه سنا صحیفه
 حوض خیاله جوی بلاغت صفتمبور
 خفت ایدوب کلودر زاید یوق اکابر
 بزم نط باوه به لقت صفتمبور
 چشم سیاهن ایلم ایدم وصف نیلیم
 طولش کلوه سر نه حیرت صفتمبور

کسرتو معادن ایدر جای ظهور طبع کباره فرط مروت صغتمیدر

نظم جناب حاجی ساهی مکانات

تنظیری وسع مکنه غزت صغتمیدر

اطفال کلبک او بری شهسوار بیدر دلگسیر دیده آهوشکار بیدر

کور دگره دوشه جسمه لرزش غمجبی یا تبریز ایدر بنی لب بتخاله دار بیدر

یوقی دخی قایلی اول نخل شوه مات عتق زاری صفزده رهنکار بیدر

ایر مذاق کوسمی لبریز کلشکر هرسوز که صادر دهن قند بار بیدر

درد بهشته مایه شرم و حجاب اولور رنگ جیا که غارته برک غذار بیدر

دوون کلستان کونیه ایندک صبا کوز غیری اسوب صاور ملین روز کار بیدر

مانند عند لب ایده یور ناله و فغان

اول کلبن لطافت غزت هزار بیدر

کون صافگی تنها سود بیم کافورد ساند که هفت سیمیند کبی بلورد

جو کله سن بر زنده بوکت می اسم اولد جسم مست فتنه انکیزک ندره مخورد

بزینجه صبر ایده لم جانا کل خرب که دلوز با مبتلا مهیاره لر مجورد

کوز کوز اولای نیش غمزه کلک کلبک ای شهید سینته برداغ کوبا خانه زنبورد

التفات اینم کدر اقلیده آه و فغان اول نشه اورنگ نخت سننه معورد

کرد لعلنده کور نر خط نو بید استی ظن ایدر لکر اوزع اجتماع معورد

غزت محکمن حالن سوال ایدر سه بار

سویلیک بر دردینک در باغ بوقار بخورد

مخترج مانده شیر و شکر محبوبلر بر برینه نال اولشکر مکر محبوبلر

عاشق شوریده لرده فالماز آنا شعور نوبنوا ایندک چه عرض سبوه لر محبوبلر

اشنا بیکانه اولر لردی اما چاره یوق زعرة اغیاردا ایل صذر محبوبلر

جمهره زرد مده کور سونلر سرک دیده کر ایدر لرایه میل سیم و زر محبوبلر

سینه صد باره محبان کر معیده بنلیم نیرزه فرحانه استر سیر محبوبلر

نسخه فن و فای ازر اینم سرده معیت بوس نذاری تر کچر محبوبلر

گاه اولور کیم صلی یوق بر و عدلی بخار ایل در دینی حرکت مات نازع لر محبوبلر

نور عظیم سنین اول محبوب زیبا کیم روا خاک کلبک اینته لر کل بصر محبوبلر

سن طور رکن غزت دلخسته مات لایقیدر

ایسوند در دینه در ما دکر محبوبلر

شمع روشنانه ده شب تا سحری سفر لوله فراخن بارده بر عاشقلر

گلشن حسنه بلبل کسبلور ریکسر کورس رک کل کبی بر تازہ سیر عاقل
 لجنہ یاس و صا دو تور و ب فلک دلی اولده غرقه کرداب کدر عاقل
 یار ایله دست بدست اولغه مالغوردر آه اغبارک اللہ نہ جگر عاقل
 یاسفردر باجمل دینور چاره عشق نہ تحمل ایله بیدی نہ سفر عاقل
 بی توقف ہلہ سودگری شوکت یولنه سراپہ جانی فدا ایلدیر عاقل
 خواب راحت کیر کوز لرینہ تا بصبح کجیہ بیلدیز صبار ای رشک قر عاقل
 بزم حسرتہ جنال لب رنگینک ایله نوسن ایدر جی برینہ خون جگر عاقل

سمع حرف کہ پروانہ کبی یانقده
 بکوز غوت سوزانہ دگر عاقل

یاد بیلدیر نوسن میم لب لبیبیلہ در تفاحہ رخشم ہوسن شغیبیلہ در
 ساتی یہ میل ایدیز اولور البتہ میکا ہر کس جهانہ سود کینک مشربیلہ
 بربر لرینہ فتنہ دلده معین اولور ابرو جان جسم درخی بیک قبیلہ در
 زاہد طریق زہدودہ بز راہ عشقہ بلیسمکہ حق افندی کیمک مذہبیلہ در

بکوز کہ غنا بوشکر کبی سوز رک
 بر لورسک تجمل لعل بیلدیر

کیمکہ وصف فم جانانی ابد زبیل طور کلک بوینی کر کدر مرزہ دبدہ مور
 آب ہر شکرہ خورشید ایلدی غسل بنمس دو کلور نامہ سندن او مہک لغتہ نور
 طفل اکین فن فن سوا جگرہ برہند اولدی سبق عشقہ بی بلیسم او بری کجیہ او نور
 عاشقک آینہ خاطر ای سنگ غمنا سنبٹہ نوبہ میکس کبی دائم مکسور

غنا پیردی سری شیرین کفار

طوطی طبع شکر خایک ایچونہ ہنقدور

صبا پیش ہوا ای کاکلکہ دلدل اولمندر اکا اسواج بوی سبل اشتمش جل اولمندر
 خیال بیلدیر کاکہ اندیشہ عاشق نہ کیفیتداری مہبارہ لبریز مل اولمندر
 مکر در یوزہ ایلر نور خورشید جالکن نہ نودست آبدال فلکدہ کسکل اولمندر
 فضای کلشن حرف بر خیال دلاراد برستوی کجا ہم دانہ صین فلفل اولمندر

بیلور لر لغتہ برداران سر بزم محبت ہب

سرود غمنا باعث اوسوخ شکل اولمندر

تاب رخ ابلہ زلف سبہ نافر بشقہ نوروز ظلام شب بیدا قار بشقہ
 کیم جل ایله جگر کہہ برجم باری زیرا کہ اوسر رشتہ سود افر بشقہ
 وصف شکن طرہ ذوق قبل ایله قالہ عشق میانہ بوغوغا قار بشقہ

بر مرتبت ابتدای بنی باده کلرنگ کویاقوق لعل دلاراقار شقدر

همگنص اولوب حضرت سلطان غوث

نظکده مباحه معارف شقدر

رعشه فرمای ز بارخ خویکرده سیدر داغ مهتاب ضیاءش سیه جوده سیدر

کهکک ربهکزی اوزم اوه حسک صبره و ابعلی قابیجه کسترده سیدر

ساده روی باغبان در اولور خوبانک زبیب آغوش و فادار سه خط آورده سیدر

اوج افلاکده مشق ابتدای مکر ناله رم زهره نمک جالیدی غت قه نوا پرده سیدر

در اشعاره غوث قودلیو خلق یلیم

صدق طبعک اول ناز ایله پرورده سیدر

وفرا

نه نایدنه نه این ر با بدنه آلورز نوای کورشی مرغ کجا بدنه آلورز

خط عنذار ایله در چون بخت و دصال نسلی دلی نفس بر آبدنه آلورز

سکالوسوز آچی اما غده نلدت وار بوکته بی فم شیرین جوا بدنه آلورز

درونی جوهر حدتک محبتی اولانک نه کج ادا ایدو کین بز قرابده آلورز

زباندرازی جهانی بیس اهل صفا طنین مینه قرین ذبا بدنه آلورز

سماغ نازینی اول مولوی سبوه کرک بوغید گهده دوزده حولا بدنه آلورز

عجمی نظده انکشتنهای ابلک غوث

فیوضی خاتم عالمجا بدنه آلورز

ای غنجه دهانی تبسم فروش ناز سرم المیس کل رحلی سعه بوش ناز

ایتمس نهال قامسکی باغبان صنع سر نایبای جوس تغافل خورش ناز

طوطی کفکوسنی لال ایت بر پل برین آینه ایجه عکسکی کوستر خوش ناز

ایا ندنر المیور فتنه میل خواب اولور قه یارن و افانه کوش ناز ^{عشیم}

مستانه کلدی کون کیمه زمه او کجهین س غوبدست عشوه کسب بدوش ناز

کرم اسبیا حضرتت عوض نیاز اولوب چکلکده آه سردی پرفسرده هوش ناز

بر کافرین تصور حسینه غونک

بتخانه خیالک سر اسره نفوس ناز

صاف طینت کدر ویر ایله مائوس اولر رنگ شب کله بر این فالوس اولر

بیج ندانمی چکر سوزده تا ملله کیده رخ اندیشه ده نفس کف افوس اولر

سرفروایمرا ارباب هنر نادانه اغنیای بیس اس فله ز مینوس اولر

سبوه حسن ضداد او کدر بویه زغن آرایس ایله همسر طادوس اولر

هر کلودنکه بر کس کلک بن خاموشم مرغ دل خاکس لانه قنوس اولم
خلعت فخری اید و با زاهد خریز لوردو بر زمان جا کن جانه ناموس اولم

حال عشاق بر بانی تجسده بینه

غنا غره دبر کبی جاسوس اولم

جسم نامحرم بزی کور فرحجا بستده ز بر نوروی دلارین نقاب التده ز
معنی رنگین لفظ نشسته صم با برز سطر موج خنده جم شراب التده ز
تابش خستنی بیجا لایتدی نوله سایه و نس خاکه سرک اف التده ز
دور پیدر بیده کرد و اون کبی ایلر غیا بز مثال دانه سنک آسیا التده ز
بیضه مرغهای دولتتر اما چه سود بختی ای دل کسیه بال عراب التده ز
یاد تو خیر خطیده اشکر زبان اولوب سیره مرطافرت در کسجا التده ز

کوهر اشعار فرغوت بچینه عرض الجوبه

غوق بحر مجتسر شرم ایله آب التده ز

لا ابا لیدر عامده بزه قید اولماز زن مکاره دنیا ابد کید اولماز
بزی دل بسته جاه ایلیمه فریح دنی مخکبوت آغنه شهباز کم صید اولماز
هر کرم پلینه کوز کم بیده موعود بیتی دین طلب بو کسی شیدالینه شید اولماز

سرفرویت رقیب غمغه هر دم ز غجب قنغی غوغا ده غم و با زده زید اولم

غوغی جس ایدیکت جاه ز خدا کنده

خم ز لکف کبی اول بکینه قید اولماز

صنم جانانه جور اینه کلک یان و برز بر شهید اولغه تیغ غره که جان و برز
دیده خرده کورین قطره خونابه کل دست قرطافه سیمه مرجان و برز
رنگداز نه طور و ناله کنان صف در اون تخته عشوه غره ش و برز
حد غمزه بی شمانه صور دم دیدلر تیغ سر تیز غره صورینه فان و برز
نکیده ده هر کس تیغ و برز اوراد بزده زرم کلنه سوغ خرم و برز
سن بماند و برز بهمانه روح افزایی مطبک و جانسه ده ای سانی فان و برز

جمله خوبانه بو کون در دمی بن عرض ایندم

غرنا دیمدیلر درد که در نما و برز

آشفته دل بارز بر سر کشته مهلقا لرز بر
در نه هنر بر غاب عشق شیر غمه بیخه صالرز بر
زهاده و پیر میفر و نش بیگانه و آشنالرز بر
مسجدده اگر چه مقتدا بر دبر ایچره ده بلیشالرز بر

محتاج زکات حسن یاوز یعنی بر آلائی کدالرز بر
 بر دبر بیوفایه دوشدک خمیازه کش جفالرز بر
 صنم بزه ایندیگک اذاور شوکرده ابتلا لرز بر
 بز بزم وصالکه سرایز ظن ایتمه که ناسنرالرز بر
 عرض ایتمک ایچونه جیب عوت

همواره غزل سرالرز بر

او غداق درده ایکی آفت هر ایله بر دلکودک برین بریننی جان ایله بر
 کرچه دیر که تیر عارفه بر کل اما منلی دکلز بر کل خندان ایله بر
 کیم دیمک دل واحدده ایکی بار اولر استه سرکنده لر عشق دو جانانه
 مهر و ماه فلک حسن و بها در اولر ذره دارزاو ایکی نیر خشن ایله بر
 ایکی کوز و نوله جوس ایلر ای جوی سر اولوق آواره ایکی دیده سی فغان ایله بر
 برینک قاضی سروده ایدرک تشبیه برینی یاو ایدر ز نازه نهال ایله بر

ایکی نورسته جوان ایکی بلای دوران

سودک غوت بودل بیسرو ما ایله بر

اهل دلز بر آفت نورسته استرز خطه غدار باکنی وارسته استرز

دیوانه یوز

دیوانه یوز جنون مجتده کو کلرز زنجیر تار زلفنه باسته استرز
 استه بودر دستی سوزک ای شه بانا طرف کلاه عسوه کی اشکنه استرز
 دائم تصور ایتمده یوز روی آلکی بر شیشه خیالده کلدسته استرز
 عزم سنا بله کدز ایتمه بو مرتبه رفتار نازکی براز ایتمه استرز
 مطرب بو کیمه مجلس عشرتده صبحه دک تقسیم ویشیر ورا ایله بسته استرز

غزت او سر نازه رس باغ باجک

وصف قد نده مصرع بر بسته استرز

بیلیوز صنم صفین قدر و فایلی بیوز بر لره ایلدیگک لطف و عطای بیوز
 مست و مدیهوس می ساغ عشقرا اما نه صور ساقی نازنده ادایی بیوز
 وادی بجزه هر سر سگده بری جذب الیر سنده کی جذب افقاده ربایی بیوز
 بیج برنده بو قدر رنگ زاکت بو قدر کرچه جوق غنچه کلزار بهایی بیوز
 آفرینلر کما ای شاهد شیرین گفتار طسقی دلله طور سین طرفایی بیوز
 بیلیوز ایمن زهد و ریاد ادا بن رسم بزم طرب شو قفرایی بیوز

عشق خوبانله آه ایتمده غوت دیر لر

بر فلاکت زده بر بسرو ربایی بیوز

دیر کورن سینه صد داغی غزال است کوزناوک فرکانی سیردنی امیش
 طلسم کنج و صفا اوفسون بردازک سر به داده اول مار کردنی امیش
 اهل زیننده می صحاب درونه محتاج سبب کعبه غوزردنی امیش
 لب بامنده نذر لغوش اقدام رجال قصر جابن علی سنگ فطر دنی امیش
 ایدوب اصغای اربیف نهو لکمان منس زوره ارباب بنردنی امیش
 نظم کینتیه مشهوری داناموت نشسته علی یا بوی کل زدنی امیش

افسوخ امیش دل ربنه که فرق ابیه هم
 معنی و فطری شیر و شکر و شامی امیش

غبار خط رخ مرآت باره زنگ اوشر سواد آن زده کک فرنگ اوشر
 دکلب اوزج خلک مور خرده بین خیال حریص تک نبات دپا تک اوشر
 رهین وصف رخ آل و خط سبز کدر که صحن کلشن اندیشه رنگ اوشر
 نه تیر آه اثر ابر نه ناله و فریاد بکم سنگ دل سخنگ مکر که سنگ اوشر
 صنم پرست دلم دیر حسن و بهجتده کور بخ اول بت آفت کبابی دنگ اوشر
 بزاورند سر ازاده لکه که یوق برد اسیر نام و کرفار قید سنگ اوشر

سکسته های سمندیر افه ای غوت

حرف الین

ای ماه رخنی بر تو ماییت الماس حشکله فزون شععه بهجت الماس
 ایران ط ایغزایدی اسکم او باره تفریح فواد اوله خاصیت الماس
 مغلوب ملایم منت نذر دل سکین اسر بله مقاوم اوله فرصت الماس
 بر پایه آن اولدی یغجون سیمتانه کوندز کونه افزونتر اولو قیمت الماس
 سر تا بقدم حسن جهان سوز که جاننا بر باسقه غایبش ویره یور زینت الماس
 حیرتله لوله لعل و قرینه بهسم یا قون اغوی دکلمات الماس
 ساقی تکاهاک صنما بزم جفاوه دلشنه لره طوره صور شربت الماس
 مهتابده بر شمدی غرقوش صفایز دور ایتمده درک غایب الماس

قدر سختم جوهر لبیا هنر اکمل
 غوت نینه اربابی ایدر غیبت الماس

حرف الین

جوهر لعل لبی آتش دنی امیش آب قوت یا خود تابش سردنی امیش
 کور بنور کرد رخنده خطی ایتدکده خطوه روخونی فتن دور فردنی امیش
 بر تو حسنه نسبتله او نه خسارک فرخوشید جهان تا بده فردنی امیش

بوعصمه قوسونك و تازی لنگ اوسو

روز الفاد

برایم صو و بر و ب آبی جم م قرض
 بوق لطافت قودی تاب فی رنگ قرض
 کور یک غنچه کیس المن بر حوده
 نقد شند ز او کل ویردینه ببلد قرض
 طوره فرمکه مهتابه لغشیر ایلر
 حبه اجم خالک اله لی سنده قرض
 طبله بریم صوب اطرافه اوسوخ عطا
 تاز سکن سیاهن قیده لور کاکله قرض

غنا حواجه دکاچه طبعم نظمن

عوض ایدر کای صفا یا کهای آله قرض

کشت سبزار دن بر بو غرض
 بوی سبندن دخی کیسو غرض
 ترک با قدم چنده چشمه
 اکلام اول دیده جادو غرض
 بیلر کن ای طیب جان و دل
 خسته بهرانه بردار و غرض
 کبرله مانی الضمیر ک یار دن
 کیر لکده بلیدر یا هو غرض

قندر ز اولمقده سین غوثینه

سویله ای طوطی فوشکو غرض

بسکی غنچه و شبنم غلط
 سینه ده مل سینه ده هم غم غلط

بزم رقیبان زبانی ده
 کتمه بکم حور و جهنم غلط
 یاری خوش طونده دانم رقیب
 بن آتی مدح اینم سلیم دم غلط
 سن سخن عشقی براق ز اهدا
 سوبد یکک جده آسرم غلط

به دینه جک برسی وار غنات

سوز لری هم رابطه سر هم غلط

روز الفاد

طوطی نمکه رنگینه قفسد الفاظ
 شکرستان معاینده مکدر الفاظ
 سر سر معص دهری طوز دلوله سی
 کار با سخنه بانک جو سدر الفاظ
 اولور آرایش دستا ره سر برداران
 اویله بر غنچه کلزار هو سدر الفاظ
 رخا بله کوشیدر سر حقیقت کیر
 نه رواد که کیره آردیه سدر الفاظ
 شجر کلک سخفوز ده بختی ایلر
 کویا طور تکلمه قفسد الفاظ
 در شهوار مضامینه صد قدر معنی
 لجه معرفته خارا ایلر خدر الفاظ

سب تاریک مداد ایجره کز سوی بسوی

غنا شهر بد غنچه عسدر الفاظ

یکانی کل کبی بر شیوه لی زیبا حفظ
 بزده جکدریده سب تاب سو یا ما حفظ

ند اول نماز ایلد کفتار او قیامت رفتار
 ند اول قامت ممتاز ایلد رخا حافظ
 بو کیشره جوق سرو سر آمد بولور
 لیک بن اکلیم جمد اعلیٰ حافظ
 سیبویه کیب ذقنک در خاطر
 صرف ذین المیوب نحوه دیر الواحی
 زید ایلد عروین آراکنده بر حسین ضرب
 دو کسوت قنی دو کسوت تنها حافظ
 کجه انای تکلمه بتسمد ایدر
 کیمسک باینه قلمشیدر اما حافظ

بو یله قاورسه اک بهجت و منی غوت
 عاقبت ایلد بکدر بزی شیدا حافظ

حرف العین

دو نیروب قاضی سرو و جمنزار سماع
 نه غایب دیر اول شوخ کلهداره سماع
 مهر سر کشته لور باله تنوره ایلد
 ایلد کجه کله اولت بد مهیاره سماع
 ضمه تنها برز آواره سی اول ماهوشک
 ایلد یورقنی ایلد سبعة سیاره سماع
 یار ووند کجه نیاز ایلدی حذرک
 مشق ایدر خاقه نازده همواره سماع
 تکیه عشق و محبت قلوب سر کردن
 وجد ایلد ایتمده در غوت بیچاره سماع

نفس سیر ایلد دم دم اوتد بوزنای قلم
 بوزن کجید و کل برده اشعاره سماع

حرف الف

ای دیده لری ز کس باغ شرف اهر
 دلخسته لرت اولدر آخر اف اهر
 درج دهنده در وند انکی کورشم
 حیرتله آجوب اغونی قلمش صد اهر
 جسم نه عجب کریمه ایلد برده لورسه
 در یاده اولور موج بیابیلد کف اهر
 پای افکن اولان دازه عشقکه هرگز
 اللله هر کسینه سنی همجود اهر
 جلا و کجاهاک کجا سیم اولور کن
 برسوند ابرو و غولتخف اهر

غوت کهرک صرف ایلد یور آل رسوله
 بیلد مکه دکل مائل سمت صرف اهر

بخه بر کلیمه سین بانه انصاف انصاف
 حیرت کار ایلد یور جانم انصاف
 ایلد کجه مجلس اغیار می شرف اما
 کلدک کجه اخوانه انصاف انصاف
 عندین کلستان جا لکد نذر
 بر نگاه ایت دل نالامه انصاف انصاف
 بترای دلبر فان تغافل تاکی
 واقف اول حال بر بسامه انصاف انصاف

غوم آتش بهجر اکلده سوزانم
 مرحت قبل دل سوزانم انصاف انصاف

تاب عشقی دل سوزانه قودی شیوه حق
 او بری پیکری کن زاده مردم صنم
 نام اول غنچه فک لعل لبند دوشمخ
 کر چه بن قیسه همسک جنوم اما
 زاهد دستمه بیما نه سرش رمی
 خنده زیر لب جام شراب نابی
 سحرهار و تله انجی ز مسیحایی آلوب

ارغوت نالانه قودی شیوه حق

بر نور خلی رشک آور مهر بارق
 هر نفس صدقه کر زیب کنایه لور
 لب کنجی بو با سعه با قوت مذا ب
 دور دوشدک در طغند ز غنا تله بریا
 غونک خامه سی وصف لب شیرین ایچون
 بر او مهر برج حسنه بره نابا نه بق
 بری کج اکنن پیر این صبح صادق
 صاف طبعان او خورشید مشالی لایق
 فم شیرینی با خود و ریح لال رائق
 لاحق بزم وصال ابله کما فی ال بق
 دانما ایتمه طوطی کبی سکر خاق

کمالی تنویر ایدر سه هر کجه ماه مینر
 عارض بکنده ماهک و ارباب رنگ کلف
 ماهی دغوت ایسک کلر بزله صحبته
 قصر داماده دار لفته اوفوق و جنبشی
 جمله فرست صهبایک ط و ایلط
 حاجی انجا حاجی انجا سبب سبب
 حافظی عاشقید معشوقی فرق ایدهم
 کوندزین اول برق اورا بیت نی خرنه
 کردن رنده بار اول خطریحانه بق
 اول بریر و قصر داماده کید سیرانه بق
 کیمده وارقدن که تقیر ایسوا بارانه بق
 شوقه خبوقه حیفدی لغوه مستانه بق
 بزطور رکن حالزده ابلدک دیوانه بق
 بزهد جبرنده فالق بر بولک حیرانه بق

غنا بر وجهه تعریف اول نماز فخر

یوقدی دفترده جنوس کردش حیرانه

رفی اوورد جیا تک کلا به مستغرق
 ندکه حال عذارک کور رس غرق عوق
 بجعبی باده برست خیر اول کوکل
 با کیمده تب و محل قورای بر طبعوت
 بجنبینه ندر اولمش ججا به مستغرق
 اولورد و مرد مک جسم آبه مستغرق
 کور بجه نرکس مسک سر آبه مستغرق
 او دیده لر کاه و له مجله خواجه مستغرق

تلاطم بجم وعد وصاله الدمش

دل غنا ینه موج سر آبه مستغرق

روز الحاف

سرشته کانیخیزک بوقمیدرسنک ای آفتاب ذره لک بوقمیدرسنک
 خونه باقورچی بولش کبی بخش بن خاکیکه نظرک بوقمیدرسنک
 ای دلنده متانت ایدو سینه کرمان شمیر غمزه سیرک بوقمیدرسنک
 کلنده اسماع هزاره نه احتیاج کویده مرغ ناله کرک بوقمیدرسنک
 برسنده طویخه دها آچه چون صدق دریای فقیده دررک بوقمیدرسنک
 ای شهریار ملک جفا تا کی ستم سمت وفا بهیچ کذرک بوقمیدرسنک

دکیر طرز کهنه اشعار ز غزواتا

بر ناسنیده نوازک بوقمیدرسنک

می تیغ غضب جوق کوردک خوق دشنام لب جوق کوردک
 بز او محتا ز بری رو با ناک سیوه منتجن جوق کوردک
 لرزه بخش اولده او بفر و صد فرقان تاب تن جوق کوردک
 کلرک بیلده نسبت خاره خنده بی سبب جوق کوردک
 دشت بجزانده آواره لرک خار بای طلبن جوق کوردک
 الده تسبیح و عصا ز یادک هینت بوالجی بن جوق کوردک

بزم دورک بله محذور اولمش لک مندر طربن جوق کوردک

بکمز کاله استعاره بزمه بز قفا ناک طلبن جوق کوردک

غزواتک با درخ و خطکله

سورشن روز و شبن جوق کوردک

عاشق اشفته افسونیم بر آفتک مبتلای دیده میگوینم بر آفتک
 حلقه زلفی بکار بخیر حاضر سوز عقلم آدروم بنه مجنونیم بر آفتک
 بزم فکرم نار و ما را بندی هوای رحیمی یعنی غارتدین شجونیم بر آفتک
 لطف ایدرکن ابر آفا ز عتاب نجای گاه محمودی کهای مخرونیم بر آفتک
 قدوه باقونه کخاه اغتبارتسو کولک بن عشق لعلک دلخونیم بر آفتک
 نخل امیدم غا دار اولده مانع دکل نشوه باب و عده کونیم بر آفتک

چار چشم انتظار اولسم عجمی غزواتا

دیده هز مقدم میمونیم بر آفتک

سودیم طفل دلارا کویچکدر کویچکدر اکلا فر حالی جا کویچکدر کویچکدر
 سکر لیدی آلوده شیر عشوه دایه قویبند و با کویچکدر کویچکدر
 دل عاشقده امینه بزم انسی بر بیوک در دورا ما کویچکدر کویچکدر

بر فضل شکر بیداری هم به فر اول کورطالعی کیم شندی شکر لبند دوشک
 اول سروی غایت به جویوب بکوز اوزک متانه روش سندر جبره دوشک
 اینک کوچ ای ز سر او سیم نی شکر تسهیل ایچون اول مطابقی کسبده دوشک
 کوزدن کجور و بکشم حسرت او پرک بخت سر زلف و لب و غنچه دوشک
 غوت بز اچوق مشرب اولاشونی سورد
 اما بود و ر کرده مو دبره دوشک

هر زن ما ایتمده بر رنک دکر شیوه کر غنچه لب ایدی برای ای کل زبویه رک
 کوشه و بپر حنک نارینی فیلد قه گذار دل دیوانه بی زخیره جکر شیوه رک
 چونکه یوق کثرت عشق قه نخل سنده نیچون افروتر ایدرسین بوقدر شیوه رک
 ینه مشوق جو بار جمال اولس سین موج اور کلیدم تا بکر شیوه رک
 المغه نیجه شخیره ندر وحسی صالد برایک بدشهباز نظر شیوه رک
 خنده لرله کافدم سن ایدر کفقا تلحم المه صوندی شکر شیوه رک
 نابلش کلوق سرمله خوب کرده نوره بزم عشرتک او خدین قمر شیوه رک
 دای احوال رب ننه ی شکر نیک بویله قاورسه ابانور بصیر شیوه رک

بوقدر ناله و فریاد نه معنی دیره هم

سرو بستن لطافت اوله بقدر ایت بیوسین اول قد بالا کوچیکد کویچیک
 بوکجه مجلس غش نده سبور بوسین ساقا ساغوصها کوچیکد کویچیک
 یاردن غیر لسی کجیده دکمل سلطام کلبه عاشق سیدا کوچیکد کویچیک
 استرم حالی عرض ایتمه غوت اما
 نور قرم اینم اصف کوچیکد کویچیک

آهون بسته زخیر فنون نکرک عشقان مت می بزم فنون نکرک
 فتنه مبهوت به اس سر و شور غنچه سحر جیر زده بخت فنون نکرک
 نار و مار ایدی سر مایه سامانی جیش غارتگر کالای سکو نکرک
 قهرنا اولده میدان مجتده کول اولور البته سنک زار روز بلور نکرک
 با جمال ستم ایتمه مدد افتاده کوب سوره ای شکر سوار سب خرون نکرک
 سینه سینه تمه لشمیری کور راه جمله سی کشته اغشته بخون نکرک

حشم جدا که غوت دخی مفتون اولوی

صفا صفا صفا قالدی مصلو نکرک

تاب الم بهرک ایلمه بندره دوشک طبعی بوس خاکت ایلمه بندره دوشک
 میال اولوب اطفال سفقوان جفا سیبارة دله در کنبیره دوشک

غوت دشته بی الدی مکر شیوه لک

عوض الامام

ایدن سینه جاکي نوله ک نه غول دکلی طره مشکین نظمت غول
 اولور سیمین نسر فلکله دو شوش تذر و معنی به اولد قه اشیا نه غول
 غزال حشی یا مون طبعدر بکرز مسخر اولمده آهوی رمانه غول
 اولور غنوده مهده قون طفل سخن ایدنجه دایه و س اغازده ف غول
 ک معرفت اول ربه سوا اولور دی بجای امنه قون رف دکانه غول
 کورندی کردنخ اشین بارده خط صحائفه یازده بم بنده یا نه غول

جهانده غوت سیدایه غالباً مخصوص

بوی سقانه ترانه بوش عوانه غول

اسمی محال او مضمی نیک وصلتی محال بر حال کلدی بینه آه بونه حال
 دیر ملاحتک صنم عشوه بازیدر صورت پرستی اوله لوله هر بری مثال
 صالدی جهانده ولوله ناقوس شهرت اولدی رپین غنقله بتخانه فضل
 تارکها بخر مکرندن چوز لمیور موی میانده صاریلوب رسته حال
 خمیازه ریز قالدی کور اغوش حصرتم بره لو کافر اولدی تنداده وصال

مانند

مانند دوز و شبر و ایدر برده دلری پنهان اولوب کینکه زلف سپرده حال
 شبوی کیمی کیمی سبیل دیر غونا قارشدی کیم رومی بر جده قبل و قال

اسکال واقع اولدی بینه بخت زلفده

و برسون نجیب افندی جواب ایدر کم سوال

همیشه ایدر کیمک دله اجفامی دکل جفای دمسدک فاشه وفای دکل
 خلاصه امل دل اولا غروس وصال بنور مستر برده خفای دکل
 طیب نبض شناسم دوا ای در دلم شفاک عربض غم عطسه شفا ای دکل
 کولک هوا به اولوب کوی ایزه کیندک آکا خرد خنی مدار اقتفای دکل

ایکی قالیق همه لر سود بجه لماننده

بیاض سینه سی غوت یم صفائی کل

خرکین ایدوب جنونخی بر طفل خرده سال یعنی لدی سکونخی بر طفل خرده سال
 مضراب سو فله نوله دل اوله بغانه ایلکندی ارغنونخی بر طفل خرده سال
 جلاوشی مست اولوب ایندکده کل سف سبال قیلدی خونخی بر طفل خرده سال
 مضار نیواری نخونده یوروی پک اسب دل ز بلونخی بر طفل خرده سال
 بیرونه حد فهدر اکره جارها خراس بیلم غم درونخی بر طفل خرده سال

جسم انسانی کوزن در کلاه ناز آیدر سر رشته فونعی بر طفل خردسال

آواره جنون ایدر یوروغونا کبی

دانای فونعی بر طفل خردسال

متر اول صفت جسم دلارامی کوزل فم کلفامی کوزل دیده بادامی کوزل

کلمه خط رخی المالی شفا کوسین پنخته سندن بزه بومیوه لک فامی کوزل

اولسه جبر تزدده عکسی بجمی مرآت کردنی صاف اویری صور اندامی کوزل

اوسر حضرت کفتر عتاب آمیزی غبیا فنده در اول شیوه دستامی کوزل

نوخام قد جانانه بکسیر ایتکمی باغده سر و سر افرازی تاشامی کوزل

بنه داروی لبیدر آکا در نا اما بلیبور در و دل علق ناطامی کوزل

غونا بار ایله حکام ملاقاتده

نقل ایدر شک نرم آقا سر بخامی کوزل

فضای وصف فک صحن تنگ خیال لبک زین ره سمت ماورای خیال

میا که خار یلوب بیدن جفاردی و کمنذ لفت اولور رشته بند پای خیال

کور بی جوهر فردن موهو مک ایدردی ترک جدل حکمت انسانی خیال

او مویبانی آغوش المسم کوبا سورشم کیمه خوا ایدر بن صفای خیال

ایا

دبر که جلوه کنگسی قصر دیده اولور زبانه بیارم صرجه دن سرای خیال

خودسه دوزی بنه بر معنی رنگین نه زینت ابدی ابراث کور خنای خیال

هم اعتبار زرا ایدر نحاس اشعاری لغلق از فیض کیمیای خیال

صدایقه هنرک نخل نور سیده سیدر نهال کلک زمدن قبل اجنای خیال

بن غونا تک و ناز ایتدنه فالور می ایدم

سمند طبعه تک اولر فضای خیال

کنج فرقت مسکندر بزم وصلند بدل کاکه کاکه زهر ایدر دل صم غسرتد بدل

جو بار اولدی مبدل لطفه دیر نا کها منظر غنق و عتاب اولوق خنایند بدل

زبور آغوش اغبار اولد یغن کورد کجه بن فرقی ایندم تمنی وقت وصلند بدل

اتباع ایلد رقیب بد سر رشته بزدن عاقبتی طرد ایتدنه لایقی مروند بدل

دیرک لردنیا و ما فیها و کل مقبوطر

غونا اول سر زینتی کینلی آفند بدل

مهر حکند آورا ای نه جمال اشقل بستقل اشغال

طالب وصل اولد یغمه ایلدک انتقل بستقل انتقال

بو کیمه غمی نه مره کلمه کز احتمل کینمل احتمال

ایلمین امر که کبدر سنها مثل مثل امثال

عوت بیچاره به ایندک بنجونه

انفصل بنفصل انفعال

بزم چمنه صرف نگاه ایلدی بیل خاری کل ایلد کوردی برآه ایلدی بیل

کلتنده سحر نغمه سر اولدی صبا حال دل عتافی تبا ایلدی بیل

اولمیه جو بازده لشکر سرما قوس اطه سنی واردی سناه ایلدی بیل

طوتد یعنی کبی سخنه دی یا بد بو این بیلمینه آیانه کنه ایلدی بیل

عوت اوکل اندام ایدیک بک غم چمنزار

بال و پرک افکنده برآه ایلدی بیل

یا متعجبی بل لک فی الکلون عدیل ام انت من العلمة بالجد جمیل

بالحسن مینل لاقال و قیل

تاند نهیت بلحاظ کفرال باحرقه و احبانا الان عکینل

العقل و بانی والدمعه بیل

بالوعد علی العاق حومت مناما بل تعوف فی فرقک البیل طویل

قدمات غواما والصبه قلیل

باخان زما الطرب این کوس اذ یوقدها و جنة فی فیجیل

بالکسر شمس فالصب بیل

السولنا من ارمو بهنه اسد فدفاق بحیب هو للنعظم دلیل

والغرة سد فی الفضل اصیل

وف المیم

ناکه هوای عارض دلداره اوغراوم برزالمه بکده حه کلزاره اوغراوم

سرت برالنده بیاله برالده کل حون اول کرشمه کسر مکان اوغراوم

اول دفالی یاره ایدی میل خاطر ممدی جفا کران دلازاره اوغراوم

کالای حسنی زبور و کان اشتهار بر روک دوت بد بازاره اوغراوم

جای خیالی تمسکین قصه دیده می کور غدری کیم جزای سخا ره اوغراوم

بند تصور کن فلک نه سیه کاک اولدغین دستندزه آه آتک غم بسا ره اوغراوم

بن کجین شمه کبوی معنی یم فیض نسیم همت عطاره اوغراوم

دندان جو را یله نوله کن زخما کسم سکت فلاخیم سکت اغیاره اوغراوم

عوت جناب مخلصن آنا را باکنی تنظیره ده سلاکت کفنا ره اوغراوم

چون سرو باغ مصرع موز و نرین کوزو

مانند جوی گلشن اشعاره او غزادوم

سنگه اورنگه و زار اولان کو گلچکرم	قره لای که بودار اولان کو گلچکرم
زخم البیوب با بال بجز اینک	سرر هکده لکده خوار اولان کو گلچکرم
صفایدیرغاشی خط سبز کدر	کنج کیر همنزار اولان کو گلچکرم
طیبیم اینرا یک شربت بکله هوا	اولور غمکله بو بیمار اولان کو گلچکرم
نقود صبر نی صرا ایدی شو عشق	مقاع درده خریدار اولان کو گلچکرم
نه ریخ و محنت و غم نه غصه در صدای	اوبیو فایه هو سکار اولان کو گلچکرم
کنایه بولینه حکم خرای لایقنی	داروبه زلفنه بردار اولان کو گلچکرم
خرام ایدر کن اوبالاقه کر سمه رین	کورای ربدوده رفتار اولان کو گلچکرم

عقاب یاره تخملی اینغر عونت

تعب کشیده ایبار اولان کو گلچکرم

مصفا طینتم ز کار کیفیت قبول اتیم	بیولای تجرد بیسیم صورت قبول اتیم
بن اول منبوس استغافوش برم حکم	الندن جوج هونک ساغونت قبول اتیم
سکروح عشق زندانه شربت با جاده	سکراجان زاید باره له نیت قبول اتیم
سهرنت ه فکلی ه سریر ملک فقوم	جهانه راغب اولم ذلت غولت قبول اتیم

شراب نابله نزد امن اولوق افتخار بدر

ولی عونت ربای خشک غفت قبول اتیم

آه ای بت بجان ادا محرمات اولسم	احوالی هب سولرا ایدم همدک اولسم
حل ایلر ایدم مسنده جوهر فردی	اولسم لیلی واقف سر فک اولسم
صنم قابور دم کل نور شنیده فکده	دوشم حین وصلکده شیمک اولسم
کاشنده نه شنیده ایدی دنته سنبل	کر دسترن کاکل خدر خاک اولسم
بلور کبی کر دکمه صبر ایده فردم	صدا قدین ایدرم اگر رحمت اولسم
سینده باقوب زخمه رجم ایلدی بیج	بر کره طیبیم دیمک مریمک اولسم

هب خاطر غنته وارر کن اولور دم

نالیده سنگ ای بت عشوه غمک اولسم

مهوشم شوخ شکر خنده حکم	کوزلم دبر نازنده حکم
کل کشفته حکم غنجه حکم	طفل نوساله شرمنده حکم
ای نیم لهجه حکمی مهجه حکم	اسرفم اختر ناینده حکم
نورسم کلین باغ اعلم	سودیکم سر و خرامنده حکم

دیمک غنم آبا نیجه در

او بنم کندی قولم بنده حکم

گلستان بپرائی بخت بر نهادم وار بنم	بر بوی شست و باغ اغتدالم وار بنم
تخی دشنامی بد بخش کام آرزو	بر شکر لب سپید شیرین مقام وار بنم
یو قدم ازین میانک صاف بولدم جواز	کنده بر دازم خیال اندر خیالم وار بنم
کیفر اولما ز می الصابیت بدیر ای خیال	دیر شست قد او کلخ انفعال وار بنم
بن کتابت ایلم بیداد دلدرد و لے	روی ز روم هر کور کلا رطلالم وار بنم
بچ شهید اجمال باکنه ایتمر نگاه	بر جوان تیغ در دست جلالم وار بنم
حسرتی شنیدی ویر سو جواب	کوتاه شمیرا برودن سئوالم وار بنم
بولدم اکارویت ایدم جوق جوق	بعزین میل طریق اغترالم وار بنم

غنا بایلم نجیب که میدر احواله

استرم تنها اکلکه حسبیالم وار بنم

از بسکه بر ز صها جامی کف ندارم	در کوی میفرودن قدر و شرف ندارم
خواهم که بار دیگر کیرم ره خوابات	اندیشه ز صرف مال و تلف ندارم
نی سوخ دستانی نادل زمن رباید	تیر کن عشقم اما هدف ندارم
بیراهن غیبی جسم بر کشیده است	بعفونم وز بهر یوسف اسف ندارم

از سوز

از سوز گرفتاران یکدم تنهی مانند

شاید که غمنا من در سینه تف ندارم

ای سرو قدی کلین کلزار تنم	باز و لری سخ شجر حسن جسم
سن تازه نهالان جھننا جفا	باینه دمادم کو کیلور شک نظم
بنهان اولیور بهجو بر می پیش نظر	باقصک بنه اما کورینور زاده حرم
دیلمبر دیده خمی نه حکمنده قرای	جای المیس ایدی جو که فلاطون بنم

مانند نجیب اولسم او کوریه مقارن

بیل کبی غوت ایدرم بنده ترم

استرم غنجه شکفته باغ شرفم	لوحه بپرائی سبنا شتاه بختم
دانند از بنده در سینه حکم ماهواره	ناوک غمته دل دوز که کویا بدم
لکه خطاسیه بوق رخ خشت کنده	ای بنم برج جمله قمر ب کلم
کلورم خانه که بر کچه دیمندک سمدی	بن نارفد ملک اینکجهون کلم
نوله غوتیم اسک ایجره نقیسن انسم	که عشق کراغایه باره صدقم
استرم عالمه اسوب فکندر کلام	بر نجیب عربی انکیزه افتد رکنم
تار و مار ایلیور عشق دل از زده لرم	شورس انداز جهان بویله نذر کلام

بر در شبانه فردی که چشمی در کویا بجهت اهوئی خستند کنگم
صفتی بر نیم کنده ایدرم جمله هلاکت آفت جان و بلا کسترند کنگم

فم و برون اندی بوغزل ای غوت
دیر ایکن فتنه بی ایقاظ ایدند کنگم

یا قدی بی اول انس رخ رطوندم دوشدی دله بر نار شرر بار طوندم
لغزیده قدم راه تجریده کبدر کن ناز کلک ایدوب طوندمی الم بار طوندم
سوز غم بجز آنکه کندم مدد الدن حالم نه بلور وار نه آجر وار طوندم
ماند آن کوری طالوب آنس شفق دستن صویحقی دستمه دلدار طوندم

کیمل طوندمو نیجه جور بله او سوک
غوت یینه بن زار و لعلکار طوندم

بزم تحقیقه چون شر ایدر الوار قسم ظلمت کذب و بر رخنه دیوار قسم
عارف اولغله واسطه ذکر الله مهر زما اینده تکرار بتکرار قسم
نام محبوب حقیقی به کتور فر باده او سید ایده فر زمره کفار قسم
دین مومن کا عده جو جم صها دور آتیه روا ایدرم و هر بار قسم

قور قرم نائب افندی کبی کوس ایتمه بار

لقد

لقد ایلمه ده غوت ناچار قسم

دل آنس رخ رکه با نسوخی افتم بو نابس بجز آنه طببا نسوخی افتم
حسرت کشک دیده کربانی دمام بیمانه کبی قانه بو با نسوخی افتم
فردایه صالوب و عدو صابنه کجک بو و عدو یافاده ک با نسوخی افتم
ایضاره آجوب سینه کی کن بو دیر کن سینه مده اولاداغ قبا نسوخی افتم
کنده کچه فزون اولده در که محبت عن قنکله بیج او صا نسوخی افتم
غوبالی کچه لر زک ایدوب انفا ایده لور قصد ندرای میل او با نسوخی افتم

کلقد لبک غوت دلخسته یه ادر

ا در غرایک اغزی صولانسوخی افتم

سکاقول اوشکین جا و دله کند حکم بیخون ببنیدی قدرم نیم افندی حکم
بهر طبعنه بولدی موافق اشکوفه بنده بر کل شکفته در بکندی حکم
خیال سسده کا کلکد آه سبب کور و ب تعجبه باعث نه جذب بکندی حکم
فروع شیخ رنجوندرای نه انور یا نوب یاقه جغم نحو اولوب کندی حکم

بو کج فرقیه دوشده غوت اکنه م
نه ربه تسلیم ایتسده کندی کندی حکم

بانگ درای محفل اعجاز در سوزم کوش جهان و لوله انداز در سوزم
 سطرخ باز سخن فضل و دانشم نادان قبل طینت آجازه در سوزم
 رو سندانم قیده فروز بلا غنم سمع محافل ادبه کاز در سوزم
 تعدیل ابد تر از وی در ایله خطوه صاه تا سطر اوز در سبنا ز سوزم
 وصف اید که چشم سیاهن او افک سحر آورانه سره آواز در سوزم
 خاک خونی بیل کبی سینه و سوز انجام زور باده یه آغاز در سوزم
 خست خوایس افکاره غوتا کلک هنرله ماسطه برداز در سوزم

ماهر کور رس بوغول آبدار می

اکلار که سنم کل اعجاز در سوزم

اول حسن من غوضیالم بوق بنم عرضاله اولده خصت محالم بوق بنم
 قیدن سینه من ناوک جور و ستم دو کسون نامحق یه غوغم و بام بوق بنم
 خار خار یس ایجده قاسم مضر بیج تسی درو بر سلام بوق بنم
 بر نگاه التفانه منظر اولسم ق لغم انده افزون استم میل و صام بوق بنم
 استم در رسم بیجا بیج استم فهم ایله یعنی بک حرص ایله افکار محالم بوق بنم
 زوده اغیاره طس اندسه مفذور کلب صاندم فرق و تمیز احتیالم بوق بنم

مست ایدم وضع کسنا خانه فرامیس ظهور یوسته بر فرد ایله مجلده جذالم بوق بنم
 بزم لوت لوتس میده باد ابد و بلوغونه
 در سبین تولدی غیب اول خسته حالم بوق بنم

بر طغلك تیرین دهن نازه قایدیم بر کوم کو حیجک دله ممتازه قایدیم
 آزاده ایدم اوج بخردده او چاردم کور قیدی کیم نیجه ستره بازه قایدیم
 دیوانه کبی سولینورم شکوه دکله افسونگری حشم سخت زه قایدیم
 بر پرده قرار ایلمس جای غمیمی جو لکبی بر سر و سر افرازه قایدیم
 ابلر می ایدم تکیه مواخیدنه بارک بن مغلطه دعوی اغرازه قایدیم

اسعاره غول سو میله توبه لیم لیک

غوت قلم نادره برداره قایدیم

سر خوشم باده برستم ملکم جانم رند بک لوندم کوزلم فنم
 مست ساغوشم غیاس قلندر و ستم سر کران می بر نشوده نازم جانم
 سنده چشمک کبی مستانه ادا او سکن بنی مستور قیاس ایتمه صاق سلطانم
 دون کیجه نوره مستانه کی کوشم تیدک بیقصدی تا کنگره حوضه بنم افغانم
 کل کل ای زور سر حلقه رندان جهانم مجلس آماده قولک شوقه دست فغانم

برای جام ایله سرگرم اولمده صکر دکله سن بن دینه حال دل سوزام
ساقا صومرد اول باده روح افزای که لب یاری آتش چکندی جام

کوردی چون بوغول ایلدی اولسوخ چین

دید ی آه غمگن طبعنه بک جبرام

کوردی سنی سودم آه افندم قیل حاله برکاه افندم
برسیوه ایله اولوب خرامان ایتدک بنی دلنبا افندم
سنین اوله سریر نخوت خوبان سکا بسپاه افندم
عاشقک اولدی شمدی کسر افاده خاکراه افندم
عتقه جفا و جور ایدرکین ای ملک حسنه شاه افندم
ایق سکا بر حجت ایتدک بیلک بو میدرکناه افندم

سنده وار ایکن او جسم فنان

یوق غمت ایچون رفاه افندم

کوکل سنکر صقلدق شید کلنم یانله کلنم بنله مبله کلنم
حقیقت کلنم جاک سنده ده یلوبه برار باری مقلدک ایله کلنم
بو کجه ایله ای حال امان کونزدن برابکی مطرب خوشنغمه بیله کلنم

بو فاقاه که سنده نه آنه دکن هو هو برارده پایله باهوی و بیله کلنم

که غمنا تر ملی بلی بنسرا یله

کسی نین ننه نانه ننه بیله کلنم

سرتسر ایل رسوم عالم مست صهبای غموم عالم
اودر آزاده قید اندوه که اوله رند ملوم عالم
لانله ساز اولم غایت خوشن ایل بام اقبالده بوم عالم
کنت آمله وزان اولمقده دانما باد سموم عالم
کرم بازار جهاننده صوغیدر آدمی ریج سوم عالم
بنس ای ساقی کلچهره مدو ابد کوردوغ بهوم عالم
صون او بیجانه لخاصی که اولور غرقه فیضی غموم عالم
شوبله لایعقل و مست ایله بنی حکیم بیج بهوم عالم
کرچه طعن ایلمر عوام امانز اینمز کوشش غموم عالم
فرقه سایه صالراب نه بک سببانه روم عالم
ش اور کنتکین ملکوت ماه فرخس بجوم عالم
چالغور نوبت اجدالنده دیم نای و قدوم عالم

ممنوبندت ایدر عارف اولاد

افزاسرار علوم عالم

همت ای مرشد راه عرفان

وف غونی قلمه علوم عالم **نون**

دل دریا بولاندی سیل است دریا
دو کله دی آب روی ابر موج هر دو آمدن

بهشت روی الکت شوقی با قدی سرده بر
که کمتر لاله طوتم دور خنی طرف کلامن

بن اول طاشکدر نمد نفس و هوایم کیم
نوام بد نما در صورت زشت کن بهمن

فراز به شبی دست عشق با که یک بند
سر کس محرق ایتم اولدم فوجا بهمن

قضا خوشکامد خوک چین آفت اولدم
نوله برق خطر لرزان اولورسه کلامن

کناهستی خوریز اولد یغنده است ابرو
بنم طوغریسی انیمیم یوقدر کوا بهمن

همه کردن حسی ایلر پر دست البت
اگر فرما اولورسه اول شغوه بنا بهمن

نه ممکن رحم ایدو بریا لطف ایلر در
خبر دار اولما ندر غرنا حال بنا بهمن

جناب عاکف زرباف نظمه عوفه نیت بان

بوکونه بر شیح و حقیقی دستکامه

تزلزلن خشن عینا سکون شفقان سن
نه اسوب ز ما سن خانه برداز جها سن

صفین بیگانه به بلوی آشنای الفت
هنوز کشفه سن بر غنچه کلزار سن

کجک بیل داغی طفل شیر خوار ناز ایلر
سکر زین کلم طوطی شیرین ز ما سن

ککاپک مست اولور غنچه کله به حکمت نغله
می خوشه جسمک کبی طاهر کز ما سن

ن زردوزارک داغدار عشق غرت
ایچون نای و شس نرم المده بر ما سن

جناب لطفی سحر آفرینک لطفی تنظیر

دکل حدکن او بر معجز ادا در جوق حلا

بنچون اخبار بد کردار و بیج نفوت اینر
بنچون غمت قله بر کرده طراح الفت اینر

کراخی ندر میوز خوق و صفایه بیلمر می
نذر باعث بر ز ما نسبت اینر

نه طلمسبت کافرین نه تیغ بی مانین کیم
بزی محسوس غم کور مد کچه راحت اینر

نرای بیوقا بیگانه لوله استن لقلر
بنچون افتاد کمانک اولدر سنین اینر

دو نیم اوستی کوردوم نه اخباره غم
صبح اولدی دلمی نعی ای همه غم عودت

کیم شیر و شکر و شس غیر لوله امر اجاک
بزمه صحبت حلوا به اصلا نخب اینر

سکابیک درونی انجذاب و مصلی باشد

افندم غوت زاره بو جوری البت اینر

شکر کند می نسیم اول بر بیت لعل اللذنه
ملاق غنچه شیرین اولدی کلغند مقالنه

دکلکن کبوه لر ناب آور رفار د کجوسی
خرام نازه جوقی لرزه دو شسته لانه

اولی مرتبه منقطع است قدر اول مرتبه است
 که بکبر اولدی گندی رسته آما لیکس
 دو کلن است جسم که با هم مرغ دل زیر
 کما اوزج اولوب بد را و مستندن ایلیم شکو
 غرض جور و ستمن متنی اولوق کرک بوسه
 حرام اولسون بجا غوغا اگر دخت رزی زاید

رضای نکته بر دازه نظر و سولیک کوجده

تعجب اوزج یم غوغت سنگ بو شفا لندن

اوبناک بکزه خراب و سینه ماه رمضان
 بلکه طغای حواریت ایدر امید ایلد
 وقت افطار ده بوسن لیکت کت ایدر
 نقد رسته خاطر لرینی ایت سکت
 خواب راحت بکرم کوز لرینه باشجو
 طونم و اغطی معذور اوریج طومند

غوغت ایت ایدوب صوم و صاب زده

یا قشور

یا قشور تابس مسرتده اولوق سوزان
 سیریت اودر با می نه نازک نه نازین
 طویدی کی بیج او طوطی لکت فکانت
 بزم طربده کوردوم اوساقی بشود کما
 ای و در غدار لطفک سکت کجب

بهر نغمه سنده مطرب کلک غوغت اینه

بیدیل ایدر مقامی نه نازک نه نازین

عارضت ایتدی نم قوی فحالت تحسین
 او کلکم اوتبسم اولوندانه کلش
 بر کوز لکم اوله صد شیوه ایلد جلوه نما
 وار اکین سنده اقدم بو ادا ی شیرین
 کسین لفظله وصف لب لبرده یینه

اشرف جمله خوبان جهان اشرف قدر

شرف ذاتنه ایتکده شرافت تحسین

میوه جین کام اولور بر نهال تازه دن
 کاله وصف قدی بیرون در اندازه

نور و سنی اولما ز جابه بوس غارت رنگ خسر دلا راسی بریدر غازه دن
 قصر استغاده صهبا بوس ناز ایدی بوس کوردوم اول مت سراب خوشی دروازه دن
 حکم آغوش وصاله یارا اولور تر حوده تن زینک آورا ایینه البت کرمی خیماره دن
 بوس کسب غیبک باسد المادوم هنوز بر جفا در حلد کیم اول و لهر طن زه دن
 اولوی رقیب بظن ظهور کله کسک لشکر خستک که جمعیتند شیرازه دن

استهاده نظیر غوت جناب رالفک

طاس وارون سپهری طولدیر آوازه دن

یاره عاشق جاویر هم صحبت اولسا اولون سمعه پروانه یاز کرم الفت اولسا اولون
 ربه کارنده واروب کت اوله لازندر نوز ارم مائل السیت اولسا اولسون
 لکان غصه بسم رهن او طر سدره المجر فرسخ غم امنیت اولسا اولسون
 دانما بیگانه لر نه تمسین اولمقده یار استالرداغدار غیرت اولسا اولسون

حضرت حفصیه کت غوت نظم سحراناری
 وادی تنظیمه هر کت قدر اولسون

دبر اغمه عیبک ایچون بنی اولدره کوزل بشک ایچون
 بیل است ایدرم ناله و زار کل رخ روق بشک ایچون

چو

خبر چوری امان حکم بکا اولکن کچی اولان قاشک ایچون
 کورمه ای دیده زقان اغله یار آجر بلکه آقن باشک ایچون
 بنده غوت کچی بر خستد ولم
 بنی اولدره کوزل بشک ایچون

صبح ایدر کک کربیا خنده ریز اولدره تن رنگ آتار خورشیده رویک سر خیز اولدره
 باکبارا بخت اولسونلرمی هلاکت الفت آمیز رقیب نامخیز اولدره سن
 کسور تانار و صنی عطر ناک ایلر صبا شانه بند تار زلف مشکبیز اولدره تن
 غمزد لر دفته دست خشمکه خنجر صوز سود کیم خشم و غصبه برستبیز اولدره تن
 بیفکم اغیار بد کرداری قیلدک کت کلام
 غمگنده مائل سمیت کوز اولدره سن

کلتن الفاطمه بسد را دای نوزین شاد معنایه قصر و کت ی نوزین
 از سر نوله کت شانا ناراج ایتدی با کولتوب بر شیوه خاطر ربای نوزین
 فکر کسوی بر لب نخله جانا وارمید سببت نه خیام کچی جای نوزین
 غمگین تمسین بره نارفته طله سلوک داندک سینجه قاشق نقس نای نوزین
 بیفکم کولکیم کوه لایق اولدین هر کت اولدره بر کت کت دکن بنای نوزین

اول کل نوزخ غنوه باغنه قبله قه کلام
چرخه ز دور مولانا ده ز غرت نینه
دمدارسون نای خانه لغزهای نوزمین

یوز طوتدی خرابه به قضا سنی کیشهرین
رعایته قیاس عالم بالای بر آید می
ظن آئیده مطر شفقت اید و اولدی فلک
اشکسته بر اول مرتبه بیتاب و لو انکم
اول نه اید می آید کیمز فوق و طر بل
بر سون اول ماه کوکوب بر جمعی کوشه
حکیمده ز اول سکد لک بار جصین
بچ کینوه خوباننه طاق کتور لر
اهل دله تنک اولدی قضا سنی کیشهرین
فریاد و فغان فقر اسی کیشهرین
کینده حال ضعف اسی کیشهرین
بر واز اید مزه شو اسی کیشهرین
شمدی کدر آتوده صفاسی کیشهرین
اوش اوده سکللی بلاسی کیشهرین
اسکدی بز می غیر می ادا سی کیشهرین
بر بسقه روش طور و ادا سی کیشهرین

غوت ابو کون کور دیکلی یوق حق بیلور اما

غایتده قریب اولدی قفا سی کیشهرین

دل داده لندی دلشکم و لیدر کین
غیره بر کتس اتمسی امر غز بیدر
اولدی ایرنه ملامت سریر کین
دیر بهاده بر صنم بنظیر اکین

آزده ایلمز می عجب غلظت بر نند
خو خوار قلده غمه سی بولمندی شنه
غوت بحیب نمکده وره کیم و بر جوی

آنا رکلی غبطه فرای جبر اکین

آه حوشم سکدل بر یاره بق اید اچون
باغده سر وی تاش ایتن حال ندر
ششم اسک ابدانق سرا بدیده اول
یا لیک اندر یا قیل دار و و ملک بیدر
بر کله باری اول سو با بقلمس خاطر
جسم منک در دغمه ک فکر می بیتاب

یاره اغیار ک نه کوزله بقدی معلوم

غراسن غیره باقمه یاره بق اید اچون

بر جای مفرحی وار عالمده و طندن
صور بوی کله هم سفر باوصبا در
بو عرتنه ده کلفت غرت حکیلور
بوسری سوال ایت نینه غرتنه کندن
حقیقی حقیقه له بولدی می آرام جندن
باسدا و صاغر مبین الواع محندن

۶۰

دیر سکه و طهذه کشیک قدری بلیغ
 سنجیده لند در او بخت دور عدند
 المته بسن ای نکته شناسم
 بویایه کلین که کان سخند
 شاعرک آثاری ایدر قدر کی ظاهر
 کج داغیه ترک اجبا و وطنه
 کل سکه سوکی سوبله غر لدر
 وار شهر کئی دکله بخار و یمنه
 بوکولین جمله سیده بر طرف اولو
 بر بقه سوالم وار افندم دخی سندن
 کلومی عجب خاطر که فوق دستان
 یاد تمهین جنس باران که سندن
 اخوان سنده نه صفاتی کلخ
 زانویه کله بوسه ویره بخت دهنده

غنچه کله سن کیده قالمه جنس
 آیرلدی کبی صانکه آنک روحی بدنه

نه کندی قدری بیلدی نه عاشق ز این
 ز ما جنسی بیجا کدی هیف او دلدارین
 هزار و عدایه کن صاس ایدر واد
 کولکل وهانه آماده اول بوکونه یارین
 او شیر بر بزه ایای لطف ابروی
 ستینه ستم غمزه جفا کارین
 بنات و قدینک البت عقیده بوزی
 حدیسی مصره وار که لب شکر بارین
 اوسه و قدده که وار بوکر شه کله
 نیجنت شمر سو غمزه جمنده رفقارین
 مثال آینه صاف اوسینه سجاين
 نه امر عکس نظر کاهی اولوق اغیارین

دو شور غزله کیمه سلیقه سخنی

دله بعب ایدر لک کور بجه آثارین

نادنی هالنده آزا اولدیغیچون قدر دان
 نادر اولور مشن کم شاعر اشتر باه
 نابت اولوب سیر خط کولوب یارده
 طوطی کفترینه بال و بر اولدی غیا
 نای این دلم ایلمه کوش غنچه لیب
 بزم چمن باشنه نار اولور اولدم بهمان
 نامورد دیز اولور حاتم طایه کبی
 کیمکه کرمله اوله غالمه شهر ز سب
 ناس ایله بیج ایلمه عقل و دانا جلد
 باشنه غوغا لری جا بل اولاندر آل
 ناله ایلمه خواند صنمه که بیدار اولو
 بخت سیاهیم نیم ای دل سوز اقران
 ناسنمله کباب ایلدک عاشق ک
 مرصفت بو فیدر ای م نامهر باه

ناب ایدر باده لعل دلا راجه سود

در و کش حسرت ز برینه غوت بهران

نفرت کلیمور با که گروه جهلا دین
 یوقمی بر ایکی اهل طبیعت ظرفادین
 انای زنا قابل الفت و کل صلا
 کیم دار اوله حق همد مخربای و کولاد
 یارب بو کیشهر ولا راه نذر
 انیت ایچونه کیمه بولنم غوفان
 تهالوق اما جانمه کار ایلدی بسد
 لطفیده خلاص ایلمه مولا بولاد

بجهدی که کورینو چشمش می
ای کاش بجزده همدم اولسه یا خود
غرت تیشور شکوه تا اوله غبت

امداد ایرلیور برکون اولول لطف

اینک خدنت جورده بینه سینه می
بروز ایدرکن اوج سلا منده غابت

اول قامت بلند ایله کیرد که رقص
جانانرا جانانه چشمکده مست اولو

لطفی منته بروره حدکی غوتا
میر سلیم سکمه اند دایما

اول میر قدر دن بو عهد کمینه
که برقصید لطفی ایله احراید کیمی

اسب دهر داتی حفظ ایواله

بمحرده نمون کل خراب برزن

دیده تا غلده و دردی الک ایچون
دلسه سوداره هوش اولدی بینه خا

جیغار آشفته لک بشنده ایاسر و خولم
عید در شنه کلن بوسیه آماده لرز
بجیق تماشا کله بیک شیوه و ناز ابله

کوردیک دلبره افاده اولور سین غرت
نیمه آه سنک شودل میا کک ایچون

حرف الوار

کلمه عزات اول نذار تا بداره روبرو
جلوه سی بخت کتبا کورنه یوز دندزه

مطلبم بر وجهه صوت پذیر او طربیم
طرف خراب کدن ایله بر طرف کیسورک

خانه آینه دجیق باغنه ای سرورون
زرکه در ابراجی سنک بر برینه شیوه

غوتا بیلیم نه یوزله عوض ایدر سین لطفی

سن رضای معجزه شو استهاره روبرو

شیع بزم طرب بر آفتی سو
جیقون غصیده حق بینه کدر غلوه

مثنی نادری بولشون غافلده بیلمون شیوه و فای و لو
 ستمدن شکایت ایتمه صفین کالذین زها لکوا فسکوا
 سن نیاز ایله یلوار آکا همان مرحمت میکند عجول مشو
 برده مقاندن ایشیت بوسوزی دیدی و ارای جوان بندشند
 صاحب برض نیازه تخم سترک دمد و صلی آل زمان درو
 بحث اوقاتی اضاعه ایتمه دم خرمن نه غنطه کوردی نه جو
 ساده رولله استین الفت سر کوبنده قالور استخر او
 او جور طائر قرار خری شهیر مرغ حسن اولنا خط نو

غوتا قالدی برکهن خرقه م

اودخی پیر میفروش کرد

عشق ایله کنت ایدرز سوبو دردک ایله در بدرز سوبو
 بادیه بیجای هوا و هوس بر بولک آواره لرز سوبو
 سروکی قامتی سیر ایچون صفزده ریکدز سوبو
 بوی گلر اسب صبا به سوار روی بر راه سفرز سوبو
 شعله آه دل اهل غمخ ریزه نثار سررز سوبو

کلن

کلن وصلده او کلرو ایل دست بدست کز رز سوبو
 سوق معارفده جو دلال بز کاله بدوش هنر ز سوبو
 وصف سر زلفیدر غوث غرض
 رشته نظمی جکر ز سوبو

حرف اول

هر ندیم کوجه جانانه کلور خاطره صحن زهنگه کلخانه کلور خاطره
 باغده زکس بن صرف نگاه ایندکجه چاره بوق دیده مستانه کلور خاطره
 دادی غنطه مرغان هو قوبونجیون سر مجنون کبی بر لانه کلور خاطره
 مست اولو سینه کی سن نایم د ایندکجه بیلک ای ایدر بیبانه کلور خاطره
 یاری تنها چه حکوب نوش سیر آ ایندکجه شونده بر کوشه کاشنه کلور خاطره
 بنی اگه قجه او ناز سکر فغان دیرش های بوغوت سیدانه کلور خاطره
 نظم مخلص یک افندیه ایدو سیر وک بویله ایبا بیلیغانه کلور خاطره

الوز و عاکف و حامی و لیب و اراکین

خاشی طور اد بیبانه کلور خاطره

دولتله کل او محفته به وضع قدم ایله کج کصحن بهار به یه رشک ارم ایله

که تازه نهالان یکیشهری تماش
 که سایه اشجارده این جم ایله
 هنگام بهار باروی شلند چی خیزار
 کلر کی آجلده بهما عیش و دم ایله
 بلبل دخی بر قاج کونه دک ناله به باش
 شمد کبیر و کوش نغم صبحدم ایله
 بق لاله لر اشکفته طراوتله اقدم
 ال جامی اله دفع خمارالم ایله
 خوشنغمه بسون مطرب شوق آوزر
 قارشو کده دیر سوخته سن اکلن کرم ایله
 غرت قوکی ایله اما که فراموش
 کایجه آنک دامننی بر درم ایله
 سایه کده اوده سوی بهار به کجسون
 بیجاره به کل منظر لطف و بهم ایله

یارب ولی پشای فلکی هی همیشه

طور دخی جهان صاحب توقع و علم ایله

خط سیر اولدی بیدا اول لب شیرین ^{اوزه} ^{خطاب}
 نه حکمت زرد بتدی ای دل لعل ناب ^{اوزه}
 کورنر کمال بشیده سین خراب ^{اوزه}
 سی اولدی کشیده ظن ایدر لرافاق ^{اوزه}
 نوله دخت رزک هر دم کوزنده ^{اوزه}
 عبا خط لعلک سره در چشم جاب ^{اوزه}
 بنجه بن جک ز حبیب غیرت اولیم ^{اوزه}
 باش ای قد کله منظر طول جیا اوسق ^{اوزه}
 او شوخ اغیار ایله الفتده بزده ^{اوزه}
 رخ خط اور کده وایه دار ایت مستعد ^{اوزه}
 بزگی کور دکیه باری کجک شرم ^{اوزه}
 زکات حسنی ایله ادا حکم کتاب ^{اوزه}

بوغلاق و عدده بوس کنر کله تیر غیر
 بزگی کشتی سوار آرزو ایتمه شتر آوزر
 خط حونه و شکر شسته سی اولمق نه حیوان
 کورر کن کردس و بلا سحر خنی انقلا باوزر

نه حدک حضرت غوث بکه پیر ولک ای غوث

آنک مهر بیت پاک نواد اسی نتخی باوزر

کلبدم میل باغ ایلدک آه آه
 لاله لوی داغ داغ ایلدک آه آه
 بن کاشاق ایکن فالق عشاق ^{ایکن}
 سن بنی بر کز چراغ ایلدک آه آه
 شم و سحر هفتین س که رقیب لعین
 آنی با کندن ابراغ ایلدک آه آه
 بک کوی چکدر یاشک کور و سحر ^{ای بک}
 خنجر کیه داغی زاغ ایلدک آه آه

عزتک عشقک الوب کوبله دشنه صالحو

کوتک نین فراغ ایلدک آه آه

ینه دمد که سزا فایز ایده لم اشعاره
 در اندیش خری باز ایده لم اشعاره
 دوده میدن ابل غمده مبارز کورسون
 قوت طبع ابراز ایده لم اشعاره
 او هر و کاند باد هنر چی صنعتله
 صفی یخ شسیر بر واز ایده لم اشعاره
 عاقبت دامننی چکدی بنازه کورسون
 ساکت اولغله دیدک ناز ایده لم اشعاره

خانه خاطر فایز ترده اولور سه مهان

غوت اگر امله اغوازا ایده لم اشعاره

نارایله و ستمو ابرور او ستنه	خجرتی قمنون او ضم خجرت او ستنه
بر تو کدای شصت ماه رو بیدر	بیهوده صانه مهر فلک دتر او ستنه
البته زور بازوی عشوه یله الت ایدر	بر سیم کینه کله او سیمین بر او ستنه
کلبر کن عارضنده دکل سبیم عرف	اولسن حکیده قطره اشک تر او ستنه
قد مکرر بسکی نقل ایدوب همان	مجلده قی ساغوی سور غوا ستنه
شهر سیر اچو رذالت ابله شهر کوزو	بندر دبلر قیب حزی کور خرا او ستنه

غوت غزلی سولینور اشعار می اولور

آنا رطبع خسرو سحر آور او ستنه

دافیندنه حکیم ال بار اجتاب ایلرده	کچم اول ظالمده آغا زغتاب ایلرده
السن عقیده کوزاغ او بیرم آنک	جانمی باقرسه ده بونوم کباب ایلرده
فتنه انکیر کاهنده این اولماز کول	لشنه می حشم ستمک نجواب ایلرده
بیسر و با صد نیز افا ده کربانی دار	بهر نه چند غنچه جور بیجا ایلرده
بزم بر کرد غوت اولدی رسم و راه بنده	شبه کدر لوله کور شکرده حجاب ایلرده
بزمه کل سونک بی مانع دکل اغیاره با	درج یا قونک کهر ریز خطاب ایلرده

ایکلا زنده

ر بکدار ندره اوشا هات اکلام اولور جدا

غوت با مای کین تراب ایلر سه ده

سوز دیا نکت تبسم فرو ستنه	شیرین اولوردی دلنه شکر لعل او ستنه
نقل بیلده عاصنه نشنه خبش اکن	دلبر لک ریامی اولور باده نوشنه
اولدق خراب زکرس ستمک می استر	طولدرسه قی ساغوی مجلده بو ستنه
زنجیر ایدر میوز بو قدر فیل و قالی بز	کاکلدرال اوز تمسه کابجه چوشنه
وار بر سوزم او کلین نازه صقلمسم	بر که باری کولینه بیلمدی کوشنه
استرک اولور اقی التک اقی	باقه رقیبک الده کی قاره غوشنه

غوت نذر بو سحر کبی نو غزل سینه

همدمی اولدکن غالم غیبک سر و ستنه

دلده خیال جلوه ک اولمش نه فایده	آینه مظهر صور اولمش نه فایده
بر سیم عدیمه ک بزمی بر فروع	رندان البده جام زر اولمش نه فایده
جوش بر ستمک حشره ک چشمی شک	فر کانی رشته کهر اولمش نه فایده
زخم دل کور رده رحم ایلر او شوخ	کر اولمش کاهی ک اولمش نه فایده
زهر عقابی ایتمدی مذاق امید تلخ	برده دو لعل لب شکر اولمش نه فایده

اغبار درینه اوله حق باوه صین کلام
نوخل قاسنده بر اولمش نه فائده
دانابوسکرده ایدر بایه سر فرو
سغلی نهاد معتبر اولمش نه فائده
کردک رونق بازار نظم ایکن
کالای زرکش هنر اولمش نه فائده

حال دلندنه آیمش او مهیاره کون سوال
غوت او ودهه بجهر اولمش نه فائده

طفل ایکن داعی کن سلی اغوشده
او بودرده کتور دم او به بن کوشده
هر شب اکلجه سکا بازی خفت و تان ایکن
قالدی تک طور مدلیک خاطر اغوشده
بفحیح آینه رویکه بن حیرتک
دیر ایدک عقل از یوقمی بو بهوشده
بیودک فورقم ای شوخ سحر دیرین
کوبچکده او دم شمعی فرا موشده
حالیا لذت قند سخن شیرینی
غنا قالدی او طوطی و شمشک کوشده

شهره آلاچی سیرایت سینه ده
کور مدکه جوهری ایلینه ده
اول خط آوردن صوفی تلیدر
هزینه چند اظهار ایدر کینه ده
عاشا جبا بد رقیس موسمی
صحت حلوا شب آذینه ده
چین زلفکده کور و جالک لکنک
حرف سونن حشی قالدی چینه ده

دردی فرهادک دکلد رجوی شیر
میلی ظاهر در لب شیرینه ده
دارینجه شایان معنی ای کوکل
کیزله زیر خرقة بشمینه ده
التفات حضرت میر نجیب
دام اولسه غوت کسکینه ده

کوپر نظم کوروب لرزش حوشه
رشدن منظومه بروینه ده

سفر بر در او مه خسار دولته سعادتک
باتجه همت ابرار دولته سعادتک
نهالاجن صفا بنه کیم ز بکذارنه
یوری ای سر و خوش رفتار دولته سعادتک
یازق شیر نمداق قند انسی اولدق
او طوطی شکر گفتار دولته سعادتک
سوار کشتی اهل اولوب هب فرقتک
بزی اول لجه اسرار دولته سعادتک
نوله بر ایله اغوش دریا اولدک
او در بر کوپر شهوار دولته سعادتک
نیچون آه اولدق کلچین باغ الفتی اول
قادر دق کندی الدیارد دولته سعادتک

قبول ایتمیشی بعد زین بو غوت بهجور
مکر باد ایلسون هر بار دولته سعادتک

او آب ناکم دارد در غدار بار وجود
بولنماز صلی وردن کلزار مینود
خیال قد دلبر دیده اشکابه ریزده
سهمی بر نوری سیده سرودر کوبالچود

سنگ ای بلبل سید او کل کوش اتیر افک
 کلنگ کده فریاد کن نذر بیهوده بیوه
 شمیم حین بسندرد مانع استوب سود فر
 کوکل یحیده در زیر اسکیج زلف بشود
 خیال و رویده اولور اندیشه بر کشن
 قیاس ایله نه رتبه رنگ و بودار اوکلر
 تماش ایلمکی خطا نوخیز رخ یاری
 عجب گشت و گذار آید کی رجا زار منبوه
 بیلندگی کشن معینه غوت بلبل خامه ک
 ترغم قیتمق استر و صف دستور کر خود
 عدالتکار بهما وزیر عاقل و دانا
 که زیرت بیاید دولتنده عالم آتوده
 دلی پشای عالمیقت دادار رحمت
 که دارد در خویش تصنیف بو طبع شکوده
 جهان کلمه در او کتر لکده مانند
 خدا بشکست اول صفی سلطان محمود
 همیشه کلنگ ز دهری بر آیلوب لطفی
 صفار ایبو کندی جمنه ار کتر لوده

نفت سرف

فقیرم مستمند بنیوایم یارسول اسد
 سنگ در کاهک کلام کدایم یارسول اسد
 صفار قوم کبی آتم آتم صادر کیم
 قالورسه بویه جوامم بهایم یارسول اسد
 یولم اوردی بی از درد غایت نفیسه
 طریق سنگد زبک جدایم یارسول اسد
 طیبیمین کجا روی لطفکله مداوا
 نهرا اعراض جرمه مبتلایم یارسول اسد

سنگ بن آن با کله سیر و بر کنه کام
 یوزم یوق حضرت نه نیجه وارایم یارسول اسد
 سنگ نسل نه یفک بز جمنه ار سیاد
 بن آتده سیره بجانه سبایم یارسول اسد
 بوغوت بندگی محشرده ن باشغفت قیل
 که دایم ره و راه خطایم یارسول اسد

حرفا

تماش ایسرا اول نهال عشوه مانوشی
 صافور در کلنگ نجات شمت و دلجوی
 قرال المانک المازدم دهانه بردخی
 اوشوخ سر خوش شرمک اوسیدم قنبوسی
 تماشای و صاد لر با امر بعیدا ما
 اوز آقده بر نگاه افتاده اولمازمی حرجو
 وفا کار آخوند کر چه خوش با کیشهرک
 دیر بر بر بقعه حانت آدمه اما سخنوسی
 کوکلر برت ریش حیر اولدیم دم دم
 بلند اولمقده دیر سنگ آواز نا قوسی
 دل اغیار الدقیقه اله یار عاق زارک
 اولور آزرده دندن غیبت دست افسوسی
 اضافله قول کسب ایدرمی بهر نهی بهین
 فقط سما سنگ بهره ورد مال ایله قوسی
 اولور بهب سر نوشت نامدار نه منر ناراست
 میندر بوسری خاک کده خط معکوسی

دو شوب را خرافندی ازینیه سمت توغله
 عیندر خانه بی کلنگ غوت کجا بوسی

کمر و اج ایتمی فلک کانه اشعار فری
 کو میوز سوق معارفه خریدار فری
 غابا بزم مجتده کبا با ایلمه جاک
 دوندیر رسوخ ستمله دل پر زار فری
 اولسه بیر اشته خال و خط ایله عارض
 اتکا تشبیه ایدر دک ریخ دلدار فری
 دیر عشقنده پریش کر بیوز اول صمک
 تار زلفنده ایدوب رسته زار فری
 نقد جان استراکین وصله بدل کیمور
 غمده تک طور مدی فسخ ایلدی بازار فری
 یاد کیموی سبب ایلر ایک
 تابناک ایلر ز البته شب تار فری

ابرو

گلک مانی از نظمه غوت بزوه

رشته از رنگ ایدم صفت آناری

خط ایست لب کلر تک سر ایت می
 رنده کافی آره فرسخه شرح جامی
 بوس خیره اش رتله ملا ابروی
 اوزه دار غمک نظر ایلر اولور بیرامی
 کمرات قلوب مجده کورمش دکلم
 بویله سکین دل خاطر شکن نارامی
 زیر کاکله نهان ایدی معبر خالی
 کورسروب ایلدی تحریک جاسودامی
 عصر سکنده ایا شوخ شکر کفنام
 جاه نسبانده در بونف مصرک نامی
 اولد یقینده کیمجه سن زبور بزم غبار
 یوقمیدر غلکی مختنزه ده تک بیغامی

سولدن س که بورنکین غزل رعنائی

غنا خانه فوزی سخن بیرامی

دلسته کم زلف کر بکیره دکلمی
 مجنون اولانک رغبتی زنجیره دکلمی
 میلی بو سوز لکله اوشه سباز کجا بک
 مرغ دل زارم کبی بخیره دکلمی
 یا قدمه نوله شمع آهیم شب غمده
 زلف کبی بخت سبهم تیره دکلمی
 هر دم یوسن چشمش ابرو کله جانا
 جان اندیغز قبضه شمیره دکلمی
 چشمده خیال زنجب جلوه کراولسه
 غم او پری بیکری شیره دکلمی
 قی بیجه به بیر معان ایلر با باقی
 یاد ختر زرده اتکا همشیره دکلمی

غرض ایله هماغه صبری معجزه طورده

غوت بوسک شورکی شمشیره دکلمی

یینه بیل کبی نالان اوله حق دم کلدی
 یینه غت یرتین اوله حق دم کلدی
 ای کوکل قیس کبی جان کرین ایدر
 سر بصیر او بیابان اوله حق دم کلدی
 کندی همکام غم و غصه بهجر اشدی
 وصل جانان ایلمک دا اوله حق دم کلدی
 مهر خان بکیشره ککه انداز او طرز
 دله مستغنی خونبار اوله حق دم کلدی
 که نیم جانده غمیزم او سرور کسینیم
 غرض حسن ایله فرامان اوله حق دم کلدی
 متواری بسنده ابر او سونر
 آفتاب و ماه به نهان اوله حق دم کلدی

کلدی

عنا لطفی نذر غیری کداز و سوزک

جانه تارره جانانه اوله جوق کله

کیر لیدر دله غم زلف کار آجه بنی قوتودن صحر منو خارجه مار آجه بنی

نار حسرتله تم نووده خاکسردر قور قورم سوزدم جرنی بقار آجه بنی

اوسمکارک اندر نه اذالر حکیم پات آجر سین کر اولور سم کله بار آجه بنی

تسلیت زک زای دل بغیر اولر کلمه سینه قلبه غبار آجه بنی

گفت کترین اولور اسرار زها بپاش

غنا بن کبی بردخمی دار آجه بنی

صاف ایدر اینه صدقی سحر کابی سینه به بر نه آلور مهر فلکی به کبی

کر می مجلس اجابه جایش به جو نوز آرایه قائمه برودت یله دیماه کبی

نار زلفی ذوق دلیره صار قنیه کول طالیدی بر فکر عمیق رسن جاه کبی

خواب خر گوشه ای کباب خوام الدانه آج کوزک صفونی ایدر حیلله یه روباه کبی

عنا بیره فوزی سخن نذر بن

بزاره فیض سخن موینه اسدی

خج بر کیر لیه لم سو یلمی لب جانانده در دل با علی

سینه جا کانی کر یانه استر اوسم بلیسه کوزل کلمه نی

ایده یور بزم فلکده بریان دوزیره هذیره هرن احو

مطرب طوندی آهنگ بوتب سازنا هید کبی زمره نی

نیز کنده دمنه هو چکه لم نفسیده نی اوز دهره نی

شر غنده بزی مامون ایلر خیر در پیر میک هب غمی

عنا قصر وصاله جوق اولور

قورقه غایبده قوبدر غمی

السن محل طور در بانک شرف نی موجه بحر نوز در نغمه دلستان نی

جوی ترانه کناک ایل کلشن ناله دن جدول باغ اولور شکر ناودان نی

فیض دمنه اشکار خاصیت دم مسیح حردو دلال هب اولده زنده جاودان نی

استرایک لوالری رنک پذیر فون اوله لعل لبک قبل ای بری بود دپانی نی

نغمه دکل این ایدر دله نهفته دردی اول تن زرد داغ داغ غصه تیرن نی

فهم ایدر فردی میکین منطق طیر رفرفنی چکنکه ارغنون اگر اولسه ترجهانی نی

کننه شناس از اوله اکلر اوسه مبهی نازویناز وصلته دائر امیش بیانی نی

خرمن خونی سرش سر سخته ایسه لوله برق طرب کلکیدر زغرته فغان نی

شبنون گلک غرق کوش اید عشق خورین بهج چکر می بردخی بزده امتنا، لی

نایی بخیب برهنه او فیه عشقه مکر

ایتمز اودم بو کلک زد غوی امتنا،

ای در ایته هنر مذکر مشهوری شهرتک صالحی اقالیم جهان مشهوری

سکا بو فیض سخن مویه مولا در دیدم سحر که نوع بشرک مقدوریا

مقبدر بلغا سعه عرفا کنون قلک اهل کلامک ایسه نخل طوری

زور اندیشه جلالگی تسلیم ایل قوت طبعک عامله اولان مغزوری

لیک مسموع حقیرانم ایالکان کدر بعضی یار اقی کجش سکان مغزوری

یعنی اما جکه ناوک طعن ایتمش ذات پاکک کبی دانای هنر مفظوری

ایتمش کوهر احرار کی بن استخفاف دیشم شهرت دکر اثر مشهوری

حق بیور سوینن جمله دروغ و بهتان بنده کرسو یلدم اول سخن منطوری

منک اولون آینه صاف قلبک بیشتر لاله کل آجه دله مانوری

غزت دلنده کاکم اهل دست

نهند کنت خطا بر سخن مشهوری

صنم صیباک جیفار دی او طفل ملاحتی نکس ایدی روی باکنه بنیم جرتی

بند

تبدیل کسوه قیلدی عروس جمال یار بر لوللی لوفنا به یورندی نهایتی

طوطی حسنه بر نفس ناز اورلد یکم پروازده بعد زین بوله مز راه فصیحی

بیلم دخی نه نفس آیه حق بو فلک بزه کوسترده نفس بنفس باشقه صورنه

غزباله هند میدردل آینه داری یارک لکا اود جهله عوض صباحتی

خادم کخار خانه جین ایدی صفحیه

غزت کوزت نفوس خیالده صفیحی

سیرایت اول شوخ آتین خوبه نازه کل کبی زلمش روی

بو جمال و بو حسن و بهجتله سویین وار میدر اود لکوبه

سوز زهم یولنده جان دیررز بویله بر آفت سمنو یه

کلجه سیمه بکزر اول ساعد ساق بللوری صانکمش صوبه

نادماغ دل ایدر نعطیر بوی سبنمیدر نخب مویه

یورید کجه اوقامت بالا اگدر سرد باغ مینویه

ام لب یاری بول هوا درده اغز که آله نوش داروی

نه کوزل وصف ایدر او غنجه فی

غزمت خانه سکنو یه

۱۸۰

يا محلى بصوف الشرف انت فخر السلف و الخلف
 قلب السمع لما الفيكما فاستمع قول كبر الالاف
 قلت يوما ارجى لطفه انظر احوال قرين التلف
 قال لي تخلص بالدينار لا تعد العوض من سرف
 قلت كم تطلب يا قره عين قال ابني مائة ضع بكفى
 ثم قلت ولما قبل فانصرف بالجلج واللاهف
 كان هذا سبب فرقتنا اختر بااخ والسر ففى
 ندم العزة مثل الكسى آه من حرقة نار الالاف

لم ضعفت لغيم الوصل
 هذه الجحوة من معترفى

خوش گدک ای انصل عصر کن بر ای کیم شبه و مشک عالم عرفانه گدک
 رو سفوب قد و مکه چشم جاودل بولاق مسرت ابدی سوق سرمد
 گل شمسی لورن بکشته هر فصل سیرایت ادای شهر فی اطوار امدی
 اول بر جفا لر آه نذر ایند پر زه بلیمر لر ابدی حرمت آل محمدی
 تفصیل حال هب ایدر غوث سکا بیان بو جمل اولدی شمسی بر ای خوش آمدی

نفر

اول نذر کیم بیزبان کف را ایدر هر سوزی اما که جانم کار ایدر
 پیشه زار ابروه با نور مانند شیر لبک ابو لطفه اولمشدر شهر
 که جلوب شمیر نیجا بزرین باک کوز کوره عاشقک ابر هلاک
 بر عجب نازک فراجی وارور مسنگدن دانا بیمار دور
 بر بکنده بونی عوت حل ایدر
 اکل احوال دل غم دیده دن

شرفی

کوکله بر دوبرک مفتویندر عند لیب یرض کلکویندر
 مستلای حسن روز افزونیندر آه عاشق نه مشکل کار امیش
 بیوفا سو مک نه یک دشوار امیش
 بر حروش و فاسر دلربا دانا بیجان لرله آشن
 نیم کناه التفات ایتمز بجا آه عاشق نه مشکل کار امیش
 بیوفا سو مک نه یک دشوار امیش

سویله سلطام نذر آیا سبب ایندیگک جور و جفا در با که هب
 بن غمگله انغم هر روز و شب آه عاشق نه مشکل کار امیش

بوفاسو مک نه بک دشوار میش

غوت سیدایی نالان ایلدک اتش بهر کله سوزان ایلدک
حالی بویله برایشان ایلدک آه عاشق نه مشکل کار میش
بوفاسو مک نه بک دشوار میش

شرقی

تلی صارقن صرمه بر جیم کس کردانه
ترک ایت استغای سویله ای کل باغ
بزم کل بکلمه بن سر کشی ای دلبر
اشنا اول تا کی بیکانه بیکانه ادا
کلتنه ایلمر جوانه کو کلم آرزو
اسم کلزار سی سنسر سروه اتم سرفرو
سود کیم یوقدر مجتده نظری غریب
هر کجه اغیار ای بندک وایه وارو

شرقی

دلبر عاشق فریبین بنم دشمن صبر و کیمین بنم

خسته بزم بن سن طیبین بنم احمد طفل ادیمین بنم

نازینمین جیبین بنم
کیردک ای مپاره اون در یاشنه بر جوان قاشی صاریق صارباشنه
جان فدا در غمزه عیاشنه احمد طفل ادیمین بنم
نازینمین جیبین بنم

غوه لرا اور مجلس مستانه کل سیوه رفار که ویرمه خلل
کیمه دغوف ایتمه ای نورس کوزل احمد طفل ادیمین بنم
نازینمین جیبین بنم
قاچه ای بیکانه مشرب بیوفا غوت نالاکه ایتمه جف
کل سکنه ایده لم خوق و صفا احمد طفل ادیمین بنم
نازینمین جیبین بنم

شرقی

چشم خواب آلود نازک دست ایدو
شکر غمزه کله حالاکتور دل با بایل
کل کل ای بیرایه بخش حلقه ساغون
فتنه صالحک عالمه ویرد افتم خنک
دادالکده ای تم بلیسه نه تحت جمال
مستط شریفه افستکان نفشان

محمد زمان ندم هزار ایلدک

خسته بزم

آفتاب جم میله چهره افروز اول امان
 رشک خراب رگه تا بدر میز اولسون ^{بلال}
 نوجوانم مانل اولدم سنبوه رفت که
 بستیم زنجیر نازلف جنبه بار که
 نازنین سین صد هزار آفرین طوعا
 ابلجس سن فن فوبیده شهاک کمال
 سنک خار اور دک آه ایلر هلاک
 ریزش اشک ترند دانی طوعا سنین خیر

هی نه نظلمین تیر آرزو ده دل ایندک تیر
 ایله غوت بنده کی شایسته بزم وصال

قطعه

آه برد خترت کور دم فتنه ملت غیب کور دم
 مدد اول کافره تک چشمانی مسلمانزده قورز ایانی
 آگاه اولدی گرفتار بودول کوردم بویله دلی واصل
 دخت و فرزند معان تازه جوان هر کیمی کورسه اولور ناله کنان

چکد کیم درد دلد ندر ماب
 طینت آب و کلندر ماب

قطعه

ش و اول غولکه افندک او اولی العینک ^{سکاک} کاکر ابله ایز تمسک معانی

او بزم کندی قولدر جو بر امر ایتدی بر امر دانی قولدر دیر رک با پستی
 اختصاصک بحاقت قت دیک استراما
 نه ظرافندر ایکی امر ابله بق ایاسی

بر کیمه اشرف بمیشال نیر استبوه ایله میا ابر وانه کرم شبت به وضع ایلر کور سولین ^{قطعه}

دیروب کرم شبت به اول مهبین میان دو ابر ووده جای نشین
 ایکی فاشک آره سنده اولور ضیا باش اولوب کندی بزدن شعور
 مکر اشرف ساعت ایدی اودم که الواره مستغرق اولدی ظلم

اولوب قوس بر چنده لامع کیمه
 طلوع ایلدی بجم طالع کیمه

قطعه

نکظمی بر تقدی عوض حفت ایلموم دیر دم بویکنه فرزع وصلک سی کلدی
 کنت اعلم اولدن اول دخی نابت صد حیف جابر لنزی اصمرا قیلی کلدی

نک طور میوب اول حفته له قیه شبت معمود

اعبار قوجا غنده بهمان قایقیلی کلدی

قطعه

بردم حضرت زینب انانک بو اییدی دانا بکا بندی
اله اصارله مورک او غل ایثنی کورلی کشی کندی

قطعه

ولی الدی بنده ایته ایکی باده عشوه بری کج کناه کتوت بری جکلاه عشوه
ایکی نیرجه تاتاب بنی قیلدی بو یولده بری آفتاب بخت بریده ماه عشوه

قطعه

همشیره زاده بدر پاک کویهرم همده حصید فواهر جد موقرم
رو نقره از طر نوه سید نجیب انان کل کبی کندی بنه بن قالدیم انغم

قطعه

بجیا بو کجه حبیبی قان کلور کن درسه اولدی غایان
دخی بن ایتمدن بیچ آشفاق مختارله قیلدی دلربانق

مفرد

دقت ایدوب اردنه قصدیم الماک ای بت جناب پاک استرم انک
ای بت جناب پاک استرم انک

مفرد

افتاده خوبان بکیشهر فزارز الدق قنبلی موم کبیجه شندی نیارز

مفرد

شیوه سی نازی سلم منی غایت بیدل کوردم عونت حسین انانی بکوز برکوز

مفرد

بکیشهر ایچره کوز لدر بو قدر بو قدر اما سکا بکوز بو قدر

مفرد

جالت اولغه قول آلا ی بکنه عالت باقمه بر الای بکنه

مفرد

فهم اولم فضل کوچ نه اوجی نه اور تاشی بر حمله کور کلک بر فارینق دغوشی

مفرد

جایشوب قول او کسیر عالمه اغیارنه

صقینوب نقشی و بر میسه اغیارانه

میم صاد اغیار ایبه اکه ماه طاباخ سن
فاد یا بقدی دروغم خاکسار ایته بی

قدرت انا اعطینا نوره ن و انعام و فیض اینم بلکه عاتقاه باری عالم

بر ایدوب ساعه دهری صدای نصرت
 مقدم قافله شوق بیامیله یینه
 سنت خیر بشر در جو تقال باخیر
 جندا دولت عظمی که سپهرین اولدی
 یازدی طووسی بر جبین رات فخرین
 محو اولوب بتر طلمت و بجور فتن
 کل کی نو بنو ایتمکده کنش ایراش
 اسناد و لغه میل ایتمکده بوانش کرده
 نغمه ساز ظفر برده بر و اولدی بودم
 آجیلور غنچه لریش خ امید شدی
 کل صدرک افتد حاتم کلزار جهانه
 بزم بیکار و در صبر با یرینه خون عدو
 جم بجزین در خمی نه خون عقده
 یور و نوصف عصا او سینه شهید لیکه
 حقیقدهی تا لکزه عوشه ندای نصرت
 کلچور کوش دله بانک درای نصرت
 بیل آس اولم نغمه سرای نصرت
 فرقه سایه فکن بال بهای نصرت
 جلدی شمسی رینی مرج برای نصرت
 عالمی قابلدی الوار ذکای نصرت
 غنچه خاطره تاثیر هوای نصرت
 بت نازشکر بیکانه اوای نصرت
 نی کلک ایلمکده آهنگ نوای نصرت
 باغ آماله وزان اولدی صبا نصرت
 اولدی بر روضه اسکوفه نمای نصرت
 دمبدم اولده در نشه فرای نصرت
 کشتل بستان بینه هر باده کدای نصرت
 آیمون اهل غزاق عصای نصرت

کلدی زرا او جهانه مظهر که آنک
 نیر برج بهنر داد که سعد اختر
 یعنی دستور غزاق بینه جلال پنا
 که سم اشهبی کلنقش فضای نصرت
 او در اول معرکه برد از مغاز که بهمان
 او در اول صاحب بوکاشی عتکه بهمان
 او یله بر صفت ذب تکمه از لاله اوش
 او یله برد او در دورا که اولور هموا
 قلمی و سمش ابروی خوبان کمال
 رای و سننری قوش جراح همدا
 ذهن صفوت اثری جلوه که سر زان
 سبستانده کلور حقه بر وانه لوف
 مبتلای مرض محنت فقوه دائم
 مدد لطفی ایله تقویه فرما در ماب
 داو ارجم حد ما آصف عالیهای
 کلچور بلیش رکابنده لوای نصرت
 افق افروز ظفر مد سمای نصرت
 بنغیدر واسطه العقده بقای نصرت
 صحن بیجا ده اولور کوی ربا نصرت
 قامت قدرینه حسبیده قبای نصرت
 زبور دوش نه فیوشی ردای نصرت
 رفی زبده حسن و بهای نصرت
 آفتاب دلی شکات ضیای نصرت
 طبع با کیره سی مرات صفای نصرت
 شاهد شمع رخ ما بهای نصرت
 فریب الرعد غنایاتی دواای نصرت
 ضعفادن تقدروار سه سزای نصرت
 ای در با که دولتی جای نصرت

کل ای غم کتمه یا بانه و باللہی سن اودن سن
فرح شادی کلور کیدر بنمہ قالہ حق سن سین

اگر خدمت نمی آید دستم
دعا گویم ولی ہر جا کہ ہستم

ناتہ خلقتک اوصافی یاز لہ قہ اولور زلف مشکین سخن غالیسی نصرت
دکہ برت بوه مقدور و مکرر جلیک ایدہ فر و صفی ہر ناطقہ زای نصرت
روح ذاکندہ کردہ شواغرا فر او تو بر بندہ ہب ایدر شمدی ربعا نصرت
بن دخی تیغ زبا بندہ ایدہ استمداد ایلوم جو ہر چی ز نامک زدای نصرت
بنم اول سوا بجی از سحر بیان ہر سوزم نادرہ کو بانه صلا نصرت
شہرہ سز ماطہ طرکت کلمچہ بکر مضبو نہ ویرن زیب خنای نصرت
غزالانی قویوب غیری افد کجیون قوللک عوض ایدر ک جرو لای نصرت
رفع ایدوب دستکی سن بارکہ مولایہ ایدہ کور صدق طوبندہ دعای نصرت
حق تو علی قیدہ اول صف صاحب سیفی دانما غالب میدان و غای نصرت

ہمہ بچیدہ اشکال اولہ اصعبین

فتح ایدہ حضرت ابوابک کی نصرت

و سببا کجکاس یمیشدد کوکاد نیکزرل کطکار پوشو کطہ فوتنزن و ہیکزل مجکیرہل

شدط ایدہ ہری

۲

Süleymanîye Kütüphanesi
Bölüm : Galata Mevlevîhanesi
Demirbaş No : 152
Sınıflama No : 7811

اتے کلمہ کدہ بکا رام اولدی
کوز نه سیر لرده کون اولدی

بده بن وصف ایدم دردسم
بلیدر

اسم اضلیبی

دیوان عزت

۳۰

اسم مشهوری

۳۰

فکری

ارباب

عدد جلد

عدد دست

تقریفات

تاریخ و محل
طبع و یا تحریر

۱۳۰۸

عدد صفحه

مؤلفی

عزت افغانی

تاریخ تالیفی

۱۳۰۷

لسانی

تذکره

اعتیاق نو و روسی

مترجمی

تاریخ ترجمه

ملاحظات

[۱۳۰۷-۱۳۰۸] بطبع و عزت افغانی در لاهور

ارباب کا عدد تالیف

ÖZGEÇMİŞ

1987 yılında Kocaeli ilinin Gebze ilçesinde doğdu. 1993 yılında Gebze – Beylikbağı Fatih İlk Öğretim Okulu’nda başladığı ilköğrenimini 2001 yılında Giresun – Yağlıdere Mustafa Kemal P.İ.O. (Pansiyonlu İlköğretim Okulu)’da tamamladı. Lise öğrenimini 2004 yılında Yağlıdere Lisesi’nde bitirdi. Aynı yıl Gazi Üniversitesi Çorum Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü kazandı. 2008 yılında mezun oldu. 2009 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalında yüksek lisansa kabul edildi. 2011 yılında tez çalışmasına ara vererek vatanî görevini tamamladı. Halen tez döneminde olup yüksek lisansa devam etmektedir.